

**ISRAACA URURADDA ARDAYDA
ISLAAMIGA EE CAALAMIGA
MACHADKA CAALAMIGA EE FIKIRKA ISLAAMIGA**

SILSILADA HORUMARINTA INSAANKA NO. 1

TUSAHA CARBINTA

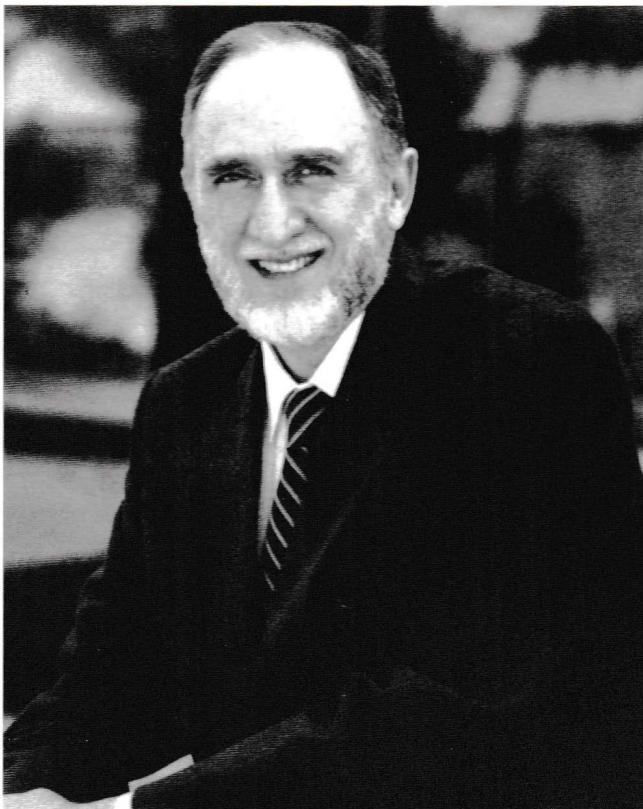
EE HOWLWADEENADA ISLAAMIGA

WQ

Hishaam Altalib

WT

BASHIIR CABDULQADIR

XOGTA QORAAGA

DR. HISHAAM YAXYA ALTALIB wuxuu ku dhashay magaalada Mosul, Ciraq, sanadkii 1940M/ 1360H. Dugsigiisa sare wuxuu ku dhameestay Ciraq, wuxuu shahaadada koowaad B.Sc. ee Jaamacadda ka qaataay dalka Ingriiska, Jaamacadda Liverpool, sannadkii 1962M/1382H, wuxuuna ku takhasusay cilmiga Electrical Engineering, darajada MSc. iyo PhD wuxuu ka qaataay Jaamacadda Purdue ee gobolka Indiana, ee dalka Mareykanka, sanadkii 1974M/1394H.

Wuxuu xubin firfircoон ka ahaa howlaha Islaamiga ee Waqooyiga Amerika, waa agaasimihii ugu horeeyay ee u gacan banaanaada maamulka qeybta tababarada ee Xiriirka Ardayda Muslimka ee Maraykanka & Kanada, Sannadihii 1975M/1395H – 1977M/1397M. Mudadaa uu xilka hayay wuxuu qabtay tababaro iyo siminaaro badan oo ka dgacay Mareykanka guddahiisa iyo dibadiisaba. Waxaa sidoo kale uu xilal faro badan ka qabtay ururo Islaami ah, wuxuuna noqday ku xigeenka xogħaya guud ee Israaca Ururadda Ardayda Islaamka ee Caalamka(IIFSO). Haatan Dr. Hishaam waa Agaasimaha Hay'adda SAAR, wuxuuna jagaddan hayaa tan iyo xilligii la asaasay 1983M/1403H, waana xubin ka mid ah asaasayaasha Machadka Caalamiga ee Fikirkha Islaamiga (IIIT) ee la asaasay 1981M/1401H.

TUSAHA CARBINTA EE HOWL-WADEENADA ISLAAMKA

HISHAM ALTALIB

**ISRAACA URURADDA ARDAYDA
CAALAMIGA EE FAKARKA**

MACHADKA

ISLAAMKA EE CAALAMIGA

ISLAAMKA

HERNDON, VIRGINIA, U.S.A.

1991/1411H.

Maxuu kuu qaban karaa Tusahaan

- Ma jiro waqtii ay ugu baahi badan yihiin dhalinta muslimiinta Rag iyo Dumarba manta horumarinta xirfadahooda shaqsiyadeed iyo wax qabadkooda kooxeed.Tusahaan wuxuu bixinayaat tilmaamo raacideeda fududahay oo lagu kasban karo xirfadahaan.
- Tusahaan wuxuu xooga saaraya baahiyaha leyli ay u baahan yihiin Dhalinta Muslimiinta Rag iyo Dumarba, kuwaaso laga dhaxlay khibradaha Hogaamiya yaasha Muslimiinta ee xilliyaddii la soo dhaafay.sidaa darted jiilka cusub ee Hogaamiye yaasha ah waxay karti u leeyihii in ay ka sii wadaan geedi socodka Dacwada Islaamka halka ay Hogaamiye yaashii hore gaarsiiyeen, iyagoon soo cel celinayn guulahii iyo guul daradii ay sameeyeen Hogaamiye yaashi hore.
- Adeegsiga qaabka same iyo ha sameynin darted, Tusahaan wuxuu u saamaxayaad adeegsadaha in uu sare u qaado fahamkiisa /fahankeeda fanka iyo cilmiga Dacwada, iyo sida loogu dabaqi karo Dunida manta.
- Sida kuwa hibada loo siiyay , Hogaaminta waxayku hanan karaa howl adag,dadka aan hibada loo siin ama aan u dhalan. Waana dadka uu la hadlayo Tusahaan. Waxaan kalsoon weyn ku qabnaa, Allah Gargaarkiisa marka lagu daro, in adeegsadaha Tusahaan uu karti u yeelan doono in uu talaabooyin la taaban karo horey u qaado goobaha kobcinta iyo horumarinta isagoo u maraya adeegsiga wanaagsan ee hanaanada lagu soo bandhigay Tusahaan. Muddo ka dib waxaa soo if baxaya horumar la taaban karo dhanka aragtida, maareenta , maamulka iyo isgaarsiinta (wada xiriirka), sidoo kale xirfadaha loo bahaan yahay si loo hogaaamiyo xerrooyinka, Shirarka iyo kulamadda.
- Tusahaan waxaa la socda buugaag shaqo, kuwaas oo horseedaya fahan qoto dheer ee la xiriira xirfadaha ay u baahan yihiin Hogaamiye yaasha saameynta leh.

QORAAGA:

- **DR. HISHAAM YAHYA ALTALIB** wuxuu ku dhashay magaalada Mosul, Iraq 1940/ 1360h. Dugsigiisa sare wuxuu ku dhameestay Iraq, wuxuu ka qaataay shahaadada koowaad ee Jaamacadda , dalka Ingriiska , Jaamacadda Liverpoo sannadkii 1962/1382h. Wuxuu ku takhasusaay cilmiga Electrical Engineering.darajadda M.S. iyo Ph.D wuxuu ka qaataay Jaamacadda Purdue ee India sanadkii 1974/1394h.
- Wuxuu ahaay xubin firfircoон ee howlaha Islaamka ee Waqooyiga Mareekan , waa mareeyihii ugu horeeyay ee u fara marnaa mareenta qeybta Tababaradda ee Xiriirka Ardayda Muslimka ee USA & Canada. Sannadihii 1975/1395 – 1977/1397. Mudadaan uu xilka hayay wuxuu qabtay dhoor xerooyin tababar iyo siminaaro Mareekanka guddahiisa iyo dibadiisaba.waxuu Uraradda Islaamka ka qabtay xilal fara badan oo kala duwan, wuxuu ahaa ku xigeen xogħaya guud ee Israaca Ururadda Ardayda Islaamka ee Caalamka(IIFSO).
- Haatan waa Guddoomiyaha Ururka Samafalka SAAR.waxuu jagaddaan haya ilaa iyo xilligii la asaasay 1983/1403h. waa xubin ka mid ah asaasa-yaasha Machadka Caalamiga ee Fakarka Islaamka(IIIT)ee la asaasay 1981/1401h.

MAHAD CELIN

ISRAACA URURADDA ARDAYDA ISLAAMIGA EE CAALAMIGA.

MACHADKA CAALAMIGA EE FAKARKA ISLAAMKA

SILSILADA HORUMARINTA INSAANKA No.1

TUSAABA CARBINTA EE HOWL-WADEENADA ISLAAMKA

HISHAM ALTALIB

Aqoon-yahano iyo hogaamiye yaal Muslim ah ayaa gacan weyn ka geestay soo if baxa Tusahaan. Laba ka mid ah oo kala ah Eltagani AbuGideiri iyo Isma'il al Faruq way geeriyoodeen ALLAH ha u naxariisto.waxaan ALLAH uga baryeena in uu ajar ka siiyo aqoonta ay u reebeen jiilalka ka dambeeya.

Waxaa kaloo iyagana mudan mahad celin magacyada hoos ku xusun oo la'antooda ay suura gasheen in Tusmahaan uu dhameestirmo, duluc ahaan iyo qaab ahaan ba waxayna kala yihiiin:

AbdulHamid AbuSulayman, Ilham Altalib, Anis Ahmad, Taha al'Alwani, Jamal Barzinji, Anwar Ibrahim, Omar Kasule,Yaqub Mirza, Mustafa Othman, Mahmoud Rashdan, Ahmadullahi Siddiqui, Dilnawaz Siddiqui, Sayyid Syeed, Mustafa Tahan, iyo Ahmad Totonji.

Waxaa la ilaawi Karin kaalinta weyn ay ka geesteen Tusahaan kooxda tifa tirtay, dib u aqrисay, oo kala ah:
Ali Abuzaakouk, Zaynab Alawiye,Anas Ali, Muhyiddin Atiyyah, Suhaib Barzinji, Yusuf Delorenzo, Michele Messaoudi, Muhammad Totonji, iyo Jay Willoughby.

Howshaan ma aysan dhamaatteen dadaalka Iqbal Unus la'aantiisa. Kaas oo gacan weyn ka geestay naqshadeynta iyo daabicida buugaan.

Mahad oo idil ALLAh aye u sugnaatay, Allah ha naga aqbalo howsheena.

KULAMADA SHAQO

HOR-DHAC

Kulamada Shaqo Waa Laf-Dhabarka Unuga Shaqo

Howsh unuga shaqo uu qabto badankeeda waxay ka dhalataa kulamada shaqo ,kulamada shaqo waa habka ugu wanaagsan ee howl loo fuliyo , cid-kasta oo ku dhex nool dunida Ururada Shaqo wuxuu ogyahay muhimada ay leedahay kulamada shaqo .

Kulamada shaqo waxay buuxiyaan baahida insaanka u qabo muujinta jiritaankiisa , kulanka wuxuu qofka dareensiyyaa in uu yahay xubin ka tirsan kooxda ama unuga shaqo iskana leh,kuwa aan xaadirin kulamada shaqo ama unuga shaqo madareemaan lahaan-shaha unuga ama kooxda shaqo.

Kulamada shaqo waa qaabka ugu wanaagsan ee lagu wada xiriyo , waana halka dib loogu laabto ama dib loogu falanqeeyo howlahii la soo qabtay ,laguna dejiyo kuwo cusub .

Awooda kooxda ama unuga shaqo waxay ku jirtaa is dhaafsiga macluumaadka (Xogta) iyo araa'da xubin walba ay soo hesho halka laysku dhaafsiadana waa kulamada shaqo oo ah waqtiga keliya ee unuga ama kooxda shaqo ay si wadajir ah u shaqeyneeso.

Kulamada shaqo waa halka lagu gaaro ama lagu dejiyo himilooyinka ay tiigsaneyso unuga ama kooxda shaqo , waa halka lagu abuuro is-fahamka unuga ama kooxda shaqo,laguna xaliyo mashaakilaadka , laguna gaaro go'aanada unuga shaqo ama kooxda .

Qof walba oo ka tirsan unuga shaqo ama kooxda shaqo waxaa waajib ku ah in uu raacaa go'aanada lagu gaaro kulamada shaqo xitta haddii uusan isaga taageerin ama u cod bixin .

Kulamada shaqo waa muraayada laga arki karo sida unuga shaqo ama kooxda shaqo ay wadajir u yihiin , waa halka uu hogaa miyaha unuga ama kooxda ka ogaan karo heerka u gaarsiisan yahay xiriirkha xubnaha dhexdooda mid mid iyo xiriirkha mid walba oo unuga ama kooxda ka tirsan la leeyahay kooxda inteeda kale.

Xubnaha waxa ay ku ogaanayaan kulamada shaqo sida loo tixgeliyo araa'dooda iyo talooyinkooda , hadii kulanka ahaado mid furan wuxuu abuurayaa jawi wanaagsan ee wada shaqeyn leh .

Isbedelada dunida ka socda oo sii kordhaya waxa ay muhim ka dhigeen kulamada shaqo si laysku dhaafsiadana macluumaadka loona wada xaliyo mashaakilaadka .

Maamulayaasha waa in ay aqoon iyo waayo aragnimaba u lahaadaan sidii kulamada shaqo ay uga dhigi lahaayeen kuwa mira dhala.

QEYBTA KOOWAAD

Maareenta Kulamada Shaqo .

Abuurista Insaanka ayaa ka dhigeesa qofka mid aan keli noolaan Karin oo u baahan in uu bulsho ku dhex noolaado , taas waxay keeneysa in dadka ay u noolaadaan koox koox .

Insaanka waa bulshay ma noolaan karo bulshada la;aanteed ,si uu u noolaado waa in uu xiriir la sameeya bulshada inteeda kale ,kulamadana waxay ka mid yihiin qeyb ka mid ah dhaqanka insaanka ,koox walba oo wada nool oo bulshada ka tirsan way kulmaan si ay u qorsheeyaan sidi ay noloshooda iyo danta ka dhexeesa maareenteeda qorshe ugu dejin lahaayeen ama ay u xalin lahaayeen mashaakil taagan , oo go'aan wadajir ah uga soo saari lahaayeen .

Kulamada waxay ku abuurayaan xubnaha ka tirsaan kooxda kalsoonni ,waxayna ogaanayaan in ay kooxda muhim u yihiin ,kulamada waxay awood u siineysaa xubnaha ka qeyb qaadashada go'aan gaarista & xalinta mashaakilaadka .

Kulamada mira dhalka ah waa kuwa ay kooban yihiin inta ka soo qeyb galeysa , soo xadirayaasha inta badan waxay yimaadan ayagoon u soo diyaar garoobin kulanka oo wax kuma soo kordhiyaan , sidaa darted waxaa haboon in kulan laysugu yeero inta aan loogaga maarmin inkastoo uu kulanka sidiisa guud uu niyada kor ugu qaadayo qofka ka soo qeyb gala dareen bulshana ku abuurayo haddana si dhaqsi loogu gaaro go'aan wanaagsan waxaa haboon in uu dadka yaraado.

FAA'IIDOOYINKA KULAMADA

1. waa wadadii loo marayay gaarista ra'yi bisil oo u dhow dhabta
2. waa qaabka loo raali keliyo xubnaha kooxda loona baabi'iyo niyad xumidooda.
3. waa dariiqa lagu ogaado mowhibada qofka iyo awooda garaadkiisa &caqligiisa & nafsaddiisa & kartidiisa qancinta marka uu hadlayo.
4. waa halka laysku dhaafsado khibradaha ,tijaabooyinka & macluumaadka.
5. waa halka laga ilaaliyo qaab socodka howsha .

MICNAHA KULAN

Kulan waa shir ama isku imaatin ay dhor qofood meel cayiman & waqtii cayiman ay iskugu yimaadiin si ay uga wada hadlaan dan ka dhixeesa una gaaraan go'aan wada jir ah.

MAAREENTA KULAMADA MAXAY TAHAY?

Waa karti u la haan-shaha ka faa'ideysiga kartida dadka leeyihiin & hantida la haysto si loo hago kulanka loona hogamiyo ka soo qeyb galayaasha sida ugu haboon uguna kharash yar kuna fula waqtiga ugu yar si loo gaaro himilooyinka degsan.

DHALIILAHKA KULAMADA

In kastoo ay kulamada leeyihiin ahmiyad weyn ,oo ay yihiin meesha go'aanada muhimka ah lagu gaaro mashaakilaadkana lagu xaliyo ,haddana waxaa loo soo jeediyaa dhaliilo hadaan si wanaagsan loo maareen oo laga fee jignaan,dhaliilahaas waxayna yihiin kuwa soo socda:

1. wuxuu leeyahay khasaaro ah maal iyo waqtii-ba : kulamada waxaa ku baxa diyaar gareentooda kharasha iyo waqtii marka haddii aan kulanka ka soo bixin is af-garan & go'aan wax ku ool ah waa waqtii iyo maal khasaaray keliya.
2. waxaa kaloo kulamada kuluma awooda dadka oo loogaga faa'iideysan lahaa howla kale oo fulineed oo muhiim ah.
3. kulamada qaar marka ay maareenta ka xumaato waxay kiciyaan khilaaf sababa in ay ugu dambeyn isku dhacaa xubnaha kulanka jooga.
4. kulamada qaar waxay adkeeyaan arrimaha fudud oo si deg deg ah xal looga gaari karo , siiba marka xubnaha kulnka yihiin kuwo u fekera si aan waaqic aheen oo xaqiiqda ka fog .

UJEDOOYINKA KULAMADA

Kulan walba wuxuu la khaas yahay ulajeedooyinkiisa uutiigsnayo ,sidaa darted waxaa loo kala saraa hadba danta laga leeyahay , sida darteed kulamada waxay u kala baxaan dhanka ulajeedooyinka sida hoos ku cad:

1. KULAN GAARSIIN FARIIN-MACLUUMAAD:

Marka uu u baahdo Maareeyaha in uu gaarsiiyo fariin ama xog uu hayo xubnaha maamulkiiisa wuxuu adeegsan karaa qaabab badan oo ka fudud kulamada sida wareegto qoraal ah, warbixin qoraal ah Taleefoon E-mail iwm oo qalab isgaarsiin ah iyado ay jirto wadooyinkaas fudud ee lagu gaarsiin karo fariinta xubnaha ayaa haddan Maareeyaha wuxuu doortaa kulan in uu ku gudbiyo si uu asaga u sharxo wixii faahfaahin u baahda .

2. KULAN SI LOO HELO MACLUUMAAD:

Ulajeeda laga leeyahay kulankaan waa in la helaa macluumaad la xiriira arrin markaa taagan , in kasto la heli karo qaabab kale oo lagu heli karo ,haddana kulanka ayaa ah midka ugu wanaagsan waayo waxaa la helaya araa' badan oo kala duwan marka la falanqeeyana waxaa la gaaraya faham mideesan , kulankaan oo kale hogamiyaha kulanka waa in uu u maareeyaa

kulanka qaab u saamaxaya cid walba in ay ra'yigeed si xor ah u dhiibato , kulanka noocaan araa'da lama naqdiyo ee waa la ururiyaa waxaa la doonayaa in qof walba uu dhalaaliyo maskaxdiisa waxaa lagu magacaaba kulankaa AFKAAR DHALAALIN-MIIRID (BRAIN STORMING).

3. KULAN XALIN MASHAAKILAAD :

Kulankaan wuxuu diirada saaraya xalinta mashaakilaadka jira si loo gaaro xal raali laga yahay oo inta badan ay ku ganacsantahay ,kulankaan waxaa la qabtaa mararka ay dhacaan mashaakilaad .

4. KULAN HANUUNIN IYO TUSAALEYN:

Inkasto ay jirto wadooyin kale iyo habab kale ee lagu hanuuniyo shaqaalah korna loogu qaado xirfadahooda ,wacyigoodana lagu balaarin karo- sida tababarada & wax-brida goobta shaqo iwm, haddana kulamada ayaa ah wadda wuxtarka leh ee lagu xaqijin karo ulajeedooyinka la rabo.

DIYAARINTA KULAMADA

Guusha kulan waxay aad ugu tiirsantahay sida wanaagsan ee loo soo diyaariyo , inta uu kulanka dhicin waxaa loo baahan yahay in la diyaariyo dhoor qodob oo kala ah :

UJEEDADA KULANKA

Maareeyaha kulanak waxaa xilkiisa ka mid in uu xadido ujeedooyinka kulanka waana in uu xadidaa ujeedooyinka si qeexan oo aan caad saarneyn waana in ay degsanaato kulanka ka hor , waana in ay ka qeyb gala yaasha kulanka ay og-yihiiin ama ay wax ka dajiyaa ujeedooyinkaas.

XULIDA KA QEYB GALA YAASHA

Ujeedooyinka kulanka ayaa xadidaaya inta ka soo qeyb galeysa kulankaas , kuwaas ha ka tirsanaadaan kooxda,qeybta ama qeybaha kale ha ka socdaan , waxaa muhim ah in la ilaaliyo marka la xulayo ka qeyb gala yaasha wax-tarnimadooda ay kulanka u leeyihiin , waxa ugu muhimsan in la ogaado wax ay tahay waa in marka uu kulanka balaarto oo uu bato cadadka ka soo qeyb galaya in wax tarnimadiisa ay yaraaneyso , marka ay dadka ay yar yihiina uu aahnayo mid mira dhala waayo waxay kari karaan in ay si wanaagsan u minaaqashoodaan oo ay araa'da u falan qeeyaan., waayo tirada yar way is fahmi karaan waxayna gaari karaan is-faham iyo is-afgarad .

XADIDIDA WAQTIGA KULANKA

Waxaa lama huraah in la xadido waqtii ay dadka oo dhan ay ilaalin karaan ,si ay suura gal u noqoto in ash-khaasta oo dhan ay ka soo qeyb galaan ,waxaa ayana muhim ah in ay cid walba oo kulanka loogu yeeray la ogeysiyo waqtiga mar hore , haddii waqtiga uu caqabad noqdo waxaa dhaceysyo in kulanaka uu qabsoomi waayo ama cadadkii la rabay barkii wax ka yar in ay yimaadaan sidaasna uu hakad ku galo.

HABEYNTA GOOBTA IYO DIYAARINTA JADWALKA KULANKA

In loo dooro kulanka goob wanaagsan oo nafis ah oo raaxo leh waa waxa ku saacida in uu guuleysto , waayo qofka marka uu jooga meel naftiisa raaxo gelinaysa aad ayuu maskaxda uga shaqeysiin karaa, sidaa darted waxaa loo baahan yahay in la hagaajiyo goobta fadhiga kulanka iyo dhamaan waxa ay u baahantahay sida nalal qaboojiye haddii kuleyl jiro qalabka wax lagu qoro , qalabka wax lagu duuboiwm.

Waxaa sidoo kale diyaarin u baahan jadwalka shaqo ee ka soo qeyb galla yaasha kulanka ,mawaadiicda laga hadlayo oo xaqijineysa ahdaafta kulanka.

Marka ay dhamaato diyaarinta goobta kulanka waqtiga kulanka iyo ujeedada kulanka waxaa loo yeeraya ka soo qeyb gala yaasha , waxaana lama horaan ah in wax walba la xadido.

MAXAY U BAAHAN YIHIIN KULAMADA?

Si ay mira dhal u noqdaan kulamada waa in ujeedooyinkooda cad yihiin , talaabooyinkoodana qeexan yihiin –nidaamka kulanka ku soconayo- , kulanka waxaan mira dhal ku tilmaami karna marka uu xaqiijiyo laba shay oo kala ah :

1. marka kulanka arrin lagu xaliyo ama go'aan lagu gaaro.
2. marka kulanka uu ku dhamaado heshiis ah in la fuliyo go'aanada la gaaray.

Kulanka si uu mira dhal u noqdo waa in lagu hogaamiyaa ujeedooyinkiisa ,sidaasna waxay ku suura galeysaa marka kulanka ujeedooyinkiisa la qeexo oo qof walba oo kulanka ka qeyb galaya ogaado mar hore ama uu wax ka dejijo ,

Hogaamiyha ama maareeyaha kulanka waa in u la socda sida kulanka uu ku bilaabanayo in ay waafaqsantahay ujeedooyinka iyo in kale , hadii uu dareema wax ka leexasha ah waa in durbadiiba ku soo celiyaa kulanka ujeedooyinkiisa.

Mida kale oo kulanka mira dhal ka dhigeysa waa ka qeyb gelinta ama ku dhiiri gelinta ka soo qeyb galayaasha in ay ka qeyb qaataan kulanka oo ay araa'dooda u dhiibtaan si looga faa'iideysto aqoontooda iyo waayo aragnimadooda.

Qofka kulanka maareenaya waa in qof walba uu sii jaanis fiican uu araa'diisa ku dhiibto xittaa kuwa iska afka gaaban waa in uu ku dhiiri gelyaa sidii ay u hadli lahaayeen.

Waxa kulanka laga doonayo in uu ku dhamaado is af-garad iyo is faham dhaliya in xal wanaagsan la gaaro oo dhamaan la fulin karo.

Waxaa kaloo kulamada mira dhal nimadooda saameyn ku leh qaab socodka kulanka loo dajijo ,qaab socodka kulanka aad ayuu u saameeyaa ujeedooyinka iyo xittaa go'aanada kulanka , marka waxaa loo baahan yahay in kulanka loo dajijo qaab socod waafaqsan ujeedooyinkiisa ,lana ilaaliyo in la fuliyo oo aan laga tagin .

Qaab socodka kulanka waa sida kulanka u soconayo ,iyo nidaamka maareeyintiisa loo marayo sidii uu kulankaas ku qabsoomi lahaa.

Yoolkeena ama Hadafkeena:

Yoolkeena waa in aan soo saarno hogamiyeaal firfircoon Islaami ah aqoon iyo xikmad hanasho ku dhaliya isbedel bulshadeed, dacwadana ku fuliya garaad fog iyo xiriirin waxtar iyo gancin leh.

Wadadeenuna :

Si loo xaqiijiyo hadafkaan ama yoolkaan, barnaamijka tababarka wuxuu bixinaya fursado qimo leh oo sare u qaadaya balan qaadka(hogaansanaanta) tababartaha(leyliga) , u gudbineysa aqoon , dhisaysa xirfadooda isgaarsiineyd (xiriirka bulshada) , maamul iyo qorsheenba, intaa waxaa dheer , barnaamijka tababrida(carbinta) wuxuu kor u qaadaya hamiga tababrtaha(leyliga) ee sare u qaadida awoodiisa -jismi iyo farsamo -, waxayna horumarineysa wacyi kooxeed caafimaad qaba . Sidoo kale wuxuu horumarinaya ruuxa dhiiri gelinta iyo barbaarinta maan caafimaad leh oo xalin Kara mashaakilaadka. Barnaamijka wuxuu ku dadaalaya in uu si fudud ugu gudbiyo walaalaha cusub waaya argnimada iyo khibrada walaalahii ka horeyay . Waaan rajeyneenaa in tabartaha ka sii wado howsha dacwada halka ay gaar siiyen walaalahii hore , yareeyana khaladaadkoodii , sahmiyana ama la yimaada istraatijiyyad fulineed cusub , oo ayna soo celcelin midi hore. Guntii iyo gabagabdii, barnaamijka tababarka wuxuu isku dayaya in uu gacan ka geesto kobcinta jiil yaqaana waxa u muhim ah, oo qeeb ka noqda xalka aan qeeb ka noqon mashaakilka bulshadiisa.

Hordhac/gogoldhig

Talaabo loo qaaday dhanka saxda ah

In kastoo dhaqdhaqaqa islaamka uu qabto howlo la xiriira xerooyin (Mucaskaraad) iyo tababarro, haddana dhanka tababarada hurumarinta dadka iyo hogaamintu la ma siinin dareenka ay mudneed.runtii waxay u baahantahay in si cilmiyeesan loo daraasadeeyo , loona qaabeeyo qaab buug iyo manhaj waxbarasho. Ma hayno hal buug ama tuse la faafiyaya ilaa manta kaa soo u adeegaya si gancin leh baahida daran ee loo qabo tababarida la xiriira horumarinta dadka iyo hogaamintu.

Xaqiqda ah in buugaan uu yahay midkii ugu horeyaya oo noociisa ah oo la faafiyoo waxay ka tarjumeysaa dib u dhaca ummadeena islaamka ah ay ku jirto casrigaan.haddii ummada islaamka manta hogamin laheed caalamka - sida uu quraan ugu tala galay – waxaa suuqa laga heli lahaa kumanaan kutub oo noocaan ah.

Tusaha Tababarida (Carbinta) ee howlwadeenada Islaamiga waa talaabo casri ah ee horey loo qaaday. Haddii ALLAH idmo waxaa jiri doona kuwo kale oo badan. Isla markaana, sidey ahaataba, rajadeenu waxay tahay in tusahaan u noqdo asaaska lagu dul dhisoo horumarinta qaabka iyo dulucda qoraalada noocaan ah, iyo in uu dhiiri geliyo dadka Muslimiinta ee wax qora in ay soo saaraan qoraallo noocaan ah.

Dulucda Tusahaan ma qancin karto qof walba. Waxaan diirada saarnay aqristeyaasha caalamka oo dhan, waxa lagu dabaqi karo dal qaabkiisa siyaasadeed leh laguma dabaqi karo dal kale uu qaab siyaasadeed kiisa ka duwan yahay., gobal walba ee dunida ka jira wuxuu lee yahay tilmaamo u gaar ah, markaa waxaa shaki ma doonto ah , in dadka qaarkii uu qancin doonin ama ka tarjumi doonin baahidooda qaaska qaar ka mid ah dulucda Tusahaan, sidaa darteed waxaan ku tali la heyn in la soo saaro Tuseyaal midkaan oo kale ah oo diirada saara gobal gaar ah baahidiisana lagu saleeyo.

In kastoo aan leenahay khibrad balaaran dhanka tababarida hogaa miyayaasha, hadana ma oran karno waxaa ka hadalnay xaald walba, sidaa darteedana waa waxa aan buugeena uga dhignay tusi keliya waa in loo adeegsadaa si xikmad ku dheehantahay.runtii, wax tarnimada Tusaaha waxay ku xirantahay xirfada ay lee yihii dadka maareenaya barnaamijka tababarka. Kitaabka keliya ee biye Kama dhibcanka ah waa Quraanka keliya. Buugaan waxaan u soo bandhignay qaab isku dayid ah , wixii talo ah iyo tusaalena ee horumarinaya qoraalkaa waan idinka sugeena waana soo dhaweyneenaa, si aan u horumarino soo saarida dambe. In shaa ALLAH.

Waxaan rumeysanahay in laamaha cilmi ee horumarinta dadka iyo tababarida ay si xawaare leh u horumarayaan.waxaan ku duceysanaa in la dhisoo heya'do badan si loogu khidmeyo ama adeego horumarinta hantida aadamiyed ee bulshadeena.siiba dhaliinteeha.

Howsha soo saarida qalabka ama walaxaha tababarka – sida tusaha tababarida iwm - laguma fulin karo hiwaayad ahaan ama mukhlis nimo, bal waxay u baahantahay juhdi khaas ah oo dhab ah oo ay bixiyaana aqoonyahano feker dheer iyo xirfad sare leh maankana ku haya miraha deg dega looqu baahan yahay.

Dhaq dhaqaaqa Islaamka si waaangsan ayuu sameeyay markuu u qoondeeyaya qeeb muhim ah oo hantidiisa ah qeebtaan cilmiyeed oo takhasusuka sare ah, taasoo aan loogu adeegi Karin dacwada doonis iyo rajeeyn kaliya. Xattaa, si kastaba ha ahaatee, dadka aan muslimka aheen waxay geliyeen qeebtaan cilmiyeed awood xad dhaaf ah, howshoodaasna waxay inooga bahaan tahay in aan kala soocno, shaq shaqno ka dib aan si balaaran aan islaamka u waafijino.inta aan ka faa'ideesan. Midaana waa loolan u baahan hami sare.

Tusaha waa in lala adeegsadaa buuga "Tawhid: Its Implications for thought and life" (Towxiidka: saameynta uu ku lee yahay fekirka iyo nolosha) oo soo saareen International Islamic Institute Thought (IIIT), mar dambane ay soo saareen International Islamic Federation of Students Organization. Oo uu qoray – ALLAH naxariistiisa ha ku maneestee – Professor Isma'il Raji al Faruqi. In kastoo, Tusahaan si asaas ahaan diirada u saarayo cilmiga iyo fanka shaacinta fariimaha iyo diyaarinta tabartaha, Buuga Tawhiidka wuxuu si wanaagsan diirada u saarayaa fahanka dulucda fariinta Islaamka ay xambaarsan tahay.

Si uu u ahaado baaxada Tusaha mid la maareen karo, waxaan ku dadaal nay in aan sameyno xulasho badan dhanka mawaadiicada uu xambaarsan yahay Tusaha. Waxaan rajeyneenaa in qebta horumarinta dadka ee IIIT siiba Maktabda, in ay ku dhameestиро Tusahaan qalab kale ama tuseyaal kale oo qeybo cilmiyeed kale ah , iyo in ay ku dhameestиро ka jawaabidaa maclumaaadka laga soo ururiyo goobaha howl wadeenada dacwada ka shaqeeyaan.

Qodobo badan ayaa Tusahaan lagu tilmaamay xusuusin ahaan, aqristayaalka xiiseynaaya mowduucaan yeyna isku koobinTusahaan, laakin ha raadiyaan ilo cilmiyeed kale oo ay ka heli karaan maclumaad dheeri ah ee mowduucaan la xiriira si ay si qotedheer ugu fahmaan. qeebtaan cilmiyeed waa mid aad u korayaa, sidaa darted waa in mar walba lala socdaa maclumaaadka cusub ee ka kordhaya cilmi barista la xiriirta mowduucaan.waxaa rumeysanahay in ka war heynta qoraalada laga soo saaro mowduucan iyo cilmi barista laga sameeyo waxay abaal marin wanaagsan u tahay tababaraha iyo tababartaha adeegsanaya Tusahaan.

Waxaa mahad oo dhan ay u sugnaatay ALLAH , oo suura gelyaya howshaan liitada , ALLAH , ha na waafijiyo wadada wanaagsan, Siraatul mustaqiim.

Dhu al Hijjah 1411 AH.

June 1991 AC.

Thought.

Hisham Altalib

Department of Human Development

The International Institute of Islamic

Horudhac

Horumar Taariikheed

Sheekadeena Tababarida

Waxay soo bilaabatay sheekadeena tababarida November 1973, Gary, Indiana. Waaan is weydiinay intaan ku guda jirnay kulankeena guddiga fulinta ee "Muslim Students Association" ee America iyo Canada, (MSA):" maxay tahay ulajeeda guud? Maxay tahay natijjada shirarkaan dheer oo lagu caajisaayo ee bil walba iyo sanad walba aan yeelano?"

Waxaan ugu dambeen garowsanay in fulinta iyo maareenta howlaha ururka , ka sakow, xubnaha Gudiga Fulinta a ay tahay in ay korosadaan aqoon , xirfado iyo xamaasad diineed inta ay xafiiska hayaan.sidaa darteeda waxaan go'aaminay in loo gaar yeelo maaalinta ugu horeesa ee kulanka guddiga fulinta tababar hogaamin. Saameynta go'aankaan wuxuu ahaa mid aad u balaaran. Qofna ma ilaawi karo marka qof uu is qeexo, seddexda daqiqo ee is barashada uu qof walba lee yahay , waxa la baranaayo qof walba noloshiisa.

Hogaanka MSA wuxuu xaqiisaday in la gaaray xilligii laga tagi lahaa siyasada ah "qabashada waxa aan qaban karno" oo loo gudbi lahaa "qabashada waxa loo baahan yahay in la qabto." Natijjadii arrinkaana waxay noqotay in MSA dhidibada u aastay ama magacawday , Guddiga Abaabulka iyo Qorsheenta

Midkeenana ma xusuusan karo howl islaamka loo qabto oo ka saameyn badan dadaalka Guddigaan. . Marka laga soo tago tifatirida koritaanka dhaqdhaqaaqa Islaamka, waxay qiimeeyeen baahida dacwadda, waxayna howl geliyeen qorshe howleed mustaqbalaka ah.waxaa in la xusa mudan erayga dhaqdhaqaaqa halkaan waxaan ula jeednaa dhaqdhaqaaq walba oo islaami ah oo kaamil ahaanshaaha islaamka aaminsan kuna dhaqma dadkana ugu yeera in ay ku dabaqaan noloshooda iyo bulshadooda. .balaarashada iyo badashada howl wadeenada dhaqdhaqaaqyada Islaamka darteed, waxaa goobta dacwada looga baahday howl wadeeno xirfad iyo khibrad balaaran leh . Sidaa awgeed, waxaa lama huraan noqtag tababar deg deg ah. Sidoo kale abuurida qeyb tababarada qaabilsan oo leh maamul u gacan banana ayadana lama huraan aye noqtag. Guddiga waxaa kale uu ku tala bixiyay in al abuuro xogheyn joogta ah. Taaso ay ka mid noqonayaan, qeybta waxbarashada iyo macluumaadka, qeybta maamulka iyo qeybta maaliyada. Fikrada Islaamiga ah ee daaci dacwada u gacan banan ayaa la soo bandhigay waana lagu dhaqmay, waxayna si joogta ah u kordhineysay oo deeqsinimo leh miro dhalida dacwada.

Riyadii aheed guddiga qorsheenta iyo abaabulka waxay hergeshay 1395/1975, markii laga asaasay xogheyn joogto ah Indianapolis ,Indiana. Sannad ka dib xafiiska xogheynta waxaa loo wareejiyaya dhismaha Xarunta Islaamka ee Ameerikada Waqooyi oo ku yaal Plainfield , duleedka magaalada Indianapolis .

Qeybta Tababarada ee Xarunta MSA

Durbadiiba markii la asaasay qeybta tababarada 1395/1975 , mashaakilkii ugu dhibka badnaa ee ka horyimaada waxay aheed “ maxaa dadka lagu tababaraya?”

Jawaabta guud oo aheed “ ha lagu tababaro Islaamka “ waay shaqeen weysay, waayo Islaamka aad ayuu u balaaran yahay , tababar koobana laguma soo koobi karo.inkastoo , islaamku khuseeyo xaald walba oo taagan oo ayna xadeyneynin goor iyo goob midra , hadana islaamka ma farayo barnaamijyo gaar ah oo leh baahi xadidan.sidoo kale hidaheena suaaneed iyo cilmiyeed ee balaarana jawaab waafi ah nagama siinaayo su”aashii aheed “ maxaa dadka lagu tababaraya?”,waayo waxaa aad u yar qoraalada la helo karo ee mowduucaan ku saabsan. Sidaa darted , wuxaan dooranay in aan qoraalo u dirno ilaa sideetan aqoon yahanada sare ee muslimiinta ka mid ah , oo goobo kala duwan caalmka ku nool , wuxaana ka codsanay in ay maqaal qeexan, oo la fulin karo , oo khuseeya mowducaan, oo ka yar tobant bog ka soo qoraan , goobaha takhasuskooda ah.

Natiijadii ka timid waxay aheed mid aan dhiiri gelin la heen , laba dhan marka laga fiiriyi, mida kowaad, inta ka soo jawaabtay codsigeena 10% aye ahaayeen, tan kale inta ka soo jawaabtayna waxay ku fashilmeen qaabka iyo dulucda moduuka, sida ay u soo qoreen ,sidaa darteed ma noqon Karin mid loo adeegsado mareekanka gudahiisa,

Markaa waxaa nala gudboonaaday in aan adeegsano qoraaladda cilmiyeed ee qaniga ee Mareekanka siiba goobaha Isgaarsiinta , Maareenta , Maamulka iyo xirfadaha dacwada ku haboon. Laba howl ayaa isla mar la isku dayay in la wada qabto: in la waafijiyo islaamka khibradda Mareekan ee culuunta la xiriinta hurumarinta dadka iyo tababarida iyo in loo qaabeeyo aqoonta islaamka qaabka casiga ah. Mida koowaad waxay aheed mid fudud waayo wax walba oo micne u sameynaya dadka oo noloshooda wanaajinaya waxaa lagu xusay quraanka ama xadiista Nabiga NNKH.

Horaantii xilligii u dhexeeyay 1975 – 1977 waxay howsha islaamka (Dacwada) ee nidaamsan u aheed daahfur khibradeed. Waxaa lagu cadeeyay warbixinta bisha safar 1396/ janaayo 1976. Warbixintii koobaysay tabarkii ugu horeeyay uu qabto MSA , waxaa laga heli karaa xarunta The Islamic Society of North America(ISNA). Faa'iidda barnaamijkaan kuma xadidneen waqooyiga America keliya bal waxay la gaarsiiyey Africa, iyo Europe.

Waxaa la qeexay afar mowduuc oo lagu carbinaayo Daaciga.

1. Sare u qaadida xamaasada diineed ee Daaciga.
2. Aqoonta iyo garashada dhabta ah ee Islaamka.
3. Aqoonta jirta ee la xiriirta afkaarta iyo diimaha casriga ah.
4. Xirfadaha iyo qalabka Dacwada.

Kooraskii Tababar ugu horeyay oo ay qabatay MSA wuxuu gaarsiisnaa 103 saacadood, waxaana mar qura laga fuliyay afar xerro. Casharadda waxay ka koobnaayeen sideetan iyo lix cinwaan ee la xiriira culuunta Islaamka, Afkaarta Casriga ah, iyo xirfadaha casriga ah. Kooriska waxaa lagu tababaray 120 ka qeeb galayaal, waxaa ka mid ahaa 27 dumar ah. Dhamaadkii 1970kii ra'yiga carbin (Tababar) hogaamineed waa laga qabatimay ururada muslimiinta guddaha iyo dibaddaba. Khaasatan, IIFO iyo World Assembly of Muslim Youth (WAMY) waxay gacan weyn ka geesteen qabashada mucaskaraad tababareed iyo faafinta qoraaladda la xiriira hogaaminta iyo horumarinta dadka. The Muslim world league (MWL) wuxuu kafaala qaaday tiro badan oo xerrooyin tababareed ah. ALLAH ha ka abaal mariya dhamaan walaalaha ururka Islaamka oo si wanaagsan u fahmay , gacan weyna ka geystay horumariyeyna fikrada ah carbin hogaamin islaami ah tan iyo intii ay soo baxday fikradaa.

Bilowgii qarnigii 15aad ee hijriga marka la aasaasay IIIT 1401/1981, waxay si qeexan u fahantay in qaabka cusub ee Dacwada ay tahay in lagu saleeyo barnaamij carbin hogaan, khibrada laga helay tababarada wadaniga iyo kuwa caalamiga ah ee faraha badan ay qabteen WAMY iyo IFSO waxay ku kordhisay aqoon badan iyo khibrad heer sare ah oo qoto dheer bilowgii garwaqsashadii baahida loo qabo carbin hogaan islaami ah, ee hogaamin kara dhaqdhaqaqyada islaamka ee isbedel doonka ah. Natijadii waxay noqotay , intii lagu guda jiray kulankii xogheyt guud ee IFSO ee Ramadankii 1409/ April1989 , in si wada jir ah IFSO iyo IIIT u go'aamiyaan in loo xil saaro Dr. Hisham Altalib soo saarista tusha carbisga ee howl wadeenada Islaamka. (The Training Guide of Islamic Workers).sidaa awgeed , tusahaan waa halkii ugu sareysay tabarucaad farabadan oo ka yimid ISNA, IFSO, WAMY, MWL, AND IIIT. ALLAH ha garab galee.(gacan qabtee).

Waxaan ALLAH ka baryeenaa in uu ka dhigo Tusahaan il ay ka nafacsadaan ilbaxnimda islaamka ee cusub oo soo if baxeysa qarniga 15aad ee hijriga.

Taariikh xusid mudan: Ururadda iyo dadka

Intii lagu jirey horumarinta aan kor ku soo xusnay, tiro ururo iyo dad ah ayaa door muuqda ka ciyaaray . waxaan si kooban ayaan uga hadleenaan.

- A. The Muslim Students Association of the US & Canada (MSA).
 (Xiriirka Ardayda Muslimiinta ee US & Canada.)

Xiriirka ardayda muslimiinta ee America iyo Canada , waxaa la aasaasay 1January 1963. Tobaneeyo muslimiin ah , ardayda muslimminta ee kala duwan ee dhigata jaamacadaha iyo koleejyada , ayaa isugu soo ururay arrintaa - aasaasida xiriirka ardayada - darteed , Magaalaada Champaign- Urbana , Illinois.

Mudo labaatameeyo sanno ah , MSA waxay waday in ay kiciso damiirkha islaamka ee muslimiinta America, marwalba, abaabusho ardayda muslimiinta iyo bulshooyinka muslimka ah ee America, ciyaarto door dhiirigelinaya muujinta joogitaanka Islaamka ee North America.

Ayadoo ay hogaaminayaan hogaan mutatawiciin ah oo la soo doortay , oo ay garab siinayso xogheynta guud ee joogtada ah , (ee la aasaasay 1395/1975), MSA waxay abaabushay shirar iyo kulamo gobolleed, waxay soo saartay warside bileed iyo wargeys xilliyeed (sadex billoodle ah). Waxay fulisay barnaamijyo tababareed, waxay diyaarisay aqoon is weydaarsiyo, waxay u soo gudbisay macluumaadka islaamka dadka mareekanka ee muslimka ah iyo kuwa aan muslimka aheen.

Ayadoo u mareysa hey'adaheed xeeldheer , sida North American Islamic Trust NAIT iyo The Islamic Teaching Centre ITC, MSA waxay horey u dhaqaajisay adeega Dacwada Islaamka, Tusaale: waxay soo saartay oo qeybisay qoraalo Islaami ah, waxay ku dadaashay in ay hal meel isugu keento dhamaan xarumaha islaamka iyo massajidyadda, waxay casharo islaami ah siisay muslimiinta cusub , iyo kuwa aan aheen muslim. Heerka caalamiga ISNA waa xubin ka tirsan the International Islamic Federation of Student Organizations.

Labaatan sanno howl wadajir ah ka dib, Hogaanka MSA wuxuu horseed ka noqday baadigoobka urur qaab dhismeed cusub leh si loogu adeego baahida is bedelaysa ee bulshada muslimka ah. Arrinkaan wuxuu dhaliyay in MSA ay diirada saarto kollej-yada iyo Jaamacadaha waqooyiga Mareekanka. Kana mid noqoto ururka cusub ee la aasaasay 1403/1983, Islamic Society of North America.

1. Q orsheynta iyo Abaabulid Guddiga MSA

Guddiga markii la aasaasay waxaa gudoonkiisa qabtay Eltigani AbuGideiri – kii hore, guddigaan wuxuu qabtay tiro koob badan, wuxuu raad raac ku sameeyey qaab dhismeedyada maamul, guud ahaana wuxuu qiimeyn ku sameeyay dhan walba oo ururuka ah si loo soo saaro warbixino saamey

dheer leh, oo ay ka mid aheed, kuwii qaabeyay dhismaha Xogheynta guud(General secretariat) iyo xarunta waxbarid Islaamka (Islamic Teaching Center). Waa xaq haddii lagu doodo in guddigaan gacan weyn ka geysatay wax qabadka MSA iyo dib u soo nolaanshaha Islaamka ee waqooyiga Mareekanka (North America).

2. Qeybta tababarada (Carbiska).

MSA waxay garwaqsatay sannadihii ay koreysay in mustaqbalka jiritaankeeda ku xiriyahay sida ay u heli karto howlwadeeno aad u tababarana(Carbisian).sidaa darteed marka la aasaasay Xogheynt Guud ee Joogtada ah.1395/1975 , waxay u rugtay Guddigii Tababarka , Qeybta Tababarka waxaana Maamule joogta ah loogu magacaabay Dr. Hisham Altalib. Qeybt Tababarada waxay qortay ay ururisay qoraalo badan oo la xiriira tababarada, waxay u qabatay Xubnaha Guddiga Fulinta ee MSA , Madaxda Naadiyada iyo wakiilada goobaha, barnaamijo Tababareed oo tixane ah .Qeybta Tababarada waxay warbixin dhameystiran oo taal Xogheynta Guud ku faahfaahisay barnaamijyada tababar waxay dhirin dhirisay tabaha tababar ee howl wadeenada Waqooyiga Mareekankas (North America) .

Dr. Hisham Altalib waxaa ku xigay oo maamulka geybta qabtay 1398/1978 Dr. Anis Ahmad , ka dibna waxaa qabtay Dr. Abdul Hadi Omer mudo yar ka hor , marka qeybta la raaciay qeybta Waxbarashada .

B. The Islamic Society of North America (ISNA) (Bulshada Islaamka ee Waqooyiga Mareekanka)

MSA marka ay ku dhawaatay in ay qaan gaarto, waxay bilowday in ay diyaarisiso sidii ay ku balaarin laheed adeega Dawcada islaamka. Waxay ugu baqaaday k dhamaan howl wadeenada islaamiga ah qeybihiisa kala duwankulan taariikhii ah oo ka dhacay Plainfield , Indiana , bilowgii 1397/1977. Kulankaa waxaa lagu aasaasay guddi howleed ka tala bixiya qaab dhismeed urur cusub si looga jawaab celiyo ama gacan looga geysto , caqabadaha kordhaya , iyo mas'uliyada ka dhalanaya kororka jaaliyadaha muslimka ee Waqooyiga Mareekanka (North America). Guddi howleedka wuxuu talidiisa ku soo gunaanaday ,in marka la eego deegaanka cusub ama bay'ada cusub in si wanaagsan loogu adeegi karo marka la aasaaso dalab balaaran ay ku kulmaan dhamaan howl wadeenada islaamka ee Waqooyiga Mareekanka, dalaadaas oo ay ku magaacabeen Bulshada Islaamka ee Waqooyiga Mareekanka (Islamic Society of North America).ISNA. arrinkaana waxaa la dhameystiray bishii Rabiicul –Awal 1403 / January 1983.MSA , (the Muslim Students Association of North America) , MCA (the new Muslim Community Association of North America) iyo seddexda xiriir ee xirfadlayaasha oo kala ah , IMA (the Islamic Medical Association) , AMSE (the Association of Muslim Scientists and Engineers) iyo AMSS (the Association of Muslim social scientists). Waxay noqdeen asaasayaashii bud-dhiga u ahay ururka ISNA, ururka MCA hadda ma

shaqeeyo , ISNA – na hadda waxay isku bedeshay israac ama isku tag ay ku kulan sanyihiiin , ururu jaaliyadeed isku xiran, intaa waxaa u sii dheer in uu noqday urur u furan Muslimiinta oo dhan.

ISNA waxay leedahay saddex hey'ado adeeg oo kala ah NAIT (the North American Islamic Trust) , ITC (the Islamic Teaching Center) iyo CITF (the Canadian Islamic Trust Foudation).

Awood sare ay ISNA leedahay waxay ka soo dhiraan dhirmataa jinsiyadaha kala duwan eek u kulmay iyo dhulka balaaran ay ka jirto. Ujeedooyinkeeda mudnaanta koowaad leh waxaa ugu horeeya , mideynt muslimiinta , waxbarida caruurta muslimiinta , iyo gaarsiinta Dacwada Islaamka dadka aan mulimka aheen.golaheeda shuuradda waa golaha ugu sareeya ee jaan gooya siyasadaha ururuka , Guddigeeda fulintana waa halka laga maareeyo howlaha ururka lagana fuliyo siyaasadaha uu golaha shuuradda soo jaan gooyey, xogheyta guudna waa howl fuliyeha ISNA. Inta ay fulineysay qorshe howleedkeeda waxa lagu caawiyey hey'ado adeeg, sida NAIT iyo ITC, iyo tiro guddiyo shaqo ah.

Mas'uuliyadii MSA ka saarneed Qaarada iyo Jaaliyadaha waxaa la wareegay ISNA. Sidaa darteed , howsha ISNA waxay u taagan tahay si wadida ,ama dhameystirka howsha Islaamka ee Waqooyiga Mareekanka (North America). ISNA waxay balaarisay , Wargeyska Islamic Horizons , kulama sannadeedka iyo barnaamij-yada kale ee diirada saaraya jaaliyaddaha muslimka , halka ay MSA diirada saartay Jaamicadaha iyo Kullejyadda.

ISNA waxay wakiil ka tahay ururada muslimka ee ugu balaaran ee Waqooyiga Mareekanka . waxay kulmisaa in ka badan saddex boqol urur deegaameed , misaajidyo , iyo xarumi Islaami ah. Ururada ka tirsan ISNA waxaa ka mid ah MAYA (the Muslim Arab Youth Association) , MISG (the Malaysian Islamic Study Group), iyo MYNA (the Muslim Youth of North America) . MYNA waxay u taagan tahay rajadda mustaqbalka Islaamka ee Waqooyiga Mareekanka, waayo waxaa ka kooban yihiin jiilka keliya eek u dhashay ku barbaaray Waqooyiga Mareekanka oo ku dhaqma islaamka, daacadna u ah.xubnahiisa waxay iskugu jiraan caruurta muslimiinta soo haajirtay, iyo caruurta dadka dalka asalka u leh.

C. The International Islamic Federation of Student Organizations (IIFSO)

(Israaca Ururada ardayda Islaamka ee Caalamiga)

IIFSO waxay ka kooban tahay ururada ardayda muslimiinta ee ka jira dunadda oo dhan, waxaa la aasaasay 1389/1969, ururka waa horseedaha soo saarida qorralada islaamka la xiriira, eek u qoran luqadaha ay ku hadlaan dadka muslimiinta ah ee dunida ku nool. Wuxuu ku qabtaa shirweynahiisa guud iyo kulmada tababar dalal kala duwan si uu gacan uga geysto horumarinta howlaha Islaamka, IIFSO waxay soo saartay qoraal asal ah iyo kuwa la tarjumay oo gaaraya shan boqol cinwaan, iyo wax ka badan toban milyan oo koobi oo sideetan luqadood ku qoran. Dr. Ahmed Totonji ayaa ahaa xoghayiihii guud ee ugu horeysay, waxaa xigay Dr. Hisham Altalib,Dr. Sayyid Syeed , Br. Mustafa Tahan, iyo xoghayaha guud ee xilligaan Dr. Mustafa Othman.

**D. The world Assembly of Muslim Youth (WAMY)
 (Golaha Dhalinyaradda Muslimiinta Caalamka)**

WAMY waxaa la aasaasay 1392/1972, waxaa lagu aasaasay shirweyne caalami ah oo ka dhacay Riyadh , Saudi Arabia,oo ay ku kulmeen howl wadeenada Islaamka, iyo wakiiladda ururada dhalinyaradda oo looga hadlayay arrimo la xiriira dhalinyarada. Waxay aad ugu firfircoontahay in ay ku qabato dalal kala duwan xirroyin carbin dhalinyarradda u khaas ah oo heer caalam iyo heer degaanba leh. Waxay caawisaa ururada dhalinyaradda iyo ardayda meel akstoo dunida ay ka joogaan, waxay u xaqijisaa mashaariicdooda u qorsheesan.waxay qabataa saddexdii sanno mar shirweynaheeda caalamiga ah , waxayna baahisaa qoraal rasmi ah oo la xiriira shirkeeda.

Xarunteeda waa Riyadh, Xogħayaheed Guud ee ugu horeeyay oo la doortay, 1383/1973 wuxuu ahaa Dr. Abdulhamid Abusuleymaan.waxaa xigay , Dr. Ahmad Bahafzallah, Dr. Tawfiq al Kusayyer , iyo Dr. Maneh al Johani oo ah Xogħayaha Guud ee xilligaan.

**E. The Muslim World League (MWL)
 (Ururka Muslimiinta Caalamka)**

MWL waa urur weyn caalami ah oo dunnada oo dhan ku baahaasan , fadhidiisuna yahay Makkah , xafiisyo joogta ahna ku leh dalal badan , MWL waxay gacan ka geesataa arrimaha la xiriira daryeelida muslimiinta, siiba kuwa ku dal looga tira badan yahay.waxay qabataan shirara caalami ah, waxay gacan weyn ka geestaan disida masajidiyada calaamka oo dhan. Xogħayaheeda Guud ee xilligaan waa Dr. Abdullahi Nasseef.

**F. The International Institute of Islamic Thought (IIIT)
 (Machadka caalamiga ee feirkha Islaamka)**

IIIT fadhigeedu waa Mareekanka , waa machad waxbarasho u go'doomay cilmi barista Islaamka (Baariista Culuunta Islaamka). Waxaa la aasaasay 1401/1981 waxaana aasaasay Dr. Isma'il al Faruqi, Dr. Abdulhamid Abusuleymaan, Dr. Taha al Alwani, Dr. Jamal Barazanji, iyo walaal: Anwar Ibrahim , waxaa loo aasaasay in ay dib u soo nooleys , baahisana , korna u qaato feirkha Islaamka, iyo in ay islaamka waafijiso nidaamka aqoonta casriga ah ee culuunta bulshada , waxa kale oo ay sahmisaa surto galnimada isku xirka aqoonta casriga iyo siiba nidaamka islaamka laga soo dhiraan dhiriyyey tawxiidka iyo shareecadda .

Himiladda shaqo ee IIIT waa in ay xaliso mashaakilka aadanha ee ku lug leh feirkha muslimiinta , mabaadii'da , ra'yiga iyo qiyamka hanaanka islaamka.si ay uga gun gaarto yoolkeeda , IIIT waxay qabataa aqoon is weydaarsi xeel dheer , shirar , waxay kafaalad qaadaa mashaariicda cilmi baaris ee Jaamacadaha, waxay maal gelisaa qorista buugta skuuladda diiradda saara hanaank waxbarasho ee islaamka, waxay ku soo saartaa qoraalada cilimiyeed ay qoraa culimadda aduunka luqadaha carabiga, ingriiska iyo kuwo kale . intaa waxaa u dheer IIIT waxay bala ku qaaday in ay horumariso maadooyinka barnaamijyadda dhalinyaradda.

Hor u dhac

Kuma loo diyaariyaya Tusahaan, qaabkee loo adeegsadaa

1. Qeexida : Tababar , Horumarin , iyo wax-barasho

Aqoonyahanadda ku howlan horumarinta aadanaha sidaa uma kala saaraan micnaha erayadda Tababar iyo Horumarin, inta badan isku si aye u adeegsadaan, siiba marka ay tilmaamayaan kobaca kartida wax qabad ee qofka taas oo rumeyneysa ama ka sare mareysa heerka wax qabadkii laga sugayey.

Si aad u xadidan, saddexdaan eray waxaa loo qeexi karaa sida soo socota:

- **Tababar:** waa xirmo barnaamijyo ah iyo hergilintooda oo daneynesa waxbarid iyo kobcinta kartida iyo xirfada qofka si uu u guto waajibaadkiisa shaqo sidii loogu tala galay.
- **Horumarin:** waa xirmo barnaamijyo ah oo ku wajahan kor u qaadida iyo turxaan bixinta xirfadaha hogaaminta iyo dhiraan dhirinta dhacdooyinka, iyo kasbashada faham waasic ah(Garasho balaaran) ee howlaha maamulka iyo maareenta.
- **Wax-barasho:** waa hanashada aqoon la dabaqi karo si kor loogu qaado xirfada, qaab dhaqanka, iyo awooda - jir iyo maskaxda - ee aadanaha, iyado loo marayo Tababar iyo horumarin.

Tababare yaalka hogaaminta Islaamka dhexdooda , erayga Tababar waxaa loo adeegsadaa si balaaran in uu u tilmaamo xirmo howlo ah oo la xiriira wax barid, dhiirigelinta tababartaha, iyo dherjinta iyo sare u qaadida dareenka diimeed , iyo hagaajinta xirfadaha hogaaminta iyo gaarsiinta Dacwada.

Barnaamijka tababarka Islaamka wuxuu ku dhisan yahay malaha ah, in tababartaha gaarsiisan yahay heerka aasaasiga ee balanqaad , faham iyo dareensanaanba. Hanaanka wax barida barnaamijka tababrka islaamka wuxuu ku saleysan yahay la xiriirinta yoolalka qeexan iyo gaaristoodaba xiriirka dhabta ah ee aadanaha iyo ALLAH-ii abuur. Maadooyinka tacliimeed ee barnaamij yadaan tababareed waxay diirada saarayaan sare u qaadida fahamka dhabta ah ee diinta islaamka, kordineysaa balanqaad kooda diineed iyo hogaansanaan tooda.

2. Kumaa loo diyaariyay Tusahaan?

Tusahaan ma doonayo I n uu sameeyo muslim cusub, malahiisu waa in dadweyn hiisa uu u hogaansanyahay Islaamka , doonayana ino uu noloshiisa ku dabaqo. Dadka uu sida tooska ah diirada ugu saran tahay waa ardayda jaamacdaha, hee kooda koowaad iyo heer kooda labaadba.marka dhanka da'da laga fiiryo , Tusaha wuxuu diirada saarayaan da'yarta ah labaatan jirka ah, in

kastoo marka xooga la farsameeyo loo adeegsan karo da'aha kale.waxaa kale uu tusaha doonayaa in uu tababaro hogaamiye yaasha mustaqbalka howl wadeenada Dacwada Islaamka heer degaan, qaran iyo caalmiba. Waxaa loo adeegsan karaa Tusahaan tababar keli keli ah (ruuxa isaga is tababarayo) ama koox ahaanba.

Marka la wada adeegsado Tusahaan iyo madooyinka kale ee lagu taliyay, tushaan waxaa loogu tala galay in ay ka faa'ideestaan si weyn, kuwa soo qabtay masuuliyada Dacwada , iyo jiilka labaad ee hogaamiye yaalka Islaamiyiinta. Laba koox ee ugu weyn oo ah tababarta-yaasha suura galka ah waxay kala yihiin:

A. Ragga dhalinta yar: raga dhalinta yar ee muslimka ah ee ka soo qabtay xilal leh masuuliyad iyo awood ururada Islaamka ee xubin nimadooda si guud ugu furuntahay raga iyo dumarkaba. Qaar ragaan yar yar waxaa laga yaaba in ay yihiin hogaamiye-yaal ururu dhalinyaro oo ku xiran barnaamij dhaliyaro khaas ah, amam ku xiran ururo laga lee yahay jaaliyyadaha.si kastaba ha ahaatee, intooda badan waxay ku jiraan xili ay bilow u tahay khibradda hogaamin , waxayna ogsoonyihii baahida ay u qabaan hanashada xirfadaha gacan ka siin kara in ay howlahooda si wanaagsan u gutaan.

B. Dumarka dhalinta yar: dumarka dhalinta yar waxay bilaabeen in ay ka qabtaan xilal leh masuuliyad ururad Dacwada Islaamka , waxay masuuliyado ka qabtaan mashaariicda iyo howlaha , ururada iyo barnaamijyada dhalin-yarada , sidoo kale ururada jaaliyyadaha. Dumarka dhalinta yar waxay xilal hogaamineed ka hayaan ururada haweenka , kartidooda hogaaminta dadaalka Islaamiga ah, wuxuu lama huraan u yahay koritaanka jaaliyada muslimka ah.

Waxaan garowsanahay in aysan jirin barnaakij qura oo ku wada haboon ururada oo dhan ,dalalka oo dhan, iyo asalada kala duwan.sidaa darteed, maadooyinka qaar waxaa laga yaabaa in aysan ku habooneen degaanadda qaar , bal ay ku haboonyihii deggaano kale.xaaladaha qaar waa la xalin karaa inta lagu guda jiro dabaqida iyo fulinta barnaamij-yada kala duwan ee dhacdooyinka tababarida. Waa in aan carabka ku adkeena in marka aan adeegsaneyno magic u yaalka labka ah in aan ula jeedno lab iyo dhidigba.

3. Qaabka loo adeegsado Tusaha

Tusahaan waxaan loo habeyay shan qeyb,oo ay u dheertahay qeybta furutiaanka, qaab dhismaha hoose ee tusaha waxaa lagu qeexay erayada: waayo, waa maxay , iyo side

Waayo: aragti guud oo la xiriirta dhaqdhaqaqa Islaamka iyo baahidiisa tababar ayaa lagu soo bandhigay qeybta koowaad ee Tusaha.

Waa maxay: qeybaha labo iyo saddex waxaa loogu falan qeeyay, waxyaabaha ugu waaweyn ee hogaaminta iyo xirfadaha qof iyo koox ee ugu muhimsan.

Sidee : sidee tababarayaasha u tababarayaan tababartaha si wax tar leh ayaa qeybta labaad loogaga hadlay , halka qeybta shanaad diiradda lagu saaray sidii si qaab sare oo tababarid leh loogu abaabuli lahaa iyo loon a howl gelin laha xerooyinka dhalinta da'da yar .

Waxaa cutubyada Tusahaan ku jira shaqooyin la xiriyo casharadaa si barashadda loogu fududeeyo tababartaha.cutubyada intooda badan waxay ku bilaabanayaan “yoolka barashada” waxayna ku dhamaanayaan” su,aalo iyo doodo” iyo “layliyo fahanka kor u gaadayo” si loo xoojiyo khibrada tababar kooxeedka iyo isku tacliiminta.xiriirka ka dhexeeeya cinaawiinta hoose waa la tilmaama marka ay wax ku kordhineyso hanaanka waxbarida. Tusaalooyin, leyliyo khaas ah, xususin, iyo war bixino gaaban ayuu isugu jiraa casharadda Tusaha si loo ifiyo , loona xoojiyo , adeegsiga madooyinka aasaasiga ah si howlgal ah.

A. Qaabka ugu saameynta badan ee loo adeegsado Tusaha

Qaabka ugu saameynta badan ee loo adeegsado Tusahaan waa in cutub cutub loo maraa, adigoo raacaya sidaa, aqri cutub keliya marka ay baahidiisa soo muuqato. Adeegso madooyinka iyo mawaadiicda Tusaha si baahsan marka aad casharada jeedineysid ama aad diyaarineysid munaasabad walba. Tusaha waa loo diyaariyeye qaab aqrintiisa fudeed tahay, is qeemeyntiisan ay joogto tahay.

Tusahaan marka loo adeegsanayo in lagu tababaraa koox dad ah ama urur , waxaa aad looga faa'ideysan karaa marka la daraaseyo dhamaan Tusaha mudo todobaad tababar ah.shaqsi khibrad dheer leh oo da' weyn waa in uu bixiyaa barnaamijyadaan oo kale.

B. Goormaa la adeegsanaa Tusahaan

Marka aad si dulmar ah u wada aqrisid Tusaha , dib ugu laabo Tusaha mar alla marka ay kaa hortimaad mushkilad lagu xusay xalkeeda Tusaha, Tusaale: adeegso Tusaha marka laguu xil saaro in aad khudbad jeedisid , ama howl abaabul lagu yiraah , ama marka aad go,aad qaadaneysid , ama marka aad kulan maareeneysid IWM.

Haddii aad masuul ka tahay howl Dacwada Islaamka la xiriirta, ama koox howlwadeenada Dacwada Islaamka ah hogaa mineysid, waxaad u baahan kartaa in aad bugag khaas oo arrintiina khuseeya aad ka sawiratid Tusaha oo aad u qeybisid kuwa u baahan. Arrinkaan waxay dib firfircooni uma gelineyso xirfadahooda keliya bal waxay mideyneysa qaab ay u wajahayaan howshooda hogamin.

Marka aad Tusaha u adeegsaneysid xaalad khaas ah , isku day in aad ku kordhisid diiwan gelin xaalado taclimeed khaas ah, fal galka ama falcelinta tababartaha , qiimeynta macalimiinta, IWM. Marka aad adeegsaneysid qalabkaan , waxaad isku daydaa in aad waafijisid barashadaada amam baridaada hadafka markaa la tiigsanayo.

C. Side wax loogu siyaadin karaa?

Tusaha waxaa loogu tala galay in uu daboolo mowduocyadda ugu muhimsa ee la xiriira ku tababarida dhalinyaradda hogaaminta islaamka.si kastaba ha ahaate ma jiro Tuse kaligii noqon kara mid lagu qanco, si loo xoojiyo waxa aad baratay , wax kale oo cusubna lagu daro. xul qalab iyo mawaadiic ah ayaa la sameeyaya si laguu siiyo oo ay la socdaan maqaalo mawaadiicda aan lagu soo qaadin Tusahaan.

Qeybta koowaad

Aragtiyo ku saabsan Tababarka

Marka aan dooneyno in aan falanqeyno Tababar waxaa lama huraan ah in aan tilmaano maraajicda loogu noqonaayo aragtida dhabta ah. Fikradahaan soo socda waa in si wacan loo cadeeyaa si loo yareeyo in doodeena meel cidla ah dulmeereysato:

1. Doorka uu aadanaha iyo xiriirkiisa uu la leeyahay deegaanka ku hareereysan.
2. Xaalada ey ku sugar tahay dhaqdhaqaaq Islaamka qarniga Afar iyo Tobnaad ee Hijriga. (Haddii ay wax kasto yihiin kuwo wanaagsan , baahi in dadka la tababaro ah ma jirteen si loo bedelo xaalata taagan).

Marka aan isla garano labadaa qodob aan kor ku soo xusnay, markaa uun baan dejin karnaa barnaamijyo tababareed oo leh ulajeedooyin dhab ah.haddii aan ka gudbi kari weyno marxaladaan koowaad, waxaa na carqaladeynaya su'aalaha ah , waayo?, maxay tahay?, iyo side?. Si go'aan aan uga gaarno mowduuca murugsan, waxaan u laabaneynaa Quraanka Kariimka ah:

"لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ + ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافَلِينَ + إِلَّا الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْهُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرٌ مَمْنُونٌ" (سورة التين)

"Waxa xaqiqa ah in aan abuurnay insaanka isagoo toosnaan midi ugu wanaagsaneyd ku jir+ ka dib waxaa u celiney halka ugu hooseysa + inta ALLAH rumeysay OO camalka suuban la timid mooye , kuwaa waxaa u sugnaaday abaal guud(Ajar) aan kala go'laheyn+" Suuratu. Altiin"

Rasuulka NNKH wuxuu na xasuusinayaa:

"إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقَتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَةَ، وَلَيَحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفَرَتَهُ، وَلَيَرِحَّ ذَبِيْحَتُهُ" صحيح مسلم, سنن أبي داود , سنن الترمذى سنن ابن ماجه و سنن النسائي.

" ALLAH wuxuu ku waajib yeelay wanaaga wax walba, haddii aad dileysaan(marka aad dagaal kula jirtaan gaalada) wanaajiya dilka , haddii aad qowraceysaan (Xoolaha), wanaajiya qowraca, afeeya mindidiina , u raaxeya xoolaha aad qowraceysaan"

Innagoo ka shidaal qaadaneyna tusaalooyinkaan , howl wadeenada Islaamka iyo dhaqdhaqaayada Islaamka waxaa waajib ku ah in ay howlahooda u gutaan si wax ku ool ah oo sax ah.waa kan waxa looga gol leeyahay Tababarka Islaamiga ah.

Qeybtaan koowaad waxaan ku soo bandhigeynaa muqaalka guud ee dhaqdhaqaaq yada Islaamiga ah iyo xaladooda maanta, xaaladaa gudaheed , waxaan ka baadi goobeynaa quraanka dhexdiisa tusaale nagu haga hanankii aan u qeexi la heyn ulajeedooyinka Tababarka.

QEYBTA KOOWAAD: ARAGTIYO KU SAABSAN TABABARKA

Cutubka 1. Daaciga , Deeganka , iyo Dadweynaha.

**Cutubka 2. Dhaqdhaqaaqa Islaamiga ah Qarnigii
14aad ee Hijriga**

Cutubka 3. Ulajeedooyinkeena

Cutubka 1^{aad}

Daaciga , Deegaanka ,iyo Dadweynaha

- I. Ujeedooyin iyo Hanaan
  - II. Aragtida quraanka ee la xiriirta socdaalka iyo sahanka
    - A. Ili maqabatada
    - B. Koonka
    - C. Caalamka
    - D. Degmada
  - III. Hogaamin ku saleysan adeeg.
  - IV. Hanaanka wax qabadka
    - A. Qof ahaan
    - B. Deegaan ahaan
    - C. Qaran ahaan
-

1. Ujeedooyin iyo hanaan

Muslimku ma aha mid kula dagaalama sheydaanka seef , dabadeedna sidaa ku gala Janno, ee waa qof la fal gala degaanka uu ku nool yahay si uu wax uga bedelo.

"وَأَن لَيْسَ لِلإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ + وَأَنَّ سَعْيَهُ سُوفَ يُرَىٰ + ثُمَّ يَجْزَاهُ الْجَزَاءُ الْأَوْفَىٰ" (سورة النجم)

"Isaanka uma sugnaanin waxa uu (doonay) shaqeystay mooye+ doonistiisana wuu la kulmayaa (maalinta qiyaamo)+ ka dibna waa laga abaal marin (doonistisa) abaal marin waafi ah." S.Al-Najmi"

Wax qabadkeena ama howsheena ALLAH iyo Rasuulkiisa Mohamen NNKH, keliya marqaati kama aha , waxaa kalo marqaati ka khalqiga ALLAH oo dhan. Sidaa darteeda qofka muslimka ah kuma noola cidla kaligii , wuxuu si joogta ah ula dhaqmaa ulana fal gala degaanka ku hareersan. Waxa ka dhigaya muslim wanaagsan waa inta uu degaankiisaas uu waxtar u yahay, sida uu tilmaamayo Xadiiskaan:

"الْخَلْقُ عِبَالُ اللَّهِ، أَحَبَّهُمْ إِلَيْهِ أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ" صحيح مسلم

"Aadanaha waa abuurrtii ALLAH isga ayee ku tiirsan yihiiin, midka ALLAH xagiisa loogu jaceel badan yahay waa midka Aadanah wax tar u ah" Saxiix muslim

Sidaa darteed, cabirka lagu cabiro muslimka wanaagsan ma aha salad, soon, dikri , iyo tasbiix, kaliya ee waa inta uu wax tar u yahay inta kale! Micnahaan guud marka aan ka eegno arrinka , mabda'aan soo socda waa in uu na baraaruijyaa.

“ qofka aan ka walwalin kana fakarin una adeegin danaha muslimiinta , kama mid aha muslimiinta”.

Waajibka saran kooxda muslimka ah (ururka), ma aha in ay nafteeda qura u adeegto, waa in ay u adeegtaa danta guud ee bulshada xittaa haddii ay ka hor timaado danaha gaarka ah ee ururku laa yahay.ujeedada ma aha kooxda naf ahaan teeda , runtii ururku waa wado lagu gaaro ujeedada guud. Danaha kooxda waa in ay u adeegtaa danaha guud ee ummada Islaamka iyo caalamka guud ahaan.

Rusuulkii ALLAH wuxuu nagu hanuuninayaan sida tan:
"ارحموا من في الأرض ، يرحمكم من في السماء" سنن الترمذى

"U naxariista dhulka kuwa ku nool , waxaa idiin raxariisanaya saamada kuwa jooga" Sunan Al tirmidi

Kooxda muslimka ah (ururka) oo isku xadida xubnahiisa kaliya wuxuu luminaya muqaalka dhabta ah ee ujeedadooda, waxayna noqonayaan kuwo dantooda gaar ah u adeega, Dhabtii,diyaarin kasta iyo tababarid kasta loo qabto xubnaha ururka Islaamiga ah waa in uu diiradda saaraa sidii loo bari lahaa xubnaha in ay u adeegaan qarankooda. U aasaasida urur in uu fuliyo danahiisa gaarka ah , waxay la mid tahay guri loo dhisay guri dhisid dartii.aan dan degaan laga laheyn.

Deegaanka iyo bulshada uu ku dhix nool yahay Daaciga waa wadada keliya uu ku fulin karo Dacwada Islaamka.waana goobaha keliya ay ka dhacdo howsha Dacwada Islaamka uu ALLAH kula xisaabtamayo daaciga intuu noolaa waxa uu ka qabtay.

2. Aragtida Quraanka ee la xiriirta Socdaalka iyo Sahanka

" و ما أرسلنا من قبلك إلا رجلاً نوحى إليهم من أهل القرى، أفلم يسيروا في الأرض فينظروا كيف كان عاقبة الذين من قبلهم و لدار الآخرة خير للذين اتقوا أفلأ تعقلون " سورة يوسف

" Ma aan dirin horaantaa Raq mooyee , oo aan u waxyoonyay qaryadana ka tirsan, may socdaan arlada dhexdeeda oo ay eegaan sida ay aheed cirbta kuwii ka horeeyay, daarta aakhiero ayaa u kheyr badan kuwa cabsaday, miyaya caqliyesaneynин." S.yusuf.

Tababartaha Daaciga ah waa in uu lahaadaa afar heer oo caqido aqoon dhab ah ku fadhidoo. Midka koowaad waa "Caalamul Qeybk", aduunka il ma qabatada ah. saddexda kale waa "Caalam Al shahada" aduunka ili qabatada ah. Jadwalka hoosena wuxuu ku tusayaa laabadaa caalam:

A. Ili ma qabato	Aqoonta kuwaan waa mid guud oo ay muslimka dhan ay yaqaaniin, waxaa lagu tilmaami karaa waa aqoon aan is bedelin jiil dheddi.
D. degaanka	Aqoontani waa mid khaas ah , is bedesha marka degaan kale la tago, waa mid shaqsi ah(keli ah).

A. ILi ma qabato

ILi maqabato waxay Quraanka iyo Sunnaha ku qeexeen in ay yihiin rumeynta ALLAH, Malaakta, Kutubtiisa , Rusushiisa, Maalinta qiyaamo, iyo qadartiisa. Rumeynta arrimahaan ili ma qabatada ah waxay naga badbaadineysaa in aan isk dhex meereysano goob xuduudka garashadeena ka baxsan.Rumeynta isma bedesha goob kasto iyo goor kasto uu joogo qofka muslimka ah.waa mid sugaran goor walba iyo goob walba.

B. Koonka

Waa in uu Daaciga rumeystaa in ALLAH uu abuuray koonkaan , wuxuuna u abuuray in aadanaha ka faa'iideysto Kheyraadka ALLAH uu dhex dhigayna kala soo baxo.

" ألم تروا أنَّ الله سخر لكم مَا في السموات و مَا في الأرض واسبغ عليهم نعمه ظاهرة و باطنة و من الناس من يجادل في الله بغير علم و لا هدئ و لا كتاب منير " سورة لقمان

" Ma araqtaan miyaa in ALLAH iduin sakhiray waxa samada ku jira iyo waxa dhulka ku jira, nimcooyinkiisa iduin waasiciyay(idinku baahiyaya) kuwooda muuqda iyo kuwa aan muuqanba, dadka waxaa ka mid ah mid dood gelinaya ALLAH , cilmi la'aan iyo hanuun la'aan , iyo kitaab nuur leh la'aan,"s. Iugmaan

Aqoontaana sidoo kale waa mid guud oo aan is bedelin goob kasto oo la jooga iyo goor kastoo la jooga.

C. Caalamka

Daaci walba waa in uu aqoon u leeyahay dalaka kale iyo dadyowga kale. Waa in uu uarkaa dhaqdhaqaqa Islaamka mid qura oo caalami ah oo xuduud dhuleed la heyn. Wuxuu ku lee yahay calaamka oo ididl walaalo – rag iyo dumar – ba

leh.Ummadda Islaamka uu ka tirsan yahay walaalka Daaciga ah , ma aha keliya dalalka ay muslimiinta ku badan yihiiin , xittaa dalalka looga tira badan yahay muslimiinta ku nool waa ummadda uu ka tirsan yahay. Waxaa walaalka Daaciga ku waajib ah in uu difaaca xaqa lana dagaalamo xaq darada meel kasto ay ka jirto.waajibkiisa waa in uu u faafaahiyyaa Dhambaalka Islaamka cid walba.runtii, Tababrtaha waa in uu u arkaa in dunadda oo dhan ay u tahay goob cibaado iyo camal sid ALLAH Rasuulkiisa inoo sheegayo.

"جُعْلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَ طَهُورًا " صحيح مسلم، سنن أبو داود ، سنن الترمذى ، سنن النسائى ، سنن ابن ماجه ، سنن الدارمى ، هفخ مسند أحمد بن حنبل.

"Dhulka oo dhan waxaa leygaqa dhigay masjid iyo daahir"saxiix Muslim , sussnka oodhan iyo musnad Ahmed ibn Hanbal.

D. Degmadda

Degaanka degmadda tababartaha waa meesha koowaad uu waajibkiisa ku fulinayo, waa halka ay tahay in uu masuuliyadaha soo socda ku gudan doono:

- Walaalka Daaciga waa in uu aqoon duraqsan u lee yahay , lana socdaa isbedelkooda xaaladaha siyaasadeed , dhaqaale iyo bulsho ee degaankiisa iyo dalkiisa ka jira.waa in uu bartaa , Juqaraafiga , taariikhda, iyo dadka ku nool , iyo wax walbo oo xiriir la leh dalkiisa oo gacan ka geysanaaya fulinta ama xaqijinta dhambaalkiisa. Qaar kuwaa – inuu barto ay tahay daaciga- ka mid ah waa: hantida dalka uu dhaqaalihiisa ku tiirsn yahay, qaabka ay bulshada u qeybsantahay , dhank diinta , madhabta, asalkooda , saamiga quman ee rag iyo dumarka,IWM.? Maxay tahay dabeeecada dhaqaalahaa dalkiisa, dhoofinta badeecadah, , soo dejin , warshadeyn , beerista,iyo wixii la mid ah.

Walaalka Daaciga waa in uu garasho wanaagsan u leeyahay, nidaamka siyaasadeed ee dalkiisa: axsaabta siyaasada ee dalka , jaraa'idka iyo qoraaldooda ay soo saaraan, dadka taageera, qaabka go'aanada sioyaasadeed loo qaato, howsha siyaasadeeda sida ay u socota , yaa socodsiiya, qaabkee u socotaa. Maxay yihiiin wargeesyadda ugu waaweyn ee dalka ka soo baxa, waa kuma dadka hogamiya afkaarta ummadda, aqoonyahandda ugu sareya dalka, dadka wax qora ee saameynta leh, culimadda sayniska, iyo culumaa'ul diinka.Daaciga ma fahmi karo dadka dalkiisa ku nool ilaa uu yeeshaa aqoon aasaasi ah oo laxiriirta , Taariikhda dadka iyo xiriirka ay la leeyihiiin dad yowga dalalka kale , siiba kuwa deriska ah. Marka la soo gaabiyoy Daaciga waa inuu aqoon dhab ah u leeyahay, arrimaha bulsho , dhaqaale , waxbarasho, siyaasad, iyo diinba ee dalka uu ku nool yahay kana shaqeeyo.

- Daaciga waa in uu walwal ka mijiya dhibaatooyinka heysta bulshadiisa, waa in uu qaadanin aragtida khaldan ee dha heysa , mashaakilkaan masuuliyad kama saarna Daaciga Islaamiga waayo Islaamka ma abuurin mashaakilkaan. Hab dhaqanka Daaciga waa in uu ahaado hab dhaqanka Dhakhtarka: Dhakhtarka wuxuu ka walwalaa cudurka bukaankiisa wuuna daaweyaa , in kastoo uu san ku lug la heen soo ifbixida cudurkaas.xitaa hadii cudurku yahay mid aan daawo laheen , Dhakhtarka wuxuu ku dadaalaa in uu xanuunka ka yareeyo , gargaar deg deg ahna u fidiya.ma maqalno Dhakhtar wanaagsan oo bukaankiisa la dagaalamo mar la arko wuxuu isku dayaa in uu

wanaajiyo xalda bukaankiisa , sidaa darteed Daaciga Tababaranaya waa in uu xirtaa kabaha hogaamiye yaalka siyaasadeed ee dalka , caqligoodana ku fekeraa si uu xal uga gaaro mashaakilka taagan.waa in uu dhiraan dhiriyyaa mashaakilka, qeexaana ka dib soo bandhigaa xal islaami ah oo wanaagsan.way fududahay in aad mucaarad ahaato oo aad u soo jeediso dhaliil masuulyad daran falalka siyaasadeed ee xisbiga talada haya. Muslimka leh maskaxda wax dhista , waa in uu soo bandhigaa ama muujiya mucaarado sharaf , masuulyad iyo wax ifinba leh, sidaa darteed , haddii maalin laga codsado in uu masuulyada qaado, qorshahiisa , iyo feekerkiisa wey shqeynayaan , waxayna muujinayaan natiigo wax ku ool ah . eedaha salk ku haya aragti , maleen iyo khayaali waa reyo beenaad.haddii uusan kari Karin in eedaahan u bedelo wax qabad dhab ah, dadweynaha waxay ogaanayaan in ay eedahaas dhab aheyn.

Qaar – Daaciyyinta ka mid ah- waxay maleynayaan in Islaamku yahay abuur ubax meel kasta ku beer maya, taasi xaqiq ma aha, Islaam xidmo ubax oo cid walbo la siin karo wuu dhaaf san yahay , ciid walba iyo cimilo walba waxay lee dahay xidmaheed ubax , waxay lee dahay ubaxeeda khaaska ah oo dhulkeeda ku haboon,wadamadaan midabada badan waa waxa ka soo saaraya ummadda Islaamka ummad midabo badan, hanta badan ,oo soo jiidasho leh.in kasto Daciga Islaamka lee yahay dabeecado iyo sifoojin guud uu ka kasbaday aragtida islaamka ee la xiriirta , ili maqabatada (qeybka) , Koonka iyo Caalmka, haddana waxaa jiro dabeecado iyo sifoojin u gaar ah Daaciga uu ka kasbaday cadooyinka degaankiisa , dooqa, lebiska, fanka iyo suugaanta iyo dhaqanka dalka uu ku nool yahay. Xiliigaan, tacliinteenaa Islaamka ah si dhab ah uma dheeli tirna, waxaan aad ugu mashquul sanahay dhinacyada kala duwan ee aragtida guud ee nolosha dadka, weli um aanan daa degin in aan fahano baahida gaarka ah ay leeyihii deegaanada kala duwan ee Muslimiinta.

Sida muuqata, Daaciyyaha waa in uu xaqiijiya dhaqamaadaan kala duwan kuwaad wanaagsan isago aan ka bixin xeendaabka tusaalooyinka Islaamka. Gacan ka geesashadiisa Dacwada Islaamka waa in aysan noqon soo min guurin dhacdooyinkii hore ee taariikhiga ahaa, taasi ma shaqeyneyso.gacan ka geesashadiisa wa in ay ahaataa sida cunooyinka kala duwan oo dadyowga muslimka ah , haddana dhamaan wada xalaal ah.

3. Hogaamin ku saleysan u adeegid bulshada

Mabda'a ugu weyn uu Rasuulkeena NNKH uu na baray waa Hogaaminta loo maarayo u adeegida bulshada.

" سَيِّدُ الْقَوْمِ خَادِمُهُمْ " سنن الدِّيلِمِيِّ، وَ سنن الطَّبَرَانِيِّ

" Hogaamiyyaha bulshada waa adeegahooda " Sunan Al daylami iyo sunan Al tabarani

Sidaa darteed, Daaciyyaha waa in uu horey kor u qaadaa qaabka iyo tayada uu u gaarsinaayo bulshadiisa adeega iyo samafalka ay u baaahan yihiin. Haddii ay Islaamiyiinta ay noqdaan kuwo u adeega bulshadooda , lana yimaada xal wax tar leh oo mashaakilka bulshadooda heysta xalin kara , dadka kalsoonidooda aye siinayaan

waxayna u aqoon sanayaan in ay yihii hogaanka bulshada. Niyada keliya kalam jirayaan ee mar walba way garab istaagayaan , haddi ay cod bixin noqotana codkooda wey siinayaan.

4. Hanaanka wax qabadka

wax qabadka waxaan u qeybineynaa saddex heer: Shaqsi , Degmo , iyo Qaran

A. Wax qabadka heer Shaqsi

Marka la joogo heerka shaqsi ee wax qabadka dacwada Islaamka, Daaciga waxaa loogaga baahan yahay in uu barto arrimha – siyaasadeed ,dhaqaale , bulsho, - ee ka jira dalkiisa iyo dallaka dibada , waa iin uu aqriyaa jaraa'idka gudha iyo dibadaba , dhageystaa idaacadaha gudaha iyo dibadaba , maalin walba. Waa in uu dabeeecad ka dhigtaa in uu la falanqeeyo dhacdooyinka wararka ay soo kudbiyaan dadka uu la kulmo ee sheeko wadaaga yihii si asluubi ku jirto oo aan muran aheed, si uu uga faa'ideystoo aragtidooda. Daaci walba waa in uu si shaqsi ah u kasbadaa aqoon guud ee la xiriirta wax yaabaha ka dhacaya hareerahiisa.

B. Wax qabadka heer Degmo

Heerka degmo, Daaciga waa in uu ka qeyb noqdaa kulamda usbuuclaha ama laba usbuuclaha ah oo ay ku kulmaan ilaa tobantalaal iyo wax ka yar. Kulamadaas waxaa loo yaqaan Xalqo ama Usro.sida caadiga ah kulamaada waxaa diiradda lagu saaraa waxbarashada iyo kor u gaadida hamiga diimeed. Howshani waa qabyo, qaabka kulankaan waa in al hormariyaa , bar ka mid ah waqtii kulanka waa in la geliyaa falanqeeyn arrimaha iyo qorshooyinka arrimaha degaanka la xiriira iyo mashaariicda howleed ee Dacwada. Dhankaan wax qabad, xaalada dhaqdhaqaqyadda Islaamka waa mid walaac leh, xubnaheeda wuxuu ku mashquulsan yahay mawaadiicda wax barasho iyo argtiyada cilmiyeed keliya. 5% keliya ayaa wax qabata oo culeyska oo dhan uu ku dhacayaa.halka 95% ay yihii dawadeyaal, waxa keliye oo ay ka adag yihii waa in ay eegaan oo ay dhalil wax dumis ah sheegaan keliya.

Qaab dhismeed guud ee dhaqdhaqaqa Islaamka wuxuu u muuqda sid saddex xagal la rogay, oo 5% xubnaha ay yihii hantida 95% ay yihii deynta ururka lagu leeyahay. Qaabkaa oo kale uruurka wuxuu noqdaa mid iku murga oo ku mashquula gudahiisa mashaakilka ka jira inta uu wax ka qaban la haa arrimaha la xiriira ujeedooyinkiisa iyo himilooyinkiisa. Caqabdaha ayaa aad u fara badan , gacmaha wax caawiyana waa gabaabsi.marka aan dhabta u hadalno haddi 95% oo aan shaqada hayn ahaan la haayeen taageere yaal dibada jooga halka ay ka yihim xubna gudaha ku jira , wax qabadka ururka wuxuu ahaan la haa shan laab wax qabadkiisa haatan.

Si loo xaliyo mushkilada shaqo la'aanta, waa in xubin walba loo xilsaaraa masuuliyad khaas ah. Waxaa laga qeyb gelin karaa guddi kooban , ama waxaa la saari karaa xil kaligii oo uu xisaabinayo madaxa ay tahay in uu u gudbiyo warbixin xiliyeedka ku saabsan howlahiisa.

Kooxda waa in ay dirtaa guddiyada ama ashqaasta waajibaad si wanaagsan loo qeexay, waana in la daba galaa si loo hubiyo hab sami u socodkooda.

Waajibaad badan ayaa jira oo ay tahay in bulshada laga dhix fuliyaa , ka sokow in al xafido ayaad ama xadiis.

Dhaqdhaqaaqu ma ahaanayo mid caafimaad qaba haddii uu san u shaqeeyin sida shinida ama quraashada oo ay tamarta iyo firfircoonaada badan , oo fulinaya wajibaadka loogu baahi badan yahay bulshadooda dhixdeeda.

C. Wax qabadka heerka qaran

Inkasto heerka shaqsiga marka ay joogto dacwada baahidu tahay aqoon iyo garasho heerkeedu macquul tahay, waxaan fileyna guddi shaqo oo gaar ah heerkisu sareeyo , Takhasus gaar ahna leh marka la joogo heer ka qaran. waa in Dhaqdhaqaaqa Islaamka lahaado guudiyo gaar ah oo aqoon sare leh oo mid walba ku takhasustay aqoon gaar ah , si ay u waajahaan xalinta mashaakilka kala duwan ee dalka heysta . guddiyadda la talin ama shaqo waxay ka imaanayaan hooyga khibratada ee Ururka . Ujeedadooduna waa in ay cilmi baaris ku sameeyaan mashaakilka dalka ka jira – ee siyaasadeed, dhaqaale , bulsho IWM- una gudbiyaan hogaanka Ururka talooyin wax kuu ah, xaqiq ah, oo la fulin karo meelaha ay takhasuska ku leeyihiin. Inta badan dadka raacasan ururka waxay ku qancaana xalka guud, laakin guddiyadaan waxaa laga doonayaa in ay arrinka guntiisa u daadegaan. Waxay khabiir ku yihiin takhasus kooda cilmi waxay karaan in ay soo bandhigaan arragi cilmiyeed , qaab loo qoondeeyo hantida, iyo qorshe shaqo la xiriira meelaha ay takasuska ku lee yihiin. Waa in ay u soo bandhigi karaan si qancin leh , in aragtiyada cilmiyeed ee Islaamka yahiin xalka ugu haboon ee mashaakilka caalamka ka jira – dhaqaale , siyaasadeed , iyo bulsho- . haddii Guddiyadaan si haboon u shaqeeya oo aqoon iyo daacadnimo leh , dadweynaha waxay gacanta ka saarayaan furaha hoogaanka bulshadaa waxayna u aqoon sanayaan in ay yihhin hogaanka ummada , madama ay leeyihiin aqoon sare oo saamaxeysa in si cilmiyesan mashaakilka bulshada u xaliyaan. Sidaa ayuu dhaqdhaqaaqa Islaamka ku noqonayaa amaana hayaha qaranka ama cida keliya ay bulshada taladooda ku aamini karto.

Dhanka ugu iftiinka badan ee Dacwadda

Aragti cilmiyeed ilaa howl Dacwo.

waxaa jiray Sheekh aad u garasho dheer oo Daaci ahaa wuxuu taba bari jiray ardayda Dacwada Islaamka ka shaqeysa, mudo lix bil ah ardayga wuxuu bari jiray aragtiyadda cilmiyeed ee culuunta islaamka , saddex bilood oo dheeri ahna wuxuu ku tababari jiray ardayga cilmiga soo dhameystay hanaanka loogu gudbiyo dadweynaha Dacwadda Islaamka , looguna baraarujiyo ku dhaqanka mabaadii'da Islaamka. Araday ardadiisa ka mi ahaa , ayaa markuu dhameystay barashadii aragtiyadda cilmiyeed , ayuu wuxuu isku qanciyey in uu isga kari karo in uu dadka gaarsiiyo diinta isagoon wax tababar ah qaadan. Markaa ayuu iska tagay, Sheekh oo leh arrinkaa sax ma aha , saddexdaan bil wax badan aye ku kor dhineysaa ee joog. Markuu gaaray tuul midi ugu dhoweyd waxay aheed maalin jimca ah , waxaa masaajidka tuuladda ka aqriyay khubbadda jimcaha Sheekha tuulada , sheekha wuxuu sheegay wax badan oo been ah , ALLAH iyo Rasuulkiisa NNKH , ayuu ku been abuurtay. Markuu sheekhii dhameeyaya ayuu ardaygii safarka ku ahaa tuulada istaagay wuxuu yiri sheekhaan wax badan been ayuu sheegay ALLAH iyo Rasuulkana NNKH wuu ku been abuurtay , Sheekhii Tuuladda ayaa yiri , Ma arkeesaan waa kuwii aan idinkaga digi jiray diintiina in ay qaldaan aye doonayaan waa kufaar ee iska qaabta . dadkii ay mar qura ku qamaamay ardaygii markaa ayuu qof walba wuxuu la gaari karo ku dhuftay, wuxuu ka laabtay tuulda isagoo meel kasta ka dhaawacay. Wuxuu dib ugu laabtay tuuladii Sheekhiisa. Markuu sheekhiisi u tagay, uuna u sheegay waxa qabsaday , ayuu sheekha ku yiri soo mar hore kuma aan sheegin inaad baratid sida Dacwada loo gudbiyo , bal ina keen hadda waxaa ku soo siinaya casharka koowaad ee Dacwa gudbinta, iyo sixida qofka qaldan. Markii ay tageen tuuladii jimciihii xigay , Sheekhii tuuladii sii ayuu beentii u aqriyaya , markuu dhameeyay, ayuu Sheekhii Daaciga is taagau wuxuu yiri , runtii Sheekhiina khubbadd aad u wanaagsan ayii aqriyay , khubbadaan oo kale waxaan aqrin kara in ahlu Janno ah (Janna gale ah), ninkii garkiisa tin ka mid ahna helo Jannada ayuu galayaa, waa shaki la,an, sheekha Daaciga marka uu eraygaa yiri ayaa dadkii oodhan khadiibkii ku xoomeen oo ay timaha garkiisa jafid kula kaceen ilaa ay ka dhameeyaan wixii tin ah oo ku tiil garkiisa garkina uu dhiigo, markaa ayuu Sheekhii Daaciga si hoose ugu yiri haye waan is ognahay mar kale ma ku been abuuraneysaa ALLAH iyo Rasuulkiisa NNKH. Mise ciqaab kale ayaan kuu celiyaa, Khadiibkii mar qura ayuu la soo booday maya maya . halkaa ayuu ardaygii kyiri sheekhiisa ,ii fur tababrka Dacwadda hadda , waxaan ogaaday wax badan in ay u dhaxeeyaan aragtiyada cilmiga iyo gudbinta cilmiga.

JOOGSO!

"Ku Aqri maqaca Rabiqaga , Rabiqii abuuray + insaanka ka abuuray cad dhiig ah+ Aqri , Rabigaaga karramo badan + Rabiggi Qalinka adegsigiisa idin baray + insaankana baray wax uu san aqoon+" s. Al calaq.

" إقرأ باسم ربك الذي خلق + خلق الإنسان من عرق + إقرأ و ربك الأكرم + الذي علم بالقلم + علم الإنسان ما لم يعلم (سورة العلق)

- Haddii Ummadda Muslimka ah ay si baaxad leh wax u aqriso , waxay hogaamineysa Ilbaxnimadda dunida.
- Haddii Daaciga wax badan aqriyo , isaga ayaa hogaaminaayo Ummadda Muslimka ah.
- **Maanta:** reer Galbeedka (America iyo Europe) aad aye wax u aqriyaan, Muslimiintana wax yar aye aqriyaan, intaa waxaa sii dheer, innaga waxaan baranaa sii aan wax u aqrin la heen, iyaga waxay wax u aqriyaan sidii ay wax u baran lahaayeen.
- **Howl jiheysan:** Islaamiyiinta waa in ay bilaabaan obole lagu cirib tirayo wax aqris la'aanta iyo wax qoris la'aanta muslimiinta dheddooda.
- **Abaal Gud:** Muslimiinta tirabaden waxay u arkaayaan Ducaada in ay yihii rajadooda , himiladooda , iyo samata bixiye yaal.

Soco!

" U diyaarsada awood iyo qalbk dagaal, inta aad kartaan , si aad u cabsi gelissan cadawga ALLAH iyo cadawqiina, iyo kuwo kale oo ka sukeeya oo aadan garaneyn , ALLAH garanaayo ."s. AL anfaal

" أعدوا لهم مَا استطعتم من قوة و من رباط الخيل ترهبون به عدوا الله و عدوكم و آخرين من دونهم لا تعلموهم الله يعلّمهم... (سورة الأنفال)

Cutubka 2^{aad}

Dhaqdhaqaqa Islaamka Qarnigii 14^{aad} ee Hijriga dhexdiisa.

I. Asalka guud

- A. Gudaha ka eegid
- B. Guul gaarid hortaal Nusqaan
- C. Fal iyo falcelin siyaasadeed
- D. Dib u dhac
- E. Si wanaagsan ma u qaban karnay?
- F. Halganka jiritaanka
- II. Cadeynta meelaha wanaajinta u baahan
  - A. Wada tashi laba dhan ah
  - B. Habdhaqan kooxeed
  - C. Dumarka iyo caruurta
  - D. Qaab hogaamineedka sheekha
  - E. Hey'ado la'aan
  - F. Gobaleysi iyo Qaraneysi(wadani)
  - G. Qorshe la'aan
  - H. Badalka Islaamka ah
  - I. Ahdaafta iyo wadiiqada
  - J. Khalkhalka fikriga ah
  - K. Wada hadal la'aan
  - L. Daryeel la'aanta(dayicida) warbaahinta
  - M. Xisaabtan la'aan ka dhex jirta hogaamiyaha iyo la hogaamiyaha
  - N. Habeynta arrimaha mudnaata leh
  - O. Nidaam maamul fadhiid ah
  - P. Dhulka hoose hortaal furfurnaan
  - Q. Quraanka iyo xukunka(awooda)
  - R. Jawaab celin la,aan
  - S. Mishkilada taageerayaasha indha la'aanta ah.
  - T. Adaabta khilaafka
  - U. Ajanda dheer (mawaadiicda shirka looga hadlayo aan xadidneen).
- III. Dib eegid

IV. Su'aalo in leys weydiiyo ay tahay!

- A. Xarag jiid!
- B. Xaalada taagan: ugu liidata ama ugu wanaagsan?
- C. Ma ALLAH ayaa daacad loo yahay mise magaca Ururka?

V. Haraaga.

I. Asalka guud

Erayga Dhaqdhaqaaqka Islaamka waxaan u adeegsaneynaa si guud, waxaan ku tilmaameynaa eraygaa dhamaan kooxaha sheegta , ku dhaqma , dadkana ugu yeera Islaamka. Intaa waxaa dheer , waxaan indhaha si dhaqsi ah u marineynaa , una dhiraan dhirineynaa si guud natijjadda hadaatan jirtaa . xaq iyo xaqiiq darteed, waxaan maanka ku heynaa marka aan dhiraan dhirineyno amuraha ugu waaweyn ee aan xaga hoose ku xusnay. Howshani ma aha qiimeyn waxqabadka dhaqdhaqaaqa Islaamka , ee waxay inoo tahay diirad saarid qeybo aan dooneyno in aan casharo kala soo baxno.

A. Gudaha ka eegid

Marka aan ka hadlayno Dhaqdhaqaaqa Islaamka , innaga ayaa iska hadleyno gudaheena ayaan dhaliisha ka soo jeedineynaa, ee ma aha dhaliil innooga imaaneysa dibada. Waxaa soo bandhigeynaa is dhaliilid wax dhista , iyadoo ujedadeeno tahay in aan qeexno halka ay dabacsanaata ka jirto si aan kor ugu qaadno xaalda reerkeena. Haddii anaan nafteena run u sheegin , tababaradeena iyo dadaalka badan ee la xiriira waxay noqonayaa hal bacaad lagu lisay.

B. Guul gaarid hortaal Nusqaan

In kastoo aan qeexeyno dacfigeena halka uu ku jiro, haddana ulama jeedno in aan midab mugdi ah marino sawirka Dhaqdhaqaaqa Islaamka. Waxaa jirka meelo mugdi ah iyo meelo ifaya.runtii jiritaanka Dacwada Islaamka iyo baraaru jinta dhaqdhaqaaqa Islaamka ee Caalamka waxay marqaati cad u yihiin guusha weyn ee Dhaqdhaqaaqa Islaamka. Dhab ahaantii, waxaan tiro goob ku sameyneynaa jirrida qaladaadkeena ka imaanaya xidigmada hoose ee hogangsannateena , si aan ugu dadaalno sidii aan horey ugu dhaqaajin laheen dhanka saxda ah. Innaga nafteena ayaa ah wax soo saarka iyo wax qabadka Dhaqdhaqaaqa Islaamka.

C. Fal iyo fal celin siyaasadeed

Weerarkii gardarada ahaa ee reer galbeedka ku soo qaadeen dunida Muslimaka wuxxu iskugu jiray qabsasho ciidan iyo mid siyaasadeedba. Waxaa dabiici ah, in fal celinta Islaamiga iyo wadaniga in ay la mid noqdaan.arrinkani waxay faaffaahineysaa sabbabta dhqadhaqaaqyadda xurnimo doonka ay si balaaran u ahaayeen kuwo siyasadeed iyo dagaalba marka ay la dhaqmayaan dulmiga isticmaarka iyo dabadhiliyadiisa.natijjadii ka dhalatay aarinkaa waxay aheed in aan ahmiyad buuxda siin dhaqdhaqaaqyadaan dhanka arrimaha bulshada , dhaqaalaha , iyo waxbarashada. Marka uu dalka gaaray gobanimadiisa waxay aheed mid maqaar saar ah.hogaanka dalka ma aqoon waxay ay ka yeelayaan xuriyadooda , iyo sida ay u mareenayaan dalka dhan walba , waayo waxay garanaayeen dagaal keliya.tani waxay cadeyneysaa sababta ay u sii jireen isricmaarka dhaqaale , bulsho , dhaqan iyo waxbarashaba mudoo dheer oo u dhiganta

mudadii u guneystaaha dalka heysta haddi aysan ka badneen.(Ilaa iyo manta waxaa jira gumeysi dhaqaale , dhaqan , siyaasad , iyo wax barasho ka xun kii xilligii gumeysiga milateri).

D. Dib u dhac

Waa in aan rumeynaa in dunida Muslimka ay ku jirtay mudo quruun ah xalaal dib u dhac xawaare dheer ku socday.xaalada xun waxay saameynsay fakerka, shaqada , iyo howlqabadka , Bulshada oo dhan , xittaa dib habeynta dhaqhdhaqaqyadda(islaamka).kartideena , dhiraan dhirin , baaris iyo daawo ama xal u helid waxaa si weyn ula degay tabar darideena (aqoon , dhaqaale ,IWM).dhabta ah in aan nahay mu'miniin dhab ah waxay saameyn ku yeelaneysaa qaabka hogaaminteyna amuuraha Dhaqhdhaqaqeyna Islaamka ah. Ifafaalaha dib u dhaca khasaarihiisa wuxuu si siman u saameeyay axsaabta , diinta , wadaniga iyo kuwa bidixdaba(hanta wadaaga).dib u dhacaa wuxuu saameyn weyn ku leeyahay, qeybaha kala duwan ee bulshada oo dhan, hoganka dalka, aqoon yahanadda, dhaqaatiirta, injineerada, howlwadeenada dowlada, saraakiisha ciidamada, askarta, beeralayda, raga , dumarka, fuqarada iyo hantileyaasha.Dib u dhaca waa cudur saf-mar ah oo cid walba ku dhaca.

E. Si wanaaqsan ma u qaban karnay?

waxaa laga yaabaa in aan ku doodno in Dhaqhdhaqaqa Islaam uu wax qabtay intii karaankiisa aheed. Laakin guusha waxay ka timaad xaga ALLAH keliya.run ahaan, maan aheen kuwo hanaankooda waxqabad iyo aragtidooda ay sax aheed, waxaa jiray qaabab badan iyo meelo badan oo wax laga hormarin karay.ALLAH abaal marintiisa wuxuu ugu deeqaa kawa ku dadaala in asbaabiisa ay raacaan marka ay howl qabanayaan. Ilaa inta ahameyd weyn laga sii nayo isbedel bulshadeed ku yimaada xaalka ummada Muslimka ah , waxaa arkeyna in horumar yar la gaaro.si aan horey ugu dhaqaaqno , waa in aan qiranaa khaladaadkeena si wax u saxno.dhabitii ma aha in ruuxa dhaliil soo jeediyya laga sare mariyow Dhaqhdhaqaqa Islaamaka , ama lagu tiriyo cadawga Dhaqhdhaqaqa Islaamka. cid kala sareysaa ma jirto , ALLAH keliya ayaa qof ka abaal mariya. Sareynteen waxay ku jirtaa dhambaalka iyo fekerka islaamka aan sidno, ee kuma jirto qofka sida.

F. Halkanka jiritaanka

Caburintii lagu soo rogay xuruyada Dhaqhdhaqaqa Islaamka waxay aheed dagaalkii ugu horeyay ee halganka jiritaankiisa – geeri ama nolol- ee maalin walba. Caburintaa darteed dhaqhdhaqaqa ma uu san helin waqtii uu ku jjojiyo dagaalka , ka tashado ,dibna uga fekero cawaaqibdiisa, howshiisana dib u saxo. Si u dib isku faalanqeeyo uma helin waqtii faraaqo ah uu ku fekero , waayo maalin walba wuxuu la halgamayaa jiritaankiisa geeri ama nolol. Xaladaas waxay soo saartay xubno xag jir ah, sir badan , mugdi iyo dhulka hoostii ku shaqeeya, dhalanteed ku nool, oo aan khibrad la heen.xubnaha noocan ah waxay mar walba hor istaagaan horumarin kasta noocey doonta ha ahaato.sidaa darteed masuuliyada ugu weyn ee saxida xaladaan waxay dusha kaga dhaceysaa kuwa – xubnaha Dhaqhdhaqaqa Islaamka- ku nool dalalka ay dadkood

xorta yihii. Baahida loo qaba aad aye u weyn tahay, yeyna is bar bar dhigin walaalaha ku nool dalalka kali taliyaha ka taliyo.

Sida tan ayee xaalada ummadda Islaamka ku sugaran tahay qarnigaan 14^{aad}. sidaa darteeda waxaan garan karnaa baaxada halganka Dhaqdhaqaaqa Islaamka uu ku jiro , waxaana xaqijin karnaa meelaha suurta galaka ah ee la horumarin karo.

ALLAH ayaa mahad leh, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuu ka badbaaday dulmiga iyo cadaawada uga immaneysay dunida muslimka gudaheeda iyo dibedeedaba.

Xaaladaan ayadaaba u ah karaamo dhaqdhaqaaqa Islaamka,wax badan ayaa laga kasbaday halgankaan, laakin natijjooyin wanaagsan waa la gaari lahaa. Wuxuu baahan yahay Dhaqdhaqaaqa Islaamka haatan waa in uu hormariyaa meelaha halkaan hoose ku tilmaaman.

II. Qeexida goobaha la wanaajinayo.

Waxaan ku duweynaa dareenka dhalinteenaa meelaha aah halkaan hoose ku tilmaami doono , iyadoo rajadeenu tahay in aay si ka wanaagsan sidaan wax u qabanay in ay u qabtaan In sha'a ALLAH.

A. Wada tashi laba dhan ah(shuuro wadaaq ah)

Dhaqdhaqaaqa Islaamka ma kari Karin in uu ku dhaqmo shurada guud ahaan , waxay diirada saartay wax la yiraah (Alsama' wal taa'a) maqal ee raac. Hogaanka wuxuu ku wacdin jiray shura ,si aragti cilmiyeed ah qura, lama qaabeeyn ,lamina dhaqan gelin. Dood cilmiyeed badan ayaa laga qabtay mowduuca shuuraha in uu yahay mid qasab ku ah hogaamiyaha in uu raaco talada ka soo baxdo iyo in uu khasab ku aheen. Qolo walba waxay Quraan iyo Sunnah ka dareeristay waxay ku adkeyneeso rayigeeda, madaama uu mowduucan uu ku jrio xiradda ijtihaadka, laguma so oaf jari karo Fatwooyin. Maanta waxaan u baahanahay shuuro qasab ah , nidaamsan, la dhaqan geliyo, oo si wanagsan u qaabeysan maamul ahaan.waan in ay tiro badan oo xubnaha ku lug yeeshaan howsha go'aan qaadashada iyo fulinteedaba. Faaidoo yinka nidaamka shuuraha Quraanka si aad ah diirada looma saari Karin khasatan waqtigaan casriga.

B. Hab-dhaqan kooxeed

Barnaamijka barbaarinta (Tababrida) Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu awood u lahaa in u soo saaro shaqsiyaad aad u heer sareya oo si wanaagsan u barbaarsan, laakin mushkilada waxay soo if baxday marka laga dalbado shaqsiyaadkaan in ay si koox ah u wada shaqeeyaan.sida badan Dhaqdhaqaaqa Islaamka howlahiisa waxaa wada oo maareeya shaqsiyaad faraha lagu tirin karo, oo aan garwaaqsaneyn in koox ahaan u shaqeeynta in ay ka miraa dhal badan tahay ,marka keli ahaan loo shaqeeyo.hanaankaan maamul wuxuu salka ku hayaa maanka ummadaha muslimka ee ku salaysan " maamul shakhsiyeed" , reerka waxaa u taliya Aabaha kaligii, waa sidoo kale skuulka(Dugsiga), xukuumada , ciidanka iyo axsaabta siyaasadeed oo dhan.Nidaamka waa astaanta cudurka dib u dhaca oo hey'adaheena oo dhan ku faafay(fiday). Haddii aan dhiraan dhirin ku sameyno dunidda , waxaan arkeenaa in

Yurub ay tahay cidii ugu horeysa eek u baaqday xoriyada , dhistayna Dowlad Qaran.Mareekan ayaa ka sara maray markuu dhaqan geliyay aragtida meel ku wada noolaanshaha dadka kal jinsiyadda ah ku laray wax qabad adag. Japan ayaa dhaafay Marekanka , markuu hab dhaqan kooxeedka iyo daacadnimada ku lamaanay dhaqankooda iyo caqiidadooda.ka soo qaad howsha Islaamka sida koox kubada cagta ah. Haddii aan koox isugu soo ururisid ciyaar yahanada igu wanaagsan aduunka , oo aysan la heyn hab dhaqan kooxeed , waxaa ka adkaanaya kooxda ciyaar yahanadooda ay sidaa u wanaagsaneyn laakin leh hab dhaqan kooxeed oo wadda shaqeynaya.

C. Dumarka iyo Caruurta

Guul la'aan ayaa ka muuqata howsha Dhaqdhaqaqa Islaamka ee la xiriirta haweenka iyo caruurta, halka aan qeyb ahaan ku guuleysanay Ragga , waxaa ku guul dareysanay siddii aan u soo saari laheen Dumar iyo caruur Dacwadda u shaqeeya,, ma nihin kuwo karti u leh in ay wax baraan , abaabulaan , aasaasaan Dhaqdhaqaqa Dumar oo wax ku ool ah. Marka laga reebo in yar oo ka mid ah, Dumarka muslimka ah weli karti uma laha in ay is abaabulaan,oo dumarka kale aya dhaqaajiyaan.inta badan oo Dumarka muslimiinta ah bulshada lama xiriiri karaan mana ka qeyb qaadan karaan doodaha arrimaha bulashadooda ku saabsan.halka ay axsaabta wadaniyiinta ah iyo kuwa bidixdaba ay uga faa'iideystaan haweenka intii sura gal u ah si ay u gaaraan danahooda siyaasadeed.kama faa'iideysano fursada aan heysano oo ah gabdhaha walaalaheen ah ee tirade badan, marka laga reebo meel yar yar, waxba ma tari karaan , wax qabadkooda waa liitaa , kartina uma laha in ay gacan wanaagsan ka geystaan howsha socota ee Dhaqdhaqaqa Islaamka.in kastoo aan rajeyneyno kuna doodna in ay soo saaraan hogaanaaka ummada Islaamka , ma qaadin talaabo wax tar leh oo lagu dhiirigelinaayo loogana qeyb gelinaayo howlaha Dhaqdhaqaqa Islaamka, mana tababarno , gacana ma siino.arrinka waxay ku ahaaneysaa Dhaqdhaqaqa Islaamka mid uu isku burinaayo . kuma guuleysan karno dagaalka aan ku jirno oo ah isbedel ku sameynta bulshada , haddii 50% oo awoodeena ah ay yihii kuwo iska faquuqay ka qeyb qaadashada howsha Dacwada ama laga faquuqay.

Sidoo kale , caruurta wax dadaal ah laguma bixin sidoo loo horumarin lahaa , Tusaale ahaan , qoraalada Islaamiyiinta xitta 5% oo ka mid ah kuma wajahna caruurta , waxaa dooneynaa ama ka sugeynaa in ay aqristaan qoraalada dadka waaweyn loogu tala galay ayna ahaadaan kuwo ku ganacsan. Caruurta iyo dhalinyarada waxay u bahaan yihii qoraal khaas ah oo loogu tala galay ,Dhaqdhaqaqa Islaamka wax badan ayaa ku seegaya dayicida dhankaan muhimka ah.

D. Qaab hogaa mineedka Sheekha

Inta badan Dhaqdhaqaqa Islaamka wuxuu raaca qaab hogaa mineedka Sheekha,qaabkaaso oo hogaa miyaha u arka in uu yahay malaa'ik, geesi wax walba og wax walbana qaban kara.wuxuu hogaa minyaa ururka inta uu nool yahay, mar haduu awooda qabsado ma sii daayo mana laga qaadi karo, dhaqdhaqaqana isaga ayuu u nxanibar yahay si kastaba ha ahaato.xitta marka uu dalka dibada uga maqan yahay wuxuu ku maamulaa " remote Control" remuutka televisinka oo kale.marka uu soo xaadiro kulamada shaqo , ajandaha oo dhan isaga qaadanaayo,wuxuu hadlayaa marka

uu doono iyo inta uu doono. Mowduuca uu ka hadlayo xiriir lama laha waayoo ma soo diyaarsan qoraal la xiriira mowduca shirka,xitta qodobada ugu muhimsaan ee shirka la xiriira sooma qoran . mowduuca walba dusha ayuu ka aqrinayaa, waa in la ixtiraama lana siyyaa kaalinka koowaad wax walba iyadoon loo fiirin takhasuska ay u baahantahay kaalintaas.

Hal xiraalahad adage e aan jawaab loo heyn waa cidi badali laheyd hogaamiyaha, xubnaha ku harereysan waxay rumeysan yihii in ay yihii kuwo aad uga hooseeya hogaamiyaha oo aan xilkiisa qaban Karin gadaashii. Waayoo xubnahaan in ay noolayeen waxaa lagu soo tarbiyeen jiray sidaa. Waxay rumeyeen in ay islaamnimada ka mid tahay in ay sheekhooda hambal u ahaadaan.laguama soo tarbiyeen hogaan ku salaysan wada tashi iyo wax is weydiin. Xushmada badan uu sheekhiisa u hayo ayaa ka reebeysa in uu sheekhiisa la xisaabtamo ama wax weydiyo.qaabka suufiyada aye minguurinayaan. Oo ah “ xiriirka ardayga iyo sheekhiisa waa sida xiriirka ruxa meydka ah iyo qofka dhaqayo, oo sidduu doono u rog rogayo”.mararka qaar , meel u baahan go'aan in uu ka qaato sheekhe ayuu duco iyo habaar ku bedelayaa. Khibrada caalmka manta ka jirta waxay tilmaameysa in qofka hogaamiyaha ah uu xafiiska hayo mudo 4-6sanno ah oo mar qura la cusbineysiin karo. Tani waxay qofka xaq u siineysaa igu badnaan iyo 12sanno joogo xafiiska , marka uu ka tagana , wuxuu si wanaagsan uga shaqeyn karaa mid ka mid ah gudiyadda gaarka ah, ama wuxuu la taliye u noqon karaa hogaamiyaha cusub.kuma edeyneyno qaabkaan ama hanaankaan hogaamin dhamaan hogaamiye yaasha Dhaqdhaqaqa Islaamka , laakin intooda badan waxaa ka muuqdaa dhaqaankaa bhogaamineed.

E. Heyado La'aan

Dhaqdhaqaqa Islaamka wuxuu ku tiirsan yahay ashkhaas marka la fulinayo waajibaadka shaqo. Howlaha fulintooda waxaa u xil saran ashqaas. Taas oo ay ka dhalato deganaan la'aan iyo howlo badan oo is bedela.haddii ay jirtana howl loo fulinaayo qaab heyadeedna way yartahay.xittaa heyadaha yare e la smaeeyaya waxaa ka maqan qorshe, qaab dhaqan kooxeed, iyo abuubul haboon. Dhaqdhaqaqa Isalaamka kuma xaqijin karo mabaadii'diisa iyo ujeedooyinkiisa heyadaha noocaan ah, qaar kkod waxay noqdaan caqabd horaagan horumarka Dhaqdhaqaqa Islaamka , halka ay ka noqon lahaayeen kuwo gacan ua ah.in kastoo ashaqaas badan ay ku guuleysatay howlaheeda haddana waxay fashilmaan marka ay timaado howl kooxeed.Dhaqdhaqaqa Islaamka weli iskuma deyin in uu la tacaalo baahida weyn ee loo qabo aqoota Maamulka iyo Maareenta Casriga ah ee heyadaha. Howsha Dacwada hadal aye joogeysa inta laga arkaayo dhowr heyadooda oo dacwada leedahay oo qaabka casriga ah u shaqeeyaa ee dalka ka jira. Waa in ay ka jirtaa dal walba tobanaan heyadood oo ah heydo u adeega bulshada muslimka inta aanan ku doodin heyadeen ayaan bilownay.

F. Gobaleysi iyo Qaramaysi

Dhanka arragtida, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ku qanacsan yahay midnimadda Ummadda islaamka iyo caalaminimadeeda. Laakin dhab ahaantii, arrinkaan si buuxda looguma dhaqmo. Wuxaan habdhaqankeena ku soo bandhignaa afkaar iyo caadooyin xambaarsan gobolaysi iyo garamaysi, arrinkaana waxay aad uga muuqataa kulamadeena bulshadeed, oo walaalaha (Gabdhoo iyo wiilalba) aad ugu janjeeraan asxaabtooda ay isu gobalka ama qaranka yihii. Wey yartahay in ay sheeko la wadaagaan kuwa kale. Markaan eegno heerka hogaaminta, weli ma lehin kulan xiliyeed gobaleed ama qarameed ay ku kulmaan hogaamiyayaasha dhaqdhaqaaqa islaamka ee dalalka kala duwan, in kastoo adeecida heshiisyada kulamadaan oo kale aysan aheen mid khasab ah, haddana waxay lama huraan u yihii xog is weydaarsiga, wada tashiga, dejinta istraatijiyadda mustaqbalka, iyo xiriirinta ama isku duwida. Si kastaba ha ahaatee, wuxaan qireynaa in cadawgeena uu nagula dagaalo qorshe mideysan, inagana waxaan ku guul dareysanay in aan uga hortagno qorshe mideysan oo u dhigma. Waxaa in mudo ah ku dulmaneyn fahamka qaldan ee maahmaahda oraneysa “reer Maka iyaga aad u garanaaya dooxadaheeda(ama wadooyinkeeda) “ laakin manta ,waxaa laga yaaba khabiir shisheeye ah in uu innaga badiyo xaalka dalkeena. Sidaas oo kale waxaa laga yaabaa in walaalo ay siiyaan talooyin wax ku ool ah walaalaha asagooda ah ee dal kale, taladaaso ay si wanaagsan uga faa’ideystaan halgankooda gudaha dalkooda. Dunida maalinba maalinta ka dambeysa wey sii yarneysaa, arrigtada tuulada caalamiga ah dhab ayee noqoneysaa. Islaamka wuxuu ku baaqay arragtidaan midnimadda caalamka markii uu bilowdayba. Laakin Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ku maareeyaa amuurihiisa si goboleysi ah, oo ka soocan kuwa kale.

G. Qorshe La’aan

Sida badan Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ku noolyahay nolol maalmeed, wuxuuna dagaalka ugu jiraa sidii uu u jirilahaa. Wey adagtahay in la fekeraa qorshe dheer ee shan sanno ama tobant sanno ah. Howlaha dhaqdhaqaaqa Islamka waxaa laguma maareya maamul deg deg ah. Kaa soo xaaladaha joogtada ah ay noqdaan howlo deg deg ah . qorshe la.aanta waxaa ka dhasha ujeedo aan cadeyn , hantida iyo kheyraadka oo si khaldan loo qeybiyo, mudnaan qaldan, iyo in la lumiyo dareenka jihada loo socdo. Goor walba ma ogin halka aan u socono, halkaa aan joogno, inta aan u jirno yoolkeena, iyo sida aan u qiimeyneno howlaheena. Sidaa darteed waxaan sameyneenaa wixii aan sameyn jirnay innagoo aan ogeyn waxa faa’ido iyo khasaaro ay inoo lee yihii. Waa waqtigii aan u soo laaban la heyn qorshe sax ah in aan ku dhaqano, oo aan ka gudubno in aan qabano waxa aan karno oo aan u gudubno in aan qabano waxa ay tahay in la qabto.

H. Badalka (Door bidida) Islaamiga ah

Laga soo bilaabo Kontameeyadii, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ku mashquulsanaa in uu qeexo in Islaamka uu wanaagsan yahay. Ka dib wuxuu u talaabay in uu caddeeyo in Islaamka uu ka wanaagsan yahay dhamaan Mabaadii'da Kale iyo Diimanka kale. Si kastaba ha ahaatee, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu dul fariistay cadeyntaan guud uma uu san gudbin heer intaa ka qoto dheer oo faafaahsan. Tusaale ahaan, Weli uma aan soo bandhigin badalka Islaamiga ah qaab kutub jaamacdeed ah. arrinkaana waxaa looga baahanyahay maado kasta oo cilmiga bulshada ah.

Howshaan ma aha mid iskaa wax u qabso lagu qaban karo oo waqtি yar u baahan , oo ay qabtaan xubnaha daacada iyo xamaasada leh.ee waa howl u baahan waqtি dheer iyo aqoonyahano takhasus leh.Dhaqdhaqaaqa Islaamka waa in uu asaasaa macaahid cilmiyed si uu gacanta ugu dhigo goobahaan Ijtihaadka ah.howshaan oo kale looma xilsaari karo sheekh sheekhul kuli ah, waa in ay noqoto howl wadajir loo qabto.waa shaqo adag oo lagu daalayo , waqtি badan u baahan, qaali ah, aan dhanna u janjeerin, oo joogto ah.laakin waa howl horudhac lama huraan u ah dib u soo noolaanshaha Ummadda Islaamka.howshaan la'aanteed dooda sareynta nidaamka Islaamka waxay ahaaneysaa arrin laab la kac ah. Si loogu soo jiido reer bariga iyo reer galbeedka dhanka Ilbaxnimada Islaamka waxaa loo baahan yahay tusaale nool oo aqoon ku saleysan. Tani waxay qeyxesaa sababta ay u soo jiitaan dhaqdhaqaaqyada Islaamka engineerada, dhakhaatirta iyo culumida culuunta dabiiciga ayna u noqdaan hogamiyaasha dhaqdhaqaaqa Islaam marka la barbar dhigo dhigooda culimada culuunta Bulshada. Cadeymaha guud ee wanaaga Islaamka tilmaamaya ayee ku qancaan culimada culuunta dabiiciga, halka ay u baahanyihii culimadda cuulunta bulshada faafaahin qoto dheer iyo tusaalooyin faahfaahsan oo cilmi ku salaysan .soo bandhigaan guud ma aha mid ku haboon kuna filan soo jiidashada culimada culuunta Bulshada.xaalada manta taagan waa mid leh ifafaale aan caadi aheyn. Ilaa aan aragno in inta badan hoganka dhaqdhaqaaqa Islaam ay noqdaan culimada culuunta Bulshada, markaa ayaan cagta saareynaa wadada dib u soo noolaanshaha Ilbaxnimada Islaamka.

I. Himilada iyo Habka fulinta.

Xubnaha Dhaqdhaqaaqa Islaamka waxaa ka mid ah qaar aan kala saari Karin Himilada iyo Habka. Inta badan, danaha kooxda ayaa noqda halbeega lagu cabiro waxqabadka oo xaniba habsami u socodka howsha.si kastaba ha ahaatee, dhab ahaantii, kooxda waa qaab loogu adeego himilada Islaamiyeenta Bulshada. Arrinkaana wuxuu ka dhiga Dhaqdhaqaaqa Islaamka mid isku mashquula inta ay ku mashquuli lahaayeen bulshada ay raadinaayeen in ay isbedel ku sameeyaan.Falanqo qiyaas tiro koob ah ayaa sheegeysa in 70% waqtiga , lacagta iyo dadaalka xubnaha dhaqdhaqaaqa Islaamka ay ku baxdo umuuraha gudaha ee dhaqdhaqaaqa halka ay ku baxdo amuuraha bulshada dibada 30%. (the Healthy....).

Aragtida xisbinimada waxay noqtaa mid muqadas ah, oo u muuqaneysa in loo abuuray xisbiga dandiisa keliya.waxaa loo tixgeliyaa – Dhaqdhaqaaqa- qiyaastii sida naadi ciyaareed, ama Iskaashato bulshadeed oo si qaas ah ugu adeegeysa

xubnaheeda. Xisbi waxa laga aaminsanyahay in ay yihii koox khaas ah oo u daneyneesa keliya xubnaheeda oo aan dan dhab ah ka laheyn bulsha weynta. Tani waa sabata ay ahmiyad u siineynin bulshada marka kooxdaan lagu sameeyo cadaadis siyaasadeed.xanibaadaan waxay si cad uga muuqataa marka ay kasbadaan taageerada shacabka waxaa loo lumiya calmaaniyiinta waxaana sabab u ah kala qeybsanaanta kooxaha Islaamka. Qaab dhismeedka ururadooda ayaa u taagan qaabkii ay ahdaaftooda u xaqijin lahaayeen. Xoog badan lama saarin intii loo baahnaa sidii Dhaqdhaqaaqa Islaamka u xambaari laha mas'uuliyada xallinta mashaakilka Ummadda Islaamka, inta badan daadaalka Dhaqdhaqaaqa Islaamka waa in loo jiiyaa xalinta Mashaakilka Ummadda Islaamka – siyaasadeed, bulshadeed, dhaqaale , dhaqanIWM.-mraka aye Ummadda Islaamka xaqiqlsaneysaa in Dhaqdhaqaaqa Islaamka yahay gaar hayaha danahooda ilaaliya.Ummadda waa in ay si raaxo leh ugu seexato in dad lagu kalsoonaan karo (kooxda Islaamiyiinta ah) ay dadanahooda ilaalinayaan.

J. Khalkhalka fikirka

Si guud, Dhaqdhaqaaqa Islaamka dhidibada uma aasin feker mideysan oo ay xambaaraan xubnahoo, waxay ku dhageen afkaarta guud. Dhaqdhaqaaqa wuxuu xooga saraa howla malmeedka inta uu xooga saari lahaa mideynta fekerka iyo aqoonta. Intaa waxaa dheer, marka uu Dhaqdhaqaaqa Islaamka mowqif cad ka qaadan waayo arrin muhim ah ee dalka heysata, xubnaha waxay kala ayidayaan mowaaqfida kala duwan ee jirta, taaso biirineysa mushkiladii heysatay oo aheed fekerka aan mideysneyn. Runtii, kaalintaan maran waxaa inta badan buuxiya aragtida axsaabta calmaaniyiinta ah iyo afkaarta Islaamka cadawga ku ah.

K. wada hadal la'aan

Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu u muuqdaa mid hortaagan oo caburinaayo wadahalka caqiidadaha iyo afkaarta kala duwan, waxuu hortaagan yahay in ay wadahal dhab ah dhix maro xubnahiisa, Ururada kale ee Islaamga ah, iyo kooxaha aan Islaamiga aheen.arrinkaana waxaa ka dhashay in ay afkaar iyo aragtiyo dhalanteed ah ku fido qaar ka mid ah xubnaha Dhaqdhaqaaqa Islaamka.aragtiyada ma dhaleysiga ah waxay ahaadeen kuwo aan la tijaabin in ay shaqeynayaan iyo in kale.wada hadal la'aantaaan waxay dhashay jawi garaad fadhiid ah oo aan soo bandhigin dhaqdhaqaaqa dhexdiisa cosobkii lama horaanka u ahaa koritaan dhaqdhaqaaqa Islaamka.jawigaan fadhiidka ah wuxuu dhalay is af garasha waa ka dhix dhaca kooxaha dhexdooda oo tarmiyay kalsooni darro iyo cadawtinimo ka dhix dhacda kooxaha kala duwan ee bulshada.

L. Isku ladid (Dayacid) qalabka warbaahinta.

Ilaa heer, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu iska laday ama dayacay dhanka xiriirka bulshada. Kuma ayan dhiiri gelinin xubnaheeda in ay buxiyaan meeshaan banana waqt hore. Sidaa darteed saameyneeda bulshada waxay noqotay mid ka liidatay haddii la buuxin lahaa gaabkaan. Ilaa inta laga buuxinayo faraaqaan warbaahineed, kooxaha kale ee la tartamaya Dhaqdhaqaaqa Islaamka ayaa gacanta ku dhigay warbaahinta ka bixiyaya sawir xun oo sirgaxanDhaqdhaqaaqa Islaamka.Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu u baahan yahay in u jiheeyo xubnahiisa in ay ku taqasusaan cuulnta

warbaahinta.dayacaada warbaahinta saameynteeda waxay si cad u soo if baxday marku dhaqdhaqaqa Islaamka ku baratamay doorashooyin dalal badan.heerka ololahiisa bulshada wuxuu ahaa mid hoose oo taya daran meelaha qaar. Qoraalada Islaamiyiinta ay faafiyaa inta badan ma aha kuwo soo jiidasho leh oo laga dido mawaadiicda ay qorayaan, xubnaha daacada u ah Dhaqdhaqaqa Islaamka keliya ayaa leh dulqaadka lagu aqrin karo qoralada Islaamiyiinta. Dadka aan xubnaha ka aheen Dhaqdhaqaqa Islaamka way ka foqaadaan aqrinta qoraaladda Dhaqdhaqaqa Islaamka.wareega hoose ee qoraalo xiliyeedkeena ayaa tilmaan u ah xaqiidaan.

Sidoo kale Dhaqdhaqaqa wuxuu iska indha tiray muhimada ay leedahay in uu u jiheeyo ardaydiisa dugsiga sare ka soo baxda dhan takhasusyadda culuunta bulshada, warbaahinta , isgaarsiinta, waxbarashada , adeega dadweynaha, iyo hey'ada Booliska iyo hergelinta qaantuunka.maqnaashaha qorshooyinka nooca ah waxay khasaare gaarsiisay Dhaqdhaqaqa Islaamka.

M. Xisaabinta xubnaha iyo hogamiyayaasha.

Caado dhaqameedka Dhaqdhaqaqa Islaamka waa in hogamiyayaasha ay xisaabiyaan xubnaha, xubnaha dambe waxaa laga doonayaa in ay isku si u adeecaan waqtiga dhibka iyo waqtiga dheeftaba xubnihii ka horeyay. Si kastaba ha ahaatee, baahida ah in la xisaabiyo hogamiyayaasha si wacan looma dherjin.weyna ka fogtahay in la qaabeeeyo, rasmina laga dhigo oo lagu dhaqmo. Haddi ayba dhacdo in hogamiyayaasha ay warbixiyaan xubnaha siiyaan , waxay sii yaan warbixin guud, sida: " Xaalada wey ficutahay gacanteena aye ku jirtaa" " Dacwada horumar aye sameyneysaa" " Mustaqbalka Islaamka ayuu u ifayaa" " Nasriga ALLAH ayaa dhow" " waa in aad iimaankiina kordhisaan" " Naf hurid badan la imaada" " Sabar yeesha" IWM. Sida badan , ma jiraan tiro koob, xaqaa'iq iyo tusmooyin, ma jiraan dhiridhirin tayeedo ama tiro ee xogta xubnaha , qoraalada la faafiyay, maaliyadda, aftida ra'yiga dadwetynaha, qiimeynta waxqabadka ururka. Sidaa darteed, ma jiraan asaas lagu dhiso xisaabtan.

Mararka qaar madaxda wey diida in ay su'aalaha qaar ka jawaabaan iyagoo ku mar marsiyoonya miyaadan nagu kalsooneyn, Dhaqdhaqaqa Islaamka caafimaad ma helayo ilaa laga qabto kulan xiliyed lagula xisaabtamayo madaxda.madaxda waa in lagala hortagaa loolan dhab ah lana weydiyaan in ay wax qabadkooda sare u qaadaan.arrinta sharcyan aad muhimka u ah waa xisaabtanka maaliyadeed. Dhaqdhaqaqa Islaamka waa in uu lahaadaa waxbirino maaliyadeed iyo qoraal ama bayaano xisaabeed tifatiran oo joogto ah.

N. Habeynta Mudnaanta Howlaha.

Wax qabadka wanaagsan waxay kuu hogamisaa in aad howsha u qabtid si sax ah, halka mudnaanta ay kuu hogamineyo qabashada howl sax ah.farqi weyn ayaa u dhixeeya labada qaab, laakin labada waa muhiim, waa in howl kasta si sax ah loo qabtaa, howsha la qabanaaya ay ahaato mid sax ah.waxaan ahaan karnaa dad wax qabad aad u wanaagsan leh in qabaneyna howl qaldan. Sidaasi awgeed, howsha mudnaata sare leh ayaa lahaaneyso hor u marinta ama fadalida marka howlaha la

qaabeynaayo ama la nidaaminaayo. Xitta haddii ay howl qura tahay waa loo bahan yahay mudnaanta in la raaco waayo howl walba waxay ka kooban tahay waajibaad badan oo ka badan ilaha dhaqaale (lacag, hanti, aqoon iyo xirfad) ee la heysto. Sidaa darteed, mudnaan siinta waxay noqoneysa arrin muhim ah.waxayna dhaleysaa in loo qoondeeyo howsha mudnaata leh ee saxda ah ilahaaga dhaqaale (lacagta, hantida, aqoonta iyo xiifada) ee qaaliga ah isla markaana naadirka ah.sida ay taariikhda u socoto oo kale aye umuuraha u dhacaan si dheeqsiyo leh, baahida looqabana in howlaha mudnaanta sare leh in la qabto waxay noqoneysaa mid aad lama huraan ah. Mid kaafi ah ma aha in aan qabano howsha muhimka ah, waxaa la doonayaa in aan marka hore qabano howsha ugu muhimsan.

O. Barafoobida Qaab-Dhismeedka Ururka.

Waxaa muuqata, in mar haddii dhidabada loo aaso qaab dhismeedka ururka ee Dhaqdhaqaaqa Islaamka, inusan is bedelin mudo dheer,in kastoo ururka balaarto, umuuraha iyo howlaha mudnaata sare leh is bedelaan. Si uu ugu adeego yoolkiisa, qaab dhismeedka ururka ee rasmiga ah waa in uu si dhab ah uga tarjumaa howshiisa dhabta ah.waa in dib u habeyn lagu sameeyaa qaab dhismeedka ururka si uu ula jaan qaado horumar kasto oo kooxda ay sameyso.qaab dhismeedka maamulka waa mid loogu adeego himilada ururka, lagama dhigan karo mid muqadas ah oo aan isbedelin. Qaacido guud waxaa ah, in shantii sanno mar isbedel lagu sameeyo qaab dhismeedka Ururka.

P. Qarsoodi vs. furnaan.

Waqtii badan ayaa lagu lumiyay dooda ah in Dhaqdhaqaaqa Islaamka u shaqeeyo si qarsoodi ah ama si furan. Mararka qaar, in arrinkaa meel laga istaago waxay u muuqata in ay ka mid tahay waxa uu qofka rumeysan yahay. Dhan walba wuxuu ka goobaa Axaadiista Nabiga iyo fiqhiga Islaamka wax mowqifkiisa taageerayo. Arrinkaani dhabitii waa mid maamul, laba aragtiba Islaamka way waafaqsan yihiin.waxa loo bahaan yahay waa lagu sameeyo qiimeyn dhab xaalada dhabta ah ee bulshadda mareyso si loo xadido midka la dooranaayo.oo aad ugu faa'iidata badan Dhaqdhaqaaqa Islaamka waqtiga fog.xaaladaha qaar doorasho ma jirto xaaladda dalka ayaa kuu meerineysa midka aad qaadan laheed.waqtii kasto bey'adda aad ku nooshahay kuu saamaxdo, waa in Dhaqdhaqaaqa Islaamka u furnaado bulshada.wanaag kuma jiro in qarsoodi lagu shaqeeyo mar haddii xaalada inoo saamaxeyso in aan si furan u shaqeeno.

Q. Quraanka iyo Xukunka.

Asalka taariikheed ee xukunka gumeystaha qarniga labatanaad dartii, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu kula jiray xaalad iska horimaad joogto ah xukumadihii dalka maamulaayey. Aragtidaadaan xaaladaha qaar siyaabo kala duwan ayaa sabab loogu yeeli karaa, laakin ma aha mid loo qaadan karo xaalad caadi ah.waa in la bedelaa. Dhaqdhaqaaqa Islaamka waa in ku dadaalaa in uu bedelo xaaladaan iska horimaadka ku saleysan marka lala dhaqmaayo xukuumadaha jira,waa in Dhaqdhaqaaqa Islaamka raadiyaa xaqiil cusub.dhanka kale, xukuumadaha dalka waa in ay rumeystaan in

Dhaqdhaqaqa Islaamka la doonayo dalka iyo madaxdiisa wanaag, qaranka wuxuu ku lumayaan jawigaan kalsooni darida ah.Dhaqdhaqaqa Islaamka waxaa loo abuuray in waxa dalka wanaaga u ah, uu dhiso, naf u huro, barro, u adeego , tusmeeyo.waa in aan loo arag in uu yahay Dhaqdhaqaqa Islaamka mid u ooman xukun oo doonayo in uu talada ka tuuro madaxda jirta.xukunka ma aha himilada Dhaqdhaqaqa Islaamka, xukunka waa wado keliya. Hadii himilooyinka Dhaqdhaqaqa Islaamka si buuxda loogu xaqijin waayo awood xukuumadda, ugu yaaraan waxaa qeyb ahaan lagu xaqijin karaa himilooyinka Dhaqdhaqaqa Islaamka dhaqqaqa bulsha weynta oo loo marayo waddada xoriyadda iyo dimoqoraadiga.dhaqdhaqaqa Islaamka waa in uu raadiyaa sidii uu ugu bedeli lahaa aragtida iska hor imaadka mid wada shaqeeyn ah.faa'ido kuma jirto iska hor imaadka, wanaaga wuxuu ku jiraa macaamil sahlan, fudud , oo degan sida uu Nabigeena NNK in baray.ayado ay jirto in xoogaga dibada laga yaabo in ay iska hor imaad ku riixayaan bulsha weynta iyo xukumadahood, indheer garadka Islaamiyiinta ah waa in ay dhooraan ama sugar digniin isbedel eena isku dayaan in ay ka hortagaan waqt walba oo suura gal ah.Dhaqdhaqaqa Islaamka waa in uu bartaa xikmada gaarista heerka ugu badan: " ha galin dagaal aad ku guul dareysaneysid."waa in aan ka feejignaana in nala geliyo iska hor imaeda aynaan diyaar u aheen.

R. Jawaab Celin La'aan

Qeybaha Maamulkeena ma raadiyaan xog jawaab celin dhab ah, haddi ay raadiyaanaa ma isticmaalaan.xubnaha qaar muraadkooda waa in ay dhambaalka gudbiyaan iyagoon eegin saameynta la doonayo ay leeyihiiin.fikrida ah in ruuxa muslimka abaal marintiisa helaayo maalinta aakhiro, haddii uusan dunida ku helin waxay tashwiish ku furtay fikrada ah in laga tago daal kasto oo lagu doonayo natijo guul leh, aragtida baahsan waxay tahay in howsha ay tahay masuuliyadeena , natijadana ALLAH gacantiisa in ay ku jirto.aragtidaan si qaldan ayaa loo adeegsaday, waxayna sababtay in xooga la saarin waxqabadka iyo guusha.hal ku dhageena waa in la shaqeeyo laakin aan la raadin guul. Waxaa la gaaray xilligii Dhaqdhaqaqa Islaamka fari laha aqoon yahanadiisa cuulnta Nafsiga , Bulshada , Isgaarsiinta, Dhqadhaqaqa Dadweynaha, Cilmiga Siyaasada, iyo Xiriirkha Dadweynaha si ay u tifatiraan howsheena iyo saameynta ay ku leedahay bulsha weynta.iyo sida ay uga jawaabaan. Xog celintaan waa in looga faa'iideysto sidii dib u habeyn iyo toosin loogu sameyn lahaa xeeladaheena iyo sida aan ula falgalno dadweynaha.waa in aan rumeysanaa in aragtideyna aysan khasab aheen in ay ahaato aragtida ay naga heystaan dadweynaha.Farqi ayaa u dhexeeya waxa aan ula jeedno iyo waxa ay dadka fahmayaan.farqigaan waa in aad loo yareeyaa inta la yareen karo. Inta ay la egtahay yaraanta farqigaan ayaan si wanaagsan oo guul leh u gudbineynaa dhambaalkeena.sida ay ku qeexan tahay isla egtaan hoos ku qoran:

Muujinta – muuqashada = khalad

Muujinta – khalad = muuqashada

S. Mowduuca xisbinimada

Sida badan, xubnaha Dhaqdhaqaaqa Islaamka waxaa lagu barbaariyaa xisbinimo (taagerid idha la'aan ah), laguma barbaariyo in ay tixgeliyaan mudnaanta mowduuca ama arrinta uu leeyahay.xubnaha si xad dhaaf ah aye ugu janjeeraan xisbiga halka ay u janjeri lahaayeen xaqqiqa, ashqaasta aye ku gartaan xaqqiqa, ee xaqqiqa kuma gartaan ashqaasta.marka la joogo qaabka loo dodo , xubnaha lama barin in ay u fakaraan si xor ah.sida saxda ah, waxay ku dabran yihiin aragtiyo u janjeera xisbiga.tani waxay ku adkeyneysaa sidii uu ula dhaqmi lahaa dadka kale siiba kuwa dibada ka ah Dhaqdhaqaaqa Islaamka, aad aye ugu adagtahay in ay la doodaan aqooniyahadda araa'ada ka duwan xambaarsan, waayo looma soo tababar in uu umuuraha u tifatiro si xaqqiqa ah.mushkiladaan mid la mid ah ayaa heysata marka lala doodayo dadka aan islaamiyiinta aheyn. Sida caadiga, Dhaqdhaqaaqa ma dhiiri geliyo is naqdinta ama is dhaliilida, mana aasaasin nidaam rasmi ah ee araa'ada loo marsiyo madaxda.dhanka kale eedeynta waa arrin aan la soo dhaweyneynin Dhaqdhaqaaqa Islaamka dhexdiisa. Kuwa ku qamaara naftooda oo soo jeediya dhaliil inta badan waxaa lagu eedeyaa in ay yihiin fidne wada yaal dan kale leh.jawaabta laga bixiya naqdintana ama dhaliisha waa in qofka si shaqsi ah loo weeraro oo aan la abaarin mowduuca uu soo bandhigay.diirada ma saarno waxa la sheegay ee waxay saran tahay qofka wax sheegay xaqqiqa halkaa aye ku luntaa.hab dhaqankaan wuxuu hor istaagay in la soo bandhigo dib u habeen wax ku ool ah.

T. Adaabta Khilaafka.

Sida badan ma raacno waddada uu Nabi Maxamed NNKH, inoo tilmaamay marka aan doodeyno.waxaan luminay dulqaadkii, halka uu noo ahaan lahaa kala duwnaashaha araa'ada mid naxariis ah, waxay inoo soo jiiday midnimo la'aan iyo kala jab jab. Kala duwnaashaha fekerka waxay isku bedeshaa kala foogansho niyadeed.. Kalgaceelkii walaalnimo wuxuu isku bedelaa naceed.kooxda waxay lumisaa isku xirnaashahooda iyo wada dhaqanka wanaagsan, waxay u kala daadataa kooxo yar yar oo cadaw isku ah.tani waxa ka dhasha aragti kasta oo cusub in loo arko mid khatar ku ah midnimadda, markaa ayee qeylo dhaan deg deg ah oo horumarin ku baaqda, si loo badbaadiyo midnimada kooxdaa ayaa dhalata.abuurista xaaladda deg dega ah oo kale waxay mar marsiinyo u siisaa in hogamiyayasha Dhaqdhaqaaqa Islaamka ay ka tagaan dhaqanka Islaamka oo ay la yimaadaa dhaqan aan Islaamka sal ku laheen sidaa darteeda jawiga maamulka wuxuu noqdaa mid xan , isdaba goyn, aflagaado,kutiri kuteen, is eedeyn, been, iyo Karaamo dil ay hareyso.runtii, murunka ka dhix dhasha Islaamiyiinta mararka qaar wuxuu horseeda in uu dhiig ka dhix daato Islaamiyiinta dhexdooda.sida ka dhacday Afgaanistaan – haddana ka socda Somalia - .sida badan ma raacno tusaalooyinka Quraanka uu na farayo ee la xiriira xalinta khilaafaadka, haddii aan raacno, waxay inoo damaanad qaadeysaa in aan ka guuleysano lidkeena xilliga fog.

U. Ajanda Dheer

Mararka qaar, Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ku dhacaa dabinka doonista wax walba mar qura in uu ka hello dhanka lidka ku ah (dowlada jirta). ma cadeyno ama mudnaan uma yeelno dalabkeena. soo ma bandhigno barnaamij qeexaya qalabka iyo awooda, aqoonta iyo xirfada insaanka aan adeegsaneyno oo leh jadwal waqtiveesan. Dadka qaar waxay moodaan in tacaaliimta islaamka si dhaqsi ah loo fulin karo, waxay doonayaan in wax walbo oo khaldan oo aan mabaadii'ada Islaamka waafaqsaneyn mar qura la bedelo, ma fahmi karaan in howsha islaamiyeenta nolosha bulshada ay u baahantahay waqtidheer. waxay ku wareeraan sidii ay isku wafajin lahaayeen arrinta ah in Islaamku yahay mid dhameystiran iyo talaabo talaabada loogu fulinaayo mabaadi'iisa nolosha dhabta ah. waxay ku guul dareesteen in ay is waafijiyaan hal ku dhega ah "u qaado Islaamka si guud ama ka wadda tag" iyo xadiiska Nabi Maxamed NNKH. "إن هذا الدين متين فأوغل فيه برفق". musnad Ahmad Bin Hanbal. (Diintaan way adagtahay ee ula dhaqan si jilicsan oo naxariis leh.). Fulin wanaagsan oo tartiib tartiib ama talaabo talaabo ah ayuu Nabi Maxamed ina faray. casharka aan ka baraneyno xadiiskaan waa in ajandaheena, ama howsha aan qabaneyno ka dhigno mid gaaban, sax ah oo qeexaan. Markaan ku guuleysaano in aan fulino qorshahaan gaaban, waxaa deejineynaa mid kale oo gaaban oo la fulin karo. Qaabkaan waxaa u dhaqmay ururadda shuuciyadda iyo wadaniga ee dalalka Muslimka ah. Hal ku dhegooda wuxuu ahaa mid aad wax u soo jiita oo la dabaqi karo waayo waxay ahaayeen kuwo gaaban, oo cad. Sida:

- "Rooti ama furin ayaan u baahanahay "
- "Saacado shaqo oo yar ayaan dalbeenaa"
- "Ajar ama Mushaharo sare ayaan rabnaa"
- "Adeeg caafimaad oo lacag la'aan ah ayaa dooneynaa" IWM.

III. Xusuusasho (Dib u jaleecsi)

Haddii aan dib u jaleecno Dhaqdhaqaaqa Islaamka, shaki kuma jira in ay howl badan oo adag in ay qabateen. Si kastaba ha aahto, mararaka qaar miraha ka dhasha dadaalka Dhaqdhaqaaqa Islaamka waxaa afduuba kuwa lidka ku ah. arrinkani waxay sid khaas ah uga muuqataa dhaqdhaqaqyada xoriya sida kuwa Aljeria, Masar, Libiya, iyo Bakistaan.

Maktabada qoraalada Islaamiga ah manta waxay soo saartaa Muslim fadhiid ah. cadatan, qaabka uu nolosha u qabilayo waa mid xarfi ah oo diini ah. waxaan ku guul dareysanay in aan soo saarno daaci firfircoон oo dadka qancin kara. Nabi Maxamed NNKH. wuxuu ALLAH ka baryay in Laba Cumar oo hogaamiyaasha Qureysh ka mid ahaa midkood Islaamka ku xoojiyo:

"اللهم أعز الإسلام بأحب هذين الرجلين إليك، بأبي جهل (عمر بن الحكم) أو عمر بن الخطاب."
Musnad Ahmad Bin Hanbal . iyo Sunnan Al Tirmiddhi.

"Allow Islaamka ku cisey-Xooji- labada nin midka agtaada loogu jecel yahay, Abii Jahal (Cumar Bin Xakam) iyo Cumar Bin Khadaab."

Nabiga NNKH ducadiisa wuxuu ku cadeynaayey hogamiyaasha suragatla ah ee Qureesh, si uu Islaamka ugu soo jiido, ka dibna Dacwada Islaamkana ku xoogeesato dartooda.sidaa si ka duwan ayaa manta dhacaya.xubnaha firfircoon oo aqoonta iyo garaadka sare leh waxay u dambeeyaan in ay ka tagaan ururada Dhaqdhaqaqaqa Islaamka,Jamaacadana waxay noqotaa mid aan hanan Karin oo aan la macaamili Karin xubnahaan firfircoon.waxay noqdaan sida mire bislaaday oo aan geedka ku oolnaan Karin oo soo dhaca.waxaa jira kala soocid iyo shaqshaqid daran oo fogeysa xubinta firfircoon ee aqoonta , kartida iyo dadnimadda leh , reebta xubnaha liita , oo tayada daran, weligood ahaada culeys saran Jamaacda oo ay o qoolnaato. Wuxaan u dhuranaa Urur xamuul daran saran yahay oo aan si waxtar leh,oo dhakhsii ah ula saan qaadi Karin baahida deg dega ah.Dhaqdhaqaqaqeyna keliya goobta ma joogo, fagaaraha waxaa ka buuxa tartameyaal iyo loolamayaal caqabad ku ah howlahaaga. Sidaa awgeeda, Dhaqdhaqaqaqa Islaamka waa in uu dejiyaa siyaasad uu kula dhaqmo ururadda kale ee Islaamka ah iyo kuwa aan Islaamka aheynba. Waa in Dhaqdhaqaqaqa Islaamka joojiyaa in wax walba uu dhigo hal magic hoostii, hal saqaf , hal xarun, iyo hal jiritaan.waan in ay isku daydaa in ay saameyso oo ay maamushaa, inta ay milkin laheed oo ay lahaan laheed.markasto waajibaadka si sax ay u fuliyaan dad kale waa in lagu kalsoonaada oo lagu dhiiri geliyaa. Islaam cida gooni uma laha wuu innaga wadda dhexeeyaa. cid ku doodi karta in ay si khaas ah ayadda ugu wakiil tahay dib u soo nooleenta ilbaxnimada Islaamka ma jirto. . Waxaa xaqiq ah, in qaar ka mid ah mutatawiciinta u go'doomay howsha Islaamka ay doonayaan in ay naf-hurida aan howsha waxba ku kor-dhineenin la yimaadaan, iyagoo aan tix-gelin siinin wax tarnimadda naf-huridooda. Haddii ay waxqabadkooda yahay mid heer sare ah, waxay qabanayaan hogaanka wayna ilaalinayaan, haddii kale waa la bedelayaa.

وَ إِن تَتَوَلُّوا يَسْبِيلَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ..... " Haddii aad sii jeesataan,(wadda saxda ah ka leexataan), Allah wuxuu idinku bedeli qoom kale oo aan ahaan doonin sidiina oo kale kuwo sii jeesta.....". Inkastoo ay muhim tahay in la hanto ra'yiga wanaagsan ee bulshada, Dhaqdhaqaqaqa waa in ayan hogaaminin ra'yiga dadweynaha , ilaa xad , waa in ay lahaataa qorshaheeda iyo istraatijiyadeed ay ra'yiga dadweynaha ku qaabeyneyso, dib ugu habeyneso, bedeleyso, iyo u hogaamineyso. Marka ay timaado in lala macaamilo reer Galbeedka, qaar ka mid ah indheer garadka muslimiinta waxay u muujiyaan reer Galbeedka in ay yihiin laba daraf mid ay joogaan, in ay yihiin janno ama in ay yihiin naar. Runta waxay tahay in reer galbeedka ay isugu jiraan dad fiican iyo kuwo xun, sida dadka muslimkaba u leeyihiin dad wanaagsan iyo dad xun. Waa in aan caadiliin ahaana mar walba, sida ALLAH Ina baray: فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ وَ لَا تَبْخُسُوا النَّاسُ أَشْيَاءَهُمْ ..... ". Beegida iyo misaanka kaamila, dadka xaqoodana ha ka dhimina...." Reer Galbeedka xaraanta ayeeey ka dhigeen mid aad jecleesaneysid , soo jiidasho leh , aad qani u ah. Innagana xalaashii ayaan ka dhignay mid adeegbadan, laga caroodo, oo ku cabsi geliya. Dhaqdhaqaqaqa Islaamka waa in uu iska daayaa sida fudud uu fatwada u soo saaro, waa in uu qabatimaa ama caadeystaa hanaanka loogu baahi badan yahay ee lagu soo bandhigo xuluul waxtar leh.marka aan ka reebeyno dadka waxa xaaraanta ah waa in aan la imaano xalaal ay ka doorbidaan.Tusaale ahaan: weli ma aan sameynin barnaamijyo radio iyo television oo xalaal ah, fagaarahaan maaweeelada iyo madadaalada ah si

balaaran aye ugu furan tahay in Islamgareeyo.laakin howl aad u yar ayaa laga qabtay goobtaan.

Si loo soo kooba, Reer Galbeedka waxay sitaan badeeco taya daran laakin waxaa suuq geeya iibiye xirfad sare u leh iibinta, innaga waxaan sidanaa badeeco tayadeedu sareyso laakin waxaa suuq geeya iibiye aan laheyn xirfada iibiinta. In kastoo nidaamkooda insaanka sameyay uu yahan mid qaldama mar walba , haddana calmaaniyiinta si aan kala go' laheen ayee u shageeya is ay mar walba u hagaajiyaan una saxaan.waxay la mid yihiin sida gaar gaboobay oo mar walba qaribma , laakin rakaabka saran ay dhamaantood yihiin injineero iyo farsamo yaqaano karti u leh in ay mar walba hagaajiyaan. Innaga waxaan wadanaa gaari cusub oo hadda la soo dejiyay anagoon aqoon u laheyn sida uu u shaqeeyo, haddi uu mar qura qaribmo weligeen waa fadhineynaa.waxaa Dhaqdhaqaaqa Islaamka xiniin taabad ama loolan ku ah sida ay u cadeyn laheed wanaaga Imaanka (rumeynta ALLAH), sidii ay ugu aasaasi laheed sareynta fekerka Islaamka maddooyinka cilmiga dhexdiisa, in uu usoo bandhigo badelka Islaamka qaab la fahmi karo oo la fulin karo. Mashruuc tijaabo oo yar laakin guuleesta ayaa ku filan. Arrinkani waa xiniin taabadka dhabta ah ee Ummada islaamka horaagan qarnigaan 15aad ee Hijriga.

IV. Su'aalo in la isweydiyo mudan

A. Xarig jiid

Waxaa lagu andacoodaa in dadka intiisa badan dunida muslimka ay si adag u shaqeeynin. Laakin maxaynu ka leenaahay muslimiinta wanaagsan ee sida adag u shaqeeyya? Maxay u yihiin kuwo mira dhalkooda yar yahay?. Mushkiladooda waxay ku jirtaa qaabka fekerka , wacyi gelinta iyo dareen kooxeed la'aan.natijjadana waxay noqotay, in qof walba oo kooxda ku jira si adag u shaqeeyya laakin jihoojin kala duwan ayee howsha u qabtaan. Wadarta guud ee waxqabadkooda waxay la egtayah ebber.ama tiro tabane ah.

Howsha Islaamka waxay leedahay mug weyn iyo jihosu sida cadad xissaabeed oo jiheysan. Ilaa uu qof walba howsha uu la qabto inta kale si leh qorshe cad iyo dareen jiheysan, ma dhalinayaan natijo in kastoo ay tamar xad dhaaf ay bixinayaan. Haddii aan daa'ino in aan qaladaadkeena soo saarno, inkirno gacan ka geysashada togan.oo aan yasno ama yareysano waxqabadka inta kale,meelna ma gaareyno.waa in aan ka tagnaa dareenka ah annigaa sax ah mar walba, inta kalena way qaldan yihiin mar walba.waa in aan aqoonsanaa dhamaan howlwadeenada ka howlgala majaalka Islaamiga, kuna dadaalno in aan juhdigeena mideyno.

B. Xaaladaha Taagaan: ugu xun ama ugu fiican

Inta badan waxaa lagu doodaa in xaaladeena manta ay tahay midi ugu xumeed ee ina soo marta, sura galna ma aha in xaaladaan oo kale lagu shaqeeyo. Waa in aan sugnaa llaa xaalada ay ka noqoto mid wanaagsan oo dhiirigelin leh. Arrinta dhabta ah waxay tahay in tobanaankiisa ee ugu dambeeyaya xaladaha in badan oo dalalka Muslimiinta ah ka tirsan way sii xumaanayeen.fekerka caafimaadka qaba ee daaciga waa in ay ahaato “xalaada taagan waa mida ugu wanaagsan ee aan hayno, waana in uu ka faa’ideystaa inta uu kari karo xaalada jirta. Ma garaneyno waxa dhacaya berrito.mana ogaan karno inta ay jireyso xaalada taagan manta. Shakadii murug la'aanta aheed ee ee ninkii ka soo dhacay dhismo labaatan dabaq ah ayaa halkaan lagu dabaqi karaa.intii uu sii dhacayey marka uu sii marayay dabaqa todobaad ayaa qof derishada kala hadlay wuxuu ku yiri” side tahay”, wuxuu ugu jawaabay” inta ay fog tahay way fiican tahay”.

Wanaag filadkeena badan ee Dacwadda la xiriira waxaa laga dheehan karaa Quraanka Kariimka , Marka Muse iyo Harun loo diray Fircon:

إذْهَا إِلَى فَرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعْلَهُ يَتَكَبَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ . (سورة طه). Aada (u taga) Fircoo wuu xad gudbayee + kulana hadla, hadal jilicsan, waxaa laga yaabaa in uu xusuusto oo cabsado.”

Kama wanaagsanin Musa (cs) , dadkana kama xuma Fircon, sida darteed, waa in aan rajadeena sare u qaadnaa oo aanan ka quusan xaladeena taagan.

C. Ma ALLAH ayaa daacad u nahay mise Magacyada Ururadeen?..

Howlwadeenka Muslimka ah waxaa laga yaaba in uu la shaqeeyo Urur ka mid ah Ururada Dhaqdhaqaqa Islaamka. Laakin Daacadnimadiisa mar walba ALLAH aye u sugnaatay. Erayada aan hindisnay oo aan magaca uga dhignay Ururuadeena waa in aysan caad innaga gelin daacadnimada ALLAH.

Asbaabo istaraatiji ah ama taktiko ah , waxaan qaabeynaa qaab dhismeed maamul oo farabdan oo kala duwan, waxaa baabi’inaa oo aan bedelnaa kuwo jira. Waa in aan la isku qaldin ujeedooyinka qaabdhismeedyada laga leeyahay oo ah in lagu xaqiijiyo ahdaafka shaqo iyo himilada howsha Islaamka.mararka qaar waxaa noqonaa kuwo aad u xamaaseysan, markaa ayaan difaacnaa magac ka mid ah magacyada Ururadda Dhaqdhaqaqaqyada Islaamka ka mid ah.laakin waa in aan xaqiiqsanaa in Ururada yihiin qaab ama hab wax loo qabto oo keliya, Hadafkana uu yahay in aan gaarno raali ahaanshaha ALLAH.waxay ahaaneysaa mid khatar ah haddii aan huwino ururadeena karaamo diimeed oo ka sareysa mida ay mudnaayeen. Waxaan ka aqrinaa Suratal Yusuf: ”**مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَّا أَسْمَاءً سَمِيتُمُوهَا أَنْتُمْ وَأَبْوَكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمْرُ الْأَمْرِ** ”
”**تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيْمُ وَلَكُنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ** ” (سورة يوسف).

“ waxa aad caabudeysaan ALLAH ka sukow , waa magacyo idinka iyo aabayaashiina aad bixiseen, ALLAH soo ma dejin. Xukunka ALLAH ayuu u sugnaaday wuxuu faray in asaga mooyee cid kale la caabudin, midkaa ayaa ah diinta toosan, laakin dadka intooda badan ma oga.”

arrinkaan waa musiibada ku habsatay Dhaqdhaqaqa Islaamka , waxaan sabab u ah garasha la'aanteena himiladeen sare.

V. Isku dheeli tirid

Sida dabiiciga ah, inta badan waan dayacnaa, waana hilmaanaa wanaaga badan ay noo sameeyeen Dhaqdhaqaaqa Islaamka qarnigaan. Xaqiqadii,haddii aan inta ugu yar sheegno,Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu ahaa gaar hayaha Islaamka iyo Muslimiinta.calanka Islaamka ayee kor u hayeen iyaado dhibaato, silic iyo darxumo daran jirto.

Waxaa shaki ma doonta ah, in Dhaqdhaqaaqa Islaamka ahaa qalcad weyn ee hor taagan weerarada naxariis darada ahaa ee reer galbeedka iyo reer barrigaba ku hayeen Islaamka iyo Muslimiinta. Halka ururada ama axsaabta wadaniyiinta ay ahaayeen kuwo faaruq ka ah , oo ka xantiirsan dhanka akhlaaqda iyo afkaartaba Dhaqdhaqaaqa Islaamka wuxuu si joogta ah u siin jiray ummada talaalka(difaac) iyo aqoon ruuxeedka (diimeedka) loo baahnaa si ummada dhanka saxda ah loogu hago. Waxay u shaqeeyeen si aad u adag, si ay u dhowraan heebta ummada Islaamka ah, halgankaan la'aantiis dadka intiisa badan waxay ku milmi lahaayeen madaahibta kala duwan ee hanti wadaanga, hantigoosiga, maadiga, cunsuruyiinta iyo wadaniyiinta ah. Wuxuu si aad u adag, si ay u dhowraan heebta ummada Islaamka ah, halgankaan la'aantiis dadka intiisa badan waxay ku milmi lahaayeen madaahibta kala duwan ee hanti wadaanga, hantigoosiga, maadiga, cunsuruyiinta iyo wadaniyiinta ah. Waxaan ku doodi karnaa ayadoo aan xogaa hubaal ah , marka leys bar bar dhigo ururada ama axsaabta aan islaamiga aheen iyo Dhaqdhaqaaqa Islaamka ah dhinac in ay kaga sara martay dhammaan. Dhaqdhaqaaqa Islaamka waa sahmiyaha jihaadka loogala soo hojeedo kali taliyeysaasha iyo daalimiinta.waxay xambaareen calanka la dagaalanka musuqmaasuqa iyo cadaalad darada.arrinkaa dartii, waxaa ka soo gaaray dhib fara badan oo isugu jira dil, xarig iyo jir dilba.waxay hor istagtay sharci jibeyi yaalka iyo kali tali yaalka si ay ugu sheegto" in ay daalimiin yihiin, oo ay tahay in ay ka degaan xukunka , dadkana siiyan xoriyadooda" . Natijada waxay noqotay in ay ku muteestaan dulmi iyo jir dil xad dhaaf ah.

Xubnaha naf hurayaasha ah ee dhaqdhaqaaqa Islaamka aye ahaayeen kuwii sida xooga leh ula dagaalamay Isterimkaa kii reer galbeedka ee qabsaday dallaka Islaamka sida Falastiin, Algeria, Afghaanistaan, Kashmiir, iyo dalal kale oo badan. Sida cad, iska caabintaan adag waxaa sabab u ahaa , xubnaha daacada ah, naf hurida lahaa, oo ALLAHA ka cabsiga lahaa ee Dhaqaaqa Islaamka.

Baraaruga ka jira manta dunidda muslimka ah waxaa amaanteeda iska leh Jihaadka aan kala go'a laheen ee Dhaqdhaqaaqa Islaamka. Dib u soo noolaashahaan kuma ekeen gobo lama dal qaas ah, laakin ilaa xad baraarugaan wuxuu ahaa mid aad ufuda dabiici ahaan.waxaa xoog ugu fiday dalal badansida Malaysia, Bangladesh, Pakistan,Afgaanistan. Iran, Turkey, Egypt, Sudan, and Algeria iyo dalal kale oo Muslimka ah.si dhib leh, si uun buu dal kasta oo muslim ah uga cararay dabeesha Islamiyeenta. Way ku filantahay ama wey raali gelineysaa haddi la yiraah jiritaankeena manta Isllimiyyin ahaan waxaa abaalkeeda leh Dhaqdhaqaaqa Islaamiga ee Caalamiga ah. Goorta aan siineyno darajada guul darada kooxaha difaaca reer galbeeka dhaqankiisa , calmaaniyadda, iyo shuuciyadda ee qarnigaan 20aad, waxaan dareemeynaa kalsooni ah in Dhaqdhaqaaqa Islaamka uu helay darajada guusha qarnigaan 14aad ee hijriyada. Abaal kasta ALLAH ayuu u sugnaaday, ALLAHa ayaa weydiisaneynaa in uu nagu hago tubta toosan qarnigaan 15aad

Taxanaha waqtii ee dhacdooyinka tababarida

- 1963 ..... MSA ayaa la aasaasay
- 1969 ..... IIFSO ayaa la aasaasay
- 1972 ..... WAMY ayaa la aasaasay
- 1973 ..... MSA waxay bilowday tababar rasmi
Oo loo maray qorsheyn iyo dib u habeyn
Guddi.
- 1975 ..... Waxaa dhidibada loo aasay
Xogheyt Guud ee MSA.
- 1976 ..... MISG ayuu Anwar Ibrahim magaalda
Peoria, Illinois ku aasaasay.
..... Warbixintii tababrki ugu horeyay ayaa la
soosaaray.
- 1977 ..... Guddi howleed dib u habeyn ku sameeya
qaab dhismeedka maamul ee howsha Islaamka ee North America ayaa la dhisay.
- 1981 ..... IIIT ayaa la aasaasay
- 1983 ..... ISNA ayaa la aasaasay.
- 1989 ..... IIFSO iyo IIIT Guddiyadooda
maamulka ayaa qoray Tusaha Tababrida.
- 1991 ..... Waxaa la faafiyay Tusaha
tababarka howl wadeenada Islaamka.

Cutubka 3aad

Himilooyinkeena

- I. Talaabooyin Taariikhi ah.
    - A. Rabitaanka ALLAH inu u sameyo khaliif Aduunka.
    - B. Aqoon
    - C. Tijaabin
    - D. Anbiyada waa tusaale aan ku daysano.
  - II. Howl qabadka.
    - A. Waajibkeena.
    - B. Dib u habeyn, Horumarin, iyo Hufnaan.
    - C. Yoolkeena.
    - D. Qaabka howl qabadka.
-

I. Talaabooyin Taariikhi ah.

Hadafka tababarka ma ah in uu soo saaro ama sameeyo Muslim , waxaa mala awaaleynaa in tababartaha (leyliga), uu yahay Muslim Hogaansan, ku dhaqma Islaamka, u hanqal taagaya in uu qabto wax dheeri ah si uu sare ugu qaado dacwada. Talaabooyinka Taariikheed ee jiritaankeena, sida Quraan uu sheegayo, waxay iftiimineysaa Himilooyinkeena.

- A. Rabitaanka ALLAH inu u sameyo Aduunka khaliif.

Marka uu ALLAH goostay in uu na abuuro, wuxuu la hadlay Malaa'ikta.

"إِذْ قَالَ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً، قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيُسْفِكُ الدَّمَاءَ وَنَحْنُ نُسْبِحُ بِحَمْدِكَ وَنَقْدِسُ لَكَ ، قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَالَا تَعْلَمُونَ." (سورة البقرة).

" Xus. Goor uu Rabigaa ku yiri Malaa'ikta waxaan u yeelayaa dhulka khaliif, waxay yiraahdeen, ma waxaa dhulka geyneysaa kuwo fasahaadiya , oo dhiig ku daadiya, innagoo ku tasbiixsaneyna mahadaada, kuna weyneynena. ALLAH, wuxuu yiri waxaan ogahay waxaadan ogeyn."

Ayadaan waxay ina tuseysaa in malaa'ikta ay diiradda saartay dhanka xun ee insaanka oo duminta, dilka IWM. Dhanka oo ah ka soo horjeedka dib u dhiska: si loo horumariyo loona dhiso Aduunka(dhulka).

B. Aqoon

Marka Adam (CS) la abuuray ka dib, waxii ugu horeyay uu ALLAH sameeyo waxay ahed:

" و علم ئادم الأسماء كلها ثم عرضهم على الملائكة فقال أنبوني بأسماء هؤلاء إن كنت صادقين. قالوا سبحانك لا علم لنا إلا ما علمتنا إنك أنت العليم الحكيم " (سورة البقرة).

" ALLAH, wuxuu baray Aadam magacyada oo idil, ka dib wuxuu u bandhigay malaa'ikta, wuxuu ku yiri ii sheega magacyada walxahaan, haddii Aad run sheegeysaan, waxay yiraahdeen, ALLOW adaa ka dhowrsan xumaan oo idil, aqoon ma lehin intaa Aad ina bartay mooyee, adigaa cilmi iyo xikmaadba kuu sugnaadeen."

ALLAH wuxuu Aadam baray magacyadda walxaaha oo dhan, kaa soo shardi horaad u ah kasbashada awooda fekerida, oo ay la'aanteed waxba ku ogaan Karin Aadam ama Malaa'ikta.

C. Tijaabidn ama Imtixaan

Aadam iyo xaawa waxay ku guul dareesteen imtixaankii kowaad. Allah wuxuu ku yiri ayaga iyo sheydaankaba:

" قلنا اهبطوا منها جميعاً فاما يأتينكم مني هدى فمن تبع هداه فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون " (سورة البقرة).

"Waxaanu ku niri, ka daadega dhamaantiina halkaan- Janada-, waxaa idin imaanaya hanuun, qofka raaca hanuunkeyga cabsi iyo tiiranyo uma sugnaanin."

Haddi Insaanka raaco Hanuunka ALLAH ama Baadilka Sheydaanka labada jeerba Imtixaan aye u tahay. Mowduucaan Imtixaanka quraanka aad ayaa loogu sheegay.

" الذي خلق الموت والحياة ليبلوكم أيكم أحسن عملا و هو العزيز الغفور." (سورة الملك).

" ALLAHII Aaburay dhimashada iyo nolosha, si uu idinku ebteleeyo midkiine camal wanaagsan , ALLAHA ayaa casiis ah oo dambi dhaafe ah."

"أحسب الناس أن يتركوا أن يقولوا عالماً وهم لا يفتنون" (سورة العنكبوت).

" Dadka maxay moodeen in lagu daaynayo in ay yiraahdeen waan rumeyne oo aan la fidneyneen."

" و لنبلونكم حتى نعلم المجاهدين منكم و الصابرين و نبلغ أخباركم" (سورة محمد).

" waan idin Imtixaani oo idin Imtixaani ilaa aan ka ogaano kuwina mujaahidiinta ah oo saabiriinta ah,

D. Anbiyada waa tusaale aan ku daysano

Sideen ugu diyaar garownaa oo aan ugu gudubnaa imtixaankaa nolosha?aqoon keliya kuma filna, si kale hadii aan u niraah, kutubta – Quraanka - ALLAH soo dejiyay ayaa laga helaa hanuun kaafi ah. Tusaale aan ku deysano ayaan u baahanahay , Anbiyada Nabad gelyo kor kooda ha ahaato, ayaa ah tusaale lagu deysado. Waxay inoo tilmaamaan wadda saxda ah, waxay innaga gudbiyaan maxay , iyo maxaayeelayda nolosha , waxay innoo gudbiyaan sidee. Anbiyadda waxay leeyihiin aqoon ka sokow xikmad ALLAH u hibeyay. Oo ah aqoonta ugu haboon ee la fuliyo.

" وَلَمَا بَلَغَ أَشْدَهُ ، آتَيْنَاهُ حِكْمًا وَ عِلْمًا وَ كُذُلُكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ " (سورة يوسف).

' Marka ay u buuxsantay awoodiisa caqli iyo jismiba, waxaa siinay xikmad iyo cilmi ,sidaas ayaan u wanaajinaa kuwa wanaaga sameeya"

Hadii aan indha indheyno Quraan, waxaan arkeena iyo howsha Anbiyadda ay tahay caddeynta iyo qeexida Fariinta ALLAH u soo diray Dadka.

" وَ مَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ " (سورة يس).

"Gaarsiin mooyee wax kale nama saarna."

" ذَكَرَ إِنَّمَا انتَ مذَكُورٌ + لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُسِيْطٍ " (سورة الغاشية).

"Xusuusi, wax kale ma tihid xusuusiyee mooyee + ma tihid mid ku amar taagleeya iyaga".

" ذَكَرَ إِنْ نَفَعَتِ الْذَّكْرِي " (سورة الأعلى).

"Xusuusi marka ay xusuusinta wax tar leedahay."

"ادع إلى سبيل ربك بالحكمة و الموعظة الحسنة وجادلهم بالتي هي أحسن إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله و هو أعلم بالمهتدin." (سورة النحل).

" ugu yeer – dadka- jidka rabigaaga si xikmad iyo waano suuban ku dheehan tahay, ulana dood sida ugu wanaagsan, Rabigaaga ayaa ogaansho badan kuwa wadada sax ah ka lumay iyo kuwa hanuunsanba."

Anbiyada waxay fuliyaan hal waajib sare, oo ka kooban digniin cad, sharxit xikmad ku salaysan, wacyigelin wanaagsan, iyo dood aan la inkiri Karin.xaqiqida aye xusuusiyaa dadka. Ma adeegsandaan xoog marka ay fulinayaan howshoodaan, cidna ma hanuunin karaan hanuuninta ALLAH keliya aye ka timaadaa.

" لا إِكْرَاهٌ فِي الدِّينِ، قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ، فَمَنْ يَكْفُرُ بِالظَّاغُوتِ وَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعِرْوَةِ الْوُثْقَى لَا إِنْفَضَامٌ لَهَا وَ اللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ " (سورة البقرة).

" khasbid kuma jirto diinta, way kala cadaatey hanuunkii iyo baadidii, ruuxi ku kufriya daaquutka oo ALLAH rumeeyaa. Wuxuu qabsaday xarigii toosnaa oo aan go'aynin. ALLAH ayaa ah mid maqli og oo cilmi badan,"

" إِنَّكَ لَا تَهْدِي مِنْ أَحَبِّتُ وَ لَكُنَّ اللَّهُ يَهْدِي مِنْ يَشَاءُ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهَتَّدِينَ " (سورة الفصل).

" ma hanuunin kartid cida aad hanuunka la jeelaatid, laakin ALLAH ayaa hanuuniya cida uu doono. Asagaana garasha og kuwa hanuunsan."

II. Howl qabadka

A. Waajibkeena

Waajibkeena iyo doorkeena waxaa laga soo qalin daartay ayadaan ku jirta Suuratul Yusuf.

"**قُلْ هَذِهِ سَبِيلٌ أَدْعُوكُمْ إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنْ اتَّبَعَنِي وَسَبَّحَ اللَّهُ وَمَا أَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ**" (سورة يوسف).

"Ku dheh, kani waa qaabkeyga aan dadka ugu yeero diinta ALLAH, si aragtii dheer , aniga iyo kuwa I raacsan, ALLAH aayaa ceeb ka saleem ah, kama mid ahi kuwa shirkiyay."

Kani waa qaabkeyga, ayuu si cad u leeyahay,Nabiga NNKH. Oo aan dadka ugu yeero ALLAH, si cad oo aan saxar laheen, wuxuu ugu yeeraa naftiisa iyo kuwa taabacsan,. Istartijiyada tababarkeena waa in ay u diyaarisaa tababartaha (leyliga), sidii uu u kasban lahaa aragtida dheer ee nabiga ku sheegay ayadaan. Yoolkooda nolosha waa in ay u soo bandhigaan qaabka ay Anbiyada u sheegeen tubta toosan.maadaama Nabi Maxamed NNKH. Uu yahay Nabigii ugu dambeyay, waajibaadka iyo doorka lagu sheegay Aayada sare ku xusan cida ay tahay in ay fuliyaan waa innaga keliya. Halka Aayada sare ay la hadleyso Nabi Maxamed NNKH. Iyo inta raacsan si guud. Aayadaan soo socota waxay si toos ah ula hadleysaa Ducaada.

"**وَمَنْ أَحْسَنَ قَوْلًا مِنْ دُعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمَلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ**" (سورة فصلت).

" kumaa ka hadal wanaagsan , ruuxa dadka ugu yeera jidka ALLAH oo fal suuban la yimid oo yiri waxaan ka mid ahay Muslimiinta"

Sidaas awgeed howsha tababartaha (leyliga) waa:

- In uu ALLAH dartii dacwada u fidiyo.
- U dhaqmo sida ugu wanaagsan
- Qeexo in uu yahay Muslim.

Qodobka dambe wuxuu tirtiraya sura galnimada in daaciga tababartaha ah uu noqdo shaqsiyad sare oo geeri go'an ku nool. Sida lidka ku ah, waa in uu bulshada dhix galaa isagoo dantiisu tahay in isbedel uu ku sameeyo bulshada.diyaarinta shaqsiyed waa in ay u suuro gelisaa tababartaha in uu noqdo wakiilka isbedelka bulshada. Kaalintaan tababartaha waxaa horey loogu sheegay ama loogu cadeeyay,aayadaan soo socota:

"**لَهُ مَعْقِبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدِيهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَغِيرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغِيرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ**" (سورة الرعد).

"Qof walba waxaa u sugnaaday Malaa'ik isku bedeleyso habeenkii iyo maalintiiba , horey iyo gadaalba ka dhowreysa oo amarka ALLAH ku dhowreysa, ALLAH kama bedelo dad waxa ay ku sugar yihiin haddii ay ayaga nafsaddooda isbedelin."

Erayga muhimka ah ee Aayadaan waxuu yahay Nafsaddooda, si wadar ah ayuu ALLAH u cabiray ma aha si keli ah, ashqaasta wanaagsan , ama kuwa aan caadiga aheyn keli

ahaan isbedel bulshadeed ma sameyn karo.waa in si wax tar leh oo niyad kooxeed leh ula shaqeeyaan kooxaha.

B. Dib u habeyn, Horumarin, Ebyoon. (Islah, Ihsan, iyo Itqan).

Barnaamijka tababarida, leyliga wuxuu ku leylinayaa sidii uu hore ugu socon lahaa, heerarka Islaamka – Iman, Ihsan, iyo itqan – mar walba wuxuu ku dadaalaa sidii uu si guul leh horey ugu socon lahaa heerarka sare. Mar haddi aad gaartid darajada limaanka isagaa ku gaarsiinayo Ihsaanka, Ihsan micnaheedu waa in aad si joogta ah u horumarisid waxqabadkaaga adigoon kala goynin.waa howl joogto ah oo ku lug leh dib u habeynta (Islaah). Lidka xumeynta wax qabadka. Asago u sarbeebaya horumarka uu la doonayay qoomkiisa, Nabi Shuceyb (NK). Wuxuu ku yiri, “wax kale ma doonayo aan ka aheyn dib u habeyn” :

" قال يا قومي أرأيت إن كنت على بينة من ربِّي و رزقني منه رزقاً حسناً، و ما أريد أن أخالفكم إلى ما أنهاكم عنه إن أريد إلا الإصلاح ما استطعت وما توفيقي إلا بالله عليه توكلت و إليه أنيب " (سورة هود).

“ wuxu yiri- Tolkeygiyow, maxaad oran la heydeen haddii aan cadeyn xaga rabi ah aan ku sugarahay , xagiisana uu iga arsaaqay risqi wanaagsan, ma doonayo in aan waxba idinku khilaafu ilaa waxa aan idinka reebay mooyee, waxaan doonayaa keliya dib u habeyn(wanaajin), waafijinteydana ALLAH aye u sugnaatay isaga ayaan talada saartay, xaggisaana waan u laabtay.”

Horu ugu socodka Heerarka Islaamka.

Abyoon (Perfect)

Horumarin(Improve)

Dib U Habeyn(Reform)

Goor walbo uu qofka la kulmo xaalad qalafsan, waa in uu sameeyaa wax ugu wanaagsan uu karo,kur u qaadaa heekiisa, dib u habeyn sameeyaa, sida ALLAH uu ku leeyahay Nabigiisa NNKH.

"**وَلَا تُسْتَوِي الْحَسْنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ, فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَانَهُ وَلِي حَمْيَمٌ.**" (سورة فصلت).

" Ma sina wanaaga iyo xumaanta, ugu bedel qofka ku xumeya wanaag , markaa midkii kaala dhexeysay cadaawda , walaal dhow naxariis badan ayuu kuu noqonayaa." (ma qumana)

C. Yoolka.

Aayada sare ku xusan waxay inoo tilmaameysaa yoolkeena ah: in aan soo saarno hogamiyeaal firfircooni Islaami ah aqoon iyo xikmad hanasho ku dhaliya isbedel bulshadeed, dacwadana ku fuliya garaad fog iyo xiriirin waxtar iyo gancin leh.

D. Qaabka Howl Qabadka.

Si loo xaqijiyo hadafkaan ama yoolkaan, barnaamijka tababarka wuxuu bixinayaa fursado qiimo leh oo sare u qaadaya balan qaadka(hogaansanaanta) tababartaha(leyliga) , u gudbineysa aqoon , dhisaysa xirfadooda isgaarsiineed (xiriirka bulshada) , maamul iyo qorsheenba, intaa waxaa dheer , barnaamijka tababrida(carbinta) wuxuu kor u qaadaya hamiga tababrtaha(leyliga) ee sare u qaadida awoodiisa -jismi iyo farsamo -, waxayna horumarineysa wacyi kooxeed caafimaad qaba . Sidoo kale wuxuu horumarinayaa ruuxa dhiiri gelinta iyo barbaarinta maan caafimaad leh oo xalin Kara mashaakilaadka. Barnaamijka wuxuu ku dadaalaya in uu si fudud ugu gudbiyo walaalahi cusub waaya argnimada iyo khibrada walaalahii ka horeyay . Wuxaan rajeyneenaa in tabartaha ka sii wado howsha dacwada halka ay gaar siiyeed walaalahii hore , yareeyana khaladaadkoodii , sahmiyana ama la yimaada satraatijiyad fulineed cusub , oo ayna soo celcelin midi hore. Guntii iyo gabagabdi, barnaamijka tababarka wuxuu isku dayayaa in uu gacan ka geesto kobcinta jiil yaqaana waxa u muhim ah, oo qeeb ka noqda xalka aan qeeb ka noqon mashaakilka bulshadiisa.

Qeybta Labaad

Howlaha Hogaanka

Tababarida (leylinta) daaciga – howl wadeenka Islaamiga ah – waxay diirada saareysaa sidii uu ugu tababaran lahaa daaciga howlaha hogaminta asaagiisa iyo bulsha weyntaba. Runtii, Hogaminta waa qeyb ka mid ah shakhsiyada Islaamka. Nabigeena NNKH wuxuu inoo sheegay in:

Dhamaantiin waxaad tiihin hogaan, waxaana la idinkala xisaabtamaya arrimaha cida aad hogamisaan. (كلم راعٍ و كلم مسؤولٌ عن رعيته)

Qeybtaan Tusaha waxay ka hadlaysaa mawaadiic la soo xulay oo ku saabsan Hogaminta, waxay ku bilaabaneysaa dood ku saabsan sida ay sal ugu leedaahay Islaamka, doodani waxaa xigaya dodo la xiriirta xalinta mashaakilaadka, Go'aan gaarida, fulinta go'aanada, qorsheenta, qiimeenta iyo howl kooxeed.

Tusaha wuxuu koobaya maaba'dia'da asaasiga ah ee Hogaminta, waana in loo diyaariya qofka adeegsanaya Tusahaan Shaqo iyo tababar (leyli) dheeri ah ee la xiriira Hogaminta.

Qeypta Labaad: HOWLAHA HOGANKA

Cutubka 4^{aad}. Hogaanka Islaamka

Cutubka 5^{aad}. Sidee u garan kartaa Hogaamiyaha Daahsoon.

Cutubka 6^{aad}. Aasaaska Xalinta Mashaakilka

Cutubka 7^{aad}. Go'aan Qaadashada – Gaarida-

Cutubka 8^{aad}. Go'aan Vs. Fulin

Cutubka 9^{aad}. Gundhiga Qorsheenta

Cutubka 10^{aad}. Asalka Qiimeenta

Cutubka 11^{aad}. Unkid koox shaqo iyo lib gaarid wadareed.

Hogaanka Islaamka Dhixdiisa

- I.   **Qeexida Hogaan**
  - II.   **Hogaan saameen leh**
    - A. Maxay tahay Hogaan saameen leh?
    - B. Hogaamiye , Horjooge , iyo Shaqaale
  - III.   **Sifooyinka Hogamiyaha Islaamka**
    - A. Daacadnimo
    - B. Yool islaami ah oo caalami ah
    - C. Raacida Shareecada iyo Dhaqanka Islaamka
    - D. Ergeynta Mas'uuliyada
  - IV.   **Mabaadii'da Shaqo ee Gundhiga u ah Hogaaminta Islaamka**
    - A. Shuurada
    - B. Cadaalada
    - C. Xoriyada Ra'yiga
  - V.   **Dabaqida Hogaan**
    - A. Hogaan xiriira
    - B. Caadooyinka Hogaan
    - C. Mabaadii'da Peter.
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad Cutubkaan aqrusatid waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida masuuliyadaha iyo xuduuda Hogaan
- Qeexida sifooyinka iyo hab dhaqanka Hogaamiyeyaasha
- Fahmida Qaabka Hogaanka Islaamka
- U shaqeeynta sida Hogaamiye Islaami ah oo saameen sare leh

I. Qeexida Hogaan

Hogan waxaa loo tixraaca in uu yahay hanaanka loogu dhaqaajiyo dadka dhanka howl horey loo qorsheeyay ayadoo la adeegsanayo qaab dhiirigelin leh oo an qasab aheyn. Hogaanka wanaagsan wuxuu dadka u dhaqaajiyyaa dhan dhabtii ay dantooda xilliga dheer ku jirto. Dhankaa dadka loo dhaqaajinayo wuxuu ahaan karaa mid guud oo lagu gaarayo danta guud ee muslimiinta dunida, ama mid gaar ah sida qabashada shir lagu falanqeenayo arrin gaar ah.si kataba, Hanaanka iyo miraha waa in ay u adeegaan danta xilliga fog ee dadka howshaas sida dhaabta ah ugu howlan.

Hogaan waa kaalinta iyo hanaanka saameenta dadka. Hogaamiyaha waa xubin ka tirsan kooxda, oo la siiyay darajo lagana sugayo in uu u fuliyo wajibaadka darajadaas qaab u qalma heerka darajada ey tahay oo aan isbedelin. sido kale , Hogaamiyaha waa qof looga fadhiyo in uu adeegsado awoodiisa saameenta xilliga qaabeynta iyo xaqijinti himilada kooxda. Hogaamiyaha sharafta leh waa midka hogaamiya oo aanan ku daneysan hogaaminta.

Ifafaalaha Hogaan waxaa lagu fasiri karaa fikrahadaan guud ee asaasiga ah ee soo socota:

1. Waa awood si aan la garan Karin ugu dhex qul qusha Hogaamiyaha iyo inta u hogaaaminayo dhexdooda, kuna khasabta la hogaamiya yaasha in ay soo saaraan tamartooda oo dhan si wadajir ahna ugu duwaan xaqijinti himilooyinka sida wadajirka loo dejiyay.
2. Waxay ku saamowdaa , isla markaana saameysaa bey'ada ay ku shaqeysa. Hogaan kuma shaqeeya meel banana, waxay ku shaqeysaa jawi uu abuuray waxyaboo badan oo kala duwan oo fal galay.
3. Hogaan Markasta wey firfircoon tahay, waxaa laga yaaba in darajada firfircoonaanta ay is bedbedesho , laakin dam ma noqot, waa laba mid in ay dhaqdhqaqaq leedahay amam in aysan jirin.
4. Waxaa loo adeegsadaa qaab u jeedo leh, mabaadi' , qalab, iyo hanaan qeexan oo aan isbedel lahayn .

II. Hogaan saameen leh.

A. Maxay tahay Hogaan saameen leh?

Hogan saameen leh waa hanaanka abuurista aragtii fog, horumarinta istrateejiyada, diiwaan gelinta qeybaha iskaashiga, iyo baraarujiinta iyo kicinta howsha. Hogaamiyaha waxtarka leh.

- Wuxuu abuuraa aragtida mustaqbalka taas oo xisaabta ku darsaneyso sharciyada danta waqtiga fog ee qeybaha howsha ku lugta leh.
- Wuxuu horumariyaa istraatiijiyad caqli gal iyo dhaqan gal ah si loogu dhaqaaqo dhanka xaqiijinta aragtida fog .
- Soo jiidashada gargaarka iyo gacnsiinta xarumaha furaha u ah jiritaanka Dhaqdhaaqa Islaamka oo wada shaqeeyntooda laga maarmin.
- Kicin iyo xamaasa gelinta howlwadeenada howshooda u tahay udub dhexaad fulinta istratiijiyada Dhaqdhaqaaqa Islaamka.

Awooda Hogaan ee ku daahsoon qof waxaa xadida umuuro badan oo isla falgalay oo ay adagtahay fahamkooda, kuwaaso la xiriira qofka , bulshada iyo beya'ada uu ku noolyahay. Awoodaan hogaan ee daahsoon waa in loo adeegsadaa si wax tar leh si ay u noqoto mid wax saameysa. Waa suura gal in la lahaado tayada hogaan iyadoon la adeegsaneynin.

Qaab nololeedka kala duwan ay dadka ku noolyihii darteed, tayadaan hogaan waxaa dhacda in ay isku muujiso oo ay u soo ifbaxdo siyaabo kala duwan , iyo heerar kala duwan. Adeegsiga hogaan waxaa saameeya degaanka iyo munaasabadahiisa haboon , iyo xeendaabyadiisa.

B. Hogaamiyeyaasha , Horjoogeyaasha , iyo la hogamiyeyaasha

Hogaamiyaha wuxuu adeegsadaa gancin iyo dhiirigelin marka uu u jiheynaayo hoos jooge yaashiisa(la hogaamiyeyaal) dhanka himilada guud , halka uu horjoogaha ama maamulaha uu adeegsado awooda rasmiga ee ururka uu siiyay.

Hogaamiyaha wanaagsan wuxuu qirsan yahay in uu ahaado la hogaamiye wanaagsan. Sida caadada ah, hogaamiye kasto wuxuu warbixin u gudbiyaa madaxda ka sareysa, sidaa, darteed waa in ay ahaadaan dad la hogaamin karo, La hogaamiyaha wanaagsan waa in uusan la tartamin hogaamiyahiisa, u dhaqmo si daacadnimo leh, waa in uu si wax dhis ah u waajaho araa'da , qiyamka iyo hab dhaqanka Hogaamiyahiisa.

La hogaamiyaha iyo Hogaamiyaha waxaa isku xira xiriir ujeedo leh, Hogaamiyaha waa in uu daaneeya mar walba wanaaga la hogaamiya yaashiisa.

III. Sifooyinka Hogaamiyaha Islaamka

Nabi Maxamed NNKH waxuu yiri , Hogaamiyaha Ummada waa adeegahooda.sida darteed, hogaamiye waa in ay howshiisa ahaato adeegida iyo kaalmeenta dadkiisa. Sifooyinka ugu muhumsan oo ay tahay in uu lahaado Hogaamiyaha Islaamiga ah waa kuwa soo socda:

A. Daacadnimo

Hogaamiyaha iyo La Hogaamiyaaha waxaa xadeeya Daacadnimada ALLAH.

B. Yool Islaami ah oo Caalami ah.

Hogaamiyaha wuxuu u arkaa himilada ururka (Dhaqdhaqaqa Islaamka) in aysan ku ekeen daanta Ururka bal ay intaa ka balaaran tahay oo ay tahay hadaf Islaami ah.

C. Raacida Shareecada iyo Dhaqanka Islaamka.

Hogaamiyaha ma aha mid ka sareeyaa awaamirta Islaamka, wuxuuna xafiisa joogi karaa ilaa inta uu raacayo mabaadi'da Shareecada Islaamka, dhaqankiisa waa in uu u hogaansamaa dhaqanka Islaamka , siiba marka uu la tacaamulaya mucaardka iyo kuwa ka falaagooba ururka.

D. Ergeynta Masuuliyadda.

Hogaamiyaha wuxuu u ogolaadaa awooda in ay tahay masu'uliyad rabaani ah , Quraanka ayaa farayo hogaamiya in uu guto waajibkiisa , una muujiyo dadka uu hogaaminaayo naxariis.

" الذين إن مكناهم في الأرض أقاموا الصلاة و أتوا الزكاة وأمروا بالمعروف و نهوا عن المنكر...." (سورة الحج).

"Kuwa haddi aan awood siino, salaada ooga , sakada bixiya ,wanaaga fara, xumaantana reeba...."

IV. Mabadii'da Gundhiga u ah Howsha Hogaanka Islaamka.

Waxaa jira seddex mabda'a oo gundhig ah oo hagta Hogaanka Islaamka: wada tashiga, cadaalada, iyo xoriyada fekerka.

A. Wada tashiga (Shura)

Wada tashiga waa mabda'a koowaad ee hogaan islaam ah, Quraanka si cad ayuu u qeexaya in Hogaamiya la faray in uu wada tashi la sameeyo cid kastoo aqoon leh oo siin karta talo wax tar leh.

" و الذين استجابوا لربهم و أقاموا الصلاة وأمرهم شورى بينهم ومما رزقناهم ينفقون."(سورة الشورى).

"Kuwa ALLAH ajiibay, salaada ooga, taladoodana ay tahay wada tashi, wixii aan ku arsaaqnayna bixiya."

Nabiga qudhiiisa Quraanka wuxuu faray in uu asxaabtiisa la tashada, marka uu go'aan gaarayo.

"فِيمَا رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ لَنْتُ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتُ فِطْنَةً غَلِيلَةً لِلْقَلْبِ لَانْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَارِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَزَّمْتَ فَتُوكِلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ" (سورة آل عمران).

"Naxariis ALLAH xagii kaaga sugnaatay darteed ayaa ugu dabacsanaatay, haddii aad ahaan lahay mid qalafsan oo qalbi adag way kaa carari lahaayeen, cafis u fidi , dembi dhaaf u dalab, arrimahana kala tasho, haddii aad go'aansatid .ALLAH talo saaro, ALLAH wuxuu jecel yahay kuwa talada saarta."

Ku dhaqmida Shura(wada tashi), waxay u saamaxeysa xubnaha Ururka Islaamka in uu gacan ka geysto go'aan gaarista.isla markaana , wada tashiga wuxuu u adeegaya, sidii loo sixi lahaa dhaqanka Hogaamiyaha,marka uu ka leexdo hadafkii la wada dhigtay.

Sida muuqata, Hogaamiyaha kuma qasbana wax walba in uu wada tashi ka galaa, howlaha joogtada ah waa in loola taacaamulaa si ka duwan howlaha dejinta siyaasadaha iyo istrataatiijiyadaha. Howlaha soo noqnoqda ee joogtada ah iyo kuwa aan soo noqnoqanin waa in loo kala saaraa, oo loo qeexaa, koox walba, ayadoo tixgelinta la siinayo ,xajmiga muuqda , baahida , dadk, iyo xaalda jirta. Hogaamiyaha waa in uu u hogaansamaa uuna fuliyaa go'aanada lagu gaaray wada tashiga. Waa in uu daayaa daneysiga iyo erayada oo la is daba mariyo, si ra'yigiisa dadka ugu khasbo , ama u diido go'aan wada tashi lagu gaaray.

War iyo dhamaadkii, qodobadaan soo socda waxay gacan ka geysanayaan qeexida xadka wada tashiga:

Kow: Arrimaha maamulka iyo fulinta waa in loo daayaa Hogaamiyaha.

Labo: arrimaha u baahan go'aan deg deg ah oo lama huraan ah, waa in uu qaataa Hogaamiyaha , ka dibna la soo bandhigaa kulanka ugu soo horeeya si loo faaqido loona ansaxiyo. Waxaa kaloo la adeegsan karaa taleefon marka ay xaladaan oo kale ay timaado.

Saddex: xubnaha ururka ama wakiiladooda maamulka ku jira waa in ay si faaqidaan weydiimo ka keenaan hab dhaqanka Hogaamiyaha, si xor ah oo ayan dareemeynin waji-gabax, ama yax yax.

Afar: siyaasada ay tahay in la dabaqo, himilooyinka xilliga fog, iyo go'aanada muhimka ah ee waakiilada la soo doortay u qaateen si wada tashi ah, waa in aan lagu sii deyn Hogaamiyaha kaligii.

B. Cadaalad

Hogaamiyaha waa in uu ula dhaqmaa dadka si cadaalad iyo xaq ah, isagoo tixgelinin, qabiilkooda, midabkooda, jinsigooda ama diintoodaba.Quraan wuxuu faraya Muslimiinta in uu ahaado caadil xaqqa sheega xittaa marka uu la macaamilaayo kuwa isaga ka soo horjeeda oo cadawga ku ah.

"إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤْدُوا الْأَمَانَاتِ لِأَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعُدْلِ... ..." (سورة النساء).

" ALLAH wuxuu idin faraya inaad amaanada ehelkeeda u celisaan, haddii aad wax xakuntaana inaad cadaalad u xakuntaan."

" ولا يجر منكم شنئان قوم على ألا تعدلوا أعدلوا هو أقرب للتفوي...." (سورة المائد).

" Carro aad qoom u heysaan yeyna idinku qaadin in aadan cadalad sameyn, cadaalad sameeyaa iyadaa ALLAH ka cabsiga u dhawaansho badan."

"يأيها الذين آمنوا كونوا فوامين بالقسط شهداء الله ولوا على أنفسكم أو الوالدين والأقربين، إن يكن غنياً أو فقيراً فإله أولى بهما...." (سورة النساء).

"Kuwa ALLAH rumeyayow, ahaada kuwo caadil ku noqda marqaatidooda , xitta marka aad naftiina , waalidkiina iyo qaraabadiina ku marqaati fureysaan,...

U Hogaansanaanta mabaadiida cadaalada guud, ee gundhiga u ah bulshada Muslimka ah, ka sokow, Hogaamiyaha Muslimka ah waa in uu yagleelaa ama dhisaa guddi garsoor oo go'aan ka gaara is afgarnsha waaga iyo dacwooyinka ururka dhexdiisa ah.

Xubnaha guddiga garsoorka waa in loo soo xulaa dad aqoon sare leh, ALLAH ka cabsi leh, Xikmad leh.

C. Xoriyadda Fekerka.

Hogaamiyaha Muslimka ah waa in uu soo dhaweeeyaa uguna yeera dood kastoo wax dhis ah.xubnaha waa in ay si xor ah codkooda u dhiibin karaan, ama ay u diidi karaan , waana in laga jawaabaa weydiimahooda. Arrinkaan Khulafada raashidiinta ahaa waxay u arkayeen in uu yahay mid asaas u ah hogaamintooda. Markii ay hadalkiisa soo dhex gashay Cumar Bin Khadaab, haweyni si ay u saxdo, si laab furan ayuu usoo dhaweyay sixitaankaas wuxuu ALLAH ugu mahadiiyay in bulshadiisa ay yihii kuwo saxa ama toosiya marka uu gafo. Cumar (AR), mar ayuu weydiiyay qof dadkii dhageysanaayey khudbadiisa, waxa ay sameenayaan haddii uu ku xad gudbo mabda'a ka mid ah mabaadiida Islaamka,waxaa nin ka mid ahaa ugu jawaabay seefafeehena ayaan kugu toosineynaa. Cumar ALLAH ayuu ku mahdiiyay in ay dadkiisa ka mid yihii kuwo toosinaayo marka uu gafo.

Hogaamiyaha waa in uu ku dadaalaa sidii uu u abuuri lahaa jawi si xor ah loogu fekeri karo, si caafimaad lehna araa'ada la isku dhaafsan karo, iyo la isku waani karo, markaa xubnaha waxay dareemayaan raaxo marka laga doodayo umuraha danta u ah kooxda. Ruuxa muslimka waxaa lagula taliyay in uu waano wanaagsan dhiibo marka ay lama horaanka tahay.Tamiim Ibnu Aws wuxuu wariyay in Nabiga Yirri:

" الدين النصيحة، قلنا لمن؟ قال "الله" ولرسوله، ولكتابه، ولأنتمة المسلمين، وعامتهم" (صحيح مسلم).

"Diinta Islaamka waa waano, waxanu ku niri kumay u tahay? Wuxuu nagu yiri, waxay u tahay, ALLAh , Rasuulkiis, Kutubkiisa, Hogaanka Muslimiinta iyo caamadoodaba(shacabka)."

Hogaamiyaha Muslimka ma aha keli taliye. Hogaamiyaha Muslimka ka dib marka uu raaco mabaadii'da Islaamka , uu la tashado si xushmada leh oo dhab ah dadkiisa, wuxuu gaarayaa go'aano sax ah oo aan dhan u xaglineynin intii suura gal ah. Hogaamiyaha Muslimka ah dadka uu hogaaminaya ka sokoow waxaa xisaabinaayo ALLAH, xisaabin aad u daran.

Qaabkaa hogaan waddaaga ah waa mid aad u wanaagsan, wuxuu si dhab ah isugu xirayaa xubnaha, wuxuu kor u qaadayaa tayada wax qabadkooda.

V. Dabaqida Hogaan

A. Hogaan xiriira.

Marka la dabaqayo, qaababka hogaan way kala duwan yihii, waxay u dhexeeyaa Hogaan kali talis ah , iyo Hogaan aan talin.

Kali taliye (autocratic):

- Kuma kalsoona xubnaha kooxdiiisa.
- Wuxuu rumeysan yahay in dadka lagu dhiiri gelin karo lacag keliya.
- Awaamir in la fuliyo ay tahay ayuu soo saaraa ,oo aan laga doodi Karin.

Kali taliye Naxariis leh(Benevolent Autocratic):

- Dadkiisa si wanaagsan ayuu u dhageestaa.
- Wuxuu muujiyaa in uu Dimoqaraadi yahay.
- Mar walba wuxuu gaara go'aankiisa / waxay gaartaa go'aankeeda.

Dimoqaraadi (Democrat):

- Go'aan qaadashada wuxuu la wadaaga xubnaha kooxda.
- Wuxuu u faah faahiyaa kooxda asbaabta go'aanka shaqsiga ah uu u qaatay.
- Si dhab ah ayuu dhaliisha u qaataa wuuna amaana.

Hogaan aan talin(Laissez-faire):

- Kartidiisa hogaan kuma kalsoona.
- Uma deejiyo kooxda himilo ay tiigsadaan.
- Aad ayuu u yareeyaa xiriirka iyo la falgalida kooxda.

Hogaanka dimoqoradiga ayaa ah midka ugu saameen badan, mira dhalna ah. Sidoo kale Dimoqradiyada waa mida kaliya ee waafqsan Shareecada Islaamka. Waxay uhorseeda arragt cusub, isbedel wacan, iyo dareen masuuliyad wadareed.

B. Caadooyi nka(Hab dhaqan) hogaanka.

Waxaa jira shan hab dhaqan oo ay tahay in Hogaamiyayaasha Muslimiinta ay abuuraan:

1. Ogow halka uu waqtigaaga ku baxo. ilaali waqtigaaga , inta aad dabarka u jari laheyd, oo uu ku ilaalilahaa. Minit waqtigaaga ka mid ah ha ku bixin meel aan howsha Islaamka aheyn.
2. Diirada saar miraha dhabta ah. Diirada saar miraha howsha inta aad howsha diirada saari laheyd.kor u eeg howshaada , himilooyinkaagana hortaada ka eeg.
3. Awood wax ku dhis , dacfi wax ha ku dhisin.. garo awoodaada meesha ay ku jirto iyo tabar daradaada. Aqoonso ee aqbal. Kartina u yeelo in aad aqbashid dadka kale halka ay ku wanaagsan yihii adigoon dareemin in ay jagadaada khatar ku yihii.
4. Xooga saar goob yar oo muhiim ah,oo shaqo adag oo joogto ah haddii laga qabto natijijo wanaagsan ka dhalaneyso,sidaan samey adigoo dejinaayo kuna adkeesanaayo howlaha mudnaata sare leh.

5. Taladaada iyo kalsoonidaada saaro ALLAH, ee raadi himilooyinka sare in aad inta aad raadin laheed kuwo hoose oo sahalka ah. Madaama aad ALLAH daartiis aad u shaqeyneysid cidna ha ka baqin.

<p>Ma ii sheegi kartaa?</p> <p>Kumaa aheyn Hogaamiye?</p>	<p>Waxaa hogaamiye aheyn qofka yimaada golaha isagoon diyaarsaneyn oo yiraah: “anniga mid idinka mid ah ayaan ahay, ii sheega waxa aan qabanaayo. Wuxaad ku heshiisaan waxaan isku daayaa in aan raaco” Howsha hogaamiyaha waa in uu waajibkiisa soo sameeyo inta uusan hor imaan dadka, uuna soo diyaariyo wax yaabaha bedelka noqan kara, si uu ula falanqeeyo xubnahiisa , ka dibna ay go’aan uga wada gaaraan. Waxaa jiray walaal caadeystay in uu yiraah: “ha ii sheegina waxa ay tahay in aan ku khudbeeyo, keliya dhegta iigu sheega marka aad fuulayo masraxa.” Yaa ka aflagaada badan hadalkaan , dadka caqligooda yareesanaayo.</p>
---	---

Dhanka Ifiya ee Hogaanka	
<p>Nooca Hogaan ee laga raali noqdo!</p> <p>Qofbaa soo booqanayey Maamule Warshad jooga, intii uu qofkii booqashada ku joogay ayaa horjooge ka soo dacwooday mid shaqaalahka mid ah, maamulahii ayaa ku yiri gar baad leedahay, wax yar ka dib ayaa shaqaalahii laga dacwoonayay yimid isagoo horjoogahii ka dacwoonaya, maamulahii isagana wuxuu ku yiri adigana jidbaad leedaahay, waxaa amakaagay qofkii booqashada u yimid , wuxuu weydiiyay maamulahii sidee labadooda garta u wada siisay, markaas ayuu maamulahii ku yiri adigana gar ayaad leedahay. Hanaankaan maamul meelna kuma geynaayo, burbur ba'an ayuu ururka u geysanaa. Si dhaqsiyo leh ayaad u ogaaneysaa in aad lumisay kalsoonidii dadka.</p>	<p>Hogaamiyaha iyo Dadka</p> <p>DeGaulle: “ Haddii dadka ay I nacaan waan ka tagayaa dalka”</p> <p>Kali taliye:” Haddi ay dadka I nacaan , xor bey u yihiin in ay dalka ka tagaan”</p> <p>Sanduuqa Codbixinta ee Barakeysan.</p> <p>Kontameeyadii xilligii doorashada Iran ay ku tartamayeen Zahidi iyo Musaddiq, waxaa yimid rux reer baadiya ah, markaa ayuu kula dhaqaaqay dhunkasho sanduuqi cod bixinta,askarigii ilaalinayey sanduuqa ayaa weydiiyay sabta uu u dhunkanayo saanduuqa.ruuxi reer baadiyaha ayaa yiri “ oooh, ma garaneysid sanduuqaan , midkaan waa sanduuq barakeysan ay tahay in loo tukado, waxaad ugu ridii Musaddiq wuxuu usoo saarayaa Zahidi” Subxaan ALLAH.</p>

C. Mabaadii'da Peter

Mabaadii'da Peter waxay oraneysaa, qof walba wuxu raadinaya sidii uu u gaari lahaa jagada ka sareysa, oo uusan kartideeda laheyn, taana waxaa sabab u ah, qofka wuxuu shaqada ka bilaabayaa meel ka hooseesa kartidiisa shaqo, ka dib ayuu kor u dalacayaa, ilaa uu gaaro jago uusan karti u laheen qabashadeeda.qof walba sida badan wuu la kulmaa arrinkaan.

Mabaadii'da Peter waa natijada ka dhalatay xaaladda lagu magacaabo, dalab culeys ah. Qofka awoodiisa oo dhan haddii uu geliyo howshiisa ma gaarayo dalabka howsha. Xirfada , doorka, iyo aqonta ay u baahantahay howsha ayaa ah mid ka sareysa kartidiisa.

Tusaalaha ku haboon Mabaadii'da Peter, markaan ka hadleyno Ururada Islaamka waa marka loo magacaabo ama loo doorto madaxa ugu wanaagsan ee heerka degmo in uu noqdo wakiil heer gobol uuna ku dalaco darajooinka sare ee maamulka. Sida badan qofka wuxuu u dhamaada in uu noqdo madaxweyne ku xigeen, si fiican ayuuna howsha u gutaa , ;laakin marka loo magacaabo in uu noqdo madaxa ugu saree ee ururka heer qaran wuu ku fashilmaa.waxaa laga yaaba in uu san laheyn awooda gaarista go'aanada isagoon cidna ku tiirsaneyn.

Barta dooda

Dadka qaar waxay ku doodayaan in dacfiga ugu weyn ee ku jira Mabaadii'da Peter marka la fulinaayo ay tahay, in uu iska indha tirayaa in ay koreyso awooda qofka marwalboo uu dalaco.

Sidey ahataba, qolo kale ayaa ku doodeysa in tixgelinta la siiyay koritaan awooda qofka qof wuu dalacayaa ilaa inta uu ka gaaro heer ay koreynin awoodiisa.

Maxay kula tahay adiga?.

<p>Barta Dhaqaaqa</p>	<p>Hogaamiyayaasha way hogaaminayaan, raacyaddana way raacayaan, Miyeen sidaa aheyn?</p>
<p>Hogaanka ma waxuu raacaya raacyadda?</p>	<p>Mararka qaar Hogaamiyayaasha waxay raacaan raacyadooda, waxay ka tagaan waajibaadka Hogaan, marka ay talaabooyinkooda ay noqdaan humaag noqa doonista iyo falka raacyadooda. Ma xadidaan dhanka loo dhaqaaqayo, raacyadoodana si khalad ah aye u xakumaan falalka Hogaamiyayaashooda, si ay u noqoto go'aano dadweyne. Dhawaan ama dheeraanba raacyada waxay ogaanayaan in hogaamiye la'aan howshooda fulin karaan. Islaamka wuxuu ku abaal marinaya – xumaan iyo samaan- hogaamiyayaasha falalka raacyadooda.</p> <p>John F. Kennedy, mar wuxuu yiri " ma dooneyno in aan noqono sida hogaamiyaha kacaankii Faransiiska, oo yiri " dadkeyga halka ay doonaan ha aadaan, anniga waa in aan ogaado halka ay aadayaan sida darteed waan hogaamin karaa".</p> <p>Xigashadaan laga xigtay Indiana Daily Student, February, 6, 1958. Rex Allen Redifer wuxuu sawir ka bixinaya hogaamiye .</p>
	<p>Raac Hogaamiyaha - Quraafaad casri ah.</p> <p>Isu soo bax ayaa marayay wadada, dadka badan dhexdooda waxaa laga maqlay cod calaacaal ah oo ku qeylinaaya: "feejignaada doqomayahow, waxaad ku socotaan wada qaldan, wadaadaan meelna idinma geyneyso, dhamaad geeriyaad aye leedahay." Isu soo baxii wuu istaagay, "sida sida ku dhici kartaa' aye ku fekereen, waxay eegeen, eegmo qof qora, hortooda , halkaasoo , nin dheer, qab weyn, oo qurux badan oo ah hogamiyahooda uu ku sii socday wadadii. "waddo sax ah ayuu ku socdaa "aye ku fekeraan ama is yiraahdeen. " bal eega sida welwel la'aanta leh uu ugu socdo wadad, wadadii saxda aheed ayuu ku socdaa aye nala tahay" sidaas aye ku daba galeyn.</p> <p>Hogaamiyahii quruxda badnaa wuu istagay , wuxuu is weydiiyay "sida sidaan ku dhici kartaa (in aan waddo qaldan aan ku socono), si aayar ah ayuu gadaashii isha ugu xaday, markaas is yiri "wadada saxda ah ayaan hayaa' Bal eega sid dadka ay ii daba socdaan, " socdkeliisii ayuu sii watay.</p>
	<p>Casharka laga baranayo sheekadaan!</p> <p>Inkasto laga yaabo in aan doorano, Hogaamiye ,hadana aan raacno, waa in aan mar walba daawanaa, fekernaa , oo aan qiimeenaa. Masuiliyadeena shaqsiga ah ee sameenta waxa wanaagsan waa mid joogto ah, ilaa maalinta qiyaamo, marka aan ALLAH hor tageyno.</p>

Leyli la xiriira Hogaan

Cabirka Hogaan

Markii loo caleema sarayay Khaliifkii kowaad Abu Bakar (AR). Wuxuu qudbadiisa ku soo gudbiyay Siyaasadiisa Hogaamin, waana sida tan:

"يأيها الناس: قد وليت أمرك و لست بخيركم و إن أقوامك عندى الضعيف حتى آخذ منه الحق، وإن أضعفكم عندى القوي حتى آخذ بحقه، أيها الناس: إنما أنا متبوع و لست مبتدع، فإن أحسنت فأعينوني وإن زغت ففُوْمُونِي. و حاسبو أنفسكم قبل أن تحاسبوا، ولا يدع قوم الجهاد في سبيل الله إلا ضربهم الله بالذل و لا ظهرت الفاحشة في قوم إلا عَمِّهم الله البلاء فأطليعوني ما أطعت الله، فإذا عصيت الله و رسوله فلا طاعة لي عليكم. و لوددت أَنَّه كفاناً هذا الأمر أحدكم و إن أنتم أردموني على ما كان الله يقيم نبيّه من الوحي ما ذلك عندي إنما أنا بشر فراعوني..." (كتز العمال ، جزء 3 صفة .) (135-130)

Dadyahow: Taladiina ayaa la ii dhiibaay, mana ahi midka idinku qeyr badan, Midkiina xooga leh akteeda waa dacif ilaa aan xaqa dadka aan ka qaado, midkiina dacifka ah xageega waa qawi, ilaa aan xaqiisa u soo dhiciyo, Dadyahow: anniga waxaan ahay ruux raaca , ma ahi ruux curriya, haddii aan wanaajiyo igu kaal meeya wanaaga , haddii aan turaan turoodo I toosiya. Naftiina xisaabiya inta aan la idin xisaabin.bulsho kama tagto jihaada ALLAH dartiis ah , ee haddii ay ka tagto duli ayuu ALLAH badaa. Ma ku faafsto xumaan bulsho dhexdeeda , haddii ay dhacdo balaayo saf mar ah ayuu ALLAH badaa.li hogaansama inta aan u hogaansamo ALLAH iyo Rasuulkiisa, haddii ALLAH iyo Rasuulkiisa aan ku caassiyo , in aad ii hogaansataan ma idinku lehi.waxaa jeelaan lahaa midkiina in uu taladaan iga qabto. Haddii aad iga dooneysaan waxyigii ALLAH uu nabigiisa ku soo dejin jiray, anniga midkaa ma hayo, anniga Bashar ayaan ahay ee ii dhimriya....."

" Haddii laguu doorto Khilaafada manta, maxaad ku dari ama ka dhimi laheed khudbada Abu Bakar, (oggow: in aad soo cel celisid khudbad Abu Bakar mid la aqbalayo ma aha, waayo dunida manta wey is bedeshay wax badan! Arrinkaa madaxa ku haay.)

Xusuusin Rabaani ah!

" و رفعنا بعضهم فوق بعض درجات ليتخذ بعضهم بعضاً سخرياً و رحمت ربك خير مما يجمعون." (سورة الزخرف).

"..... waana ka kor yeelay qaarkooood qaarka kale darajoojin, si leysugu shaqeeyo, naxariista Rabigaa ayaa ka kheyr badan waxa ay kulminayaan."

Weydiimo

1. Waa maxay doorka aragtida fog ay kaga jirto Hogaan?
2. Sidee Raaciyyadda ay kaga duwan tahay Hogaamiye?
3. Sheeg mabaadii'da saddexda ah ee gundhiga u ah howsha Hogaanka Islaamka.
4. Waa maxay doorka Wada Tashiga- Shurada- ay kaga jirto Hogaanka Islaamka?

Leyli Guud

Golaha Guud ee Ururkaaga Islaamiga ah ayaa mar dhow kuu doortay inaad hogaamisid. waxaad soo martay waddo dheer tan waqtigii laguu doortay inaad isuduwe dalxiis noqotid tobann sanno ka hor wax badan ayaa lagaa sugayaa, qaar badan oo xubnaha ka mid ayaa xamaaso sare u haya tayada qaabka iyo hanaanka hogaamintaada, laakin qaar ayaa shaki qaba, kani waa doorkaaga ugu horeyay oo muuqda bulsha weynta dhexdeeda, xitta waxaad aheed xoghayaha Maaliyadda sannadkii hore.

1. Deji fikradaha guud ee khudbadaada koowaad madax ahaan, ku dar khudbadaada faallooyin aad ku soo jidaneysid kuwa shakiga ka qaba hogaankaaga.
2. U Qor qoraal rasmi ah xubnaha guddigaaga fulinta adigoo u faahfaahinaya sida aad u shaqeyneysid madax ahaan adigoo raacaya hanaanka Islaamka.
3. Deji fikrada guud ee qorshe suura gal ah oo lagu xaliyo khilaafka markuu dhaco.

Cutubka 5aad

Sidee U garan kartaa Hogaamiyaha Daahsoon.

- I. Kuma ah Hogaamiye daahsoon?
- II. Tayadee hogaan ay tahay in aan raadinaa?
  - A.Waxyaabaha lagu gaaray Cilmi baaris.
  - B. waxyaabaha laga kasbaday khibrada fulinta.
  - C.waxyabaha ay sheegeen raaciyyadda (La hogamiyayaasha).
- III. kuma Leh Tayadaan Hogaan
  - A. Imtixaanid
  - B. Tijaabin
  - C. Indha indheyn

IV.Halbeeg Cilmiyedka Hogaan

Ujeedooyinka Barashada

Markaa aad aqrisatid Cutubkaan waa in aan kari kartaa In aad:

- Aqoonsatid sifooyinka Hogaan
- Garatid dadka leh qaar ka mid ah sifooyinkaas.
- In aad imtixaani kartid , oo aad qiimeen kartid dad gaar ah si aad u ogaatid in ay leeyihiiin hogaan daahsoon.

I. Kumaa ah Hogaamiye Daahsoon?

Tan iyo intii Jaaliyadda muslimka ah fekerka Islaamka gundhiga looga dhigay, Inta uu Qofka Muslimka ALLAH ka cabsado, sheydaanka Ka fogaado, Fal suubana la yimaado, intaa in la eg oo qadarin iyo weyneyn ayuu Bulashada Muslimka dhexdeeda ka helayaa.cidna hantideeda, reerkeeda, midabkeeda , jinsigeeda, sare uma qaadeysyo ALLAH agtiisa iyo Muslimiinta daacada ah dhexdooda. Quraanka wuxuu leeyahay:

(سورة الحجرات) " إن أكركم عند الله أنقاكم ..... " ..... Ruuxa ugu sharafta badan ALLAH agtiisa, waa kan idinku dhowrsanaan badan..... " (49:13).

Muslimka ku dayashada mudan, sidey ahaataba, ma aha mid ka tanaasula ama ka taga nolosha, laakin waa qofka sida badan ka qeyb qaata halganka yagleelida nidaam siyaasad, dhaqandhaqaale, Islaami ah. Dadka way ku kala duwan yihii dhanka awooda abaabulida dadka iyo nidaamintooda si ay ugu jiheeyaan yool Gaar ah. Xaqiqada arrintaan waxaa laga dheehan karaa, ducadii Nabiga uu ALLAH kaga baryay in ragga sida Cumar Bin Khadaab ah Islaamka ku soo hanuuniyo, madaama Cumar leeyahay sifooyin dhif ah ee hogaan, bulshada muslimka ah iyo mashruuca Islaamkaba waxban aye ka faa'idaayaan isaga.

Koox walba oo Bani'aadam ah waxaa ku jiro dad leh tayo hogaamineed oo dhif ah. Waa in aan meeleynaa dadkaan uu ALLAH nagu maneestay una diyaarinaa sidii ay horey ugu dhaqaaqi lahaayeen.

Haddii ay ku dhaqmayaan Islaamka , waan in aan siinaa fursadii ay bulshadda ugu adeegi lahaayeen. Waa in loo xushaa ama loo doortaa jagooyinka ay ku wanaagsan yihiiin.oo tayadooda khaaska ay raasumaal u noqon karto.

Waxaa dhici karta in dadka leh tayada hogaamin ee dhifka ah ama khaaska ay diidaan in ay qabtaan jagooyinka awooda iyo xilka sare leh. Waa waajib ina saran in aan gacan ka geysanaa sidii tayadaan hogaamineed loogu faa'iideyn lahaa bulsha weynta. Haddii aan oqaano Hogaamiye yaal daahsoon oo ku dhex jira Muslimminta diinta ku dhaqmin, waa in aan isku daynaa in aan si nidaamsan ula falgalnaa, ka dibna la furnaa dood mira dhal ah. Haddiise aan aragno dad aan Muslim aheyn oo leh tayada hogaan ee dhifka ah waa in aan adeegsanaa qaab sharci ah oo aan ugu caddeyno ama qeexno Islaamka. Nabi Maxamed NNKH wuxuu leeyahay: "الناس معادن خيارهم في الجاهلية خيارهم في الإسلام، إذا فقهوا" (صحيح البخاري, صحيح مسلم, سنن الترمذى, مسنـد أـحمد بن حـنـبل).

" Dadka waa sida macaadinta (marka laga eego dabcigooda), midkiina ugu adaabta iyo anshaxa wanaagsan waqtiga jaahiliyadda ,isaga idinku dhaqan wanaagsan marka aad Islaamtaan, haddii ay garasho yeeshaan".

II. Tayada Hogaan ay tahay in aan raadinaa

Waxaa laga yaabaa in aan ku kala duwanahay micnaha aqoonta Hogaan, waxaa aragnaa in dadka qaar ay ku wanaagsan yihiin saameenta dadka kale , halka qaar ayan laheen kartidaa. Waxyaabaha la oran karo haddii qof laga helo wuxuu noqon karaa Hogaamiye waxaa loo qeyb yahaa seddex qeyb:

- a: kuwo lagu gartay baaris cilmiyeed
- b: kuwo laga kasbaday khibrada fulinta
- c: iyo kuwo ay daaha ka rogeen raaciyyadda.

Sida dabiicaga ah, way adagtahay in dhamaan sifooyinkaan uu lahaado ruux qura.

A. Waxyaboo lagu gartay cilmi baaris.

Natiijooyinka Mashaariicda cilmi baariseed ee lagu sameeyay hogaanadda ururada ganasiga iyo halabuura yaalak ayaa tilmaaya waxyabahaan saameenta ku leh hogaan wanaaga. (in kastoo aan adeegsanay magac u yeelo lab ah(Rag) , taa micnaheeda ma aha in sifooyinkaa hogamaineed ay dhidiga(Dumarka) aysan laheen. Sifooyinkaan hogamaineed way ka siman yihiin raga iyo dumarka.

1. **Awood caqliyeed:** muhiim ma aha in u hogamiyaha la haado caqli sare oo fariid ah.
2. **Karti balaaran iyo dan guud:** ma aha qof takhasus kooban leh, hogamiyaha waa qof leh aqoon waasac ah oo kala duwan – in kastoo qeyb aqoonta ka mid ah ay tahay in takhasus u lahaado- haddana qeybaha kale ee aqoonta ee la xiriira howshiisa ogaal balaaran ayuu u leeyahay, waxuu leeyahay karti badan oo kala duwan, Dareen sare ayuu u leeyahay danaha guud ee Ururka, wuxuu karti u leeyahay in uu is waafijiyo danaha kala duwan ee leeyihiin dadka manfacada ku qaba ururka.
3. **Xirfada sare oo is gaarsiin:** waxyabaha uu Nabi Maxamed NNKH uu caanka ku ah waxaa ka mid ahaa” in uu ahaa ruuxa ugu af tahansan inta afka carabiga ku hadasho”.marka loo eego, “taariikhda Cambridge ee suaanta America: “ Falkiisa ama siyaasadiisa ma aheen waxa uu ku gaaray Lincoln Hogaanka xisbigiisa sanndkii 1860kii, laakin qaab hadalkiisa uu u dhigay aya guusha gaarsisay. Kacaan walba waxaa hogamiyaha ragga/dumarka AF tahanka ah.
4. **Biseel dhanwalba ah:** hogamiyaha guuleestay , waa qof gaaray heer biseel feker , dhaqan , uu ku xambaari karo masuuliyad ummadeed, nafsi ahaan waa qof degan oo fayow, dadkiisa nafta ama niyada wuu u dajiyaa.
5. **Rabitaan xoog badan:** Hal abuur, firfircooni, geesinimo, karti , dhamaan sifooyinkaan waxay ahaayeen kuwo mudo dheer loo aqoonsanaa sifooyinka hogaan adag. Hogamiyaha guuleestay waa mid jecel howlaha qorhseenta, qaabeynta, jiheynta, juhdiga dadka kale.wuxuu leeyahay doonis adag in la dhameestiro howlaha.
6. **Xirfad bulshadeed:** sida aasaasiga ah hogamiyaha wuxuu howlaha ku fuliyaa inta kale, taasi waxay tuseysa in hogamiyaha wanaagsan uu ku tiirsanyahay xirfada la dhaqanka bulshada. Waa in uu ahaadaa mid leh dareen aadaminimo, garan Kara dareenka iyo fekerka dadka iyagoon hadal.waana in uu beer jilicsadaa dadkiisa si uu u saameeyo.

7. **Karti Maamul:** aragti dhigid, bilaabid, qorsheen, qaabeeyn, jiheyn, dhameystir, dad qiiimeen, xulid, baarid, dhiiri gelin, faaqidid, dhirin dhirin, ilaalin, kor u qaadid, aqoon hergelin, soo koobid, go'aan gaaris, howl fulin, kuwaan – marka laga yimaad teknooliyada - waa xirfadaha uu hogaamiyaha ku tiirsan yahay.

B. Waxyaabaha laga kasbaday khibradda fulinta.

Waxyaabahaan saameenta ku leh hogaan wanaaga waxaa laga soo ururiyay khibrada maamulada fulineed, hogaamiya yaalka iyo maareya yaalka ururada dhaqaalaha, ganacsiga, siyaasadda, iyo bulshadda. Waxyaabahaan waxaa loo qeybiyaa saddex qeybood, waxaayabo la xiriira Tayadda Hogaamineed, Aqoonta, iyo Xirfada shaqo.

i. **Tayadda Hogaamineed:** Hogaamiyaha waxaa laga filayaa in uu ahaado.

1. Akhlaaq wanaagsan	14. Xamaasad leh.
2. Hal abuur leh.	15. Firfircoon.
3. Maan Maareyn wanaagsan leh	16. Xakun wanaagsan.
4. Wax walba caadil ku ah.	17. Af tahan ah. (Hadaf iyo qoraalba).
5. Dano kala duwan.	18. Caqli gal ah.
6. Abaabul waanaagsan.	19. Foojigan.
7. Dareen bisil leh.	20. Masuul ah.
8. Maan Qorsheyn leh.	21. Maan horumarin leh
9. Qadarin mudan	22. Tab iyo xeel badan.
10. Waxbarasho badan.	23. Horseede, howl badan.
11. Go'aan qaadasho wanaagsan.	24. Daacad ah.
12. Nidaamsan.	25. Dadnimo leh.
13. Lagu tiirsanaan karo.	

ii. **Aqoon:** hogaamiyaha waa in uu aqoon u lahaado:

1. Ujeedoooyinka , mabaadii'da, iyo himilooyinka Ururka.
2. Qaab dhismeedka maamul iyo jihada Ururka.
3. Waajibaadka iyo masuuliyaddaha.
4. Siyaasadaha, hab dhaqanka Ururka, iyo talaaboooyinka howlfulinta.
5. Dhaqaalaha aasaaska ah.
6. Mabaadii'da iyo manahijita maareynta cilmiga ku saleysan.
7. Badeecadaha, qaab howleedka, iyo suuqa Ururka.
8. Qorsheenta, jadwaleynta, iyo kormeerridda.
9. Qarashka loo baahan yahay iyo la socodka qarashka.
10. Shaqada, ganacsiga, farsamada, iyo aqoon shaqo.
11. Tayada loo baahan yahay iyo ilaalinteeda.
12. Aqoonta asaasiga ah ee xisaabta, luqadda, iyo cilmiga sayniska ah.
13. Sharuucda la xiriirta howsha ururka.
14. Heerka ama qiyaasta mehredeed.
15. Awooda ama kartida shaqsiyed iyo horumarinta loo baahan yahay.
16. Fanka iyo cilmiga fekerka hal abuurka leh.
17. Mabaadii'da iyo hanaanka xiriirkha dadweynaha.

18. Qaabka , qalabka ,iyo mabaadii'da xulushada iyo meeleynta.
19. Qaabka , hanaanka iyo mabaadii'da tababrka.
20. Nidaamka mag dhawida (xaq siinta) ee ururka.
21. Xanaaneynta makiinadaha, qalabka, iyo agabka xafiisyadda.
22. Howlaha qeybaha maareynta iyo la talinta.
23. Isgaarsiinta.
24. Amaanka shaqada, guriga, iyo xilliga nasashadda.
25. Dadka, makiinadaha, qalabka, iyo hanaanka shaqo.
26. Gaarista wax soo saar sare , tayo wanaagsan, qarash yar.

iii. **Xirfad:** Hogaamiyaha waa in uu lahaadaa xirfadaha qeybahaan:

1. Feker hal abuur leh.
2. Qorsheyn, qaabeeyn, fullin, iyo dabgalid.
3. Barridda, tababarida, iyo Tacliiminta.
4. Howl u magacaabida.
5. Diyaarinta qalabyadda, agab xafiiseedka, iyo sahayda loo baahan yahay.
6. Xulashadda iyo meeleynta dadka.
7. Xogsiinta dadka
8. Ilaalinta tayadda
9. Yareenta qasaaraha.
10. Ilaalinta qarashka.
11. Tayada loo baahan yahay iyo ilaalinteeda.
12. Fulinta siyaasadaha, qandaraasyadda, iyo nidaamka .
13. Daryeelida aqlaaqda iyo samamfalka shaqaalaha.
14. La shaqeeynta dadka kale.
15. Xirfadda xanaaneyda diiwaanadda.
16. Dhaqan gelinta iyo fulinta qawaaniinta iyo xeerarka maamulka.
17. Xalinta mashaakilka shaqaalaha.
18. Sixida xaladda khaldan ee shaqadda.
19. Wax ka qabashada arrimaha deg deg ah.
20. Daraasadeynta sidoo horumarinta loo joogteen lahaa.
21. Maalmo shaqo caadil ah oo leh mishaar caadil ah.
22. Diyaarinta shaqsiyad tusaale wanaagsan ah.
23. Ku hogaminta wax soo saar sare , tayo sare leh, qarash yar.
24. Sameynta shaqsiyad tusaale wanaagsan ah.

C. Waxyaabaha ay daaha ka rogeen raaciyadda (shaqaalaha).

Arrimahaan waxaa sheegay dadka shaqaalaha (raaciyadda) ah, in ay hogaanmiyaha wanaagsan ku dhaqmo.

1. Aragti dheer 2. Dhexdhedaad 3. Sharaf leh 4. Aqoon sare 5. Dad yaqaan ah 6. Awood Maamul leh 7. Geesi ah 8. Agaasin wanaagsan 9. Go'aan qaadasho wanaagsan 10. Karaamo leh 11. Dadka daneeya 12. Cawinaad badan.
- Liiskaan waxaan ku dari karnaa kuwo kale oo laga yaabo in ay la xiriiraan xaalado khaas ah sida nooc gaar ah oo aqoon iyo xaalad caafimaad.

III. Kumaa leh Tayadaan Hogaamineed

Si aan u garano cida leh tayadaan hogaamineed waxaa lama huraan ah in aan qiimeen ku sameeynaa dadka aan ku maleyneyno. Kuwani waa seddex qaab farsamo ah ee lagu qiimeeyo cida leh tayadaan hogaamineed:

A. Imtixaan

Haddii uu yahay mid guud ama mid gaar ah, imtixaanka wuxuu cabiri karaa ama qiyaasi karaa.

- a. Waxa uu u janjeero(u jaleeco) – yeyna ahaanin sifadiisa guud-
- b. Kartidiisa daahsoon – muhim ma in ay hormarsantahay-
- c. Itaal la'aan sura gal ah.- Ilaa la cadeeyo wax kale- seddex goobood aasaasi ah.
  - i. Awood u lahaansho shaqo(caqli , aqoon, xirfad, iyo karti)
  - ii. Rabitaan shaqo (daneyn, karti, iyo bilaawid)
  - iii. Awood hor u socosho (kaligii iyo inta kaleba)

B. Tijaabin

waxaa sura gal ah in murashax walba oo u rashaxan tijaabada hogaamin, in loo dhiibo howl leh mashaakil horey loo naqshadeeyay oo kala duwan oo loogu tala galay in lagu xaliyo waqtii go'an, kadibna ay kor ka eegaan dad khibrad dheer u leh hogaaminta, oo ay ka soo saaraan dhirin dhirin faah faahsan iyo qiimeen qaabka hogaamineed ee murashaxa tijaabada ku jira.

C. Indha – indheyn

Wadarta aqooneed ee aan ku gaarno imtixaanka iyo tijaabadda ee la xiriirta tayada hogaamineed ee murashaxa, waxay na siisaa xog wax ku ool ah, laakin aan wada dhameystirneen, . si loo dhameystiro xogtaas lagu gaaray imtixaanka iyo tijaabadda, waa in aan indha-indheynaa qaab nololeedka guud ee murashaxa.

Xusuuso

- In qofka murashaxa ah leeyahay sifooyin gaarsiin kara in uu Hogaanka qabto, qofkaas oo galin meel ka hooseesa ama ka sareya cabirkha u yaal ururkaaga ee lagu cabiro hogaan tayo wanaagsan.
- In qofka murashaxa ah leeyahay sifooyin gaarsiin kara in uu Hogaanka qabto, qofkaas oo aan tartanka looga reebin wax qabad liita darteed , tusaale ahaan, in la qadariyo aqoontiisa iyo khibradiisa dhabta ah.

- In qofka murashaaxa ah leeyahay sifooyin gaarsiin Kara in uu Hogaanka qabto, qofkaas oo karti u leh in uu sare u qaado shaqadda marka lagu jiro xalladaha adag ee deg deg ah ee u baahan aqoon kororsi dhaqsi ah.
- In qofka murashaxa ah leeyahay sifooyin gaarsiin Kara in uu Hogaanka qabto, qokaas oo su'aasha ah "miyaan ku badbaadeynaa hogaamintiisa" si feker la; aan oo hubaal ku jawaaba Haa.

IV. Hal-beega Aqoonta Hogaan

Si loo qiimeyo hogaamiyaha daahsan, waa in aan ka jawaabnaa su'alaha hoos ku qoran. Su'aalaha waxaa laga yaabaa in ay ka jawaabaan qof iyo ka badan oo u leh khibrad qofka la qiimeenaayo, dhibcooyinka waxaa loo sameynkaraa celcelis si ay u noqoto natijadda mid dhexdhexaad ah.

TUSAALOOYIN:

Jawaab celiyaha: fadlan buuxi halka banana ee qodob walba.

Qiimeeyaha: xisaabi dhibcaha lagu muujiyey qodob kasta oo calaameysan, cel celi darajadda qodob walba haddii jawaab celi yaasha ay badan yihin.ka dib isku dar darajooyinka qodobada oo dhan si loo helo wadarta darajooyinka murashax walba.

SU'AALO (faahfaahin la socoto):

1. **Sahmin ama horseedid:** dadka qaar waxay leeyihiin karti muuqata oo dhif ah ee hogaamineed, taas waxaa daaha ka qaada jaalkooda ay wada shaqeeyaan. waxaa la dhigaa kaalin sharafeed, waxaa laga filaa in ay Hogaanka shirkad cusub qabtaan, dhanka kale waxaa jira dad ku qanacsan in ay raaciyadda ka mid ahaadaan. Marnaba ma raadiyaan in ay Hogaanka qabtaan. Inta labadaan jaad dhexdooda ah waxaa jira darajooyin kala duwan oo karti hogaamineed. Adigoo ku saleynaaya qiimeentaada indha indheentaadii hore ee wax qabadka qofkaan, side u qiimeen laheed adigoo bar bar dhigaaya jaalkiisa?

(5 dh.) ----- mar walba Hogaaminta ku fiican.
 (4dh.) ----- inta badan Hogaaminta ku fiican.
 (3dh.) ----- dhexdhexaad ah.
 (2dh.) ----- u janjeera in la hogaamiyo
 (1dh.) ----- si xag jira waa la hogaamiye(raaciyd).
2. **Asal:** dadka qaar ayaa leh feker xor ah oo hal abuur leh, waxay leeyihiin afkaartooda khaaska ah. Way dhirin dhiriyaan, fasaraan, bilaabaan, qoraan, soo bandhigaan hanaan cusub ee howlha loo fuliyo. Qaar kale ayaa jira oo raadinaya in cid kale u tilmaanto sida howsha loo qabanaayo, inta ayan isku dayin ayaga in ay qabtaan. Qiimeentaada ashqaasta waa in ayb ku saleesnaato waxa ay inta badan sameeyaan.

(5dh.) ----- feker asal ah oo qeyri cadi ah.
 (4dh.) ----- hal abuur ka sareeya cel celiska dadka kale ayuu leeyahay.
 (3dh.) ----- sida inta badan waa asal fekerkiisa.

- (2dh.) ----- u janjeera ku tiirsanaanta afkaarta dadka kale.
 (1dh.) ----- wuxuu muujiyaa doonis la'aan feker asal ah.

3. **Karaamo ama Heybad Hogaamin:** dadka qaar maqsuud ayaa laga noqdaa mark lala kulmo , qaarna lama jecleesto la kulankooda, shakhsiyadaha aadka raali looga yahay, meel walba waa laga soo dhaweeya, lagana marti gelyiaa, waxayna leeyihiin macaariif badan. Dadka aan la jecleen, lama raadiyo,si joogta ah ayaa leysaga indha tira, xiriirkoodana waa la jaraa.qiimee dadka adigoo tixgolinaaya sida ay isku arkaan iyo sida loo arko.

- (5dh.)----- qofka loogu jecl yahay bulshada dhexdeeda.
 (4dh.)----- aad can u ah
 (3dh.)-----si dhexdhexaad ah loo soo dhaweeyo.
 (2dh.)----- ma nasiib badna sida inta badan oo bulshada ka mdi ah.
 (1dh.)-----dadka badankii ma jecla.

4. **Gaarsiin:** dadka qaar waxay leeyihiin karti ay afkaartooda si cad ugu gudbiyaan inta kale.dhanka kale waxaa jira dad aan hadal aqoon oo lablabeeya aan laba eray isa saari Karin.inta u dhexeesa waxaa ku jira heerar kala duwan ii kartida afkaar gaarsiinta.u tixgeli cida aad qiimeeneysid in aad bar bar dhigtiid jaalkiisa. Dadka si dhaqsiyo leh ma fahmaan? Dadka si wanaagsan ma u dhageestaan? Ama sida kale ayaa dhabta ah? Isku day in aad soo xusuusato khibradaada dhabta ah.

- (5dh.)----- ku wanaagsan hadalka
 (4dh.)----- celceliska kartida afkaar gudbinta wuu ka sareya.
 (3dh.)----- dhexdhexaad
 (2dh.)----- ma ah codkar, hadli yaqaan.
 (1dh.) ----- aad ayuu u hooseeyaa.

5. **kalsoonaan Mudan:** dadka qaar waxay kasbadaan kalsoonida dadka kale. Waxaa lagu tiriya in waqt walba ay kalsooni mudan yihiin.dadkana waxay u hayaan ixtiraam weyn. Dhanka kale, waxaa jira dad aan lagu kalsoonaan Karin, oo aan galin amaano. Adigoo tixgolinaayo sida uu isku arko qof aad qiimeeniisid iyo sida ay dadka kale u arkaan tilmaan halka uu taagan yahay marka loo eego arrinka kalsoonida. Adigoo bar bar dhigaayo jaalkiisa.

- (5dh.)-----si aad ah loo ixtiraamo laguna kalsoonaado.
 (4dh.)----- sumacd wanaagsan ayuu ku lee yahay in lagu tiirsanaaado
 (3dh.) -----sida dadka badankii kalsooni ayuu mudan yahay.
 (2dh.)-----inta badan kalsoono wuu mudan yahay.
 (1dh.)----- ma laha sumcad wanaagsan xaga kalsoonida ah.

Jadwalka Dhibcooyinka

	Qodobka 1	Qodobka 2	Qodobka 3	Qodobka 4	Qodobka 5	
Jawaab						
Jawaab						
Jawaab						
Jawaab						
Jawaab						
Celceliska qodobada						
Wadarta dhibcooyinka						

Liis warbixineed

Guuleyste	Guul dareeste
<ul style="list-style-type: none"> - Wuu hogaansamaa - Mashaakilka ayuu gunta u gala. - Wuu qadariyaa dadka kale uu guuleystay, wuxuuna isku dayaa in uu cashar ka barto - Wuu yaqaan waxa uu u dagaalamyo, iyo waxa uu gor gortan ka galayo - Masuuliyad dhaafsiisan waajibaadkiisa ayuu dareemaya. - In uu wax lumiyo kama baqo. - Wuxuu yiraah:" waa fiicaanahay, laakin uma fiicni sidaa aan doonaayey in aan u fiicnaado" - Wuxuu door bidi lahaa in la qadariyo inta la jeelaan lahaa. Inkastoo, labada uu doorbidi lahaa - Marka uu qaldamo wuxuu yiraah:" waan qaldanaa" - Wuxuu muujiyya in uu ka xun yahay beenta uu ka sheegay arrintaa. - Si ka adag qof khasaara qaba ayuu u shaqeeyaa, isagoo waqtii badan heysta. - Wuu la socdaa talaabooyinkisa halka uu dhigayo. - Wuxuu dareemaya in uu leeyahay ad adeeg ku filan si uu ahaado qof naxariis badan. - Wuu faah faahiyaa. - Wuu dhegeysta. - Wuxuu yiraah" waxaa lama huraan ah in ay jirto qaab aad u wanaagsan oo howlaha loo fuliyo. - Wuxuu yiraah" aan dibada u soo saarno." 	<ul style="list-style-type: none"> - Wuu balan qaadaa. - Mashaakilka wuu hareera maraa gudha uma galo. - Wuu ka dhirfaa dadka kale marka ay guuleestaan, wuxuuna raadiyya in uu daldalool ka helo gashaankooda. - Ma yaqaan waxa uu ka tanaasulayo iyo waxa uu u dagaalamaayo. - Wuxuu yiraah" anniga quraa ka shaqeeyo halkaan" - Si qarsoodi ah , wuxuu ka baqaa guusha. - Wuxuu yiraah" uma xumi sida dad badan ay u xun yihiin." - Wuxuu door bidi lahaa in la jeelaado inta la qadarin lahaa.xittaa wuxuu doonaa in la siiyo qiimaha xaqiraada yare e lagu sameeyo. - Marka uu qaldamo wuxuu yiraah" gafkaa ma aha gafkeyga". - Wuxuu yiraah "waan ka xumahay" laakin gafkii ayuu mar kale sameeyaa. - Sid ka liitada qofka guuleystay ayuu u shaqeeyaa, isagoo waqtii yar heysta. - Laba xawaare ayuu lee yahay: mar uu jidbeysan yahay iyo mar uu itaal daran yahay. - Naxariis iyo dabacsanaan ma laha, wuxuu u dhexeyaa in uu dacif yahay iyo in uu si doqon nimo ah kali talis u yahay. - Faahfaahin ma laha - Wuu sugaa ilaa waqtiga hadalkiisa la gaaro. - Wuxuu yiraah" tani waa sida halkaan mar walba wax loogu qabto. - Wuxuu yiraah" cid og ma laha."

Leyli

Waxyaabaha Hogaami ya yaasha sameeyaan.

Sharaxaad ka bixi adigoo erayo kooban adeegsanayaa, wax aad ka fahansan tahay labadaa hal ku dheg ee hogaan:

SHAQO JOOJIYE YAASHA MA GUULEYSTAAN, GUULEYSTA YAASHA MA JOOJIYAAN SHAQADDA.

RAAC AMA HOGAAMI , HADDII KALE WADDADA KA BEER.

Ma la xiriirin kartaa khibrad gaar ah ee aad adiga lee dahay labadaan halku dheg ee hogaamin? La wadaag natijadaada kooxdaada kugu la jirta tababrka.

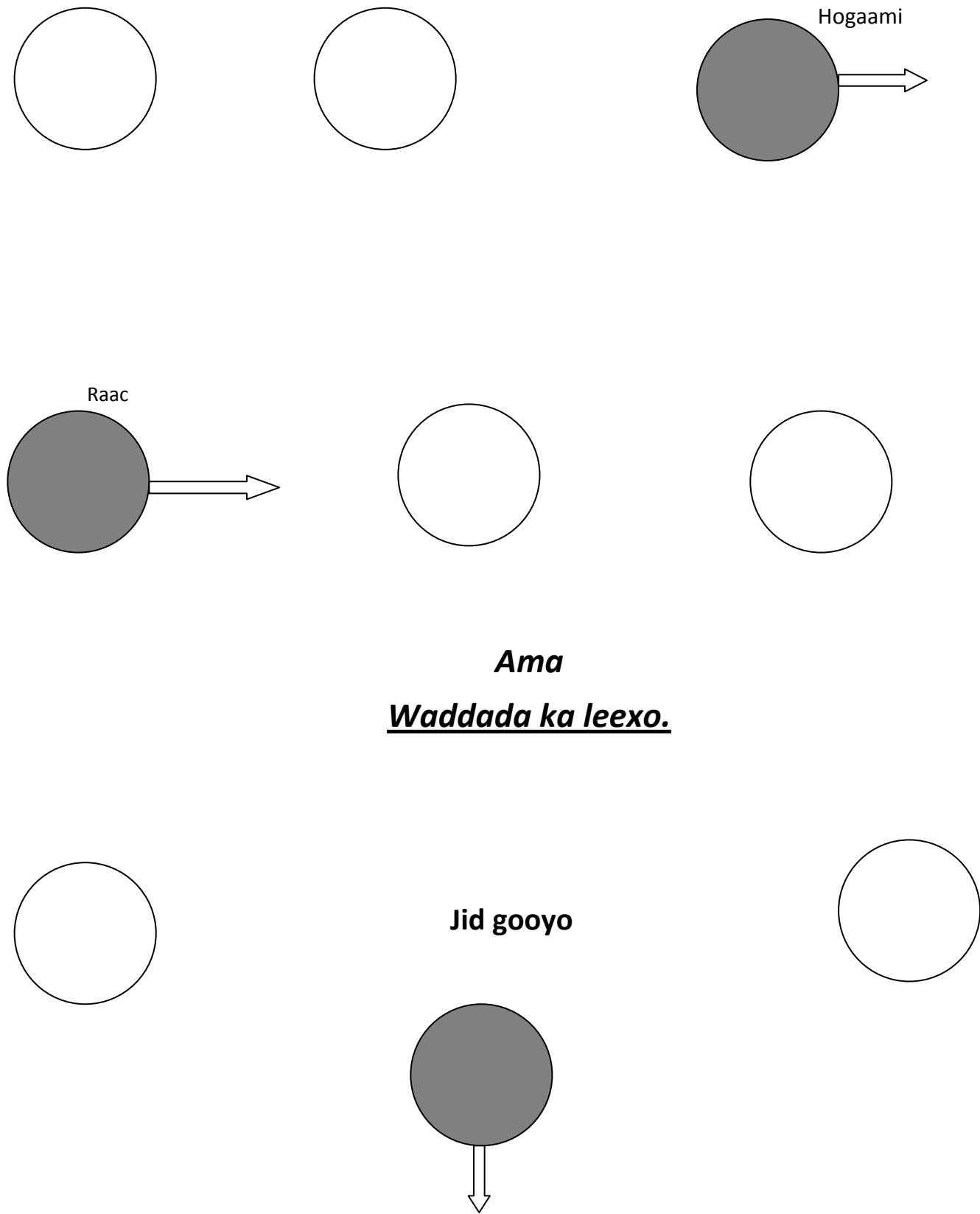
Fikrad Leyli

Hadii aad dhuuxday mowduuca cutubkaan, ma maleynseysaa in aad heli kartid Hogaamiye leh dhamaan Tayadaan laga soo hadlay? Haddii ay jawaabtaada maya tahay, maxay arrinkaan kuu muujineysaa?

Qiyaastii Sidee:

- Koox ama xul hogaan?
- La talin wax tar leh oo joogta ah?
- Is dhameestirid?
- Dareen kooxeed?
- Aragtiyo kale?

Uga dooda afkaartaan siminaarka dhexdiisa.

Weydiimo

1. Side loo adeegsadaa tijaabada si loo imtixaano Hogaanka daahsoon?
2. Maxay u tahay xiriirinta tayada ugu wanaagsan ee hogaan?

Leyli Guud

Adigoo ah Madaxa Guddiga Magacaabidda dadka ka qeyb gali kara doorashooyinka loogu tartamaayo jagooyinka kala duwan ee ururkaaga Islaamiga ah iyo kuwa loo magacaabay. Ayaa diyaar gareyneysaa liiska murashaxiinta ku haboon, murashaxiinta waxay ka kala imaanayaan xubnaha guud, laakin adiga waxaad dooneysaa in ay ka koobnaadaan dad aad loo yaqaan iyo kuwo cusub, qaarka la magacaabay xilli dheer aye xafiiska joogeyn, sidaa darteed, dadaalka wuxuu ku jiraat kala hormarinta.

1. Tix shanta tayo oo aad u heysatid in ay lama huraan u tahay magacaabista jagooyinka waqtiga dheer ah.
2. Same jadwal aad isku bar bar dhigeysid aqoonta iyo khibrata murashaxiinta sura galka ah.
3. U qor waraaq shakhsii ah qofka la xushay adigoo u sharxaya sababta loo doortay.

Cutubka 6^{aad}.

Asaaska Xalinta Mashaakilaadka

- I. Garashadda ama Aqoonsiga Mushkuladda
    - A. Qeexida mushkilad
    - B. Kala soocida mashaakilaadka.
  - II. Xal kale oo sura gal ah.
  - III. Xalka la xushay.
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad cutubkaan aqrисатид waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida mushkilada taagan, iyo aqoonsiga ama garashada mushkilada dhici doonta.
- Garashada iyo dhiraan dhirinta mashaakilaadka.
- Adeegsiga hanaan gaar ah si aad u gaartid xal la aqbali karo.
- Yareenta mashaakilka mustaqbalka adigoo u maraya dhirin dhirin ka hortag ah.

I. Garashada ama Aqoonsiga Mashaakilka

- A. Qeexida Mushkilad.

Mushkilad waxaa sababa mar walba isbedel ku yimaada qaar ka mid ah xubnaha shaqadda wadda, qaabka iyo hanaanka shaqadda, ama xaaladda ama bey'ada lagu fulinaayo howsha. taas oo abuurta saameen cusub aan loo baahneyn. Si aan u qeexno Mushkilad, marka hore waa in aan isweydiinaa maxay tahay howsha ama hab dhaqanka gaarka ah ee ka baxsan caadiga. Maxay tahay howsha ama habdhaqanka jebinaya caadada shaqada? Qaabkii loo jebiyay caadada shaqo? Natijida qaar howlaha ama hab dhaqanka miyaa ah mid aan la aqbali Karin? Ma in la bedelaa lama huraan ah? Maxay tahay natijada loo baahan yahay ee la baadi goobayo si loo xaliyo mushkilada taagan?.

Waxaa lama huraan ah in marka hore aan fahano mushkilada inta aanan isku dayin xalinteeda. Howsha aqoonsiga ama garashada mushkilada waxay ka kooban tahay qeexid iyo kala soocid salka ku haya khibrada la xiriirta mushkilada. Ogaanshaha in ay mushkilad jirto waa talaabo aad muhim u ah howsha xalinta mushkilada.

Si loo aqoonsado loona qeexo mushkilada, waxaan adeegsan karnaa ilaha kowaad ee wararka(macluumaadka). Sida:

1. Xogta taariikheed oo ay ka mid tahay , macluumaadka la xiriira wax qabadkii hore, natijoojinki, mashaakilaadka, iyo xalalka. Dhacdooyinka leh daciga soo noq noqodka darteed, waa in aan dhiraan dhirinnaa xogta fulinta ee maalintii , bishii, sannadkii,tagay ama ka dheer sida mushkilada tahay.
2. Qorsheenta xogta is bar bar dhigeysa natijada iyo ujeedooyinka, oo la doonayey in la fuliyo.
3. Dhalilida kaga timaada dadka dibada ka ah ururka, inta saameenta leh oo ay ka mid yahiin, hogamiyayaasha la doortay, madaxda xafisiyadda la magacaabay, xubnaha guddiyadda, iyo xubnaha guud.
4. Is bar bar dhigid la is bar bar dhigo waxyaabaha isku xaaladaha ah,marka qaar dhiliilaha ah ay yihin kuwo aan maslaxo ku jirin. Is bar bar dhigaan wuxuu ahaan karaa mid si deg deg ah loo sameeyay si natijo loo helo.

Waxaa muhim ah in mushkilada si dhab ah loo qeexo.haddii kale xalka la soo jeediyo waxaa laga yaabaa in ay la imaanin najiiyooyinkii loo baahnaa.haddii aad raacdid qaabka cilmiyesan ee qeexida mashaakilaadka , waxaad la yaabi doontaa sida mashaakil badan ay u lumaan marka la isku dayo in la qeexo.iyo sida kuwo aadan fileynin u soo if baxaan.

Barta Dhaqaaga

Kala soocid iyo nidaamin arrimaha ama mawaadiicda muhiimka ah.

Waabarigii ayaa gaar hayihii u sheegay Boqorkii" xalay waxaan ku riyooday in lagu dilayo duhurka". Boqorka wuxuu qaatay talaabo kasto oo suura gal ah oo feejignaan leh, wuuna bad baadiyey naftiisii, galabtii markii la gaaray Boqorkii wuxuu u yeeray Gaar hayihii, wuxuuna u sheegay in uu abaal gud iyo canaan isugu darayo.

Maxay tahay sababta?

Waxaa loogu abaal gudaa , bad baadinta uu bad baadiyey nafta Boqorka, canaantana waxaa sabab u ah in uu xalay howshiisa ka seexday.waayo ma riyoon laheen haddii uu san seexan laheen. Casharka laga qaadanayo sheekadaan. Wuxuu yahay: in aad aqoonsatid , aad kala saartid , oo aad ula tacaamushid si kala duwan mashkilada jira. Maalmahaan, waxaa diirada saarnaa arrimaha caalamiga ah,laakin waxaan yareesanaa arrimaha gudauheena ah. Waa in aan labadaba ka taxadirnaa.

Waa in aan ula macaamilnaa mashaakilka qaab ku saleysan qodob qodob. U abaal gud falka wanaagsan, canaano falka xun, laakin fasiraad cad ka bixi falkaagaas abaal marinta. Ha isku qasin, hana wareerinin mushkiladda, ama si khaldan ha u adeegsanin qanuunka cel celinta.tani waxay la mid tahay adigoo biyo kulul gacantaada midig geliyay, mida bidixna biyo qabob ah, oo oranaayo cel celiska heer kulka waa fiican yahay.

B. Kal soocida ama kala saarid Mashaakilaadka.

Mashaakilka waxaa lagu kala saari karaa heer ama darajada khatarta ay leedahay.ka dib marka la xadido darajadda mushkiladda, waxaan diiradda saareyna kuwa aad khatar ugu ah himilada loo socdo. Mashaakilka leh khatarta yar waa la iska indha tiri karaa, haddii aan la heynin hantida iyo awooda lagu xalin lahaa.

II. Xalalka suura galka ah.

Garashada xalalka kale ee suura galka ah waa talaabada labaad ee xalinta mashaakilaadka. Howshaan waxaa lagu gaari karaa hanaan fara badan oo kala duwan. Wuxaan u mari karnaa qaabka joogtada haddii ay jirto cabir loo raaco qaabka howsha loo qabto ama horjooge aqoon dheeri ah u leh uu inoo sheego waxa la sameynaayo.waxaa raaci karna hanaan cilmiyeed nidaamsan, hanaan go'aneed, , hanaan tiro , ama hanaan hal abuur, inta badan xaaladaha ka jira Ururada Islaamka waxay u baahan yihii hanaanka hal abuurida ee xalinta mashaakilka.

Hal abuurida waxay wax tar ahaan kartaa marka sababta ama baahida fekrada loo qabo la aqoonsan yahay laguna beri taarayo dhaqanka iyo aragtida wanaagsan ee la xiriira xoriyadda fekerka.afkaarta hal abuurka leh waxaa laga dhaliyaa aqoon sal balaaran leh iyo khibrad ku saleysan indha indheen shakhsiyadeed, iyo wada hadal lala galoo dadka xog ogaalka ah, oo aqoonta dheer u leh Qur'aanka iyo Siiradda Rasuulka NNKH. Tiro badan oo araa'a ah iyo afkaar waa in la ururiyaa, waana in aan la qiimeenin afkaarta inta ay ka dhamaaneyso afkaar ururinta.

Marxaldaan waa in aan u saamaxnaa maskaxda miyarka la'a in ay ka fogeyso xaqiqooyin badan oo kala nooc ah iyo khibradaha ay xambaarsan yihii in ay saameen ku yeeshaan mushkiladda. Ku tiirsanaanta Durufaha gaarka ah , fikrad ama dhor fikradood ayaa dhasha ayagoo dhaldhalaalaya, dareenk u leexinaya sida mushkilada loo xalin karo. Marxaldda (garashadda xalalka suura galka ah) waxay si dhaqsi ah ugu timaad qof feejigan oo aqbala afkaarta kala duwan.

III. Xal Xul ah.

Xalka xulka ah ama la doortay wuxuu ka dhashaa howsha kala hufida xalalka suurta galka ah oo si feejignaan sare loo qabtay, ayadoo loo eegaya xalka la xulanayo sida uu u yahay mid lagu qaadan karo carqaladaha hor yaal. Ma jiro xal ebyoon oo tirtiri Kara khasaara ka fogaanshaha ama ka weecashada heerka caadiga ah ee howl fulinta, kaas oo ah midka dhaliya mushkiladda.waa in aan xulanaa xalka:

- a. Yareenaya khasaarah,
- b. Aan sababeynin weecasho laga weecdo qaabka saxda ah ee waxqabdka.kaas oo khasaare gaarsiiya qeybaha kale ee howsha qorsheesan.
- c. Lagu dhex fulin karo carqalada ah koobnaanta ilaha dhaqaale.

Badal kasta oo aan kor ku soo xusnay wuxuu noqon karaa xal.mid kasta wuxuu soo bandhigayaan qaab lagu gaaro natijada loo bahaan yahay ayadoo ay jirto caqabadaha xaalada lagu jiro.

Badalka ugu wanaagsan ee xal mira dhal leh noqon karaa, waa midka lagu fulin karo xaalada taagan.dhanka kale, waxaa laga yaabaa in badalkaan uu u baahdo kharash dheeri ah xilliga dhow.

Liis guud ee tilmaamaha xalalka la aqbali karo ayaa loo baahan karaa. Xalka la aqbali karo waa in uu:

- Dhalin karaa heerka ugu yar ee xalka la doonayo.laakin
- U dalbanin qarash ka badan inta la heli karo.

Waan in aan adeegsanaa nidaam rasmi ah inta la Kari karo marka aan xalineyno mashaakilka. Nidaamka rasmiga ah wax qabadkiisa fiican oo wax tarka ah ka sokow, wuxuu diiwaan gelinayaa khibrateena xalinta mashaakilka, kaas oo aan u laaban karno marka aan la kulano mashaakil la mid ah midkii hore ee aan xalka ka gaarnay.taasina waxay yareyneysaa in hal howl aan qabano dhor jeer.

Waqtigaan xaadirka ah, suura gal ma aha in la dejijo nidaam rasmi ah oo loo raaco xalinta mashaakilaadka, taas na waxaa sabab u ah mushkilada oo xal deg deg ah u baahan,ama daruufaha aan caadiga aheen iyo caqabdaha jira sida daruufaha amniga ay ku nool yihiin inta badan Dhaqdhaqaaq yada Islaamka ah. Nidaamka aan rasmiga aheen daruufaha qaar wuxuu u baahan yahay in wada tashi lala sameeyo dadka aqoonta iyo oqaalka u leh mushkilada oo kartida u leh in ay qiimeeyaan mushkilada.xili walbo ay suura gal tahay waa in la sameeyaa diiwaan gelin haboon marka xalka la fulinayo.

“Joojinta Mashaakilka” liis warbixineed

Tabta ka hortaga mashaakilaadka waxay u baahan tahay in la qaado talaabooyin lagu yareynaayo ama lagu joojinayo wax yeelada mashaakilaadka dhici kara. Si loo sameeyo sidaa, diiwaan geli ama liis ka same dhamaan mashaakilaadka waaweyn ee dhici kara mustaqbalka, ka dib, mushkilad kasta:

- Aqoonso , ee qeex mushkilada.....
- Si sax ah u faahfaahi.....
- Ku kala sooc heerka khatarta ay xambaarsan tahay.....
- Aqoonso wax yaabaha sababi kara .....
- Qiimey inta ay suura gal tahay in ay dhacdo.....
- Go'aami sida aad u xalin la heed.....

Weydiin la xiriirta qaab fekerka

- Ma waxaad tahay qeyb ka mid ah mushkilada ama qeyb ka mid ah xalka?
- Sidee sare ugu qaadi kartaa aragtida mashaakil xalinta kooxdaada dhexdeeda?

Xaalad Baaris**Hanaan isku dhafan islana falgala ee xalinta mashaakilka****1. Maxay tahay xaalada?**

In badan oo xubnaha ah waxay ku doodaan in uu warsidaha ama dhambaalka soo gaaro waqtii dambe.

2. Maxay tahay sida ay tahay in xaaladda ay ahaato?

Xubnaha waa in ay helaan war sidaha isla marka uu soo baxo.

3. Maxaa ka hortaagan xaalada in ay is bedesho?

- Qalabka waxay ka yimaadaan xilli dambe qeybaha ama goobaha shaqo.
- Waxaa jira isbedlo badan oo dhaca daqiidaha ugu dambeeya
- Habeynta iyo diyarinta fariimo qadayaasha waxay qaadatay sida badan waqtii ka badan inta la filaayey.
- Qolka boostada waxay la ciirayaan waraaqooyin mar hore la soo diray.

4. Maxay tahay caqabada ugu weyn ?

Qalabka waxay ka yimaadaan qeybaha ama goobaha shaqo xili dambe.

5. Maxaan sameyn karaa?**Talaabo loo baahan yahay**

- Qeybaha tiro koobka/ xog ururinta iyo goobaha shaqadda waa in ay xaddidaan waxyaabaha sababa dib u dhaca.
- Qeex amma cadey waqtiga kama dambeesta ah ee howsha lagu qabanaayo ,dabagaln same.
- Sii aqoonsi jawaab celinada goorta hore yimaada.

Ilaha dhaqaale loo baahan yahay

- U dir aama u xilsaar qof gaar ah howsha socodsiiinta iyo horumarinta xog ururinta.
- La xiriir talana sii kuwa sababa dib u dhaca howsha.
- Weydiiso Madaxa Ururka in uu qoro waraaq ku haboon.

Weydiimo

1. Afartee ilo – xog ee ugu saxsan ee aad ku talin la heyd marka mushkilada la qeexayo? Kuwee ugu liita? Maxayna tahay sababta?
2. Maxay tahay kaalinta ilaha dhaqaale marka xal la xulanayo?
3. Maxay tahay kaalinta diiwaan gelinta ay kaga jirto marka la qeexayo mashaakilka suura galka ah?
4. Siduu u saameyaa heerka khatarta xalinta mashaakilka?

Leyli Guud

Ka soo qaad adigoo ah Madaxa Guddiga Heshiisyadda ee Midowga Bulshada Dhexe.waxaa mar dhow lagu soo ogeysiyyay in qarashka kiradda goobta kulanka iyo qurxinteeda uu 50% ka badan yahay misaaniyada aad horey ugu dejisay kulanka. Mar hore ayaad u dirtay foomka is diiwan gelinta kulanka, ijaarka ama fiiga is qorista waxaa lagu jaan gooyey qiimeentii hore. Xubnaha bulshadana waxay kaa dhowrayaan kulan leh adeeg sare , kaas oo adiga aad horey u balan qaaday.

1. Sheeg waxa ay tahay mushkilada?
2. Liis geli ilaha xog aad u baahan tahay si aad mushkiladaan u xalisid?
3. Samee jadwal kaa kaalmeya sidii aad isku bar bar dhigi laheed xulalka kala duwan iyo wax tarkooda.
4. Maagacaw talaabooyin gaar ah ee aad qaadan la heed si aad uga hor tagto in mushkiladaan ay dhacdo.

Cutubka 7^{aad}

Go'aan Gaaris

- I. Gogol Dhig
  - II. Howsha Go'aan Gaarista
    - A. Talaabooyinka Go'aan Gaarista
    - B. Dhiraan dhirinta Go'aanka
    - C. Tabta Nidaaminta
    - D. Howsha hal abuurka
    - E. Go'aanada Istaraatiijiga ah
  - III. Xog Ururin
    - A. Waxyabaha ugu waaweyn ee xog ururinta
    - B. Manaahijta Xog ururinta
  - IV. Maan Kicin/ Maan shiilid
    - A. Ku haboonaansho
    - B. Tabaha heerka wax soo saar
    - C. Gun gaarid
  - V. Shuraa(wada tashi isweydaar ah)
    - A. Dabciga Shurada
    - B. Adeegsiga Shurada
  - VI. Talooyin ku saabsan wada xaajood iyo xal dhedaad
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad cutubkaan aqrisatid waa in aad karti u yeelataa:

- Isku xirida Go'aan Gaarista kala xulashada xalalka kala duwan
- Qeexida talaabooyinka ama falalka Go'aan ku hogaaminaayo
- Xadidda kuma ay tahay in uu go'aan gaaro, side ayuu u gaarayaa
- Gaarista go'aan saameen leh oo la fulin karo

I. Gogol Dhig

In kasto waxbarashada lagu kasbanaayo tabab kala duwan , haddana Go'aan Gaarista ma aha arrin fudud oo la baran karo. Qaar hogaamiyaasha ka mid ah waxay leeyihiin karti Go'aan gaaris wanaagsan, halka qaar kale aysan la heen kartidaa.marka ay xog buuxda laga haynin Mushkilada go'aan gaarista way adagtahay. Go'aan garayaasha mar walba waxay la tacaamulaan si joogta ah arrimo aan la hubin oo aan sugneen.hogaamiyaasha waa in ay go'aan gaaraan oo ay dhaqaaqaan xittaa haddi ay gafayaan. Ma aha go'aan gaarista khaladka ugu xun aan sameyn karno.Islaamka marka loo eego, waxaa innaga na saran daal adag in aan u galnaa sidii go'aan sax ah u qaadan la heyn. Haddii xalalka in horyaal midkoodna wanaagsaneyn, waa in aan dooranaa midka ugu qasaaraha yar. Haddii aan wax walba sameyno daruufaha jira ma yareysan karno, haddii go'aankeenu yahay mid khaldan ALLAH hal mar ayuu na ajir siinaa, haddii go'aankeenu yahay mid sax ahna ALLAH laba ajir ayuu na siinaya. Hogaamiyayaasha Islaamiga ah yeyna u qaadan in go'aan gaarista ay tahay mas'alo fiqhi ah. Sida badan , go'aan gaarista waa arrin siyaasadeed, maamul , ama qorshe howleed ama siyaasad guud.xittaa marka ay mushkilada ay tahay mid sharci ama fiqhi ah , Hogaamiyaha waa in uu baaraa madaahibta kala duwan ee fiqhiga Islaamka inta usan xulan xukunka Ururka iyo Ummadda Islaamka ugu wax tarka badan .

In aad ahaatid qof maskax furan aad aayee muhim ugu tahay howsha go'aan gaarista. Go'aan gaarista waa howl dhaqdhaqaq leh ma aha mid fadhida. Qofka waa in uu la socdaa natijada go'aanka uuna dib u habeyn ku sameeyaa sida iyo waqtiga loo baahdo.marka aan go'aan gaareyno waxaan kala dooraneynaa xalal kala duwan.doorashaada inta badan ma aha mid la kala dooranaayo sax iyo khalad, ama cad iyo madow.mararka qaar waxaan kala dooraneynaa laba daran ama laba wacan.go'aanka wuxuu ahaan karaa kala xulasho u dhixeesa falal badan oo kala duwan.oo aan la cadeyn Karin midka saxda u dhow.

Natijada kama dambeesta ah ee go'aan laga suaayo waa fal ama hab dhaqan ku dhaca qaar dadka ka mid ah.

Inta aynaan go'aan gaarin waa in aan isweydiinaa su'aasha ah "runtii go'aan ma lama huraan baa?" mid ka mid ah xalalka maqbuulka, ama la isla ogol yahay mararka qaar waa in aan talaabo la qaadin. Go'aan waxaa loo bahaan yahay marka xaalada taagan ay ku sigato in ay bur burto haddii aan talaabo la qaadin.ama fursad aad u wanaagsan in ay lumeyso haddii aan dhaqaaq sax ah la dhaqaaqin.

Curi yaalka ugu muhimsan marka go'aan la gaarayo waa in aad qeexdid su'aasha ku hortaal ama mushkiladda, in aad go'aamisid in ay jirto baahi go'aan iyo in kale, iyo waxa uu go'aanka ku lug lee yahay ama ku saabsan yahay.haddii aan diirada saarno in aan xaaladda si dhab ah u fahano, waxaa ku dhawaneynaa in aan tixgelino dhamaan xalalka suura galka ah. Haddi aan si kale u niraah, waan in aan howlaheena oo dhan aan ku wajahnaa sidii aan u ogaan laheen waxa go'aanka run ahaantii ku saabsan yahay ka hor inta aanan go'aaminin wuxuu ahaanayo.

Go'aan gaaraha saameenta leh Kama dhaqaaqo maan xiran kumana fekero in xalalka la soo bandhigay uu ku jiro hal xal qura oo sax ah, xalalka kalena ay khaldan yihiin. Waan in aan ahimiyada siinaa marka hore fahanka su'aasha ama mushkiladda ka dibna aan adeegsano afkaarta iska soo hor jeeda si aan u hubino in dhinacyadda waaweyn ee mushkiladda in si wanaagsan loo eegay.

Go'aan gaaris dhaqan karta waxaa shardi u ah:

- a. In aad diirada saartid go'aaminta waxa uu ku saabsan yahay go'aanka. Tusaale ahaan; diiradda saar qeexida su'aasha ama mushkiladda, ha ku mashquulin jawaabta.
- b. Soo bandhig kana dood afkaaraha is khilaafsan ilaa inta laga gaarayo fahan mideysan, ka fakar ama ku xisaabtan araa'a oo hanaan wax qabad kala duwanaan baahsan leh .
- c. Raadi badal badan marka hore inta aad raadin la heed xalka saxda ah.

Hanaankaan lagu gaarayo go'aanka wuxuu qeexaya heerka ay tahay in go'aan lagu gaaro iyo qofka go'aanka gaarayo. Inta lagu gudo jiro howsha go'aan gaarista waxay dhista fulin wax tar leh.

II. Howsha Go'aan Gaarista

Go'aan Gaarista waa fan iyo cilmi labadaba.

Hanashada , dhiraan dhirinta iyo xakmeenta xogta waa hanaan cilmiyed socodsiinaya howsha Go'aan Gaarista. Tani waxay nagu hageysaa qeexidda badalad xaleed ee suura galka ah. Si loo xusho badal xaleed sida caadiga ah waxay inoo laga baahan yahay in aan tixgelin weyn siino waxa shucuurta dadka kicin karo marka aan imtixaameyno manfacadda ama in uu mid la doonayo yahay natijo kasta oo suura galka ah oo ay leeyihiiin badal xaleedyada kale.go'aan gaarista wanaagsan waxay ku xirantahay , gudoon fiican iyo xog lagu kalsoonaan karo.

Howsha Go'aan gaarista waxaan u arki karnaa sida sanduuq madow. Xuduudaha xaaladda la taagan yahay waxa lagu dhix quudiyaa halkaa sida hanti gelin, go'aanada waxaa laga soo fagtaa sanduuqaa sida wax soo saar, sanduuqa wuxuu fuliyaa waajibka baadi goobka badal xaleed iyo – qiimeen dhab ah ka dib- xulashada badal xaleed ee ugu wanaagsan. Sanduuqa madow waxaa dhici karta in uu u kala jajabo dhoor sanaadiiq madow oo yar yar,howsha sanduuqa madow dhexdiisa ahna waxay noqoneysaa silsilad xiriirta oo ah go'aano yaryar kuwaas oo ay ka koobmayaan go'aan weyn.

A. Talaabooyinka Go'aan Gaarista

Si aan u waajahno baahida ama fursada la aqoonsaday oo si wanaagsan loo qeexay, waa in aan sameenaa waxyaabaha soo socda si aan u gaarno go'aan:

1. Qeex badalka howl qabad ee ay suura galka tahay in uu tixgelin siiyo dhamaan natijjooyinka howl qabadkaan. Talaabadaan ilaa xad si sahal ah ayaa loo fahmi karaa. Waxay ku lug leedahay dejinta liis badalada ah si loola macaamilo xalaad khaas ah.iyadoo aan ka soo qaadeyno in xaalada la aqoonsaday lana qeexay. Sidey ahaataba mararka qaar xaaladda way cakiran tahay oo badal xaleed sahlan waxba Kama qaban karo.xaladaas oo kale, waxaa laga yaabaa in loo baahdo in lala yimaado hindise iyo shaqo caqli ku saleysan.

2. Ururi xogta khuseysa mowduuca, xogtaas oo gacan ka geysaneysa xadidida in talaabo gaar ah ay horseedeyso gaarista natiijo gaar ah. Talaabadaan waa wadarta ama xulka dhamaan xogta khuseysa mowduuca. Sida darteed waa in aan qeemeyna sida qaar xogta aan heysano ah ay dib u qaabeyn ugu sameyn karto xiriirka ka dhexeeya fal/ waxqabad iyo waxyaabaha suragalka ah ee kala duwan ee ka dhalan Kara falkaas. xaaladaha qaar, xogta aan heysano waxaa laga yaabaa in ay si ula kac looga soo reebay waxyaabo suuragal ah.xalada kalena , qeybo xogta ka mid ah ayaa laga yabaa in loo baahdo. Inta ay qeyb walba oo xogta ah laga yaabo in ay tahay mid dhiirri gelin leh oo lagu qanci karo.mushkilada caamka ah waxaa qarqiya xog aan khuseyn oo aan loo baahneyn , iyadoo aan la helin xogtii loo baahnaa.
3. Qiimey wax tarnimada iyo sida loogu baahan yahay natija kasta oo ka dhalata badal xeeld kasta. Talaabadaan waxaa si wanaagsan loo fulin karaa marka ay si furan uga doodaan arrinka dadka aqoonta dheer u leh iyo marka ra'yiga lagu qaabeyo wada tashi (shura'a) oo ah arrin oo Quraanka na farayo. Quraanka wuxuu dhiiri gelinaya in qofka ra'yigiisa u dhiibto si furan oo sharaf leh, wuxuu diidayaa in talo bixnta ahaato mid sir ah. Qiimee ama baar falalka suura galka ah iyo natijadahooda sida ay u yihii kuwo la aqbali kario marka laga eego dhanka aragtida Islaamka.talaab talaab dib u hubin ah oo lagu fulinaayo tabab qiyaseed waa in la adeegsadaa si loo xadido ilaa heerka la aqbali karo badal xaleedka.
4. Go'aan ku gaar xulashada hal badal xaleed oo kuu horseedi kara natijada la doonayo. Talaada kama dambeesta ah ee go'aan gaarista waa in laga dhex arki karaa qaab dhismeedka guud ee ujeedooyinka ururka , laguna xushaa badal xaleedka iyadoo tixgelin la siinaayo inta uu xaqijinaayo yoolka ururka u dhigan.

Si aan mar kale u dulmarno, go'aan gaarayaasha waa in ay:

- a. Ururiyaan talaabo kasta oo suura gal ah ee badal xaleedyadda, sida A1,A2
- b. Xadid natijooyinkooda dhici kara sida C1, C2.
- c. Qiyaas saamiga/ ama ixtimaalka uu natija walba ku dhici karo, sida, P1, P2.
- d. Qiimee wax tarnimada natijo walba.sida U1, U2

Marka halkaa la marayo, arrinta waa hanaan shaqo oo la iskugu dhafo Ixtimaalka (P) iyo Waxtarnimada(U), si loo xadida hanaanka wax qabad ee loogu doonis badan yahay (D). Xisaab ahaan, waxaan heleynta xiriir fansaar.

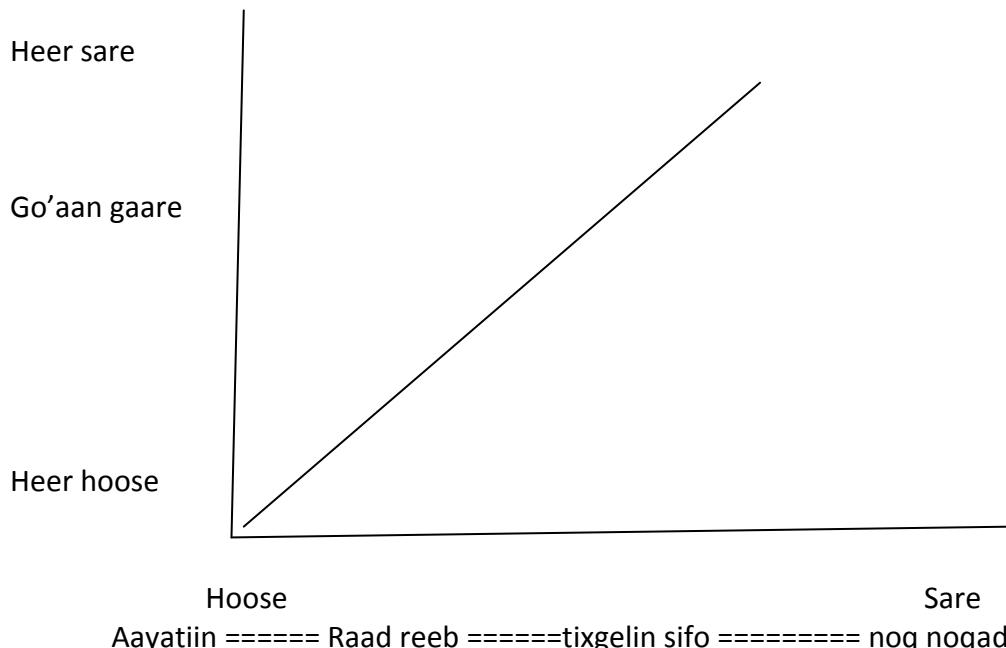
$$U = U(C) \quad D = (U, P).$$

B. Dhiraan dhirinta Go'aanka

Dabeecada go'aanka waxaa laga yaabaa in lagu saameeyo, mid ama ka badan oo ka mid ah afartaan waxyaabood: Aayatiin, Raad reebid, qadarinta sifooyinka/tayada, soo noq noqad.

- Aayatiin: aayatiin waxaa loola jeedaa ilaa intii aayaha dambe go'aanka ahaan karaa mid saameeya ururka. Go'aanka ma mid xilliga dhow ah mise mid xilliga dheer ah?
- Raad Reebid: waxaa loola jeedaa raadka uu go'aanka ku leeyahay qeybaha kale ee ururka ama ururka guud ahaan. Raadkiisu ma mid xadidanaa mise waa caalami? Go'aankaan ma qeyb wax qabadkeeda ayuu sare u qaadayaa , mid kalena hoose ayuu u dhigayaa.
- Qadarinta sifooyinka / Tayada: waxaa loola jeedaa, ilashada akhlaaqeed ama Ururka sida uu dunida u arko. Go'aanka ma duminaa ama wuu xoojinaa sifada Islaamiga ah ee Ururka?
- Soo noq noqad: waxaa loola jeedaa, soo noq noqoshada xaaladaha loo bahanayo in go'aankaan mid la mid in la gaaro.go'aanka mar la gaaro ma laga dhigi karaa mid joogta ah , oo siyaasad jaan go'an ah.

Dhiraan dhirinta sare waxa gacan ka geysaneysaa in la xadido heer awood ee go'aan lagu gaari karo, guud ahaan, go'aan waa in lagu gaaraa heerka ugu hooseeya ee xirfaddeed oo ah halka ay aqoon iyo khibrad faahfaahsan ka jirto. Sida ay ahaataba, waa in lagu gaaraa go'aanada iyana heerka iyo halka ujeedooyinka qeybaha Ururka oo dhan si wanaagsan loogu adeego. Wadajir ahaan, tixgelinadaan ama qadarimahaan waxay ku xadidan tahay qaab dhismeedka maamulka ee Ururka. Tusaale ahaan, haddii jawaabaha afarta su'aalo oo aan soo sheegnay ee xaalad gaar ah uu darajadooda sareyso, go'aanka waa in lagu gaaraa heerka fulineed ee ugu sareeya Ururka.xiriirka ka dhexeeyaa dabeecadda go'aanada iyo heer awood maamul ee ay tahay in lagu gaaro waxaa muujinaya jaantuuska hoose.

C. Tabta Nidaaminta

Howsha Go'aan Gaarista waxay ka fa'iideysan kartaa aragtida tabta nidaaminta, warkiyo kooban, nidaam waa wax walba u qabana shaqo qaab habeysan. Nuxurka tabta nidaaminta waain la ogaado waxa mushkilada ay tahay ka hor inta aan la isku dayin in la xaliyo, iyo in la xadido aasaaska xulashada lagu gaarayo, iyo caqabadaha dhici kara ka hor inta aan la xulan xalka mushkiladda.

D. Geedi socodka Hal Abuurka

Geedi socodka go'aan gaarista caqliga ku saleysan sida aan kor uga soo hadalnay, inta badan waxaa lagu siyaadiyaa gedi socodka go'aan gaarista hal abuurka leh. Kaaso ay ka mid yihiin shan talaab.

- Talaabta koowaad , **Buux dhaafid**, waxay ku lug lee dahay , aqoon baahsan u yeelashada xaaladda iyo afkaarta iyo howlaha ay xambaarsan tahay.
- Talaabta labaad, **baaraan degid**, go'aan gaara yaasha dhan walba iyo gees walba aye ka dhirin dhiriyaan , hor istaagaan afkaartaan.
- Talaabta seddexaad, **Nabnaasho**, waa xilliga go'aan gaarayaasha ay joojiyaan dadaalka miyirka ku saleysan oo ay fasaxaan caqli miyireedka hoose in uu shaqeeyo.
- Talaabta afaraad, **Iftiimin**, aragti bidhaameysa ayaa jiidaneysa go'aan gaara yaasha.
- Talaabta shanaad, **Degaan dejin**, sifeyn iyo la qabsasho afkaarta si ay ugu haboonaato baahida xaaladda.

E. Go'aanda fog ama Istraatijiga ah.

Go'aan waxaa look ala sooci karaa kuwo maamul iyo kuwo istraatiji ah. Guud ahaan, go'aan maamul waxay ahmiyada saaraan ujeedooyinka xilliga dhow, waxayna la dhaqmaan arrimaha soo noq noqda ama joogtada ah. Go'aanada istaratijiga ahna waa kuwo aad u cakiran waxay ahmiyada saaraan ujeedooyinka waqtiga fog. Sidaas awgeed, waxaa la kulanaa inta badan waajibaadka qiimeenta waxyaabo aan la odorasi Karin oo biirinaya ama culeysinaya go'aanada istratijiga ah. Isla markaa, waa in aan tixgelinaa waxyaabaha saameenaya tayada nolosha, xaalada dhaqaale ee taagan, IWM. Go'aanada qaar waxay la xiriiraan jiritaanka ama nolosha Ururka .

Barta Dhaqaaqa

GO'AAN HA U GAARIN IN AAD DAD QANCISID

KA SOO QAAD QOFBAAN KUU SOO GUDBIYAY MASHRUUC , ADIGANA WAAD U ANSIXISAY ADIGOO ISAGA KU QANCINAYA AMA RAALI GELINAYA, WAXAAD GASHAY DAMBI IYO KHALAD WEYN,. MARKA UU FASHILMO MASHRUUCA , RUUXA AAD U ANSIXISAY WUU KU EDEYNAA, WUXUUNA KUGU EDEYNAA IN AAD U ANSIXISAY MASHRUUC FAASHIL AH, KUMA EDEYNAYO NAFTIISA SABABA UU U SOO GUDBIYAY MASHRUUC FAASHIL AH, MARKAA MAXAA ADIGA U DIIIDI WEYSAY MASHRUUCA? WAXAA AAD U WANAGSANEE IN AAD "MAYA" TIRAAH BILOWGII SI AAD U RAALI GELIN QOFKA MASHRUUCA KUU SOO GUDBIYAY. INTA AAD "MAYA" ORAN LA HEED DHAMAADKA OO AAD QOFKA NIYAD JIBIN LA HEED. HADDII AAD DAACAD U NOQON LA HEED BILOWGA , QOF WUU KU JECLAANAYAA UGU DAMBEEN MARKA UU OGAADO IN AAD TAHAY QOFKA KELIYA OO WAANADA DHABTA AH SII YAY.HALKA DADKA KALE AY DHOOLO CADEYN BEEN AH TUSAYEEN, IYO AMAAN. QOF CAQLI GAL AH AHAW, SII QOFKA WALAALKAGA AH RAYIGAAGA DAACADDA AH OO KU SALEYSAN MUDNAAN, OO AAN KU SALAYSNEEN CAADIFAT IYO DANO SHAQSI AH. XUSUUSO DADKA WEY BEDELI KARAAN RA'YIGOODA. HADDII AAD DOONEYSID IN AAD RAALI GELISID OGOW WAAD RAAC RAACI DOONTAA MAR WALBA AY RA'YIGOODA BEDELAAN.

III. Xog Ururin

A. Waxyabaha ugu waaweyn ee xog ururinta

Ururinta xog wanaagsan waxay lama huraan u tahay go'aan gaaris wanaagsan. Wax badan oo manaahij ama qaabab rasmi ah ama kuwo aan rasmi aheyn ayaa loo adeegsan karaa xog ururinta.oo ay ka mid tahay, wareysi, weydiimo qoraaleed, aasaaska xogta, war bixinada, and dukumentiga la diiwan geliya. Afar wax yaabod ayaa ka ciyaara door muhimah xog ururinta: xiriir, waqtii go'an, sharci ahaansho, dhab/xaqiiq.

Xiriir/khuseyn

Xogta waxaa la adeegsan karaa marka ay khuseyso mowduuca la taagan yahay, farsamo ahaan,haddii ay xog aheyn mid khuseysa mowdaca la taagan yahay, xog ma aha ee waa kturi kuteen. Wax mar ah xog , mar kale waxay noqon karaan kuturi kuteyn.tusaale, haddii aan dooneyno in aan go'aan ka gaarno mowduuca shirweyne sannadeedka Ururka, runtii, xogta oraneysa, " xarun shirweyn dadweyne ayaa ku taal wadadda weyn dhinaceeda, ma ah xog waa kuturi kuteen, laakin marka aan go'aan ka gaareyna halka shirka lagu qabanayo , hadalkii kuturi kuteenta ahaa – aan ku ku soo sheegnay- wuxuu noqonayaa xog wax tar ah.

Waqtii xadeysan

Xogta wax tar ma ha haddii aan la helin xilliga loo baahan yahay ama aysan aheen mid cusub waxa ay xamaabar santahay, Soomaalida waxay tiraah " war la qabo xiiso ma laha".tusaale , xogta ah koox kale ayaa xushay mawaadiicda aan innaga dooneyno in aan go'aan ka gaarno waxa xog tahay marka ay nasoo gaarto inta aan go'aanka gaarin. Xogta ah sida ay ugu baahsan yihiiin ka qeyb galayasha shir goboladda dalka ay degan yihiiin ma aha xog haddii xogtaas la ururiyay waqtii dheer, waxaa dhici karta in ay qaar ka mid ah bedeleen degaan kooda.

Sharci ah

Xogta waa in ay ahaataa mid sharci ah si loogu adeegsado go'aan gaarista, tusaale, waan in ay ahaato xogta mid laga aqbalo nidaamka akhlaaqeed ee go'aan gaaraha. Gaar ahaan, waa in xogtaas ay burinin ama jebinin mabda' ama amar ka mid ah awaamirta Quraanka iyo Sunnaha Nabiga NNKH.ama Islaam ahaan in ay u noqon mid aan la aqbalii Karin.tusaale , xogta ay tahay in ay gacan ka geysato howsha go'aan gaarista waa in aan loo soo ururin qaab khiyaamo iyo akhlaaq dari ku dheehan tahay , sida tuuganimada iwm.

Saxnaan/ khalad la'aan

Xogta waa in ay ahaata mid sax ah, xogta khaldan waxay sababi kartaa khasaare aan laga soo kaban Karin.sida ugu haboon, geedi socodka go'aan gaarista waa in uu ka soo qaadaa in dhamaan xogta ku soo dhacaysa hanaanka go'aan gaarista ay tahay mid sax ah. Dhanka xaqiqida ah marka aan ka eegno, sidey ahaataba , waa in aan xaqijinnaa xog walba sax ahaan shaheeda innagoo taa u mareyna baaris baahsan oo aan xogta aan helnay ku sameyno , ama si toos ah in aan u wareysano isha aan ka helnay xogta sax ahaan shaha xogta. Haddii aan dooneyno in aan kireysano goob aan shir weyne sannadeedka ururka ku qabano, oo aan dooneyno in goobta ay ka fogaato wadda guud, qariida sax ah ee tuseysa wadooyin guud ee magaaladda iyo goobaha shirarka ayaa noqon karta xog wanaagsan ee go'aan lagu gaari karo.

B. Manaahijta Xog ururinta.

Wareysi

Wareysiga aan rasmiga aheen kama badan wada sheekeysi aan la yeelano qofka haya xogta aan raadineyno. Wareysaga rasmiga ah waa in si wanaagsan loo dejiyaa su'aalihiisa si ay miro dhal u noqdo wareysiga.haddii ay suura gal tahay, sii ruuxa la wareysanaayo fursad uu isku diyaariyo adigoo u sheegaya ujeedadada iyo su'aalaha waxa ay yihiin. Diyaari goob iyo waqtu ku haboon wareysiga.si aad u yareesid waxyaabaha hakad gelin kara wareysiga ama bur burin kara.

Weydiimo Quran

Weydiimaha qoran waxaa loo gaarsiin karaa qof la doonayo in uu ka soo jawaabo si shakhsii ah , waana sida ugu wanaagsan, ama boost ayaa loo dhigi karaa. Laba xaladoodba, waa in si wanaagsan loo qoraa, mowduuca su'aalaha xambaarsan yihiin waa in uu ahaadaa mid aan mugdi lheen, oo la fahmi karo jawaabha ay raadinayaan.

Saldhig xog

Saldhigyadda xogta oo haya xogta loo baahan yahay, waxaa laga yaabaa in aygoo daabacan yaaliin Maktabadaha, qeybaha Jaamicadaha , ama heyadaha xukuumadda. Si ka duwan, waxaa laga yaabaa in saldhig xog ay diyaar ku tahay qaab electronic ah oo lagu gaari karo computer-ka xafiiska ama gurriga kuu yaal.

Warbixinada

Warbixinada ay faafiyaan kooxaha cilmi barista, , heyadda macaamiisha ay leeyihiin, sidoo kale hey,adaha jaamicadaha ama xukuumadaha raacsan,waxaa laga yaaba in ay noqdaan isha laga helo xogta loo baahan yahay.sidee ahaataba, waa in aan mar walba xaqijinnaa in waxbixinta ay xaqiq ku saleysan tahay, isla markaana ay tahay mid waqtiga la socota.

Warqad rasmi ah/ Dukumenti

Warqadaha rasmiga ah oo ay ku jiraan Buugaagta la qoro, Buugaagta ay aqoomaha kala duwan ku urur san yihiin, iyo war geys yada, waxaa laga heli karaa maktabadaha. Waxay noqon karaankuwo gacan ka geesta xogta la xiriirta asalka iyo aasaaska waxyabaha. Laakin sida badan ma xambaarsana xog tiro kooban oo cusub.

IV. Maan kicin/ Maan shiilid

Maan Kicin waa farsamo lagu firfircooni gelinaayo dhalinta afkaar cusub oo la xiriirta mowduca taagan, iyo sahlida sidii afkaartaas loo soo bandhigi lahaa, ama farsamo lagu ururinaayo xogta loo baahan yahay inta kulanka lagu guda jiro. Farsamadaan waxaa la adeegsadaa marka ay san afkaarta jirin oo ku saabsan mowduuc gaar ah, iyo marka la doonayo in afkaar la curiyo. Qaabkaan afkaar curinta ah waa qaab dabarka loo jaray, oo ka duwan doodaha qaabeysan.

Kulanka maan kicinta waa in uu lahaada mowduuc uu afkaar ka dhalinaayo. Kulanka sida caadiga ah wuxuu lee yahay saddex marxaldoood. Marxalada **koowaad**, xubnaha kooxda waxay soo bandhigayaa araa'adooda, waxaan lagu qoraya liis ay dadka oo dhan ay wada arkayaan sida Sabuurad, hogaamiyaha kooxda in uu laba ama mid feker ah in uu kooxda u bilaabo aad aye gacan uga geysaneysa in xubnaha ay afkaartooda soo bandhigaa. Marxaladaan in afkaarta la dhaliilo waa mamnuuc. Marxalada **labaad** ka qeyb gala yaasha waxaa lagu soo dhaweynayaa in ay faah faahiyaan araa'adooda, waxaana lagu talinayaa in la weydiyo faa'idada iyo khasaaraha ay afkaartooda leedahay si loo yareeyo xurmada la haanshaha fekerka oo aan micnaha laheyn. Marxalada **saddexaad** aragtii kasta waxaa laga manunaaqashoonaya iyadoo laga eegayo , waxtarnimdeeda, mudanaanteeda, iyo suura galnimadeeda,iwm. Afkaarta waxaa loo kala hormarinayaa iyadoo la raacayo cabir horey loogu heshiiyay.

A. Haboonaansho.

Farsamada maan kicinta waa mid ku haboon go'aanada laga dhalinaayo badal xaleedyo kala duwan oo badan. Farsamadaan waxaa la adeegsan karaa inta ay kooxda aqoon u leedahay xaalada taagan , hogaamiyahna uu garasho dheer u lee yahay talaabooyinka la qaadayo.hal tusaale oo muujinaya wax tarnimada adeegsiga farsamada Maan Kicinta waa marka ururku doonayo in uu xusho mowduuca shir weynihiiisa.koox isku dhaf ah oo ka kooban saraakiisha, shaqaalaha, xubnaha guddiyadda waxay kicin karaan afkaar hal abuur leh oo nooc kasta leh oo ka soo jeeda dhaqanka iyo aragtida fog ee ururka.mowduca ugu dambeeya waxaa laga xulan karaa weel afkaarta ka buuxdo.

B. Tababaha wax soo saarka.

Kalinta ka qeyb galayaasha geedi socodka Maan Kicinta waxaa laga dhigi karaa mid aad mira dhal u ah marka la adeegsado Farsamadaha hoos ku xusan:

- a. Qabo kulanka marka ay firfircooni ka muuqato oo ayan daalaneyn.
- b. Kooxda waa in ay kala duwnaato inta la kari karo, adigoo maanka ku haynaya in si uun ay u ahaadaan dad isku heer ah, si ay u dareemaan in ay xur yihiin marka ay ka qeyb qaadanayaan afkaar dhalinta.sidoo kale waa in ay xaalada taagan u lahaadaan aqoon isku mid ah.
- c. Ka dhig kooxda mid tiro yar si loo maareyn karo, dhanka kale kooxda balaaran inta la doono si ay u noqdaan ilo afkaar suuro gal ah – tirade ugu wanaagsan ee kooxda waa 5-7 qofood.
- d. Fariisi kooxda miis wareegsan oo ay iska soo hor jeesanayaan, si uu dood xor ah ay u dhacdo.
- e. Waqtidheer oo ku filan oo xadidan sii qof walba si uu afkaartiisa u sharxo, laakin waqtidheer oo ku filan sii kulan si aan loogu caajisin.
- f. Qor araa'ada si qof walba u arko , hana eegin sida u ra'yiga layaab u ahaan karo, inta ay tahay mid xaqiiqo ah oo afkaar kale lagu dul dhiso karo.
- g. Ha qiimeenin araa'ada la soo bandhigo hana saamixin dhaliil iyo faalo in laga bixiyo araa'da marka hore ee la soo bandhigaayo.
- h. Haddii ay lama huraan tahay, dib u qaabey oraahda mushkilada si cad.

C. Gun Gaarid/ Guntii iyo Gabgabdi

Ujeedda Maan Kicinta waa in uu ka dhiraan dhiriyo gabagabo xogta la urruriyay. Si ay sidaa u dhacdo, kulanku waa in loo qorsheeyaa qaabka soo socda:

- a. Qof la arko u ogolow in uu sheego faa'iidata iyo khasaaraha ay leedahay ra'yi bixintiisa / soo jeedintiisa.
- b. Deji qaab loo siiyo mudnaan iyo qadarin tala bixinada.
- c. Weydii ama raadi qaab ugu haboon ee loo dhaqan gelin karo tala bixinta ugu haboon.
- d. Go'aami talabixinda u muuqda in ay guuleysanayaan.
- e. U gudbi tala bixinada la doortay cida ku shaqada leh ee fulineysa.

V. Shura (talo is weydaarsi)

A. Dabeeecada Shuuraha(wada tashiga).

Shurada waa hanaan Islaami ah ee la xiriira wada tashiga dadka aqoonta iyo garashadaba u leh mowduuca taagan ama mushkiladda jirta.waxaan si wanaagsan loogu fulin karaa marka ay dood cilmiyesan dhex marto dadka u dhuun doleela arrinta miiska saran.Shurada (wada tashigu) waa mabda'a maamul iyo maareyn ee ugu muhimsan Islaamka.

Quraanka wuxuu faraya hogamiyayaasha muslimiinta in ay arrinka bulshada ku maareeyaan wada tashi ay bulshada kala yeeshaan.arrinkaani waxay dhiiri gelineysaa in si furan oo sharaf leh loo dhiibto tala bixinta.

"فَبِمَا رَحْمَةِ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فِظًا غَلِيظًا لِّقُلْبِكَ لَأْنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَأَعْفَعَ عَنْهُمْ وَشَارَهُمْ فِي الْأَمْرِ إِذَا عَزَّمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ" (سورة آل عمران).

"Naxariis ALLAH xagiisa kaaga ahaatay darteed ayaad ugu dabacsanaatay, haddii aad ahaan la heed mid qaalafsan oo qalbi adag, way kaa kala carari lahaayeen, cafis u fidi, talada kala tasho, haddii aad goosatid ALLAH talada saaro, ALLAH wuu jecl yahay kuwa talada saarto."

Sunnada Nabiga waxaa ka buuxa tusaalooyin ah sida uu ula tashan jiray asxaabiisa. Abuu Hureyra oo qirayo arrinkaan wuxuu yiri"ma aan arag qof raadiya in uu asxaabiisa la tashado sida nabi Maxamed NNKH uu u raadiyo oo kale". Nabiga NNKH wuxuu raadin jiray araa'ada bulshada marka uu doonayo in uu go'aan ka gaaro arrimaha aduunka la xiriira, wuxu ka tagi jiray keliya marka arrinkaa uu ka soo dago waxyi khilaafsan talada bulshadda. Hal tusaale waxaa ah, markii nabiga iyo asxaabiisa ay soo qabteen maxaabiis dagaalkii badar, Nabiga wax laga yeelaya maxabiista wuxuu kala tashaday asxaabiisa. Abubakar (ARN) iyo Cumar(ARN) wey isku qilaafeen sida laga yeelayo maxaabiista, dadweynaha muslimiintana labadaa ra'yí aye u kala jabeen, Nabiga tixgelin weyn ayuu sii yay araa'daan kala duwan inta uu go'aan san in muslimiinta ay aqbali karaan in ay ka qaataan madax furasho. Tusaale kale waxaa ah, markii qaar badan oo asxaabta ka mid welii intii da'da yareed ay soo jeediyeen in Qureesh lagula dagaalamo dibada madiina dagaalkii Uxud, in kalena ay soo jeedisay in gudaha lagula dagaalamo , Nabigana NNKH oo raacsanaa ra'yiga dambe, ayuu wuxuu go'aamiyay inta badan sida ay qabtoo oo aheed in dibada lagula dagaalamo Qureesh.

B. Ku dhaqanka Shuraha(wada tashiga).

Arrinka ugu muhimsan ee tixgelinta mudan marka la dhaqan gelinayo shurad waa in ay jiraan aragtiyo kala duwan. Sida badan looma baahna in go'aan la gaaro ilaa ay timaado is afgarad la'aan iyo khilaaf. Si looga mira dhaliyo ku dhaqanka Shuraha(Wada Tashiga),

go'aan gaaraha rug cadaaga ah wuxuu habeeyaa ama nidaamiyaa khilaafka jira.

Manaafiiicda ugu muhimsan ee laga helayo habeynta khilaafaadka waa:

- Is af garasho waaga ama khilaaf ra'yiga wuxuu ka ilaaliya go'aan gaaraha in six ad dhaaf ah u saameyso inta badan ra'yigooda

- Is afgarasho waaga wuxuu dhaliyaa badal xaleedyo wax tar leh si look ala doorto.

- Baahida is af garasho waa loo qabo waxay tahay in uu kiciyo malaha ama khiyaalka qofka iyo fekrkiisa caqliga ku saleysan. Is af garasho waaga sida rasmiga ah loo qoro waa mid ugu kicin badan malah ama khiyaalka.

Si aad u diyaarisid go'aan ku saleysan wada tashi, waa in ay jirtaa dood furan oo nidaamsan oo laga yeesho arrimaha la soo jeediyay, si qof walba oo dooda ku jira u ahaado mid garasho u leh xaqiqida jirta iyo fursadaha. Natijadda doodaan ka dhalata waa in ay ahaato in maskax mideysan ama ra'yi mid ha laga yeesho in isbedel loo baahan yahay iyo in kale.

Si xaqiqida jirta ra'yi mideysan looga yeesho , marka hore waa in aan xaqiqada helnaa. Si loo xadido xaqiqada ku lugta leh xaalada taagan, marka hore waa in aan raadinaa in lagu heshiyo cabirka lagu saleynayo xaqiqada khuseysa xaalda taagan.

Fahanka asbaab-hoosaadka go'aanka saxda ah in uu ku hanaqaado isku dhaca iyo iska hor imaadka afkaarta kal duwan, iyo tixgelinta dhabta ah oo la siiyo loolanka badalada xaleed.

Kani waa cashar si cad uga muuqda go'aanadda Nabiga NNKH ee Badar iyo Uxud sida aan kor ku sooxusnay.

Tiknoolajiyadda casriga ah waxay si weyn u horumarisay awoodeen aan ku fulin karo dalabaadka ama waxyabaha ay shurada u baahan tahay. Dhan waxay ka dhigtay suura gal in si dhaqsiyo ah loo baahiyo ama loo faafiyo xogta oo laga yaabo in ay aasaas u tahay go'aanka.dhanka kale is wedaarsiga araa'ada waxaa lagu gaar gaari karaa qalabka isgaariinta casriga ah. Qaar badan oo suurtogal ah ayaan si gaaban loogu sharxay Cutubka Isgaarsiinta ee Tusahaan.

VI. Talooyin ku saabsan wada xaajood iyo xal dhexaad

Inta badan waxaa la kulanaa marka aan dooneyno in aan heshiis gaarno dad naga aragti, maslaxo, duwan ama caqabado kale. Xalinata mashaakilka waa howl u baahan siin iyo qaadasho.sida caadiga waxaa la yiraah howshaan wada xaajood.

Waada xaajood waa fan u baahan fahan ama garasho nafsadda insaanka, gaar ahaan, inta aan garasho u leenahay baahidda iyo waxa dhaqaajinaya dadka kale, intaa ayuu la eg yahay fursada aan ku gaari karno go'aan wanaagsan oo aan u xalin karno mushkiladda na heysata si tayo leh. Sidey ahaataba, wada xaajood ma ha ciyaar aan guuleysaneyno ama aan guul dareysaneyno.

Sidoo kale wada xaajoodka ma aha isku dayid oo aan kaga adkaaneyno dhanka kale , sida in uu ogolaado dhamaan dalabkeena., xaqiqidii, wada xaajoodka wanaagsan wuxuu diiradda saaraa in uu gaaro najiijo xikmad leh oo ku saleysan mabaa'di , garaad, iyo ujeedooyin aasaas ah.

Marka la wada xaajoonayo inaad jilicsanaatid ama inaad adeeg badnaatid waa mushkilo weyn. Xaladaha qaar, qofka cadaadiska badan la yimaada mar walba ayaa gaar wuxuu doono. Iyadoon la tixgelineynin waxa ay ku jirto wanaaga labadda dhinac. xalka mushkiladaan waa in culeyska la saaraa mudnaanta xaalada saldhigna looga dhigaa wada xaajoodka. Wada xaajood waa mowduuc aad u balaaran. Qaar talo bixino ah ee ku saabsan geedi socodka wada xaajoodka ayee ku qeexayaan **Roger Fisher iyo William Ury** buugooda (Getting to Yes – Negotiation) aad ayuu gacan uga geysanayaa helida natiijooyin.

Mushkiladda Awood Gorgortan – Ciyaartee ay tahay inaad ciyaartid?		Xalal Badal ciyaarta- wada xaajoodkaaga ku salay mudnaanta.
Jilicsanaan	Adadeeg	Mabda'ayn
Ka qeyb galayaasha waa saaxiib	Ka qeyb gala yaasha waa kala duwan yihin dhan walba	Ka qeyb gala yaasha waa mushkilad xaliyeyaa
Yoolka waa heshiis	Yoolka waa guul	Yoolka waa natijo xikmad ku dhisan, oo lagu gaaro si tayo leh, oo saaxiibtanimo leh.
Tanaasul samee si aad xiriir saaxibtinimo u kasbatid	Dalbo tanaasul oo shardi u ah xiriir	Kala saar mushkiladda iyo dadka
U jilicsanow dadka iyo mushkiladda	Dadka iyo mushkiladaba ku adeeg ku noqo.	U jilicsanow dadka , u adkow mushkiladda.
Rumeysa dadka kale	Ha rumeysan dadka kale	Sii wad in aadan ku tiirsanaan runta.
Si fudud Booskaaga u badal	Ku dheg booskaaga	Maslaxada diiradda saar booska ha eegin.
Wax ballan qaad	Handadaad samee	Maslaxo soo sahmi.
Ogolow qasaaro hal dhan ah si heshiis loo gaaro	Dalbo faa'iido hal dhan ah oo ah qiimaha heshiis	Soo saar fursado badan oo faa'iido is weydaarsi leh.
Sheeg xadkaaga hoose	Marin hababi xadkaaga hoose	Ka fogow in aad yeelatid xad hoose
Raadi halka jawaab ay aqbalayaan	Raadi halka jawaab aad adiga aqbalaysid	Abuur fursado badan oo la kala doorto: dib u go'aami
Heshiiska ku adkeyso	Booskaaga ku adkeyso	Ujeedooyinka aasaasiga ah ku adkeyso.
Isku day in aad ka fogaatid loolanka doonista/rabitaank	Iku day in aad ku guuleysatid loolanka doonista/rabitaanka	Isku day in aad gaartid natijo ku salaysan cabir ka madax banana doonista/rabitaanka
Isku dhiib cadaadiska	Same cadaadis	Sababee una fur frunow waxa caqli galka ah. Isku dhiib mabaadii'da , ha isku dhiibin cadaadisak.

Xadka xalhexaadka

Xalhexaadka sida badan wuxuu tusaale u yahay geedi socodka wada xaajoodka, xeerarka Islaamka ee xalhexaadka waxa saxda ah iyo waxa khaldan waxaa lagu sharxay kutubta culumi badan oo uu ka mid yahay Ibnu Taymiyah kitaabkiisa. الحسبة في الإسلام sida uu qabo , xududaha xalhexaadka waa sida soo socota:

- a. Ma aha mid la ogol yahay in la amro ama la reebo arrin u dhexeesa sax iyo khalad iyadoon baaris baahsan la sameynin.
- b. Hadii saxdu ka tiro badan tahay ama ka qaalib tahay waa in la amraa, xitta haddii inyar oo khalad ah ku jiro arrinka.
- c. Haddii khaladka yahay midka qaalibka ah waa in la reebaa xittaa haddii in yar oo sax ah ku jiro.
- d. Khaladka waa in aan la reebin haddii reebidiisa lagu luminaayo arrin sax ama xaq muhim ah.
- e. Haddii xaqa ama saxa iyo khaladka la kala saari Karin oo ay siman yhiin , lama faraayo lamina reebayo.

HIBADDA MASKAXDA: SHEEKO XAYAWAANEED

DADKA QAAR WAXAY U MALEEYAAN MAR HADDII AAN HEYSANO QURAANKA OO IN SIINAYA SHARCIGA UGU SAXSAN NOLOSHA, HOREY AYAAN U SOCON KARNAA OO NOLOSHEENA AYAAN KU DABAQI KARNAA SHARCIGAAS INAGOON FEKERIN. ALLAH WUXUU INA SIIYAY MASKAX SI AAN UGU ADEEGSANO FAHANKA IYO DABAQIDA WAXYAABABA AAN RUMEYSANAHAY. ARRINKANINA WAA WAXA NAGA SOOCAYO XAYAWAANKA. MANIHIN MAQLUUQA UGU DEGDEGSIYAH A BADA, UGU WEYN, UGU XOOG BADAN , UGU DHEER. LAAKIN WAXAAN NAHAY MAQLUUQA UGU CAQLIGA BADAN!!!!!!!.

WAXAA JIRI JIRAY LIBAAX KU NOOL DUURKA DHASHIISA YAR AYUU BARI KU YIRI:" WAX AAD KA BAQDAA MA JIRO OO XAYAWAAN AH, LAAKIN ISKA JIR MIDKA LABADA LUG LEH EE DADKA LA YIRAAH WUXUU LEYYAHAY MASKAX(CAQLI).MAALIN MAALMAHA KA MID AH LIBAAXI YARAA AYAA LA KULMAY NIN, MARKAY ISKU SOO BOODEYN AYUU DURBADIIBA LAGDAY, WUXUUNA KU SIGTAY IN UU DILO, WUXUU SOO XUSUUSTAY WAANADDII AABIHII, MARKAAS AYUU WUXUU NINKII WEYDIYYAY" AABAHAY WUXUU II SHEEGAY IN AAD MASKAX LEEDIHIIN MA I TUSI KARTAA MASKAXDAADA, " NINKII AYAA UGU JAWAABAY HAA, LAAKIN AQALKA AYAA KU SOO DHAAFAY MASKAXDEEDA, HADDII AAD ISII DEYSID WAAN KUU KEENI KARAA SI AAD U ARAGTID" LIBAAXII YARAA WUU AQBALAY, NINKII WUXUU KU YIRI LAAKIN ADIGA WAA ISKA TEGI KARTAA HADDII AAN DAAHO SI AADAN U TAGIN AAD GEEDKAAN KUGU XIRO, SI AAN KUU HELO MARKA AAN SOO NOQDO, LIBAAXI YARAA WUU OGOLAADAY IN LAGU XIRO GEEDKA , NINKII MARKII UU XIRAY AYUU GARAACID KULA DHAQAAQAY ILAA UU KA DHINTO LIBAAXII YARAA, MARKII UU DHIMAN RABAY AYUU SOO XASUSSTAY WAANADII AABAHII, " KA DIGTOONOW DADKA WAXAY LEYYIHIIN MASKAX".

NASIIB DARO , MA ADEEGSANO MASKAXDA ALLAH INA SIIYAYA SI BUUXDA, MARARKA QAAR WAAN KA TAGNAA ADEEGSIGA MASKAXDA, WELIGEEN MA ADEEGSANO, CILMI BAARIS DHAB AH WAXAY SHEEGAYSAA IN CELCELISKA DADKA SIDA NAADIRKA AH U ADEEGSAD WAXAY ADEEGSADAAN 5-10% AWOODA MASKAXDIISA EE SUURA GALKA AH .

Weydiimo

1. Goormee ay tahay in qofka uusan go'aan gaarin? Maxayna tahay sababta?
2. Maxay tahay qofka in uusan sameynin si uu u gaaro go'aan la fulin karo?
3. Maxay tahay laabooyinka afarta ah ee geedi socodka go'aan gaarista? U liis geli sida ay iskugu xigaan?
4. Sheeg shanta talaabo – sida ay iskugu xigaan- ee hanaanka currinta ee go'aan gaarista.
5. Xogta waa mid wax tar leh, sifadee ugu dhibka badan iyo sifadee ugu dhibka yar?
6. Hanaanka maan kicinta waa hanaan wax tar leh, talabadee ugu dhib badan , talaabadee ugu dhib yar?
7. Maxay tahay amarka uu Quraanka ka bixiyay Shuraha (wada Tashiga).
8. Haddii Nabiga uu wada tashi la sameyn lahaa asxaabiisa dagaalkii Uxud waqtigaan ama casrigaan aan nool nahay, waa kee hanaanka shuurada ugu wax tarka badan uu raaci lahaa Nabiga iyo midka ugu wax tarka yar?
9. Sidee leysugu xiri karaa doodaan Shuuradda iyo mida Hogaanka aan soo xusnay?

Leyli Guud

Adigoo ah Guddomiye ku xiggenka midowga bulshada dhexe, oo karti u leh in aad ka soo jiidatid ardayda Muslimka ah ee degan xeradda ardaydda, si ay uga qeeb qaataan howsha qeybinta buugaaga uga dambeeyay, si iska wax u qabsa ah, howshaan si wanaagsan ayee u fushay, oo waafaqsan cabirka aad u dejisay, Hogaamiye jaaliyaad yare ee aad deris tiihin ayaa ku weydiistey in aad howshaan oo kale u qabatid. Adigoo adeegsanaaya ardayda aad soo xulatay si iskaa wax u qabso ah, waxaad dooneysaa in aad gacan siisid laakin waxaad rumeysan tahay in guusha aad ka gaartid bulshadaada dhexdeeda in ay aad muhiim ugu tahay maslaxadda ummadda Islaamka guud ahaan.

1. Qor qaar badal xaleedyadda la aqbali karo ee laga yaabo in aad tixgelisid.
2. Diyaari jadwal aad ku ururisid xogta aad u bahaan doontid si aad go'aan u gaartid.
3. Ma waxaad gaareysaa go'aan keligaa, mise dadka kale ayaad ka qeyb gelineysaa go'aan gaarista? Maxaad uga qeyb gelineysaa? Side uga qeyb gelineysaa?
4. Imtixaan go'aankaaga suura galba ah adigoo u eegaya ayatiin, raad reeb, tixgelin sifo, iyo noq noqad, waxyaabhaan xaaladaan midkee ah midka aad ugu muhimsan ee saameenta leh? Iyo midka ugu leeta ee saameenta leh?

Cutubka 8^{aad}

Go'aan Vs Dhaqan gelin

- I. Waa maxay Dhaqan gelin?
- II. Isiradda dhaqan gelinta eek u jira Go'aan Gaarista.
- III. Curiye-yaasha Dhaqan Gelinta.
  - A. Go'aan Gaarsiin.
  - B. Fal tilmaamid
  - C. Masuuliyad u xil saarid.
  - D. Howl Jadwaleyn.
  - E. Misaaniyadda Ilaha dhaqaale.
- IV. Qofuladda iyo Furayaasha howlaha ku qabsoomaan
  - A. Xusuusnow xusuus qor jeebeedka.
  - B. Cudurka wax qabad yaraanta.
  - C. Sameey 100%, ha sameeyn 99.99%
  - D. Aabaha iyo saddexdiisa Caruur.

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad dhameysid barashada cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Isku xirrida dhaqan gelinta go'aan iyo gaaristiisa.
- Qorsheenta dhaqan gelinta go'aan.
- Dhisida dhaqan gelinta inta lagu jiro geedi socodka go'aan gaarista.

I. Waa maxay Dhaqan Gelin

Go'aanka wuxuu wanaagsan yahay inta ay wanaagsan tahay dhaqan gelintiisa, go'aanka wax ku oolka ah wuxuu u baahan yahay talaabo ama hab dhaqan ka imaanaya dadka uu saameenayo go'aankaas. Waxaa kaloo laga yaabaa in uu u baahan yahay in aan talaabo la qaadin.marka go'aanka u baahan yahay talaabo in la qaado si loo fuliyo, go'aanka waa in la dhaqan geliyaa in loo dareemo wax yeeladiisa.

Dhaqan gelin waa talaabada lagu fuliyo go'aan. Qof loo xilsaaray ama koox aye tahay in ay fuliyaan talaabo ama talaaboojin isku xiran waqtii gaar ah dhexdiisa iyagoo adeegsanaaya xirmo qalab Ilaha dhaqaale ee ururka ah. Kani waa dhaqan gelinta go'aanka.

II. Isiradda Dhaqan Gelin ee ku jira Go'aan Gaarista.

Go'aanku waa niyeysi fiican ilaa inta lagu dhix fulinaayo howl oo uu ka noqonaayo mid dhameestirma.go'aansiga iyo qabashada way is dhameestiraan. Quraanka wuxuu na farayaa in aanan oran waxa iynaan yeeleynin, iyo in aan si wacan u qabanaa waxa aan go'aan sanay in aan qabano.

“ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَمْ تَقُولُنَّ مَا لَا تَعْلَمُونَ ” (سورة الصاف - ٢) .
Kuwa ALLAH rumeyoow maxaad u oraneysaan waxa aadan faleynin” .

“فَإِذَا عَزِمتَ فَتَوَكِّلْ عَلَى اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ” (سورة آل عمران) .....

Marka aad go'aan gaartid ALLAH talada saaro, ALLAH wuu jecliyahay kuwa isaga talada saarta.”

Go'aan gaaris micnaheeda waxay tahay in waxyaabaha u gaarka ah xaalada la taagan yahay si fiican looga fekeray, iyadoo loo marayo, badal xaleed yada ee kala duwan oo la daah furaa, khatarta iyo faa'iidada oo la cabiraa, iyo in la garto sida loo qabanaayo iyo cid qabaneyso.marka halkaa la joogo si caqli gal ah aye u tahay mid qeexan howsha ay tahay in la qabto.

Go'aan wax tar leh waa balanqaad howl iyo natijjooyin. **Qodobka koowaad:** hubi in qof walbo ay tahay in uu go'aankaan dhaqan geliyo in uu ka qeyb qaatay si masuul ah go'aan gaarista. Waxaa iyana la mid ah dhanka muhimadda ay lee dahay, in bilowgaba lagu darro balanqaad howl go'aanka qudhisa. Dhamaan ujeedooyinka shaqo go'aan lagama gaarin haddii aynaan lagu fuliyo ujeedooyinkaas talaabooyin xadiidan oo loo xil saaray qof gaar ah.

Go'aan wax tar leh, dhaqan gelintiisa yaa lagu dhix dhisaa. Saa waxaa lagu sameen karaa in si baaxad leh looga qeyb geliyo go'aankaan gaaristiisa dadka uu saameenayo.iyo dood mug leh in la geliyo mowduuca inta lagu guocco jiro geedi socodka go'aan gaarista.qaabkaan, waxyaabha lama horaanka ah iyo balaanqaadka howleed way damaanad qaadeen dhamaan qeybaha ku lugta leh go'aankaan fulintiisa.

Intaasi waxaa dheer, go'aan waxaa lagu saleeyaa waxyaabo la filaayo/ doonayo kuwaaso ay tahay in mar walba lagu tijaabiyo xaqiqida dhabta ah ee jirta. Tijabadaan waxaa lagu fulin karaa in lagu dhix dhisoo wareeg war celin ah geedi socodka go'aan gaarista, si toos ah si loo ogaado xaqiqida dhabta ah ee socota, si loo hubiyo go'aanka in uu yahay mid dhaqan gal ah.

III. Curiye yaasha Dhaqan Gelinta

Si loogu bedelo go'aan howl qabad, waxaa loo baahan yahay in laga jawaabo dhoor su'aalood oo kala duwan, kuwaas oo in go'aanka si wacan loo dhaqan geliyo lagu saleeyay. Waan kuwan:

- Kumaa la war gelinayaa?
- Maxa ay tahay in la qabto?
- Kumaa qabanayo?
- Goormee tahay in la qabto?
- Kumaa daboolayo qarashka?

Suaalahaan waxaa looga jawaabay talaabooyinkaan soo socda:

A. Gaarsii Go'aanka

Kumaa la gaarsiinyaa Go'aanka? Waan in la gaar siiyaa cid walba oo uu saameenayo go'aanka. Qaar ka mid ah waxaa laga yaabaa in ay gacan ka geysteen gaarista go'aanka. Qaar kale waxaa laga yaabaa in ay gacan ka geysan. Qaar waxaa lagaayaabaa in ay nopolqadaan cidii dhaqan gelineysay, qaar kale waxaa laga yaabaa in ay natijada helaan keliya.

B. Falka tilmaan

Maxaa ay tahay in la qabto, ama waa maxay talaabadda ay tahay in la qaado? Kani waa nuxurka go'aanka, jawaabta waa in ay ahaataa mid xadidan oo lagu fulin karo xaaladda taagan, waayo waxay tilmaamaysaa balanqaad howleedka uu go'aanka u baahan yahay. Sidaa darteed, waxaa lama horaan ah in si baaxad leh loo fahmo xaaladda taagan inta aan la qaadan go'aanka la doonayo. talaabadda ama talaabooyinka xiriirsan ama tixan waa in loo tilmaamaa qaab ay dadka ay tahay in ay fuliyaan u fulinkaraan. Howl xadiidan oo in la qabto ay tahay waa in laga tixraacaa tilmaamahaan waana in si qeexan loo sheegaa.

C. Masuuliyadda xilsaar

Kuma ay tahay in uu qabto? Masuuliyaddaha waa in loo xilsaar cid qabto, oo fulisa waxaa uu go'aanka raadinayo. Cidani waxay noqon kartaa qof ama qeyb ka mid ah ururka oo aqoon u leh howsha. Laba jeerba, xilsarida masuuliyaada howsha la qabanayo waa in ay magic ahaan in darajo ahaanba loo qeexaa si meesha looga saaro mugdiga iyo si looga hor tago in xisaabtanka cidkale loo wareejiyo. haddii qof walba uu hal waajib shaqo ka masuul ka yihii, ma qabsoomeyso, waayo, cid walba waxa is leedahay cid kale ayaa qabaneysa howsh. Xusuuso sheekadii "Boqorka iyo Haanta Malabka" fuustadii biyahii ayaa buuxiyay, waayo cid walba waxay is tiri qofbaa ku shubi doona Malabka.

Boqorka iyo Haanta Malabka

BOQOR AAD U JECLAA MALABKA QAALIGA AH, AYAA DOONAY BERRY IN UU OGAADO ILAA HEERKA AY DADKIISA JECL YIHIIN, WUXUU MAGAALADDA BARTAN KEEDA DHIGAY HAAN WEYN, WUXUU DADKII KA CODSADAY IN QOF WALBO OO JECEL UU KOOB MALAB AH KU SHUBO HANTA. QOFBAAN WUXUU KU FEKERAY IN UU KOOB BIYA AH KU SHUBO HANTA, HAL KOOB BIYA AHNA WAXBA KAMA DHIMAAYO MALABKA MAR HADDII DADKA INTOODA KALE AY KU WADA SHUBAYAA MALAB. MARKA UU BOQORKII FURAY HAANTII, WAXAA KA BUUXAY BIYO, WAXAY UU MUUQATAA IN QOF WALBA UU SIDA QOFKAA U FEKERAY.

D. Howlaha jadwaley

Goormee ay tahay in la qabto? Waa in la dejiyaa waqt shaqo oo jadwaleysan. Go'aanka aad ayuu waqtiga ugu saamoobaa, waxaa laga yaabaa in uu lumiyo wax tarnimadiisa haddii si aad u deg deg ah loo fuliyo ama haddii si aad ah loo daahiyo fulintiisa.ama qeybaha kala duwan ee go'aanadda iyo howl qabadka aan waqtigood saxda ah la fulin.Tusaale ahaan, sawirka aad xun aan bixineyno muxuu yahay, marka aan dhambaal dirno kaas oo gaaraya meesha loogu tala galay marka ay dhamaato xilligii loo baahnaa in jawaabtiisa la helo.

E. Misaaniyadda Ilaha Dhaqaale.

Qarashaka ku baxayo waa imisa? Haddii jawaabta ay tahay si dhab ah looma huba, waa in la sameeyaa qiimeen dhab ah. Go'aanka wax tarka leh waa midka lagu fulinkaro misaaniyadda u degsan ee loo ansaxiyay.

Barta Dhaqaaqa	1959, waxaan arday ka ahaa Norwood Technical College ee London ku taal, maalin maalmaha ka mid ah, ayaa walaal ardayda ka mid ah igu yiri” mar walba adiga waad faraxsan tahay waadna dhoola cadeyneysaa, waxaan jeclaan lahaa in sidaada oo kale in aan ahaado.” Isla maalintaas galabteeda walaal kale ayaa igu yirri” maxaa mar walba ugu muuqataa mid cabursan oo aan faraxsaneyn, maxaa ku helay”
Feker kadib baar inta aadan talaabo qaaadin ama fal celinin.	1979, waxaa la ii xilsaaray in aan maareeyo mucaskar tababareed oo soo diyaariyeen WAMY iyo IIFSO , oo Cyprus lagu qabtay. Maalinkii saddexaad waxaa ii yimid laba walaal, waxay igu yiraahdeen” kani waa xirro aad u adag waxaan dareemeynaa in aan xerro military ku jirno, “ maalinkii afraad waxaa ii yimid laba kale oo ka qeyb gala yaasha ah, waxayna igu yiraah deen “ barnaamijkaani waa waqt lumis , waan in barnaamijkaan aan beddelnaa oo aan innaga isku tababarnaa sida askarta oo kale”. Waxay ahaaneysaa bur bur haddii aan durbadiiba qaadano aragtidda dadka oo aan qorshaheena beddelno innagoo rali gelineyno. Dadka waxay lee yihiin garaad kala duwan aqoon kala duwan, waxana ka yimaadeen bey'ado kala duwan iyo dhaqamo kala duwan, sidaa darteed waa in aan araa'dooda eegna , dhirin dhirinna , oo aan ka baaran degnaa, wada tashi ka sameynaa inta aanan bedelin qorshaheyna. Fal celin haddi aan wax ku maareyno bur bur aye ina gaarsiineysaa. Waa in aan dadka dhegeysanaa laakin waa in aan ku soconaa qorshe aad looga baaraan degay. In kastoo aan dadkeyna ka wakiil nahay haddana ALLAH xagiisa masuuliyd ayaa innaga saran taas oo in faraysa in aan si xikmad leh wax ku hogaaminaa. Dhaqdhaqaaqa Islaam waa in uu istaaga meel uu isaga wax ka hogaaminayo ee ma aha isaga in ay dadka hogaamiyaan.

IV. Furaha howl qabadka

Haatan, mar haddii aan kasbanay xoogaa aqoon ah ee la xiriirta geedi socodka dhaqan gelinta go'aanadda, waxaan faa'iidi karnaa xoogaa tilmaamo shaqo maalmeed ee howlaha lagu fulin karo. Sheekooinka gaaban ee yar, iyo xusuusimaha daba yaal, waxaan baareynaa waxa sameynaya kala duwnaashaha u dhexeeya guuleysiga iyo guul dareysiga howl qabadka: tusaale ahaan: heysashada xusuus qor si loogu qoro waxyabaha in la sameeyo ay tahay, ku socoshada qorshaha shaqo, fulinta shaqo walba 100%. Iyo ilk u heynta wax qabadka marka dadka la is bar bar dhigayo.

A. Xusuusnow xusuus qorka jeebka.

Dadka way ilowsho badan yihiin, si aad u saxdid ama u hagaajisid arrinkaan, mar walba xusuus qor yar, ama waraaq yar ku sido jeebkaaga. Qor wax walbo oo aad ddoneysid in aad xusuusato, weliba sida ay u kala muhimsan yihiin u kal hormari. Eeg laba jeer ugu yaraan maalintii. Waxaa wanaagsan mar subaxi hore , mar kalena galabtii.ku dari hay wax yaabo cusub mar walba kana saar waxii aad qabatay. Kani waxay ku sii neysaa dareen howl qabad. Muhim ma aha sida aad u xusuus wanaagsan tahay, isku day hanaankaan, waa mid abaal badan, waad la yaabi doontaa saameenta ay ku yeelan doonto wax qabadkaaga.

B. Cudurka waxqabad yarida!

Waxaa xaqiiq ah in wax howl qabadka wanaagsan ay salka ku heysa aasaas aragtid sax ah.sideey ahaataba, fekradeynta iyo aragtiyeenta (fekrad iyo aragti abuuridda) inta badan waxaa sameeya Hogaamiya yaasha iyo Culimadda Cilmiga ku xeel dheer.

Maxaa ku saabsan raacatada ama shaqaalaha? Waxay ku dhiban yihiin cudurka howlqabadka liita. Eeg uun waxa dhacaya kulamadda dhexdooda , ee qiyas saamiga quman ee howsha looga hadlayo.

Waa in aan diiradda saarnaa shaqada oo aan hadalka iska deynaa, ALLAH, Rasuulkiisa NNKH, iyo Mu'miniinta oo dhan way daawanayaan wax qabadkeena. Dhibta weyn ee hadalka waa hadalka oo bedela ama gala kaalinka wax qabadka. Markaan aan mashruuc wax badan ka hadalno, waxaa u janjeersanaa in aan rumeysano in lagu dadaalay oo wax badan laga qabtay. Tusaale cad waxaa u ah manhajka Dugsiyadda Islaamiga ah, wax badan ayaa laga hadlay welina waxba lagama qaban.

Waa dabeeecadda dadka in mararka qaar hadalka uu galo halkii wax qabadka. Wax qabadka yar wuxuu dhalaa in loo baahdo hadal badan si loo ganciyo dareen dambiga uu gudahiisa ka dareemayo qofka. Si aan fekradaan uga dhigno howl, waxaan u qaadan karnaa hadalka iyo wax qabadka sida Amaah (lacagta aad deymatid ama deynta kugu ah) iyo deyn (lacagta lagaa amaahdo oo kuu maqan). Eray walba waa deyn kaa maqan , fal walbana waa amaah ku soo gasha haddii sidaan aan arrinka u fahano waxay inaga dhigi karta dad diirada saara wax qabadka oo aan hadal badneyn.

C. Wax qabadkaaga 100% ka dhig, ha ka dhigin 99.99%

Waxaa la qiyaasaa qiyaas aan dhab aheen, in 90% dadka ay qabtaa 50% keliya howshooda. 9% waxay qabtaan 95% howshooda, 1% ayaa dhameystira howshooda 100%. Kani wuxuu micnahiisa yahay haddii aad tahay Maamule , kuma aamini kartid shaqaalahaaga aaminaad buuxda oo 100% ah shaqadooda, ilaa 1% oo shaqaalaha ah mooyee. Kani wuxuu saaraya culeys weyn madaxda sare, kuwaas oo ay tahay in ay fuliyaan dhameystirka ugu dambeeya ee howsha. Kani sida badan waxbuu curyaamiyaa. Waxed maqashaa dadka oo leh howsha wey dhamaatay, iyo waxaan u baahanahay in aan sameyno kan iyo kaas keliya.taasi mecnaheda waa in ay howl dhamaanin, maxay u sameyn waayeen kan iyo kaas inta ayan kuu imaan?.

Inta badab dadka waxay kugu yimaadiin in ay sababeeyaan howsha waxa ay u qabsoomi weyday. Aduunka waa raali gelin ama sababeen buuxda.waxaa loo bahaan yahay howlkar dhab ah oo isagoo raaligelin bixin kara, haddana xalinaya mashaakilka , howshana dhameystiraya 100%. Dadkaan waa dad iyaga is dira isna ilaaliya.haddii maamulahaaga u kugu tiirsaneyn is weydii: ma ahay qof lagu tiirsanaan karo? Howsheeda ma 100% ayaan qabtaa mise 99.99%. xikmadda Nabiyeed ayaa sidaan u dhigta arrinkaan:

إِنَّمَا النَّاسُ كَابِلٌ مَائِةً، لَا تَوْجُدُ فِيهَا رَاحَةٌ" (مسند ابن حنبل، صحيح البخاري، صحيح مسلم، سنن الترمذى، و سنن ابن ماجه).

" dadku waa sida boqol halaad oo geel ah, oo aadan ka heleynin Owr qura."

Isku day in aad noqotid 1% howl karka ah ee lagu tiirsan karo oo dhameystira howshiisa 100%.

D. Aabe iyo saddex caruur ah!

Dadka deegaanka ayaa iyagoo careysan u yimid Aabahii waxay ku yiraahdeen" maxaa uga door bidaa wiilkaaga yar labada ka weyn". Wuxuu ku jawaabay, halkaa ii jooga , ee idin ogaada sababta aan u door bido midka yar" kadib wuxuu u yeeray saddexda wiil, wuxuu u sheegay in ay aadaan dekenna badda, ee saacad ka dib war iigu keena. Waxay soo noqdeen saacad ka dib ayagoo war sida:

Midkii ugu weynaa wuxuu yiri: waxaa inoo yimid xamuul ama rar makiinado ah.

Midkii dhixeenka ahaa wuxuu yiri: waxaa innaga soo gaaray Japan saddexmakiinadood.

Midkii ugu yaraa wuxuu yiri: waxa inna soo gaaray saddex makinadood, oo aan qalabkooda dayactirka la soconin, mid ka mdi ah makiinadaha dhaawac ayaa gaaray, annigana waxaan qoraal dacwad ah u gudbiyay shirka ceymiska, waa in aan dhameystirnaa waraaqaha inoo dhiman sitimaanka soo socda si uusan waqtiga inooga dhicin, sidoo kale waa in aan yareen xishoodka iyo af gaabnaanta.

Samee shaqo dhameestiran, qirana waxa aad ku gaabisay inta aadan is bar bar dhigin cid kale.

Leyli

Lixda waaxood ee Mashruuca

Ma xusuusan kartaa mashruuc oo ay ka jiraan waaxahaan lixda ah ee soo socda, sidaan is daba yaalka ah.

1. Xamaasad
2. Dhalanteed la'aan
3. Argagax
4. Dambi raadin ama qaf raaadin
5. Canaan loo jeediyo cid aan dambi galin
6. Amaan iyo sharfid loo jeediyo cida aan wax qaban.

Isku day in aad malaysid, haddii mashruuc la mid ah mar kale la qabto, maxaa si ka duwan u qaban laheed? Khibradaada la wadaag kooxda aad siminaarka ku wada jirtaan.

Rigooyin ama safaf dhaqan geliye yaal ah

Ma garaneysaa sida aad ula dhaqmi laheed ?

- (K)wax walbo og. Isaga wax walba wuu yaqaan adiga waxaba ma taqaanid.
- (D) kali taliye. Hal hanaan ayaa jira oo wax loo qabto, waa hanaankiisa.
- (B) dhabar jebiye. Mar walba oo aad dib eegtaa dabarkaga mid ayaa ku taal.
- (CC) eedlow. Wax walba qalad ayaa ku jira intaan asaga ka aheyn.
- (C) Loolame. Maalin walba dagaal ayuu ku jiraa.waa in uu asaga guuleystaa oo aad adiga lumisaa.
- (E) carro badan ama qarxaya. Waa sanduuq baaruud ah oo dul saran qarxiye aad u yar.

Barta dhaqaaqa

Guusha Shan geeslaha Ah Ee Abaabulka

Marka aan ogaano mushkilada, taa micnaheeda ma aha in aan xalinay, waxaan u baahanahay in aan qeexna oo aan sameynaa baaris dhab ah marka hore.

Ka dib waa in aan xal soo bandhignaa, iyo in aan daawo lagu caafimadayo qornaa. Ka dib aan is weydiino “ xalkaan ma lagu dhaqan gelin karaa xalaadaan taagan? Ilaa iyo cabirkee ama qiyaastee?jadwal waqtiedyedkee lagu fulinna? Go'aanadaan oo dhan waa in la garaa. Waxay u bud dhigayaan qorshe howleed.ugu dambeen, waxaan soo gaarnay marxaladii daba gal ka lagu sameyn lahaa go'aanadaan, oo lala socon lahaa dhaqan gelintooda. Afarta marxaldood ee hore waa aragti innaga gargaareysa sidii aan u gaari laheyn go'aano, laakin inta aan ka dhaqan gelineyno horey uma aanan dhaqaaqin.inta ay fulinta socoto waxaan u baahanahay xog celin iyo indha indheen joogta in aan ku heyno isbedelka iyo horumarka xaalada taagan. Khibrad ayaa muujineysa in xaaladaha inta badan , ururka uu dhaafo marxalada intooda badan laakin uu ku istaago marxaladda fulinta. Sababtana waxay tahay dabagal iyo la socod la'aan. Xalka dhibtaan waa in loo magacaabo qof maamulka ka tirsan howsha dabagalka iyo la socodka dhaqan gelinta go'aanadda.qofkaa wuxuu la mid yahay xubta barlamaan ee u xil saran afti qaadida.waana in uu maanka ku hayaa afartaan wax yaalood ee soo socda:

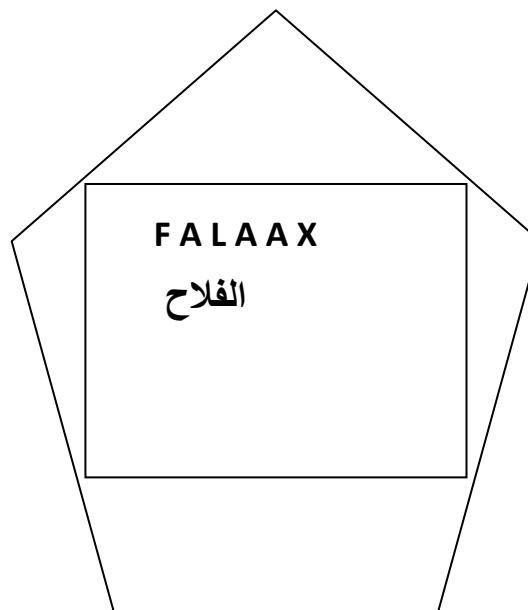
1. Waa in ay cadaataa cida fulineysa go'aanada la gaaray. Waqtiga lagu fulinaayo, misaaniyadda loo qoondeyay, sharuudaha loo noqonayo iyo awooda loo baahan yahay si loo fuliyo howsha.
2. Qoraal shireedka waa in la diwaan geliyaa , loona qeybiyaa xubnaha.
3. Xiriir joogta ah waa in lala yeeshaa dadka loo xil saaray howlaha, xusuusin keliya loolama xiriirayo, laakin si looga helo waxbixin horumarka ay howsha ku socot.xiriirada qaar waxay ahaan karaan maalinle, sitimaanle, iyo bille. Sida deg degta ah ee loogu baahan yahay aye ku xirintahay. Waxbixinadda waxay ahaan karaan qoraal ama hadal, hadba xaalada sida ay tahay.
4. Haddii ay dhashaan mashaakil inta howsha la fulinaayo, xubinta dabagalka u qaabilsan waa in ay madaxda sare la tashataa.

Shan Heesoodka Guusha (Falaax)

1. Dareen mushkiladda

5. Daba gal/
La soco

2. Baar mushkiladda

5. Qorshee
Dhaqan gelinta

3. Qor xalka

Weydiimo

1. Side ugu dul dhisi la heed dhaqan geli go'aan dhexdiisa?
2. Doorkee ayuu ka ciyaara jawaab celinta/ xog celinta fulinta go'aanadda?
3. Maxay yihiin shanta talaabo ee dhaqan gelinta go'aanada?
4. Maxay tahay arrinka muhimadda koowaad la siinayo marka masuuliyadda fulinta go'aan loo xil saarayo qof ama koox?

Leyli Guud

Midowga Bulshadda Dhexe waxay go'aan ku gaartay in xarun Islaami ah laga dhiso Magaalo weyn, labada sanno ee soo socota. Go'aan si feejignaan leh ayaa loo qaatay.adiga ayaa laguu xilsaaray si aad u dhaqan gelisid, adigoo ah Xoghayaha Fulinta ee Bulshadda.

1. Xadid talaabooyinka aad qaadeysid si aad u fulisid go'aanka.
2. Sheeg khataraha qarsoon oo aad baadi goobeysid si aad u ga hor tagtid.
3. Deji qorshe mashruuc si aad ula socotid horumarka dhaqan gelinta, qorshaha waa in uu ku jiraa: Jadwalada, waqtiyadda muhimka ah, iyo qarashka, iwm.

Cutubka 9^{aad}

Gundhiga Qorsheenta

- I. Waa maxay Qorsheyn?
- II. Qorsheynta sida howl joogto ah
- III. Isiradda saameeya Qorsheynta.
  - A. Dhiirigelin
  - B. Waqtii
  - C. Awooda maamul
- IV. Qorsheen ku saleysan MBO(maareyn ku saleysan qorsheyn)
  - A. Diyaari
  - B. Go'aami
  - C. La xiriir
  - D. Ilaali
- V. Waxtarka ay qorsheenta Tahay.
  - A. Tixgelinadda qorsheenta ka horeysa.
  - B. Qorhse urursan iyo mid baahsan
- VI. Qorshe Howl Sannadeed
- VII. Galka Qorsheenta: nidaamka S-8.
- VIII. Yoolalka

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad aqrisid cutubkaan waa in aad karti u yeelataa:

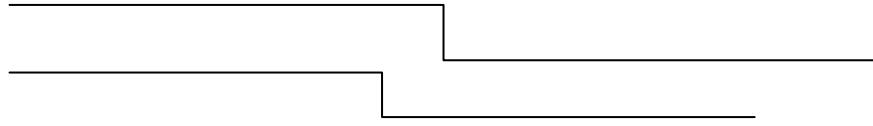
- Qeexida qorsheyn iyo doorkiisa maareenta howlaha.
- Kala saarida heerka kala duwan iyo qaababka ee qorsheynta.
- Qeexida xiriirkha ka dhexeya heerka qorsheynta
- Dejinta qorshe uu ku jiro qorshe howl sannadeed.

I. Waa maxay qorsheyn?

Qorsheyn waa habka aan qaladaadkeen waraaq ugu qoreyno, waa habka aan u jadwaleyno geedi socodkeena aan ugaga dhaqaaqeyno barta aynu taaganahay dhanka aan dooneyno in aan gaarno. Inta aan ku jirno waddada aan ku gaareyno halka aan dooneyno, waxaan isku daynaa in aan wadadda weyn uga dhaadhacno jidatka dhicyaal iyo khadadka ka faracma. , haddii isku daygaan lala socon waayo waxaa ku jireynaa socod aan dhamaan, waxaana ku guul dareysanynaa in aan gaarno halka aan dooneynay.meel uun in aan gaarno waa laga yaabaa, laakin halkaa ma ahaaneyso halka aanu dooneynay. Qorsheynta iyo daba galida waxay inagu hageysaa jihada aan u socono.

Gaarista yoolka ama dhameystirka ujeedo weyn, xikmaddaan dhab aye ahaaneysaa: “haddii aan ku guul dareysano in aan qorsheyno, waxaan qorsheyneynta in aan guul dareysano.”

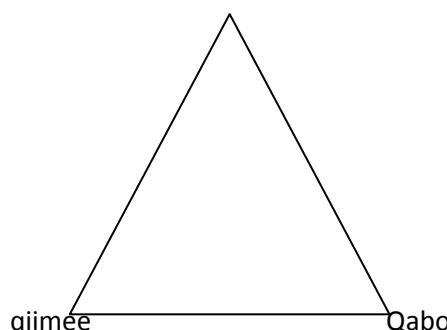
Ma Dhameystirna.....

II. Qorsheynta: Howl socota.

Dhan marka laga eego, qorsheynta waa howl socota oo isdaba yaal iyo wareeg ah. Waxay micno beeleysa marka wareega ku wareegsan wadda la soo fara geliyo ama jihadda laga wareejiyo. Jaantuuska saddex geesoodka ah ee hoos ku sawiran dhexdiisa, qofka wuxuu ka bilaabi karaa wareega halka uu doono.

Qorshee

Qorsheyn waa howsha ururinta xogta iyo maleyn ta mustaqbal ka si loo qaabsameeyo shaqoo yinka lama huraanka u ah fulinta ujeedooyinka ururka.

Qorsheynta waxay xaqijineysaa shaqoo yinka habeysan oo ujeedado ku fadhiya, ayadoo u mareysa jiheynta dadaalada oo dhan dhanka natiijooyinka. Waxay tilmaameysa baahiyada isbedel ee burrito, qorsheynta waxay u diyaarineysa howsha kormeerida iyo daba gal ka aasaaskii ay ka dhaqaaqi lahaayeen si ay natiijadda shaqoo yinka la qorsheeyay ayan uga leexan xadkii laga filaayey. Waxay dhiiri gelineysaa fulinta, waxayna inoo sahleysaa sidaa aan u fekradeyn iyo aragtiyeyn laheyn guud ahaan Ururka. marka aan ka eegno dhanka habdhaqanka, waxa na laga suaayo waa in hogaansanaanteen howsha Islaamka ay ahaato mid adag marka aan ku guda jirno howsha qorsheynta ee loo marayo wadatashi is weydaar ah(Shura'a).

III. Isiradda saameeya Qorsheynta

A. Dhiiri gelin

Qorsheynta fansaarka dhiirigelinta Hogaamiyaha, haddii ay diirada saareyso waxa dhacaya mustaqbal ka dhow ama waxa dhici doona mustaqbal ka fog. Qorshaha waqtiga fog muraadka laga leeyahay waa in Ururka loo dhaqaajiyo dhanka ay tahay in uu gaaro, waxaana loo yaqaan Qorshe Istraatiiji. Dhanka kale, muraadka qorshaha waqtiga dhow waa ka mira dhalinta shaqoo yinka xilliga dhow, iyo shaqo maalmeedka. waxaana loo yaqaan , Qorhso xeeladeed ama qorshe howleed.

Qorshaha Istraatiiji yadeed waxay dejisaa jihadda guud ee Ururka iyo howlha mudannata koowaad leh. Qorshaha Istraatiiji waa natiijadda geedi socodka go'aan gaaris nidaamsan, ku saleysan aqoon balaaran saameenta mustaqbal ka, si nidaamsan loo abaabulay dadaalka loo baahan yahay in lagu fuliyo go'aanadaan. Iyo cabirida natiijooyinka go'aanadaan oo la bar bar dhigo kuwa la filaayeye ayadoo loo marayo xog celin nidaamsan. Qorshaha istraatiiji wuxuu xisaabta ku darsadaa beya'dda dibada ka ah Ururka oo ay qaabeysa, Isiradda saameya arrimaha Bulashadda, siyaasadda, iyo dhaqaalaha. dhanka kale, Qorshe howleedka wuxuu jadwaleeya shaqooyin gaar ah iyo mashaariida. Halka qorsha xeeladeedka sida guud uu gaaro xilli sannad ah. Istraatiiji yadana waxay gaartaa shan ilaa tobanaan sanno ama ka badan.

B. Waqtii

Qorsheynta waa fansaarka waqtii waayoo qorshayaasha waxay khuseeyaan ama ahamidda saaraan go'aanadda shaqo, shaqaddana mar walba waxay diiradda saartaa natiijooyinka ku jira baaxadda waqtii mustaqbal ka ah. waxaan dejin karnaa qorshe ku siman bil, sannad, ama tobonaan sanno. Inta ay dherer la egtahay mudada waqtiga qorsheynta, ayee dalabka howsha noqoneysaa. qorshe wuxuu ka wakiil yahay natijada shaqoo yinka la fulinayo si loo gaaro yoolka la tiigsanayo. qorshoo yinka waxaa look ala saari karaa, marka loo eego foogaanta waqtii lagu saleeyay sida soo socota:

- a. Qorhse xilliga dhow ah.
- b. Qorshe xilliga dhexe ah.
- c. Qorshe xilliga fog ah.

Qorshaha xilliga dhow waa in lala mideyaa qorshaha xilliga fog, qorshaha xilliga fogna waa in loo qeybiya qorshooyin xilli dhow. Isla socodka iyo is diidin la'aanta ee qorshayaashaan – kuwa fog iyo dhow- waa aasaas u tahay in sida ugu wac loogaga faa'ideysto ilaha dhaqaale (dadka , hantid iyo qalabk) loogu tala galay in lagu fuliyo Qorshooyinkaan.

a) Ujeedooyinka Uruurka.

Qorshayaasha waqtiga fog, sidoo kale waxaa loo yaqaan qorshayaasha Istaraajiiga, waxay gaaraan shan ilaa toban sanno, curiyaha ugu muhimsan ee qorsheynta xilliga fog waa yagleelida ujeedooyinka Ururka. Aynu si kooban u siino tixgelin waxa loola jeedo ujeedooyinka Uruurka.

Ujeedo Urureed waa xaadal rabitaan amuuro , oo uu Ururku isku dayayo in koox ahaan u xaqiijiyo.ujeedadaan Urureed waxay qeyb ahaan ku saamowdaa ujeedooyinka Hogaanka la doortay., xubnaha Ururka ee aan ka tirsaneyn Hogaanka sare, iyo dadka ka tirsan bulshadda/jaaliyadda muslimminta guud ahaan. Ujeedooyinka Urur islaami ah waxaa lagu saleeyaa awaamirta Quraanka, Sunnada Nabiga NNKH, iyo dhaqanka Shuraha ee xubnaha Ururka.

b) Xilliga fog ama qorshooyinka Istraatiji.

Marka la dejinaayo qorshooyinka Istraatiji ah, Guddiga Fulinta waa in ay tixgelin sii yaan laba xirmo maleymo ah:

- a. Malaynta ku saabsan isiradda saameenta leh ee aan la xakameyn Karin.Tusaale: isbedelka dadweynaha, iyo umuuraha Siyaasadeed, iwm.
- b. Malaynta ku saabsan isirada saameeynta leh ee la xakameyn karo. Tusaale: gunooyinka misaaniyadda, mudnaanta amuuraha Dacwadda.iwm.

Hanaanka guud ee qeexida qorshooyinka Istraatiji ah waa ururinta iyo dhiraan dhirinta asalka xogta, qiimeenta baaxadaha bey'adda xiriirka la leh ujeedooyinka, fulinta xisaabinta hantida ururka, yagleelida badal Istaraatiji, dejinta mabaadii'da xulashada Istraatijiydaha, badaladood , kuwaaso dhameystiri kara ujeedooyinka la dhigtay.

Mar haddii qorshe Istraatiji ah la dhigo ama la qeexo, Ururka waxaa laga yaabaa in uu dejiyo qorshe waqtidhexe, oo u dhexeeya sannad ilaa laba sannadood. Waxaa muhim ah in qorshaha waqtiga dhexe si caqli gal ah looga soo dhanbusho qorshaha waqtiga fog. Ururka Islaamiga uu qorshahiisa xilliga fog uu yahay in uu dhiso xarun howlaha dacwadda Islaamka laga maareeyo, wuxuu dejisan karaa qorshe xilli dhexe oo uu ku soo ururiyo hantidii lagu dhisi lahaa Xarunta. Qorshahaan xilliga dhexe waa talaabo caqli gal ah ee loo qaadayo dhanka fulinta qorshaha xilliga dheer.

C) xilliga dhow ama qorshe xeeladeed.

Qorshe xeeladeedka ama qorshaha xilliga dhow wuxuu diyaarinayaa xeerarka howl sannadeedka Uruurka, iyo wuxuu xadidayaa qaabka talaabo logu fulin wax ay tahay in ay fuliyaan.

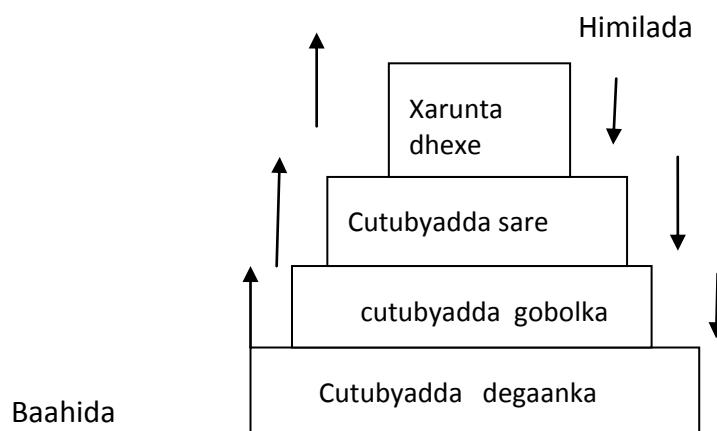
Qorshe xeeleedka loo dajiyo in uu gacan ka geysto fulinta qorshaha Istraatijiga ah, Ururka Islaamiga ah ee doonayo in uu yagleelo Xarun mustaqbalka fog, oo degsadau qorshe xilliga dhexe ee hanta ururin ah, waxaa laga yaabaa in uu dejiyo qorshe xilliga dhow ah ama qorshe xeeladeed ah in diyaariyaan naqshadda dhismaha, iyo in ay hanta u ururiyaan qalabka dhismaha.

Qorshayaasha dhow waxaa loo jejebin karaa yoolal aad u xadidan ama qorshe howleedyo gaaraya si caadiga maalin ilaa sodon maalmood.sidaa darteed, haddii aan sii wadno tusaalahaa kor aan ku sheegnay, qorshe howleedka wuxuu noqonayaa, in la helo naqshad sameeye, lala xiriiro, lagulana heshiiyo misaaniyadda howsha naqshadeynta. Waa in qof loo xilsaara in uu diyaariyo buug dicaayadeed hanta ururinta.

C. Awooda Maamulka

Qorshe sidoo kale waa fansaarka awooda maamulka. Waa in aan qorshe u dejinaa qeyb walba oo ururka ka tirsan iyo ururka guud ahaan. Labada qorshe waa in ay is buuxiyaan ama is dhameystiraan. Ururadda himiladda ay hagto, xubnimaddana ku saleysan, howsha qorsheynta waxay u shaqeysaa labo qaab:

1. Kor – Hoos: garasho wanaagsan oo loo lleyahay Himiladda Ururka ayaa xadideysa qaabka guud ee qorshaha ama howlaha mudnaanta. Xogtaan waxaa lala wadaagaa qeybaha kala duwan si ay ugu adeegto xeer hoos ahaan.
2. Hoos – Kor: fahan cad ee la fahmo baahida iyo doorka xubnaha ayaa xadidaya shaqooyinka la xiriira heerka dadweynaha, xogtaan waxaa loo gudbiyaa qeybta qorsheenta, iyo waxaa loo diraa xarunta dhexe, qorshooyinka qeybaha ayaa – ka dib – la isugu geyaa qorshe dhexe.

Heerka awood maamuleed ee geedi socodka qorsheynta waxaa lagu soo bandhigay jaantuuska sare.

IV. Qorsheyn ku saleysan MBO

Waxaan haatan soo bandhigeynaa hanaan qorsheyn oo loo yaqaan Ujeedooyin ku maareyn (Management by Objectivies – MBO-). Qorshooyinka qaar waxay xadidaan cida, waxa,sida,iyo goorta. Waxaa jira afar talaabo ay qorsheynta MBO ka kooban tahay: Diyaarin, Go'aamin, Xiriirin, iyo Xakameyn.

A. Diyaarin

Marxalada diyaarinta ee howsha qorsheynta, Ururku waa in uu qabtaa wax yaabaha soo socda:

- Si cad u Qeex ujeedooyinka oo aan mugdi ku jirin.
- Uruuri xaqiiqada, xogaha, araa'da iyo khibradaha dadka kale oo wax ku kordhineysa ujeedooyinkaan.
- La tasho kuwa ku lugta leh qorshaha ama kuwa fulinaayo si toos ah ama si aan toos aheyn. Sidoo kale la tasho cidii kale oo waayo arag ah iyo indheer garadka ah oo xittaa aan ku lug laheyn qorshaha dejintiisa.

B. Go'aami

Marxaladda go'aan gaarista ee howsha qorsheynta marka lagu guda jiro, Ururka waa in uu hergiliyaa talaabooyinkaan soo socoda:

- Dhirin dhiri dhamaan xogta iyo caqabadaha dhici kara iyo natijada kasto oo ka dhalan karta. Ha ku xayirmin ilo dhaqaale yaraan marxaladaan. Inta ilaha dhaqaale la balaarin karo.
- Deji badal wax qabad, wax qabad kastana waa in uu xaqiijiya ujeedooyinka la rabo.
- Qiimee badal xaleedyadda kala duwan ee dooro midka ugu waxtarka badan.tix geli ilaha dhaqaale ee diyaarka ah manta iyo burrito, faa'iidada bulshadda/ jaaliyadda(faa'iidada ugu badan ee joogtada ah). Iyo waqtiga shaqadda (waqtiga ku saleysa caqabadda bey'adda ka imaan kara).
- Deji hal beeg xaaladda taagan iska indha tireynin, oo la fulin karo, xog qiyas gal ahna lagu soo ururin karo.

C. Gaarsii

Marxaladda isgaarsiinta ee howsha qorsheynta waxa dhacdaa marka qorsheyn wax ku ool ah go'aan lagu gaaro ka dib:

- Si cad u go'aami cida ay tahay si toos ah ama si dadban in ay ugu lug yeeshaan qorshaha,ayagoo adeegsanaaya xogta la soo ururiyay ee la xirrita cida bar tilmaameedka ah.
- Xulo ee dhaqan geli hanaanka ugu wanaagsan ee qorshaha lagu gaarsiin karo.
- Hubi in ay dhab tahay in cid walba oo ku lug yeelatay qorsheynta ay fahantay, ogalaatay qorshaha. U ogolow xoogaa dabacsanaan ah qaabka iyo hanaanka ay u fulinayaan qorshaha loo xilsaaray.

D. Xakamee

Marxaladda xaakameynta ee howsha qorsheynta talaabooyinkaan soo socoda ayaa ka mid ah:

- a. Samee bar baaris si loo qiimeeya barnaamijka, ma bartilmaameedkeena ayaan ku taaganahay mise maya?
- b. Is bar bar dhig natijada dhabta ah iyo mida la filayay, hubi in aad kala saartid weecashadda sababteeda ay tahay isirada dabiiciga ah iyo kuwa aan la xakameyn Karin iyo weecsanaanta ka timid dhaqan gelin xumo.
- c. Qaad talaabo sixid ah, marka ay haboon tahay, adigoo magaacabaya, hubi bar tilmaameed yadaan qorshaha ku jira haddi aan la fulin Karin, ama badal qorshaha oo idil haddii sidaa haboon tahay. Inta wadda lagu jiro oo wax la saxo ayaa ka wanaagsan in dhamaadka lagu fashilmo.

V. Saamaynta Qorsheynta

A. Tixgelino qorsheynta ka hor.

Qorhse howleed, marka loo qeexo si garaadheri iyo balanqaadba leh, waa in ay jiheysaa geedi socodka howsha sannadka oo dhan. Waa in ay u adeega sida dadab hor yaal dhibaatooyinka qorsheynta kuwaaso xooga, waqtiga , lacagta iyo sumcaddaba lumiyo. Si aad u guratid natijada la doonayo, qorshahaan oo kale waa in si daacadnimo leh gaar looga haya, seddex bil kastana dib loo faaqidaa.

Dooda qorsheynta ka horeysa waa in lagu hagaa raacida tixgelinadda markooda hore u muuqan kara in ay iska soo horjeedaan:

1. Ma qorsheyn karno in aan qabo howl ka badan inta uu ilaha dhaqaale mashruuca inoo saamaxayo.
2. Waa in aan si geesinimo ku dheehan tahay u galnaa dhul cusub/ howl cusub, aan ka fekarnaa barnaamijyo cusub sannadka soo socoda. Kartideena aan ilo dhaqaale hor leh ku heli karno waxay ku xiraan tahay in aan hidisiyaal cusub la imaano.

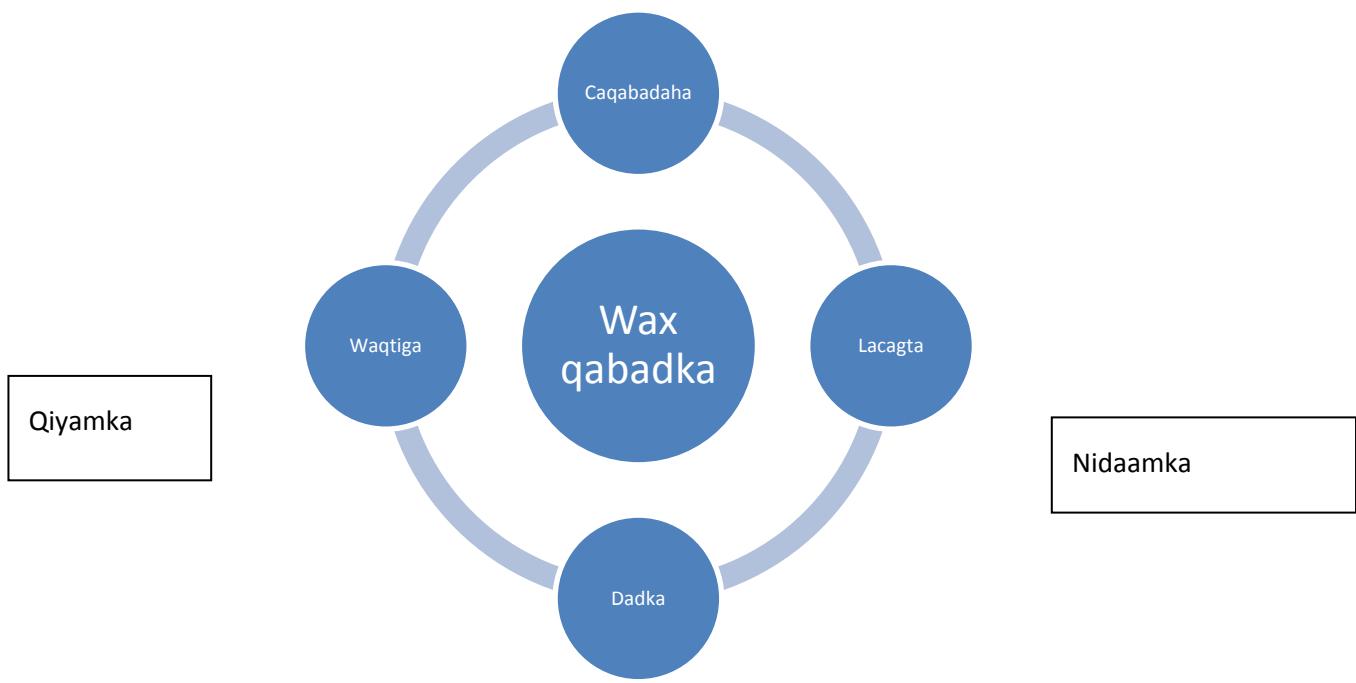
B. Qorsheyn Urursan iyo mid Baahsan.

Qorsheynta waxay ahaan kartaa mid Urursan ama mid Baahsan. Qorsheynta Urursan, howsha waxay leedahay qaab saddex geesood kor u fiiqan. Gudoomiyaha wuxuu u dejinayaa yoolka ay tiigsanayaan Giddiga Maamulka, wuxuu u sheegaya cabirka iyo natiijooyinka la filayao, wuxuu siinayaa xogta iyo tababarka ay u baahan yihiin, wuxuu u sharxayaa xeerarka shaqo, wuxuu horumarinayaa , korna u qaadayaa hanaanka shaqo ee jira, wuxuu hergelinayaa nidaamka iyo anshaxa si uu u hubiyo in qof walba dhaqan geliyay qeybta kaga aadaneyd qorshaha guud.

Dhanka kale, Qorsheynta Baahsan, Gudoomiyaha iyo Guddiga Maamulka waxay la tashtaan xubnaha ururka marxalad walba oo ka tirsan Qorsheynta iyo Dhaqan gelintaba. Xogta six or ah ayaa loo gaari karaa, tababaridana way ka balaaran tahay midka shaqadda gudaheeda ah, xubnaha shjaqada lagama saaro marka ay khalad sameeyaan, laakin si weyn ayaa loo dhiiri geliya si ay uga faa'iideystaan khaladkooda.

Tilmaamaha qorshayaasha wax tarka leh

1. Qorshaha waa in uu xadidnaadaa ama qeexnaadaa haddi la doonaya in xubnaha fulinaya in loo dhaqaajiyo dhanka wax qabad dhaab ah.
2. Qorshayaasha wax in ay shaqo ku jiheysan yihiin, ha fududaato ama ha adkaato.waa in lagu muujiyaa luqad sahlan oo ay fahmi karaan dadka fulinya qorshayaasha.
3. Qorshayaasha waa in ay ahaadaan kuwo la bad badali karo, tirade isirada aan la xakameyn Karin haddii ay badan tahay, qorshaha waa in uu ahaado mid aad u jilicsan oo marka la doono la bedeli karo.
4. Qorshayaasha waa in ay ios waafaq san yihiin ujeedooyinka bulshada/ jaaliyadda muslimka ah guud ahaan.

Tusaalooyinka isdhixgalka caqabadaha waqtiga iyo lacagta:

- a. Waraaq dirida waxaa lagu jadwaleeyay in lagu diro darajadda sadaxaad, haddi dib u dhac uu ku yimaado waqtiga dirida waraaqaha, waxaa lagu qasbanaanayaa in lagu diro darajadda koowaad oo saddex jeed ka qaalsan.
- b. Tikid diyaaradeed oo qaali ah ayaa gadaneysaa marka ay kaa soo daahdo warqada casumaada.

Talooyin la xiriira qorsheyn wax tar leh

1. Qorshooyinka la fuliyo waa kuwa ay dejyaan dadka masuulka ka ah fulintiisa.
2. Ka qeyb qaata yaasha howsha qorshe dejinta waa in ay ka mideysan yihii sid ay dunidda ku hareereysan u arkaan.
3. Qorshe dejya yaasha si wanaagsan ayee wax u qaban karaan haddii marka horey ay ku mashquulaan mowduuca iyo waxa la qabanaayo, inta ay ku mashquuli lahaayeen qalabka, iyo sida loo qabanaayo. Sida wax loo qabanaayo dib ayaa la qorsheenaa.
4. Dadka intiisa badan wey neceb yihii qorsheynta , waayo qorsheynta waa ballan qaad oo ay karti u laheyn in ay dhowraan. Isku xiraha howsha qorsheynta waa in uusan guda gelin sida qorshaha loo fulinaayo mustaqbalka ilaa kooxda qorsheynta ay ka noqdaan ku u xamaasaysan wax qabadka loo baahan yahay iyo fursadda mustaqbalka xambaarsan yahay.
5. Kol haddii tiro xadidan oo Istraatijiyaad ah la dhaqan gelin karo waqt go'an, waxaa muhiim ah in la qeexo ujeedooyinka asalka ah ee dhabta ah , iyo in dejyo xooga Istraatijiyaad aasaasi ah si loo fuliyo.
6. Qorsheynta waa la iska indha tira, waayo waa shaqo adag.waxay u baahan tahay feker asal ah oo qoto dheer, sida cilmi barista, sidey ahaataba, natijada qorsheynta waa mid faa'ido lagu ganco leh.
7. Si aad wax badan uga faa'idid qorsheynta, xusuusnow in aad Qorsheysid, Fulisid . Hubisid.
8. Qorshaha waa in loo dejyaa si looga dhaliyo natijjooyin iyado ay jiraan caqabadaha , dadka , lacagta , waqtiga, iyo nidaamka qiyamka bey'adda.

VI. Qorshe Howl Sannadeed

Qorhse howleed waa qoraal bayaaminaya, isla markaana jadwaleynaya howsha Urur uu qabanayo sannad xadidan gudahiisa. Ururka islaamiga ah oo leh Guddi Maamul ee la soo doortay iyo Xogheyn Guud oo joogto ah, waajibka diyaarinta qoraalka qorshe howleedka waxaa masuul ka ah Madaxa Xogheyn Guud, kaas oo ku shaqeynaya wada tashiga Madaxa Guddiga Fulinta Ururka. Masuulka dambe (Madaxa Guddiga Fulinta) inta badan waxaa lagu magacaabaa, Madxweyne ama Gudoomiye, waxaana saran masuuliyadda ugu dambeysa ee u gudbinta qorshe wax ku ool ah Golaha Fulinta si loo ansixiyo.iyo masuuliyadda hubinta in sida loogu tala galay in loo dhaqan geliyey qorshaha la ansixiy.ilaa xad, qiyaasta saxda ah ee waqtiga bilaabida iyo dhameystirka jadwaleysan ee shaqo walba waa curiyaha ugu muhimsan ee qorshe howleedka.

Waxaa u yegleeli karnaa jadwalkaan in marka hore aan xadidno mudada la filanaayo in howl ay socoto. Ka dib waxaan yegleeleynaa kaalinta howsha ay kaga jirto unuga fulinta qorshaha si loo yegleelo taariikhda ay bilaabaneysa howsha. Howsha Jadwaleynata waa in ay xisaabtu ku darsataa sida loo heli karo dadka iyo qalabka loo baahan karo. Waa in aan qeexnaa baraha ugu muhimsan ee horumarka howl walba.

Qabyo qoraalka ugu dambeeyo ee qorshe howleedka waa in lagu diyaariyaa howsha is dhafida qorshe unugeedka. Wakiil goboleed kasta waa in uu diyaariyaa qorshe goboleed ku saleysan qorshooyinka unugyadda kala duwan ee gobolkiisa. Wakiil deegaameed kastana waa in uu dejiya qorshe deegaameed ku saleysan qorshe goboleed yadiisa. Sidoo kale, madaxa qeyb kasto oo ka tirsan Xogheynta guud waa in ay diyaarisaa qorshe qeybeed ku saleysan qorshooyinka xarumaha shaqo. Isku xiraha Qorsheynta ee Xarunta Dhexe waa in uu isku dhafaa qorshooyinka oo dhan si uu u diyaariyo Qabyo Qoraalka Kama dambeesta ah.Qabyo Qoraalka qorshe howl sannadeedka wuxuu noqonayaa mid rasmi ah ka dib marka ay dib ugu noqdaan , oo ay ansixiyaan Guddiga ugu sareeya ee siyaad dejinta Ururka.

VII. Galka Qorsheynta: nidaamka S-8

Aragtiyadda iyo farsamooyinka qorsheynta waa kuwo lagu dabaqi karo xalaado kala duwan.

Waxaa tijaabineynaa labo xaaladood oo ku kala duwan xilliga iyo daruufaha intii suura gal ah si aan u muujino arrinkaan. Intaa waxaa dheer, sheekoooyinka iyo jumladaha ku xusan dhamaadka xaalad walba waxay tuseysaa sida , adeegsiga Nidaamka S-8 , ugu fududeyso Hogaamiyaha ururka in shaqadda qorsheynta uu u qeexo koxda Qorsheynta.

Si dib loogu hubiyo sida qorshe howleed loo diyaariyo, waxaan miciin saneynaa “Galqa Qorsheynta.” Galqa Qorsheynta waxaa ku jira waxa la yiraah Nidaamka S-8, oo ah xirmo ka kooban sided Su’aal oo ay tahay in qorshe dejiya yaasha ka jawaabaan.

S-1: maxay tahay dadaalkaan qorsheyn ujeedadiisa?

S-2: maxay u tahay ujeedadaan mid micne ku fadhida?

S-3: waa kuma cida dhaqan gelineysa iyo cida ka faa’ideysaneysa qorshahaan?

S-4: side ay u fulinayaan Ujeedada oo ay u qiimeenayaan natijjooyinka?

S-5: goormaa ay noqoneysaa dhaqan gelinta mid leh saameen weyn?

S-6: halkee ugu saameen badnaan doonto howlaha?

S-7: qiimahee ku kacayaan, dadka, waqtiga iyo lacagta lagu dhaqan gelinaayo qorshaha.

S-8: manfacadee qorshaha guud ahaan diiradda u saarayaa?

Ugu dambeyn, waa in aan hubinaa in qorshe unugeed yada, oo uu ku jiro howlaha mashaariicdooda in ay si biixda loogu dhafay qorshaha guud.

Barta Dhaqaaqa

MA KUWA SHAQADA LA DHACSAN AYAA TAHAY MISE KUWA DADKA LA DHACSAN

SI GUUD, DADKA WAXAY MUUJIYAAN LABA HAB DHAQAN, MID WAA DHAQANKA DADKA DIIRADDA SAARA DHAMEESTIRKA UJEEDOOYINKA IYAGOON DADKA DAN KA GELIN. DHAQANKA KALENA WAA MIDKA DIIRADA SAARA WANAAQINTA DADKA IYO RAALI GELINTOODA, DANA KAMA GALO UJEEDOOYINKA. MIDKA UGU WANAGSAN WAA HAB DHAQANKA KULMINAYAA LABADA QAAB, IN UJEEDOOYINKA XOOGA LA SAARO SIDDII SI SAX AH LOOGU FULIN LAHAA ISLA MARKAANA DADKA OO AH CIDII FULINEYSAYNA LA RAALI GELIYO. ARRINKAA DHIHIDIISA WAY FUDUDAHAY LAAKIN FULINTIISA AYAA ADAG, WELIBA XILLIGA DHOW.WAXAAN U BAAHANAHAY MURTI KOOXEED WADA TASHI KU TIMAADOO INOO IFISA QAABKA UGU WANAGSAN EE AAN UJEEDOOYINKEEENA U FULINLAHEYN INNAGOO TIXGELIN IYO XIRIIR WANAGSAN LA LEH DADKA. SIDA LA HUBO, IN ALLAH SI DHAB AH DAACAD LOOGU AHAAD AYAA AH SHARDIGA KOOWAAD.LAAKIN MARKA HOWL FULINTA LAGU GUDA JIRO WAXAAN KALOO U BAAHANAY MURTI WADAREEDKA KUWA LEH KHIBRADDAA SARE.

1. S-1: Waa maxay?

Waa maxay ujeedada dadaalka qorsheyntaan?

Tusaale: in la tababaro Hogaamiya yaasha Ardayda Muslimiinta si ay howl wanaagsan u qabtaan.

2. S-2: Maxay?

Maxay u tahay ujeedooyinka mid faa'iido leh?

Tusaale: waxaa laga yaabaa in Ururada ay hogaaminayaan in uu noqdo mid saameeyn leh.

3. S-3: Kuma amaQofma?

Kuma noqon doona fuliya yaasha iyo ka faa'iideystayaasha howlahaan qorsheysan?

Tusaale: shaqaalaha xarunta dhexe ee ISNA iyo howlwdeenadda xaffiyadda ee MSA , MAYA, iyo MISG qeybahooda.

4. S-4: Sidee?

Sidee loo fulinaya ujeedooyinkaan?

Tusaale: noocyoo kala duwan oo xerooyin tababar ah ayaa la qabanaa iyo muwaadiic la xiriirta ayaa la aqrinnaa.

5. S-5: Goormaa?

Goormee ugu saameenaan badnaneysaa howlaha ?

Tusaale: xilliga jiilaalka dhexdiisa sannadka 1992.

6. S-6: Halkee?

Halkee howlaha ugu saameen badnaan doonta?

Tusaale: Xarunta Islaamka ee waqooyiga America ee Indian ku taal.

7. S-7: Qiimahee ku kacaysaa?

Imisa ayaa ku kacaysaa howlahaan, dad ahaan , waqtii ahaan, iyo lacag ahaan?

Tusaale: shan qof oo howlwadeen ah oo guddi ahaan u shaqeeya, oo shan saac sitimaankii shaqeeya mudo shan sitimaan ah, oo aduun lacag ah oo gaaraya \$500.00 ku baxdo.

8. S-8: maxaa laga faa'iidayaa?

Maxuu yahay faa'iida guud ee laga helayo howlahaan?

Tusaale: Muslimiinta iyo kuwa aan muslimka aheen oo ka tirsan maamulka ururadda tababarka lugta ku leh, waxay helayaan adeeg tayeesan iyo Dacwo saameen weyn leh haddii ALLAH yiraah.

9. Sheeko

Si loo tababara Hogaamiya yaasha ardayda Mulimiinta si ay howl wax tar leh u qabtaan, sidaa darteedana ay ururada ay hogaaminayaan ay u noqdaan ku saameen leh, shaqaalaha xafiiska MSA,MAYA,iyo qeybaha MISG ayaa ku bixin doona tababaro kala duwan inta lagu jiro xilliga jiilaalka ee 1992, Xarunta Islaamka ee Waqooyiga America.

In ku dhow shan qof howlwadeen ah oo guddi ahaan u shaqeeya, oo shan saac sitimaankii shaqeeya mudo shan sitimaan ah, oo aduun lacag ah oo gaaraya \$500.00 ku baxdo. Natijo ahaana, Muslimiinta iyo kuwa aan muslimka aheen oo ka tirsan maamulka ururadda tababarka lugta ku leh, waxay helayaan adeeg tayeesan iyo Dacwo saameen weyn leh haddii ALLAH yiraah.

Xaaladda Doontii Nabi NUUX (NUH'S ARK)

1. S-1: waa maxaay?

Waa maxay ujeedada dadaalka qorsheyntaan?

Tusaale: si nabad ah in loo daad gureeyo waxyaabo nool oo la soo xulay.

2. S-2: Maxay?

Maxay ujeedadaan muhimad weyn u leedahay?

Tusaale: daadka ka dib in ay nolosha sii socoto.

3. S-3: kuma ama qofma?

Kuma fulinaayo yaana ka faa'iideysanaayo?

Tusaale: Nuux (NK)ijo lammaane xoola ah iyo inta Nabi Nuux rumeysay.

4. S-4: sidee?

Sidee ay u dhameystirayaan ujeedada dadaalkaan?

Tusaale: waxay adeegsanayaa gaadiidka badda.

5. S-5: Goormee?

Goormee ay howshu noqoneysaa marka ay ugu saameen badan tahay?

Tusaale: durbadiiba, marka uu daadka bilowdo.

6. S-6: halkee?

Halkee howsha ka saameenteeda badan ka dhacaysaa?

Tusaale: bariga magaalladda.

7. S-7: imisa aye ku kacaysaa?

Imisa ayee ku kacaysaa, dhanka dadka fulinay, waqtiga iyo lacagtaba?

Tusaale: Nabi Nuux (NK) iyo inta rumeysay oo iska wax qabso ku shaqeynaya, dhoor maalmood, waxay u baahan yihiin keliya qalabka ay ku shaqeyn lahaayeen.

8. S-8: Maxaa laga dheefaya?

Maxay tahay waxa ugu weyn ee laga dheefayo dadaalkaan?

Tusaale: mar kale ayaa dhulka la dhejinayaa dad iyo xoolo nool ba oo ALLAH isu dhiibay >

9. Sheeko

si nabad ah in loo daad gureeyo waxyaabo nool oo la soo xulay, si daadka ka dib ay nolosha sii socoto, Nuux (NK)ijo lammaane xoola ah iyo inta Nabi Nuux rumeysay waa in ay ku dhaqaqaan gaadiiga badda durbadiiba marka uu daadka bilowdo, una dhaqaqaan dhanka bari ee magaaladda, Nabi Nuux (NK) iyo inta rumeysay oo iska wax u qabso ku shaqeynaya, dhoor maalmood, oo baahan yihiin keliya qalabka ay ku shaqeyn lahaayeen ayaa fulin kara howshaan. Natijadina mar kale ayaa dhulka la dhejinayaa dad iyo xoolo nool oo ALLAH isu dhiibay .

VIII. Ujeedooyinka

Ujeedooyinka waa lacagta howsha qorsheynta guddaheeda. Si kale haddi aan u dhigno, qorsheynta waxay ku jiheysan tahay dhameestirida ujeedooyinka. Haddii ujeedooyinka yihin kuwa aan cadeyn oo aan loo baahneyn, wax qorshe ah oo fulin inooga baahan ma jiraan.

Qorista bayaanka ujeedada ma aha howl jamacadeed keliya, bayaan ujeedo si wanaagsan u qoran wuxuu kala soocayaa guusha iyo guul daradda. Si aan u fahano sida bayaan ujeedo wanaagsan loo diyaariyo, aan ka soo qaadno sida nafleyda.

Wadnaha bayaan ujeedo waa falka shaqo. Madaxa bayaan ujeedo waa qofka masuulka ah, oo dheeri gelinaya , oo balanqaadaya shaqadda. Jirka bayaanka wuxuu ka kooban yahay, waqtiga khaaska ah ee mudeysan ama taariikhda xadidan, iyo qarashka oo lagu qiimeeyay lacag ama waqtii.lugaha bayaankana waa natijjooyinka gaarka ah ee la cabiri karo, kuwaaso ku xambaara qofka mas'uulka ah fulinta howsha gaarsiineysa halka uu doonayo.

Waxaan halka hoose ku muujineynaa, hab dhiska jirka Bayaan ujeedo iyo liisaska waxbixineed ee lama horaanka ah si loo dhirin dhiriyo.

HAB DHISKA JIRKA BAYAAN UJEEDO (Sawirka ayaa ka ma

Liiska Warbixinta

Si aad u dhirin dhirisid ujeedooyinkaaga qoran.

Si aad u dhirin dhirisid ujeedooyinkaaga qoran ka feker weydiimaha soo socda. Ugu jawaab Haa, ama Maya. Si aad qaab sax ah ugu qabatid, waa in jawaabhaaga oo dhan ay ahaadaan Haa, ka shaqeey kuwo jawaabhooda Maya yihin.

Ku dar weydiimahaaga gaarka ah meelaha ka banana jadwalka.

Weydiimo Bayaanka ujeedada ma sheegaya.....	Haa Maya	Haddi Maya ay tahay: Maxaad sameyn la heed
➤ Waxa ujeedada ay tahay si cad oo xaqiq ah?		
➤ Haddii ujeedada la tirin karo?		
➤ Maxay tahay in uu dhacdo?		
➤ Maxay ujeedado dooneysa in ay xaqiijiso?		
➤ Yaa leh mas'uuliyadda fulinta?		
➤ Hanaanka la adeegsanayo si loo xaqiijiyo Ujeedooyinka?		
➤ Maxay tahay cudur daarka dhameestirida ujeedooyinka?		
➤ Ilaha dhaqaale - si faah faahsan- lama horaanka u ah dhameestirida ujeedooyinka.		
➤ Kumaa isku xiraya qeybaha kala duwan ee ujeedada guud?		
➤ Maxay tahay aasaaska lagu cabirayo dhameestirka ujeedooyinka?		
➤		
➤		

Liiska waxbixinta

Ee yaraanshaha guud ee bayaanadda ujeedo.

Si aad u dhirin dhirisid ujeedooyinkaaga qoran ka feker weydiimaha soo socda. Ugu jawaab Haa, ama Maya. Si aad qaab sax ah ugu qabatid, waa in jawaabhaaga oo dhan ay ahaadaan Maya, ka shaqeeey kuwo jawaabahooda Haa yihiin.

Ku dar weydiimahaaga gaarka ah meelaha ka banana jadwalka

Ujeedooyinka	Haa/Maya	Haddi ay Haa Tahay: maxaad sameyn laheed
➤ Waxaa Loo dejiyay si hoose oo aan loolan gelin karin awooda qofka		
➤ Waa kuwo aan la fulin Karin, waayo kartida dadka fulinayo si qaldan oo ka sareysa awooda ayaa loo qiyaasay		
➤ Uma dhigmaan masuuliyadda dadka fulinaayo.		
➤ Waxay ku mashquulsan yihiin qaabka wax loo qabanaayo, in ay ku mashquuli lahaayeen waxa la qabanaayo.		
➤ Cidna looma xilsaarint masuuliyadda fulinteeda.		
➤ Dib looguma noqon ama lama badalin marka ay cadaato in ay dhaqan gal aheen, ama ay khuseyn, ama ay suura gal aheen in la fuliyo.		

Weydiimo

1. Maxay kaga duwan tahay Qorshaha istraatijiga ah qorsha xeeladeedka?
2. Maxay doorka ay kaga jirto Xakameynta hanaanka Qorsheynta ku saleysan MBO?
3. Maxay yihiin siffoyinka afarta ah ee qorsheyaasha saameenta leh?
4. Maxay yihiin shanta curiye yaal ee ugu muhimsan ee Bayanka ujeedooyinka?

Leyli Guud

Waa xilligii la dejin lahaa qorshe howl sannadeedka Ururka Islaamka. Waxaad tahay Xogheynta Ururka. Waxaad wada shaqeyn iyo gargaarba ka fileysaa Guddiga Fulinta, Xubnaha Guddiga Qeybaha, iyo Howl Wadeenadda Goobaha Shaqadda. Waxaad leedahay Kal Kaaliye kuu keediya qoraaladda. Ururka ma doonayo in Mashaariicda socoto si guul leh ku dhamaato keliya, bal wuxuu kaloo doonayaa in uu goobo cusub uu Bulashada/ Jaaliyadda ugu adeego uu furo, sidey ahaa taba, Ilaha dhaqaale sida maaliyadda iyo dadka la helo karo aad aye u yar yihiin.

1. Liis geli howlwadeenadda aad u baahantay in ay gacan ka geestaan dejinta qorshe howl sannadeedka , sidoo kale qeex meel aad gacan uga baahan tahay.
2. deji Jadwalka Maamulka Mashruucaan laga soo bilaabo xilliga laguu xilsaaray ilaa aad qabyo qoraalka qorshe howl sannadeedka kaga gudbisid Guddoomiyaha.
3. Qor gogol dhig gaaban ee qorshe howl sannadeedka oo aad ku caddayneysid sida uu u waafaqsan yahay Himiladda guud ee Ururka.

Cutubka 10^{aad}

Asalka Qiimeenta

- I. Gogol Dhig / Aragti
- II. Qiimeenta iyo xakameynta Barnaamijyadda
  - A. Howsha xakameynta
  - B. Jaadadka Xaakameynta
- III. Qiimeenta Dadka: Kumaa qiimeenayo, kumaana la qiimeenayaa?
- IV. Qiimeenta Tababarka
  - A. Himilada
  - B. Cabirka aasaaska iyo Qalabka
  - C. Hanaanyadda tijaabinta
  - D. Weydiimaha tijaabinta
  - E. Hanaanyadda qiimeenta
- V. Qiimeen: helitaanka xog wax qabadka, sidee loo adeegsadaa qiimeenta loona horumariyaa.

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad dhameysid cutubkaan, waa in aan karti u leedahay:

- Qeexida sida qiimeenta ay gaacan uga geysaneyso dhaqan gelinta qorshaha.
- In aad Xaalad walba u xulatid jaadadka ugu haboon ee qiimeen.
- In aad adeegsatid farsamado qiimeen kala duwan.
- Uruurinta war iyo xog loo adeegsado howsha Xakameynta.

I. Gogol dhig / Aragti

Maxaa wax badan isku qabanaa: Ururka si wanaagsan ayuu u shaqeynayaa iyo maya! Midkeena midka kale maanka kama degin, ee si kala duwan ayaan xaalada u qiimeenay. Kanina waa liidashada ay tahay in Dhaqdhaqaqa Islaamka uu bilaabo in uu isha ku hayo.waan in aan howsheena si nidaamsan u qiimeenaa ka hor inta aynaan bilaabin horumarin micna weyn ku fadhiya. Waxban uu isku heer ah ma aha xalka. Haddii kale, waxaa la mid noqoneynaa warshadeeyaha luminaya lacag isla markaan soo saaraya cutubyo tiro badan, ku fekeraya in sidaa uu ku yareynayo khasaarihiisa. Xaqiqdii wuxuu kordhinayaah khasaarihiisa waayoo qarashkiisa uu Cutubka ku soo saarayo wuxuu ka badan yahay sicirka uu iibinayo. Ma garan karo halka uu taagan yahay ilaa uu ka xissaabiyo qarashkiisa.waa waqtikii aan bilaabi laheyn in aan qiimeen xaqiqada jirta ku saleysan ku sameyno Dhaqdhaqaqa Islaamka si aan dhabitii u ogaano halka aan taaganahay., oo aysan aheen, waxaa ina hagaya damac iyo malo-abbaar.

Qiimeen waxaa lagu qeexaa in ay tahay aasaaska hanaanka xog celinta, kaas oo gacan siinaya horumarinta wax qabadka. Waxaa falanqeyn ku sameyneynaa saddex goob qiimeen oo kala ah: qiimeenta barnaamijyada Ururka, qiimeenta Shaqaalaha, iyo qiimeenta howlaha tababarida.

II. Qiimeenta iyo Xakameynata Barnaamijyadda

Marka lagu gudda jiro Maareynta Barnaamijyadda, Qiimeen waa furaha qeybo howl ka baaxad weyn ee loo yaqaan, Xaakameyn. Xakameynata waa qaab la mataana ah qorsheynta. Halka ay qorsheynta ka qeexeyso balanqaadyadda shaqadda mustaqbalka in la dhameystiro la doonayo.Xakameynata waxay hubineysaa in qorshayaasha si wax tar leh loo dhaqan geliyay.haddii ay la xiriirto howl gaar ah ama barnaamij sannadeedka, qorshaha wuxuu mid la qaban karo noqdaa keliya , haddii qorshaha si wanaagsan u qeexayo una xadidayo xakameynata lama horaanta ah.

Waxaan u arki karnaa Xakameynata in ay tahay qaabka iyo hanaanka raadinta iyo toosinta wecsanaanta saameenta leh eek u jirta natijjooyinka laga gaaray howlahii qorsheysnaa. Muraadka Xakameynata waa in wax la horumariyo , ee ma aha in wax la dhaliilo. Waa in la suura geliyo in ay howlaha qabsoomaan, ee ma aha in la carqaladeeyo hergelinta ujeedooyinkii la dhigtay. Xakameynata saameenta leh wax toosisaa wax qabadka dhabta ah, waxay ka dhigtaa mida sare mara sida laga filayat.

Xakameynata waxay ka kooban tahay talaabooyinkaan soo socda:

1. Waxay daaha ka rogtaa halka uu wax qabadkeena taagan yahay, kaasina waa qiimeenta wax qabadka, kadibna:
2. Waxay is bar bar dhigtaa natijjooyinka la gaaray iyo kuwa la filaayey, is bar bar dhigaaso u hogaaminayo.
3. Ansixinta natijjooyinka ama
4. Diidista natijjooyinka, xaalka markuu saas yahay
5. Waxaa la hergelinaa cabir wax saxaya, sidaa darteed wax qabadka wuxuu u dhacayaa si waafaqsan sida aan dooneyno.

Maxay tahay sababta aan u qiimeeneyno wax qabadka? Ugu yaraan waxaa jira saddex sabab:

1. Si loo ilaaliyo waxa wanaagsan oo qabsoomay, iyo si loo horumariyo ama loo fogeeyo wax qaldamay.
2. Howl wadeenada waxay u bahaan yihiin hubin in ay waddo sax ah hayaan iyo in madaxda ay ahamiyad siinayso waxa ay qabanayaan.
3. Deeq bixiye yaahs iyo kafaala qaada yaasha waxay doonayaan in ay ogaadaan gacan ka geysashadooda ay tahay Miro dhal.

A. Howsha Xakameynta

Yagleelida halbeeg waa furaha howsha Xakameynta. Ilaa ay ka noqoto bud dhiga qiimeenta, halbeegea waa in uu adeegsadaa qaabab cabir – tirsami kara- haddii ay suuro gal tahay.

Xakameynta way is dhimeysaa wax tarkeeda marka uu halbeega noqdo mid aan sax aheyn ama lagu wareero.

Howsha Xakameynta, oo uu ku jiro Qiimeenta, waxaa loo qeybin karaa saddex marxaladood:

1. Yagleel halbeegyo , daba galna ku samee wax qabadka jira

Xakameynta wax tarka leh waxay u baahan tahay jaadad cabir u dhigma shuuradaha lagu xadiday bayaanka ujeedooyinka. Tusale ahaan, haddii ujeedooyinka Ururka loo baahiyay in ay tahay in Bulshada / Jaaliyadda muslimiinta in ay u adeegto, waxaa loo bahaanayaa, qaar tusmooyin cabir ah oo muujin Kara adeega ay heleen Bulshadda /Jaaliyadda. Tusmooyinkaan cabir waxay ahaan karaan. Tiradda dad ah ee ka adeega shirarka, tiradda codsiga qoraaladda la faafijo, tiradda dadka ay Islaamka qaatay, tiradda Mashaariicda si guul leh ku hergeshay.iwm.

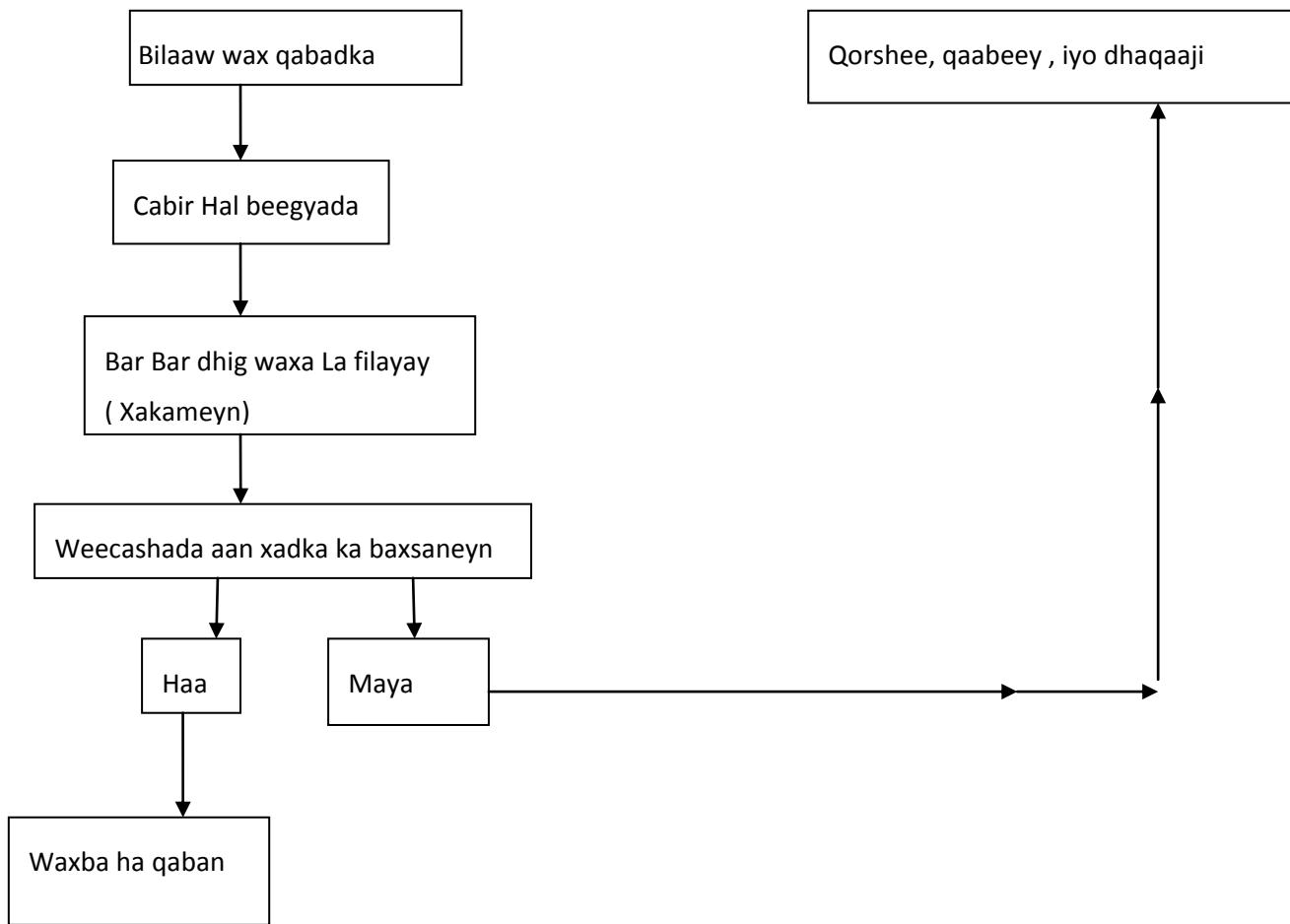
2. Qiimeey wararka wax qabadka jira

Tusaale ahaan, ma diwaan gelinaa tirada qorsheesan ee adeegayaasha shirarkeena? Ma helnaa tiradda la qorsheyay ee dalabka qoraalda aan faafino? Ama tirada la qorsheeyay ee dadka Islaamka qaatay.

3. Sax kuwa ka leexday ujeedooyinka

Sax wax qabadka ka leexday ujeedooyinka iyo bartirmaameed yada ee ka baxsan xuduudaha la ogolaan karo adigoo qaadaya talaabooyin saxid ah. Haddii ay jawaabaha su'aalaha marxaladda labaad ay wada noqdaam Maya, waa in aan u gudbinnaa qorshe dejya yaasha war celin ama xog celin. Waa in aan is weydiina hadii aan gaabin innoga timid dhaqan gelinta qeyb qorshaha ka mid ah ,ama ujeedooyinka ay yihiin kuwo aan lagu xaqijin Karin caqabddaha ilaheen dhaqaale. Ma in aan dib u qiimeenaa ujeedooyinkeena dibna u soo ban dhignaa?

Weecsanaadta qaar waxay ahaan kartaa mid ku jirta xadka la ogol yahay, kuwo kalena – xitta haddi ay xadka ka baxsan yihiin- khatar kuma aha ka guul gaarida howsha. Si aan u dedejino Xakameynta waa in aan xoog saarnaa weecashadaha jira ee dhaafsiisan xadka la ogol yahay.

B. Jaadadka Xakameynta

Naqshadeynta geedi socodka iyo howlaha Xakameynta waa in ay ahaadaan qeyb ka mid ah hanaan kasto qorsheyn oo wanaagsan.

Howl walba waxaa la Xakameyn karaa marka la tixgeliyo isiradda soo socda qaarkood ama dhamaan:

1. Tiro
2. Sifo
3. Waqtiga la isticmalay iyo
4. Qarashka.

Wax walba oo u muuqda in uu qaldamo oo doonaya in la Xakameeyo wuxuu dhacaa mid ka mid ah qeybahaan dhexdooda. Waxa ugu badan oo sababa qaladka waa:

1. Khalad dadka ka yimaad, iyo tababar aan habooneyn.
2. Xaalad aan la fileynin.
3. Qalab kharibma.
4. Hubaal la'aanta Go'aanada iyo qiyaasaha.

Jaantuuska hoose oo kale, marka loo adeegsado sida qeyb gunaanad ee howsha qorsheynta, waxay naga gar gaari kartaa Xakmeyn wax ku ool ah.

Isirada Xakameynta	Maxaa qaldami kara?	Side iyo qoormaa ogaan karnaa?	Talaabadee la qaadaa
Tiro			
Sifo			
Waqtiga la adeegsaday			
Qarashka			

Waxaan u kala saari karnaa howsha Xakameynta saddex marxaladood: ka hortag, bar bar socod, iyo qiimeen.

1. Xakameyn ku salaysan Ka hortaga

Xakameynta ka hortaga ah muraadkeedu waa in ay ka hor tagto in weecasho ay ka dhacdo marka la fulinayo barnaamij yadda Ururka. Waxaa kaloo la yiraah xakameyn gogolxaar ama odorosid, waxay dhacdaa howlaha inta aan la bilaabin, waxaana ka mid horumarinta siyaasadaha , qaabka qax qabadka, iyo xeerarka loo dejiyay in lagu hubiyo howlaha la qorsheeyay in sida loogu tala galay ay ku socdaan.madaama ay dadka dhaliil u yeelan guusha howsha Islaamiga ah, waxaan adeegsan karnaa xaakameynta ka hortaga si aan u balaarino awoodooda wax qabad, inagoo u mareyna Xulashadooda, Tababaridooda , iyo Horumarintooda. Isirada soo socda ayaa ka midka:

a) Shaqaaleyn iyo Tababarid

Marka hore, waa in aan isku daynaa in aan shaqaaleynaa ama aan qoronaan , tababarnaa Howlwdeeno Islaami ah oo aqoontooda iyo khibradooda ay muujineyso kartidooda iyo balan qaadkooda in ay awoodooda ugu sareysa ay ku fulinayaan howlaha loo xilsaaro.waa in la diyaariyaa barnaamijyo xul ah ee shaqaaleyn iyo tababarid ee la raaco, kuwaaso maanka ku haynaya heerarka kala duwan ee diyarin ee la filayo.farsamooyin kala duwan ayaa la adeegsan karaa si loo aqoon sado kartida hogaan eek u jirta inta aan masuuliyad la saarin. Waxyaabahaan soo socda waa in la tixgeliyaa si loo fuliyo Xakameyn ka hortag ah oo loo marayo shaqaaleynta iyo tababarida.

1. Wareysi aan rasmi aheyn si toos ah ama taleefoon in lala yeesho qofka loo arko in uu muhim u yahay howsha Ururka ee gacanta lagu hayo.
2. Tababar habeysan , Shaqada ka hor ama shaqada gudaheeda, oo leh masuuliyad xadidan ha loo qabto howl wadeenada suura galka ah. Kani wuxuu u saamaxaya – iyaga - in ay tijaabiyaan fahankooda iyo kartidooda , inta kalana in ay qiyaasaan sida uu u adag yahay u hogaansanaantooda howsha Islaamka.
3. Waa in tababar kasta markuu dhaamaado la qabtaa Wareysi daba gal ah si loo ogaado in tababartaha weli uu hogaansan yahay sidii markii hore uuna karti u leeyahay in uu qaado xilka la filaayo in loo dhiibbo.

4. Raacida hab dhaqanka akhlaaqda Islaamka ayaa laga doonayaa howlwadeen kasta , qof walba waa in Islaamka ku dhaqmaa si uu saameen u yeesho marka uu dacwadda Islaamka fulinaayo.

b) Cusbooneynta Rumaynta Qofka

Howl wadeenadda joogtada ah , iyo kuwa aan joogtadda aheenba waa in ay ka qeyb qaataan kulamo xiliyeeda waxbarasho iyo kuwo diini ahba si kor loogu qaado rumeynta qofka ee ALLAH. Muraadka waa in lagu hubeeyo howlwadeenadda Islaamka limaan iyo dareensanaanta Aakhilo si qofka mar walba uu u qiimeyo talabada uu qaadayo in ay waafaqsan tahay sida ALLAH faray iyo in kale, uuna maanka ku hayo in wax walba laga ALLAH ka abaal marinaayo wanaag iyo xumaanba.

2. Xakameynta ku salaysan Bar bar socodka.

Xakameynta Barbar socodka waxay dhacdaa inta ay howsha socoto, way la soo bilaabataa, oo waxay bilaabataa durbadiiba marka howsha la bilaabo.waxaan howsheeda ka mid ah, jiheynta, la socodka, iyo sheegida sida ay howlaha u dhacayaan.

3. Xakameynta ku saleysan Qiimeen

Qiimeen, ama xog celin, Xakameynta waxay dhirin dhirisaa warka laga helo wax qabadka jira, muraadkeedana waa horumarinta wax qabadka si loo yareeyo in laga weecdo ujeedooyinka Ururka degsaday.Xakameynta ku saleysan qiimeenta waxay diiradda saartaa adeegsiga xogta natiijooyinkii hore si ay weecashada musqabalka u saxdo.

Hanaanka Xakameynta ku salaysan Qiimeenta waxay bixisa xogta waxa dhacay, qaar xogtaas ka mid ah na waxay u adeegsataa si ay u qeexdo baahida cabiradda sixitaanka. Barnaamij kasta waa in dib loogu hubiyaa qaab dhismeedka ujeedooyinka Ururka dhexdiisa iyo in la qiimeyaa wax tarnimda gaarisda ujeedooyinka. Ujeedooyinka Howsha Islaamka waa in ay ahaadaan kuwo la cabir gal ah oo La qeexi karo, tiro ahaan ama sifeyn ahaan, si ay ugu shaqeeyaan hal beeg ahaan lagu cabido wax qabadka.

Tirade dadka is-kaaga ku shaqeeya, dhererka waqtiga ay joogayaan, tirada muslimiinta ay adeegooda gaarsiinayaan, dhamaan arrimahaan waa isirada loo adeegsan karo in lagu qiimeeyoBarnaamijka. Xob ururin, wareysiyo, iyo xiriir aan rasmi aheen oo lagala yeesho bulshada adeega loo fidinayo barnaamijka waxaa lagu ogaan karaa halka saxida u baahan.

III. Qiimeenta dadka

Barnaamijyadda, khaasatan kuwa howl wadeenada is kaaga ah ay ku howlan yihii, qiimeenta ma aha in ay diirada saarto keliya barnaamijka, bal waa in ay diiradda saarto dadka ku howlan. Oo ay ku jiraan, howlwadeenadda joogtada, iyo kuwa iskaaga ah, iyo dadka bar tilmaameedka barnaamijka ah.

Tixgelinadda Islaam ahaan la ogol yahay keliya, waa in ay saameeyaan ku yeeshaan qiimeenta wax qabadka qofka. Isla markaana, iyadoon laga niyad jebineynin qofna in uu ka qyb qaato howsha Islaamka lo ohayo, waa in aan musuliyadda u xilsaarnaa iyadoo loo eegayo kartida kuwa ku howlan. U hogaanansanaanta Islaamka, oo ah qeybta ugu muhimsan waxyaabaha ay shakhsiyadda Muslimka ah ka kooban tahay, waa in lagu dhaffaa kartida wax qabad si uu wax qabadka u noqdo mid wax tar leh.

“ Amr ibn Ma’di Karab iyo Tulayhah ibn Khalid waxay ahaayeen dagaal yahano aad u wanaagsaan, laakin ma laheen awood maamul iyo maareyn. Umar ibn Khatab markii uu u diray in ay ka qeyb qaataan dagaalkii Ciraaq lagu furanayay, wuxuu hogaamiyihii ciidanka Nu”man ibn Muqrin ku yiri “ ha u dhiibin Amr iyo Tulayhah howl la xiriirta maamulka, waayo karti maamul ma laha” . Ammar ibn Yasir wuxuu ahaa saxaabi ALLAH ka cabsi badan, haddana ma laheyn karti maamul iyo waayo aragnimo iyo aqoon siyaasadeed. Ayadoo ay saas tahay, ayuu Umar ibn Khatab u magacaabay gudoonka gobolka Kufah, si kastaba ha ahaatee, Umar durbadiiba wuu ka qaaday xilka waayo si wax tar ah uma shaqeyn.

Kuwani waa su’aalo kaa caawinaya sidii aad u qiimeen laheyd dadka:

1. Kooxaha loo diyaariiy barnaamijka tababarka ma ku qanceen? Ma waxay u qaateen in ay kaalmo u tahay?
2. Barnaamijka ma ka helay gar gaarkii ku haboonaa, dadka masuulka ka ha ee Hogaanka ururka iyo bulshada ka tirsan?
3. Dadka iskaaga ah ma ka qeyb qaatan karaan barnaamijka si wax tar leh? Mid waliba ma ogyahay waxa laga filaayo?
4. Kuwo balanqaaday in ay barnaamijkaan fuliyaan ma sii yaan waqtii ku filan howsha barnaamijka qof ahaan ama koox ahaanba?

Kumaa qiimeenaya dadka, kumaase la qiimeenaya

Sida badan qof walba oo ku saamoobaya mashruuc waa in uu lug ku yeeshaa qorsheynteeda, sidaa si la mid ah cid walba oo uu khuseeyo ama ahamiyad siineysa mashruuca waa in si uun uga qeyb gashaa howsha qiimeenta. Ka qeyb qaadashaan waxay yeelan kartaa wajivo badan, sida ka mid noqoshada guddiga Barnaamijka, Howlwadeenadda furaha ah, iyo Jaaliyadaha ku lugta leh Barnaamijka.

Madaxa guddiga qorsheynta ee Ururka waa in ahaadaa kormeeraha guud ee qiimeenta. Marka qaar, kormeere dibada ka ah Ururka aya ku wax tar badan howsha qiimeenta wax qabadka howl wadeenadda.khaasatan, marka barnaamijka mashaakil ka jiro, ama marka ay iska soo horjeeda howlwadeenadda joogtada iyo kuwa iskaaga ah, iyo marka bulshadda ama Jaaliyadha ay muujinayaa niyad jab ku aadan Barnaamijka sida uu u socdo.

Xaaladaha qaar, u xilsaarida howsha qiimeenta Barnaamijka iyo dadka qof ama koox aan ku lug laheyn barnaamijka ama aan ka tirsneyn Ururka ayaa laga heli karaa xog celin qimo leh oo dhex dhetaad ah.

Wadiiqada Xakameynta saameenta leh loo maro waa horumarinta xiriir niyad wanaag ku saleysan oo dhex Mara fuliyaha iyo korjoogaha. Xiriirkani waa in uu salka ku haya balanqaadka ah in Islaamka cid walba oo Muslim ah ka doonayo in ay si wanaagsan wax u qabato, waana in lagu fuliyaa howlaha hanaan kasto oo dhiiri gelin ah oo uu Islaamka ogol yahay.

In uu lahaado qofka qabanayo howsha qiimeenta iyo Xakameynta awood fulineed oo ku haboon waa arrin lama huraan ah. In la qaado talaabada saxid ah ee ku haboon waxay u baahan tahay awood maamul lagu fuliyo.

IV. Qiimeenta Tababarka

A. Himilada / Ujeedada

Ujeedada tababarida ee Ururada Islaamka waa in kor loo qaado hogaansanaanta qof uu u hogaan san yahay howsha dacwadda, horumarinta shakhsiyadooda Islaaminimo, iyo in lagu hubeyyo xirfadda lama huraanka si sare u dhameystirka yoolalka Ururka. Wax tarnimadda tababarka waa in la qiimeyaa si loo hubiyo in ujeedooyinka lagu gaaray iyadoo si sare looga faa'iideystay llaha dhaqaale – dadka iyo qalabka – la heesto. Dhamaadkaan xagiisa, waxaan adeegsan karnaa qiimeen si:

- a. Loo xadido in tababarka xaqoojinayo ujeedooyinkiisa, haddii haa ay tahay ilaa heerkee.
- b. Loo qiyaaso qiimaha koorsooyinka, siminaaradda, iyo aqoon si weydaarsiyadda.
- c. Loo caddeyo meelaha barnaamijka ka midka ah ee u baahan sare u qaadista.
- d. Ay inooga gar gaarto in aan go'aamino in aan ku sii socono barnaamijka ama in aan iska joojino.
- e. Loo cadeeyo cida sida dhabta ah uga faa'iideysaneysa Barnaamijka noocaan ah, sidoo kale, baraanmijka dhabta ah ee faa'iidada u leh dadka bartilmaameedka ah.
- f. Loo dib ugu laabashada iyo xoojinta meelaha ugu muhimsan ee barnaamijka.
- g. Loogu qanciyo hogaamiye yaasha iyo ka qeyb gala yaasha Barnaamijka waxyaabaha ku saabsan.
- h. Loo gacan looga geesto si wanaagsan in loo maareeyo howlaha tababarka.

B. Cabirka iyo Qalabka

Qalabka aan u naqshadeynay oo aan u adeegsanay qiimeenta wax tarka barnaamijka tababaradeena waxaa lagu saleyan karaa hal cabir ama wax ka badan oo xiriir la leh dadka bartilmaameedka u ah dadaalka tababarida. Ujeedada waa in la xadido hal beeg gaar ah oo tilmaamaya horumarka wax qabad. Qaar ka mid ah cabiradaan waa :

- Fal celinta: xadid fal celinta ka qeyb gala yaasha ee la xiriira barnaamijka tababarka, halkee ay ku qanacsan yihiin?
- Barasho: xadid waxa ay barteen ka qeyb gala yaasha. Maxaa aqoon cusub ah ama xirfad ah ay kororsadeen ama ay soo bandhigeen?
- Afkaarta: xadid haddii uu barnaamijka saameeyay afkaarta ka qeyb gala yaasha. Sida uu tababarka u bedelay araa'dooda, qiyamkooda, iyo wax ay rumeysan yihiin?
- Hab dhaqan: xadid isbedelka hab dhaqanka. sida uu tababarka u saameeyay qaabka ka qeyb gala yaasha u fuliyaan howlaha.

- Natiijooyinka: xadid raadka uu ku reebay tababarka Ururka. Sida tababarka gacan uga geystay dhameystirka ujeedooyin iyo yoolalka Ururka.

C. Manaahijta tijaabinta

Is bar bardhigida dhibcaha imtixaanka tababartaha ka hro iyo ka dib barnaamijka tababarka waa qaabka ugu saameen badan ee lagu qiimeeyo tababarada. Dhibcaha sare ee isla su'aalaha imtixaanka ee tababarka ka dib waxay tilmaameysaa kor u kac xirfad iyo aqoon , ama isbedel loo baahnaa, oo ku dhaacay hab dhaqanka tababartaha. Hanaanka imtixaanka wuxuu noqon karaa saddex nooc;

- Tixraaca qiiyaasta caadiga ah: imtixaanadaan waxay is bar bardhigaan dhibcaha tababartaha iyo celceliska dhibcaha wax qabadka kooxda.tusaale ahaan; qiyaasta caadiga ah ee kooxda, kooxda waa in ay ahaataa mid balaaran si ay u lahaato cel celis tiro koob caqli gal ah. Natiijooyinka imtixaanka waxay u safi karaan qof walba iyadoo loo fiirinayo inta uu ka sareeyo ama uuka hooseeyo qiyaasta dhibcaha caadiga ah ee kooxda.
- Tixraaca Cabirka: imtixaanadaan waxay cabiraan wax qabadka iyagoo u fiirinayo ujeedooyinka sida wanaagsan loo qeexay ee tababarka.waxay diirada saaraan waxa uu bartay ka qeyb qaataha oo salka ku haya hal beegyada wax qabad ee la xiriira ujeedooyinkaan. Ka qeyb qaata yaasha sida wanaagsan u gaaray hal beega, waxay si wanaagsan u barteen xirfadaha lagu soo ban dhigay barnaamijka tababarka. Tusaale ahaan: ujeedada tababarida af hayeen waa in uu si deg deg ujeediyo war mudo shan daqiqadood ah, oo aan laheyn hal qalad oo naxwe ah mooyee, iyo hal xaadal oo mowduuca ka baxsan.iwm. Kani waxay noqon kartaa hal beega lagu cabiro in afheeyinka uu si wanaagsan u tababartay ama in kale.
- Wax qabad: imtixaanadaan waxay u baahan yihin in si la taaban karo loo soo bandhigo xirfadaha iyo aqonta laga kororsaday tababarka. Waxay u adeegsan karaan si loo soo bandhigo xirfadaha, qabashada tababar gaar ah ee shaqada la xiriira, sida, adeegsiga Computer-ka ama howlaha farshaxanka. Ama si wax qabadka loo imtixaano waxay adeegsan karaa, nidaamka ciyaarida door shaqo ama leyliga adeegsiga xirfadaha. Sida, xalinta mashaakilka ama xiriirinta.

D. Su'aalaha imtixaanadda

Imtixaanadda qiimeenta barnaamijyadda tababaradda waxay ka koobnaan karaan mid ka mid ah noocyadda kala duwam ee su'aalo. Liis kooban oo noocyadaas ah waa kan:

- Kala dooro: ka qeyb qaataha waxaa la weydiinaya in ka doorto jawaabta ugu saxsan liiska jawaabaha suura galka ah.
- Dhamaad furan: ma laha jawaabo xadidan oo la dooranaayo, ka qeyb qaataha waxaa loo saamaxay in uu qoro inta uu wax qori karo si uu uga jawaabo su'aasha, ama uu u xaliyo mushkiladda loo soo bandhigay.
- Liis saxid: ka qeyb qaataha waxaa la soo hor dhigayaa liis ay ku qoran yihin wax yaabo badan oo lagu dabaqi karo ama aan lagu dabaqi Karin xaalada taagan, ama la is bar bardhigayo, waa in ay doortaan midka la dabaqi karo.
- Run iyo Been ama Laba wado: su'aalahaan waa ama sax ama khalad , markaa waxaad tilmaanta midka runta ah ama beenta ah.
- Qiima siin qiyaseed: liis oo wax yaabo ama su'aalo ah ayaa la soo hor dhigayaa ka qeyb qaataha, waxaa la weydiinayaa in uu safo wax yaabahaan , isagoo u raacaya cabir ama qiyas la siiyay.

E. Hanaanada Qiimeenta

Hanaanada loo qiimeyo tababarka uu qaatax tabartaha waxaa ka mid ah:

- Imtixaanadda Qalinka iyo Waraaqda waxaa lagu qaadaa fasal dhedhii si loo qiyaaso horimaa ka qeyb qaataha ee xaga barashada mawaadiicda barnaamijka.
- Baaris fekradeed waxaa loo adeegsadaa in la soo ururiyo xogta ku saabsan araa'da ka qeyb qaataha ee la xiriirta hab dhaqanka shaqo , qiyamka, iyo cilaqaadka iwm barista waxaa la qabanaya ka hor iyo ka dib tababarka si loo qiyaaso horumarka fekradeed.
- U ekeysiin iyo indha indheynta goobta waxay xadideysaa in ka qeyb qaata yaasha ay horumariyeen xirfadahooda ay soo bandhigayaan.
- Warbixinada Saamiga Wax soo saar waxay qiyaasayaan horumarka ku dhacay wax qabadka oo salka ku haya xogta adage ku saabsan shaqada iyo warbixinada tiro koobka.
- Baaris yada ka horeya tababarka waxaa loo qabta xili xili waxayna cabirtaa horusocodka joogtada ah, iyo horumarka wax qabad ee shaqadda.
- Baahida / Ujeedooyinka / Is bar bardhiga Dulucda waxaa qabta tababaraha iyo hogaanadda Ururka sidoo kale tababartaha si loo xadido in ujeedooyinka barnaamijka lala xiriiriay baahiyaha tababar ee la dhir dhiriay iyo haddii barnaamijka yahay mid ku haboon tababartaha.
- Waraaqaha Qiimeenta marka ay ka qeyb qaataha uu buuxiyo dhamaadka barnaamijka, waxay muujinayaan wax ay jeclaadeen waxa ay necbeesteen ee tababarka ku saabsan, tala bixinadooda qimo weyn aye leedahay.
- Ara'aada ama aragtiyada Xirfedlaha khibrada leh ka bixiyo naqshadeynta qalabka wax barida waxay qiimeen u tahay barnaamijka tababarka.
- Qiimeenta Macalinka uu qiimeyo tababare xirfadle ah waxay gacan ka geysaneysaa xadidida kartida, xirfada iyo wax tarka macalinka.
- Dhirinta qiimaha waxay qabsoonta marka la xisaabiyo qiimaha qalabka, fududeyaha, mag-dhawga, Safaradda iwm iyo marka la qiyaaso qiimaha kaga baxaya Ururka tababrida qof keliya.
- Dhiraan dhirinta Saameenta Qiimaha waa dhiraan dhirinta is bar bardhigida beddalada hanaanadda iyo qaababka tababareed.

V. Qiimeen: Helitaanka Xogta Wax qabadka

Waxaa jira qaabab badan oo lagu gaari karo xogta ku saabsan wax qabadka, qaar kuwaa ka mid ah waa;

- Indha Indheenta Tooska ah: hanaanka indha indheenta shakhsiga ah waxaa loola jeeda in goobta shaqadda la tago, oo la soo diiwan geliyo habka ay shaqadda u socoto.
- Warbixino Afeed: waa qeyb ka mid ah hanaanka indha indheenta tooska ah siiba marka war bixinta indha indheenta lagu gudbinayo afhaan iyo marka si toos ah fool ka fool loo gudbinayo.

- War bixin Qoraaleed: waxay soo gudbiyaan xog baaxad weyn oo la tiro koobi karo oo aad u faah faahsan. War bixin Qoraaleedka waxay suuro gelisaa in xogta la diiwan geliyo si looga faa'iideysto bar bardhigida xogta mustaqbalka iyo darasadeynteeda. Sida caadiga ah, War bixin Qoraaleedka waxaa lagu dhameystiraar warbixn Afeed iyo Indha Indheen Toos ah.
- Baaris: barista waxay mid wax tar leh noqon kartaa marka xogta laga soo ururiyo tiro badan oo dad ah. Waraaq qiimeen oo baadi goobeysa xog celin la xiriirta weydiimo gaar ah oo lug ku leh howl ka mid ah howlaha Ururka waa wado ka mid wadooyinka loo maro qiimeenta ku saleysan Baarista.

Sidee u addegsaneyesa una horumarineysaa Qiimeenta

Arrin sheegid u baahan ma aha, qiimeenta in ay tahaya waqtii iyo hanti lumis haddii natijadeeda aan la adeegsan. Si kastaba ha ahaato, waa wax caadi ah in aad arragtid howl qiimeen baaxad weyn oo la qabtay, ka dibna natijadeeda meel la iskaga tuuray oo aan dabagal lagu sameynin. Si looga hortago in ay arrinkaan dhacdo waa in aan:

- a. Natijadda qiimeenta meel dhigan, laakin aan u qeybinaa cid walbo ay quseyso.
- b. Dood geli natijada qiimeenta ku salaysan Shuuro adigoo adeegsanay farsamadaha dood kooxeedka iyo kulamadda Maan Miirida iwm.
- c. Deji qorshe howleed si aad u xoojisid waxyaabaha sida wanaagsan u dhacay , dhanka kalena aad u saxdid hoos u dhacyada, ku dhaqan qorshahaas.
- d. Ha ku ilaabin war bixinta qiimeenta qaanada miiskaaga.

Si aan sare ugu qaadno qiimeenta, waa in aan qiimeenaa adeegsigeena farsamooyinka iyo qalabyada qiimeenta. Ma helnaa xogta dhabta ah? Ma aad bay u yar tahay, aad bay u badan tahay, ama wey dib dhacsan tahay? Ma Adeegsanaa hababka Islaam ahaan la ogol yahay ee xog ururinta? Is weydiinta weydiimahaan oo kale waxa gacan innaga siinayaan sidii aan u xulan laheyn qaabka ugu wanaagsan ee wax loo qiimeyo , iyo waxay inoo qeexi la heed liidasho kasto oo ku jirta qaabka aan u adeegsaneyno qiimeenta.

Waxaa haboon in aan barnaamijyadda iyo mashaariicdeena si joogta ah u qiimeen halkii aan ka qaban laheyn xaflada qiimeenta sannad laha ah. Qiimeentaan joogtada ah waxay inaga gar gaari laheed sidii aan uga faa'iideysan laheen qiimeenta inta aan ku jirno geedi socodka shaqo. Ha qiimeenin barnaamijyadda xun xun keliya, ee waxaa kaloo qiimeysaa Barnaamijyadda guuleystay si aad u ogaatid sababta dhalisay in ay guuleystaan , ka dibna aad u dhaqaqdid si aad kor ugu sii qaadi laheyd.

Waa in aan sameynaa qiimeen daba gal si aan u cabirno natijadaha ka haray ee tababaradda la bixiyay iyo si loo cadeeyo meelaha ay tababarta yaasha ay ka muujiyeen horumar weyn iyo meelaha ay horumar yar ka sameeyeen.jawaab celinada laga helo is bar bardhiga qiimeenta dhamaadka barnaamijka oo lagu daray jawaab celin laga helo qiimeenta daba galida ee caqabada horey loo odorosay waxa dhalaan xog qiimo badan leh oo ku saabsan inta ay tababarta yaasha ay hayn karaan waxa ay ka kororsadeen tababarka la siiyay.

Oraah Digniineed ee ku saabsan Qiimeenta

Waxaa lagu doodi karaa in tiro koobyadda ay dhan u xaglinayaan, ku majaro habaabineyso, iyo in si khaldan loo adeegsado. Dhabta arrintaan waa in xogta laga helo tiro koobyadda ay dhextaad tahay. Laakin siyaasiyiinta iyo cid kasto dhangaar leh ayaa si khaldan u adeegsada, oo si khaladan u soo gudbiya oo ka baxsan dulucda mowduuca. Sidaa awgeed , waa in si xag jir ah loo feejignaado marka laga soo dhirinrisanaayo natijoyin xogta qiimeenta laga helo.Tusaale:marka tababartaha ama ka qeyb qaataha uu aad ugu qanco qeybta maaweeelada ee barnaamijka tababarka, dhan kalena , uusan jecleesan qeybta Islaamiyeenta Cilmiga Bulshada, Taasi micnaheeda ma aha in aan balaarino qeynta maaweeelada oo aan dhino qeybta Islaamiyeenta Cilmiga Bulshada. Ujeedooyinka Kama mid aha in si kastaba aan ku raali gelino dadka. Ama in dadka aan iska uruursano si ay inogu codeyaan. Waa in aan ra'yiga dadweynaha ku hagnaa dhan saxda ah. Waa in aynaan iska raacin ama iska daba galin doonista dadka nooc ay tahayba , oo anaan noqon kuwo la hogaa miyo.

Dhan ka kale, waa in aanan dhayalsan xogta qiimeenta laga helo, xogtaan waxay qiimo weyn ugu fadhidaa howsha horumarinta wax qabadkeena. Laakin waa in aanan luminin aragtideena oo aanan dabi u galin, na hareereynin, ama na majaro habaabin xogta qiimeenta ilaa heer ay ina gaarsiiso in si muqadas ah ula tacaamulno.

Leyli Qiimeenta ku saabsan

Ka soo qaad adigoo soo boqday goob shaqo, waxaad la kulantay shir howleed socda, qiimee shir howleedka, si qeexan u sheeg waxa aad indha indheesay.

Qdobada wanaaga ah

Qdobada Liita

Faalo Dheerad ah

Weydiimo

1. Sheeg doorka uu hal beegayadda kaga jiraan howsha qiimeenta?
2. Sidee Xakameyn ta hortaga ah ay u horumarin kartaa wax qabadka?
3. Maxay tahay farqiga u dhexeeya xakmeynta ka hortaga iyo mida qiimeenta?
4. Maxay yihiin isirada muuqda marka la joogo howsha qiimeenta wax qabadka dadka?
5. Muxuu qof dibada ka ah Ururka ugu wanaagsan yahay mararka qaar qabashada howsha qiimeenta?
6. Maxay tahay farqiga muhimka ah ee u dhexeeya hanaanka tixraaca qiyaasta la caadeystay iyo hanaanka tixraaca cabirka ee imtixaanida.
7. Sidee u kala duwan yihiin “fal-celinta” iyo “Natijada” cabir ahaan marka la qiimeenayo tababarka.
8. Maxay tahay faa’idada ku jirta in lala wadaago natijadda qiimeenta cidii kale oo ku lug leh.
9. Waa maxay nooca xog uu dhalo qiimeenta daba galka?

Leyli Guud

Guddiga Fulinta ayaa kaa codsaday in aad qiimeen ku sameysid wax qabadka kulan sannadeedka Ururkaaga Islaamiga ah. Waxaad go'aamisay in aad horey qorshe u dajisid , oo aad dhigtiid qaabka xakameyn ta iyo qiimeenta u dhacaso. Waxaad dooneysaa in aad qiimeysid talaabooyinka muhimka ah isla marka la dhameystiro, ka dibna aas siisid xog celin la tifatiray oo sax ah kulanta guddiga qorsheynta. Ka dibna waxaad qiimeeneysaa wax qabadka goobta shaqo.

1. Naqshadee hal beegyada oo aad u adeegsan la heed Xakameyn ta talaabooyinka muhimka ah marka aad qorsheyneysid kulanka.
2. Qeex waxyaabaha tirsami kara oo la cabiro karo oo kuu saamixi kara in aad hoos u dhigtiid saamiga quman ay xogta qiimeenta u tahay xogta sida fudud loo raad raaci karo.
3. Deji jadwal aad ku daba gashid wax qabadka iyo raad gurida ka weecashada halbeegyada.

Cutubka 11^{aad}

Unkid Koox Shaqo Iyo Lib Gaarid Wadareed

- I. Unkid Koox Shaqo
  - A. Waa maxay Koox Shaqo?
  - B. Sidee Kooxda Shaqo si wax ku ool ah ugu shaqeyn kartaa?
  - C. Waxqabad: Keli iyo Koox
- II. Hanaanka Guddi Shaqo
  - A. Qalabka guul gaarid wadareed
  - B. Xaalad daraasadeed
- III. Guddiyo Shaqo
- IV. Guddiyo qofeed
- V. Doorarka qof ee wax qabad wadareedka
- VI. Furaha shaqo kooxeedka
  - A. Yaynu nahay, maxaynu dooneynaa?
  - B. Kumaa sare u qaadi kara?
  - C. Jiradda culeyska xad dhaafka ah.
  - D. Mar walba samee waxa saxda ah!
  - E. Masuuliyada cid walba waa cidna masuul ma aha.

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameysid aqrinta Cutubka waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida tayada ka soocda kooxaha wax tarka leh kuwa kale.
- Magacaabida kooxo shaqo oo qabto shaqo gaar ah.
- Magacaabida Giddi Shaqo dhameestira ujeedo gaar.
- Garashada halka guddiyadda ay saameenta ku lahaan karaan.

"يَدُ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ، وَمَنْ شَدَّ شُدُّ الْنَّارِ" سُنْنُ التَّرْمِذِيِّ

"Gar gaarka ALLAH iyo Naxariistiisa waxay la jirtaa Jamaacadda (Muslimiinta ah) cidii ka leexatana, Naarta ayaa lagu leexinaa."

I. Unkida Koox Shaqo

A. Waa maxay Koox?

Unkida Koox Shaqo waa qaab dad loo wada howl geliyo sida unug isku jir dhafmay oo kale oo isku si u shaqeeya. Qaabeynta unug ama koox waa howl ka mid ah howlaha Hogaanka wanaagsan. Wada shaqeynta waa waxa Islaamka ina faray. Shaqadda sida wadajirka ah loo qabto waxay leedahay Barako iyo fulin wax tar fiican leh. (**Howsha laba qof ay wadda qabato waxay la natiijo tahay howl saddex qofood keli keli u qabteen**)

Kooxdoo ma aha dad leysku soo ururiyay oo leh ajando kala duwan. ee waa dad wada shaqeeya oo fulinaaya ujeedoyin iyo yoolal ay ka mideysan yihii lehna himilo mideysan oo fog. Himiladaan waxaa lagu gaaraa waajibaad gaar ah oo qeexan oo mar qura, ama si is- daba yaal ah loo fuliyo. Mararka qaar waa la beddalaa wajibaadka waqtiba waqtiga ka dambeeyaa. xubnaha kooxda shaqo waxaa laga yaaba in ay ka kala yimaadaan dhamaan qeybaha Ururka ama in ay yihii dad leh xirfadaha kala duwan iyo aqoonta ay u baahantaha himiladda Ururka in algu xaqijiyo. Mararka qaar, kooxda balaaran waxaa loo qeybiyaa kooxo yar yar. Qof walba oo kooxda ka tirsan waxaa looga fadhiyaa in uu qaato masuuliyadda guusha kooxda guud ahaan. Fulinta waajib gaar ah, ama gaarista Himiladda Ururka.

Shaqada iyo wax qabadka xubin walba iyo kooxda guud ahaanba waa in ay la xiriirtaa ama ku saabsantahay ujeedo si wanaagsan loo qeexay. Isu geynta Kooxaha Shaqo iyo Hogaanka waxay ka wareegi karaan waajib oo ay u wareegi karaan wajib kale fulintiisa. Inkastoo koox walba xubnaheed ay ku biirinaya xirfado iyo aqoon kala duwan, kooxda guud ahaan , sidoo kale xubin walba waxay masuul ka yihii waajibka loo xilsaaray oo diiradda u saran. Masuuliyadda Go'aan gaarista iyo amar siinta waxaa leh xubnaha aqoonta iyo xirfada u leh waajibka gaarka ah ee la fulinaayo. Masuuliyada Hogaamiyaha waa magaacabidda xubintaan aqoonta iyo xirfadda u leh howshaan gaarka ah. Ma ha masuuliyadiisa in uu awaamirta shaqooyinka gaar ah in uu bixiyo, ka dibna uu gacanta la galo go'aanadda arrin walba.

Si wax tar loo lahaado, waa in xubnaha kooxda shaqo lagu tababaro xirfada wda xiriirkha iyo wadda shaqeynta kooxda, iyo kaalinta ay kaga jiraan, iyo gaabeynta ama ka gaarista is fahan guud arrimaha lagu kala ra'yi duwan yahay. Xubnaha waa in ay fahmaan ilaha awooda uu ka helo xukunka jira. Tusaale: xubinta leh khibrad shaqo ama heysa xobta shaqo iwm waxay leeyihii awood ay dadka ku dhiirigelin karaan, awoodaas waxay ka helaan aqoonta ay leeyihii, ama xogta ay hayaan. Xubnaha Kooxda Shaqo waa in lagu tababaraa Arqtiyadda sida ay Ururada isku badalaan iyo sida loola tacaalo is afgransho waaga iyo wada shaqeyntaba.

B. Sidee Kooxaha ugu shaqeeyn kartaa si wax tar badan leh?

Heer kasto ayee ka shaqeeyaan kooxaha, laakin waxay si aad ah ugu haboon yihii herarka ugu sareyo ee Hogaaminta iyo Maamulka. Wax tarnimada heerkaan waxay ku xiran tahay aqoonta aan mugdiga ku jirin iyo u hogaansanaanta waajibaadka shaqo iyo garashada cida leh masuuliyadaan.raacida qaar xeerarka aasaasiga ah waxay caawineysaa guusha kooxda.Tusaale:

1. Xubinta kooxda masuulka koobaad ka ha ee goob ka mid ah goobaha shaqo ayadaa laga sugayaa in ay qaadato go'aanka kama dambeesta ah.
2. Xubinta kooxda ka tirsan go'aan kama gaari karto arrin ay ayada si toos ah masuul uga aheen.
3. Xubnaha kooxda midba midka kale yuusan liidin, xittaa haddii ay is jecleen ama ay isku khilaafsan yihii arrin ama fikrad.
4. Koox wey ka duwan tahay Guddi oo go'aanadda ku gaara codeyn. Hogaamiyaha Kooxda mareenta dadaalka ka sokow Hogaanka ayuu hayaan.
5. Kooxda waxay leedahay xiriiro isgaarsiineed nidaamsan ee deg deg ah oo rasmi ah ama aan rasmi aheen.

C. Wax Qabad: Keli Vs Koox

Guusha kooxda waxay ku tiirsan tahay hab dhaqanka ama dabeeecadda xubnahiisa – ciyaar yahanadda kooxda. Qaar aad u caqli badan ayaa aheen ciyar yahanadda kooxda dabci ahaan. Ama tababar la,aan. Xirfadaha iyo aqoonta lama horaanka ah ka sokow, ciyaar yahannada kooxda ee saameenta leh waa in ay doonayaan in ay u horaan wax walba danta guud ee kooxda.in kastoo ay ku darayaan dadaalkooda ugu wanaagsan kooxda xubin ahaan, haddana waa in ay doonayaan in ay faraha uga qaadaan hogaamiyaha in uu Hogaanka qabto.waa in ay yeeshaan karti ay arrimaha si cad ugu arki karaan iyo karti ay ku xalin karaan mushkiladaha si fudud. Waa in ay doonayaan in ay wax cusub tijaabiyaan iyo in ay soo bandhigaan geesinimo ay xal dhexaad kula macaamili karaan xubnaha kale. Si kooban, waa in ay yihii kuwo la dhacsan waajibka , oo ayna noqon kuwo la dhacsan dadka.

II. Hanaanka Guddi Shaqo

A. Qalabka Guul Gaarid Wadareed

Guddi Shaqo waa gaariga howl wadareedka saameenta leh. Guddi Shaqo waxaa la sameeyaa marka ay mushkilada taagan ay u baahan tahay dadaalka iyo talo bixinta dadka ka soo jeeda masaaliix iyo asal kala duwan. Gudiiga Shaqo wuxuu si wanaagsan u shaqeynaa marka lagu xujeeyo fulinta ujeedaayin si wanaagsan loo qeexay iyo marka la siiyo awood ay ku baadi goobi karaan xalalka suuragalka ah ee la aqbali karo.

Si aad u dhilstid Guddi Shaqo, waa in aad:

1.   Qeex Shaqada: deji Ujeedooyinka Guddiga Shaqo laga doonayo in uu xaqiijiyo.
2.   Qaabeysa qaabdhismeedka waqtiga shaqadda, oo ay ku cad yihiin waqtiga kama dambeeska shaqo walba iyo barah shaqo ee wadda ku dherersan.
3.   Soo saar wareegto magacaabeysa xubnaha Guddiga Shaqo oo ayna ku cad yihiin qodobadda aan kor ku soo sheegnay.
4.   Qeex misaaniyadda Shaqo.

Si loo saramariyo wax qabadka Guddiga Shaqo, waa in aan hubinaa in waajibaadka shaqo ee gacanta lagu hayo si wanaagsan oo qeexan loo gaarsiyay xubnaha oo idil iyo in ay isku si u fahansanyihiin. Howsha Guddiga Shaqo waa in lagu gacan lagu siiyaa sidii ay si fudud ugu gaari lahaayeen xogta keydsan iyo mida ay dadka ay hayaan eek u saabsan howsha ay fulinayaan. Waa in aan ku dhiiri gelinaa Guddiga Shaqo in ay war bixin xiliyeed ka soo saaraan howsha ay hayaan, weliba marka howsha ay dheer tahay oo ay lee dahay saameen baaxad leh. xubinta ka mid ah Guddiga Shaqo waxay ka faa'iideysan kartaa xog celinta ay helaan.

Ma aha howl walbo oo loogu tala galay in ay koox fuliso halka uu qof keli ah fulin lahaa in ay ku haboontahay in ay fuliyaan Guddi Shaqo. Guddiga Shaqo waa qalab saameen leh ee loo adeegsado guul gaarida wadareed marka ay kooxda ay leedahay fahan mideysan iyo dareen mid ah ee jihada loo socdo. Guddiga Shaqo wuxuu diirada saara gacan ka geysashada sidii loo jadwaleyn lahaa howsha socota si loogu dhaqaajiyo dhanka saxda ah.

B. Xaalad daraasad

Hal Tusaale oo ah Guddi Shaqo waa Guddiga Shaqo ee Bulshada Islaamka ee Waqooyiga Mareekanka, ee dajinaayey qaab dhismeedka Howsha Islaamka. Guddiga waxaa la magacaabay 1977, sid ay ugu gogol xaarto Yegleelida ISNA(Islamic Society of North America). Faah faahin la xiriirta Guddigaan Shaqo Howshooda waa sida tan:

a) Waajibka

Qeexida - si aan mugdi ku jirin – Aragtida iyo Himilada Qaab Dhismeedka maamul ee Urur Cusub oo Islaami ka howl gala Waqooyiga Mareekanka (North America – Canada & USA -).

b) Xubnaha

1. Howl wadeenada Islaamka caanka ah oo firfircoon ee ka tirsan MSA
2. Howl wadeenada Islaamka ee lagu yaqaan u hogaansanaanta howsha Islaamka, muhin ma aha in ay ka tirsan yihiin xilligaan MSA
3. Xubnihii hore ee xafiiska, sida Guddoomiyaha MSA.

c) Kulamadda

Kulanka guud ee ee Guddiga Shaqo waxaa xigaya kulamo ay yeeshaan saddex guddi oo diirada saara mowduuc gaar ah.

d) War bixinadda

1. Xogweydiin ku soo baxda warsidaha bilaha ah si loo helo ra'yiga dadweynaha.
2. Qoraal shireed yada ee Guddi Shaqo walba.
3. War bixnta guud ee wax yaabihii la gaaray dhamaadka shaqadda.

e) Talooyinka

Urur qaaradeedkaan waa in loo qaabeyaa si la iskugu daro Ururadda soo socda: MSA, MCA(urur cusub uu lee yahay jaaliyadaha muslimka ah) iyo saddexda xiriiro xirfadle yaal eek ala ah Xiriirka Dhakhtiita Muslmiinta , Xiriirka Saynis yahanadda iyo Injineeradda, iyo Xiriirka Culimadda Cilmiga Bulshadda.

III. Guddiyo Shaqo

Guddiyadda Shaqo waa qaabka ugu caansom ee looga faa'iideysto wax qabadka kooxedka suuro galka ah. Qeexid ahaan, guddiyadda qaar waxaa loo magacaabay shaqooyin gaar ah.

Dabeecadda, isku darka, iyo Maamulaka Guddiga waxaa kaga doodnay meel ka mid ah Tusahaan. Qaar samee/qabo iyo ha sameynin ah/ ha qabanin ee Guddiga shaqeynaya oo laga soo qaatay aragtida wax qabad kooxeedka saameenta leh waa:

Samee/Qabo:

1. Qor bayaanka Himiladda Guddiga
2. Xadid " Natijada" iyo waqtiga shaqo ee Guddiga
3. Qeex halka Guddiga kaga jiro qaab dhismeedka maamul ee Ururka.

Ha sameynin/ Ha qaban

1. Ha U adeegsan Guddiga si aad u sharciyeysid falalka keli keliga ah.
2. Ha dhinac marin in aad talaabo ka qaadatid arrimaha ku hoose jirs awooda maamul ee guddiga.
3. Ha hoose geynin Guddi wax qabad guddi kale ee daba gal haddii aysan jir sabab cad oo leh ujeeddo qeexan ee loo sameeyo sidaas.

IV. Guddiyo qof keli ah

Guddi qof keli ah waa hanaan qabto qaab dhismeed dastuuri ah dhexdiis shaqadda loogu fuliyo, siiba marka aan shaqadda lagu fulin Karin guddi balaaran. Guddigaan qofka keli ah waa in uu lahaadaa howl qeexe gaar ah, waan in uu qaadaa masuuliyad war bixin gudbinta. Waan in ay wada tashi la sameeyaan, marka ay lama horaan tahay, dadka leh khibradda iyo aqoonta la xiriirta howsha Guddi qofeedka. Waa in aan kula xisaabtanaa falal kooda iyo xaqijinti natiijadaha hore loo qorsheeyay.

V. Kaalinta Qofka kaga jiro Hawlfulin kooxeedka

Kooxaha intooda badan waxay ka kooban yihiin dad ku kala duwan karti-xirfaddeedka, tilmaamo-qofeedka, iyo dano-shakhsiyeedka. Qof kastoo ka mid ah wuxuu kaga jira kooxda kaalin ay horey u xadiday dabci-qofeed kiisa asalka ah iyo howsha loo xilsaaray. Garashada kaalimaha qaar waxay gacan ka geysaneysaa fahanka sababta ay kooxda ay qaabkaan howsha ugu fulineyso. Qaar ka mid ah kaalimahaan ayuu liiska hoose mujinaya.

Kaalimaha hawl-kooxeedka	
Bilaabe – Gacan ka geeste	Wuxuu soo bandhigaa araa; a cusub ama hanaan cusub oo mashaakilaadka loo xaliyo, qofka kaalintaan ciyaaraya wuxuu talo ku soo jeediya hanaan, talaabooyin ama manhaj la xiriira howsha mashaakil xalinta.
Xog – raadiye	Wuxuu raadiyaa in loo faah faahiyoo talooyinka la soo bandhigo; xog raadiyaha wuxuu sidoo kale, weydiyi xaqqiqa ama xog kale oo gacan ka geysan karta si ay kooxda ula tacaali laheed arrinta taagan.
Ra'yi – goobe	Wuxuu raadiyaa faahfaahin la xiriirta qiyamka iyo afkaarta ay soo bandhigeen xubnaha kale ee kooxda.
Xog- dhiibe	Wuxuu soo bandhigaa xaqiq, tusaalooyin, tiro koobyo, iyo warar la xiriira mashaakilka ay kooxda dooneyso in ay xaliso.
Ra'yi – dhiibe	Wuxuu soo bandhigaa aragtiyo ku saabsan fekrada la doodayo.
Faah Faahiye	Wuxuu bixiyaa tusaalooyin ku salaysan khibrad gacan ka geysaneysa tusida sida fekrad ama talo ay u shaqeey karto haddii kooxda aqbasho howl gaar ah.
Xiriiriye ama isku xire	Wuxuu isku dayaa in uu cadeeyo iyo tilmaamo xiriirka ka dhexeeya afkaarta iyo talooyinka ay xubnaha kale soo jeediyeen.
Jiheeye	Wuxuu isku dayaa in uu soo koobo waxa dhacay, wuxuu kaloo isku dayaa in uu kooxda ku jiheeyo howsha gacanta lagu hayo.
Dhalil qimeeye	Wuxuu dadaal dheeri ah ku bixiyaa in uu qiimeeyo cadeymaha iyo gabogabada talooyinka kooxda.
Tamar geliye	Wuxuu isku dayaa in uu ku dhiirri geliyo kooxda in ay talaabo qaadaan iyo in dhaqaajiyo, dareen kiciyo kooxda si ay u kordhiyaan wax soo saarkooda.
Farsamo yahanka Nidaaminta	Wuxuu ku caawimaa kooxda in ay gaaraan yoolka. ayagoo u maraya fulinta waajibaaka shaqo sida qeybinya waraaqaha, dib u habeynta kuraasta, or maareynta howlaha fudud.
Diiwaan geliyaha	Wuxuu qoraa afkaarta iyo talooyinka, wuxuu diwaan ka sameeyaa horumarka kooxda.

Koox dhisiid	
Dhirri Geliye	Xubnaha kale ee kooxda wuu amaana, fahmaa, iyo wuu aqbalaa.
Isku dhafe	Wuxuu dhex dhixaadiya is af garasha waaga ka dhex dhaca kooxda.
Dhex dhixaadiye	Wuxuu raadiya sidii uu meel dhexe iskugu keeni lahaa oo la wada ogol yahay kooxda si loo gaaro xal meel dhaxaad ah.
Halbeeg dejiye	Wuxuu kooxda ka caawiyaa sida ay halbeegyo iyo yoolal u degsan laheed
Koox Ilaaliye	Wuxuu dhowraa diwanadda hor u socodka kooxda, xogta uu helana mar dambe ayuu adeegsadaa.
Waardiye iyo de-dejiye	Wuxuu dhiirri geliya kuwa aan hadlin si ay dooda uga qeyb qaataan.
Daba socde	Wuxuu daba socdaa afkaarta iyo talooyinka ay soo jeediyaa xubnaha kale, wuxuu u dhaqmaa sida dhageeste marka kooxda ay doodeyso oo ay go'aan gaareyso.
Kaalimaha qofka	
Gardaraale	Wuxuu bur buriyaa sharafta iyo darajadda xubnaha kale ee kooxda, wuxuu isku dayaa in uu qaato amaanta qof kale oo ku muteestay gacanta uu geestay.
Xannibe	Guud ahaan, waa macangag madax adag, wax walba diida sabab la'aan.
Aqoonsi raadiye	Is faanin iyo sheeg sheegid guulahiisa shakhsiga si uu u muuqdo.
Naftii aqoon	Kooxda wuxuu u adeegsad sidii dhageeste yaal uu war bixin ka siinaayo dareenkiisa qofeed iyo aragtidiisa.
Keli jecel	Inta badan lama fal galoo howsha socota ee kooxda, ma xiiseyo howsha kooxda , waxaana laga yaabaa in ay ugu wacan tahay ka aamin bax uu dadka ka aamin baxay , dan aan ka galin ama hab dhaqan kale oo la mid ah.
Xukun raadiye	Wuxuu dadaal badan ku bixiyaa sidii uu awooda kooxda ula wareegi lahaa, waxaa laga yaaba in uu adeegsado hab dhaqano aan wanaagsaneyn sida maadax adeeg iyo faan beenaad si uu doodaa maajaaraha ugu qabto.
Gargaar doone	Wuxuu isku dayaa in uu dadka kale naxariis ka helo, inta badan wuxuu muujiyaa in nabad uusan qaabin ama in uu dareemayo hooseen.

VI. Qofulka iyo Furaha howlkoodeedka

Howlkoodeedka is kama qabsooma. Hogaamin iyo maareyn saameen leh ayaa lagu qaabeyaa laguna nafaqeeyaa howsha kooxda. Qeybtii hore waxaa kaga doodnay qaabab badan ee dhisida kooxaha. Qeyptaana waxaa kaga hadleynaa oo aan diirada ku saareynaa tilmaame yaal la fulin karo oo wada shaqeyn kooxeedka ee maalin walba gacan ka siineysa gaarista natijjooyinkooda.

Marka hore waa in aan wax ka ogaanaa kooxda nafteeda.

A. Yaynu nahay iyo maxaan dooneynaa?

Su'ashaan jawaabteeda waa mid sahal ah marka loo dhigo qaab keli ah, tusaale: yaan ahay iyo maxaan doonayaa? Laakin marka qaab kooxeed loo weydiyo su'aashaan, waa su'aal adag. Ku day kulan kooxeedka inaad su'aashaan weydisid. Kuma filna inaad tiraah daan Muslim ayaan nahay keliya. Hal bilyan oo Muslim ah wax ka badan ayaa aduunka ku nool. Maxay tahay mar marsiyadeen aan ku dhiseyno Urur ka soocan Ururada kale? Side ayaan kaga duwanahay Muslimiinta kale? Waa in aan heysanaa sabab caqli gal ah. Qeybta labaad ee su'aasha, maxaynu dooneynaa? Ayaa aad ugu lug leh marka la bar bardhigo weybta koowaad. Waad la yaabi doonta sida ay ujeedooyinkeena u yihiin kuwo aan cadeyn, sida ay jahwareer u yihiin, sida aan iskugu khilaafsanahay fahankooda, waxaa in ka daran, sida aan uga fognahay mudnaanta iyo aragtida qorshe howleedkeena. kani wuxuu ku siinayaah halbeeg aad ku cabirtid heerka kala tagsanaanta afkaarteenaa. Sababta ugu weyn ee dadka uga tagaan Ururadeena waa kala qeybsanaata afkaarta iyo aragtiyada ka dhex jira.

Wada fekerida waxay horseedaa in la helo ujeedooin guud iyo dareen jiheyn mideysan. Waxaa soo socda howsha hore u dhaqaqida. Aye tahay in uu hogaamiyo geediga?

B. Kumaa halka sare gaarsiin kara?

Dadka waxay su'aashaan kaga jawaabayaan qaab kala duwan. Waxay oranayaan, waxaa halka sare gaarsiin kara caaqilka, qofka hal adag, qofka xiriirin wanaagsan, Allah ka cabsiga badan, midka ugu aqoonta badan, midka ugu dhagridda badan. Iwm. Haddii cod laga qaado dadka kaalinta hogaan jooga waxaa la heliya in dhaqanka ugu muhimsan in uu yahay kartida aad kula shaqeyn la heed dadka. tani waxay tilmaameysaa inaad ahaatid cayaar yahanka kooxda, inaad leedahay dareen kooxeed, iyo kartida aad kula fal geli laheed madaxda, asxaabta shaqo, iyo shaqaalahaba. Dadka qaar way u dul qaataan khilaafka, dhageystaan, fahmaan dadka kale. Dib u qaabeyn ayuu ku sameeyaa halka ii ka joogo arrinta haddi lagu qanciyo in sidaa loo baahan yahay, wuxuuna diyaar u yahay in uu qirto gafkiisa. Wuxuu leeyahay maskax furan mana u dhaqmo is tus tus iyo is xayeesiin. wuxuu raadiyaa xikmada aqoonta xitta haddii ay ka timaado dadka ka soo hor jeeda. hal qof oo kula shaqeynaya qof kale si fahan iyo is waafaqsanaan ah wax soo saarkooda ma aha labo ee wuxuu noqdaa Kow iyo tobbaan(11).

1+1 → 11 , Haddi la kor dhiyo, saddex qof marka ay si is waafqsan u shaqeeyaan waxay soo saarayaan Boqol iyo Kow iyo Toban(111).

1+1+1 → 111

Kani waa waxa tilmaamaya farqiga u dhixeeeyaa xirmada iftiinka fallaar-ilays oo dhan walba u firdhisaa iyo nalka llayka laysarka oo urursan. Ilayska laysarka waa iftiinka fallaar- ilays-yada oo urursan kuna shaqeynaya mowjado isku mid ah si ay u dhaliiyaan Tamar baaxad leh. Hal fallar ilays laysar ah waxay ka dusi kartaa darbi bir ah oo adag oo dhumuc weyn.

Gaarsiinta halka sare micnaheeda ma aha qof keliya ayaa qabanaya. Howl-ergayn, kalsooni , iyo xog celin ayaa ah furaha kooxda looga qeyb geliyo howl-fulinta.si kast uu u caqli badan yahay, Hogaamiyaha mar walba wuxuu u baahan yahay gacan si uu si wanaagsan ugu fuliyo howshiisa/howsheeda.

C. Jiradda culeys- howleed xad dhaafka ah.

Culeyska xad dhaafka wuxx noqday cudur xanuun badan oo raagay Ururkeena dhexdiisa.arrinkaa sababteeda haddii ay tahay lix jeclada howsha ee hogaamiyaha ama tabar darida inta ku heeran, mar haddii uu soo if baxo cudurkaan, kooxda waa in ay ka fekertaa sidi ay xal deg deg ah ugu heli laheed.qofka ugu wax tarka badan oo ugu nidaamsan howsha leh culeyska xad dhaafka ah waxay ka soo saartaa qof wax soo saar hoose oo kala daadsan. Daaweynta culeys –howleedka xad dhaafka ah ma aha in la heysto ama in la lahaado muruq xaagan ,laakin daaweynta mushkiladaan waxay ku jirtaa qeybinta howsh oo loo qeybiyo si ku haboon, tababarida Hogaanka khadka labaad, iyo sameyn ta qorshe wanaagsan iyo tilmaamida howlha mudnaanta sare leh. Hogaamiya yaasha culeys-howleed xad dhaaf ah saaran tahay waa in loo gurmadaa iyo in la siiyo waqtii nasasho ah oo uu dib u Tamar geliyo, fir fircooniidiisa iyo tamartiisa. Haddii kale, waxay noqonayaan kuwo fahan xun, oo jiran, iyo ugu dambeentii way bur buraan.haddii ay Hogamiya yaasha lumiyaan tamartooda iyo fir fircooniidooda, Dhaq dhaqaqa Islaamka dhib balaaran yaa ka soo gaaraya.

Sideen u garan karnaa culeys – howleedka xad dhaafka ah? Waan in aan baadi goobnaa calaamooyinka tusinaya in hogaamiya si buuxda uga war qabin arrimaha waaweyn ee mashruuca ee hoos yimaadaa iyo in uu bilaabay in uu lumiyo gacan ku heynta arrimaha shaqo ee masuuliyyadiisa ah. Lagama sugayo in uu daba galoo arrimaha hoose ee howl maalmeedka, laakin waa in uu nka war qabaa dhamaan isiradda muhiimka ah. Haddii uu san sidaa aheyn waxaa saaran culeys –howleed xad dhaaf ah, sidaa darteed , laba midkood in uu sameeyaa, in uu dhima masuuliyad howleedka saaran ama waa in uu gacan iyo gar gaar la fuliso howsha weydiista. Mararka qaar hogaamiyaha iyo kooxda waxay noqdaan ku ay indha tiraan ujeedooyinkooda, kuwaaso oo ka bidhaamay meel u dhixeesa saxda iyo khaladka. Dabinkaan iska jir ha ku dhicin.

D. Mar walba samee waxa saxda ah!

Ururkaaga dhexdiisa waxaa la kulmi kartaa xaalad ay kooxda kaga gaareyso qof kale go'aan aan u wanaagsaneyn qofkaa. Waxaa dhici karto qofkaa in uu kooxda ka mi yahay iyo in uusan ka mid aheen. Xusuuso mabda'a dahabiga ah ee Quraanka:

"يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوْمًا مِّنْ شَهَادَةِ إِنَّ اللَّهَ أَكْبَرَ وَلَا يَحْرُمُكُمْ شَهَادَةَ شَهِيدٍ إِذَا عَدَلُوكُمْ وَلَا تُنَزِّلُوكُمْ بِمَا تَعْمَلُونَ" (سورة المائدة -8).

" Dadka ALLAH Diintiisa Rumeeyow, ahaada kuwo ALLAH dariiqisa ku taagan, oo dar ALLAH u taagan, oo cadaalada ka marag kaca, yeyna idin qaadin carro aad cid u qabtaan in aad cadaalad daro sameysaan, cadaalad fala ayadaa u dho dhowsanaanta iyo ALLAH ka cabsiga, ALLAH ka baqa ALLAH wuu ogyahay waxa aad falaysaan (oo cadaalad darada ah)."

Mar walba raadi cadaalada iyo xaqa marka aad xakumeysid qof kale.

Ku dhaqmida wanaagsan ee maba'aan waa inaad is dhigtaa meesha uu taagan yahay qofka aad xukumeysid ka dibna aad xukun si feejignaan leh u gaartaa.sidaana waa dareen wadaagis. Yayna ku majaro habaabinin hayi kaca ama qiiarda iyo ray raynta kooxda oo ay ku geyisiinin in aad ra'yi deg deg ka yeelatid arrinta.kaas oo burrito ka shalaay doontid.waqtii ka mid ah mustaqbalka , waxaa dhici karta in ALLAH uu ku dhigo ama ku geliyo daruuf la mid ah midka haatan uu ku jiro qofkaan. Cadaalad daro kasta oo aad sabab u noqotidna ay si uun kugu soo laabato.hubi mar walba in aad arrimaha marka aad xalineysid aad raacdid qaabka Islaamka farayo , iyo anshaxa. Marna ha ka leexan qaabka Islaamka ee xalinta mashaakilka ee cadaalada ku saleysan.haddi aad raacdid qaabka Islaamka mar walba , waxaad arkeysaa in ALLAH uu garabkaaga yahay, ee yeelo sabar.

Ma aragtay sida kalli taliye yaasha, dambiila yaasha, tuugadda, musuq maasuqla yaasha, ay uga taqalusaan xubin ka mid mid mdi si aan cadaalad aheyn,ilaa ay iyaga is wada cunaan. Cadaalad darad lagula dhaqmo dadka dibada ka ah Kooxda ama Ururka , waxay ku soo laabataa guddaha, ugu dambeen cadaalad darada gudaha aye ka dhalataa. Ha adeegsan laba halbeeg; waxay u dhamaadaan in adiga laguu adeegsado!

Si aad u qadarisid wax tarnimada ra'yiga qofka kale, ka soo qaad naftaada in aad isaga/iyada tahay. Isla marka ay kooxda horey u dhaqaaqeysyo, oo ay is baraneyso dhexdeeda iyo hogamiyeheeda, oo ay si sax ah u dhaqmeysa waa in ay xooga saartaa tafaasiisha aydoo adeegsaneysyo qorshe si feejigan loo dejiyay.

E. Masuuliyad cid walba saaran waa masuuliyad cidna saarneyn

Sidani waxay dhacdaa marka aan cidna u magacaabin howsha la qabanaayo, oo masuuliyada qabashada howsha aan u deyno cid walba. Waa mid caadi ku ah kulamadeena in howsha la go'aamiyay qabashadeeda aan cid toos ah loo xilsaar. Sidaa ayeena howsha ku qabsoomeynin, waayo qof walba qofka kale ayuu ku daaynaya qaabashada howsh. Xusuus sheekada aan horey u soo sheegnay ee Boqorkii Malabka jeclaa. Sheekadaa waxay ina baraysaa in masuuliyadda ay mid qofeed, oo aadan kaga baxsan Karin in aad is tiraah qof kale ayaa sameynaya. Nabi Maxamed wuxuu yiri isagoo tilmamaya masuuliyadda in ay tahay mid qofka saaran:

"كَلْمَ رَاعٍ وَ كُلَّ رَاعٍ مَسْنُولٌ عَنْ رِعيَتِهِ" Dhamaantiin waxaad tiihiin masuulin, Dhamaantiina waxaa la idin kala xisaabtamayaa cida aad masuulka ka tiihiin."

Barta <u>Dhaqaqa</u>	<p>Yeendhaabka ugu weyn ee horyaal shaqo-wadareed keena waa dareen baahsan ee ah haddii eyaan qofka 100% heshiis ku aheen wax walba, ma wada shaqeen karno. Madaama ay arrinkaan suura gal aheed, waxaan aragnaa kooxo aad u yar oo inaga tirsan in ay si wadajir ah u shaqeen karaan. Xalaadaha badan kooda, hal qof ayaa gacanta ku dhiga kooxda oo u meeriya qaabka uu u fekaro iyo hanaankiisa wax qabadka. Ururadeena waa dhibanayaasha nidaamka maamul nin keliya. Ma jirto ummad horumar sameyn karta ummad leh garaadka noocaan ah. Waa in aan rumeynaa in dadka ay kala duwan yihiiin, waxaan leenahay wax ku dhow 90% arrimo aan ka mideesanahay. Waa in aan arrimahaan aan ka mideesanahay aan aasaas uga dhignaa wada shaqeynteen. Manta waxaa 10% aan isku khilaafsanahay ka dhignaa aasaaska kala taggeena.</p> <p>Waxaa intaa dheer, in uusan jirin qof buuxa oo kaamil ah, cid walba waxay leedahay dhan wanaagsan iyo dhan xun, dhan xoogan iyo dhan liita. Dhaq dhaqaqa Islaamka waa in uu diirada saaraa dhan xoogan ee qofka, uuna dhan iskaga leexiya dhanka liita. Qaabkaan - isku geynta dhanka xoogan ee xubnaha Ururka – waa mid leh natijjo xoog badan.</p> <p>Ogow ma heli karno howl wadeen iyo hogamiye wanaagsan oo yareen kara wax kastoo keeni kara hoos dhac. Haddii aan maleyno in qof uu dhan walba ku wanaagsan yahay weli ma ay naan arag dhankiisa liita.</p> <p>Waa in aan abuurnaa aragti cusub ee la xiriirta sida aan gudaheena u aragno, waa in aan diirada saarnaa dhan wanaagsan/xoogan ee walaalaheyne, dabadeena aan kala shaqeynaa dhankaas, isla markaana aan ku dhiirri gelinaa in ay yareeyaan dhankooda liita ama horumariyan. Aragtiyadda qaar waa shardi lama horaan u ah wada shaqeynta kooxda.</p>
	<p>XUSUUSNOW!</p> <p>HADDII LABA QOF AY WAX WALBA HESHIIS KU YIHIIN , OGOW WAXAAD U BAAHAN TAHAY MIDKOOD/ AMA MID QURA.</p>

Daan – daansiga weyn ee Qarnniga 15^{aad} ee HIJRIGA.

Halka ugu weyn ay ka jirto Qarnnigaan 15^{aad} liidashada howsha Islaamka dhexdeeda waa Hab-dhaqan kooxeedka.

Hab-dhaqan kooxeed waxay u baahantahay wax ka shisheeya aqoon, daacad nimo, hibeyn iyo naf hurid. Waxaa lagu nafaqeeyaa fahan aad u heer sareeyaa, bogaadin, iyo xikmad. Waxay ka dhex shaqeysa dadka kari karaa in ay ka talaabsadaan kala duwnaashahooda qofeed, oo baran kara sida ay si wax tar leh ula shqeyn lahaayeen dadka kale. Marka Islaamiyiinta ay hantaan Hab-dhaqan kooxeed, waxaan bishaareyn karnaa bilaabadka Ilbaxnimo Islaami ah oo dhab ah oo casri ah oo cida ay joojin Karin! Waxay noqoneysaa arrin waqtii uun ku xiran, waayo raxmada iyo barakadda ALLAH waxay mar walba la jirtaa walaalaha wiil iyo gabdhab eel eh hab dhaqan kooxeedka!

Sawir ayaa ka dhiman (bogga 145 Traning Guide).

Weydiimo

1. Kumaa gaar go'aanada kooxda dhexdeeda? Sababta maxay tahay?
2. Maxay tahay sifooinka gacan ka geysan kara in uu xubin koox saameen lahaado?
3. Maxay tahay farqiga u dhexeeya koox , Guddi shaqo iyo Guddi?
4. Goormee uu guddi qof keliya ku haboon yahay shaqo-kooxeed?

Leyli Guud

Waxay aheed mid iska cad mararka qaar in xubnaha Ururkaaga Islaamka ah ayan ku qanacsaneen gudbinta adeegyadda xubinnimo sida khudbooyinka qoraaladda la baahiy, casharadda, iyo ogeynsiinta iwm. Waxaa laguu xushay in aad daaha ka qaatid waxa qaldan, maxay u qaldan yihiin, iyo maxaa la qaban karaa si dib loogu hanto qanacsanaanta xubnaha. Waxaa dooneysaa in aad dhistid koox si oo gaaro yoolkaan. Ma jiraan xanibaad dastuuri ah eek u hor taagan.

1. Go'aami nooca koox ee aad dhisi la heed si aad u heshid natijadda ugu wanaagsan.
2. Qor qaab dhismeedka qoraalka magacaabidda oo ay ka mid yihiin dhamaan wax yaabaha looga baahan yahay guul gaaris kooxeed saameen leh.
3. Diyaari jadwalka xubnahaa iyo xubnaha la midka ah ee aan kooxda xun ka aheen kuwaa oo xiriir la leh nooca kooxda aad xulaatay.

Qeypta Saddexaad

Xirfad Wanaajin iyo Is-Horumarin

Si aynu u gaarno ujeedooyinka si wax tar leh, Hogammiye yaasha iyo xubnaha Ururka waxaa looga baahanyahay in ay lahaadaan xirfadaha ay shaqadda u baahan tahay.qaar xirfadaha ka mid waa kuwo shaqsi ah sida, khudbad jeedinta, qoraalka, tala bixinta, Dhaqeysiga, iyo maareynta waqtiga. Kuwa kalena waa xirfad kooxeed, sida dhisida iyo maareynta guddiyadda, diyaarinta iyo maareynta kulamadda, adeegsiga qalabka maqal iyo muqaalka,la hadlida qalabka war baahinta, iyo yagleelida Ururo deegaan. Waxaan oo idil ayaa looga dooday qeybaan saddexaad ee Tusaha.

Sina uma aha Tusahaan liis dhameystiran ee xirfado ah oo kala sooca Daaciga wax tarka iyo saameenta leh iyo midka kale. Qof walba waa in uu ku jiraa xaalad maskaxeeda waxbarasho diyaar u ah si uu u qeexo una hanto wax walbo oo shaqada lagu fulin karo.

Cutubka ugu dambeeeya ee qeybaan wuxuu ka hadlayaa aragtiyo dheeraad ah ee la xiriira Is-horumarinta. Tilmaaha la fulin karo waxay u digaan adeegsadaha muqaalada badan ee dhaqanka Islaamka leeyahay. Tababrtaha wacyiga leh waa in uu adeegsadaa tilmaamahaan si uu u horumariyo qorshe howleedkiisa kobcin iyo Is-horumarin.

Qeybta Saddexaad: Xirafis Wanaajin iyo Is-horumarin

Cutubka 12^{aad}: Khudbad Jeedinta

Cutubka 13^{aad}: Qoraal Wanaagsan

Cutubka 14^{aad}: Waano

Cutubka 15^{aad}: Isgaarsiin

Cutubka 16^{aad}: Sidee waqtigaaga u maareyn kartaa?

Cutubka 17^{aad}: Fanka ama Xirfada Dhaqeysiga

Cutubka 18^{aad}: Sidee u dhisu la heed Guddi

Cutubka 19^{aad}: Sidee u gudoomin la heed Guddi

Cutubka 20^{aad}: Sidee u diyaarin la heed Kulan shaqo

Cutubka 21^{aad}: Sidee u gudoomin la heed kulan shaqo

Cutubka 22^{aad}: Sidee u adeegsan la heed qalabka maqal-muuqaal.

Cutubka 23^{aad}: La hadlida Warbaahinta

Cutubka 24^{aad}: Sidee u yagleeli la heed Urur deegaameed.

Cutubka 25^{aad}: Aragtiyada koritaanka qofka iyo horumarkiisa

Cutubka 12^{aad}

Hadal Jeedinta

- I. Qorsheynta iyo diyaarinta dulucda hadalka
    - A. Hanaanka talaab talaabta ah
    - B. Kor u qaadista waxtarnimadda
  - II. Farsamadda Gaarsiinta: Iftiimin
    - A. Tababarasho
    - B. Luqadda jirka (jir ka hadalka), Codka, iyo indho ka hadalka.
    - C. Hadal joojin
    - D. Ruuxa hadalka jeedinaya
  - III. Weydiimo iyo war celin: Ayaanka iyo Ayaan daradda.
  - IV. Qaab- tusmeed yada Hadal jeedinta Saameenta leh
  - V. Liis warbixineedka Hadal jeedinta.
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad dhameysid cutubkaan, waa in aad kari kartaa:

- Qeexida curriya-yaasha hadal jeedinta wanaagsan.
- Garatid sida aad u xoojin laheed meelaha khudbadaada ka liidato.
- Jeedinta hadal saameen leh.
- Faaqidida hadalada ay jeediyeen dadka kale.

Waajibaadka ugu muhimsan ee Hogaanka waxaa ka mid ah ujeedinta hadal dhageestayaan saaxiib ah ama kuwo cadaw ah. Danta laga leeyahay hadal jeedinta wey kala duwan tahay, waxay noqon kartaa xog gaarsiin, ra'yi beddalid, dhiirri gelin fal. Mabaadii'da saldhiga u ah diyaarinta iyo jeedinta hadal waa isku mid xaalad walba. Arrimaha waxaan uga hadleyna cutubkaan.

I. Qorsheynta iyo Diyaarinta Dulucda Hadalka

A. Hanaanka talaabo – talaabada ah.

1. Tix-gelinadda Diyar-Garoowga

a) Garo Dhageystaha

Taalaabta koowaad ee qorsheynta khudbaddaha waa in aan garatid cida aad la hadleysid. Tusaale: waa in aan garanaa cida ay yihiin ama asbaabta ka dhex jirta dhageesta yaasha aan dooneyno in aan la hadalno.yaa horey ula hadlay, waa maxayna kaalimahooda kala duwan oo la xiriira mowduuca laga hadlaayo. Waa in aan raadinaa xog ku sabaabsan haddii ay jiraan dhageeste yaal fidne abuur ah , iyo sidoo kale kuwa saaxiib ah oo aragtida hadal jeediyaha u xamaasad u haya.

Si aan u hanatid is-af-garadka dhageestaha oo aad sare ugu qaatid xiriirka, goor hore imaaw xafiiska ama goobta shaqadda , ilaa xilli dambena joog. Sidaan waxay inoo saamaxeyso in aan la kulano kuwa dhaqsi u yimaada, waxaa laaga yaabaa in aan daaha ka rogno surinada u dhaxeeya dhaqeesta yaasha.waxaan la hadli karnaa kuwaa Aadka innooga soo horjeeda, waxay inoo saamaxay in aan magic yadooda tilmaano iyo in aan ku soo qaadano khudbadeena waxay ay dareemayaan.si aan u tusno in aan qadarin u hayno ra'yigooda. Waxaa kaloo fursadaan u adeegsan karnaa in aan xoojino qodobo looga hadlay khudbadda.

b) Kaalsooni Abuurid

Dadka aan la hadleyno wey innoo dhaga nuglaanayaan haddii ay kalsooni nagu qabaan. Si loo abuur kalsoonidaas, hadal jeediyaha waa in uu leeyahay indheer garad ku xeel dheer mowduuca uu doonayo in uu dadka gaarsiiyo. Waa in ahaada mid la rumeyso karso waxa uu jeedinayaayo, waana in uu u dhaqmaa qaab soo jidan karta dhageestaha.markii uu Nabi Maxamed NNKH u diyar garoobay in uu dadka reer Makka u sheego in ALLAH uu dhambaal uga sido, wuxuu ugu baaqay in ay iskugu yimaadaan dhul sare ee Makka ka tirsan, wuxuuna ku yirri:" ii sheega haddii aad I rumeyneysaan haddii aan idin irraah cidaan baa buurta daabadeed innagaga soo duulayo" dhamaan waxay yiraahdeen "HAA" waayo ku aysan aqoon been. Markii uu kalsooni ka abuurtay, wuxuu ku yirri, " waxaan idinkaga digayaa ciqaab aad la kulmi doontaan _ Maalinta Qiyaamo _ haddii aadan ALLAH rumeynina."

2. Sidee u qaab- dhisi laheed Hadalka(Khudbadda).

Waxaa xigeya waa qaab tusmeedka guud ee firada guud ee hadalka (KHudbadda).sidey ahaataba, mar walba mid ku bahoon ma noqoto, madaama ay daruufaha iyo mawaadiicda ay meyrinayaan qaab dhismeed ka duwan midkaan aan

timaami doono. Xaalad walba, dantu waa in la diyaariyaa hadal aad isugu xiran oo xambaarsan dhambaal cad.

a) Qeex mowduuca

Qeex mowduuca, sifee curiye yaashiisa, faahfaahi cinwaanka. Faah faahi sababta uu mowduucaan ugu yahay mid wax ku ool ah ummadda iyo sababta ay dhageysta yaasha ahamiyad u siinayaan. Sheeg waxa aan dooneyno in aan Hadal jeedinta aan ku gaarno.

b) Dhirin dhiri Mowduuca

Faah faahi sooyaal taariikheed ee mowduuca , sheegna casharadda laga bartay. Waxaa aad u wax tar badan in aad mwaadiicda u diyaarisid hanaanka kala horesiinta ku saleysan canaawiinta inta aad u kala hor marin laheed hanaanka kala horeysiinta taariikheed.waan in ay dadka hadalka loo jeedinayo si cad u gartaan sababta mushkiladda ay u tahay mushkilad manta.

c) Ka warbixi xalalkii hore

Dabagal ku samee xaalad gaar ah, haddii ay suuro gal tahay, ee xilligii tagay Muslimiinta ama dadka aan Muslimka aheen ay la kulmeen kana dooda xalalka la soo bandhigay guushooda iyo guul daradooda. Haddii mushkilada gabi geedaba ay tahay mid cusub, ka dood mushkilado hore oo la mid ah.

d) Baar soona bandhig xalal

Baaris hal abuur leh ku bilaaw mushkiladda, adigoo daliishanay mabaadii'da Quraanka ee la xiriirta qaabka suura galka ah ee baadi goobka xalka loo qabanayo.ka baadi goob Sunnaha NabigaNNKH faah faahinta mabaadii'daan. Tijaabi ilaa heerka la dhaqan gelin karo xilliga la joogo, iyo sida ay ugu dhaqmi karaan Muslimiinta Ummad ahaan iyo gof ahaanba.u tixgeli hidda tafsiirka quraanka ee aan leenahay in uu yahay isku day-ga koowaad ee xalka mushkiladda. Haddii loo baahdo codso in la curiyo curiyeyaaal cusub si loo helo mid xal u noqon kara mushkilada.

e) Gaba gabeey

Si caadi ah ku soo gaba gabey hadalkaaga saddex qodob:

1. Oraahda Islaamka ee muujineysa kibir la.aanta ama tawaaduca, midaas oo ah garashadda in aqoonta dadka ay yar tahay.

2. Raja wanaaga ah in ALLAH abuuray mushkilad kasta sababteeda iyo xalkeeda, ummada islaamkana garab galka ALLAH iyo gargaarkiisa ku daah furi kato, xaaladda aduunkana u baddeli karto sida u wanaagsan.
3. Nabadeyn iyo Mahad naq aad u jeedisid abaabula yaasha iyo dhageesta yaasha ku amaahiyay maqalkooda.

Hadalak sida wanaagsan loo soo diyaariyay wuxuu ku bilowdaa gogol dhig qancisa dhageestaha, waxay koobtaa dhamaan mowduucyadda ugu muhimsan , waxayna ku dhamaata gab gabeyn macquul ah, waqtiga loogu tala galayna kama badsato kamana badnaado.waa in aan waqtigeena u qorsheena si la eg hadal jeedinteen, markaan doono aan soo koobno afkaarta iyo xogta ee qeyb walbo oo hadal jeedinta ka mid ah.

B. Kor u qaadista Waxtarnimada

1. Isla socodka

Inta aynaan jeedinin hadal jeedinteen, waa in aan go'aaminaa sida ay iskaga gudbeyno araa'ada kala duwan ee hadalkeena xambaarsan yahay midba midka kale. Hadalkeenu waa in uu ahaad mid xiriirsan oo si fudud isku daba yaal bilow ilaa dhamaad. Sidee ahaataba, baahida loo qabo isku xirida ma aha mid iska ah fan ama hadal qurxin. In kastoo aan maskaxdeena ku hayno sida waxa aan sheegeyno ay ugu xirin yahiin si caqli gala ah wixii aan soo sheegnay, xiriirkaas aan maskaxda ku hayno waxaa dhici karta in uusan u cadeyn dhageestaha. Dhageysta yaasheen aad aye u fahmi lahaayeen waxa aan sheegeyno haddii ay arki lahaayeen biya dhaca hadalkeena in uu halkii la rabay ku shubmayo.halkii ay in joojin lahaayeen oo ay naga faah faahsan lahaayeen hadalka aan sheegeyno.

Waxaa jira labo qaab ee hadal gudbin ee aan adeegsan karno.Af tahannimo oo ah erray ama weer isku xirta hadalka horey loo yiri iyo hadalka soo socda. Cod wanaag,ama hadal badnaan, oo saameen kara inta badan marka codka la kala baddelo – mar kor loo qaado marna hoose loo dhigo- iyo in hadal badan la sheego.Tusaalaha midka hore waa sida tan:

“..... Kani wuxuu horseedayaa gunaanadka ah in gaajado tahay arrinka ugu muhimsan inta baddan dadweynaha dunidda.”

“ Gaajadu, si kastaba ha ahaate, ma aha natijo ka dhalata cunno yarraan keliya.”

2. Hanaanka Hadal Jeedinta

Mar walba adeegso hanaanka ugu wanaagsan ee haadaljeedinta suura-galka ah. Waxa sida dhaqsiya ah ku muujiya sida doqon waa Hadal suuqeedka hooseeya, ee ha adeegsan hadal suuqeedka sida, erayada xambaarsan micno caay ah. Adeegsiga af-guriga casriga ah mararka qaar waxay abuuraan is faham ka dhex dhaaca dhageestaha iyo hadal-jeediyaha. Laakin waa in loo xusha erayada af-guriga si feejignaan ku jirto.

Waxaa jira erayo kooban oo saameen leh marka loo adeegsado si caqli gal ah:

- Ku cel celinta erayada furaha u ah dulucda hadalka (cel celinta waa inay ka badan saddex jeer).
- Adeegso cod jaan go'an marka aad erayadda dooraneysid.
- Adeegso erayo isku hingaad ah si aad u xoojisid hadaljeedinta.
- Adeegso erayo la fahmi karo oo qeexaya qodob ay dadka xasuusan karaan.
- Adeegso erayo isku eg , sarbeeb, iyo dhoolo cadeyn marka aad gudbineysid ama jeedineysid fekrad adag fahamkeeda.
- Tiro koob bixin kara dhabta arrinta laga hadlayo.
- Cod nool, iyo fal dhaqdhaqaaq leh oo soo jiidan kara dareenka dadka , sidoo kale caqligooda.
- Feejignaan firfircoon oo si dhaqsi ah u heli karta erayadda hordhaca ah iyo gunaanadka xusuus galka ah ee gudbinaya dulucda dhambaalka.

Dhanka kale waa in aan yareenaa adeegsiga erayadda qaar in aan ula jeedno micnaheeda dhabta ah mooyee. Sida:

“ Ma hubi laakin waxaan maleeynaaya...”	“ mar walba”
“ ilaa iminka inta aan ogahay”	“ marnaba”
“ waxaan rumeysanaha arrinkaa...”	“ cid walba”
“ waa in aan ogaanaa”	“ qofna”

3. Xusuus qorid

Diyaarinta xusuus qor waxay gacan ka geysataa gudbinta hadal-jeedinta, xittaa haddii la dareemayo in jeedintaa ay si wanaagsan u socoto, lagama maarmo xusuus qor.

Si toos ah ha uga aqrin warqadda xusuus qorka hadaljeedintaada, dhanka kale ha qarin in aad adeegsaneysid waraaq xusuus qor ah. Wuxaa si tifa tiran u diyaarisaa mushkiladda aad dooneysid in aad ka hadashid. Dhan walba oo mushkiladda ahna ku soo qaad hadalkaaga.

II. Farsamadaha hadal- gudbinta: Ifin

Hadalka wanaagsan waxaa lagu bur burin karaa hadal gudbinta liidata. Nabi Musse markii uu isku diyaarinayey in uu hadal ka jeediyo maxkamadda Fircoon, ALLAH ayuu baryay:
” قال رب اشرح لي صدري + و يسر لي أمري + و احل عقدة من لساني + يفقهوا قولي ” (سورة طه 28-25)

”Wuxuu yiri”Mussa” Rabiyow laabta ii fur + arrimaaheygana ii fududeey + carbkeyga ii fur + si ay u gartaan hadalkeega+”

Dhamaan xubnaha haadaljeediyasha waxay ka qeyb qaadaanayaan hadaaljeedinta, waxaan u baahanahay in aan ka war hayno jirkeena, codkeena, indhaheena, iyo in aan jiritaankeena oo dhan aan u jiheeno howsha la xiriirka dhageestaha. Arrinkaani waxaa lagu gaari garaa in

Ia ilaaliyo qodobo yar iyo in lagu dhaqmo qodobadaas. Arrimaha ay tahay in mudnaanta la siiyo ayaan halka hoose ugu doodeynaa.

A. Tababarasho

Waxaa laga yaaba in aan saacado badan ku bixino raadinta agabka iyo diyaarinta qodobada ugu muhimsaan ee hadaljeediinta, ugu dambeentiina waxaan soo saarnaa hadaljeedin liidata, arrinkaana waxaa ugu wacan ku guul dareysiga in aan qaadno talaabooyinka ugu fudud ee aan hadalkeena si wanaagsan ugu gudbin karno. Waxaan dareenaa in ku cel celinta aqrinta qoraalka hadaljeedinta waxay gudbinta hadaljeedinteenka bedeshaa la xiriirid daacadnimo leh, waxayna ka dhigtaa howl gudasho. Hadaljeedinta wanaagsan waan ay ahaataa mid dabiici ah, kana tarjumeysa daacadnimadda dabci-qofeedkeena.

Si kastaba ha ahaato, xusuusnow in hadaljeedinta dadweynaha waa mid la qaabeeeyay oo la diyaariyay, ujeedada qaabeynta iyo diyaarinta hadal jeedinta waa in si wax ku ool ah loogu gudbiyo xogta ugu baaxadda weyn waqtiga ugu gaaban ee sura galba ah.dow ma aha in dhageesta yaasheen aan waqtiga kaga lumino hadaljeedin dheer aan wax nuxur ah xambaarsaneyn. Haddii aan sidaa yeelno sida la filayo waa in aan nala dhageysan. Inta hadalkeenu yahay mid cad aan caad ku jirin ayee dadka ugu dhago nuglaadaan dhageysiisa.

Mararka qaar, cajalad ama kaseed ku duub gudbinta hadaljeedintaada si aan mar kale u dhageysatid,oo aad uga faa'iideysatid khaladaadkaaga.aad ayaa ula yaabi doontaa marka aad aragtid in wax badan aad ka faa'iideysatay dib u dhageysiga hadaljeenintaada.duubista hadaljeedinta waxay lee dahay faa'iido kale oo ah, waxaad cajaladda u dhiibi kartaa qof kale si uu u dhageesto una qiimeeyo hadaljeedintaada.

B. Jir ka hadal , Codka, iyo Indho ka hadal

1. Kaalinta Jirka
  - a) Tilmaamid

Waa in aan adeegsanaa jir ka hadalka marka aan gudbineyno hadaljeedinteenahaddii aan kari karno, waa in aan is dhageysanaa oo an ku tababaranaa hadaljeedinteenahorteeda si aan u aragno qaabka jir ka hadalkeena u tilmaamayo dulucda hadalkeena. Hal qaab oo jir ka hadal ah ha adeegsan, waxay u muuqaneysaa in ay caado ku tahay noocas jir ka hadalka ah, waxaa lama huraan ah in aad yareesid soo noq noqashada hal qaab oo jir ka hadal ah.

B) Joogsashada

Waa in aan u muuqanaa sida qof isku kalsoon, gaar ahaan, marka aan taaganahay miiska hadaljeenita, inta aan ku guda jirno gudbinta hadaljeeninteenah, jir ka hadalkeena waa in uu ku haboonaadaa eraydda aan sheegeyno. Inta waxaa dheer, waa in aan si wanaagsan u baranaa sida aan u istaageyno marka aan hadaljeedinteenah gudbineyno, ha ku istaagin hal lug keliya ama dhan ha u jan jeersanin, haddii aad sidaa yeeshid waxaad ku qasbanaaneysaa in aad marwalba bedeshid qaabka istaagaaga waayo wax badan kuma taagnaan kartid hal lug ama hal dhinac in aad ku tiirsatid, arrinkaa adiga ma dareemi kartid laakin dhageestayaashaada si cad aye u arki karaan.waxayna muujineysaa daalkaaga .

Marka aad la hadleysid koox yar waxaad ku dul fariisan kartaa ama ku sandeecsankartaa miiska geeskiisa , laakin sida guud waxaa haboon in aad yareesid isku dayida in aad ku sandeecsatid walax kale. Ha ka dhigan miisaska, kuraasta, iyo misaska hadaljeedinta, sida

usha bakoorada.si hadalkaaga u noqdo mid saameen leh waa in aad muujisaa awood jireed. Ku sandeecsaa shada miis ama wixii la mid ah waxay muujineysaa tabar darideena.ha hor taagnanin miiska hadaljeedinta waxaa isku daydaa in aad dhaq dhaqaaq sameysid oo aad soc socotid marka soc socodka dank u jirto. Sida marka aad sabuurada wax ku qoreysid ama marka aad dooneysid in aad dhageest yaal aan si toos ah ku arkeenin is tustid. Sababta koowaad ee aad uga soo dhaqaaqeysid miiska hadaljeedinta waxay tahay in aad soo gaabisid masaafada idiih dhaxeysa adiga iyo dhageesta yaasha si aad carabka ugu adkeesid qodob muhiim ah. Mudo badan ayaa la ogaay in masaafada u dhexeesa hadal jeediyaha iyo dhageestaha ay saameen ku leedahay wax tarnimada isgaarsiinta.

2. Xiriir Aragtiyed

Waxaynu maqalnaa waanooyin kala duwan ee ku saabsan xiriirkha aragtiyed, ama qaabka aad indhaha kagala xiriiri la heed dhageestahaaga. Si kalana uma dhici karo xiriirkha aragtiyed fiirin ama eegid mooyee. Laakin eegida ama fiirinta qofka kale waa in ay ku saleesnaato sida Islaamka ina farayo, oo ah in aan indhaha lagu godin marka aad hor joogtid Dumarka oo aad eegeesid ama fiirineysid. Marka aan hor taaganahay dhageestayaasheen waan in aan si toos ah u fiirinnaa, qof walba oo ka mid ah, dhan walbana u milicsanaa si aan qof walba oo dhageestayaasha ka mid ah u eegnaa. Ha fiirin meel kale, aragaaga waxaad ku jeedisaa dadka ku dhageesanayo, mid mid u eega, hana ka jeesan ilaa uu kaa soo eego qofka aad eegeesid.ha fiirin xusuus qoraalka, ama miiska hadaljeedinta. Haddii aad sidaa yeeshid, dhageesta yaashaada waxay garanaayaan in aadan la heysan iyaga.xusuusnow waxa aan la hadleeno waa dad. Waa in aan hadal caqli gal ah u sheegnaa oo ay garan karaan. Waxaa si baahsan loo yiraah hadaljeedinta dadweynaha waxay u baahantahay cod dheer oo ka sareeya midka caadiga ah oo inta badan aan adeegsano. Waxaa laga yaaba in aan guryanno- hoos u hadalno-waayo si dhab ah uma hubno mowduuca aan ka hadleeno iyo waxaan ka baqeena in uu qof ina maqlo.haddii ay cabsidaa jirto waa in aan dib u aqrinaa mowduuceena.

Ilaali xiriir aragtiyedka aad la leedahay dhageestaha, isku day in aad qof walba ama dhan walba ee dhageesta yaasha jooga sida waryaha TV-ka oo u muuqda in cid walba si gaar u la hadlayo. In aad ku qortid erayga “xiriir aragtiyed” ama soo gaabintiisa “XA” laba ama sadex jumlo ka dib xusuus qoraalkaaga aad hadalka ka jeedineysid si aad u xusuusatid curiyahaan isgaarsiin ee sida aadka ah u muhimsan . waa in aad indhaha kala xiriita ama aad eegtaa marka aad hadalka jeedineysid dhan walba ay dhageesta yaasha ay taagan yihiin, waan in aad eegtaa dhan ka ay taagan yihiin kuwa ku taageersan ama dhex dhexaadka ah , sidoo kale waa in aad eegtaa dhanka ay joogaan kuwa kaa soo horjeeda, arrinkaa waxay muujineysaa sida aad dhageestayaashada u tixgelineysid mid kaa soo horjeeda iyo mid ku raacsan ba.

3. Codka

a) Muga codka

Waxaa hadalka loo jeediya in al maqlo, ha la adeegsado cod baahiye ama yaan la adeegsan. Waa in aan qiyaas dhab ah ku sameenaa muga codka ah ee loo baahan yahay si loo gaarsiiyo dhageestaha codka . calaamado xusuusin ah in aan ku qornaa qoraalka casharka ama xusuus qoraheena si aan u xusuusano in aan qeybino codkeena oo dhan walba aan gaarsiino siiba dadka jooga halka dambe dhankiisa bidix iyo midigba.

b) Danaanka Codka

Aad aye u dhib badan tahay in la dananka codka la xakameeyo. Laakin waa marka hore la qeexaa. Waxaa jira laba dhibaato oo la xiriirta dananka codka marka hadal la jeedinaayo. Mid waa cod leh dhawaq dheer oo kala go' la heen, iyo mid leh dhawaq marna kacaya ,marna hoos u degaya. Midkaa waa lagu daalayaa dhageysiisa, wuxuu luminayaa nuxurka hadaljeedinta in la fahmo. Midka kale waa sida hees oo kale mar kacaya marna degaya, dhaageestaaha wuxuu luminayaa in uu erayadda dhageesto wuxuu la soconayaa codkaan wanaagsan oo sida heesta ah. Markaa si looga gudbo dhibaatadaan, in cajalad lagu duubo hadaljeedinta , ka dibna la dheegsto si loo saxo khaladka dananka codka qofka hadalka jeedinaayo leeyahay. Dananka codka waa in ahaadaa mid dadka gaarsiin kara dhambaalka la doonayo in la gaarsiiyo. Marka waa in wanaajinta codka hadaljeediyaha xooga la saaraa. Si micnha ay hadaljeedinta xambaarsan tahay looga dhigo mid qeexaan oo cad.

c) Saami

Dadka waxay hadalka u dhageysan karaan si ka dhaqsiyo badan deg degta uu hadaljeediyaha u hadlayo. Haddii aan waqtii dheer ku daayno dhageestaha wax dhageysi la'aan dareenkooda meel kale aye u duwayaan. Sidaa darteed waa in hadaljeediyaha u hadalaa si ugu dhaqsiyaha badan uukaro, ma laha saami go'an ee deg degsiimada hadal jeedinta, laakin waa in aan sida ugu dhaqsiyaha badan hadaljeediyaha uu hadalka u jeediya isagoon hak hakad gelineynin erayadda , iyo isagoon higaada erayga lumineynin. Waa in eray walba iyo higaadiisa ay qeexnaata ama ayan mugdi ku jirin si aan eray kale loogu kahin. Dhawaaq erayga waa halboolha hadal gudbinta wanaagsan. Waa in aan si sax ah loogu dhawaaqo eryadda , lana yareeyo adeegsiga eryada " waxaan ulajeedaa" " sid aad ogtihiiin" "" eeeh" Uuuuhm" iwm.

d) Hakad

Dadka waxay cadeysteen in ay ka helaan xog cusub oo faah faahsan war-geesyadda iyo boogaagta daabacan. Sidaa darteed waa in hadalkeena aan gelinaa hakad yar. Marka aan sheegeyno qodob muhim ah hakad in yar ka dheer midka ka dambeeyo jumladaha wuxuu u saamaxayaa dhageystaha in uu dhuuxo xogta ay xambaarsan tahay hadaljeedinta. Hakadka meelaha muhimka ah waxay hadaljeedinta ka dhigayaan mid xiiso leh.

C. Hadal joojin

sabab jirta darteed, dad badan oo ka caga jiida in ay hadal jeediyaan waxay sidoo kale ka caga jiidaan in hadalka joojiyaan marka casharkooda u dhawaado dhamaad. Waxay doonayaan in ay hubiyaan in dhageestaha si buuxda u fahmay una amaanayo qdobada kala duwan ay ka hadleen, markaa aye dib u bilaabaan in ay ku soo celiyaan waxa ay horey u sheegeen. Iyagoo oranaya” waxaa aan doonayay in aan sheego waxay aheed.....” Halka ay wanaagsanaan la heed in ay dulmar guud ku sameeyaan qdobada ugu muhimsa hadaljeedinta, ku soo gunaanadka hadaljeedinta dulmar deg deg ah oo meel kala duwan si dhaqsi ah u taabanayo oo ay la socoto ku cel celin erayga ah “ Ugu dambeen , walaalyaal , Rag iyo Dumarba.....” waxay bur burisaa hadalkii hore oo sida guusha leh loo gudbiyay.

D. Hadaljeediyaha Qudhiisa

Imanka waxaan fikrad ka heysanaa sida aan hadaljeediintena u gudbun la heen. Aan soo bandhigno isirada ku lugta leh sidaan hadalkeena u gudbin laheen. Dhambaalka uu helayo dhageestaheena iyo rajadda in uu aqbalo waxaa xadidaya aragtida uu ka qabo hadal jeediyaha qof ahaan. Si aad u ahaatid hadal jeediye saameen leh ma aha in aad la haatid tayadda aad ku hanan laheed qadarinta dhageesta oo qura,bal sidoo kale waa in muujisaa tayadaas.sifooyinka akhlaaqueed waa mid aan la fahmi Karin. Laakin waxaa jira qodobo aasaas u ah uu dhageestaha ku saleeyo qiimeyntiisa sida daacnimadda, Furfurnaanta, iyo firfircoonda.

Waxaa lama huraan ah in nafsada qofka hadalka jeedinaayo oo idil – jirkiisa, codkiisa, iyo dareenkiisa – si xamaasad , xiiso, iyo farxadi ku dheehantahay wada xiriir kula sameeyso dhageestayaasha. Wada xiriirka sidiisaba waa isla falgal ka dhex dhaca jirka oo dhan. Haddii aynaan xiiso , xamaasad iyo farxadba u heynin mowduuca aan jeedineyno, waxaan dooranay in aan hadal ka jeedino mowduuco khalad ah, ama qofka hadal jeedinta aan u dooranay ayaa qofkii ku haboonaa aheyn.dhageestayaasha si fudud aye u gartaan arrinkaan khaldan, si deg deg ah waxay ku lumiyaan xiriirka is-faham ee kala dhexeeya hadaljeediyaha. Luminta xiriirka is faham micnaheeda waxaa tahay joojinta dhageysiga hadaljeedinta (Khubbada).

Ujeedaneeno ma ah in aan iska hadalnaa ,ee waa in wada xiriir la sameynaa dhageestaha.haddii aan wada xiriir la sameyneynin dhageestaheena mushkilad ayaa ina heysata.hadaljeediya ahaan, waxaan ka mid nahay hadaljeedinta aan dooneyno in aan gudbino. Innaga aye na saaran tahay sidii aan u horumarin laheen qaabka hadaljeedinta oo aan ugu dhigi la heen mid saameen leh sida erayadeena.

III. Weydiimo iyo War Celino: Loolan iyo fursad

Marka la gaaro xilliga laga dhageysan lahaa weydiimahooda dhageesta yaasha hadaljeedinta ka dib, waxay noqon kartaa fursad loolan ku gelineysa sidii aad u dhameystiri laheed ujeedooyinka dhiman ee hadaljeedinta. Haddii an – kol hore – howl wanaagsan ee xog ururin la xiriirta dhageysta yaasha sameynay waxaa kari karnaa in aan odorosno weydiimaha qaar.

Sida aad caadi uga dhigtid cadaawadda,ama aad hoos ugu dhigtid, dib u aqri su'aasha adigoon ka careysiin weydiiyaha. Ogow war celintu waa in ay gaabnaataa.si aad u hanatid aqoon ballaaran ee mowduucaa ku saabsan , eeg Cutubka aan ku magacwnay “ Sidee U Maareyn kartaa Kulan”.

IV. Qaab Tusmeeyadda Hadaljeedinta Saameenta Leh

Nabi Maxamed NNKH wuxuu dejiyay qaab Tusmeedyo la raaci karo, ama ku daysho mudan. Kartiisa hadaljeedin waxay qeyb ayaan yareyn ka qaadatay gudbinta dhambaalka uu ALLAH ka siday. Tusaalooyinka muuqda ee lagaga daysan karo waxaa ka mid ah, wacdigiisii ugu dambeeyay iyo hadaljeedintiisii Ansaarta uu ujeediyaya xilligii lagu jiray ololaha u diyaar garowga dagaaladdii Xunneyn iyo Daa'if. Asxaabtiisana sidoo kale si wanaagsan aye cod kar u yihii. Mid ka mid tusaalooyinka wanaagsan ee in la barto nay tahay, wuxuu ahaa hadaljeedintii Hogaamiyaha Muslimiintii u qaxday Abyssinian ka hor jeediyaya maxkamddii dalkaas. Hdaljeedimahaan iyo kuwo kale oo badan waxaad ka heli kartaa kutubta Suugaanta Islaamka iyo Taariikhda Islaamka laga qoray. Kutubka ugu fudud ee aad arrimahaan ka tixraaci kartid waa Kitaabka uu qoray M. Kaykal, oo la yiraah “ Noloshii Maxamed” (The Life of Muhammed. حیة محمد). Aqri hadaljeedinyadaan ka dibna dhirirn dhiri adigoo adeegsanaayo waxaa aad ka aqrusatay cutubkaan.

Barta Dhaqaqa

Sharaf Dhac

1973 Shirweynahii FOSIS
 (Federation of Students Islamic Societies) ee Manchester , England ,
 lagu qabtay, walaal ka mid ah
 walaalaha ayaa wuxuu si toos ah
 English ugu bedelayay hadaljeediya
 hadalkiisa, walaalka tarjumaayay
 hadaljeedinta wuxuu dhow jeer yiri ‘
 “hadaljeediyaha wuu khaldan yahay
 sidaa aan idiin sheegayo ayaa sax
 ah” tarjamad sax ah oo dhab ah ma
 gudbinin . mararka qaar wuxuu ka
 hor marayay hadaljeediyaha
 hadalkiisa inta uusan gudbin .
 arrinkaan waxay aheed sharaf dhac
 weyn iyo kalsooni darro. Trjamaha
 shaqadiisa iyo waajibkiisa waa in uu
 tarjamaa hadalka la soo jeediyaya
 sax ama khalad wuxuu doono isaga
 ha u arko. Haddii oo doonayo in uu
 ra’yi ka dhiibto waa in uu si cad ah u
 sheega ra’yigiisa , fursadna uu siiyaa
 hadaljeediya si uu uga war celiyo
 ra’yigiisa.

Qaabeynta Hadaljeedinta

Xeesha Guud ama Tabta
 Guud

- U sheeg waxa aad dooneysid in aad u sheegtid.
- U sheeg.
- U sheeg in aad u sheegtay

V. Liis-Hubineedka Hadaljeedinta

Sidee u adeegsaneysaa: waxaad adeegsan kartaa liis – hubineedka inta aan ku guda jirtid diyaar garowga ama marka aad hadalka jeedisid ka dib. Xusuustaada ama cajalad fiidiyowga lagaa duubay ayaad adeegsan kartaa marka aad adeegsaneysid liis-hubineedka. Waxaa wanaagsan in qof kale uu dhageesto hadaljeedintaada ka dibna uu buuxiyo liis-hubineedka. Kani waa mid aad u saameen badan oo qiimeytiisa dhexdhedaad tahay waayo haddii qofka isaga uu sameeyo qiimeynta hadaljeedintiisa ma kari karo in ku sameeyo qiimeyn dhab ah habdhaqankiisa iyo qaabkiisa hadaljeedinta.

Sidee dhibco u siin la heed: 1 dhibic ku calaamee haddii jawaabtaadu tahay Haa, 0 dhibic ku calaamee haddii jawaabtaadu tahay Maya. Dhibcaha guud ee garaya 17 dhibic ama wax ka sareeya waxay tusineysaa xirfad sare ee diyaarinta iyo gudbinta hadaljeedinta. Dhibcaha 11 iyo wixii ka hooseeya waxay sheegayaan in loo baahan yahay dadaal si dhab ah u qorsheesan ee horimarineed.

1. Qorsheen

Hadalkeega si wanaagsan miyuu u qorsheesnaa marka laga eego:

- { } Horudhac wanaagsan
- { } tabinta qodobada ugu muhimsan
- { } Gunaanad haboon , ama soo gaabin.
- { } qeybinta waqtiga

2. Gudbin

a. Deganaan

Si deganaan leh miyaan u soo gudbiyay Hadaljeedinta marka loo eego:

- { } ma u muuqday sida qof degan oo xakameysan?
- { } Si quman miyaan u istaagnaa oo misaaman?
- { } si wanaagsan miyaan u xirnaa dharka oo ku haboon munaasabada iyo dhageestaha.
- { } si degan miyaan miiska hadalka u aaday , mana aamusay xoogaa inta aanan hadalka bilaabin.

b. Dhaqdhaqaqa

Si kalsooni leh miyaan hadalk u soo gudbiyay marka loo eego:

- { } adeegsiga dhaqdhaqaqa jirka oo idil si loo beddalo shacuurta , loona soo jiito dareenka dhageestaha, loona adkeeyo afkaarta, loona yareeyo dhaqdhaqaqyadda caradda ku dheehan tahay oo aan kala sooca laheen.

{ } adeegsiga jir ka hadal dabiici ah si loo xoojiyo faalooyinka iyo si looga waantoobo jir ka hadal carro leh ama qabooban..
 { } waji furfurnaan .

3. Xiriirkha araga iyo codka

Ma adeegsadaa codkeega iyo indhaheyga si aan wada xiriir u sameeyo marka loo eego:

{ } hadal leh cod la maqli karo

{ } hadal leh dhawaq diiran oo la jecleesto.

{ } kala bad beddalid saamiga iyo dhawaqa dhanka dananka saameenta leh.

{ } yareynta ku hadlida cod aad u hooseeyo iyo mid aad deg deg u ah.

{ } ilaalinta xiriirkha arag ee dhageestaha.

{ } eegida dhageestayaasha oo idil.

4. Is Muujin

Si saameen leh ma kaga gudbay marka loo eego:

{ } u hadlida si xamaasad iyo xiiso leh.

{ } adeegsiga xusuus qore si wax tar leh.

{ } adeegsiga muuqaaladda barashada sahla sida jantuus, fillin, ama sawiro, marka loo baahnaay.

{ } xusuusnaanta hab dhaqan kasto oo wanaagsan ama xun.

[ ] hadal Gudbin wanaagsan.

Qiimeyntha Hadaljeediye yaasha – Liis Gaaban

Ka jawaab weydiin / su'aal kasta adigoo kala saaraya hab-dhaqameed yadda tilmaaman , ku kala saar qiyaas-cabireedka ka bilaabanaya 1 ilaa 5. Ha ahaato qiyaasta 5 halbeega loogu doonis badan yahay ee hab-dhaqameedka tilmaaman. Goobaabin geli darajadda/heerka qiyaas cabireedka.

1. Heerka Codka	1 2 3 4 5
2. Xiriirkha indhaha	1 2 3 4 5
3. Muqaalka Jirka	1 2 3 4 5
4. Dhaqdhaqaaqa Jirka	1 2 3 4 5
5. Mowduuca	1 2 3 4 5
6. Xakameed waqtiga	1 2 3 4 5
7. Bilowida iyo dhameestirka	1 2 3 4 5
8. Habeyhanaata Miiska hadalka	1 2 3 4 5
9. Lebiska / Hanaanka dhar xirashada	1 2 3 4 5
10. Dhiiri gelinta Dhageestaha	1 2 3 4 5
11. Hawl-fulinta Guud	1 2 3 4 5

Barta Dhaqaqa

Caggaha ha iska toogan

1973kii waxaa layga casumay kaniisad ku taal Logansport, Indiana, si aan hadal uga jeediyo mowduuc Islaamka ku saabsan. Toddoba wadaada masiixiga ah ayaa ka hadlay mawaadiic mad-habtooda ku saabsan marka hore. Waxaa xigay professor ah Injineer Korontada oo Hindu ah oo ka hadlay Diinta Hinduga. Wuxuu hadalkiisa ku bilaabay” Inkastoo aan hindu ahay, haddana waxba kama garanaayi Diinta Hinduuga” sidaa darteed waxaan idiin aqrinayaa cutubyo aan ka soo xushay kitaab ay qortay Gabar Kirishtaan Mareekan ah oo in badan hindia deganeed. dhamaadka hadalkiisa wuxuu yirri “ ugu dambeentii, waxaan idiin aqrinayaa cutubkaan..... ugu dambeyn waxaan idiin aqrinayaa cutub kale ..... ugu dambeyn waxaan idiin aqrinayaa hal bog kale....” Marka uu yirri “ ugu dambeen waxaan idiin aqrinayaa tixdaan” cid rumeysatay ma jirin. Waayo ugu dambeyntiisa waxay la micna aheed ugu dambeyn la’aan. Dhageestayaashi si weyn aye ugu caajiseen hadaljeedintiisa.

Dulucda hadalkaan waxay tahay, xaaland kasto ee jirta ha is xakumin , hanna sameyn qiraal ku saabsan hadaljeedintaada sida: waan ka xumahay waqtii aan hadaljeedinta ku soo diyaariyo ma helin, hadaljeedinteyda ma noqon doonto mid wanaagsan, qaban qaabiya yaasha hadda uun bay ii sheegeen in aan hadal jeedinaayo, mowduuca hadaljeedinta wax badan kama garanaayo, idinka dhageestaya yaashiin ayaa si iga wanaagsan u soo jeedin kara hadaljeedinta. IWM. Ha adeegsan hadalada aan kor ku soo tilmaanay, gud gal mowduuca durbadiiba. Daal badan bixi. Ha is qiimeyn, dadka intay ku qiimeynin ka hor, iyagaa darajo ku siin doona. Waxaa laga yaabaa in aad gudbisid hadaljeedintiisa ugu wanaagsaneed adigoon is ogeyn.

Waxaa la soo wariyay in Khaliifkii saddexaad Cusmaan Ibnu Cafaan, maalin uu minbarka Jimcaha isagoo saaran uu jeedin waayay Khudbadii, wax uu sheego ayuu garan waayay, markuu damcay in uu iskaga dego , ayuu wuxuu yirri” ALLAH wuxuu awood xukunka ku fuliyaa waxa uusan Quraan keliya ku fulinin” dhageestayaashii markii ay hadalkaan maqleen yaab aye la qeyliyeen. “ hadalka Minbarka korkiisa miyuu ka yirri? Waxay ahaan la heed khudbadii ugu qiimaha badneed ee abid la jeediyo” .

Barta dhaqaqa

Ku tababar dadka in ayan hadal

Sida caadiga waxaan dadka ku tababarnaa sidii ay u hadli lahaayeen, mararka qaar waxaa aad muhim u ah in aan ku tababarnaa sidii ay u aamusi lahaayeen oo ay hadalka u joojin lahaayeen. Tusaale: haddii aad hadal jeedineysid oo dadka qaar ay taagan yihiin meel roobka deyneysa , ama banana qorah ah, waa in aad hadalkaaga si deg deg ah usoo af jartaa, sidoo kale haddi qolka aad hadalka ku jeedineysid uu ka go' qaboojiyahii ama diiriyaha, oo dadka cabursamaan waa in aad si dhaqsi ah u joojisaa hadalkaaga. Ama haddii aad soo dib dhac day oo uu kaa dalbado xiriiriyaha in aad hadalka joojisid waa aan aad si dhaqsi ah usuu gunaanadi kartid. Nasiib darro, qaar keena waxay qabaan cudu hadal badni ah oo ma joojin karaan hadalka haddii ay mar bilaabaan, ma eegayaan isbeddalka ku yimid xaaladda. Kani wa waxa ka dhigaya fekerka deg deg ah iyo is wacyi gelinta joogta ah ee barnaamijka mid muhim ah. Inta badan waxaa gafnaa ujeedadeena. Mushkiladda ma aha sidee loo gudbinaa dhambaalka , laakin mushkiladda waxay tahay cida dhambaalka la gaarsiinaya waa kuma. Haddii aan hayno alaab la doonayo in cid kale loo diro laakin aynaan heysan cnwaankii saxda ahaa ee cida la doonayo inalaabyaan la gaarsiyo, waa in aah heynaa alaabta ilaa aan ka heleyno cinwaan sax ah oo lagu gaarsiin karo alaabta cidii loogu tala galay.

Barta Dhaqaaq

“ waxaan ka hadli karaa suntan jiirka (dooliga) keliya”

Khabiir ku takhasusay suntan dooliga/jiirka ayaa wuxuu Xaaskiisa u soo raacay xafladda asxaab badan ay iskugu yimaadeen, xaaskiisa yaa aragtay isagoo kaligii taagan, markaas aye waxay ku tiri oo maxaad dadka ula sheekeysan la'dahay? Wuxuu ku jawaabay” goor walboo aan uga sheekeeyo suntan dooliga/jiirka way iga fogaadaan”. Nasiib daro kama hadli yaqaan wax aan aheyn Takhasusukiisa. Daaciga waa in uu ahaadaa qof leh aqoon balaaran lana socda waxa hareerihiisa ka dhacaya iyo isbeddalka ka socdo dunidda daafaheed. Waa in uusan ku ekaan Takhasuskiisa keliya. Waa uu leeyahay karti uu dadka kula sheekeesan karo. Waa in uu leeyahay hiwaayado uu ku mada daasho sid ciyaarah iwm. Waa in uu ka tirsan yahay ururo bulshadeed kala duwan.

Leyli

Weydiiso qof in uu jeediyo hadaljeedin ka buuxa gafafka la xiriira Dulucda hadalka iyo gudbinta hadalka, dhageestayaashana ka dalbo in ay xisaabiyaan tiradda ugu mabadan ee gafaf ah.

Adeegso qaabkaan soo socda si aad u cadeysid gafafka iyo daaweytooda. U Xisaabi hal dibic gaf walba , iyo hal dhibic daaweyn walba oo aad qeedid.

Dulucda hadalka

Gaf # 1 -----

Daawadda -----

Gaf # 2 -----

Daawada -----

Gaf # 3 -----

Daawada -----

Gudbinta Hadalka

Gaf # 1 -----

Daawada -----

Gaf # 2 -----

-
Dawaada -----

Gaf # 3-----

Daawada -----.

Weydiimo

1. Maxay tahay doorka sumcadda ku leedahay hadal jeedinta?
2. Maxay tahay wadda ugu saameenta badan ee hadalka lagu soo gunaanado? Tusaale ka bixi.
3. Maxay tahay marxaladda kala guur ee af tahan nimadda? Tusaale ka bixi,
4. Maxay tahay khasaaraha suura galka ah ee hadaljeedinta? Sideena ku yareen laheed?
5. Maxay u tahay xiriirka araga mid muhim ah marka hadal la jeedinaayo?
6. Sidee ayuu u saameeyaa danaanka codka hadal gudbinta? Tusaale ka bixi.

Leyli Guud

Waxaa laguu magacaabay Hogaanka Ururka Islaamka aad ka tirsan tahay, waxaad jadwalka ku darsatay in aad hadal u jeedisid kulanka ugu horeeya ee xubnaha ururka. Kooxda waa saaxiib laakin inta badan kuma garanaayaan. Ma aha in aad ka hadashid keliya arrimaha Ururka , ee waa in aad ka hadashaa sidoo kale wanaaga guud ee bulshadda / Jaaliyadda. Waa fursadaadii aad ku abuuran la heed kalsoonadda hogaamintaada. Iyo midi aad ku weydiisan la heed kaalmo lacageed. Waxaad heysataa waqtii yar si aad u diyaarisid una jeedisid hadaljeedintaada.

1. Samee liis-hubineed talaabooyinka gaar ah ee ay tahay in aad qaatiid si aad u diyaarisid hadaljeedintaad.
2. Qor liis talaabooyinka gaarka ah ee lama huraanka ah in aad qaadid si aad u ogaatiid dhageesta yaashaada. Ka hor inta aadan hadaljeedinin iyo abuurista sumcad inta aad jeedineysid hadalka.
3. Qor liiska saddex qodob oo muhim ah oo aad sameyn la heed , qodob walba ku sheeg farsamadaha hadal gudbinta gaarka aad adeegsan la heed si aad baahiyaha jira uga hadli laheed.
4. Qor gunaanad geexan ee hadaljeedintaada.

Cutubka 13^{aad}

Qoraal Wanaagsan

- I. Ujeedada
  - II. Mashaakilka
  - III. Howsha qorista
    - A. Qorsheyn
    - B. Qoraal-qabyeyn
    - C. Dib – u hubin
    - D. Hagaajin
  - IV. Xayndaabka Qoraaga
  - V. Talooyin
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad cutubkaan dhameysid , waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida curiya-yaasha qoraalka wanaagsan.
- In aad wax u qortid sida ugu saameenta badan
- Dib – u hubinta qoraaladda dadka kale.

I. Ujeedada

Qoraalka waa qalaba wajijo badan leh, waxaa loo adeegsadaa, war gelinta, qancinta , kicinta, iyo xittaa cabsi gelinta. Waa muhim in si wanaagsan wax loo qoro waayoo qoraalka wuxuu karaa:

- In afkaarta iyo xogta uu ka dhigo mid joogta ah oo suura gelineysa in dib loogu noqdo ama dib loo daabaco ama loo badiyo.
- In uu dadka ku dhaqaajijo fulinta waxa uu dhambaalka xaambaarsan yahay.
- Qoraaga ayuu u fududeeyaa in afkaartiisa dib u daabaco oo dad aad u badan la gaarsiiyo.
- In uu ku hago ardaydda hanaan cad oo ay isku weydaarsadaan afkaarta cusub iyo afkaartooda kala duwan.
- in uu qoraaga barro aqristaha, sidaan ugu abuuro sumcad iyo awood.
- In uu kordhiyo fursadaha guusha isagoo si cad oo joogta ah daaha uga qaadayo hanaan cusub ee howl fulineed.
- Qoraalka wuxuu noqon karaa qaabka ugu saameenta ee Dacwadda loo fuliyo.

Si qoraalka loogu adeegsada in dadka kale lagula xiriyo, waa in turxaan bixinta ama horumarinta qorista loo maraa tababarashada. Xulashadeena erayadda ama mowduuca maadada waa mid aad muhim ugu ah sidii uu qoraalkeena u ahaan lahaa mid qeexan oo cad isla markaana la fahmi karo xiisana leh.

II. Mashaakilaadka

Gafafka ugu badan oo ay dadka wax qoro ay galaan waxaa ka mid ah:

- Raadinta iyo ururinta xog aad u yar ama mid aad u badan.
- Si liidato u habeynta mowduuca
- Ku guul dareesiga dib –u habeynta qoraal-qabyaha koowaad.
- Adeegsiga erayo iyo weedho aad u dheer.
- Muujinta aragtida udub-dhexadka ah ee qoraaga.
- U jeedinta qoraalka aqriste qaldan.

Gafafkaan aan soo sheegnay waxaa dheer kuwo kale oo la xiriira Naxwaha iyo hanaanka qorista, waxaana ka mid ah:

- Dheeri (erayo ama weedh dheeri ah)
- Weedh ama jumlo isku furan oo ay adagtahay in la fahmo.
- Hadal micna laawe ah iyo oraah waxbadan la adeegsaday.
- Weedh ama jumlo dhismaheeda naxwiga ah liito.
- Hadal duug ah(adeegsiga erayo duug ah oo laga tagay adeegsigooda).
- Horudhac iyo gunaanad aan habooneyn.
- Gudbin liidata.

Waxaan ka doodeynaa sida loo dhameystiri karo qoraalka keliya, waxaan u deyneenaa ka hadalka Naxwaha iyo Hanaanka qorista halbeegyadda shaqo ee goobta shaqadda ka jira.qorista waa qalab saameen badan oo xoogan, waana mid aad muhim ugu ah fulinta Dacwadda Islaamka. Sidaa darteed, waa in aan feejignaan qofeed siinaa horumarinta awoodeena qorista.

III. Howsha Qorista

Qorista waa howl u muuqato in ay adagtahay, laakin sida caadiga ah waxay u baahantahay xirfado yar yar oo aasaasi ah. Qorista waxay noqoneysaa mid aad u fudud haddii aad garaneysid waxa aad qoreysid , ujeedada aad u qoreysid iyo cida aad u qoreysid. Wuxaan ku yareyn karnaa wal walka la xiriira qorista in aan howsha qorista u qeybino talaabooyin yar yare ee la maareyn karo.talaabooyinkaan halka hoose aye ku qeexan yihiin.

A. Qorsheyn

Qorista waxay ka bilaabataa qorsheen, micnaheeduna waa inaad ka fekertid waxa aad qoreysid, waxaa kaloo qorsheynta tahay inaad sameysid xusuus qor, liis cinaawiinta ah, ama abuurtid fikradda guud ee mowduuca aad doneysid inaad wax ka qortid. waxaa si dhaqsi ah loo qoraa afkaarta iyo faah faahinta taageereysa, sidaa darteed, ma lumineyno qodob ama uma qoreyno fekrada qaab aan nidaamsaneyn. Ka fekerida, ku dhawaaqida, iyo malaynta ka horeysa qorista erayga koowaad ee qoraalka waa mid aad u muhim ugu ah qoraalka oo idil.

B. Qoraal-qabyen

Si loo bilaabo qoraal, waa in la diyaariyo qoraal-qabyo bilow ah qaab la fahmi karo ah. Waxaa la adeegsadaa erayo yar oo muhim ah, waxaa la yareeyaa adeegsiga erayadda leh micno aan cadeen oo jaha wareerinaya afkaarta la doonayo in la gudbiyo. Intaa aad ku guda jirtid diyaarinta qoraal – qabyaha, waa inaad maanka ku heysaa aqristaha iyo awoodiisa fahan ee afkaarta aan maanka ku heyno. Adeegsiga tusaalooyinka faah faahsan waxay gacan weyn ka geysaneysaa qeexida afkaarta adag.

Waqtiga lagu bixiyo qoraal- qabyaha waa mid si wanaagsan loo adeegsaday, waayo qoraal- qabyaha waa saldhiga qoraalka. mar haddii uu diyaar noqdo, dib – u hubin ayaa lagu sameynayaasi loo ogaado curiyasha la adeegsan karo- afkaarta, tusaalooyinka, iyo qaababka- sidaa darteed, waxaan ku horumarin ama sixi karnaa inta aan ku guda jirno dib-u hubinta. waa in aan u diyaar garownaa in qeyb ka mid qoraal-qabyaha la iska tuuro ama gebagiisaba laga noqdo haddii ay muuqato in uusan shaqeyn Karin.

C. Dib – u – Hubin

Dib – u- hubinta waxay si caqli gal ah u horumarin kartaa qoraal-qabyaha. Waa la dulmaraa qoraal-qabyaha si looga saaro faahfaahinta aan muhimka aheyn, iyo si loo cadeeyo afkaarta mugdiga ku jirto. Sidey ahaataba, dib – u-hubinta yaanaan loo arag in ay tahay howl lagu toosinayo qoraal-qabyaha koowaad, waa in loola dhaqmaa – dib- u-hubinta- sidii wadooyinka loo mari lahaa soo saarida qoraalka kama dambeesta ah. Marka la joogo heerka qoris, wax lala yaabo ma aha haddii la iska tuuro inta badan qormadeena, qaabka ama aragtida qoraalka. Xilligaan waa xilligii la yareen lahaa jaha – wareer kasta.

D. Hagaajin

Marka la diyaariyo qoraal-qabyaha kama dambeesta ah kadib marka mar iyo ka badan dib-u-hubin lagu sameeyay, waxaa loo dhaqaaqayaa in la hagaajiyo qoraalka kama dambeesta ah, waxaa baaris lagu sameynayaan gafafka naxwaha, higaada, iyo joogsida. Si aad deg deg ugu hubisid, waxaa haboon inaad adeegsatid Qaamuuus ama BuugGacmeed Naxwe. Waa in xeer ka dhiganaa, haddii aan waqtii u heynin in aan qoraalka hagaajin ku sameyno, ma heysano waqtii aan wax ku qorno.

IV. Xayndaabka Qoraaga

Xayndaabka Qoraaga waxaa loo yaqaan ama loo la jeedaa, marka qoraago ku sugaran yahay xaalad ay ka istaagto fekerka oo uusan kari Karin in uu ka fekero eray kale oo la qori karo oo ku saabsan mowduuca. istraatijiyado badan ayaa la adeegsan karaa si xaladaan looga gudbo. Tusaale ahaan, waa in:

- Naftaad ku qasab in aad horey u sii wado qorista, helida hal fekrad waxay dhalaysaa mid kale ,ugu dambeena waxaan arkeynaa si tartiib tartiib ah innagoo mowducii dib inoogu furmay.
- Kala hadal qof kale laba labeynta ku heysa, iyo howlsocodka , ururi qaabab cusub oo loo qoro mowduuca.
- Dhan iska Dhig qoraalka in yare e u soo laaba mar dambe adigoo degan oo nastay.

V. Talooyoin

Talooyin la xiriira qoraal wanaaga

- Hanaan-qoraalkaaga ku saleey xaqiq fudud, kooban oo sugaran.
- Yaree adeegsiga eray bixinda cilmiyeedka, iyo kuwa sida xad dhaafka ah loo adeegsado.
- Sixid ku samee weedhaha gaaban, liita , oo aan micno wanaagsan laheyn.
- Ku adkee hanaan-qoraalkaaga adeegsiga fal, inta aad adeegsan laheed magac ama magac u yaal.
- Ku tir tir erayada aan muhimka aheyn u beddalida magacyadda falal.
- Yaree u adeegsiga magacyada iyo tilmaamaha sidii fal oo kale.
- Adeegso weedhaha fal sameeyahooda muuqda.
- Yaree celcelinta adeegsaga isla erayga aad mar hore adeegsatay, adeegso erayada kale ee la micnaha ah.
- Ku bilow qoraal-qabyaha koowaad qorista wax walba oo la xiriir la leh afkaarta ku saabsan mowduuca aad qoreysid , qor eryadda muhimka ah, ha ka wel welin sida aad iskugu duwi laheed marka hore, dib ayaad iskaga uruurin kartaa.
- Xusuusnow sida Nabi maxamed uu yirri” hadalka ugu kheryka badan waa midka yare e micnaha badan”

Qoraal Curin iyo Gaarsiin

Maareeyaha Machadka Sayniska ee Pakistan ayaa berry doonayay in uu Madaxa qoys aad maal qabeen u ah in uu ka dhaadhiciyo in ay wiilkeeda ay waxbarasho u dirto, halka ay ugu diri la heyd shaqo barrasho inta uu yar yahay. Dadaalkiisaa wuxuu qeyb ka ahaa ololaha uu ugu jiray la dagaalanka wax-qoris la'aanta iyo wax-aqrис la'aanta. Hooyaddii ayaa waxay tiri "muxuu ka baranaa skuulka" wuxuu ku yirri " qoraal iyo aqrис" hooyaadid ayaa tiri muxuu uga baahan yahay qorista ama aqriska, mar walba waxuu leeyahay xogheyn arrimahaa u qaabilsan".

Runtii waxaa jiro wax yaabo badan uu qofka ugu baahan yahay qoraalka iyo aqriska. Qorista waa qalabka Hogaanka. Waa wadadii aad ku gaarsiin laheed dadka aad hogaamisid waxa hogaamintaada mudnaanta u leh, diiradda ay saareyso iyo waxa ay dareemeysos. Ka feker qaababka badan ee aad u sameyn kartid arrinkaa, Tusaale ahaan:

- Qoraalka rasmiga ee shaqaalaha xogta ama awaamiirta loogu gudbiyo .
- Hadal u jeedinta xubnaha ama dadweynaha.
- Waraaqaha magacaabida ama hagidda/wacyi-gelinta guddiyadda
- Heshiisyada lala galoo ururada ama ashkhaasta.
- Qoraalada kooban, qoraalada shaqo, ama talo jeedinada loo gudbinayo Madaxda sare.
- Go'aanadda ama qoraal-shireedka kulanadda shaqo.

Ha u qorin inaad waraaqda buuxisid keliya. Adeegso hanaanka CAR:

Creative = Curin

Accurate = Khalad la'aan

Result Oriented = diirad saarid natijadda.

Weydiimo

1. Sidee qaabka wada xiriirka qoraalka uga duwan yahay qaabka hadalka?
2. Sheeg afarta talaabo ee loo qeybin karo howsha qorista? Maxay tahay gafka ugu weyn ee laga yaabo in aad gashid marka aad fulineysid talaab walba?

Leyli Guud

Adigoo ah Madaxa Xafiiska Xiriirka Dadweynaha ee Ururkaaga Islaamiga ah, waxaa lagu weydiistay in aad qoraal ka diyaarisid aasaasida iyo horumarka Ururkaaga. Qoraalka waxaa loo adeegsanayaa in lagu taageero codsi deeq oo loo gudbisanayo deeq bixiya yaasha ugu muhimsan ee taageera Ururka.sidoo kale qoraalka wuxuu caawinayaa xubnaha cusub sidii ay noqon lahaayeen kuwo daacad u ah Ururka. Waxaad xadideysaa dulucda qoraalka, qaabka, iyo dherarka.

1. Qodobey qorsha qorista qoraalkaan.
2. U Qor qoraal rasmi ah qof aad weydiisatay in uu tifa tiro iyo in uu sare u qaado qoraal-qabyaha aad sameysay. Qeex waxa ay tahay in tifatiraha uu ka raadiyo qoraal-qabyaha aad sameysay si uu u sare ugu qaado.
3. Qor shan shay oo aadan qabaneynin marka aad dhameystireysid mushruucaan qoraalka qaaska ah.

Waano (Naseexo)

- I. Dabeeecada Naseexada
  - II. Naseexo ah xog celin
  - III. Naseexo ah waajib
  - IV. U naseexeen.
    - A. Si guud , si gaar
    - B. Aqoon, Hab dhaqan**
-

Ujeedooyinka barashadda

Marka aad dhameysid cutubkaan, waa in aad kartaa:

- Qeexida curiya-yaasha Naseexo gudbinta
- U Naseexeyn ku saleysan sida Islaamka farayo.
- In aad qaadatid Naseexada ku salasan hanaanka Islaamka ah ee la aqbali karo.

I. Dabeeecadda Naseexada(waanadda)

Waxa ugu dhibka badan ee Daaciga la kulmo waa u naseexeynta asxaabtiisa muslimiinta ah.sida Diinta Islaamka u cadeyneyso Naseexada waa qalabka ugu muhimsan ee lagu gaari karo xog celin run ah oo lagu kalsoonaano karo bulshadda Islaamka ah dhexdeeda.Nabi Maxamed isagoo ka hadlayaa Naseexada wuxuu yirri " صحيح مسلم "الدين النصيحة "Diinta – Islaamka- oo idil waa Naseexo (Waano)" Sahih Muslim.

Muhimadda weyn ee Naseexada leedahay waxaa laga dheehan karaa, ka mid ahaanshaheeda saddexdda qodob uu Nabi Maxamed beycada (Aftida) uga Qaaday Jarir ibn Abd Allah: Salaadda in uu oogo , Sakadana bixiyo , Muslimiinta – mid talya iyo mid loo taliyaba – u Naseexeyyo.

Haddii aan ku andacooneyno in aan jeclnahauy asxaabteena, cabirka qura ee jeceilkaas lagu cabiri karo waa ilaa heerka aanu jeedino naseexo daacad ah. In aad jecey u haysid dadka waxay la minco tahay in aad ogolaatid masuuliyadda u tilmaamida gafafkooda. Haddii aan sidaa yeeli Karin jeceilkeena waa mid afka sheegad uun ku siman, ma aha mid qalbigeneen ka soo go'ay.

Naseexeenta weligeed waxay aheed dhambaalka ALLAH Rusushiisa u soo diray.

”أَبْلَغْتُمْ رِسَالَاتِ رَبِّيْ وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ” سُورَةُ الْأَعْرَافِ

“waxaan idin gaarsiinayaa (Hud) Dhambaalada Rabbigey , Annigoo Idiin ah Nasteeexeyeye Aamin ah”

”لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّيْ وَنَصَّحْتُكُمْ لَكُمْ ..... ” سُورَةُ الْأَعْرَافِ .

“ ....waxaan idin gaarsiiyay (Shuceyb) dhambaaladda rabbigeyga waana idin waaniyay .”

II. Naseexo ah Xog- celin

Bini'aadam ahaan, waxaa falkeena u fulinaa innagoo karti u laheen in aan is ilaalino marka aan fal sameyneyno. Tanina shaki la'aan waxay muujineysaa sida ay awoodeena u kooban tahay. Laakin ALLAh wuxuu inoogu beddalay awoodaas kooban in uu inooga dhigay walaalheena Muslimiinta ah – Rag iyo Dumar- sidii muraayad aan isku eegi karno. Sidaa darteed, waxaa ka daawan karnaa falkeena murayadaas marka aan fulineyno.

Sida ay sheegeyso tacliimaadka Nabiga NNKH, Muminka waa muraayadda walaalkiisa . xusuusnow muraada waxay soo gudbisaa sawirkaaga oo dhab ah , oo aan siyaado iyo nusqaan midna laheyn.waa in aan sidaa sameynaa marka aan naseexo u gudbineyna walaalkeena / walaasheena.

Ruuxa caqliga iyo xikmada leh waa midka qaata waanada loo soo jeediya, iskana saxa gafafka loo tilmaamay oo uusan isaga arki Karin. Runtii, saaxiibka kalsoonida leh ee inoo naseexeeya waa mid aan laga maarmi Karin noloshaan dhexdeeda.mar ayuu Cumar ibn Khataab, (Allah ha ka raali noqdee), uu qeyliyay “ ALLAH naxariistiisa ha siiyo cida I tusta gafkeyga “

Waanadda – Naseexada- waa wada xiriir is weydaar ah ama laba dhinac ah. Qofka naseexada loo gudbinaayo waa in uu soo dhaweyyaa isagoo qalbi furan, dhoola cadeynaya, muujinaya qadarin iyo ixtiraam,uuna raaciya in uu durbadiiba gudda galo in uu isa saxo. Dhanka kale, qofka wax waaninaya waa in uu dulqaad lahaadaa, ku xeel dheer yahay sid erayada ku haboon xaaldda loo adeegsado, waana in uu doorta waqtid dareenku qofka uu waaninayo uu degan yahay, waa in uusan ahaanin qof weerar ah, oo deg deg ku niyad jaba marka uu arko in qofka uu waaninayay si fudud isku beddalin aragtidiisa ama hab dhaqan kiisa.isbeddalka wuxuu u baahan yahay waqtid.

Si aad u noqtid mid saameen leh , qofka naseexada gudbinaya waa in uu mujiyaa jeceel iyo galkaceel iyo daacadnimo. Codkaaga waa in ayna ka muuqan islaweyni, dhaleecayn, maadsi, ama dacwadayn.

Hanaanka Islaamiga ah wuxuu innaga dalbayaa in aan naseexadda si gaar ah aan ugu gudbino,si looga hortago in qofka dareemo gaf iyo dhaleecean. Waxaa raab in qofka meel fagaare ah oo dad badan joogaan loogu naseexeeyo. Naseexada ujeedadeeda waa in wax la saxo ee ma aha in dadka la ceebeeyo, oo gafkooda fagaare laga sheego.

Inkasto ay tahay in aan u fur furnaanaa waanadda , haddana waa in aan ka digtoonaanaa in nala dhagro.

"**وَقَسِّمُهَا إِنِّي لِكُمْ لَمَنِ النَّاصِحِينَ**" سورة الأعراف

"Wuxuu (Iblis) ugu dhaartay waxaan idiin ahay mid idin naseexeynaya "

"**وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ**" سورة يوسف

"Innaga (Yusuf walaalahi) u ah kuwo u naseexeeyo "

III. Naseexo ah waajib

cid kastoo daaci ah waa in uu ahaadaa mid ku dayasho mudan, isla markaana leh dhaqan Islaam nimo ku dheehan tahay.naseexa kasto uu jeedinayo waa in ay ahaato mid ALLAH dartii ah aysan noqan mid dan aduunyo darteed loo sameeyo.arrinkaan dalilkeedu waa sidA RASUULKHA ALLAH inoo sheegay in ummado badan loo haligay iyagoo ka leexdaay wadada naseexada.haddaba , waa waajib ina saaran dhamaanteena aqbalida naseexada wejegay doonto hanagu soo gaartee.

Ma aha in aan joojinnaa wacdinta dadka xittaa haddii ay ina qadarineynin .Waxaa waayo aragnimada la dhaxlay ayaa sheegeysa in qofka ay dacwada toosinta ah ay gaarto xitta hadduu ka dhaga adeego marka hore , bilo ama sannad ka dib ayee saameen ku sameyneysa qalbigiisa isla markaana in uu ku dhaqaaqo asigoo faraxsan.

Guntii iyo gaba gabad, xaqiiqda waxay tahay in marka aad gudbineyno waano aysan micnaheedu aheen in ra'yigeena uu sax yahay, waxaa dhici karti in ra'yiga ama mowqifka qof la waaninayo uu yahay mid sax ah. Xaaladaha qaar, waa in ay naseexeyntu isku beddalin muran iyo dood ma dhamaato ah. Masuuliyadda ilaalinta naseexada waxay saarantahay labada dhinac – qofka naseexada jeedinaayo iyo qofka loo jeedinaayo.

Mararka qaar dadka naseexada ma jecla.

"**لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّيِّ وَنَصَّحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تَحْبُّونَ النَّاصِحِينَ**" سورة الأعراف

" sida xaqiiqada, waan idin gaarsiiyaya dhambaalka Rabigeyga, waana idiin naseexeeyaya, war lagu noqoyee, ma jeclidiin kuwa idiin naseexeeyya."

Mar kale aan si kooban u dulmarno mabaadii'da Quraanka:

1. Naseexeynta waxay aheed dhambaalka ay sideen Rususha ALLAH .
2. Marraka qaar naseexada lama jecla
3. Waan in aan ka digtoonaano in nalagu dhagro naseexada.
4. Masuuliyadeena waa in aan isku naseexeyno, laakin waxay noqon kartaa mid mira dhal ah marka sida ALLAH in faray loo raaco.

IV. U Naseexeynta(Hab Dhaqanka Naseexada)

A. Guud ahaan iyo Gaar ahaan

Xusuusinta waxay anfacdaa mu'miniinta, waa sida uu ALLAH yirri.

” وَذَكْرُ فَانِ الْذَّكْرِي تَنْفُعُ الْمُؤْمِنِينَ. ” سورة الذاريات.
“ xusuusi, xusuusinta waxay anfacdaa Mu'miniinta”

Xusuusinta ma aha wax barid. Waxaa la filayaa in qofka wax la xusuusinayo uu yaqaan waxa la xusuusinayo. Aqoonta waa lama huraan, laakin aqoon keligeen kuma filna.mararka qaar waa hilmaana waxa aan aqoonta u leenahay, marar kale kama war heyno hab dhaqankeena. Marka aan fal fulineyno iskama war qabno, dad kale ayaa ina arkaya haddii aysan iyago innoo sheegin sida falkeenu yahay, innaga ma ogaan kareeno halka aan ka xooganahay iyo halka aan ka liidano.haddi aan ka heli weyno naseexo d inta kale arrinkaa waa mid inna curyaamineyso.laakin ALLAH xalka arrintaan wuu inoo sheegay. Waxaa xal u ah in aan noqono bulsho iswaaniso.

Marka hore, si joogta ah in ALLAH loo xusuusnaado. Hanaanka Dikriga ayaa ah qaabka loo xusuusto ALLAH.

” الذين يذكرون الله قياماً و قعوداً و على جنوبهم و يتذكرون في خلق السموات والأرض ربنا ما خلقت هذا باطلاً سبحانه فقنا عذاب النار ” سورة آل عمران

“ kuwa istaag, fadhi iyo jiifkaba ku xuso ALLAH , kana fekera abuurista cirka iyo dhulka, - oo yiraah- Rabiga yagow baadil uma aadan abuurin kuwaan – dhulka iyo circa – adigaa ceeb oo idil ka nasahnaaday, innaga badbaadi cadaabta Naarta.”

Marka labaad waa heerka hab dhaqanka rumeyyaaha.taasina waxay ku suura gasha marka mu'miniinta ay isku noqdaan sidii muraayad oo kale sida xadiiska Nabiga NNKH, uu sheegayo.

” المؤمن مرآة المؤمن“ سنن أبي داود و سنن الترمذى.
“ Mu'minka waa muraayadda walaalkiisa Mu'minka ah”

Muraayadda caadiga ah qofkii isku eega wuxuu arkaya muqaalkiisa.muraayada walaaltinimo mu'minka waa in cod dheer ugu sheegay walaakiisa gafafka dhacaya.laakin halkaan waa meesha aan ku guul dareysanay, uma sheegno walaalkeena marka uu gaf ka dhacayo.walaalaheyna waxay mar walbo jeelaan lahaayeen in ay gafkooda saxaan haddii ay ogaan lahaayeen.laakin haddii muraayadda walaaltinimo ay muujineynin gafkiisa , mar labaad iyo saddexaad ayuu ku celinaya gafkiisa.inta waxaa dheer, waa in aan ka tagnaa waanadda guud oo aan u gudubnaa waanadda gaar, ma aha in aad ku tiraah walaalkaaga is nadiifi oo qura. Waa in aan si gaar ah u tilmaantaa halka ay nadaafadiisa ka liidato, Tussale, waan in aad ku tiraah, waad sunyaceysaa ama waad ureysaa, sharbadahaaga way

sunyacayaan, neeftaada ma carfoona, cambaar ayaa shaarkaaga ku yaal, dharkaaga waa wasaq. Iwm.

B. Aqoon , Hab dhaqan

Marka la joogo goobta shaqadda, waa in aan ka gudubnaa waannadda guud oo aan u gudubnaa waanadda gaar ah, qaabka qof la waaniyayo wuxuu tusayaa halka ay mushkiladda ka jirto, markaa ayuu bilaabayaa in uu dib isku saxo. Mar haddaan ogaan gafka, waan in aan soo bandhignaa , haddii kale maalinta qiyaamo walaalka wuu nala xisaabtami doonaa. " Cumar Ibnu Khataab wuxuu yirri " ALLAH naxariistiisa ha siiyo cidii iigu hibeyso sheegida gafkeyga". Cumar wuxuu u qaatay in gafkiisa loo sheego sidii qof wax loo hibeyay oo kale.ruuntii naseexado ma aha mid qimo leh keliya ee waa hibo aan laga maарmin. Arrinkaan manta ayee ina heysataa, marka aan luminay ku dhaqanka mabda'a is waaninta.ku dhaqanka isku naseexeynta waxuu ka soo burqadaa kalgaceelka aan isku hayno.haddii aan is jecelnahay waa in aan gafafkeena is tusnaa. Haddii kale iimaankeena aya la isweydiinaa.sida xadiiska Nabiga NNKH sheegayo.

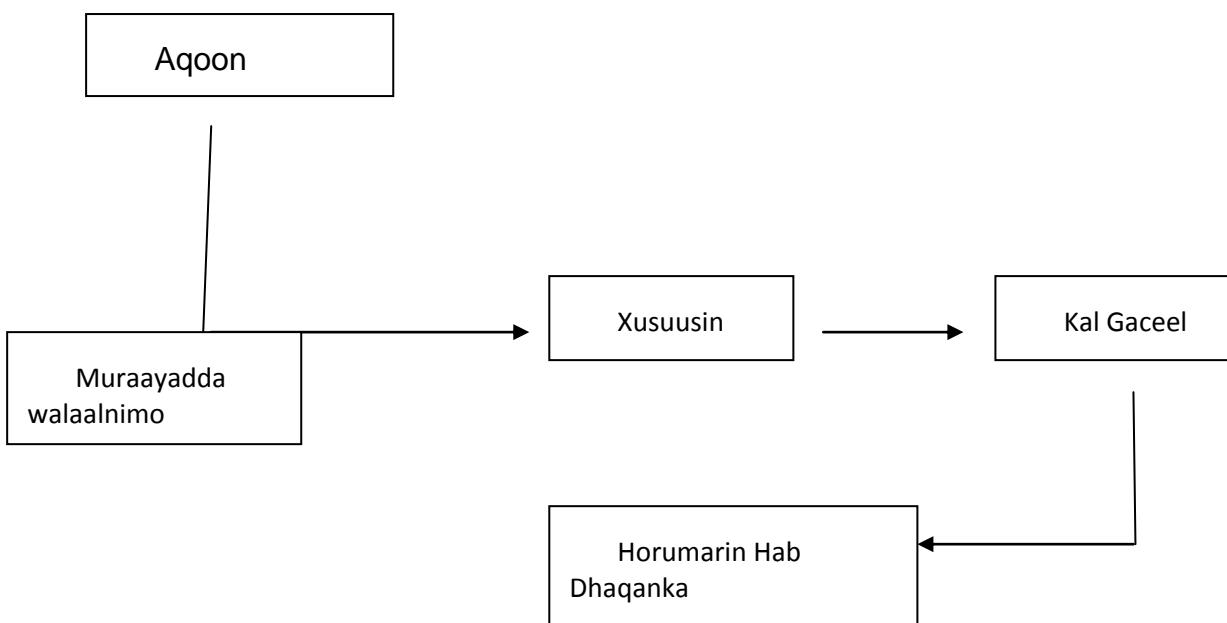
" لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه" صحيح البخاري و صحيح المسلم . midkiina ALLAH marumeynaayo ilaa uu walaalkii la jeclaado waxa uu nafsadiisa la jeclayahay"

Arrinkaan wuxuu lid ku yahay lix jeclida ay caanka ku yahiin bulshooyinka maadiga ah.halkas qof walbo naftiisa uun buu ka fekerayaa. Ujeedadooda waxay ku egtayah dherjinta baahidooda qofeed.sida darteed, uma sheegaan dadka waxay aysan iyaga jecleen in ay maqlaan, haddan si kale u niraah" isma waaniyaan".

Ujeedadenu waa inaad dhisnaa bulsho run ku saleysan.xitta haddii aan u sheegeyno dadka waxay aysan jecleen in ay maqlaan.

Sidaa darteed, marka xiga oo aad aragtid walaalkaaga oo six un dharka u xiran ama si khaldan u hadlaya, si hoose ugu sheeg gafka uu ku jiro. Aad ayuu kuugu mahad celin doonaa, waanadaan aad u hibeysay darteed. Haddii aan ku dhaqano isku naseexeynta sid gaarka ah, oo ku dheehaan kal gaceel inta aan tababarka aan ku jirno howlfulinteen 50% ayuu kor u kacayaa. Wuxaan dareemeynaa in aan ku dhownahay bulshada isku naseexeyso.

Waxay u shaqeysaa sida tan:

Sawirkaan wuxuu mujinayaan Hab dhaqanka naseexadda, waxay aqoon aragtiyedka aye waxay u beddashaan hab dhaqan wanaagsan iyadoo adeegsaneysa muraayadda walaalnimadda iyo kalgaceelka.

Ku dhaqanka Naseexadda

Waaninta iyo waano qaadashada waxay u baahantahay dabeeecad adag. Sida sifooyinka dabci-qofeedka Islaamka ah xadidida iyo ku tababarashada waxay gacan naga siineysaa sidii aan u noqon laheen waano qaate iyo waano bixiye wanaagsan. Waxaan degsan karnaa yool aan dooneyno in aan gaarno saddexda bilood ee soo socota, yoolkaas oo ah in aan dhoor walaalo leh – rag iyo dumar- in aan waanino, kana wal walno dantooda. Ka dibna aan dhirin dhirino hab dhaqankeena inta aan ku jiro howshaan iyo ka dib marka aan dhameystirno innagoo dhirindhirinteenku salaynano casharka aan cutubkaan ka baranay.

Leyli ku saabsan Naseexada

Qeybi kooxdaada – usradda-ka dhig kooxo yar yar oo kooxdiiiba labo qof ah, u sheeg in ay isku naseexeeyaan si gaar ah mudo shan daqiiqo ah.ka dib ha la kala weydaarsado casharadda waayo aragnimaad laga kororsaday . kadib ka dooda hanaanka iyo talaabooyinka naseexadda kulanka gudahiisa.

Weydiimo

1. Maxay tahay yoolka xusuusinta dadka kale gafafkooda?
2. Sidee uu qofka muslimka ugu noqonkaraa muraayad walaalkiisa muslimka kale?

Leyli Guud

Adigoo laguu magacaabay Madaxa Guddiga Qiimeynta, ayaa waxaa dib u hubin ku sameneysay diiwaanadda Ururkaaga Islaamiga ah Markii aad aragtay khaladaad badan . mid ka mid ah wuxuu ahaa qarash xad dhaaf ah oo soo noq noqday, sababtiisana ay tahay ku guul daraysiga xisaabiyaha in uu jadwal u sameeyo howsha soo iibinta. Ma dooneysa in aad ka dhigtid arrinka mushkilad maamul, laakin waxaad dareemeyssaa in ay lama huraan tahay in mushkiladda dareenka khasnajiga / xisaabiyaha lagu soo jeediyo. ujeedadaada waxay tahay in la dejiyo xeerar maaliyadeed ee la raaco.

1. Muuji qaabka ugu wanaagsan ee naseexo loogu jeedin karo xaaladdaan .
2. Samee qoraal qabye ku saabsan dood suura galka ah ee idin dhex mari karto adiga iyo khasnajiga/xisaabiyaha.
3. Liis geli saddex sabab oo aay qiimeyntaada xaalada taagan ay khalad ku noqon karto.

Cutubka 15^{aad}

Wada Xiriirid

- I. Maxuu yahay wadda xiriirid?
    - A. Garsoor iyo fasarid
    - B. Waddada Nabiga
    - C. “ fadlan, I dareensii in aan muhim ahay”
  - II. Qaababka loo wadda xiriiro
    - A. Talooyin ku saabsan wadda xiriirid
    - B. “ Ma oraneysaa waxaaaad ula jeedid, iyo ma ulajeedaa waxa aad leedahay?”
  - III. Hab kale u hubinta xogta
  - IV. Liis- hubineyd yada wadda xiriirida
    - A. Wadda xiriirid eray la’aan ah: sidee u adeegsanaa tilmaan –hadalka.
    - B. Samee iyo ha sameenin-ta wadda xirrirkha
-

Ujeedooyinka Barrashada

Marka aad dhameestirtid cutubkaan waa in aad karti u lahaataa:

- Fahmizza baahida wada xiriirida leedahay.
- Garashadda gafafka wada xiriirida
- In si wanaagsan u fahantid laaguuna fahmo.

ALLAH (SWT) wuxuu leeyayah:

”الرَّحْمَنُ + عِلْمُ الْقُرْآنِ + خَلْقُ الْإِنْسَانِ + عِلْمُهُ الْبَيْانُ ” سُورَةُ الرَّحْمَنِ.

“ ALLAH Raxmaanka ah, Quraanka Baray – Nabiga iyo dadkaba- Dadka Abuuray, Hadalna Baray.”

ALLAH(SWT) wuxuu ina baray sida loo wada xiriiro. Kaalinteenaa waa in aan si qeexan oo saafi ah dhambaalka isku gaarsiina. Wada xiriirka saameenta leh waxaa hor yaal xanibaad farabadan. Maanta, waxyabo badan ayaa wada xiriirka lagu eedeeyaa: waxuu sabaabaa kala taga xaasaska, eryidda shaqaalaha, iyo in skuulka lagu saaqido. Wada –xiriirka ama isgaarsiinta waxay u baahan tahay dad: mararka qaar waxaa lagu eedeeyaa in qof walba uu ku mashquulsan yahay arrimaha dadka. Sidaas darteed, qof walba waa maamule, si ka duwan sida caanka ah. Caruurta waxay maamulayaan waalidkooda, ardayda waxay maamulayaan macalimiintooda, sidoo kale xogheynta waxay maamulayaan maamulahooda.

Nasiib darro, waxaa nalagu soo barbaariyay daacadnimo daro intaan yareen, sidaa darteed,marka aan wada xiriireyno waxaan isku qarinaa kumanaan daah . Dadka waxay ku noolyhiin nolol dhalanteed ah. waxay ka cabsadaan in dadka kale ay xaqiiqda noloshooda ogaadaan, ay noqdaan kuwo lagu maadsado, ama la iska fogeyyo. Waa in aanan ku kedsoomin waxa ay dadka kale sheegayaan. Laakin waa in aan si wanaagsan u dhageysanaa waxa ayan sheegeynin. Waxaa wanaagsan in nalagu diido waxa aan nahay, inta nalagu ogolaan lahaa waxa aynaan aheyn. Xog uruurin ayaa mar weydiiso koox arday ah arrinka ay malaynayaan in uu yahay arrin ay ka qoomameeyeen. War celinta ugu badneyd waxay aheed” ma garanaayo cid waalid ii ah”. In kastoo, ay hal gurri ku wadda noolaayeen , haddana isma garanaayaan, si wanaagsana iskuma fahansana.

I. Waa maxay wada-xiriir (Is-gaarsiin)

In aad wada – xiriir sameysid waa in aad dadka u ogolaatid in ay ku bartaan. Iyo in aad u saamaxdid in aad fahan mideysan yeelataan. Haddii ay sidaa yeelaan, way ku qadarinaya. Howshaan (wada- xiriirka ah) , sidey ahaataba , waxay ku lug leedhaya si sharaf leh in aad la wadaagtid dadka afkaartaada iyo dareenkaaga.

A. Garsoor iyo Fasirid

Caqabada ugu weyn marka dadka lala dhaqmayo waxay tahay iska xukmin iyo iska fasirid. Haddii ALLAH usan qofka xakumeynin inta uu nool yahay, maxayno innaga u xakumeynaa dadka? Nabiga NNKH, wuxuu in baray in falka lagu xakumo natijadiisa.

Waa in aan qiimeynta iyo xakumida dadka ku beddalnaa habdhaqan sifeyn dhab ah. Tusaal ahaan: ha oran hebel waa wasaq; ee waxaa tiraah, qashinka ayuu wadda ku tuurayaa, dhulka ayuu calyo ku tufayaa, waa soo urayaa. Cidna kama doodi karto hadalkaan xaqiiqda ah. Mabda'a wanaagsan waa in qofka naftiisa baraa sifeynta xogta hab-dhaqanka gar lala hortagi karo. Wixa dhaca ma dareensiyaan qofka xumaan, laakin sida uu qofka u fasirto waxa dhacay ayaa xumaan dareensiisa. Tusaale: haddi qof aad is garaneysaa uu salaanta kula garab maro, waxaad xumaan dareemeysaa marka falkaas aad u fasirtid in qofkaa ula kac kuugu sameeyay.laakin haddii aad u fasirtid in qokaa uusan ku arkin ma dareemesid xumaan.sidaa darteed, isla falkii ayaa leh laba fasir iyo laba xukun kala duwan.

B. Waddadii Nabiga NNKH.

Dadka waxay muujiyaan muuqaal been ah, waayo waxay ka baqanayaan in xaqiiqdooda la ogaado oo la iska fogeyyo. Si loola dhaqmo dadka noocaan ah waxaa loo baahan yahay in sidooda lagu aqbalo, laguna jeclaado. Waa in aan ahaana daacad, xaqiiq ah, dadkana kula dhaqma naxariis, dadhimo iyo dhiirigelin. Dareen sare u yeelo baahidooda ee tus galkaceel iyo beer – nuglaan. Waa in aan ahaan kuwo la fahmi karo. ALLAH oo sifeynaya Nabi Maxamed NNKH. Wuxuu yirri;

”لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنْتُمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوِيفٌ رَّحِيمٌ ” سُورَةُ التُّوْبَةِ

“ waxaa idin yimid Rasuul idinka mid ah, oo ay ku weyntahay waxa idin dhibaya, ididaryeela,, mU'miniintana u Naxariis iyo turid badan.”

"فَبِمَا رَحْمَةِ اللَّهِ لَنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فِطْنَةً غَلِظَ الْقَلْبُ لَانْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ ..... " سُورَةُ آلِ عُمَرَانَ.

"Naxariis ALLAH darteed ayaad ugu dabacsanaatay, haddii aad ahaan laheed mid qalbi adag , way kaa fogaan lahaayeen".

Tani waxa inoo fasireysaa sida naxariista Nabiga NNKH ay u soo jeedatay asxaabtiisa. Dhanka kale, waxay in tuseysaa haddii Nabiga NNKH uu madax adeegi lahaa ama qalafsanaan lahaa in ay asxaabtiisa ka fogaan lahaayeen.

C. "Fadlan I dareen sii in aan muhiim ahay"

Waxaa la yiraah qof walba wuxuu dhashaa isagoo ay wejigiisa ka muuqato calaamad oraneysa "fadlan I dareen sii in aan muhiim ahay" sidaan aye aheed hanaanka Nabiga NNKH. Wuxuu si toos ula xiriiri jiray qof walba, si wanaagsana u dhageysaan jiraya cida la xiriireysa, xitta haddii qofka uu la xiriirayo yahay caruur wuxuu dareen siin jiray in uu yahay qof muhiim ah oo mus'uul ah sida qof weyn. Dadka way neceb yihiin in la iska indha tiro ama la yareesto. mar walba oo ay wada – xiriir sameynanyaan waxay gudbiyaan dhambaale hadal la'aan ee oranaya "fadlan I qiimee" "fadlan joogitaankeyga aqoonso" "ha I dhaafin adigoon u dareensaneyn" mar walba ay jawaab ka helin dhambaalkooda, qoraal ama taleefoonba, waa sida adigoo ku oranaya "qof jira ma tihid".

Ma waajibaa in mar walba dadka aan ku raacno waxa ay doonayaan? Dhabtii waa maya. Waa in aan ahaanaa dad sharaf leh oo tubta toosan haya. Dhabtii, isku ekaashaha waxay dhalisaa is dhexgal.laakin kala duwanaashaha way in kobcisaa iyo way ina horumarisaa. Laba jeerba, waa in aan ahaanaa dad lagu kalsoonaan karo , oo mar walba sheega waxa saxda ama xaqa ah.

II. Qaababka wada –xiriirida

Sida ay u jiraan qaabab badan ee loo wada xiriiro, sidoo kale waxaa jira asbaab badan ee loo wada xiriiro. Sidey ahaataba, iyadoo looga gol leeyahay dhaliilid go'aan gaarista, erayo iyo weedho gaar ah ayaa noqday kuwo caan ah oo la habeeyay.dib ayaan uga doodii doonayaa eraydaan, laakin iminka waxaa indin soo bandhigeynaa talooyin guud ee la xiriira wada-xiriirid (wada hadalka) saameenta leh.

A. Talooyin la xiriira wada-xiriirida.

1. Wada-xiriirkha xoog leh waxay ka timaadaa dadnimada adage e qofku leeyahay. Ha isku dayin awood in aad ka raadisid dadka.
2. La dhaqan/ la hadal cid walba oo goobta shaqadaada , xerradda tababrka ama Masjidka kula joogta. Waqtii yaraan ma noqon karto mar amrsiin ama raali gelin.
3. Bririf shaqo kasta la kulan qof cusub, qorshee in aad la qadeysid inta kale, sidaa waxaa inta kale xilli yar kula dhiseysaa xiriiro micna weyn ku fadhiya.

4. Ha sugin kuwa shirka ama kulanka ka soodaaha.haddii aad sidaa yeeshid waxaad bareysa in soo daahida ay tahay wax sax ah, dhanka kale , canaan iyo ciqaabid aye u tahay kuwo waqtiga ilaaliyay.
5. Si kooban u dheh hadalka aad dhageysaneysid, si aad u hubisid in aad si sax ah u kuu soo gaaray.
6. Xusuusnow , hadaan si wanaagsan u fahano dhambaalka, si wanaagsan ayaan u maareyneenaa, haddii aan si gaaban u fahano dhambaalka, wax badan ayaan daaweynteeda raadineynaa.
7. Marka ay timaado fasirida, Nabiga NNKH wuxuu ina baray in aan u raadino todobaatan marmarsiin hab dhaqanka dadka- walaalaha- , haddii midna ay sax noqon waa in aan oranaa , waxaa laga yaabaa in fasir kale oo aanan garaneyn in uu leeyahay oo sax ah hab dhaqankaan.

B. Ma ulajeedaa waxaa aad sheegesid, mise waad a sheegtaa waxa aad ulajeedid.

Shanta Boqol(500) eray ee loogu adeegsi badan luqadda English wadar ah, waxay leeyihii afar iyo tobantun (14000) qeexidaan. Tani waxay u dhigantaa in eraygii uu leeyahay labaatan iyo sideed(28) micno. Marka aad adeegsaneysid eray, 28 kaan micno midkee ula jeedaa?.

Xusuusnow in:

- Erayada micno ma lahaa ee dadka ayaan micnaha u sameeya.
- Erayada waa summad, ee ma aha xaqiq.
- Erayada ma dhammeestirna; waxaa ay leeyihii haddb micnaha dulucda hadal ay ku yimaadaan.
- Micnaha waa la qarin karaa waana la duugi karaa.
- Erayada waa humaag celinta dhan walba ah ee dhaqanka iyo qofka.waxaa lagu raraa macnahayaal daahsoon ee jinsi/qolo, Diin, iyo Rag/Dumar.

Halka hoose waxaan ku soo gudbinyeynaa erayada ay tahay in adeegsigooda la yareeyo iyo kuwa ay tahay in la adeegsado.

Erayo laga tago	Erayo la Xusuusto.
Waa in aan,	Waxaan doonayaa, waxaan doorbidaya
Waan isku dayaa in aan sameeyo	Waan sameynayaa, Insha ALLAH
Maalin	Maanta, Iminka
Laakin(waxay beenineysaa hadalkii hore).	Iyo
Khatar	Fursad
Mushkilad	Is food saar, fursad
Aad u adag	Is food saar/ iska horimaad
Wal wal leh	Xiiso leh
Waan ka xumahay	Iga raali noqo , waan ka qoomameynayaa
Sabab (joojin , weerar)	Igu caawi in aan fahmo
Waxaan dareemaya garab la'aan	Waxaa jeelaan lahaa in aad garab I sii sid
Sidaan waa sida aan ahay	Awoodeeda isbedel waa..
Waxaan u baahanay in aad.....	Waxaan doonayaa in aad .....
Adiga (waa eray eedeen leh,)	Anniga (sharaf , masuuliyad)

Waxaa jira erayo kala soocid muujinaya oo hoos u dhigaya garaadkeena. Doorashadeen waxay ku xadidayaan laba keliya. Tusaale ahaan:

Mid kood/ ama Lab/Dhidig Madow/ Cadaan Duq/ dhalinyaro Soomaali / Shisheeye Sax/Khalad madax/ hoos jooge Caqli badan/ Doqon ah.

Goor walba aad maqashid ama aad aqrисid erayadaan ha iska dhaga tirin wax-yaabha kale ee suura galka ah. Wax badan ayaa waxaa la kulaanaa erayaadaan oo kale oo riman macno caqiidadeed daahsoon:

Barri/ Galbeed	Hanti-goosi/ Hanti-wadaag	Guddaha/ Dibadda	Muslim/ aan
Muslin aheen	Daar Al Islaam/ Daar Al Xarbi	Dimoqaraadi / Diktaytar	Nidaam
Uruursan / Nidaam Baahsan.			

Erayadda noocaan ah waxay daboolaana aragtideena , iyo waxay hoos u dhigaan Fahankeena.si feejignaan badan ku jirto u dhowr eraayadaada. Si aan khalad laheen aayee Malaa'ikta u qoreysaa: " ما يلْفَظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لِدِيْهِ رَقِبٌ عَتِيدٌ " سُورَةُ قَارُونَ kuma dhawaaqo eray , ilaa haddii uu ku dhawaaqo waxaa la joogo malka Raqiib iyo Catiid oo qoraya."

III. Hab kale u hubinta Xogta

Wax badan ayaan maqalnaa “ waa mushkilad Isgaarsiin, isgaarsiin yaraan, isgaarsiin xumo isfahmid la'aan iwm.” Inta badan waa dhab way jirtaa mushkiladda isgaarsiinta. Laakin jawaabta waa in ay ahaataa” saxrinta Isgaarsiinta”. Hanaanka ugu saameenta badan ee lagu saxo mushkiladaan waxay tahay in xogta lagu saleeyay isgaarsiinta ama wada – xiriirka hab kale loo hubiyo. Inta dhambaalka uu wadada ku jiro waxaan ku dareynaa ama aan ka dhimeynaa, laba jeerba dhambaalka wuu sirgaxmaa ama wuu laaqmaa. Erayga ee injineeradda adeegsadaa “ Shanqar” ayaa loo adeegsadaa si loo cabiro Sirgaxnaantaan. Tixgelin sii labadaan Tusaale:

1. Nin ayaa gaari kaxeynaayey waxaa la saarnaa wiilkiisa, gaarigii shil ayuu galay ninkii wuu dhintay, wiilkiina wuu dhaawacmay, isbitaalka markii lala soo garay ayuu dhakhtarkii qali lahaa yiri annigu ma qali kari bukaankaan waayo waa wiilkeyga. Waa kuma dhakhtarka qaliinka?
2. Nin baa ka tagay aqalkiisa, furaha gurigiisana wuxuu ku ritay jeebkiisa, waxaa yimid tuug, isagoon waxba jebin ayuu aqalkii xaday, siduu ku soogalay tuuga ?

Laba tusaale marka aan maqalno waxaan durbadiiba la soo boodnaa jawaab deg deg ah. Oo khaldan. Dhakhtarka qaliinka waa hooyadda wiilka, laakin innaga si khaldan ayaan ugu maleynaa in dhakhatrka yahay rag. Tuuga gurugi wuxuu ka soo galay ilinka waayo ilinka ma

xirneyn. Si khaldan ayaan ugu maleynaa in ninka uu gurriga xiray inta uusan furaha jeebkiisa gelinin. Waxaa la yaab ah sida aan ugu dhacno dabinkaan fahan, waayo erayadda si wanaagsan uma akhrino ee male hore ayaa inna hogaamiya. Shaqadeena manta waxaa aad u saameeya arrinkaan wuxuuna hoos u dhigaa wax qabadkeena.

Isku day leyligaa xiisa leh in aad uga shaqeysaan koox ahaan. Marka hore waxaad qortaa sheeko aad u gaaban. Ka dib samee xalaqad ka kooban tobantalaalo, dhagta ugu sheeg midka midigtaada xiga sheekada gaaban aad qortay, isagana midka midigta ka xiga dhagta ha ugu sheego sheekatada aad u sheegtay.sidaa ha la isugu gudbiyo sheekadda ilaa ay dib kaaga soo laabato qofka ugu dambeeyaa ee bidixdaada ah. Waad la yaabeysaa marka aad ka dhageysatid sheekadda qofka ugu dambeeyaa , waxaa ku siganaysaa in aad garan weysid sheekadda aad adiga qortay. Waayo is-gaarsiin xumo darteed sheekadda si weyn aye isku beddaleysaa.

In kastoo, aan walaalaha – Rag iyo Dumar – aan ku kalsoonahay, laakin waa in aan dhambaalka haynaa ilaa aan ka hubineyno xaqiiqdiisa.siiba marka xogta uu dhambaalka xambaarsan yahay lagu gaarayo go'aan, waa in aan xaqijinaa xogta marka hore.

Waxa wax tar leh in si cod dheer loogu cel celiyo tusaalooyinka iyo tusmooyinka si loo hubiyo in ay jirto gudbin iyo gudoon dhab ah.ku cel celi waqtii tilmaaman iyo goobta si aad u hubisid. Goorta uu qof kuu yeerinaayo nambar taleefoon ama uu kuu higaadinaayo magic, ha oran “ummm” “ Ok” ama “ waa tahay”. Laakin ka daba dheh nambarka iyo erayada si aad meesha uga saartid in uu khalad yimaado. Dhabitii, waa in aanan ku tarax tegin hab kale u hubinta xogta. Xeerka wax haya waa in uu ahaado doonista dhabta ah ama gaarista xaqiqada, ma aha in aan ku eedeyno dadka kale in ay ula kac noo majara habaaninayaan. Haddii aan sidaa shakiga ku dheehan aan u fekerno natijada hab kale ku hubinta waxay noqoneysa mi aan mira dhalin.

IV. Liis-hubineyd yada wadda- xiriirida (Is-gaarsiinta)

A. Wadda xirriiid eray la'aan ah: sidee u adeegsanaa tilmaan –hadalka.

Adeegso liis-hubineedkaan si aad uga dhigtiid xusuus-qoraalkaaga ku saabsan sida curiyaasha kala duwan ee naftaada ugu darayaan ama dhimayaan dhambaalkaaga aad kula xiriireysid dhageestayaashaada ama aqristayaashada.xusuusnow , dhageestayaal/aqristeyaal kala duwan ayaa laga yaabaa in ay isla curiye / hal curiye ku saamoobaan. Tusaale ahaan.dhageestayaasha badan waxay u baahan yihiin cod dheer, oo ka dheer inta ay dhageestayaasha yar u baahan yihiin; hadalka guubaadada ah uma baahna dhar-xirrasho raasmi ah, laakin marka aad mushruuc jeedineysid waxaa loo bahan yahay in aad xirantahay dharka rasmiga ah.

Qeyb ka mid ah nafteeda	Sideen u adeegsan karaa si aad wadda-xiriir u sameeyo.
Jirka	
Madaxa	
Waajiga , siiba aafka	
Indhaha	
Qoorta	
Qaabka jirka ku sugan yahay	
Dhaqdhaqaaqa	
Falalka iyo gacan haatin	
Dhar xirashada	
Codka	
Dhawaqa codka	
Jileeca codka	
Xawaaraha codka	
Boos ama Meel	
Fogaanta	
Calaameynta , Beddalida	
Taabashada	
Is gacan qaadid	
Gacanta oo la saaro garabka	
Gacma taagid	
Habsiin/ laab saarid	
Dhunkasho.	

B. Samee iyo ha sameenta wadda-xiriirkha

Adeegso liis-hubineedkaan si aad u qiimaysid adeegsiga xirfadaha wadda-xiriirida.marka hore, ku kordhi qodobkaaga (#8) ee safka ha sameenin. Ka dib,mid walba ,samee iyo ha sameen isa sii 5 dhibcood, “inta badan”, 1 dhibicna “mar naba”, 2, 3, 4, iyaga waxaad siisaa inta u dhaxeesa.

Dhibcooyinka Samee > 4 x Dhibcooyinka Ha sameen wadda-xiriiriye wanaagsan

Dhibcooyinka Samee > 2 x Dhibcooyinka Ha Sameen wadda – xiriiriye la ogolaan karo

Dhibcooyinka Samee = ama < 2 x Dhibcooyinka Ha Sameen Waan in la hor-mariya xirfadaha wadda-xiriirkha.

Samee	Qiimayn	Ha Sameen	Qiimayn
1. Samee xiriir eegid marka aad dhageysaneysid	{ }	1. Dhex galid marka aad heysatid qodob aad sameysid.	{ }
2. Hubi si loo fahmo ama loo garto, adeegsana in aad soo celisid mar kale hadalka	{ }	2. Ku qoslid waxa ay dadka kale sheegaan , xittaa haddii ay u muqato doqonimo.	{ }
3. Ku qex madax ruxid iyo u baaqid	{ }	3. Xamasho	{ }
4. Qosol la wadaag dadka	{ }	4. Ra'yi shaqsiyeed	{ }
5. La wadaag dadka dareenka murago	{ }	5. Mar walba weydiin sababta	{ }
6. Dadka kale fursad u sii ka qeyb galida dooda	{ }	6. Dood hal dhinaac ah	{ }
7. Si laab furan u soo dhawey ra'yiga kaa duwan.	{ }	7. Dhaliilida aafkaarta dadka kale iyadoon lagu weydineynin in aad sidaa yeeshid	{ }
8. U bogaadi dadka kale	{ }	8. -----	{ }

Erayadda ugu mudnaanta badan

“ anniga waan qadarina adiga iyo dadaalkaaga”
 “ waan kugu faaanayaa “
 “ muxuu yahay ra;yigaaga”
 “ Faadlan ma kari kartaa...”
 “ Waad mahadsan tahay”

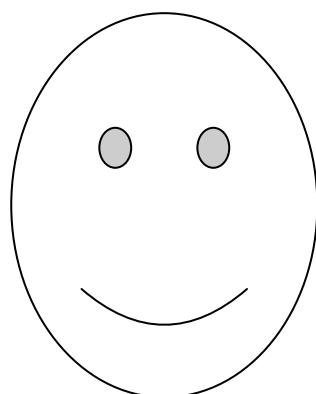
Erayga ugu mudnaanta liita

“ Anniga “

DHOLA-CADEYNTA WAXAY WANAAJISAA WADDA XIRIIRKA.....

Waa lagugu abaal marinayaa – Dhola-cadeynta- .....sida uu xadiiska sheegayo.

” تبسمك في وجه أخيك صدقة ” سنن الترمذيز

**Dunida oo dhan way khaldan yihiin, intaan Anniga ka ahey
 Ama ma ayadaa? Ka feker!**

Weydiimo

1. Maxay tahay labada curiye ee ee wadda-xiriirka nabiga iyo Asxaabtiisa? Sidey u caawiyaan wadda-xiriirka?
2. Maxay tahay hanaanka aan raaceyno marka aan cid kale is khilaafno?
3. Dhankee ay ku kala duwan yihiin erayadda ay tahay in la yareeyo adeegsigooda iyo kuwa ay tahay in la adeegsado?
4. Waa kuwee saddexda farsamo ee ugu caansan ee hab kale ku hubinta Xogta?
5. Maxay tahay in ay ahaato maladeena hanaan kale ku hubinta?

Leyli Guud

Waxaad tahay Shaqaalah Maamulka Ururka Islaamka ee Qaranka. Iyadoo Saamiga Shaqo ka tagid aad u sareeya, ayaa waxaa leedahay hoos jooge yaal badan oo aan weli la qabsan hanaankaaga Maamul iyo dhaqanka Ururka. Taliyahaaga sarena waa ku cusub yahay Ururka. Kulon sannadeedka ee golaha guudna aad ayuu u dhowyahay xilligiisa. Ku dhawaad, Qofwalba waxaa cadaadis aad u sareya ku haya sidii uu wax-qabadkiisa ugu sareeyo u gaari lahaa, koox xubnaha ka mid ayaa waxay soo bandhigeen ogeysiis ama digniin oo is horaagi doonta war bixin sannadeedka .

1. Qor laba curiye oo can ah iyo laba kala saareysa qaabka aad wada –xiriirka ula sameyneysid saddex koox xaaladdan darteed: hoos-joogeyaasha, madaxda , iyo xubnaha.
2. U qor qoraal rasmi ah hoos – jooga yaasha oo aad ugu sharxeysid istaraatijiyadaada aad ku maareyneysid is horaaga jira ama loolanka jira. Fududee , diiradana saar in aad ka dhigtid istraatijiyadada mid si cad loo fahmi karo oo la dhaqan gelin karo.
3. U qor qoraal rasmi ah madaxdaada sare adigoo talo ka siinaya sida ay hanaan kale ugu hubin lahaayeen xogta ka imaaneysa xubnaha mucaaradka kugu ah.

Cutubka 16^{aad}

Sidee u Maareyn Iaheed Waqtigaaga

-
- I. Dabeecadda Waqtiga
  - II. Adeegsiga Waqtiga
    - A. Subax walba waa maalin cusub
    - B. Micnaha waqtiga
  - III. Waqtii dheeri ah
  - IV. Sidee waqtiga u lumaa
  - V. Talo bixino la xiriirta waqtii dhaqaaleyn
  - VI. Wax-yabo lagu xasuusto waqtiga
    - A. Waqtii qaado....
    - B. Waqtii laga faa'iideystay
  - VII. Xaalad daraasadeed: waa maxay qiiimaha daqiiqada ?
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka dhameysid cutubkaan, waa in aad awood u leedahay:

- Qeexida iyo hoos u dhigida dhaqanka ugu weyn ee waqtii lumiska
- Qeexida iyo kobcinta dhaqanka waqtii dhow-rista.
- Ka faa'iideysiga waqtiga aad heysatid
- Hogaaminta shaqo wax soo saar sare iyo nolol wanaag leh.

I. Dabeecadda waqtiga

Waxaan maqalnaa wax badan ayado la leeyahay “ maxaa ka dherer badan, isla markaana maxaa ka gaabnaan badan, maxaa ka deg deg badan, isla markaan ka daah badan, dhamaanteena waan yareesanaa, ka dibna waan ka shalaynaa, wax la aanteeda qabsoomi kara ma jiraan, way liqdaa wax kastoo yar, wayna dhistaa wax kastoo weyn,” waxaa la sheegaya waa waqtiga. Waqtiga wuu dhirir badan yahay waayo waa cabirka aan dhamaan, wuu gaaban yahay waayoo cid innaga mid ah oo waqtigiisa ku fulin karo howlaha nolosha ay ku dhisan tahay ma jiro, deg deg ayuu uu yahay kuwa faraxsan, daah ayuu u yahay kuwa dhiban, wax qabsoomi kara ma jira la, aantiis waayoo wa masraxa aan ku noolnahay, waqtiga wa waxa nolosha laga abuuray, waxay hilmaan ku dabooshaa dhamaan waxaa ay mudneen duriyadda dambe, waxay dhistaa oo ay barbaarisaa dhamaan waxaa ah wanaaga iyo nafhuridda.

II. Adeegsiga Waqtiga

Dadka guul gaara-yaasha ah waxay waqtigooda ku bixiyaan wax yaabha ay dadka fashilmay ayan dooneynin in ay waqtii ku bixiyaan.inta badan dadka waxay u aaminsan yihiin, wax qiima ah ma laha in aad leedahay ujeedooyin iyo yool aad dooneysid in aad gaartid, mar haddii aysan jirin waqtii jadwaleysan oo dooneysid in aad ku xaqijisid ujeedooyinkaas.

Waqtii dhameynta ama luminta ma ah dembi keli , ee waa naf – gooyo! Haddii ay tahay lama huraan in aad waqtiga dishid, maxaa shaqo ugu qaban weyday ilaa uu ka dhinto,? Goor walbo oo aad tiraah" waqtii ma hayo" waa adigoo leh waxaa jira wax kale oo iigaga qiimo badan arrinkaan.

A. Subax walba waa Maalin cusub

Subax walba marka aan soo toosno xusuus qorkeena jeebka waxaa lagu qoray afar iyo labaatan saac. Nabiga NNKH wuxuu inoo sheegayaa:

"ما من فجر يوم ينشق إلا و ينادي مكان، يا ابن آدم أنا يوم جديد، وعلى عمالك شهيد، فتزود مني فإني لا أعود إلى يوم القيام" المؤثر من النبي.

"ma jiro fajar dhashaa oo ay laba malak ku dhawaaqeynin, hooy, Ibni-aadamoow anniga waxaan ahay maalin cusub, howlahaagana ka marqaati ah, sahay iga dhigo, sooma noqon doona ilaa maalinka Qiyaamo"

Maalinkasta waa in lagu buuxiyaa wax fiicaan ama howl wanaagsan oo lagu faani karo, ilaa-inta aynu diyaar kaga noqoneyno in imminka aan howsha bilowno, iyadoo aan loo eegeynini waxa aan dooneyno, waqtigaan oo kale burrito, mam sitimaanka soo socda ama tobant sanno ka dib manta laga bilaabo, weli waan fadhinaa.

B. Micnaha waqtiga

Micnha waqtii qaar waxay ula jeedaa marka ay fursad timaano. Waxaa daddlkooda isugu geyaan markaas waqtiga sii ay uaga faa'ideysan lahaayeen.waqtiga marka ay fursada tahay mid haboon wuxuu yeesha ahamid weyn. Dadka xayeesiinta sameeyo waxay nagu yiraahdaan ma jiro wax suuqa howlaha ku awood badan sida afkaarta waqtigeeda timaad ay u awood badan tahay. Haddii aad baratid sida loo aqoonsado goor ay waqtiga haboon timaado, oo aad dhaqaadid in aysan dhamaan, dhibaatooyinka nolosha waxay noqonayaan kuwo sahlan.

Waqtiga dadka wuxuu u yahay halbeeg ilbiriqsiyo, daqiqiyo, saacad o, maalmo, usbuucyo, bil iyo sanado ah, marka ay ka fekerayaan waqtiga waxay gooreesa, ama jadawal taariikheedka. Hal cabbir oo qura aye leedahay, waana muddada. Kanina waa fahamka aan qoto dheerayn ee waqtiga.ma qabtaan howl wanaagsan kuwo ahamiyadda siiya fahankaan ku saabsan waqtiga.muragadda fahankaan waqtiga ah ay leedahay waxaa ugu weyn, in ay dumiso hindisa- hawleedka, ay niyad jebisaa jamashada hal abuur, waxna kama mana reebto waqtiga loo qorsheeyaya howsha. Haddi aan heysano sitimaan buuxa oo aan howl ku fulino, sitimaankaan waxay ku baxaysaa howsha waxba kama soo harayo. Haddi isla howshii tobant cisho nala siiyo , tobanka ayee howsha qaadaneyaa.

Maxay tahay qiimaha tiir bir ah?	
Cad ama gabal tiir bir ah	\$ 5
Qaalib kabaha fardaha	\$ 11
Cerbado marka laga sameeyo	\$ 355
Mindi marka laga sameeyo	\$ 2'285
Birta marka lagu dhafo caag ee saacad laga sameeyo	\$ 250'000

Ugu dambeen, dadka nolosha micnaha weyn u yeela, waxay waqtiga siiyan ahamiyad mug leh, dadkaan waqtigooda kuma cabiraan saacad ama maalmo, howl-gudashadooda waxa haga ama hogamiya waa dareen naf –hurid iyo rajo wanaag; ma aha waqtiga – saacadaha ama maalmaha- waxay aad u rumeysan yihiiin howsha ay hayaan, awood sare uu ruuxi ah oo aan aqoonsaneen waqtiga ayaa ku riixda dhanka ujeedooyinkooda, waxay qalbigooda u hibeyeen wajibaadkooda, weyna jecel yihiiin. Howshoodana waa himilo la holceesa ujeedooyin.

Hanaanka saddexaad ee waqtiga innaga oo idil ayuu nagu yahay loolan / food saar. Guusha iyo guul darada shaqaalaha manta waxaa xadida adeegsiga wanaagsan ee waqtiga. haddii ay waqtiga si wanaagsan u adeegsadaan shaqaalaha , way ku guuleesanayaan gaarista ujeedooyinkooda xataa, haddi aqonta ay u leeyihiin badecada ama adeega ay soo saarayaan ay yar tahay. Agaasinka haboon ee waqtiga waa midka ugu horeya ee qaabeeya guusha ama guul gaarida. Howsha ugu dhibka badan ee koox qabato waa agaasinka waqtiga iyo nidaamintiisa. Tanina waa sababta ay qof walbo qasab ugu tahay in uu waqtii ku bixiyo bilowga qorshe usbuuced walba , faah faahinta jadwalka shaqo ee usbuuca.

III. Waqtiga Dheeraadka ah

Maxaa ku qabaneysaa waqtigaaga ama daqiqadahaaga aan la adeegsan; waxa aad ku tilmaantid waqtii lumis? Ma rumeyanesaa in waqtigaan dheeriga kugu ah lagu qori karo kutub, lagu xafidi karo quraanka oo idil iyo axaadiis farabadan, in lagu qaadan karo shahaadooyin sare ee cilmi ah. Waqtiyada dheeriga lagu tilmaamo waxaa ka mid ah, daqiqadaha kaaga baxa sugid – in adeeg caafimaad IWM lagu fidiyo- ama aad ku safreesid tariin ama Bas. Haddaba daqiqadahan dheeriga ah maxaad ku magacaabeysaa? Waqtii dheeri ah , mise waqtii hal abuur mira dhal leh. 15 daqiqo oo maalintii ah waa 11maalmood oo sannadkii ah, 30 daqiqaa oo maalintii ahna waa 22 maalmood sannadkii, haddaan si kale u dhigno, waa hal bil waqtii shaqo. Ganacsatada qaar ka mid ah waxay rumeysan yihiiin , malada oraneyso, cidna ganacsi ama howl kuma guuleysan karto haddii ayan rumeesneen isla egta ah(Waqtiga = Lacagta). Dadka ma ogolaadaan in laga xado ama laga lumiyo lacagtooda/ xoolahooda, laakin waxay ogol yihiiin in waqtigooda la lumiyo.waxaynu rumeesanahay –haddii aynu nahay Muslimiin – in waqtiga uu yahay nolosha oo dhan.

Qof iibiyeho ah oo saacadii ku shaqeeyaa \$20.00 ayaa doonay in uu Gurrigiisa renji mariyo, saaxiibkii ayaa weydiiyay, “ haddi aad shaqaaleyn laheed ranjiile, ma waxaad shaqaaleen la heed mid khibrad laawe ah oo \$20.00/saac. Ku shaqeeynaya, mise ruux khibrad leh oo \$5.00/saac ku shaqeeynaya” jawaabta waa iska cadahay, iyadoo sidaa ay jirto ayaa qaar badan innaga mid ah waqtigeen qaaliga ah aye innaga qaadaan, si ay ugu qabtaan howl si wanaagsan u qabsoomi laheed oo kharash yar haddi ay qaban lahaayeen dad kale oo khibrad u leh

IV. Sidee waqtiga u dhamaadaa

Jantuskaan wuxuu muujinayaa waxa aad ku sameyn la heed waqtigaaga nolol dherarkedu dhex dhexaad ah.

Howlaha	waqtiga
Kabo xirasho	8 Maalmood
Sugid isbeddalka nalka waddada	1 Bil
Waqtiga ku baxa dukanka jeega jarka	1 Bil
Taleefoon dirid	1 Bil
Wish raacid/ magaaloooyinka waaweyn/	3 Bilood
Caddaysi / Rumeysi	3 Bilood
Bas sugid / Magaaloooyinka waaweyn	5 Bilood
Waqtiga Mus-qusha/ Suuliga	6 Bilood
Buug Aqriska	2 sanno
Cunno Cunid	4 sanno
Shaqaysi/ daqliga nolosha	9 sanno
TV daawasho	10 sanno
Hurdo	20 sanno

Haddii aad dooneysid in aad waqtii u heshid howlaha aad rabtid in aad qabato, waa in aad qorshaha iyo barnaamijka howshaas ka mid dhigtaa jadwalkaaga shaqo ee ciriiriga ah , haddii aad is tiraah sug inta aad waqtii uga heshid , waxaa laga yaabaa in aadan waqtii u helin weligaa.

Marka aad balanta dhakhtarka , ama kulanka shaqo, ama dhacdo gaar ah ku dareysid jadwalkaaga, xeer ahaan waad xafiday waqtigooda. Sidaa si la mid ah samee, howlha aad dooneysid in ay qabsoomaan u gooy waqtii. Maalin kasta waqtii meeley, ka dibna ku dheg inta aad kartid.

Tusaale ahaan: haddii aad maalin shaqo walba aad ka jartid hal saac, waxaad heleysaa 260saac sannadkii ama wax u dhigma 32 maalin shaqo. Waxaa waqtigaan ku qabsoomi kara howl fara badan:

- Dhow jus oo Quraanka ah ayaad dusha ka qaban kartaa.
- Waxed baran kartaa farsamadda aqriska deg dega ah
- Waxaa hanan kartaa xirfado gaar ah.
- Waxed heli kartaa waqtii aad qaraabada ku siyaaratid
- Waxed baran kartaa luqad ajnabi
- Waxed qori kartaa Buug
- Waxaa hanan kartaa dibloom cilmi ah, ama ka sare
- Waxed sameyn kartaa lacag dheeri ah.

Waqtiga si xawaare dheer ayuu ku duulayaa, waxaa ku saaran waa in aad jadwaleysid howlahaaga, dabadeedna aad ku dhagtid jadwalkaas si yahay aad u fulisid.taasina ma sahlana, u qoomameynta waqtiga kaa lumay waxay noqon kartaa awood looga faa'ideysto waqtiga haray, waqtiga harayna waa mid innagu filan, haddii aan joojino dayaca, caajiska , iyo qoomameynta aan micnaha laheen.

V. Talooyin ku saabsan Waqt – Ilaalinta.

Raac talooyinkaan dhoor maalmood, waad la yaabi doontaa natijadooda:

1. Qor qorsha howleedkaaga subax walba, ka dib na hubi in aad fulisay iyo in kale.
2. Ha booqan saaxiib adigoon hore u war- gelin – taleefoon iwm-.
3. Mar walbo qalin iyo buug ama xusuus qor heysos, si aad u diiwaan gelisid afkaarta ama qorshooyinka kugu soo dhaco inta aad nasashada ku jirtid.
4. Isku aadi waqtigaaga nasashada iyo waqtiga salaada.
5. Waqtigaaga faaruqa ah kaga faa'ideyso, wax aqrис, quraan xafidid, iyo in aad qabatid wax kasto oo wax tar u leh nolosha.
6. Marka aad dad iskugu yeereysid, waxaad hubisaa in cid walba ay og-tahay waqtiga saxda ah ee balanta.
7. Waqtiga safarkaaga iyo foogaanta aad u safreysid, sahay kugu filan qaado si aad arrimaha lama filaanka ah kaga hor tagtid. waxaad gaareysa halka aad dooneysid xilliga aad ugu tala gashay.
8. Wax walboo shaqado lagu qabanaayo waa in ay gacantaada ku jiraan inta aadan howl bilaabin, shaqa ha ahaato, cunno Karin, maqaal qoris, aama khudbad diyaarin.
9. Iska ilaali dadka fekarka gaaban , lix-jeclida leh, in ay waqtiga kaa lumiyaa.
10. Ha u safrin howl aad ku fulin kartid xiriir taleefoon IWM.
11. Shidaal ku shub gaarigaga mar walbo oo aad dhinac mareysid kaalinta shidaalka aad maccamilka ka tahay, yaree safarada gaar ah, siday ahaataba, shidaal la'aan ha soconin, waayoo, waxaad u muuqaneysaa doqon.
12. Haddii aad dukaameysi u baxaysid , qor waxa aad u baahantahay in aad soo iibsatid, qorshee howlahaaga si aadan dhoor jeer ugu lab laaban dukaameysi.

Qaabab kale oo waqtiga loo ilaaliyo ayaa jira, liiskaan marka aad dhameysid, ka dib isku day in aad qaar talooyinkaan ka mid ah qaadatid. Waa in aanan is hortagin nasashada iyo raaxeyisiga ,laakin waa in aan is hortaagnaa waqt luminta. Raaxeyisiga waxaa loo adeegsan karaa dib u nooleynta fir fircoonda qofka. Muragada ugu weyn ee nolosha casriga waa kala fogaanshaha baahida ruuxa qofka iyo baahida jirkiisa , waxaa lagu howlan yahay sii loo dherjin lahaa baahida jirka , fiicnaan laheeda haddii baahida jirkeena iyo ruuxeen is waafaq sanaan laheed. Qaado waqt nasasho oo aad ku dharjisid baahidaada ruuxa, salaad tuko, Khalweey, dib u buuxi batariga limaanka

VI. Waxyabo laga sheegay Waqtiga

A. Waqtii Sii

Fakerid waqtii sii: waa isha ay awooda ka soo burqato

Ciyaar waqtii sii: waa haanta dhalinyaranimada joogtada ah ay ku jirto.

Aqriska waqtii sii : waa asaaska ay ku taagan tahay xikmada

Salaad tukashada waqtii sii: waa awood dhulkaan ugu sareyso.

In aad jeclaatid iyo lagu jeclaado waqtii sii: limaanka wax kale ma aha waa in aad wax jeclaatid iyo in lagu jeclaado.

Saaxtinimada waqtii sii: waa wadadii farxada

Qosolka waqtii sii: waa saliida ugu wanaagsan

Bixinta waqtii sii: nolosha aad aye uga yartahay in aad lix jecleysatid.

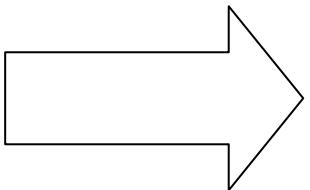
Shaqada waqtii sii: waa sicirka guusha, laakin waqtii ha siinin lumiska.

Xusuusnow in Nabiga NNKH in uu yiri:

” من استوى يوماً فهو مغبون ” سن الديلمي.
“qofkii ay laba maalin iskugu mid noqoto wuu dagan yahay”

B. Waqtii si wanaagsan loo adeegsaday

Qeyb weyn oo nolsheyyna ka mid ah waxaan ku bixinaa asxaabteena, maxay tahay nooca wada- halka oo aan nafteena u saamaxeyno waqtigaas aan asxaabteyna la qaadaneyno.xusuusnow xikmadaan soo socota:

Maanka sare wuxuu ka doodaa afkaarta
 Maanka caadiga wuxuu ka doodaa dhacdooyinka
 Maanka hoose wuxuu ka doodaa dadka
 Maanka aad u hooseyana wuxuu ka doodaa naftooda.

VII. Xaalad Daraasadeed: imisa qarashka daqiiqadii

Dulucda Mowduuca: Qiimaha Waqtiga

Wax badan ayaan hadal haynaa qiimaha waqtiga, muhimadeeda, iyo qarashka uu waqtiga ku fadhiyo.weli way yar tahay in aan xisaabino qarashka waqtiga kulmadeena, tababaradeena, iyo shirarkeena. Haddii aan aan xisaabino daqiiqadii lacagta ku baxdo, waxaan rumeysaneynaa daqiiqad walba aan lumino in ay lacag badan ku fadhido.arrinkaana wuxuu dusha ka saarayaa masuu;liyadda qorsheenta daqiiqad – howleed walba qaban qaabiya yaasha. Aan Tusaale ahaan u soo qaadano xaalad dhab ah “ Siminaar la xiriira Islaamiyeenta afkaarta iyo dhaqan gelinadda , cuulunta iyo Teknolojiyadda” ee lagu qabtay xarunta IIIT Washington, DC, 1987.

Xaaladda: Qarashka Siminaarka

- a. Xisaabinta qarashka tooska ah ee Sodon aqoon yahan ka qeyb galayaal dibadda ka imaanay ah:

Tikid diyaarad (30 x \$200/aqoonyahan)	\$ 6,000
Hooy degaan (30 x \$40/Qol x2Habeen)	\$ 2,400
Cunno (30 x \$8/ hal waqtii cunno x 5 waqtii)	\$ 1,200
(15 ka qeyb galayaal Guddaha x \$8 x3)	\$ 360
Gaadiid guddaha (2 cars x \$60/maalin x 2maalin)	\$ 240
Xogheynta (fududeyn howlaha)	\$ 1,000
Taleefoon	\$ 400
Waraaqaha iyo daabacaada	\$ 1,200
Qarashka joogtada	\$ 1,000
Maamusida (6 x \$200)	\$ 1,200

	\$ 15,000

- b. Xisaabinta waqtiga hadal jeedinta:

10 kulan (fadhi) x 1 saac iyo 30 daqiiqadood (Jimco 3 + Sabti 5 + Axad 2)	15 saacad
---	-----------

- c. Xisaabinta qarashka tooska ah / kulan / saacad

$$= (\$ 15000 / 15saacad) \quad \$ 1,000 / saacad$$

- d. Xisaabinta qarashka/daqiiqadi

$$= (\$ 1,000 / 60D) \quad \$ 17/D$$

Tani waa qarashka tooska ah qura, xisaabta kuma jirto mishaharada aqoon yahannadda, qaaban qaabiya yaasha, ee 48saac ay ku bixiyeen siminaarka, lagu daray waqtiga safarkooda. Haddi aan ku darno mishaarka 45qofood x \$100/maalin x 2maalin = \$9,000, qarashka /kulankii /saacad wuxuu noqonayaa: = (\$ 15,000 + \$ 9,000)/15saac = \$ 1,600

Qarashka/ daqiiqadii = (\$ 1,600 / 60D) = \$ 27

Casharka : Saameenta Qarashka ku leeyahay Kulamadda

Haddii aan dhaqan ka dhigano in aan xisaanino qarashka daqiqad – howleedkeena ku baxa , waxaan xaqiiq saneynaa hanta lunka murugadda leh ee Ummadda Islaamka soo gaarto marka aan aan si khaldan oo micna darro ah u adeegsano waqtiga aan ku bixinayno Shirarkeena, Siminaaradeena, Tababaradeena iyo kulamadeena. Kulminta dadka waa arrin aad muhiim u ah. Runtii, innaga ayaa ALLAH hortiis nalagu weydiinaa sida aan u adeegsanay Waqtigeena.

Barta Dhaqaaqa

Marwalba si weyn iskugu -day

Waan kor dhin karnaa 10 – 15% wax soo saarkeena mar walba , haddii aan xoogaa dadaal dheeri ah bixino, haddii aad qorshey satid in aad aqrисid dhowr bog, ama aad shaqeysid waqtid dheeraad ah, ama dhoor taleefoon aad dirtid. Mar walba waxaad naftaada ku dhiiri gelineysaa in aad howl dheeri ah qabatid. Hab dhaqankaan wuxuu kordhiya wax soo saarka. Wuxuuna gacan weyn ka geystaa guul ka gaarida howlo farabadan, Madaama waajibaadka shaqo mar kasta ka badan yahay waqtii la heysto, hab dhaqankaan wuxuu innaga dhigi karaa kuwo mirro dhal baddan.oo wax tar leh

Howsha manta dib ha u dhigin.

Haddii aad dib u dhigtid howshaadaa , way isku cakirmeyso, ama badanaysaa. Ma ogid burrito waxa ay rimantahay ee howlo cusub ah. Waa gargaar aad u weyn in aad maalintaada bilowdid iyadoo ay howl qabyaha kuu oolin. Dhaqanka wanaagsan waa in aad qabataa waajibaad shaqo walba durbadiiba haddi ay qaadaneyso 5Daqiiqo iyo wixii ka yar, haddi ay intaa ka badato, jadwalka howshaada u geli sida ay u kala muhimsan yihiin.xeerkaan dahabiga ah wuxuu kaa dhigi karaa guul gaare weyn ama fuliye sare. Malee in aad qaban kartid 12shaqo saacad gudaheed. Adiga qura, waxaad reebi kartaa raadka ay reebaan Ururadda waaweyn. Haddi Ururku ka mid yihiin 10 qof oo adigoo kale ah, wadarta saameentiina waxay noqoneysaa mid aad u badan. Intaa waxaa dheer, ALLAH wuu barakeynaa dadaalkiina.

Mabda'a Pareto (waxaa loo yaqanaa xeerka 80/20)

Argtidda: walxaha ugu muhimsan ee koox ka sameysan tahay tahay saami ahaan waa qeyb yar oo ka mid ah wadarta waxyaalaha kooxda ku jirto.

= Muhim ah

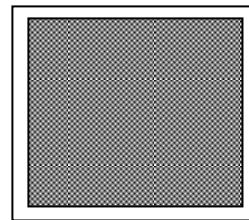
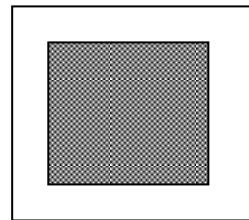
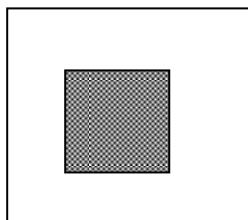

= aan Muhim aheyn

Hirgelinta: qor walxaha oo dhan oo ay tahay in aad qabatid. Aqoonso 20% ee walxaha oo saameenta ku leh 80% natijadda la doonayo.

Qaanuunka Parkinson

Aragtida: shaqada way fidaa si ay u buuxiso waqtiga loo heli karo dhameystirkeeda.

Hirgelinta: jaan gooy waqtiga kama dambeesta ah ee howl walba, ku dheg waqtigaas.

Weydiimo

1. Maxuu waqtiga manta uga qiimo badan yahay waqtiga burrito?
2. Maxay dadka guuleysta uga duwan yihiin dhanka waqtii isticmaalida kuwa guul dareysta?
3. Sidee u xisaabineysaa qiima lacageedka waqtiga ? Tusaale ka bixi.
4. Maxuu jadwaleynta muhim ugu tahay maareynta waqtiga?
5. Maxay tahay saddexda fal ugu caansan ee waqtii luminta?
6. Sidee waqtigaaga u ilaalin laheed?

Leyli Guud

Waxaad tahay madaxa shaqaalaha joogtada ee Ururkaaga Islaamiga ah ee yar. Waxaad heysataa waqtii ku filan keliya in aad dhamaan howsha kuu taal ku qabatid. Dadka si joogtaha ayee taleefoonka kaala soo xiriiraan. Dadka booqashadda kuugu imaanaya waxaa lagu joojiyaa xafiiskaaga. Kalkaaliyahaaga waxuu doonayaa in uu dhoor weydiimo ku weydiyo.

E-mail-adda si is daba joog ah ayee iskaga soo daba dhacayaan iyagoo tira badan. Hadda Guddiga fulinta waxay doonayaan in aad bilowdid soo saarista war-side cusub.

1. Sawir jantuus oo aad ku qortid sida aad waqtiga u adeegsaneysid tiro ahaan iyo tayo ahaanba.
2. Qorshe deji si aad waqtii kugu filan uga keydsatid qoraalka sare si aad u soo saartid war sidaha cusub.
3. Qoraal rasmi ah u qor kal kaaliyahaaga oo aad ugu sheegeysid sida sida uu waqtigiisau keedsan lahaa..

Cutubka 17^{aad}

Fanka Dhageysiga

-
- I. Waa maxay Dhageysi?
  - II. Barashadda dhageysiga
  - III. Hubinta Dhambaalka
  - IV. Dhageysiga iyo qaabka jirka
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka dhameysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

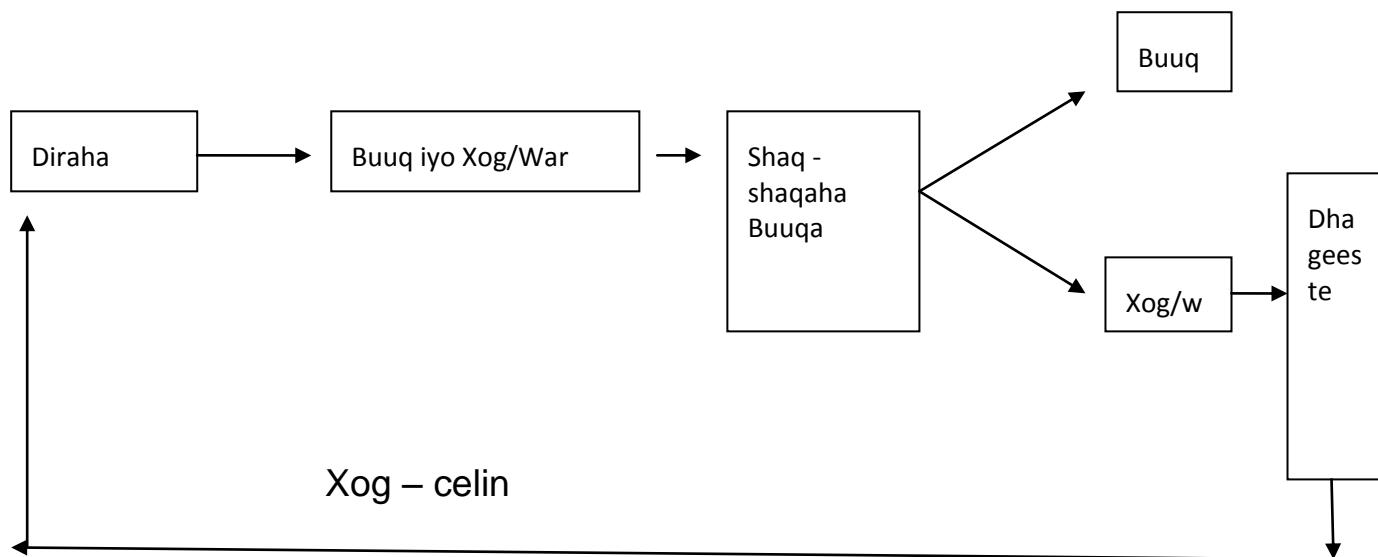
- Qeexida curiya yaasha dhageysiga wanaagsan
- La hadlida dadka kale iyadoo ay maanka ku hayaan baahidooda dhageysi
- Dhageysiga dadka kale ilaa natijjooyin wanaagsan ka gaartid
- Ku kaalmeynta dadka in u hadlaan qaab si wanaagsan loogu fahmi karo.

I. Waa maxay dhageysi

Dhageysiga wuxuu dhacaa marka dhambaal xambaarsan xog ama war laga soo gudbiyo il – wareed, loona gudbiyo dhageeste ku dhex jira goob/deegaan aan buuq laheyn oo dhiiri gelinaysa xog-celin.

Dhambaal waa wax kastoo loo wada xiriyo. **Xog/war** waa wax kasto yareynaaya hubaal la'aanta dhambaalka, qofbaa is weydiin kara “imisa xog/war ayuu sidaa dhambaalkaan?”

Il-wareed waandiraha dhambaalka, **Dhageeste** waa qofka helaya ama ay ku socoto dhambaalka. **Deegaan/ Goob** waa xaaladaha u ku sugaran yahay dhageestaha. **Buuq** waa wax kastoo weecinaya ama majara habaabinaya isku gudbinta xog/war dhex mareysa diraha iyo loo diraha. **Xog celin** waa jawaabta uu ka bixinaayo dhageestaha dhambaalka. Dhamaan curiya yaasha howsha dhageysiga waxaan ku muujinay halka hoose.

Dhageysiga waa jid laba wado leh, hadal-jeediyaha waa in uu raaca xeerarka asaasiga ah ee fahnka si dhageestaha loogu gacan siyo fahamka dhambaalka. Dhageestahana waa in uu ilaaliyaa xeerarka dhageysiga si uu u dhuuxu ujeedada dhambaalka hadal-jeediyaha . xusuusnow, mar walba waxaa jira wax ka badan hal dhageestee uu dhageysanaya qofka hadalka jeedinaya.sida ay xogta u gaareysan dhageeste walbana waxaa laga yaabaa in aysan isku mid aheen.ila ay ka raacaan xeerarka iyo mabaa'dii'da wada xiriirka wanaagsan.

Si aad dhageystaha ugu gacan siisid fahamka dhambaalkaaga , waa in aad tixgelin siisaa sida la iskugu duwayo erayada aad adeegsaneysid iyo faah faahinta waxa aad dooneysid in aad sheegtid. Waa in aad xulataa dhegeeste ku haboon dhambaalkaaga, iyo waqtii ku haboon gudbintiisa. Xitta, Goobta dhambaalka – shaqadda, qolka shirkarka, barxadda bulshadda-lagu gudbinaayo waxay gacan ka geesataa ama bur burisaa wada –xiriirka. Ugu dambeen waa in aan go'aaminaa in dabagal loo baahan yahay iyo in kale, hadal ahaan ama qoraal ahaan in loo gudbinaayo dhambaalka.

Dhanka kale dhageeste ahaan waa in aan:

- Maanka u furnaa waxa u hadal-jeediyaha sheegayo
- Waan aanay dareenkeenu leexin fal celintiina waxa la sheegay
- Tixgelin sii luqada jirka ee hadaljeediyaha
- Diirada saar xog/war la sheegayo
- Jir ahaan u diyaar garoow in wax dhageysatid

Haddii aan garan weyno dhambaalka xogta uu sido waxaa weydiin karnaa hadal-jeediyaha in uu innoogu soo celiyo , faah faahiyo ama uu hsarxo mowduuca. Waqtii wanaagsan ama goob kale waxay gacan weyn ka geesaan kartaa fahamka dhambaalka.

II. Barashadda Dhageysiga

Ma nala wada siin awood –dhageysi isku mid ah, laakin waan barab karnaa dhageysiga wanaagsan haddii aan la imaano dadaal dhab ah. Si aad dhageyste fiican u noqtid waa in aad ku dhaqantaa qodobadaan soo socda:

- a. Dhageysi ula kac ah.
- b. Maankaaga/maskadaada ha weecinin
- c. Dareenkaaga iyo garashadaada u jeedi waxa la sheegayo
- d. Ha ka mashquulin , ama yaan lagaa jeedin dhageysiga hadalka.
- e. Maan furan la imow
- f. Halka hore fariiso, qoraal gaaban ka samee hadalka la jeedinaayo.

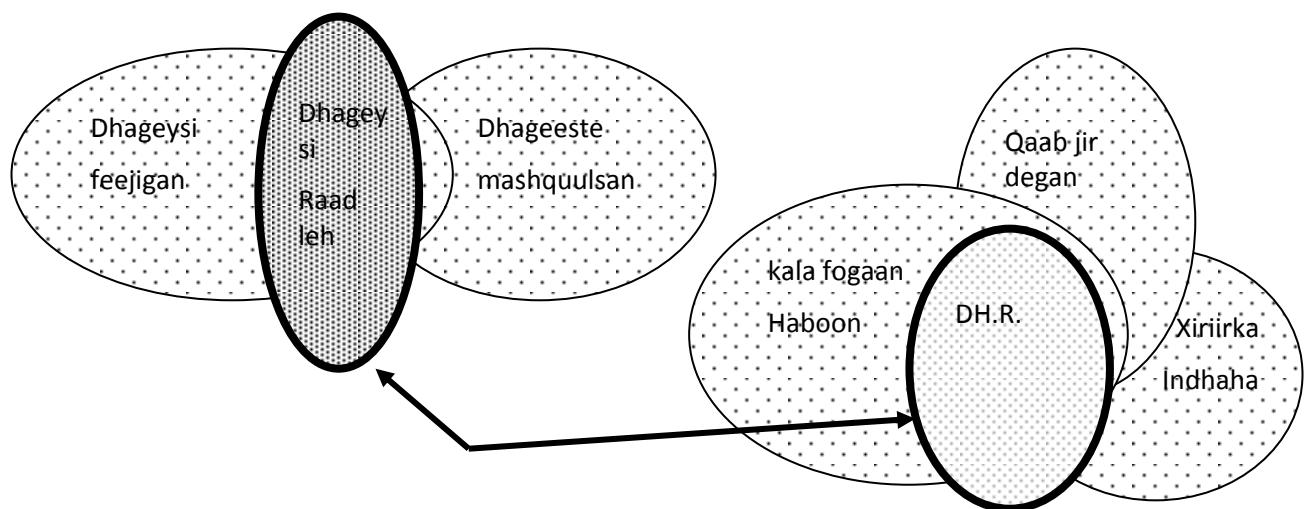
Xaji qab weynaantaada ha ku fekerin keliya waxa aad dooneysid in aad sheegtid marka uu hadal jeediyaha dhameeyo hadalkiisa.dhageyso afkaarta, ka dibna xakun dulucda-warka uu dhambaalka xambaarsan yahay, ha xakumin qofka dhambaalka gudbinaaya.waa in aad lahaataa dulqaad aad ku dhageysatid hadalka la jeedinaayo. Hanna dhex gelin inta uu hadalka socdo, qiradaadan xakamey. Ka dhex raadi dulucda hadalka la jeedinayoo meel ama wax aad wada daneyneysaan, ku xambaar dhamaan hadalka la jeedinaayo halkaas ama waxaa aad wada daneyneysaan si ogaal ah ugu dhaqan dhamaan aragtiyadaan dhageysiga la soo sheegay .

III. Hubinta Dhambaalka

Inta badan, way faa'iido badan tahay in loo jawaab celiyo hadal-jeediyaha, iyo in xog-celin laga siiyo sida aan hadalkiisa u fahanay. Wuxaan weydiin karnaa weydiimo si aan xog dheeri ah uga helno hadal – jeediyaha ama aan ka gacan siino sidii uu qodob aad u adag u faah faahin lahaa. Dhambaalka waxaan ku hubin karnaa in aan dib u sheegno waxa la soo sheegay. Si aan u ogaano in waxa la sheegay ay tahay waxa loola jeeday.

Wuxaan adeegsan karnaa luqadda jirka iyo luqadda dareenka si aan ugu gudbino hadaljeediyaha heer fahankeena in uu hooseeyo ama in uu sareeyo.wuxaan kaloo sameyn karnaa si aan dhambaalka u hubino in aan weydiino weydiimo furan (goormaa, maxaa, halkee, kuma,IWM) si aan uga helno xog /war dheeraad ah. Wuxaan kaloo adeegsan karnaa weydiimo faaqidaad ah, si aan u helno faah faahin dheeri ah ama si aan hadal-jeediyaha ugu gacan siino in qdobada adag ee hadalkiisa ka mid ahaa uu faah faahiyo.

IV. Dhageysiga iyo Qaabka jirka

Dhageysi Saameen Leh

Maxay Tahay?

Sideena u dhacdaa?

Dhageysiga wuxuu ku tiirsan yahay : <ul style="list-style-type: none"> ➤ Isiro Shaqsiyadeed ➤ Isiro Dhaqan Waxaa loo maraa <ul style="list-style-type: none"> ➤ Xiriirkha Indhaha ➤ Luqadda Jirka Marka xiriirkha Indhaha uu: Jiro <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hadal-jeediyaha wuxuu soo gudbinayaa dhambaal adag oo saameen badan leh ➤ Dhageystaha wuu karaa si dhab ah in uu u dhageesto hadalka. Maqan-yahay <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hadal jeediyaha wuxuu iska ilaaliyaa in uu muujiyo Darren. ➤ Hadal – jeediyaha iyo Dhageystaha waxay raacaan xeerarka Islaamka ah ee wada-xiriirkha Raga iyo Dumarka.
--

Barta Dhaqaaqa
Ma haleeli la'dahay Barta?
<p>Waxaa jiri jiray la oran jiray Mr. John Donkey. Xaaskiisa ayaa sannado badan ka baryi jirtay in uu magaca iska beddalo. Laakin wuu diiday. Maalin maalmaha ka mid ah, wuxuu ku dhawaaqay in uu magaciisa beddalaayo. Xaaskiisa way u riyaaqday Joy , habeenkii oo idil way damaashaad aye ku jirtay.subaxii si faxad leh aye u weydiisay “ Magacaaga cusub waa maxay” wuxuu ku jawaabay “ David Donkey”!</p> <p>Waad la yaabeysa sida in badan oo innaga mid ah ay u haleeli waayaan barta muhimka ah ee howlaheena. Wuxuu baahanahay in aan ururadeena u sameeyno sharaaxaad badan si aan uga badbaadino in ay gafkaan ku dhacaan. Maalin baa waxaa ii yimid walaal ka mid ah walaalaha wuxuu igu yirri “ waxaad tiraah lacagta Ururka waa in la ilaaliyo , waayoo waa hantida Muslimiinta? Madaama anniga aan muslimminta ka mid ahay, maad l siisid? “ dhabitii wuxuu ka habaabsan yahay dulucda warka.</p>
Isiro dib u haagin lama horaan ah
<p>Arday ka tirsan Jaaliyadeen ayaa wuxuu igu yirri “ ma ogi sabta ay dadka intooda badan ay ii yiraahdaan waxaad tahay arday darajo sareeya ayaad tahay, anniga waxaan isku arkaa in aan ahay arday darajadiisa caadi tahay” sababta waxay tahay reerkiisa ayaa dadka u sheega in wiilkooda arday daraja sareeya in uu yahay. Been miyee sheegayaan? Maya, waa sida ay u arkaan wiilkooda, in uu yahay arday sare.</p> <p>Marka aad dhageysatid dadka waxa ay sheegayaan waa in aad adeegsataa isiradda dib u hagaajinta. Kuwani waxay ka badnaan karaan 1.0 ama ka yaraan karaan 1.0.</p> <p>Marka kugu horeysa aad maqashid qof dhahaya: wiilkeyga/gabadheyda wuu/way caqli badan tahay /yahay, gurigeyga aad ayuu nadiif u yahay, anniga maal qabeen ayaan ahay, imaatinka kulanka aad ayuu u liitaa, mashruuca aad ayuu u balaaran yahay, gegadda dayuuradaha aad aye u dhow dahay.iwm. xusuusnow hadalkaan wuxuu ahaan karaa sida la sheegayo si ka duwan 100%. Ka digtoonow, in aad mowqif ka qaadatid inta aadan xadin isirada dib u haajinta ee qofkaas. Qof kasto wuxuu leeyahay isiradiisa ugaarka ah. Tanina waa natijadda kala duwnaashaha dhaqanka, dooqa, aqoonta, khibradda, taariikh reerka, waayo aragnimadda.iwm. laba jeer aqoonsanow, marka go'aan ama talaabo la qaadayo.</p> <p>Hubi , hanaan kale u hubi, ka dib ansixi!</p>

*Haddii arrin si khalad ah loo fahmo sida badan waa
sidaa!*

Layli Tababar dhageysi

Mid ka mid ah leyli-yadda badan ee loo adeegsado kor u qaadista xirfadda dhageysiga aay halka hoose ku qoran:

Baahidda

Cajalad ama filim , rikoorka cajaladdaha lagu dhageesto, ama qalabka filimka lagu daawado, qol lagu soo bandhigo.

Hanaanka ama qaabka

- U Qeybi kooxda kaalirmo kala duwan, sida kuwa mowduuca guud waafaqsan meel iskugu gee, kuwa ka soo horjeedana meel isugu gee, kuwa laga doonayo in ay fal dhaqan geliyaana meel isugu gee, kuwa u sharxi doona dadkana meel isugu gee, in kaalin laga qeyb qaato waxay gacan ka geysaneysaa in xubnaha ay si ujeedo leh wax u dhageestaan.
- Xubin walba waxaad weydiisataa in uu dhageysto waxa kaalintiisa khuseeya.
- Rikoorka shid, ama filimka daar.
- Ugu dambeentii weydii xubin walba in ay war bixin ka siiso kooxdeeda waxa ay maqashay.
- Ka faalloo khilaafka , u dhaxeeyaa waxa la sheegay iyo waxa la dhageestay haddii uu jiro, dib u shid rocorka ama u tus filimka qeybaha sid ugu liito loo wada xiriiray.

Weydiimo

1. Muxuu yahay kaalinta xog-celinta ay kaga jirto wada-xiriirka?
2. Maxay xeerarka fahamka aad muhim ugu yihiin marka uu hadal jeediyaha la hadlaayo dhageysta yaasha badan marka loo eego hal dhageyste?

Leyli Fahan

Waxaa lagugu casumay kulan muhim ah in aad la yeela tid Guddoomiyaha iyo Xubnaha Golaha Maamulka.. waxay doonayaan in aan gacan ka siisid xayeesiinta siyaasadaha cusub ee Ururkaaga islaamiga ah, iyo in aad u abaabushid dadweynaha Muslimka ah ee taageersan siyaasadahaas. Iyaga iyo adiga waxaad doonesiin in aad si wanaagsan u wadda-xiriirtaan, mowduuca oo aad xasaasi u ah darteed.

1. Qeex sifooyinka bey'adda dhageysiga ku haboon xaaladaan.
2. Qor ama liis gelii khatarta daahsoon ee suura galka ah ee wadda-xiriirka kulankaan leeyahay, iyo muuji qorshahaaga aad kaga hortageysid khatartaan.
3. Qor saddex su'aal oo aad weydiin kartid hadal jeediyaha si aad u raadisid cadeymo marka aad u baahan tahay.

Cutubka 18^{aad}

Sidee u qaabayne Guddi

- I. Waa maxay Guddi?
  - A. Faa'iidooyinka iyo Khasaaraha
  - B. Jaadadka Guddiyadda
- II. Qaabeenta Guddi
  - A. Waajib shaqo
  - B. Xubinnimo
  - C. Guddoonka

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameysid aqiska cutubkaan, waa in aad karti u leedahay:

- Qeexida goorta la qaabaynayo Guddi iyo goorta aan la qaabayneenin
- U Qorista dastuur ama howl qeexe Guddiga
- Xulashadda xubnaha ku haboon guddiga
- Dhisida Guddi

I. Waa Maxay Guddi?

Guddi waxaa lagu qeexi karaa sida tan: “ guddi waa koox dad ah oo si wada jir ah u fulinaya waajib-howleed gaar ah oo Ururka u baahan yahay”.

Guddi waa wax aan laga maarmin marka la joogo dunida Ururadda. Waxay u muuq-daan in meel walba ay ka jiraan, Xittaa goorta aan si rasmi ah loo magacaabin; waayoo, xaqqiiqadaa ah “ go'aan wadajir aah iyo talo urursan ayaa loogaga baahi badan yahay lana qiimeeyaa marka la bar bar dhigo go,aan qofeed ama kali taliye.” – darteed - Guddigu waa lama horaan. Tusaale: markii uu isku soo ururiyay suuraadiihii iyo aayadiihii kala firir-sanaa ee Quraan Kariimka ahaa, Cumar Ibn Khataab, wuxuu saaray Guddi dusha kal socda howsha Dib isugu habaynta Kitaabka Quraanka Kariimka ah. Sa'd Ibn 'Aas wuu yeerinayay, Zayd Ibn Thabit-na wuu qorayay . Cumar, isagoo maanka ku haya khilaafka lahjadeed ee Carabta ka dhex jira, ayuu wuxuu amray in loo noqdo lahjadda reer Mudar, marka khilaaf lahjadeed yimaado.

Si guud haddaan u hadalno, Guddi waxaa loo adeegsadaa:

- a) Xog baahin iyo talo bixin
- b) Afkaar Uruurin iyo xalin mashaakil jira
- c) Fududeynta, isku duwida, wada-xiriirkha, wada- shaqeynta iyo
- d) Ku talin howlo iyo go'aan gaaris.

A. Faa'idooyin iyo khasarooyin

Faa'idooyinka ugu muhimsan ee howsha Guddiga waa:

- a) Waxay suura gelisaa go'aan kooxeed wadajir ah, dad kala takhasusu duwan , ka socda goob kala duwan , iyo heer kala sareeya ee maamul ayaa loo adeegsan karaa xalinta mashaakil taagan.
- b) Waxay gacan ka geysataa isku xirka howlha Ururka ay qabanyaan wax ka badan hal qeyb.
- c) Waxay gacan ka geysataa, soo bandhigida howlkooxeed heer sare ah , ee loo maro isla fal gal rasmi ah iyo mid aan rasmi aheen.

Waxaa kaloo jira khasaarooyin ay leedahay howsha Guddiga

- a) Qarashka lacageed eek u baxa guddiga , sida masariifta safarka, iyo habeen dhaxa, waxay xanibtaa u adeegsiga howlha joogtada ah iyo kuwa caadiga ah.
- b) Xal dhexaad fara badan , iyo go'aan gaaris la'aan aye ku dambeesaa natijadda howlaha guddiga inta badan.
- c) Koox yar ayaa hanata majaraha howsha Guddiga.
- d) Way adagtahay in loola xisaabtamo Guddiga kooxda ahaan .

B. Jaadadka Guddiyadda

Guddiyadda waa kala jaad, waxay kala duwanaan shahooda ku salaysan yahay, howlha ay qabtaan, iyo sharuudaha ay ku dhisan yihii, karka qaarna Baaxadooda ayaa kal weyn.guddiyadda qaar waa joogto, qaar kalena waxay leeyihii- kolka loo eego kuwa kale – jiritaan gaaban.

Inta badan guddi waxaa loo aasaasaa howl gaar ah, waana lakala diraa marka ay waajibkooda dhameestiraan.

Laba jaad oo guddi ah ayaa –sida badan- ay Ururadda adeegsadaan:

- a) Guddi Joogto ah: oo u jira in ay qaadaan mas'uuliyad – sida guud- dabeeecad joogta ah leh, una baahan go'aan wada jir ah , sida Guddiyadda, Qorsheynta , Xubinimadda, iyo Maaliyadda. Iwm.
- b) Guddi gaar ah: waxayna u jiraan in ay qaadaan mas'uuliyadda gaar ah – dabeeecad ahaan iyo mudada ay jirayaan- sida guud howlahood iskama horyimaadaan, mana soo noqnoqdaan, sida daraaseyn xaalad taagan , ama diyaarin dhacdo gaar ah.

Guddiyadda arrimahaan ma ka maqashay

Guddi : waa magacaabid aan loo baahneen , oo la magacaabo qof aan karti laheen si uu u fulinyo arrin aan la gaari Karin!

Guddiyadda daqiqadaha aye ilaaliyaan , saacadana way lumiyaan!

Geela waa faras uu naq-shadeeyay Guddi!

II. Qaabeenta Guddiyadda

A. Waajib shaqo

Guddiyadda qaar waxaa lagu dhisaa qodobo sharci ah ee dastuurka ama qawaaniinta Ururka ku cad. Howlahooda gaarka ah waxaa lagu qeexaa qoraaladaan dastuuriga ah. Qaar kale waxaa magacaaba golayaasha Maamul ee Ururka. Waa in la siiya guddiga xeerar Quran ama sharuudo-howleed loo noqdo, oo u caddeynaya waxa ay tahay howshooda ay tahay in ay qabtaan. Sidoo kale qoraaladaan qeexan waa in ay caddeyaan cida guddiga ay warbixnnadda u gudbinayaan, iyo xiriiradda shaqo cid ay la yeelanayaan Ururka dhexdiisa.

Ma jiro Guddi la magaacaabo iyadoon loo qeixin , lana fahan siin ujeedooyinka ay fulinayaan oo darteeda loo aasaasay.

B. Xubinnimadda

Weydiinta ku sabsan cida ka mid noqoneysa Guddiga Xubnihiisa , waxay la xiriirtaa dabeecada ay leedahay ujeedooyinka Guddiga.

Guddiga howshooda koowaad ay tahay , xog ururin, talo bixin, ama xalin Mashaakilaadka taagan.waa in ay xubnahooda ka mid ahaadaan dad leh aqoonta, khibradda iyo xirfadda ay u baahantahay howsha Guddiga.khubaraada sare ee Ururka waxaa laga yabaa in aysan lahaanin Tixgelinta koowaad marka la xulayo xubnaha guddi howshiisa koowaad tahay sare u qaadista howlaha , isku dubiridita , iyo wada- shaqeyntaUrurka qeybahiisa kala duwan.tusaale ahaan: Guddiga isku dubaridka waa in ay ka mid ahaadaanshaqaalle ka kala yimid qeybaha kala duwan ee ururka ee daneynaya guddig. Xubnaha guddiga waa in la magaacaabaa iyagoo u leh aragti cad ujeedooyinka ay tahay in guddiga uu fuliyo iyo xirfaddaha loogaga baahan yahay in ay lahaadaan xubnaha guddiga oo gacan ka geysanayaa fulinta ama ka guul gaarida ujeedooyikaas.

Awooda dadka ay si wax ku ool ah uga qeyb qaatan karaan sidoo kale waxay dareeka ku baraarujiwayaa in la sameeyo jaantuus howleed.

Baaxadda Guddiga way kala duwan tahay sida ay mas'uuliyadooda ay u kala duwan tahay, gudda balaaran waxaa laga yaabaa in ay u baahdaa goobo ay xubnahooda ku tababaraan, halka kooxda yar ay waxay door bidaan in ay wax qabad fiican la yimaadaanku salaysan is af garad iyo dhameestirid waajibaadkooda.

Waxaa khibrad lagu ogAADAY, in Guddiga joogtada ah ka koobnaadoo ugu yaraan shan xubnood ugu badnaana sagaal xubnood. In kastoo la heli karo marmarsiinyo caqli gal ah ee looga badin karo sagal, ama looga yareen karo shan, haddana sababta shan xubnood loo doortay waxay daliil u tahay in tiro shan ka yar ayan gaari garin go,aan wadda jir ah oo matali kara Uruurka oo idil, dhanka kalena wax loogaga badin waayay tiradda guddiga joogtada ah sagaal xubnoodna iyana waxaa adkaneyso si loo kulmi lahaa, iyadoo aan ogsoonahay in kulamadda guddiyadda joogta in ay yihiiin joogto.sidaa darteed tiradda ugu badan ee wax tar ah ee guddiga joogtadda waa in aysan ka badnaan sagaal xubnood, kana yaraan shan xubnood.

Xubinnaha guddiga joogtadda waa in ay si balaaran u matali karaa ilaa inta uu u saamaxayo baaxadoodo dhamaan xubnaha Ururka, waana in xulidooda loo eego, da'da iyo inta sanno ururka ka tirsanaa qof, dabeeecadiisa iyo sid howsha la doonayo uu ugu lug leeyahay.

Qaar badan oo guddiyadda gaar ah waxay ka kooban yihiiin saddex qofood, qaarkooda waa laba qofood, shan waa tiradda ugu badan . waxaa muhiim ah in xubnaha guddiga gaar ah ay ahaadaan kuwo isbuuxinaya ama is dhamaystiraya, iyo kuwo karti u leh fulinta waajib – howleedka Guddiga.uma baahna in ay Uruurka oo idil ay mataalaan , wax culeys ahna ma laha cida gudoomineysa cida ay tahay.

C. Guddoonka

Furaha Guddi wax tar le waa gudoon saameen leh. Waa gudoomiyaha cida dejineyso siyaasadaha iyo istraatiijiyadda ay ku dhaqaaqayaan Guddiga oo idil. Xittaa, haddii xubnaha guddiga yihiiin dad karti iyo hufnaan leh , aqoon iyo khibrad sare u leh wajib-howleedka Guddiga, kartida gudoonka u leeyahay hogaaminta iyo hagida howlaha guddiga waxay lama huraan u tahay guusha guddiga.si uu saameen u yeesho, gudoomiyaha waa in uu qaataa mas'uuliyadiisa marka uu ku dhiiri gelinaayo xubnaha kale in ay gacan ka geestaan howl-fulinta. Waa in uu si weyn u garanaayo ujeedooyinka Guud ee Ururka iyo kaalinta guddiga kaga aadan xaqijinta ijeedooyinkaas. Gaar ahaan, xaaladda guddiga joogta ah , gudoomiyaha waxaa waajib ku ah in uu doono, baryo wada shaqeeynta xubnaha iyo in uuhowlaha si wanaagsan oo wax tar leh ugu qeybiyo goor walba. Waxaa kaloo gudoomiyaha waajib ku ah in uusan/aysan noqon qof ka dheereya mas'uuliyadda u xadidan Guddiga joogtada ah, ama mid ka gaabiya sidii qof ku cusub Ururka oo aan aqoonin cadooyinka iyo dhaqanka Ururku leeyahay. Gudoomiyaha saameenta leh wuxuu ilaaliyaa isla jaan qaadida xubnaha guddiga ,iyo Golaha Maamulka , wada- xiriirid cad ayu la yeesha.

Kumee tahay shaqadiisa?

Tani waa sheeko ku saabsan afar qofoosOo lagu kala magacaabo, dhamaan, Qofkasta, gof uun, iyo qofna. Waxaa jirtay howl muhim ah oo in

La qabto u baahan, dhamaan ayaa La weeydiistay inay qabtaan. Dhamaan way og-yihiiin in qof uun Qabanaayo howshaan, qof kasta wuu Qaban karay, laakin cidna ma qaban.

Qof uun baa carrooday, waayo, howsha Waxaa loo xil saaray dhamaan. Dhamaan

Moodayeen in qof kasta qaban karo, laakin qofna ma qaban. waxay aheed in dhamaan ayan qaban. Waxay arrin ku gaba gabowday in dhamaan qof uun eedeeyaan. Marka qofna uu qaban waayay waxa ay qof kasto qaban kartay.

HADDABA, KUMAY AHEED SHAQADIISA?

QOF WALBA

QAAR

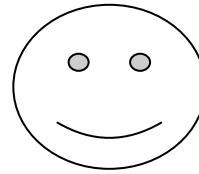

SHAQO

QOF UUN

QOFNA

Weydiimo

1. Goormee tahay in aadan dhisin Guddi , xittaa haddii aad u baahan tahay Go'aan Kooxeed?
2. Sidee u kala duwan yihiin Guddiga gaar ah iyo Guddiga Joogtadda ah?
3. Maxay suura gal u tahay in guddiga ka kooban shan qofood uu kaga wax tar fiican yahay kuwa ka kooban saddex ama todobo qofood?
4. Guddigee gudoonka yahay mid muhim ah , ma guddiga gaarka ah mise guddiga joogtadda? Sababtana waa maxay?

Leyli Fahan

Waa waqtigii la dooran lahaa guddi fulin cusub Ururkaaga dhexdiisa. Dastuurka wuxuu dalbanayaa magaacobidaa guddiga magaacobida , laakin waxaad kaloo dooneysaa in aad magaacobista guddi kale oo dhiiri geliya xubnaha Ururka sidii ay gacan uga geysan lahaayeen geedi socodka doorashooyinka.

1. Qor howl-qeexe labada guddi, tilmaan jaad guddiga, baaxada xubnahiisa, wajib-howleedka, gudoonka iyo sharuudaha.
2. Dejin qorshe ku saabsan isla falgalka ka dhaxeeyaa labada guddi.

Cutubka 19^{aad}

Sidee u Maareyn Iaheed Guddi

-
- I. Waajibaadja Maareeyaha
    - A. Qorhseynta howlaha guddiga
    - B. Gudoominta kulanada guddiga
    - C. Keydinta diiwaanadda iyo xogta
    - D. Howl-gelinta xubnaha guddiga
    - E. Qiimeynta iyo ka war bixinta wax qabadka guddiga
  - II. Xuduuda
  - III. War bixinta wax qabadka Maareeyaha Guddiga.
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameystirtid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida curiya-yaasha kaalinta Maareeyaha Guddiga
- U hogaaminta guddiga wax qabad iyo tayo wax soo saar
- Gacan ka geysiga in guddiga ay guul ku gaaraan ujeedooyinkooda

Howsha maareynta Guddiga waa mid ka mid ah ku dhaqanka ama dhaqan gelinta Hogaan. Awooda Maareeyaha Guddiga u leeyahay hogaaminta iyo dhiirigelinta , ergaynta howlaha iyo Isgaarsiinta iyo la wada xiriirida xubnaha waa Furaha guusha Maareynta Guddiga. Guddiga qeyb Urureed ahaan, howshooda way dhaafsiisan tahay kulumo keliya, xittaa , - in kastoo , kulamadda ay yihin qaabka ugu badan, ugana muuqaalka dheer howlaha Guddiga, misina Guddiga wuxuu ku shaqeeyaa qaabab kale oo fara badan , oo ah falgal rasmi ah iyo mid aan rasmi aheyn, sida qorista warbixinadda , kormeeridda, qiimeynta howlaha socda, daba galka wax qabadka , fulinta xafladaha rasmiga ah.iwm. Intaa waxaa dheer , Guddiga waa koox jiritaankooda ku xiran yahay sida ay ugu adkeestaan waqtiyadda dhibaatooyinka jiraan iyo is af garasha waaga.

Maareeyaha waa in uu ahaado Hogaamiye dhaafsiisan kulan gudoonshe.

I. Waajibaadka Maareeyaha

Maareya – yaasha Guddiyadda waa in si dhab ah ay u qabtaan waajibaad- howleedkooda; waayo, jagadooda waa tusmaha kalsoonidda ururka iyo hogankiisa. Waa in ayan qaban dhamaan howlaha guddiga. Waayoo, taasi waa naf iska qaadid., madaama ay tahay waxa looga gol leeyahay guddiga in uu ilaha aqooneed iyo dhaqaale ee xubnaha Ururka in meel la

iskugu geeyo si howsha hanaan wax tar badan ay ugu qabsoonto. Maareeyaha wanagsan waa midka hogamiya xubnahiisa, isla markaana u dhaga nuglaada.

Waajibaadka maareeyaha Guddiga waxaa look ala saari karaa sida soo socota:

1. Qorsheynta howlaha guddiga
2. Gudoominta Kulamadiisa.
3. Keydinta diiwaanada iyo xogta (hadaan howshaas loo dhiibin xogheyn ka tirsan xubnaha guddiga.)
4. Howl-gelinta xubnaha guddiga
5. Qiimeynta natijadda wax qabadka guddiga.

A. Qorsheynta howlaha guddiga

Fahmidda buuxda ee waajibaadka guddiga waa mas'uuliyadda koowaad ee Maareeyaha Guddiga. Ayadoo laga duulayo fahamkaan, maareeyaha waa in uu dejyaa qorshe istaraatijiyyad howleed feejignaan ku dheehan tahay. Wuxaan ka mid ahaan kara:

1. Jadwal gogol xaarid ee kulamaada
2. Waajib – howleedka xubin walba
3. Barista taariikhda shaqo ee shaqaalaha.
4. Isku xirka guddiyadda kale iyo guddiga
5. Ogolaan shaha misaaniyadda shaqo
6. Shaqooyinka kale ee ka yimaada golyaasha awooda maamul leh.
7. Mudada mudeysan iyo baraha shaqo ee guul gaarista la filayo. Iyo
8. Howlaha la xiriiro Isku duwida saadka iyo xiriirkha dadweyn

Sida dhab ta ah guddiga waa urur yare e ku dhex jira Urur weyn Maareeyaha waa in uu is kugu geeyo awoodiisa hogaamin iyo xirfadiisa maareyn sidii uu guddiga ugu jiheyn lahaa uguna dheeri gelin lahaa dhanka waajibaadka loo xilsaaray.

B. Gudoominta kulamadda Guddiga

Kulan Guddiyeedka wanaagsan waa natijadda ka dhalata qorshe –falgabad doon ah, oo lagu saleeyay qodobo-kulan oo dhab ah ,oo leh wax walbo oo gacan ka geysanaya gaarista go'aan dhaxal gal ah.

Qodobada-kulan iyo mawaadiicda ay ku salaysanyihii waa in loo diraa xubnaha ka qeyb galaya kulanka inta anaan la iskugu imaan kulanka., waxaa si weyn loo door bidaa in lagu wadda heshiyo kulanka koowaad ka hor ama guddahiisa jantuus kulameed sannadka oo dhan ah. Xubnaha oo dhan ma soo xaadiri karaan dhamaan kulamadda. Laakin waxaa loo baahan yahay in maqnaashaha xubin ka maqnaado kulan ama laba in si dhab ah loogu xaliyo xeradda iyo xeendaabka awooda Maareeyaha (mowduuca Gudoominta Kulamadda waxaa ku faah faahin doonaa Cutubka 12^{aad} ee tusmahaan).

C. Keydinta Diiwaanadda iyo Xogta

Diiwaanadda howlahii laga soo gudbay, qoraal-kulameedka kulamadii la soo dhaafay, war bixinada la xiriira Guddiga, Howl-qeexaha Guddiga, iyo qoraaladda la midka ah. Waxaa loo adeegsadaa sidii loo gaari lahaa go'aan xog-ogaal ah. Guddiga wuxuu u baahan karaa in uu sameestoxog-keydiye , ay ku keydsadaan una maareeyaan xogta ku saabsan xubnahiisa iyo dadweynaha ay howshooda raadka ku rebeyso. Guud ahaan ,Maareeyaha waa in uu u ergeyaa howsha keydinta diiwaanadda iyo xogta xubin ka tirsan Guddiga oo xogheyn loo magacaabo.

Sidee ahaataba, waa mas'uuliyadda Maareeyaha , ku dhiiri gelinta ama ku geesinimo gelinta xubnaha, in ay xogta ay heystaan si hal abuur leh u adeegsadaan si ay sare ugu qaadan ujeedooyinka Guddiga.

D. Howl-gelinta Xubnaha Guddiga

Koox ahaan ayee u shaqeeyaan Xubnaha Guddiga marka ay qorsheynayaan howlahooda, mararka kale, xubin walba waxay mas'uul ka noqotaa shaqo gaar ah. Labada jeerba, maareeyaha waa in uu gacan ka siiyaa xubnaha sidii ay u heli lahaayeen ilaha- dhaqaale ay u baahan yihiin, iyo guud ahaan in uu ka kaalmeeyo sidii howlahooda iyo balanqaad yadooda u fulin lahaayeen. Howshaan- gacan siinta ah- waxay u baahan tahay , karti hogaamineed, dhiirigelineed, howl-ergay, iyo Isgaarsiin/ wada – xiriir. Sidoo kale waxay u baahan tahay xirfada garashada hoss u dhaca howl-qabadka iyo qaadista talaabooyin toosineed.

Maareeyaha waa in u ahaadaa tusaale lagu daysado dhan walba siiba fulinta waajib – howleedka si dhab ah oo leex leexad ku jirin.

E. Qiimeynta iyo ka war bixinta Natijadda wax-qabadka Guddiga.

Guddiga waa in uu natijo soo saaraa, haddii ay tahay jilid wanaagsan oo la jila dhacdo, mushkilad xal loo helo,ama howl in la jadwaleeyo; Maareeyaha waa in uu hubiyaa in Natijjooyinka la qiimeyay in lagu eegay ama lagu qiimeyay ujeedooyinka tayo ilaalinta iyo xog –celinta.madaama , waqtiga iyo ilaha dhaqaale ay ka mid yihiin qeyb ka mid ah howsha qorshaha aan kor uga soo hadalnay , waa in la qiimeeyaa.

Xaqiqadii, wax-qabadka Maareeyaha iyo Xubnaha Guddiga waa in la qiimeyaa si ay gacan uga geystaan horumarinta howl-qabadka mustaqbalka.

Marar badan, waa in warbixinta natijadda howsha loo gudbiyo Madaxda sare ee Ururka. Sidaa darteeda, Maareeyha waa in uu agaasimaa howsha diyaarinta warbixinta iyo in uu hubiyo in warbixinta ay si dhab ah uga tarjumeysa aragtiyadda iyo wax-qabadka dhabta ah ee xubnaha oo dhan. War bixinta waa in ay si cad ugu adeegtaa sababta loo qoray, haddii ujeedooyinka guddiga si guul leh lagu gaaray iyo haddii ay talo ka bixineysa howlo dheeraad ah ee loo baahaan yahay in mustaqbalka la qabto. Jeedinta warbixnta , waxay masuuliyadiisa koowaad yahay Maareeyaha Guddiga.

II. Xuduudaha

Maareeyaha Guddiga waa in uu heystaa qeexid cad ee wajibaadkiisa shaqo, baaxadda, iyo xuduudaha awoodiisa guddiga dhexdiisa. Guud ahaan, maareeyaha ma sameyn karo wax yaabaha soo socda.

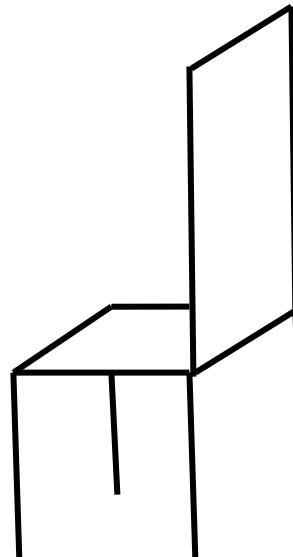
- a. Magaacabidda xubno cusub iyadoo ogolaansho laga helin Madaxda Sare Ururka.
- b. Ka saarida xubin ka mid ah Xubnaha Guddiga ayadoon la tashi hore lala sameyn Madaxda Sare Ururka.
- c. Dhex gelinta Ururka balanqaad adag, waqtii dheer ah, maaliyadeed, ama
- d. Ka weycinta Ururka siyaasadihiisa , xeerarkiisa, iyo qawaaniintiisa.

III. Liis – war bixineedka wax-qabadka Maareeyaha Guddiga.

Maareeya yaasha Guddiyadda waxay adeegsan karaan liiskaan war bixineed si ay u qiimeyaan wax-qabadkooda.

Isweydii in aad sameysid iyo in kale	Haa	Maya
1. Si wax tar leh ma ula xiriirtaa xubnaha guddiga.	[ ]	[ ]
2. Si laab furan ma u dhageysataa aragtida xubnaha guddiga.	[ ]	[ ]
3. Mudnaan ma siisaa dareenkooda mana dhiirigelisaa	[ ]	[ ]
4. Adigoonkoon xukun maroorsaneyin ma maamushaa.	[ ]	[ ]
5. Ma taqaan mana dhaqan gelisaa xeerarka barlamaanadda.	[ ]	[ ]
6. Afkaar cusub ma keenta la xiriirta howsha guddiga.	[ ]	[ ]
7. Ma fahantaa xiriirka la dhaqanka dadka.	[ ]	[ ]
8. Ma taqaan goobta mowduuca guddiga	[ ]	[ ]
9. Ma u fekertaa mana u dhaqanta si waafaqsan ujeedooyinka Guddiga	[ ]	[ ]
10. Ma abuurta jawi ku wanaagsan fal qabad iyo shaqo.	[ ]	[ ]
11. Si cad ma u fahantaa kaalinta shaqaalaha gar gaarka .	[ ]	[ ]

Isa sii 1 dhibic jawaab kasto oo HAA ah, iyo 0 jawaab kasta oo ah NO. dhibcah 10 – 11 waa aad u fiican, 8-9 fiican, 7- 8 waa dhex dhexaad. Dhibcaha 6 iyo wixii ka hooseeya ma ah mid la aqbali karo in Maareeyo Guddi uu noqdo. Diirada saar horumarinta meelaha liita, , kabi ku celi liiska-warbixnta saddex bil kadib in aad u dagashid horumarkaaga.

Maareeye Guddi**Saameenta Leh**

- Wuu tashadaa inta uusan talaabo qaadin
- Wuu Laba labaya inta uusan xukun gaarin
- Talaabo ayuu qaadaa marka ay ku haboontahay
- Dood ayuu furaa asigoon majaraha doodaa jeedinin
- Si doonis leh ayuu u qaataa xog celinta
- Dhaliishiisa wuu wanaajiyaa
- Xukun hore la'aan ayuu aqbalaa afkaarta cusub
- Wuu ku war geliyaa xubnaha waxa uu magacooda ku qabtay.

Weydiimo

1. Sidee u kala duwan yihiin gudoominta guddi iyo gudoominta kulan?
2. Maxay tahay tixgelinta weyn waxa uu siinayo Maareeyaha Guddiga marka uu gudbinaayo warbixinta howlaha guddiga?

Leyli Guud

Waxaad tahay Maareeyaha cusub ee Guddiga Qorsheynta ee ururkaaga Islaamiga ah. Guddiga wuxuu ka kooban yahay todoba xubnood oo xubnahii qadiimiga ah. Guddigaan wuxuu ka doodayaa qorhsha xilliga fog, hagaya qorshe howl sannadeedka. Wuxuu qiimeynayaa wax-qabadka, iyo guud ahaa, wuxuu ka talo bixinayaa arrimaha siyaasada Ururka, guddiga wuxuu go'aamiyay in uu di hagaajin ku sameeyo hanaanka shaqadiisa, iyo in uu noqdo mid aad ugu muuqda xubnahiisa, wuxuu kaloo doonayaa in uu baaro wax qabadka haatan jira, iyo in uu dejiyo istaraajiiyadda horumarinta Ururka.

1. Waraaq gaaban oo aad ugu muujineysid xubnaha guddiga qorshahaaga gaarista ujeedooyinka guddiga.
2. Qor jawaab gaaban ee laga yaabo in ay kaaga timaado xubnaha waaweyn .
3. Liis geli waraaq rasmiga ee muhimka ah, tixraacyadda, iyo wiwaanadda oo aad u baahanasid in aad adeegsa tid marka xaaladaan la joogo.
4. Deji jantuus si aad u daba gashid horumarka guddiga howlahiisa ay sameynayaan sannadka gudahiis.

Cutubka 20^{aad}

Sidee u diyaarin laheed Kulan

- I. Ujeedooyinka Kulan
  - II. Qorshe dejye ahaan, Kaalintaada.
    - A. Hogaan iyo Maareyn
    - B. Xakameynta maaliyadeed
  - III. Aasaaska kulan wax tar leh
    - A. Ujeedada
    - B. Jawiga kulanka
    - C. Waqtiga
    - D. Gudoonka
    - E. Ka qeyb galayaasha
    - F. Waajib-shaquo
    - G. Go'aannada
    - H. Qeybta
    - I. Lama filaanadda
  - IV. Horumarinda qodoba-kulameedka
  - V. Waanooyin kala duwan
  - VI. Liis warbixineed ka diyaarinta kulan
-

Ujeedooyinka wax-barasho

Marka aad dhameysid aqriska cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida curiya-yaasha kala duwan ee kulan wanaagsan
- Diyaarinta qorshe kulameed leh ujeedo go'an
- Diyaarinta kulan wax tar leh
- Gaarista kulan diyaarin heerka guushiisa ka sara marto guusha caadiga

I. Ujeeddadda Kulan

Kulan kooxeedyadda waxay kaalin mug leh kaga jiraan wax-qabadka Ururka.kulanka wuxuu dareensiyyaa xubnaha lahaansho iyo in ay qadarin leeyihiiin, wuxuu siiyaa fursad ay kaga qeyb qaataan wax qabadka ururka, iyo howsha baahinta xogta. Faa'iidooyinka uu kulanka leeyahay waxaa bar bar yaal khasaarooyin, in yar oo ka mid ah ka qeyb gala yaasha ayaa gacan dhab ah ka geysta kulanka, inta badan waxay yimaadaan iyagoon wax diyaar gorow ah soo sameyn. Dooda marka waxay u janjeersataa dhan ka fog ujeeddadda kulanka.

Kulamadda – aan la diyaarin – waxay qaataan waqtii badan , waxayna fursad siiyaan dadka ama qofka aftahanka ah , kaaso laga yaabo in uusan sheegin feker wanaagsan ama faalo fiican.Niyad ahaan, dadka waxay kulamadda u soo xaadiraan in ay gaaraan dantooda khaaska ah, waxaa laga yaabaa in ay in ay rumeysan sababta loo kulmaya, sidaa darteed ka shaqeynta arrimaahaas raali aye ka noqonayaan, ama waxay la tahay in Ururka u adeegayo danahooda khaaska ah. Danaha khaaska waxaa tusaale u ahaan kara: dadka raadinaya wehel ama asxaab , iyo dareenkooda lahaanshadda in ay dherjiyaan.

Garashada sababta ay dadka u soo xaadirayaan kulan waxay gacan ka geysaneysaa qorsheynta wanaagsan ee kulanka.iyo u xil saaridda waajib ku haboon ka qeyb gala yaasha la filayo in ay kulanka xubno ka noqdaan. Kulanka haddii usan baahidda iyo danta ka qeybkala yaasha buuxineynin qaar ka mid ay iskaga tagaay, sidoo kale haddii howsha kulanka u xil saaran yahay ay tahay mid ka sareysa kartidooda wax qabad.

Baaxadda kulamaday way kala duwan tahay , waxaa jira kulamo, baaxad yar , dhex dhexaad, iyo kuwo baaxad weyn. Mar walba waxaa jira afar ujeedo ee loo qabto kulamadda:

1. In Go'aan la gaaro
2. In xog la faafiyo
3. In sare loo qaado xiriirka dadka ka dhixeeeya, iyo
4. In dadka how-qabadka lagu dhiiri gelio

Baaxadda iyo ujeeddadda waa is dab yaal ama way isla saan qaadaan. Tusaale ahaan: inta weyninka baaxada kulanka la eg-yahay ayee goi'aan gaarista adkaanteeda la egtahay. Ka qeyb gal ka dadka faraha badan ma aha mar walba mid talo wax ku ool ah ka soo baxdo. Laakin waxay gacan ka geysataa dhalinta dareenka midnimo , iyo waxay dhiiri gelisaa ka qeyb gala yaasha.

II. Kaalinta qorshe dejiyaha

Dejinta qorshe kulameed mira dhal ah, wuxuu u baahan yahay raacista ama ku dhaqanka istiraatijiyyaddaha iyo xeerarka aasaasiga ah ee qorsheynta ee dhacdo kasta lagu dabaqi karo. Qorsheynta wanaagsan waxay kala saartaa guusha iyo guul darrada.

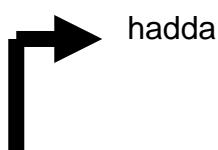
A. Hogaan iyo Maareyn

Diyaarinta kulan wax ku ool ah waxay innooga baahan tahay in aan lahaano karti hogaa mineed iyo xirfad maamul. Talaabada koowaada- sida caadiga ah- waa magacaabista guddi qorshe u dejija dhacdooyinka taagan. Waan in aan dhaqan gelinaa hogaan wax tar leh marka aan howl gelineyno xubnaha guddiga iyo shaqaalaha shaqeeyya, si ay koox ahaan ugu shaqeyn lahaayeen iyo si ay u qaataan kaalintooda wax qabad. Sidey ahaataba, meelaha gaarka uusan guddiga u heli Karin hanta iyo awood shaqo, waa in aan garanaa sida aan Ururka uga heli laheen ila-dhaqaale fulin kara.

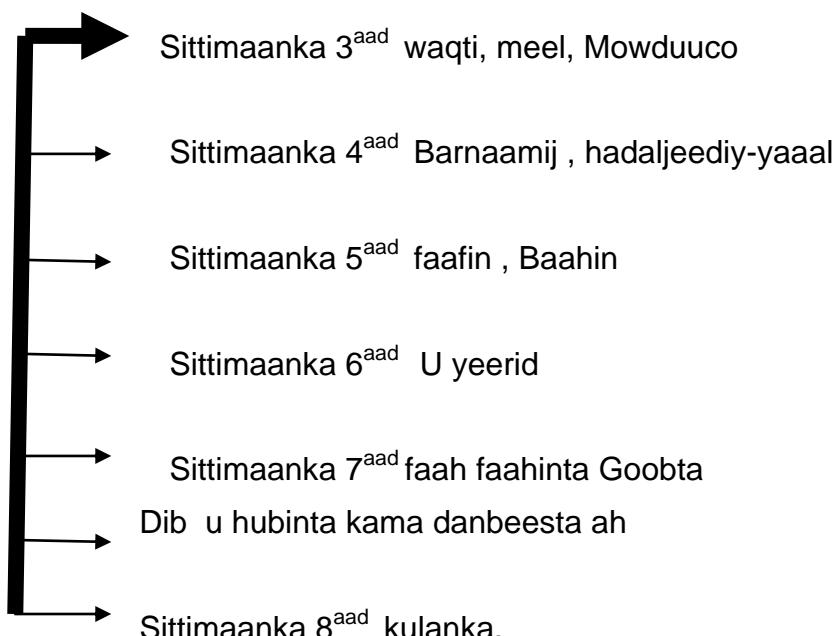
Qaabka ugu fudud ee qorsheyn lagu bilaabi karo waa adeegsiga waxa loo yaqaan hanaank qorshe –mudeysan. Qaab ka mid ah qaababka hanaanka qorshe-mudeysan waa in la sawiro

xariiq-waqtiyed u dhexeeysa xilliga la joogo iyo waqtiga dhacdada.ka dibna tusmooyin u samee dhamaan wax loo baahan yahay in ay qabsoomaan. Iyo waqtiga , iyo hakadka ku haboon.

Maalinta koowaad

Sitimaanka 2

Haddii aynu nahay kulanka qorsheeye-yaal, waa in aan karti u yeelanaa in aan u jeedin ama u ban dhigi karno, qorshaha iyo missaniyaddiisa Madaxda Sare ee ogolaansha loogaga baahn yahay. Madaxdana waa in ay go,aanka gaaraan xilliga dhabta ah ee loo baahan yahay. Haddii kulanka lagu qabanaayo meel ka baxsan magaalaada Ururka Degan yahay, waa in aan abuurnaa ama dejinaa xeerar ku saabsan kormeerka goobta kulanka iyo diyaarinta degaanka xubnaha kulanka ka soo qeyb galaya. Waana in aan kaalmeysanaa bulshadda degaanka lagu qabanayo kulanka.

Intaa waxaa dheer, waan aan ka hortagnaa ama yareenaa dhibaatooyinka dhaca dhamaandaka kulamadda.

B. Xakameynta Maaliyadeed

Madaama hantida maaliyadeed ee aan heysano ay tahay kalsoonadda ALLAH iyo taageeradda xubnaheen. Waa in aan doonaa in kulamadeena ku qabsoomaan qarashka / lacagta ugu yare ee suura galka ah. Qarashka intiisa badan wuxuu ku baxaa safaradda, degaanka, goobta kulanka, cunnadda, daabacaada waraaqaha, iyo waaraqo dirista. Xaalada walba waa in aan ku gor gortanaa in waxa aad dooneyno ku helnaa qarashka ama sicirka ugu yar iyo tayadda ugu wanaagsan aan dooneyno. waa in aan daaha ka qaadno qarashka daahsoon ee wax walbo aan adeegsaneyno. Gaar ahaan sicirka liiska cuntadda marka aan ku gor gortameyno. waa in aan kala ogaanaa waxa gor gortanka gala iyo waxa kale ee qandaraaska ka mid ah, sidoo kale waa in aan ogaan ciqaabta ay leedahay jebinta heshiiska la galay. waa in aan keydsanaa Boonooyinka safarka iyo dhamaan qoraaladda ka horeeya kulanka. sidaanaa waxay lama huraan u tahay yareynta dooda ay gelyaan hoteladda jiifka iyo cunnadda qaabka lacag bixinta.

Si aan mustaqbalka ugu qorsheyno , waa in aan habeyno qiima sheeg daabacan oo lagu qoro buuga xayesiinta kulanka, sidoo kalena la qeybiyo qoraalo qiimaha iyo qodobadda kulanka ku qoran yihiin.

Waa in aan hormarinaa hanaan war-gelineed ee qarashkeedu yar yahay, si loogu gudbiyo xogta ay u baahan yihiin ka soo qeyb galayaasha, innagoo adeegsaneyna wadda ugu haboon ee lagu gaarsiin karo fariinta. Si ay fariinta waqtii hore u gaarto ka soo qeyb galayaasha waa in aan waqtii ku filan u qoondeena howsha fariin dirista, adeegsanaa boosta ugu wanaagsan. (xilliga kitaabka la qorayey lama adeegsan jirin hanaanka E-mail-ka.)

Waxaa mar walba jira dad daqiqadaha ugu dambeeyaa liiska ka soo qeyb galka iska tira, sidaa darteed waan in uu jiraa hanaan fudud oo deg deg ah ee hanta celineed. Arrinkaa hanta celinta deg deg ah waxay badbaadineysaa waqtii badan, sidoo kale waxay summacad u yeeleysa cidda kulanka qabaneysa iyadoo saameen wanaagsan ku yeelaneysa ka soo qeyb galka kulamadda dambe.

Waa in aan maanka ku heynaa in kulanka caymis u baahan yahay sidaa darteed waa in aan caymis gelinaa kulanka si dhibaatooyinka la soo gudboonaado gacan looga siyo , sida khasaarahay ay dhaliyaan baaqashadda ka qeyb galayaasha.

III. Aasaaska kulamadda saameenta leh

A. Ujeedo

Waa in si toos ah diirada loo saaraa ujeedooyinka kulanka. Qodobo-shireed qoran in marka hore la qeybiyaa, xilliga kulanka uu dhamaadka yahay waa in dood furan la furaa, su'aalaha iyo doodaha aan xiriirka la lahayn ujeedada kulanka waa in dib loo dhigaa ilaa laga gaarayo waqtiga dooda furan.

B. Jawiga Kulanka

Diyaarinta muqaalka goobta ama qolka kulanka waxay lama huraan u tahay guusha kulanka, goobta ama qolka kulanka waa in ku haboonaataa tiradda ka qeyb gala-yaasha la filayo in ay soo yimaadaan kulanka. Goobta ama qolka waa in ayan six ad-dhaaf ah u weynaan, six ad-dhaafna u yaraan. inkastoo, caqli gal tahay, goobta ama qolka kulamada

dhiiri gelinta leh lagu qabanayo in ay ahaato meel xoogaa yaraan xigeen ah, madaama, isku dhawaan shaha fadhiga dadka kul-maya uu gacan ka geeyhanaayo mideynta dareenka midnimo ee ka dhexeeya ka qeyb galayaasha. Heer-kulka hawadda qolka waa in noqdo mid raaxo leh, goobta ama qolka iftiin wanaagsan uu lahaado. Gaar ahaan kulanka haddii laga sugayo in go'aan lagu gaaro.

Hagaajinta fadhiga waa muhiim, hadal jeediye hor taagan safaf dad ah waxay u dhowdahay in ay abuuraan xeendaab nafsadeed u dhexeeya hadal jeediyyaha iyo dhageystaha.

Waa in aan yareenaa arrinkani, goor kasta ay suuro gal tahay, madaama, ay yareyneysa ka qeyb galka. Goobta ama qolka waa in uu ka caaganaadaa wax-yaabaha ka weycinaya kulanka ujeedooyinkiisa sida, buuqa xad dhaafka ah, ama qurxinta aan habooneyn.

Xittaa, haddii aynaan ogeyn tiradda dhabta ah ee imaaneysa kulanka, waa in aqoonteenaa iyo khibradeena adeegsanaa si aan u xulano tiradda ku haboon goobta kulanka. Waxaa jira qaabab fara badan oo loo habeeyo fadhiga kulamadda, sida: qaabka masraxa, qaabka fasalada wax barasho, qaabka qolalka shir-weynaha. Si aad u ilaalisid raaxada ka qeyb gala yaasha, kulnak ka hor, hubi cod-baahiyaha, iftiinka/ileyska, heer kulka qolka. U hagaaji qolka ciriiriga ah meel banana la maro.

C. Waqtii

Waa muhiim in kulanka aad waqtiga loogu tala galay bilowdid, si aad u heshid qodobada kulanka, iyo in waqtigii loogu tala galay ku gaba gabeysid kulanka. Arrinkaan wuxuu kulanka ku kor dhinaa muqaal habeysan, waxayna ku reebaysaa ka qeyb gala yaasha aragtii wanaagsan. Waxay gacan ka geysaneysaa in ay howsha kulanka u fusho hanaan wax tar leh oo baheysan. Ha u ogolaan in dooda ka majaro habaabto ujeeda kulanka, bulsheynta ama sheykeesiga waxay dhici kartaa keliya marka kulanka xirmo.

D. Gudoonka

Haddii la doonayo in gudoonka kulaka si wanaagsan u maareeyo kulanka , waa in si wanaagsan loo qeexaa awooda gudoonka , waa in la eegaa sharuudaha shaqo iyo shahaadooyinka aqooneed ee gudoomiyaha maarka kulanka loo xulayo guddoomiyeye, lanna hubiyaa in ay ka jaawaabi karto baahidda guddoon ee kulanka. Arrinkaan waxay gacan weyn ka geysaneysaa in la ogolaado lanna aqoonsado awooda gudoonka kulanka. Guddoomiyaha waxaa loogaga baahan yahay in uu muqaalkiisa iyo hanaankiisa hadaljeedinta ay ahaato mid soo jiidasho leh. Waana in uu dhex dhixaad ka ahaado marka ay timaado in laga doodo qodobo la isku maan dhaafsan yahay. Waa inuu u hagaa fekerka kooxda dhanka qodobada shirka.yuusan oran “ haye , maxaynu qabanaa aye idinla tahay?” si dhab ah ha soo koobo fursaddaha iyo wax-yaabaha is doorin kara inta aad weydiin laheed weydiintaas oo kale .

E. Ka Qeyb Galka

Ka qeyb galka waa waxa ugu muhimsan kulanka. Kulanka wuxuu isku beddalayaa meel lagu caajiso haddii hadaljeedinta oo idil iyo barnaamijka uu la wareego qof keliya.si ay dadka oo dhan ama badankooda ay uga qeyb qaataan howsha kulanka horey u qorshee waqtiga iyo qodobadda kulanka ,kanna codso dad kala duwan in ay jeediyaan qodobo kala duwan.

Ka qeyb gelinta ka qeyb galayaasha howlaaha kulanka waxay dhistaa , isla markaana ilaalisaa firfircoonidda iyo xamaasadda kooxda.haddii aan dareensiino in ay yihii qeyb ka mid ah kulanka waxa uu diiradda saarayo, waxaa kor u kacaya naiyadooda iyo ogolaanshahooda waajib/howleedka kulanka. adeegso wax kasto oo wanaagsan oo fur furaya kana dhigaya qofka xishoodka badan in uu ka qeyb qaato howlaha kulan.ka qeyb gelinta dadka aamusan waxaa ay dhalin kartaa in afkaar hal abuur leh ay soo ban dhigaan, wuxuuna suura gelinayaa in kulanka uu ku furmo jawi saaxiibtinimo. Haddaba, si loo ilaaliyo jawigaa saaxiibtinimo, waa in kaarar magac-yadda ka qeyb kala yaasha ku qoran yihii la sameeyo, lagana codsado in ay xirtaan inta golaha shirka la joogo.

F. Waajib – shaqo

Kulanka wax tarka leh waa in lagu soo gunnaanadaa isku xil saarid waajib shaqo. Waajibkaan wuxuu ahaan karaa mid guud sida “ ka sii feker qodobkaan inta aad aqalkaaga u sii socotid” ama wuxuu noqon karaa mid gaar ah sida “ saddexdiina baaris ku sameeya qodobkaan, kana soo gudbiya qoraal-qabyo usbuucaan dhamaadkiisa.” Kulanka aan xal ama go’aan ka soo bixin ama ka qeyb galayaasha u furin waddada ka qeyb qaadashadda xalinta mashaakilaadka , xilliga fog, niyad jab ayuu abuuraa. Marka aan waajib-shaqo u xil saareyno qof, waa in aan maanka ku haynaa masaalixda iyo kartida kala duwan ay leeyihii ka qeyb gala yaasha. Adeegso liis qiimeyn oo si wanaagsan loo diyaariyay dhamaadka kulanka si aad u heshid xog celinta iyo faallooyinka ka qeyb galayaasha.arrinkaan wuxuu sare u qaadayaa dareenka ka qeyb gala yaasha. Wuxuu cadeynayaa ama daaha ka qaadayaa gafafka la galay,si mustaqbalka looga digtoonaado.

G. Go’aanadda

Fadhi walba ee go’aan lagu gaarayo ee kulanka ka mid aah waa in si wanaagsan loo qaabeeeyaa. Waa in aan goor hore si fiican uga fekernaa fursadaha iyo baddeladda suuro galka ah . waana in doodaheena ku jeedino fursadahaas jira sidaan uga faa’ideysan la heyn.waa in aan yareenaa in aan is weydiino weydiinta ah, “ maxaad maleyneysaa ” .

Waxaa jira dhoor wado oo saameen leh oo lagu hanan karo afkaarta la xiriirta mowduuca ee ka qeyb gala yaasha waa in laga ilaaliyaa mowduuca kulanka in laga wareejiyo jidkiisa ama la geliyo dood aan xiriir la lahay.

Tusaale ahaan: waxaa weydiisan karnaa ka qeyb gala yaasha in ay ra'yigooda ka soo jeediyaan fursad ka mid fursadaha jira ama ay sheegan sababta ay fursad ka mid ah fursadaha u dooranayaan.diyaar garowga hore waa furaha, kulan leh natijjo micno le oo dhameystir an.

H. Midnimo / Isku duubni

Isku duubnida kulanka wuxuu gacan ka geysanayaa u dhaqaajinta howsha kulanka dhanka ujeedooyinkiisa. Gudoomiyaha wanaagsan wuxuu dadaal badan geliyaa sidii uu u ilaalin lahaa midnimadda ama isku duubnidda kulanka mar walba isagoo arrinkaan u maraya

xoojinta ku dhaqanka qodobadda xeerka , isla markaana dhiiri gelinaya goob jooga yaasha.kulanka waa in laga ilaaliyo in uu dhamaado iyadoo dadka kala qeybsan yihii, ama carraysan yihii.

Inta baadan, aqrinta feejignaanta leh ee muqaalka iyo wajiga qofka, waxaa laga qiimeyn karaa ama laga ogaan karaa dareenkiisa guddaha ama hoose.mararka qaar, sheekadda gaaban, kaftanka , ama xikmad ku soo aroortay xadiiska Nabiga NNKH waxay sahashaa in daareenki kala qeybsamay dib la iskugu soo celiyo. Ama loo mideeyo. Xusuusinta ujeedooyinka islaamiga ah ee Ururka ka leeyahay kulanka wax weyn aye ka tartaa mideynta dareenka goobjooga yaasha.kulanka in loo qeybiyo kooxo yar yar loona magacaabo koox walba af-hayan waxay fududeysaa isku duubnidda kulanka. waa in dadaal dheer lagu bixiyo sidii loogu celin lahaa goobjoog yaasha goobta kulanka ilaa laga gaaro dhamaadka.

Guud ahaan, gudoon ahaan , iyo ka qeyb qaate ahaan, waa in dareenkeena dheeli tirnaadaa, mar walbana aan muujinaa aragt wax dhista, arragtida wax dumiska ah waxay ka carraysiisaa qof-walba. Haddii kulanka yahay mid dheer, waa in aan sinaa waqt ni nasasho dadka. Waa in aan dadaal badan lagu bixiyo sidii loo abuuri lahaa dareen iyo ulajeedo mideysan oo ka dhexeesa ka qeyb galayaasha kulanka. muddo ka dib, Adeegso qalabka isgaarsiinta – sida taleefoon, e-mail , iwm.- si aad u heshid afkaartooda.

I. Lama filaanadda

Waxaa jira mar walba arrimo lama filaan ah oo dhaca. Si kasta oo qorshe wanaagsan loo dejiyo. Tusaale : kulanka marka la furi rabo waxaa la ogaadaa in qalabka maqalka iyo muqaal la keynin ama uusan shaqeyneenin. In uu baaqday – daruuf darteed – qofkii furi lahaa kulanka, waxaa dhacay is afgarshowa la xiriira diyaarinta Hotelka jiifka sidaa darteed qolol ku filan xubnaha kulanka u yimid ma jiro. Cimiladda ayaa xumaatay , sidaa darteed howlo badan ayaa qaboomi waayay, goobta baaxadeeda oo yaraatey iwm. Waan in laga hortagaa inta la karo arrimahaan, iyadoo la adeegsanaayo qorshe yaal badal ah .

IV. Horumarinta Qodoba –kulameedka kulanka

Waa in aan qorshe u dejinaa kulamadeena si aan uga faa'iideysano dadaalka nay bixinayaan ka qeyb galayaasha. Arrinkaan waxay u baahan tahay in hore loo diyaariyo qodobada kulanka, waana in ay ka yaraan wax badan waqtiga shirka , kana badan oo ay qodobada is ciriirin.waxaa haboon in goor hore hashiis laga gaaro waqtiga qodob walba laga doodayo si kulanka u guuleysto. Qodobo-shireedka waa in ay ka mid noqdaan qodobo u baahan wada-tashi, lagana saaro qodobadda qof qura uu go'aan ka gaari karo. Qodobadda ugu xiisaha badan dib u dhig , laakin waqtii ku filan ee looga doodi karo sii. Qodobada gaar ka doodistooda waxay soo gabaga gabeynayaan kulanka. waayoo waxay caajis gelinaya oo ay tamarta ka luminayaan ka qeyb gala yaasha.nidaami ama si caqli gal ah isgu xiriiri qodobo-kulameedka kulanka , tiradoodana ha koobnaato. U qoondee qodobada adag ee la isku maan dhaafsan yahay. Wadada ugu wacan ee jaantuus kulanka loogu dejin karo waa: qeybinta waqtiyadda salaada iyo raashinka, ka dibna u dhexeesii kal fadhi 90daqiqadood ah laba waqtii kasto oo salaad tukasho , iyo raashin qaadasho ah . magacow waqtii ilaaliye gacan kaa sii sidii aad ugu ogaan laheed waqtiga ku baxa qodob walba.sii waqtii qoto dheer oo ku filan

ka doodista qodobadda kulanka. reeb waqtii furan ee lagu sameeyo maan dhalaalis. si loo helo afkaar halbuur leh oo gacan ka geysata ka hor taga mashaakilaadka dhici kara mustaqbalka.

Tusaale: Qodoba-kulameed

1. Sii wadid shaqo.
  - 1.1 ansaxinta qodobo kulameedka
  - 1.2 qoraal-shireedka kulankii ugu dambeeyay
  - 1.3 dib u hubinta go'aanaddii kulankii ugu dambeeyay
  - 1.4 war-bixinadda xubnaha
2. shaqo cusub
  - 2.1 bayaanka himiladda
  - 2.2 hal beega wax-qabadka
  - 2.3 qorshe –howleed iyo misaaniyadda
3. shaqooyin kale
4. kulanka xiga , Taariikhda, iyo qodoba-kulameedka.

Marka la war-gelinaayo kulan walba, waa in ay helaan ka qeyb galaya yaasha qodobo-kulameedka kulanka oo faah faahsan iyo qoraal-shireedka kulankii ugu dambeeyay. Ka codso in ay aqriyaan oo ay fahmaan mowduuca kulanka. wedii haddi ay jiraan weydiimo ay doonayaan in loo faah faahiyo oo l;a xiriira qoraal-shireedka kulankii ugu daambeeyay. Ha ansixiyaan qoraal shireedkii kulankii ugu daambeeyay inta aan loo gudbin ama horey loogu galin kulanka cusub.

V. waanooyin kala duwan

1. inta aadan isku diwwan gelin ama kireysan hotel-jeef iyo cuno-(degaan),marka aqri tusaha hotelada ee magaladda aad dooneysid , inta badan waxaa la helaa Maktabadaha caamka ah.
2. Qaabka ugu wanaagsan ee lagu qiimeeyo adeega wanaagsanee hoteladda, waa nadaafadda qolka, dhererka waqtiga is diiwaan gelinta, iyo tayadda cuntada maqaayadda hotelka.
3. Tixgelinta ugu sareysa waxaa la siiya , marka qol la xulanayo baaxadda qolka.
4. Fadhiga ugu wanaagsan ee goobta shirka loo qaabeyo waa hanaanka shir weynaha.
5. Wax-yaabaha in la daabaco u baahan waa in mar hore la daabacaa , si haddi gaf loo arko in dib loogyu daabaco kulanka ka hor.
6. Kulamadda leh kal fadhiyo isku mar ah ama is bar bar socda, waa in nasasho shah loo jadwaleeyo hal waqtii.

VI. Liiska war bixinta ee diyaarinta kulan

Wax-yaabahaan soo socda waa in la hubiyaa , lana tijaabiyyaa inta aan kulanka la bilaabin.

(sidoo kale weydii haddii goobta kulanka ay leedahay liis war bixineed khaas ah, la xiriira tilmaamo khaas ah uu leeyahay goobta shirka.)

Qodobka	Mas'uulka	waqtiga kama dambeysta	faallo
Qolka kulanka	-----	-----	-----
Kuraasta	-----	-----	-----
Miisaska	-----	-----	-----
Weelka qashinka	-----	-----	-----
Qalin-qore	-----	-----	-----
Xusuus qor	-----	-----	-----
Kararka magaca	-----	-----	-----
Cuno/cabid fudud	-----	-----	-----
Saxiixa	-----	-----	-----
Qalabka hadaljeedinta			
Miiska hadalk-jeeninta	-----	-----	-----
Shaashadaha/daahyadda	-----	-----	-----
Iftiimiye/ muujiyaha	-----	-----	-----
Guluubyo dheeri ah	-----	-----	-----
Fiirooyinka taleefoonka	-----	-----	-----
Sabuurada / tilmaamaha	-----	-----	-----
Biyaha miiska hadal-jeedinta	-----	-----	-----
Jaantuuska goobta			

Goobta qalabka
 Qalabka dab demiska
 ilinka bixida deg dega
 makiinada wax laga gato
 goobta saxiixa
 qolalka Musqulaha

Diyaarinta dhageeste/daawade

Maqalka
 Heer kulaka qolka
 Banaan haboon
 Meel dharka la surto.
 Xusuus qoradda ka qayb gala yaasha
 Kuuraasta warfidyenadda iyo Martidda
 Salaadaha/caruur ilaalinta
 Hadal jeediyaha
 Casumaada
 Waqtiga go'an /goobta
 Ujeedada iyo mowduuca
 Nooca dhageystaha
 Barnaamij faah faahsan
 Shir gudoonka ama dood qeybiyaha
 Kartida maqal iyo muuqaal
 Gaadiidka
 Cunnadda iyo degaanka
 Qarash celin
 Codsi qoraal kooban

Mar walbo aad aragtid kulan guuleystay waa in aan maleysaa in diyaar aad u weyn in la geliyay. Kulamadda wanaagsan si lama filaan ah uma dhacaan.

Qaban qaabiya yaasha: nus darsan qaab ee kulan loo bur buriyo

1. Ha ogeysiin qofna mowduuca shirka loogaga hadlayo. (waxaa laga yaabaa in ay xog la yimaadaan oo ay ugu tala galayn in ay si caqli gal ah ugu falan qeeyaan qodobada dooda.)
2. Wargelinta in kulan la qabanayo dir bilo ka hor. (ka qeyb galayaasha waxay is tusayaan in waqtii badan heystaan, waxaaba laga yaabaa in ay iska hilamaamaan.) Ama war-geli saacado yar ka hor kulanka, adigoo war gelinta u marsiinaya xubin aan wax war ah ka hayn kulanka.
3. Ku dhawaaq in kulanka bilaaban doono waqtii uun. (waxaa mar marsiin u helaya dadka ka soo dib dhaca kulanka , iyagoo ka faa'iideysanaya waqtiga mugdiga ku jira, imaatin kooda wuxuu qalalaaso gelinaya kulanka , waxay dalbanayaan in wixii dhaafay dib loogu soo celiyo).
4. Mowduuca kulaanka ma la daraasayn, mana la diyaarin weydiimaha xamaasad gelinya dooda.
5. Ha ku dhiiri gelin in qof walba uu ku feekero in talo iyo waano la weydiisanayo, , xittaa haddi kulanku yahay mid xog lagu gudbinaayo.(ka qeyb gala yaasha waxay dareemayaan in la yareestay taladooda haddi laga tago ama si qalad ah loo fasiro. Ogow arrinkaan wuxuu saameenayaa ka qey galkooda kulamadda dambe).
6. Ha wicin cid kasto aad u yeeri kartid, xittaa haddii kulanka yahay mid lagu gaarayo go'aan la xiriira siyaasadda ururka oo u baahan xog aasaas ah ee Ururka. (ogow , shirka waxaa la wareegaya dadka dibada ka yinid oo aan xog ka hayn Ururka. Waxayn saameen iyo codba ku yeelanayaan go'aanka shirka). Baddalka: haddii ujeedada tahay in wax barasho guud si loo balaariyo xogta aasaaska ah ee ka qeyb galayaasha, u yeerxubnaha hal guddi ka tirsan ama guddiyo isku mid ah ku jira, ama isku xero degaan ku nool ama meel k wada cunteeyaa.

Weydiimo

1. Maxay tahay hanaanka qorsheynta mudeysan? Sideena u shaqeysaa?
2. Muxuu shayga ugu qaalisan marka la diyaarinayo Kulamadda?
3. Maxay tahay kaalinka ay ka ciyaareyo bay'adda guul gaarista kulanka ? Tusaale bixi.
4. Midkee lama horaan u ah guusha kulanka, gudoon wax tar leh ama koox ka qeyb galayaal fir fircoo? Maxayna tahay sababta?
5. Maxay tahay ujeeda qodob-kulameed? Mar walba ma loo baahan yahay?
6. Qaab fadhigee ku haboon, kulanka gola maamulka , kulanka golaha guud, iyo kulanka dhiriiri gelinta ama wacyi gelinta.

Leyli Guud

Ururkaaga Islaamka ah ayaa wuxuu jago wanaagsan ka qabtay hanaan siyaasadeed cusub ee ka dhashay dunidda Muslimka ah, madaxa xafiiska xiriirka dadweynaha ayaa tahay, waxaad lagu weydiistay in aad raadisid ogolaanshaha dadweynaha ee jagadiinaas, waxaa go'aan ku gaartay in aan kulan u qabtid hogaamiya yaasha 300 xarun jaaliyadeed ee dalka oo dhan ka jira, waxaad dooneysa in kulanka la qabto laba week dhexdooda. Laguna qabto meel dhexe. Waxed dooneysaa in kulanka ayido jagadiinaan cusub.

1. Qore waraaq ugu yeerid kulan, oo ay ku jirto qodobo-shireedka kulanka.
2. U deji kulanka qorshe mudeysan
3. Sawir jaantuus aad ku muujineysan fadhi diyaarinta ugu wanaagsan.
4. Dib u hubi liiska war bixinta iyo faallooyinka ee lixda qodob ee ugu muhimsan.

Cutubka 21^{aad}

Sidee u Guddoomineysaa Kulan

-
- I. Kaalinta Gudoomiyaha
  - II. Xilliga weydiimadda iyo war celinta.
    - A. Maxay?
    - B. Qorsheynta xilliga weydiimaha iyo war celinta.
  - III. Qorista qoraal – shireedka
  - IV. Furaha hal abuurka
    - A. Saameenta isla falgalinda
    - B. Hal buurida fekerka
    - C. Caburinta wax sooraka cusub
  - V. Liiska qiimeynta Guud ee kulanka Guddiga.
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameysid cutubkaan, waan in aad karti u yeelataa:

- Qeexida curiya yaasha kaalinta gudoonshaha.
- Gudoominta si saameen leh kulan
- Maareynta xilliga weydiimaha iyo war celinnadda si wax tar leh.
- Hubinta in aad diiwaanaddaa saxda ah keydisid.

I. Kaalinta Gudoomiyaha

Waxaa lagaa codsaday in aad kulan gudoomisid; howlahaaga waad fulisay, qodobo-shireedka iyo wax kastoo la xiriira kulanka waad u dirtay cid walba oo ka soo qeyb galaysa kulanka. waxaa fooda loo saaran yahay bilaabashadda kulanka. talooyin ku saabsan hanaanka ugu wanaagsan ee aad ku noqon laheed gudoon saameen leh ayaa halkaan hoose ku soo gudbineynaa:

1. Marka hore hubi in qolka shirka ay ka jirto deganaasho iyo in ayan jirin wax carqaladeen kara habsami u socodka kulanka. hubi in hawo wanaagsan leeyahay qolka iyo iftiin haboon, ka dib xooga saar in aad hubisid in hanaanka loo qaabeeyay fadhiga kulanka yahay mid ku haboon tirradda iyo hadafka kulanka, qaabka fadhiga kulanka waa in ahaado mid u saamaxaya qof walba in uu arki karo cid walba oo kulanka fadhida meel kastoo ay ka fadhiyaan. Halkaan hoose waxaan tusaale ahaan ugu soo

gudbineynaa wax-yaabaha tixgelinta mudan ee gacan ka geysanaya qorsheynta nidaamka fadhiga kulan Guddi tiro yar ka kooban.

- Fadhi iska hor-jeed ah: fadhiga noocaan wuxuu kor-dhiyaa iska horimaadka. Qofka fadhiista fadhiga Gudoonka ama gudoomiyaha ka soo hor-jeeda , inta badan, marka dooda socoto Gudooniyyaha ayuu ka horyimaadaa ama la murmaa. Sidaa darte , fadhigaan fariisi qof kugu kaalmeynayo gudoominta kulanka oo aan ku bur burineynin.sidey ahaataba, waa in loo adeegsan qaabeeynta iyo diyaarinta fadhiga kulanka hanaan daneysi leh, laakin waa in aan ugu tala galnaa in uu abuuro jawi wax soo saar leh keliya.
  - Fadhi- garab siman: wuxuu adkeeyaa in is afgarasha waa dhaco, marka aad si saaxxibtinimo leh isku garab fariisisid laba ka qeyb galae ee cadaawad ka dhaxeys. Waxay yareyn kartaa is af-garansha waaga iyo is mucaaradida aan muhimka ahayn.
  - Fadhiga/ kursiga midigta gudoonka shirka: fadhigaan waxaa loo yaqaan booska ninka dhintay, qofka halkaan fadhiya inta badan lama tix geliyo, waayo gudoonka ayaa ka jeediya araga/indhaha dadka, waxay ku mashquulaan eegida gudoonka ,sidaa darteed cid xag midig eegaysa ma laha, haddii halka la fadhiisa qofka mucaaradka ah waxaa yaraaneysa fursadda uu wax ku mucaaradi kara.
2. Kulanka ku fur Qur'aan kuna soo gaba gabay duco iyo Qur'aan. Dooro Ayaadaha Qur'aanka ee taabanaya mowduuca iyo ujeedada kulanka, waayo wuxuu gacan ka geysaanaa: abuurista jawi-nafsiyeed wanaagsan, sare u qaadista diirad saarida himiladda, xusuusinta kulanka ALLAH.
  3. Si xirfad ku dheehan tahay u maaree khilaafka, doodana ku hag himiladda sare ay wada tiigsanayaan dadka is khilaafsan. Marka ay timaado isku dhac fikradeed waxaa yimaada isku dhac shaqsiyadeed / qofeed. U laabo ka qeyb gala yaasha dhex dhextaadka ah si aad u fududeysid kulanka, adeegso Aayadaha Quraanka ah iyo Axaadiista Rasuulka NNKH ee ku haboon xaaladaan, si aad kulanka u xusuusidid anshaxa Islaamka.
  4. Ilaali isla markaana xakamee hadal badna yaasha aan wax micna leh sheegeyn. Qofka hadalka badan waxaa ku xakameyn kartaa in aad ka codsatid in uu soo qoro araa'diisa. Si loo wada daraaseeyo, loona tifa tiro, ka dibna u xulo cid kale sii wada doodiisa.
  5. Dhiiri geli hanaanka xalinta mashaakilka sida: Maan Dhalaalinta(brainstorming), si afkaar badan loo helo, xusuusi kooxda mushkiladda hor taal.
  6. Weydii ra'yiga dadka ugu da'da weyn ee kulanka ka mid ah oo dib uga soo dhacay waqtiga furida. Weydiintaan dooda ayee dhalaalineysaa. Laakin marka hore hubi in ra'yigooda hore loo soo ban dhigay, waayo waxaa laga yaaba in ay caburiso ama buuq geliso ka qeyb qaadashada dadka ku cusub kulank oo markii ugu horeysay yimid.
  7. U dooro dood yahanadda ugu wanaagsan ee go'aanka la gaaray taageersan in ay dadka ka ganciyaan in go'aanka la gaaray yahay mid sax ah, waayo si adag aye u shaqeynayaan.
  8. Waqtii la eg muhimadda ay leedahay qodob-shereedka u xadid,kuna dadaal in aadan fududeysan waqtiga la xadiday. Sii waqtii ku filan ay iskula fal galaan ka qeyb galayaaha. Xooga saar qodobo-shireedka, kana dhigo halbeega lagu qiyaasayo wax tarka kulanka. mar kasta oo loo gaahdo dooda in ay sii socot oo hesho waqtii ka dheer ,waqtiga u qorsheesan, raadi hab haboon oo dib loogu hagaajiyo qodobo-shireedka, ka saar ama tilmaan qodobada ay dhibaatada ka soo gaareyso dib u habeynta, waxaad dhirin dhirisaa khasaaraha iyo faa'iidada laga helayo dib u hagaajinta jadawlka kulanka.

9. Adeegso hanaanka iyo xeerarka barlamaanadda mar walbo oo aad u baahatid in uusan kulanka majara habaabin isu soo uruuri waxa laga go'aamiyyay qodob walba .
10. Balan qaad afeed ka hel cid walba aad waajib-shaqa u xil saareysid, balan qaadka lagu sameeyo kooxda horteeda wuxuu horseedaa dhameystir weyn ,marka loo eego ama la bar bar dhigo balanta si gaar ah loo qaado
11. Waqtiyadda qaar waxaa kaalmo/gar gaar noqda in aad in yar oo horudhac ah ka bixisid moduuka la isku maan dhaafsan yahay inta aan la aadin salaada. Ama cunnadda iwm. Horudhacaa wuxuu saamaxa in afkaarta la isku weydaarsado xilligan nasashada ah meelo farabdan oo kala duwaansho ka jirtay la isla fahmo, taasina waxay fududeyneysaa in marka kulanka la iskugu soo laabto si deg deg ah qodobadaas go'aano looga gaaro.
12. Dooro qaab hadal jeedin ku haboon kulanka, erayada wanaagsan adeegso , kuwa xun ama leh micno xun ee daahsan ka tag, arrinkaan wuxuu ka qeyb gala yaasha dareen siinnaa lahaan shaha go'aanadda si dimoqaraadiga lagu gaaray .

Barta Dhaqaaqa

Haddii aad ku guul dareesatid qorsheynta, waxaad qorsheyneysaa guul daradaada!

Malee libiye ayaa wuxuu isku dayay in uu cadeeyo in macaamiishiisa qaldan yihiin! Haddii uu ku guleysto, macaamiisha way dhibsanayaan indha adeegiisa, mar kalena wax kama iibsan doonaan. Labada jeer ba isaga wuu khasaaray, Gnacsiga Mareekanka waxaa hal ku dhig u ah:" **Macaamiisha ayaa mar walba sax ah!**" aragtidiisa in iska qadana ma aha, laakin waan in aan ku qaadanaa nidaamka anshax iyo qiyam aan leenahay, sidey ahaataba waaa in aan diirada saarnaa howl walba , si wanaagsana u qeexnaa ujeedena gaar ah ee aan u qabaneyno howshaas, Tusaale ahaan: haddii aan la kulmeyno Hogaamiyaha Xisbiga Mucaradda ee xukuumadda ku jira, waa in aan sheegnaa danta la taaban karo aan kulanka ka leenahay, iyo in aan qorsheenaa dadka hadlaya , waxa ay sheegayaan iyo sida ay isugu xiganayaan! Waa in aan hore uga doodnaa mowduuca kulanka inta aanaan galin kulanka oo aan is af-garad ka gaarnaa halka aan ka istaageyno dooda. Ha u dhamanina xaalad uu qof kale majaraha u qabto kulanka ama aad dhexdiina ku dagaalan taan kulan. Ama kulanka uusan dhamaan ayadoona qodobo-shireedkiina laga hadlin waayoo waxaa la idinku mashquiliyay qodobo-shireedka ay dhanka kale wateen. Haddi aadan si wanaagsan u qorsheyn , waad la yaabi doontaa sida wax badan u khaldamayaan!

II. Waqtiga weydiin iyo war-celin

A. Maxay?

Xilliga weydiin iyo war – celin (W & W) waxay qiimo u yeeshaa kulan walba, waxay gacan ka gaysataa sidii qaban qaabiya yaasha ay u qeexi kari lahaayeen afkaarta iyo waxa ay daneynayaan ka qayb gala yaasha, haddii afkaar cadaawadeed , ama dhaliil xag jirnimo la

soo jeediyo ma waxaa la saarayaa hadal-jeediyaha , mowduuca ama Ururka. Si kooban, xilliga W&W wuxuu siiyaa Ururka hanaan xoog badan ee war-celineed.

Isla markaana , wuxuu u furaa ka qayb gala yaasha irdaha ka qeyb qaadashada kulanka, cadeyn ta waxa yaabaha mugdiga ku jira, helida war-celinta weydiimahooda muhiimka ah, tiijaabinta war-celinta hadal jeediyaha iyo afkaartiisa, iyo soo bandhigida afkaartooda. Hadal-jeediyaha xilliga W&W waxay u tahay haanaan war-celin aad u sareysa. Xilligaan waa in aan loo adeegsan ama loo arkin sida in uu yahay xilli iska yimaada, aan la qorsheyn, mid 5 ama 10 daqiqo kulanka ka mid, ee waa in loo arkaa loona diyaariyaa sida in xilligaan yahay qeyb weyn oo muhiim ah oo barnaamijka kulanka ka tirsan.oo aan laga tagi Karin una baahan waqtii ku filan in loo qorsheeyo.

B. Qorsheynta Waqtiga W&W

Qorsheyn liidata awgeed , xilliga W&W waxaa lagu gaaraa wax yar oo ka mid ah wixii la doonayay in la dhameystiro. Talaabooyinkaan soo socda waxay gar gaar ka geysanayaan sidii qorshe wanaagsan loogu dejin lahaa xilligaan.

Talaabadda Koowaad: helitaanka mowqifka ka qayb – gala yaasha

Ka qayb gala yaasha waxaa la weydiin karaa weydiimo tusaale ah, oo kicinaya weydiimo kale.si koobana waa loogu sheegi karaa ujeedooyinka gaarka ah ee kulanka iyo, haddii waqtii ogolaado, afkaarta guud ee mowduucyadda ugu mihiimsan ee laga doodii doono in la daabaco , ka dibna loo qeybinayaa , waana in loo cadeyaa ka qayb gala yaasha in afkaartaan guud ay tahay soo jedin, oo aanay sharci aheyn.hab kale ayaa wuxuu yahay u qeybinta ka soo qayb gala yaasha – inta aan hadal jeedinta bilaaban – saddex kooxood: kooxda qeexitaanka, kooxda dhaliliida, iyo kooxda qorsheyn-howleed dejinta. Si kooxahaan kulanka loo baro, gudoonka shirka wuxuu ka fariisinayaa kooxahaan qolka kulanka , dhanka midigta , dhexda , iyo dhanka bidixda.

Talaabadda Labaad: qorista weydiimaha

Weydiimaha u soo baxa ka qayb gala yaasha bilowga kulanka waxaa inta badan dhacda in ay ilaabaan marka la soo gaaro xilliga W&W. si arrinka loogaga hor tago waa in marka kulanka furmaayo ka hor loo qeybiyaa xusuus qoro yar yar ama waraaqo iwm si ay ugu qortaan afkaarta iyo weydiimaha ku soo dhaca maankooda inta ay hadal-jeedinta socot.

Weydiimahaas waxay hadal jeediyaha weydiin karaan marka uu hadalkiisa dhameysto. Ama la ururinayaa dhamaan si deg deg ah ayaa look ala soocayaa oo saamaxaysa in si caqli gal ah looga war-celiyo dhamaan. Waqtiyadda qaar, nasasho ayaa loo qorsheyn karaa si ka qayb gala yaasha waqtii ugu helaan in ay weydiimahooda qortaan ayadoon qeyb hadaljiidinta ah la luminin.

Talaabadda saddexaad: helitaanka weydiimaha ugu muhiimsan

In la helo weydiimo si dhab ah u mataala dhamaan ka qayb galayaasha waa muhiim. Laba farsamo ayaa jirta oo loo adeegsan karo helitaanka weydiimo loo dhan yahay: kooxo-guuxeed yar yar iyo koox doodeed kooban.

Kooxo-guuxeed yar yar: kooxo-doodeedyo yar yar oo shan ama lix qofood ka kooban. Tusaale ahaan: dadka xilliyadda qaar waxaa ku cuslaado qaabeenta iyo soo jeedinta weydiimo. Sidaa darteed, Dhageysiga weydiimaha dadka kale sida caadiga ah waxay gacan ka geysataa in ay qaabeeyaan weydiimahooda; u kala jebinta kulanka baaxadda weyn kooxo yar yar mudo dhan shan ama tobant daqiqadood waxay gacan weyn ka geysaneysaa in dadka ay qaabeeyaan weydiimahooda, iyo waxaa kaloo qof walba ay fursad u siinaysaa sidii uu dooda uga qeyb gaadan lahaa. Kooxeenta waxaa loo sameyn karaa si fudud, inta wada fadhida ayaa la iskugu geynayaa koox shan ama lix ka kooban. Ka dibna qof hadalka u jeediya ama weydiimaha ayaa laga dhex doorayaa koox walba.

Koox-doodeedka kooban waa qaab kale oo gaari karo weydiimaha dadka oo dhan matala. Waxayna u dhacdaa sida tan: waxaa laga soo xulaa ka qayb galayaasha kulan koox kooban oo ka wiik ah si ay u soo bandhigaan si kooban, ugana doodaan weydiimaha ay la tahay iyaga in ay muhiim yihiin. Haddii uu jira qof aan ku raacsaneyn wuu hadli karaa.

Talaabadda afaraad: Ka soocida/kala saarida weydiimaha

Weydiimaha oo dhan lagama wada war-celin karo hal fadhi kulan gudahiis. Weydiimaha aan laga war celin waxaa loo ururin karaa kulanka ama fadhi-kulameedka dambe. Qoraal ahaan ayaa loo keydiina weydiimaha ilaa inta laga gaarayo kulanka dambe. Sidaa darteed , ka qeyb gala yaasha waa in loo hubiyaa in weydiimahada aan la tuurin, laakin dib loogu dhigay war-celintooda kal fadhiga ama kulaka dambe.

Talaabada shanaad: Goaan Gaaris

Talabadaan aad aye muhiim ugu tahay Gudoonka, madaama u howlahiisa inta badan ay diiradda saarayeen dhiiri gelinta dadka si ay ula falgalan lugna ugu yeeshaan howlaha go'aan gaarista , ama arrimaha la go'aaminayo. Wadadda keliaya ee lagu adkeyn karo laguna dhaqan gelin karo arrimaha go'aanka laga gaaray ama la bartay, waa: in labo ama saddex qofood oo ka qayb gala yaasha ah ay qabtaan dood cilmiyed dhamaadka kulanka , doodaas oo tilmaamaysa talaabooyin- howleedka suura galka ah ee lagu dhaqan gelin karo go'aan la gaaray.

III. Diiwaan-gelinta Qoraal-shireedka

Qoraal-shireedka ma aha keliya diiwaanka sharciga ah ee howlaha ay kooxda soo gaba gabaysay, laakin waxay guddi yadda kala duwan iyo ka qayb gala yaasha guud ugu adeegaan sida qalab –xog-keediya ama war keediya ah. In kastoo, shir gudoonka uu howsha qorista qoraal- shireedka u ergayo qof u xilsaaran –sida , xog-haynta, haddana masuuliyadda qoraal-shireedka waxay saaran tahay shir gudoonka. Qodobadaan soo socda waxay tilmaamayaan sida loo qoro qoraal shireed wanaagsan :

1. Madaama qofka loo xilsaaray qorista qoraal-shireedka uusan nasiib u helaynin ka qayb qaadashadda dooda kulanka, waxa haboon oo dhaqan gal ah in la wareejiyo howsha qorista qoraal-shireedka, qof walba mar uu qoro. Qofka ka mas'uulka ahna isku duba rido qoraal-qabyaha qoraal-shireedka inta ay xusuus tiisa kulanka nooshahay.
2. Qdob walba waa in loo sameeyaa cinwaan so look ala saaro qdobada iyo si ay u fududaato aqrinta qdob gaar ah. Tala soo jeedin kasta waa in lagu qoraa halka ay ku haboon tahay, loona qoraa sida dhabta ah ama saxda ah ay dulucdeeda tahay. Si arrinkaan suuro-gal looga dhigo, shir gudoonka waa in uu cadsadaa in qof walbo doonayo in uu talo soo jeedin gudbiyo in uu qoraal ahaan usoo gudbiyo.
3. Marka qdob laga war-bixinayo, eray eray ha u aqrin, waxaad soo gudbisaa war-bixin koobaysa qdobadda ugu muhimsan ee war –bixinta. Haddi aan lagaa dalban in aad war – bixin faah faahsan soo gudbisid.looma baahna in lagu qoro magaca talo soo jeediyaha ama cida taagersan talo soo jeedintaan qoraalka talo soo jeedinta.
4. Codka loo qaadayo talo soo jeedinta waa in loo qoraa keliya , ogol iyo diidan , haddii cod u qaadista tahay gacan tag, ama qarsoodi, qoraal-shireedka waa in lagu caddeyaa toradda dhabta ah ee taageertay iyo mida ka soo hor-jeesatay. Sidoo kale waxaa muhiim ah in lagu daro qoraal shireedka talo soo jeedin kasta mida ogol loogu codeeyay iyo mida diidan loogu codeeyay. Ha qorin talo soo jeedinta dib loola noqday.
5. Shir gudoonka waa in uu dib u hubiyyaa qabyo-qoraalka qoraal-shireedka,dabadeedna uu ogolaada ama damaanad qaadaa Qareen inta aanan loo gudbin kulanka xigga si loo ansixiyo.
6. War-bixinadda faraha badan ee qoraal shireedka ku jira waa in ay ahaadaan kuwo leh micno kooban oo qeexan. War-bixinadda guddiga waa in lagu soo gudbiyyaa qoraal ahaan, waxaa banaan in la soo raaciyo war-bixinta qoraal-shireedyadda khuseeya, ama mowduuc kastoo lagu soo qaaday shirk, qabsin ahaan ayaa loo raacin karaa.

Gaba –gabadii: si kulanku u noqdo mid faa'iido badan u yeesha ka soo qay-gala yaasha . waa in qoraal shireedka loo qaabeeyo qaab u dhigma qodobo-shireedka. Dhabitii, laba wax-yaabood ayaa kulamadda ka dhaca: wada-xiriirid(gudbinta xog wax tar leh), iyo go'aan gaarid (go'aaminta in wax la qabto). Haddii qdobka kulanka yahay wada-xiriir , waa in qoraal shireedka la raaciyyaa qaar war-bixino ah, halkii qoraal shireedka loogu dhex qori lahaa. Haddii qdobka shirk, qabsin ahaan ayaa loo raacin karaa:

1. (maxaa) Go'aan loo gaarayaa?
2. (qofma/kuma) loo xil saarayaa daaba galka fulinta go'aanka?
3. (gormaa) ay tahay waqtiga kama dambeesta ah ee go'aanka lagu dhaqan gelinaayo?

Ka war-bixinta go'aanka oo dhan ama oo faah faahsan wax tar ma laha, waayo waxaa adag in si faah faahsan loo qoro sidoo kalena cida in ay aqriso ay tahayna waqtii badan ayuu ka

qaadanayaa , faah faahintaasna waxaa laga yaabaa in aysan go'aanka waxba ku soo kordhin sidaa darteed qo'aan waa in loo qoraa si kooban oo taabanay qodobada muhhimka ah oo dhan, laguna qoraa luqad ama af ku haboon dulucda mowduuca iyo dadka ay ku socoto war-bixinta.

Erayo la soo gaabiyay oo ku saabsan soo bandhigida Hadal-jeediyah

A= Area = seeraha: Maxay tahay seeraha khibradeed iyo aqoon ee hadal-jeediyah?

C= Credentials = Shahaadooyinka: muxuu ugu qalmaa hadal jeedinta?

T= Topic = Mowduuca: muxuu ka hadli doonaa?

I = Importance: Mudnaanta: maxay hadal-jeedintiisa mudnaan ugu leedahay dhageystaha?

O = Organization = Urur: halkuu ku xiran yahay?

N = Name= magac: magaciisa?

Erayadaan waxaa laga soo gaabiyay erayga af ingriisiga ah:

ACTION = Fal

Shir gudoonka : Nus darsab waddo ee lagu bur burin karo Kulan

1. Ka jawaab dhamaan taleefoonadda soo dhaca inta lagu gudo jiro kulanka (falkaan wuxuu jebiyaa kal-fadhi ama kulan kastoo si wanaagsan loo soo qorsheeyay, waxay sidoo kale arbushtaa dhamaan inta kulanka joogta.)
2. Ku dhiiri geli hadal-jeediye walba in uu adeegsado hanaanka cashar jeedinta (qaarka macalimiinta ah way ku guuleysanayaan) si aan afkaarta looga soo saarin ka qayb galayaasha (waxay qof walba ka dareensiineysaa in wax matare yahay.)
3. Ha adeegsan Jantuus ama qalabka maqal iyo muuqaalka ee loo adeegsado hadal / cashar jeedinta. (hadalka marka la jeedinaya waxaa soo dhex gala dadka maqalka keliya adeegsada oo ay mushkilad ka heysa adeegsaga xubnahooda kale ee dareenaka.
4. Ha u ogolaan ka qayb galayaalka in ay kuu meeriyaa waxa ay xiiseynayaan . ku dheganow ama ku mitid qodobo-shireedkaaga birta ah.
5. Dhiiri geli doc ka hadalka ama dhinac-ka hadalka, (aad aye u xiiseynayaan kuwa loo fasaxo doc –ka-hadalka, in kastoo , ay wax aqoon ah ka korosaneyn inta kale dhinac ka hadalkaas.)
6. Mar walba ay dhacdo in aad mushkilad xalisid, Marka hore ka hadal xalka, ugu dambeentana ka hadal dhabta jirta, (kor u qaad fursadda aad ku xalineysid xalka koowaad adigoon tix gelin siinin xalaka kale ee jiri kara kana wanaagsanaan kara xal;ka marka hore kuu muuqday.isku howl wax-yaabaha dhabta ah ee jira ee aan xiriirka la laheyn mushkiladda aad xalineysid.)

Barta Dhaqaqa

Shir gudoon miyaad tahay, Mise Hadal-jeediye?

Mar, shirweynahii MSA, kal fadhi ka mid ah kal fadhiyadda shirweynha, Gudoonka kal fadhiga wuxuu furintanka ku dheeradda, is barista hadal-jeediyaha iyo dadweynaha, waqtii ka dheer waqtiga uu hadal-jeediyaha hadlayay ayuu qaataf furitaankiisa, intaa waxaa dheer xilliga weydiimaha iyo war-celinta wuxuu la boodayay war-celinta weydiimha la weydiiyay hadla-jeediyaha, war-celinta uu ka bixinaayay waxay aheed mid uusan hadal-jeediyaha raali ka aheen. wuxuu soo koobitaan kula dhaqaaqay warkii uu jeediyay hadal-jeediyaha isagoo weeraraya , gudoonka shirka wuxuu si aan geed loogu soo gamban u weeraray uguna jees jeesay , cashar anshaxa iyo suubanaanta ah siiyay hadal-jeediyaha. Kal fadhiga oo idil wuxuu ahaa guul darro, hadal-jeediyahana si aad ah ayuu uga carrooday. Mar mar waxaan la kulanaa dad dhaqankooda yahay noocaan, kuwaas oo si khaldan u godoomiya kulamada. Khibrad la'aan iyo aqoon yari awgeed. Dadka noocaan ah waxay u baahan yihiin wax barid ,siiba in la baro hanaanka gudoominta kulamada. Qodobada ugu muhimsan ee in la xusuustoay tahay marka kulan la gudoominaya waa:

1. Soo bandhigida hadal-jeedi yaha: dul mar gaaban ku samee guula uu ka gaaray mowduuca kulanka uu jeedin doono iyo aqoonta uu u leeyahay.
2. Ha oran: hadal jeediyaha waa qof la wada yaqaan , isagaa iskiin baraya, arrinkaani waxay ku tahay aflagaado, waayo dadka sharafta leh iskama war bixiyaan, (Rag is amaanay Ri' is nuugtay ayaa dhaanta).
3. Kulanka ka hor diyaari xog weydiin aad ku xog weydiineysid hadal jeediyaha.
4. Jeedi isbarid iyo hor u dhac kooban , mowduuca xiriir la leh.
5. Ha noqon darbi u dhaxeeya hadal jeediyaha iyo dad-weynaha dhageysanaya. Wuxaad ku dadaashaa sidi aad wada –xiriirkooda u wanaajin laheed.
6. Inta kulanka bilaaban, ogeysi hadal jeediyaha waqtii uu heysto iyo baaqa waqtiga aad ku wada xiriireysaan inta uu hadalka jeedinayo.
7. Sheeg qorshaahaaga gudoominta kulanka siiba waqtiga sida aad u qeybisay.
8. Ka ilaali hadal jeediyaha in uu kulanka gudoomintiisa la wareego, shir gudoominta iyo hadal jeedinta waa laba howl oo kala duwan, ha isku khaldin.
9. Koob biyo ah u soo dhig hadal jeediyaha.
10. Hubi qalabka maqalka iyo muqaalka inta uusan kulanka bilaaban.
11. Kormeer ku samee miiska hadal jeedinta iyo fagaaraha kulanka tobant daqiqo ka hor inta kulanka bilaabadkiisa.
12. Si feejigan indhaha ugu hay dhageysta yaasha inta kulanka socdo.
13. U xilsaar qof la socoda waxa ka socda fagaaraha hadal jeedinta(masraxa), si dhagsi ahna uga jawaaba tilmaamahaaga.
14. Diyaari , nidaami miiska hadal jeedinta, ka fogee qalab kasta aan daruuri aheyn, maro nadiif ah oo qurxoon ku fidi miiska.
15. Adeegso waraaq iyo qalin si aad u diiwaan gelisid afaarta aad u baahantahay in ay xusuustaada ka lumin.
16. Muuji feejignaan iyo xiiseen inta aad hadalka jeedineysid, ha ku halaaqsan ama ha ku lulmoon masraxa korkiisa.

IV. Furaha Hal-Abuurka

Hal-abuurka waa awooda ama kartida qabashadda wax cusub, ama bilaabidda hanaan cusub ee wax loo qabto. Tusaale : hal-abur waa adeegsiga caqliga , marka howl aad qabaneysid, horumarineysid, ujeedo gaareysid. Hal-abuurida waxay u baahan tahay maan sare oo hindise cusub soo bandhiga oo asal ah marka lala maacaamilayo xaaladaha taagan, iyo marka la gudoominayo ama la maareynayo kulamadda. Marka aan hadal jeedineyno iyo marka aan wax qabaneyno Wuxaan sare u qaadi karnaa kartideena hal abuur ama waan bur burin karnaa. Wuxaan halka hoose ku soo gudbineyna sida aan ku noqon karno hal-abuur marka aan fekereyno, dadka la dhaqmeyno iyo marka aan howl-fulin horumar leh qabaneyno.

A. Falgal wax tar leh.

furaha afkaarta fal galba wax tarka leh waa:

1. Hubanti yeelo: raac afkaarta dhanka wanaagsan wax ka eegta halka aad ka raaci laheed afkaarta dhanka xun wax ka eegta, sidoo kale arag wanaaga falka ama xaaladda leedahay, ha arkin xumaantooda.
2. Marka uu hadal jeediyahay qof mas'uul ah: u ogolow dadka in ay la wadaagaan hadal-jeediyaha afkaartooda inta aad dooda Hogaanka u qanab laheed. dadka ha fara gelin dhana ha u jeedinin , dhaaf falkooda mas'uul ha ka noqdaan.
3. Naftaada u hadal: naftaada u hadal iyo waxa aad aaminsan tahay, qaad mas'uuliyadda waxa aad sheegeysid.
4. Ogorlow hadalka: ha khasbin dadka horey hadal u jeediyay ama wada-xiriir sameeyay haddii ay doonayaan in ay hadlaan, tix geli xaqooda in ay hadalaan ama aamusaaan.
5. Hadalka wax dila: yaree hadalada wax dila, ama sharf dhaca ah, sida cayda ama aflagaad, kajanka, iyo wax kastoo xun. Adeegso hadaladda amaanta iyo soo jiidashadda leh oo la fahmi karo.
6. Weyneenta ama qadarinta: faallooyinka wanaagsan adeegso, intaad kartid, dadka gaarsii heer ay raaxo ku dareemaan, garab gal, si sharf leh u amaan una weynee, hala dib dhicin amaanta , dadka sii dareenkaaga, iyo ogolaanshahaaga dhabta ah.

B. Hal-abuurka fekerka

Hal abuurida marka la fekerayo waxay u baahan tahay in Hogaanka loo daayo hanaanka baahinta malaha qofka iyo in laga faa'iideysto dhamaan aqoonta iyo khibradda kala jaadka ah ee uu qofka leeyahay. weedhaha aan adeegsano mar walbo oo aan wax cusub aragno ama aan maqalno ayaa hoos u dhiga ama yareeya wax tarka hanaankaan fakerka hal abuurka leh, weedhahaas waxaa ka mid ah kuwaan hoos ku xusan:

- Weligeen uma aan qaban howsha sida tan.
- Miisaaniyadda kuma jirto.
- Weli diyaar uma noqon.
- Aad aye u cilmiyesan tahay, ama waa aragtii jaamcadeed.
- Haddii ay wanaagsan tahay qof uunbaa horey u soo jeedin lahaa.
- Waqtii kale aan ka hadalno.

- Arrinka waa mid innaga weyn /yar
- Mashaariic badan ayaan ku jirnaa haatan.
- Waxaan ogahay in ayan shaqeyneynin.
- Dhalinyaradda iima sheegaan sidaan u maareyn lahaa Ururka.
- Waxay kor-dhineyso ma jirto oo aan qarashka joogta ah ahayn.
- Laakin ma ogolaan doonaan.
- Si dhaqsi ah ha u dhaqaaqin.
- Aan u kaadino oo aan aragno.
- Waxay noqoneysaa shaqo badan.
- Qoraal aan ka dhigno.
- Arrinka mid ka shaqeyn karo ma aha warshadeena dhexdeeda.
- Waa waali arrinkaan.
- Qaabkaan weli ma adeegsan.
- Sharci qaabanaayo ma jiro.
- IWM.

C. Caburinta wax –cusub-sameenta

Soo sarida wax cusub waa howsha maanka hal-abuurka leh. Maankaas oo xaladda jirta ka eegaysa dhan cusub , dooneysana in ay fasir cusub ka bixiso, waddo cusubna u maarto qaadatana khatarta ay leedahay , wadadaas oo waqtiyada qaar lagu hungoobo karo.

Soo saarista hanaan cusub waxay dhalisaa rajadda keliya ee dhibaatooyinka loogu gun gaari karo, ama looga bixi karo xaaladaha qalafsan ee adage e taagan. Sidey ahaataba; dadka mas'uulka ka ah kulanka ama mashruuca waxay inta badan u dhaqmaan hanaan bur burinaya dadaalka lagu doonayo in wax cusub lagu sameeyo.

Buuga : “ qoraal ku saabsan khubarada is-bedalka: saamiga wax soo saar ee wax-cusub-sameenta shirkadaha Mareekanka” oo uu qoray R. Kanlers, wuxuu tilmaamayaa wax-yaabahaa aan ku dhaqano oo bur burinaya wax- cusub- sameenta halka ay ka dhiiri gelin lahaayeen.

Tuhun: tuhmida aragti kasto oo cusub oo ay soo jeediyaan shaqaalaha hoose, waayoo, mar way cusbtahay , mar kalena waxaa soo jeidiyay shaqaale hoose.

Ogolaansho: dadka u baahan ogolaan shahaaga ha lagu xiro in ay soo maraan dhow heer maamul si ay u helaan saxiixaaga.

Food –saar/ ka hor imaad: weydiiso in qeybaha kala duwan iyo shaqaalaha ay ka horyimaadaan , dhaliilo u soo jeediyaan soo jeedinta qeybha kale ama shaqaalaha kale.

(sidaa waxay fududeyneysaa howsha aad go'aan ku gaari laheed, waxaad helaysaa waxa ka nabad gala dhaliisha.)

Dhaliilid: six or ah aan gabasho laheyn u muuji ndhaliishaada, una diid amaantada, (sidaa dadka waxay ku taagnaanayaan faraha, ogeysiina in goor walba la eryi karo,)

Dhibatooyinka: isla meel dhig cadeymaha dhibaatooyinka iyo tilmaamaha guul daradda, ha ku dhiiri gelinin dadka in ay ku soo ogeysiyaan marka ay dhibaato ka dhalato goobtooda shaqo.

Xakameyn: wax kasto u xakamee si adag, hubi in dadka ay wax walbo oo tirin u baahan tiriyaan.

Dhalan-rog: qaado go'aan sir ah oo aad ku dhalan rogeysid ama ku aqoonsaneysid siyaasado cusub, ka dibna ugu sheeg si lama filaan ah.(sidoo kale , dadka waxay ku taagnaanyaan faraha qura.)

Cudur-daar: Hubi in codsiyadda xogta in si buuxda cudurdaar looga bixiyay, sidoo kale hubi in aan six or ah loogu ogolaan Maamuleyaalka in ay xogta u gaarto (ma dooneysid in xogta ay ku dhacdo gacan aan aamin aheyn).

Howl-ergayn: adeego adeegsanaya magaca howl-ergayn iyo ka qayb-gelin, u xilsaar Maamuleyaalka heerka hoose mas'uuliyadda yareynta, eryidda, iyo kala baddelidda shaqaalha. ama dhaqan geli go'aanadaada cabsigelinta ah ee aad gaartay.

Wax-kasta-og: marna ha hilmaamin in aad ogtahay wax kasto oo howlahaan ka mid ah.

Fanka Dacwadda: Cashar dhaqan gal ah ee ku saabsan Midnimadda.

Iimaam Hasan Al-Banna ayaa habeen Ramadaan ah Tujin/ Tushin la haa salaada Traawiixda, Laakin dadkii waxay isku qabteen, tiradda Rakcadood ee la tukanayo, ma sided baa mise waa labaatan. Qolo waxay u dhegtay in sided la tukado, qolo kale in labaatan la tukado. Waxay u gar dhigteen Iimaamka, waxay weydiyeen kuma ku saxsan shareecadda Islaamka in la tukaddo salaad Traawiix sideed Rakcadooda ama in la tukado labaatan. Iimaamka ma uusan ka jawaabin weydiinta, waayo, haddi uu ka jawaabo dhan ayuu taageerayaa, taasina waxay sii fogeyneysaa khilaafkii. Wuxuu ku celiyay weydiin: wuxuu ku yiri, marka hore salaada Traawiix ma sunna mise waa farli/fardi? Waxay dhamaan isku raaceen in ay sunno tahay. Wuxuu kaloo weydiiyay Midnimadda iyo walaaltinimadda muslimiinta ma farli/fardi yaa mise waa sunno? Waxay ku wadda jawaabeen waa fardi. Sidaa darteed in aan fardi jebino si aan u oogno sunno, oo aan xaraan ku dhacno oo ah in muslimiinta colaad dhex timaado, ma wanaagsan tahay ? ayuu ku yiri. Waxay yiraahdeen maya, ma wanaagsana , sidaa darteed madaama la isku khilaafay sunno, qof walba ha ku tukado gurrigiisa inta rakco uu doono si aan u ilaalino walaaltinimadda iyo midnimadda fardiga ah.

V. Waraaqda qiimeynta ujeedada badan ee kulamada Guddiga

Fadlan; calaamadey sanduuga bidix ee weydiimaha aad dooneysid in HAA aad uga jawaabtid, haddii jawaabtaada ay tahay MAYA, ka tag isagoo banaan(meelna ha calaamadeynin).

Qeybta A

- [ ] 1. Guddiga ma fahmay howsha loo xilsaaray?
- [ ] 2. Xubnaha ma sameysteen qodobo-shireed, hoostana ma ka xariiqeyn waxa laga doodayo.
- [ ] 3. Qodobo-shireed si wanaagsan ma loo qorsheeyay, si aad looga fekeray ma u qabteen Guddiga oo idil?
- [ ] 4. Ma la siiyay xubnaha ogeysiin haore ku filan si ay isku diyaariyaan?
- [ ] 5. Ma waxay lahaayeen aragtiyo kala duwan?
- [ ] 6. Si wax dhis ah ma u adeegsadaan khilaafka, iska horimaadka, ama dhaliilida?
- [ ] 7. Afarka in laga doodo ku filan ma jirtaa.?
- [ ] 8. Ma la bad-badali karaa?
- [ ] 9.a. si toos ah ma u gaaraan xaqaaqooyinkooda, diyaariyaan howl-guriyeedkooda, bartaan, dhirin dhiriyaan, ka dibna gaaraan go'aano dhasha dood badan dabadeed?
- [ ] 9.b. Hogaamiyaha miyay aad ugu tiir san yihii?

Qeybta B

- [ ] 1. Dooda ma mid dhab ah aye aheed?
- [ ] 2. Kulanka ma wuxuu bilowday ,uuna dhamaaday waqtigii loo qoondheeyay dhexdiisa?
- [ ] 3. Ra'yi jeedin iyo sharxit badan miyaa jirta inta la isku dayi lahaa in la isku dhafo ra'yiga.
- [ ] 4. Xubnaha qaar ma aad aye uga xishoonayaa in ay kulanka ka qeyb qaataan.
- [ ] 5. Ma jirtaa xub ka mid xubnaha oo u jan jeerta in ay xukunka gacanta ku heysa?
- [ ] 6. Horumar la taaban karo ma ku talaabsatay dhibaatadda, ama dooda way dhinac marta wadadeeda?
- [ ] 7. Ma jiraan labo ama wax ka badan oo ka leexday mowduuca? U muuqda in ayan daneynaynin ? lulmooda/hurdooda? Iska ciyaraan?
- [ ] 8. Ma garan kartaa mid walba oo dad-dhib ah ee halka hoose lagu sheegay:
  - [ ] aad u ogolaansho badan
  - [ ] dhanka xun ka eega arrinta
  - [ ] dib u dhige go'aan aan gaarin
  - [ ] cadaw weerar badan
  - [ ] cabasho badne
  - [ ] wax-walba yaqaan
- [ ] 9. Ma garan kartaa qodobo-shireedyadda daahsoon? Si kale haddii aan u dhahno; ma garan karta waxa ay maleegayaan qaar xubnaha ka mid ah si ay afkaartooda u meel marsadaan ayna u helaan ogolaansho isla marka ay u helaan codka xubno ku filan, ayagoon waqtii ku filan u ogolaan xubnaha ka soo horjeeda si ay uga qeyb qaataan dooda.?

Qeybta C

- [ ] 1. Ma jiraa qof aan ka qeyb qaadan dooda kulanka?
- [ ] 2. Kooxda m u xiisa qabayn mana danay naayeen in ay qorshe dejyaan?
- [ ] 3. Ma jiraan dhibaatooyin laaga dooday oo aan xal buuxa laga gaarin?

Sheeg waxa ay yihii:

1. -----
2. -----
3. -----

- [ ] 4. Dareen cadaawadeed ma jiray?
  - [ ] 5. Guud ahaan sidee u qiimeyn laheed kulankaan? Fadlan calaamad saar mid ka mid ah wax yaabaha soo socda:
  - [ ] ma wanaagsana [ ] liita [ ] dhex dhexaad [ ] wanaagsan [ ] aad u wanaagsan
  - [ ] 6. Maxaad ku talin laheed in sare loo qaado haddii la qabanayo kulan midkaan la mid ah?
-
-
-

Qiimeynta shirgoodomoye yaasha: waraaq kooban.

Fadlan; calaamadey sanduuga bidix ee weydiimaha aad dooneysid in HAA aad uga jawaabtid, haddii jawaabtaada ay tahay MAYA, ka tag isagoo banaan(meelna ha calaamadeynin). (ku baddel “ issaga” “ ayada” haddii ay ku haboon tahay weydiimaha hoose).

- [ ] 1. Kal fadhiga ma ku bilowday waqtigii looggu tala galay mana ku dhamaaday?
- [ ] 2. Dadka si wanaagsan ma uga qeyb qaateen?
- [ ] 3. Maa la raacay xeerarka socodsiinta kulanka?
- [ ] 4. Shirkudoonka ma la maqli karay?
- [ ] 5. Ma muuijyay karti caqliyeed iyo aqoon lagu qiimeeyo xaaladaha iyo laguna gaaro go'aan deg deg ah ee lug ku leh xaalada?

- [ ] 6. Ma u muujiyay xiiso ama xamaasad, dareen ku dhex baahasan kooxda isagoon buuq gelin kulanka.?
- [ ] 7. Shirgudoonka ma shaqaa mise waa qof?
- [ ] 8. Si joogto ah ka qayb galayaalka xaadir ma u ahaayeen, jir ahaan iyo caqli ahaan.
- [ ] 9. Si haboon ma loo soo bandhigay hadal-jeediyaha?
- [ ] 10. Dooda ma la xakameeyay si ay uga bixin mowduuca ?
- [ ] 11. Si wanaagsan dharka ma xiraa shirgudoonka?
- [ ] 12. Fagaaraha hadal jeedinta ma habeysneed?

Weydiimo

1. Waa maxay kaalinta uu kaga jiro qodobo-shireedka guusha kulanka?
2. Maxay khasab u tahay in horey loo soo bandhigo mawaadiicda la isku maan dhaafsan yahay waqtiga nasashada ka hor?
3. Maxay weydiimaha ugu yihiin muhiim guusha kulanka?
4. Maxay tahay hanaanka ugu wanaagsan ee loo qeexi karo weydiimaha ugu muhimsan kooxda badan dhexdeeda?
5. Maxay tahay saddeda ujeedo ee ugu muhmisan uu leeyahay qoraal-shireedka?
6. Maxay yihiin saddexda weydiimo ee doodaa oo in lagu diiwaan geliyo qoraal-shireedka ay tahay?

Leyli Guud

Ururkaaga Islaamiga waa in uu soo saaraa bayaan uu ku cadeynaayo mowqifkiisa xaalad siyaasadeed oo xasaasi ah ee taagan. Gudoomiyaha Ururka wuxuu ku weydiistay in aad shirgudoomisid kulan ay ka qeyb qaadanayaan soddan iyo shan oo xubahan waaweyn ee Ururka ah. Si ay u soo saaraan mowqifka haboon uu Ururka ka istaagi karo xalaadaan siyaasadeed oo xasaasiga ah.waxaa weydiisatay saddex xubin in ay soo jeedin ka sameeyaan arrinta taagan heerarkeeda , waqtigii tagay, waqtiga la joogo, iyo waqtiga soo socda. Isla waqtigaa xubnaha waxay ka walwalsan yihiin in ay si cad ugu lug yeeshaan howsha go'aan ka gaarista arrinkaan.

1. U qor qoraal rasmi ah oo aad kulan ugu yeereysid xubnaha, raaci qodobo-shireed dhameystiran iyo jantuus howleed.
2. Sheeg fikradda guud ee qorshaha aad dooneysid in aad kulanka ku gudoomisid, ku cadey sida aad u hubin la heed in si wanaagsan looga qeyb qaato, si lagu qancana looga war celiyo weydiimaha, iyo in heshiis wada jir ah laga gaaro mowqifka laga gaari lahaa xaaladda siyaasadeed ee tagaan.
3. Sawir ama qaabay waraaq lagu qoro qoraal shireedka kulankaan dhexdiisa.

Cutubka 22^{aad}

Sidee u adeegsan laheed qalabka maqal /muuqaalka

1. maxaa qalabka maqal-muuqaal?
  2. Sidee u sameyn la heyn hadal jeedin loo adeegsanayo maqal-muqaal?
    - A. Qorsheyn
    - B. Qaabeyn
    - C. Jeedin
  3. Faa'iidooyinka iyo qasaaraha
  4. Liis-war-bixineed sidii loo adeegsan lahaa maqal-muqaal
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida curiyayaasha maqal-muuqaaladda wanaagsan
- Diyaari wax yaabaha maqal-muuqaalka saameenta iyo adeega leh
- Sameenta hadal-jeedin maqal-muuqal ah.

1. Maxaa qalabka maqal –muuqaal?

Cilmi-baarayaasha wax-barashada dadka waaweyn, waxay inoo sheegeen in dadka ay wadooyin ama qaabab kala duwan wax u bartaan. Qaar inaga mid ah waxay aad wax ugu bartaan marka ay adeegsadaan aragooda, qaar kalena maqalka aye wax ku fahmaan. Sidaa darted; wax-barida waxay miro dhal noqoneysaa marka aqoon gudbinta loo adeegsado hanaan maqal iyo muuqaal leh. fariinta ama dhambaalka ku yimaada hanaanka maqal-muuqaal wuxuu inagu soo gaaraa labada dareen ee maqalka iyo araga. Wuxuu waqtii dheer xusuusnaan karnaa, aqoonta aan ku hanano habka isugu jira maqal iyo arag. Muuqaalada wax barida sahla waxay hadaljeeninta ku kordhinaya kala duwnaan. Wuxuu gacan weyn ka geysanaa sidii dadka fariinta loo gudbiyaya dareenkooda loo soo jeedin lahaa, iyo siddi ay si wanaagsan ugu fahmi lahaayeen, mudoo dheer na u xusuusnaa la haayeen fariinta.

Muqaal muujiya yaasha , iyo waraaqaha rog rogma, waxay tusaal u yihii qalabka fududeeya wax baridda. sidoo kale waa tiirarka iyo gudbiye yaasha , uu adeegsado macallinka marka uu gudbinayo tababarka.ama casharka.filimada , sida vidiyaha, howlaha aqoon gudbinta ku

saleysan kombutarka, iwm waa tusaalaha war-baahinta wax-barid, ee loo adeegsan karo wax is barida macallin la'aan.

Furaha qorshaha wanaagsan waa inaad doorataa fududeeyaha ama gudbiyaha aan ku sameyn karno muuqaalka ugu xirfadeysan ee hantida aan heysano ku qaban karno.

2. Side u jedin laheed hadal-jeedin maqal-muuqal

A. Qorsheyn

Qorsheynta nooca qalab maqal-muuqaal ee aad adeegsan laheyd iyo nooc walba goorta aad adeegsan laheed iyo dadka aad u adeegsan laheed waa talaabadda koowaad ee salka loogu dhigi lahaa hadal-jeedin saameen leh. Tix-gelinteen koowaad waa in ay ahaato.hubaantida, adeegsiga fudud, wax tarnimadda iyo qrashka hanaanka maqal muuqaal ee aan adeegsaneyno .qorsheynta hadal jeedinta waxay ka bilaabataa ururinta xogta ku saabsan taariikh aqooneedka dhageyste/daawade yaasha yoolka ah, bay'ada hadal jeedinta oo ay ka mid tahay: qalabka iyo hanaanka maqal/muuqaal iyo ilo-dhaqaaleedka la heysto oo wax soo saar leh. Mar haddaan doorano hanaanka is-gaarsiin, waxaan dooranayna muuqalo gaar ah oo aan u adeegsano dib u hubinta hadal jeedinteen qodobadeeda muhimsan darted, raadinta afkaarta furaha ah, howlaha adag, xogta lagama maar maanka ah, ama dhambaaladda dhiiri gelinta leh dartood.tijaabi qalab kasto oo ah fududeeyaha wax-barida oo la tix geliyay, waa- fududeeyaha wax barida - in ay dhambaalka qoto dheeri ku kordhisaa, ma aha in ay jaha wareerka badiso. Waa in ay noqtaa fududeed, aan mugdi ku jirin, muuqaal ahaana waa in ay is beddalin.

Tayada "hubinta in wax wanaagsan oo saameen leh la qabto" aad ayee uga muhimsan tahay tirada. Hal sawir ama muuqaal wanaagsan wuxuu qaban karaa wax ka badan dhowr liidato waxa ay qabato.

Haddii qalabka aad adeegsaneysid uu yahay muujiye, muuqaal gudbiye, ama waraaqaha rog rogma, iyo haddii kaleba, hubi qorshooyinkaaga, adigoo adeegsanaya weydiimahaan:

- Adeegsiga muuqaalkaan ma lama horaanbaa? Haddii uusan aheen, iska daa.
- Ma jirtaa aragtii ama hanaan ku haboonaan badan in loo gudbiyo muuqaal ahaan inta lagu gudbin lahaa oraah ahaan. Haddii aadan muujiye u haynin, u raadi.
- Maxay tahay qodobka ay dhageesta yaasha u baahan yihiin in dib loogu celiyo? Haddii aadan u haynin muujiye, u raadi.
- Ma waxaa jira erayo ama weedh aad dooneysid in aad xooga saartid? Haddii kartid adeegso, jaantuus, ad erayadda ku muujisid.

B. Naqshadaynta.

Muuqaladeena waxay ahaan karaan qoraaf, ama labadaba. Garaaf yadda mar walba waxay u muuqdaan kuwo soo jiidasho badan leh marka qalab muuqal gudbiye lagu muujiyo. Adeegsao sawiro ama naqshado halka aad ka adeegsan laheed erayo marka aad dooneysid in aad adegsatid hanaanka maqal-muuqaal. Haddii ay suuro gal tahay sawiradda ama naqshadaha midabey. Jaalah /huruudka ama huruudka graduud xigeenka ah, buluuga madow xigeenka ah waa midabada sida

gaarka ah u leh saameenta.qoraaladda lagu muujinayo muuqaal gudbiyaha waa in laga arki karaa 32 Talaabo meel u jirta muujiyaha/shaashada. Qoraalkana uusan ka badnaan lix ilaa todobo satar. Satarkiina waa in lix eray uu ka koobnaadaa. Erayo fudud adeegso, satarda qoraalkana hal meel ha ka wada bilowdaan.aad ha iskugu ciriirinin erayadda, si aad hal mar shaashada ugu muujisid qoraal cufan.haddii aad adeegsaneysid muujiye, ama waraaqaha rog rogma qoraal yar ayaa ka faa'iido badan qoraalka badan. Qaab-xariiqin, goobo-qayb ayaa inta badan loo adeegsadaa marka muuqaal garaaf ah la muujinayo. Adeegso xariiqjin-xogeed si cad u muuqata ama dhumuc weyn, ha adeegsan xariiq-xudumeed ama xariiq-tilmaameed haddii ayan xog xambaarsaneyn. Banan cad u dhexeesii qoraalka. Xogta muhimka ah keliya u adeegso xariiqin-tilmaameedka.adeeqso jaantuus si aad u muujisid qaybaha kala duwan iyo xiriirka ka dhexeeya, iyo adeegso qariidad si aad u bandhigtid qaabka diyaarinta goobta.erayada faraha badan, erayada yar, erayada geesaha ku qoran, iyo si xun u adeegsiga midabka waxay ka dhigaan muuqaalka mid aan si wanaagsan u muuqan ama loo aqrin Karin.marka aad naqshadeyneysid muuqaal gudbiye ka dhig mid ay cid walba fahmi karto siiba marka aad adeegsaneysid sawiradda injineerada, qariidadaha, ama jadwal-muuqaleed. Fudeed ka dhig hana ku saabsanaadaan xogta in la muujiyo la doonayo.

C. Jeedinta

Marka aad muuqalada hadal-jeedintaada sharxeysid, ha yaraata inta aad dhabar ama dhinac aad u jeedineysid dhageyste-yaasha. Muuqaal muujiyaha meel aad u sareysa ha saarin , qoraalka ka muuqadana ha u aqrinin dhageystaha- waa doqonnimohadal-jeedintaada yayna ku tiirsanaanin fududeyaha barida, fududeyaha wuxuu fududeeyaa hadaljeedinya , hanaanka hadal-jeedinta aye tahay in uu dareenka dadka soo jeeto.

Hubi in qalabka maqal/muuqaal shaqeynayo, hubi markalena dib u hubi, same tijaabo daaris/shidid inta aadan adeegsan, qaabab gurmada farsamo ha jiraan , oqow waxa aad sameyn laheed marka qalabka cilad ku timaad.

3. Faa'iidooyinka iyo khasaaraha

Qeexid

Muujiye: arag-gudbiye sawir-filimeed oo lagu muujiyo shaashad weyn ee fog.

Muuqaal gudbiye: filim arag-gudbiye ah oo qoraal lagu dul qori karo, laguna muujiyo shaashad weyn xigeen ah.

Waraaqaha rogrogma: waa waraaqo waaweyn oo lagu dul dhejiyo alwaax saddex lugoodka ee sawir gacmeedka lagu sameeyo oo la rog rogi karo , waxaana loo adeegsadaa sida sabuurada.

Is bar bar dhiga Faa'iidooyinka: muujiyah, muuqaal gudbiyaha, waraaqaha rogrogma	
Muujiye	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Dib ayaa loo diyaarin karaa xirmooyin muuqaalo ah ee kooxo kala duwan loogu tala galay. ➢ Wey fudud yihiin, waa la qaadi karaa, boost ayaa lagu diri karaa. ➢ Ma qarash badna ,haddii dib loo soo saaro ➢ Waxaa lagu adeegsan karaa nidaamka muuqaal muujinta.
Muuqaal-gudbiye	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Qol iftiin leh ayaa lagu adeegsan karaa ➢ Wuxaad hor istaagi kartaa dadka, wada-xiriir arageedkoodana waad ilaalin karta. ➢ Wuxaad ka dhigi kartaa fudeed aan kharash badan u baahneen. ➢ Adeegsigooda aad aye u fududahay ➢ Dib u habeyn tooda, cusbeyneesiintooda, aad aye u fududahay, muuqaal-gudbiyaha qoraal baad ku dul sameyn kartaa. ➢ Waad xakameyn kartaa xiriirka iyo dhameystiranka muuqaaladda. ➢ Wuxaad marka aad war saxaafadeed bixineysid adeegsan kartaa muuqaal-gudbiyeha-yaal waaweyn. ➢ Qoraalada ku qoran muuqaal-gudbiyaha hortaada ayuu ka muuqanaa.
Waraaqaha rogrogma	<ul style="list-style-type: none"> ➢ Way fudud yihiin, wayna duub duubmayaan, si loogu qaado meel kale. ➢ Waa mid ku wanaagsan hadal joodinta tooska ah. ➢ Waa la heli karaa, waana rakhii ➢ Qol ileyskeeda caadi yahay ayaa lagu adeegsan karaa. ➢ Ugu yaraan wada-xiriir-arageed ayaad adeegsan kartaa ➢ Wuxaad ku keydin kartaa diiwaanadda howl-kooxeedka.

Is- bar bar dhiga khasaaraaha: muujiyah, muuqaal gudbiyaha, waraaqaha rogrogma	
Muujiyaha	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Maarka ay xog ama warka aad gudbineysid is beddesho waxaad u bahaneysoo in aad diyaarisid muujiye kale. ➤ Qolka waa in uu mugdi ahaadaa, sidaa darted, dadka wada-xiriir arag ma sameyn karaan. ➤ Waqtii badan aye qaadaneysoo diyaarintooda iyo horumarintooda. ➤ Inta uu bandhiga socdo waxaa hoos u dhac ku imaanayaa dooda. ➤
Muuqaal-gudbiyaha	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Waxay u baahan yihiin shaashado la dhaq dhaqaajin karo ama la jan jeerin karo. ➤ Si baaxad leh looma qaybin kara sida muujiyaha oo kale. ➤ Sawiradda dib looguma soo saari karo muuqaalka –gudbiyaha.
Waraaqaha rog rogma	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wax badan ma qaadi karaan. ➤ Waqtii badan ayaa loo bahaana si dabaacaad hore loo sameeyo iyo sawiro hore. ➤ Waraqadaha rog rogma ee horey loo diyaariyaya waxay soo bandhigaan mawaadiic si adag u tixan. ➤ Waaad ku qasbanaaneysaa in aad dhabarka u jeedisid dhageysta yaasha marka aad wax qoreysid. ➤ Dhibaato la xiriirta araga ayaa dhalan karta.

Waraaqda leyliga maqal-muuqaal

Saableyda adeegsiga iyo qarashka

Dhacdo-tababareed kasta, hubi adeegsiga iyo qarashka qalabka is-gaarsiinta aad dooneysid in aad adeegsatid.

Tix gelinta	vidiyow	Rikoor/ naastro	muujiye	daabacaad	Muuqaal gudbiye
Loo adeegsan karo: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wax-is-barid ➤ Wax-barid ku salaysan kombutur ➤ Shay-baar ➤ Kooras aqoon kororsi ➤ Kooras Casharo 	Haa Maya Haa Haa Haa	Haa Haa Haa Haa Haa	Haa Maya Maya Maya Haa	Haa Haa Haa Haa Haa	Maya Haa Haa Haa Haa
Khusayn <ul style="list-style-type: none"> ➤ Muuqaal ➤ Maqal ➤ Jeedinta Guud ahaan 	Haa Haa Maya	Maya Haa Maya	Haa Haa Haa	Haa Maya Maya	Haa Maya Maya
Qarashka <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gogol-dhig/horudhac ➤ Rakabid ➤ Jeedinta ➤ Dayactir/ilaalin 	Haa Haa Maya Maya	Haa Maya Maya Maya	Haa Haa Maya Maya	Haa Maya Maya Haa	Haa Maya Maya Maya
Masaariifta Guud <ul style="list-style-type: none"> ➤ Sare ➤ Dhewe ➤ hoose 	Haa Maya Maya	Maya Maya Haa	Maya Haa Maya	Maya Haa Maya	Maya Maya Haa

IV. Liiska war-bixinta adeegsiga maqal-muuqaal

Qodobada	Haa	Maya
1. Qurxiye-yaalka: ma haystaa		
a. Koronto wareejiye saddex ilkood	-----	-----
b. Fiilooyinka taleefoonada	-----	-----
c. Jeesoooyin/tabaashiir dheeraad ah	-----	-----
d. Qalin qori ama calamadeye	-----	-----
e. Guluubyo dheeraad ah, ee muuqaal muujiyaha	-----	-----
2. Saad/sahay		
a. La kulan gadaha qalabka maqal-muuqaal	-----	-----
b. Hel tusaalooyinka adeegsiga qalabka	-----	-----
c. Soo saar hanaan si deg deg ah loogu baddelo qalabka	-----	-----
d. Diyaar qalab gar gaar deg deg	-----	-----
e. Horey u tijaabi qalabka	-----	-----
3. Hubinta qolka ama goobta: Ma ogtahay		
a. Halka uu ku yaal furaha Nalka	-----	-----
b. In daah yadda si wanaagsan loo dhejiyay	-----	-----
c. Halka gododka korontada ku yaaliin.	-----	-----
d. Fiilooyinka korontada dherar ku filan ma leeyihii	-----	-----
e. si wanaagsan ma loo duubay si khatarta looga hortago.	-----	-----
f. Halka taleefoonka ugu dhow yaal	-----	-----
g. Kumaa u qeylo dhaan tirsan kartaa.	-----	-----
4. Muuqaal toosin/hagaajin		
a. Mar hore ma shaqaysay hagaajinta muuqaalka	-----	-----
b. Shaashada ma balaaran tahay, dadka oo idil ma wadda Arki karaan.	-----	-----
c. Horey iyo gadaal si wanaagsan ma u wada arkaan	-----	-----
d. Hubi in Dawada yaasha tiir dhixaadka qolkaarag ka xanibaya	-----	-----
e. Hubi heerka codka iyo isku dheeli tirnaanta	-----	-----
5. Tababarasho hadal-jeedin		
a. Si hagaagsan ma u habeysan yihiin muuqaalada.	-----	-----
b. Muuqaalada dhankooda saxda ah ma sareeya	-----	-----
c. Ma dul martay ugu yaraan hal jeer barnaamijka	-----	-----

Weydiimo

1. Waa nooceee muuqal fududeeyaha wax barida la adeegsan karo macallin la'aan? Sideena loo adeegsan karaa?
2. Waa maxay xeerka guud ee tirada satarada iyo erayadda satarkiiba oo hal mar la muujinn karo?

Leyli Guud

Adigoo ah Madaxa Guddiga Deeq Ururinta waxaad jeedin rabtaa hadal la xiriira soo jeedin mashruuc xero tababar, waxaad hadalka u jeedineysa kulan ay isugu yimaadeed dad soo booqday Ururkaaga Islaamiga ah, waa in aad ka hadashaa mashruuca iyo taariikhdiisa, hadalkaagana waa in aad ku soo qaadaa taariikhda howshaan ku leedahay Ururkiinalslaamiga ah dhexdiisa,. Waxaad heysataa waqtii go'an oo aad ku diyaarisid hadalkaaga iyo aad ku jeedisid.

1. Adigoo tix gelinaya waqtiga aad heysatid, liis geli qaybaha maqal-muuqaal aad qorsheyneysid in aad bandhiga ku sameysid, sheegna qaabkooda (muujiye, iwm.)
2. Sheeg fikrada guud ee qorshaha deg dega ah ee ku saabsan baddalida qaab maqal muuqal lagu baddalo mid kale. Faah faahi sida ay u dhici karto in doorashada ay hoos u dhigto tayadda hadal jeedinta.

La Hadlida War Baahinta

---

1. Gogol dhig
  2. Aasaaska wareysiga
  3. U qorista war-geys yada
-

Ujeedooyinka Barashadda

Marka aad dhameysid cutubkaan, waa in aan karti u yeelataa:

- Qorista war saxaafadeed aad saameen u leh
- Bixinta wareysi aad u guuleysta

1. Gogol dhig

Dunidaan maanta ay xogta iyo wararka hagayaan, inta badan waxaa suura gal ahayn in dadweynahaan aan gaarsiino dhambaalkeena war-baahin la'aan. Inta aan sugi lahay dhibaatooyinka in ay dhalaan si xun u tabinta mawaadiicdeena, waxaan ahaan laheyn kuwo ka caqli badan in aan bilowno talaabo lagu dhaliilato muhimada war baahinta leedahay. Dhambaal qeexan iyo xog dhab ah, lagu gudbiyaya si sharf, daacadnimo iyo doonis ay ku dheehan tahay si la isku kaashado, waxay inaga gacan siineysaa in aan war baahinta ku wada xiriirno.

Saldhig is-gaarsiin habeysan si loo helo darteed, waa in aan siinaa dadka ka tirsan war-baahinta xog aasaas ah, sidaana waxay ku suuroobi kartaa, marka lala xiriiro hoyga wararka ee war-baahinta degaanka ina xiisaynayso ka baxaan. Waa in aan xiriirkaan war-baahineed ku sii wadnaa in aan qodobo saxaafadeed u dirnaa war-tabiye yaal aan xulanay iyo in aan baaq jeedinaa oo aan war-baahinta iskugu sheegeyno in aan nahay ilaha wareed/xogeed ee dhaxal galka ah ee mustaqbalka ay u baahan yihiin. Bilowgaa waa in lagu dhabar-taraa war baahin mar mar la sameeyo, xog/war galayn (gal gelin), waraqa loo diro Tifa tirayaasha, iyo shirar jaraa'id oo la qabtaa marka ay u muuqato in ay muhiim tahay. Waxaa muuhim ah in daba gal lagu hayo wareysi kasta iyo war fidin kasta oo la sameeyo. Waxaa jira qaabab badan oo war-baahinta loola hadlo, oo ay ka mid tahay - Tusaale ahaan-waraaqaha loo diro tifatira yaasha. Sidey ahaataba, waxaan ku gaabsaneynaa in aan labo qaab si kooban uga hadalno, waxayna kala yihiin: maqaal ku qoris wargeys iyo wareysi bixin.

2. Aasaaska wareysiga

Wareysiga waa qaabka ugu baahsan ee lagula xiriilo war-baahinta. Maadaama, aan la macaamil-tameyno wareye-yaal war tabiye ah oo loo tababaray wareysi qaadida, xageen waxaa looga baahan yahay in aan qaadano xooga tababar ah ee la xiriira qaabka wareysiga loo bixiyo.

Hanaankeena daahsoon ee wareysigeen waa in uu muujiya ama gudbiyaa fariinteenaa, garab istaagaa, si wanaagsana u soo ban-dhigaa, oo ah sida la doonayay. Jawaabtaan furutinnka weydiinta furan waa in ay koobnaataa, oo ayan faah faahsanaan. Jawaabtaan kooban oo gaaban waxay ku dhiiri gelineysaa wareyaha in weydiimo dab gal ah weydiyo. Waxaa – weydiimaha daba galka ah- kaga jawaabtaa, in aad sharaaxaad iyo cadeymo taageeraya falkaad ama barnaamijkaad bixisaa. Mar kale adeegso erayada ku dhiiri gelinayo wareyaha weydiimo dheeraad ah in uu weydiyo. Markaan, waxaad ku dheeraataa sharaxaad iyo sifeyn ama is bar bar dhigid. Maadaama wareysiga la tifa tirayo si looga soo saaro mowduuca wareysiga warar la tabiyo, weedhaha gaaban iyo xigashadda xeesha dheer ayaa aad ugu haboonaan badan in ay gudbiyaan dhambaalka marka la bar bar dhigo weedhaha ama hadalka dheer. Shirarka jaraa'id ee si wanaagsan loo soo abaabulay ayaa ku haboon gudbinta wararka dhaxal galka ah. Qodobka war-baahineed uu ku jiro mawaadiicda asalka ah oo loo gudbinayo wareyaha marka safarka laga yimaada aad aye wax tar u leeyihiin. Magacow gudoomiye sameeyagogol dhig, haga weydiimaha, soona gunaanada shirka.

Ku fur-shirkaaga jaraa'id- hadal gaaban oo kooban nuxurkiisa lehna weedho la xigan karo.

Weedhahaan waxaa laga yaabaa in la cel celiyo inta shirka jaraa'id socdo. Haddii ay suuro gal tahay waxaad adeegsan kartaa fududeeyaha mqal-muuqaalka ah, si aad u soo bandhigtiid dhambaa (fariin) ama xog/war muhiim ah. Si toos ah uga war celi weydiimaha adigoo cod degan adeegsanaaya iyo luqada caanka ah ee bulsha-weynta.(ha adeegsan luqad ama eray cilmiyeed).

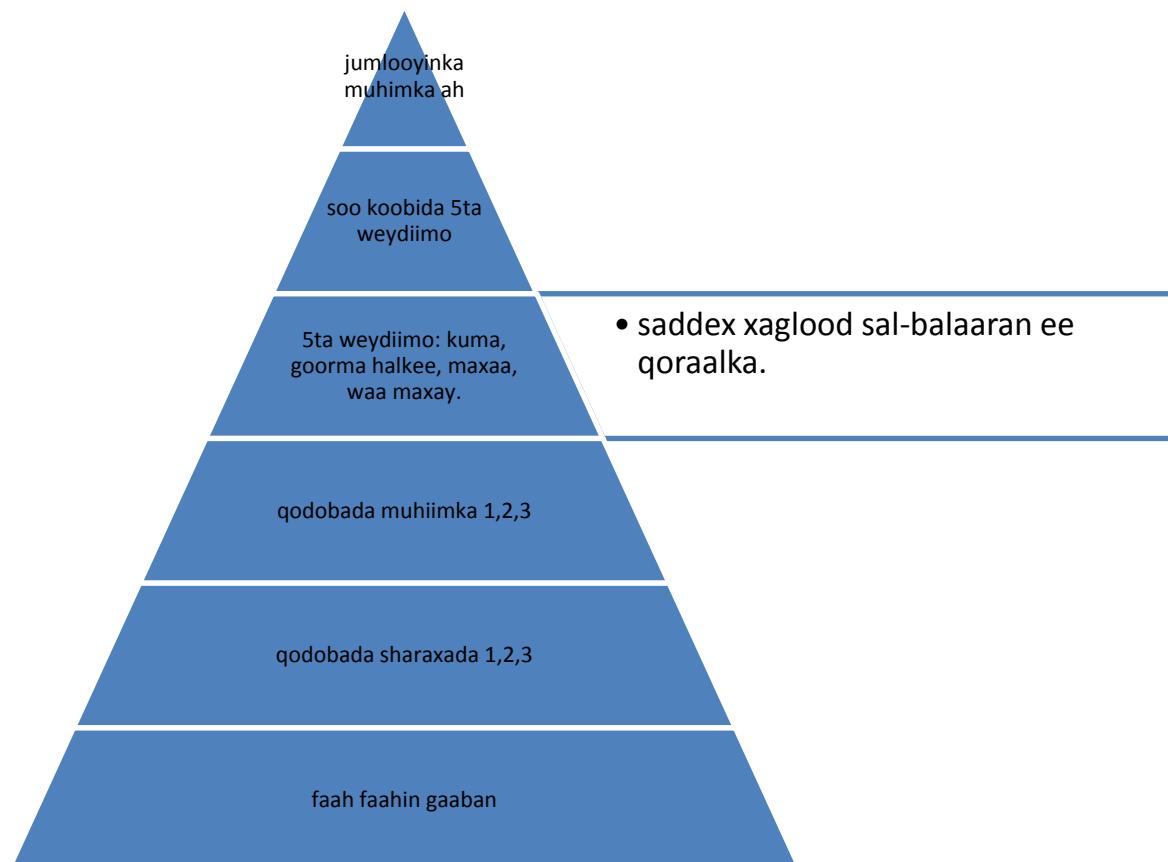
Diyaar garowga wanaagsan wuxuu fure u yahay wada-xiriirkha tayadda leh ee war baahinta.wareysigaaga waxaad u qorsheyn kartaa in aad waraaq ku qortid qodobadda aan kor ku soo sheegnay, iyo in aad ku tababaratiid gudbintooda. Haddii ay suuro gal tahay. Waa in aad duubtaa wareysiga si aad dib ugu dhageysatid mar dambe. Tani waxay wax tar u tahay is qiimeyn , sidoo kale waxay wax tar u tahay marka lala kulmo baahin aan sax aheyn.

3. Qoraalka Wargeys-yada

Wax ku qorista wargeys-yadda waa mid ka mid ah qaabka ugu awooda badan ee dadka lagu saameeyo laguna qaabayn karo aragtiyadooda. Qoraalka wuxuu u qabsoomi karaa keli keli, iyo koox ahaanba, qoraalka wuxuu siiyaa qofka fursad uu kaga qayb qaadan karo saameenta dadweynaha isagoo gurigiisa ama xafiiskiisa jooga si la mid ah marka uu golayaasha dadweynaha joogo. Waraaq ayaad u qori kartaa tifatiraha , maqaal ayaad ku yeelan kartaa wargeys, sheekooyin gaagaaban ama war tebin ayaa sameyn kartaa iwm.xeerarka aasaasiga ee wargeys yada waraaqadaha loogu qoro waa isku mid xaalad walba. Qoraaladda wargeysyadda loo dirayo waxaa loo raacaa habka wariyaha wax u qoro.

Waxaa loogu tala gala in si deg deg ah loo aqrin karo. Sidaa darteed, si saameen weyn loo sameeyo, waa in warka ama xogta ugu muhimsan la dhigaa qaybta hore ee qoraalka . waxaa lagu bilaabaa weedhaha muhimka ah ama hadalada sheegaya akhbaart uu xiiseynayo aqristaha loola jeedo qoraalka, ama mida khuseysa oo xilligeeda la joogo.waxaa la raacinaya 5 weydiimood: waxaa sharaxaad laga bixinayaa cida ku saamowday falka qoraalka uu ku saab san yahay, maxay tahay

dabeecada iyo saameenta falka lahaa, qoorta ay dhacday , halka ay ka dhacday, saababta ay u dhacday. Saddex ama wax ka badan ee qodobada ugu muhimsan ee aan dooneyno in aqristaha xusuusta marka ugu horeyso ayaan sheegaynaa. Waxaan raacinaynaa saddex ama ka badan oo qodobo dheeraad ah , si aan faah faahin uga bixino qodobadda muhiimka ah. Xusuusnow jumlad walba waa in ay xambaarsanaataa hal qdob oo keliya, jumlooyinkana waa in ay isku daba yaalaan sida ay qodobada u kala muhimsan yihiin, ama qaab hoos u dhigaya ujeedooyinka qoraaga leeyahay. Dhamaadka waxaa lagu soo qaadi karaa faah faahin yar. Waxaa qoraalka noocaan laga leeyahay laba ujeedoo, mid waa marka uu tifatiraha doonayo in uu qoraalka soo gaabiyo, wargeysiga oo cirir ah darteed, wuxuu jar jarida maqaalka ka bilaabayaa dhanka hoose oo ahmiyadeeda yartahay sidaa ayuu kor ugu soo soconayaa, sidaa waxaa ku bad baadaya nuxurka dhambaalka uu qoraalka xambaarsanaa , waayo qodobada ugu muhimsan ee xambarsanaa ujeedada qoraaga waxay ku qoran tahay qaybta hore ee maqaalka. Dhanka kale marka uu aqristaha deg deg san yahay , wuxuu aqrin karaa jumlooyinka hore oo uu ka helayo ujeedada guud ee maqaalka. Qaabkaa qoraalka waxaa lagu dabaqi karaa si siman waraaqaha ku socda tifatiraha iyo maqaaladda ama sheekooyinka asalka ah.ogow qoraalka waa saadex xaglood sal balaaran.

Hab dhiska jirka war tabinta

Cinwaan:

- La xiriiri warka ugu xiisaha badan

Qaabka:

- Hor mari xogta ugu muhimsan.
- Taariikhda iyo goobta
- Jumlo walba hal xog ha xambaarsanaato
- Weedho gaab gaaban.
- Xigasho toos ah ,oo daliil leh

Falka

- Falka tagay

Jirka:

- Jawaabta “ kuma , goorma, meelma, waa maxay, maxaa “
- Ku gabagabey tilmaanta “ -30-“ (micnaheedo tahay dhamey) ama “ badan” haddii loo baahdo.
- Sheeg magaca qofka lala xiriirayo iyo numbarkiisa haddii xog dheeri ah loo baahdo.

Baaxad:

- Hal ama laba bog.

Weydiimo

1. Maxay tahay farqiga u dhexeeya wareysi iyo shir jaraa'id?
2. Waa maxay howsha qalabka war-baahinta?
3. Waa maxay howsha war baahinta ama bayaan saxaafadeed?
4. Waa maxay 5ta weydiimood ee qaabeysa jirka war baahinta /

Leyli Guud

Ururkaaga islaamiga ah wuxuu mar dhow bilaabay Mashruuca Adeeg Bulsho, Bulshada deegan dhexdeeda ayuu ka bilaabay. Waxaad dooneysa howshaan bilwga ah in la baahiyo, sidaa darteed adeegaaga wuxuu gaari karaa cidii loogu tala galay ee ka faa'iideysan laheed. Ururkaagana wuxuu ka helayaa sumcad iyo soo dhaweyn bulashada deegaanka waxaad dooneysaa in aad adeegsatid war-baahinta si aad u guul uga gaartid ujeedooyinkaaga. Tani waa markii kuugu horeysay ee aad arrinkaan oo kale qabatid. Xitta inkastoo war baahintu garaneyso Ururkaaga.

1. Xulo qaab war baahineed ee ugu haboonaan badan xaladaan- wareysaa mise shir jaraa'id- sharaxaad ka bixi sababta aad u dooratay mid kooda.
2. U qor war baahinta waraaq casumaad ah .
3. Qor ama liis geli wax yaabaha aad ku gelineysid qodobada war baahineed .
4. Qor saddex weedho oo la xigan oo aad ku adeegsan laheed hadal jeedintaada ama war celintaada.

Cutubka 24^{aad}

Sidee u Yagleeli Iaheed Urur Deegaameed

---

1. Marxaladda bilowga
2. Marxaladda abaabulka
3. Marxalada xasiloona
4. Qaab dhismeedka iyo maamulak Urur Islaami ah
  - A. Guiddiga Fullinta
  - B. Howl qeexe tusaale ah.

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad dhameysid cutubkaan , waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida talaabooyinka gaarka ah marka la yegleelayo Urur.
- Abaabulida koox dad ah Urur dhexdiisa
- Abuurida qaab dhismeed Urur ee haboon
- Qorista howl-qeexaha howl wadeenadda kala duwan

Yagleelida qayb ka mid ah Urur dhexe ama yagleelida Urur deegaameed , si caadiga waxay ka bilaabataa marka koox muslim ah ay dareemaan in baahi loo qabo in dhaq dhaqaaqa Islaamka laga qayb qaato. Aan tijaabino sida Urur degummed Muslimiinta lee yihiin loo yegleelay. Aan tusaale u soo qaadano Ururka; Xiriirka Muslimiinta Magaalada(the city muslim association).

1. Marxaladda Bilowga

Marka hore, wada hadal la yeelo qaar ka mid ah muslimiinta ugu fir fircoo aaga aad degan tahay. Hel ogolaan shahooda in la dhiso koox abaabulan. Maskaxda ku hay ruuxa dhageysta yaasha casharkaaga masjidka aad ku bixisid aad ula dhacsan. Ka dib ururi dadka aad is leedahay way ku qanci doonaan fekerkaan, kooxo yar yar isugu gey si ay wax u bartaan, u doodaan, isugu wacdiyaan ama is xusuusiyaaan dhaqanka Islaamka. Ka hor, inta aadan Urur yegleelin, isku day in aad la kulanto kooxaha aad ururisay, iyo in aad dejisid qariidadda ama naqshadda ujeedooyinka Ururka.qorsheynta howlahaaga mustaqbalka waa muhiim. Waxay xadideysaa waxa ay tahay in uu qabsoomaa. Waxaa laga yaabaa in aad ka walwashid qoorta iyo qaabka ujeedooyinka la gaarayo. Marxaladdaan ma aha in aad si gaar ah u qeexdid qorshayaalkaaga mustaqbalka, marka hore waa in aad la timaado afkaar guud oo xaqiiq ah. Tusaale ahaan: waxaad dooneysaa in aad qortid liiska howla sida ay u kala mudan yihiin.waxa ay tahay in marka hore la qabto, muhimadda sare uu leeyahay dartii.

2. Marxaladda Abaabulka

Si loo xasiliyo Ururka, iyo si loo ergeeyo masuuliyaddaha sida ugu fudud., waxaa loo baahan yahay in la dhaqan geliyo hanaan wax qabad dastuuri ah ayadoo la raacaya sida soo socota:

- a) Dasaatiir kale duwan ee Ururadda kula midka leeyihiiin daraasad ku samee marka hore.
- b) Qof khabiir dasaatiirta ku ah u dir qorista dastuurka ururka, isagoo ka shidaal qaadanaya natijadda daraasaddii la sameeyay
- c) Hel xubnaha ugu la filayo in ay Ururka ka mid noqdaan ogolaanshahooda, si aad u dhaqan gelisid dastuurka.
- d) Kulan aad loo xayesiiyay ku xulo xubnaha howl wadeenada ka noqon doona xafiiska ururka cusub.
- e) Haddii dalka ama magaalada ka jiro Isbaheysi Islaami ah ama Urur weyne, raadi sidii aad uga mid noqon laheed.
- f) Hadii Ururka yahay Urur ardayeed ka dhix shaqeeya xerradda ama Koleejka Jaamacadda, codsi xubinnimo u gudbiso Midowga Aradaydda Koleejka Jaamacadda, haddii Ururku howlahiisa yahay mid ka balaaran ardaydda u gudbaya dadweynaha, ururka ka diiwaan geli hey'adda Xukumaadda – Gobolka ama Dhexe – ee ku shaqadda leh arrimaha diiwan gelinta Ururadda Bulashadda.
- g) Ku baahi wargeesyadda deeganka dhismaha Ururka, ama boorar waaweyn oo soo jiidasho leh -Ururka lagu xayesiinayo – ku dheji darbiyadda meelaaha ay muslimiinta iskugu yimaadaan.
- h) Haddii Ururka ka dhistay Koleej Jaamacadeed raadi sidii aad maal gelin iyo hanta kaleba aad uga heli laheed Midowga Ardaydda Koleejka Jaamicadda. Haddii Uruurka uusan ardaydda ku koobneyn , radii sidii aad deeq uga heli laheed Uraradda waaweyn ee deeq bixiyaalka ah ee ka jira magaaladda. Sida Ururadda cilmi Baarista, iwm.

Xusuusnow: Marxaladda Abaabulka arrimahaan soo socda.

1. Marka uu Ururka weynado, howlaha way sii adkaanayaan, dadkana waxay noqonayaan kuwo khibrad fiican u leh howlhooda, sidaa darteed, ha u saamixin hanaanka maamulka adag ee urursan in uu idin kala qaybiyo.ama idin kala jebiyo.
2. Xubnaha Ururka marka ay bataan, isku day in aad horumarisid qaabab lagu wadda – xiriilo oo fudud. Haddii la doonayo in ururka si haboon u shaqeeyo samee hanaan xogcelin wanaagsan oo deg deg ah.
3. In kasto waxa Ururka dhaqaajina ama dhiiri gelinaya ay tahay aragtida Islaamka, haddana ha noqon maro ku dheng aan waxba ka daadegaynin. Ujeedooyinka asalka ah ee xilliga dhow dib ayaa loo qiimeyn karaa, kuwa duuga ahana waa la iskaga tagi karaa, kuwo cusub ayaan la soo kordhin karaa. Haddii lama huraan noqoto hagaajinta Dastuurka hanaan nidaamsan oo lagu hagaajiyo u samee.
4. Isku dayga iyo gafka waxay gacan weyn ka geystaan go'aanadda iyo istiraatijayadda uu ururka ku xulanayo xubnaha aadka saameenta u leh.ha ku niyad jabin gafkaaga ee casharo ka baro.
5. Ha ku niyad jabin sida ay Ururadda Islaamiga ah beylah ugu yihii handadaata iyo khatarta kaga imaaneysa dalka gudahiisa iyo dalalka dibadda, maadaama , ururka u dagaalamayo sidii uu ku xaqiijin lahaa jiritaankiisa, marnaba ha ku gor gortamin

Mabaadii'da Islaamka, laakin muuji jilicsanaan marka ay timaado si loo dhaqan gelinayo, is beddal ku sameenta ujeedooyinka dhow, ama dib u dhigida in la dhaqan geliyo. Ururka wuu ka guuleysanaya wuuna ka gudbayaa dhibaatooyinka guddaha iyo dibadda. Insha'a ALLAH.

6. Hadii aad la kulantid dhibaatooyinka Guddaha, koritaanka deg dega ah wuxuu caddayn u yahay khatar soo socota, xubnaha cusub waxaa laga yaabaa in ayan fahmin dhibaatooyinka Ururka, waxaa dhici karta in ay kooxda kala jibyaan ayagoon is ogeyn, iska ilaali kuturi kuteenta iyo beenta, raadi tayadda marka aad xubno soo xulaneysid inta aad tiro raadin laheed.

3. Marxaladda Deganaanta ama Xasiloonidda

Nasiib wanaag dhibaatooyinka Marxaladda Abaabulka ma waaraan, waa haddii si feejignaan leh loo shaqeeyo.

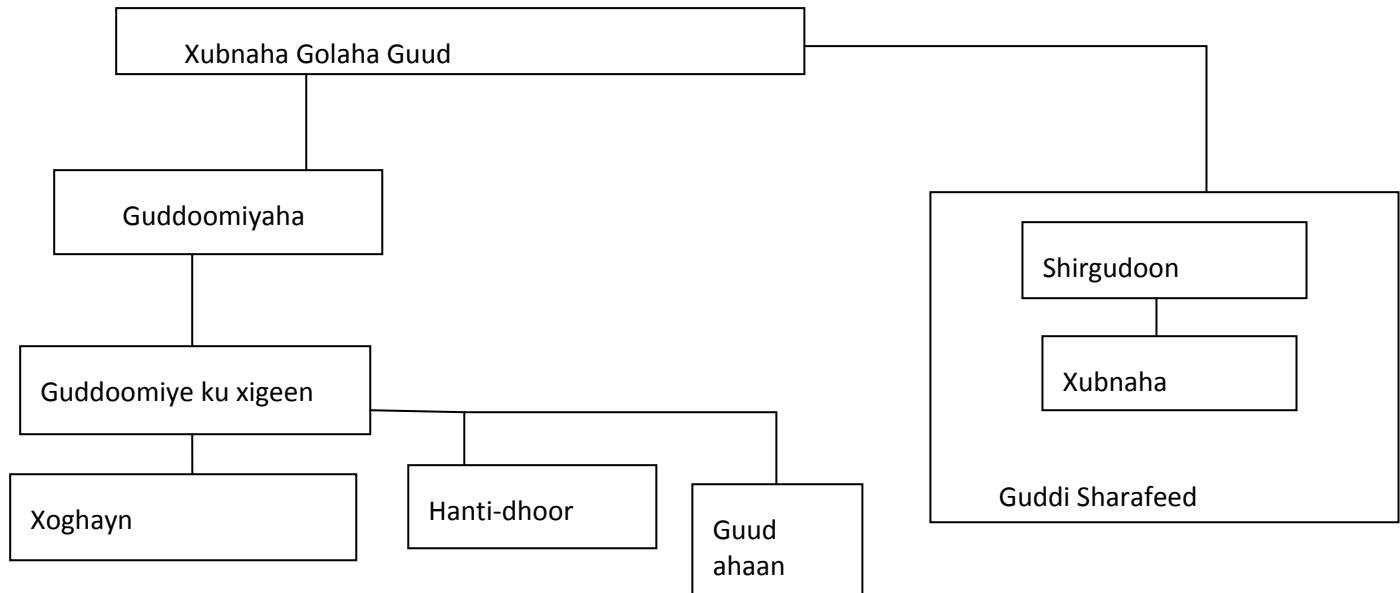
- Is biimeyn kasta waxay ku sugnaaneysaa xaalad agjinimo oo qalalaasaheeda kala firdhiya awooda iyo fir fircooniida Ururka. Mararka qaar heer miyar beel ah ayuu gaarsiiyaa Ururka, sidaa darteed xasilooni ayaa loo baahan yahay inta ay doonto ha gaarsiinaato.

Marxalada Xasiloonidda waxay u baahan tahay joogteen, waa in aan la qaadan qaab-dhismeedka maamulka Urursan(Bureacratic). Laakin xafiis-maamuleed walba waa in howshiisa iyo awoodiisa si wanaagsan loo qeexaa. Waana in loo dejija xeerar waajibaadka sida gaar ah loo fulinaayo. Lana xushaa howlwadeeno Muslimiin ah oo aqoon iyo waayo aragnimo u leh howsha Ururka. Talaabadda waqtigeeda la qaadowaxay ka hortagtaa dadaalka oo dayacma, waxayna kuu horseedeysaan abaabul wax tar leh.

4. Qaab-Dhismeedka Maamul iyo Agaasinka Urur Islaami ah.

Guddiga Fullinta urur sida caadiga ah wuxuu ka koobmaa Gudoomiyaha, ku xigeen , Xoghayn, Hanti-dhoor, iyo dhowr xubnood oo inta badan gudoosha guddiyo hoosaad kala duwan. Howl-wadeena qaybaha oo dhan waa in ay ahaadaan xubno heer wanaagsan ka jooga dhaqanka iyo aqlaaqda Islaamka, howl –wadeenadda joogtada ah waa in la siiyaa tixgelin weyn, guddiga fulinta waa in si joogta ah u kulmaa, kulamadiisana ha ku salaysnaadaan qorshe sannadeed horey loo dejiyay. Kulannaddana waa in qorshooyin lagu dejiyaa , kuwii horena loo dabagalaa. Runtii, Gudoomiye ku xigeenka – haddii la doorto- in uu siiwado howsha ururka waxay cumriga u dheeereysaa Maamulka, khibradda Gudoomiyahii horena waxaa looga faa'iideysan karaa in uu la taliye u ahaado Guddiga Fullinta si ay howlwadeenadda cusub ee la soo doortay khibradiisa uga faa'iideystaan. Masuuliyadda gaarka ah ee howl wadeenadda la doortay waxaan ku faah faahineynaa halka hoose, ma taabaneyno howlaha " Xogheynta Joogtada" madaama ay in yar oo Ururada waaweyn ah u abuurteen in ay howlaha ay u fududeyso.

Qariidad Maamuleed Urur

Barta Dhaqaqa:

Siyaasadda Ururadda aan isku xirneyn

Dhabta ah in Islaamka qayb kastoo nolosha ka mid ah saameeyo, ma loola jeedo in hal Urur uu fulin karo nooc walbo ee howl ah. Marka uu Urur guuleesto waxaan si badan dusha ka saarnaa wax walboo howl ah, ilaa aan ka dhigno Urur wax walba qabta. Tanina waxay la micno tahay adigoo ukumahaada hal salad kuwada riday. Waa in aan aqoonsanaa in howl walbo u baahan tahay in loo aasaaso qaab-dhismeed maamul u gaar ah ee lagu fuliyo.

Tusaale, haddii ururka howshiisa ay tahay in uu dacwadda Islaamka baahiyi, waa in aan Ururka ka fogeynaa howlaha ganacsiga, howsha ganacsiga waxaa loo baahan yahay in loo aasaaso Urur u khaas ah. Sidoo kale, xibiga siyaasadeed waa in aan culeys lagu saarin qabashada howlaha la xiriira waxbarashadda, dhaqaalaha, ama caafimaadka iwm.

Howl walba waa in loogu adeegaa ururkeeda u khaaska ah. Dhabtii, waxaa jiraya wada shaqeyn iyo isku duwid ka ka dhexeyneysa Ururadda kala howlaha duwan marka la dejinaayo ujeedooyinka iyo qaab dhismeedka maamul ee Ururka. Waxaan oo idil waa in ay u dhacaan hanaan waafaqsan dastuurka Ururadaan oo horey loo sii qorsheeyay. Xeerarka iyo dustuuradana waa in la raacaa oo aan la jabin. Haddii qodobada dastuurka qaar ama isaga oo idil carqalad ku noqdo hanaan socodka wax tarka leh ee howsha waa in si taxadar leh dib loogu qaabeeyaa, qaabeeyntana loo maraa hanaanka dimoqraadiga ah sidaa haddi wax loo beddaloo waxaa nabad galaya ujeedooyinka ugu waaweyn iyo mabaadii'da kooxda.

A. Guddiga Fulinta

ALLAH ha kugu Garab gal! Waxay xubnaha asxaabtadda ah kuu doorteen jagadda ugu muhimsan ee Ururka Xubnahiisa guddoonsiyo. Wawaad haatan ka mid tahay Guddiga Fulinta ee Urur Islaami ah. Jagada aad ka heysid waxaa laga yaabaa in ay tahay Guddmiye ama Gudoomiye ku xigeen iwm. Jagadda laf ahaanteeda ma ah asal ahaan mid muhiim ah. ALLAH hortiisa ayaa lagugu xisaabinayaa , wawaana lagu weydiinayaa in aad ilaalisay , horumarisay danaha guud ee xubnaha asxaabtaada ku doorteen, madaama qaar danahaas ka mid ay waafaqsan yihii Qur'aanka iyo Sunnah. Halka hoose waxaa ku yaal laba weydiimo oo ay tahay in aad ka jawaabitid inta aadan bilaabin ama jagadda cusub qaban:

- Maxay tahay wawaan masuulka ka ahay ee ka mid ah jagaddaan cususb?
- Intee ay la egtahay awoodeyda xubinnimo ee guddiga fulinta ee ururka ?

runtii, wawaad u baahan tahay in aad aqoon u lahaatid Ururka, asalkiisa, taariikhdiisa, xeerarkiisa, iyo siyaasadahiisa, laakin waxaa kaloo u baahan tahay tusme haga howshaada xilliga aad xafiiska heysid. Wawaad kaloo u baahan tahay howl-qeexe ama ugu yaraan xeerar taxane ah oo kaa gacan siiya sidii aad u hagi laheed qeybaha kugu cusub ee jagadaada. Waxaa laga yaabaa in ururkaaga u leeyahay Howl- Qeexe ama aragti ku filan in lagu qoro. Howl-qeexaha tijaabadda ah ee lagugu magacaabay waxaa loo adeegsan karaa bar laga dhaqaqo, si kastaba ha ahaato, si dhab ah uga feker kaalintaada iyo masuuliyadahaaga.

B. Howl-qeexe tusaale ah.

1. Guddomiyaha

Howlaha aasaaska ah: Guddomiyaha wuxuu matalaa bulshadda Muslimka ah, iyo danta guud ee ururka.

Xilliga Maamulkiiisa: guddomiyaha

1. Wuxuu adeegsadaa hogaan qofeed iyo mid wada tashi si loo dhiiri geliyoxubnaha kale ee guddiga fulinta , xubno sharafeedka, xubnaha guddiyadda, howl wadeenadda, iyo xubnaha Ururka.
2. Wuxuu dejiyaa yoolka iyo ujeedooyinka Ururka.
3. Wuxuu u shaqeeyaa sidii afhayn, daba gale, wuxuu qiimeyn ku sameeyaa howl fulinta iyo wax tarnimadeeda.
4. Si iskaashi ku dheehantahay ula shaqeeyaa guddiga fulinta.

Waajibaadka, masuuliyadda, iyo awooda gudoomiyaha ee ku xadidan dastuurka, xeerarka iyo siyaasadaha Ururka waxaa ka mid ah kuwa soo socda.

1. Gudoominta dhaamaan kulanadda Guddiga Fulinta, iyo Golaha Guud, isagoo kaalmeysanaya xoghaynta, wuxuu qabtaa isku dubaridida qodoba-shireedka.
2. Hubinta in lagu wargeliyo guddiga fulinta iyo xubnaha xaaladaha iyo howlaha Ururka.
3. Magaacabida gudoomiyayaasha guddiyadda, iyo guddi –howleedyadda, qeexida fekradda guud ee ujeedooyinka iyo waajibaadka guddiyadda, iyo dabagalka horumarkooda.

4. Gargaarka iyo difaacida siyaasadaha iyo barnaamijyadda ay guddiga fulinta ansixiyeen.
5. Kor u qaadida danaha iyo ka qeyb qaadashada firfircoo xubnaha Ururka iyo ka war bixinta howlaha guddiga fulinta qoraal ahaan , war-baahin, iyo hadal-jeedin.
6. Soo gudbinta war-bixin sannadeed marka la gaaro kulan sannadeedka iyo dhamaadka xilligiisa uu xafiiska hayo.
7. Wuxuu la shaqeynayaa hanta-dhowraha, wuxuu gacan ka geysaa sidii loo dejin lahaa misaaniyad sannadeed iyo sidii loo ansixin lahaa, kadib wuxuu la soconayaa sida loogu shaqeynayo misaaniyadaas, iyo in howlaha maaliyadda sannad walba xisaab hubin lagu sameeyo.
8. Magacaabista guddiga Magaacbaya ama dejinaya liiska dadka ku haboon ee murashaxiinta noqon kara xilliga soo socda in aan lagu dhawaaqin maalinta doorashadda ay dhaceysyo. Diyaarinta doorashadda howl wadeenadda dhowr bilood ka hor inta aan jagadda loo dhiibin. Iyo keydinta diwaano ku filan si loo hubiyo isdaba yaalka maamuladda is beddalaya.

Dhank xiriirka howl-wadeenadda kale , Gudoomiyaha:

- a. Wuxuu masuul uga yahay guddiga fulinta, iyo xubnaha la socodka barnaamij yadda iyo siyaasadaha Ururka ee tarjumaya baahiyaha iyo rabitaanka xubnaha ururka.
- b. Wuxuu talooyin iyo waano ka bixiyaa wax walboo la xiriira siyaasadaha , maaliyadda, iyo barnaamij yadda Ururka.

2. Guddoomiye ku xigeen.

Waxaa lagu talo bixiyaa in guddoomiye ku xigeen loo magacaabo guddoomiyaha mustaqbalqa.qofka jagaddaan jooga wuxuu baran karaa maareynta Urur inta uu shaqadda ku jiro.waxay aad ugu haboontahay in qofka khibradaan kasbaday loo diyaariyo in uu mustaqbalqa noqdo Guddomiye. Masuuliyaadka iyo waajibaadka guddomiye ku xigeenka waa kuwaan soo socda:

1. Wuxuu qabtaa howlaha Guddoomiyaha marka uu maqan yahay.
2. Wuxuu la socdaa masuuliyadaha guddiyadda haddii sida loogu baado, wuxuu la qeybsadaa culayska shaqo Gudoomiyaha.
3. Wuxuu guddoomiyaa barnaamijyadda iyo /ama guddiyadda xubnaha.

3. Xoghayaha

Xoghayaha wuxuu qabtaa waajibaad muhim ah oo dadaal badan u baahan. Waxaa laga yaabaa in uu gacan ka helo shir-guddoomiye yaasha iyo howlwadeenaddaa kale marka uu ururinaayo xogta iyo warbixinadda qabyo-qoraalka ah, laakin waxaa saaran masuuliyadda kama dambeeska ah ee diyaarinta iyo galaynta warbixinadda waqtiga ku haboon. Ururka balaaran wuxuu u baahan karaa in uu culaayska howsha xoghaynta kala qaybiyo, una kala qaybiyo xoghayn ka masuul ah waraaqo diridaa iyo mid ka masuul ah waraaqo keydintaiyo diiwaan gelinta.

Wajibaadka , masuuliyaadka iyo awooda xoghayaha waa:

1. Keydinta qoraaladda faah faahsan ee kulan walba ee Ururka yeesho si uu u dhameystirmo warbixin sannadeedka ee sannad walba.barnaamijyadda joogtada ah marka laga soot ago waxaa lagu taliyaa in lix kulan sannadkii la qabto.
2. Wargelinta dhamaan xubnaha guddiga fulinta waqtiga iyo meesha uu kulanka ka dhacayo ugu yaraan sitimaan ka hor goorta uu qabsoomayo..
3. Keydinta qalab xafiiseedka iyo wax yaabaha kale ee xafiiska u baahan yahay iyadoo la ilaalinayo baahida dhabta ee Ururka u qabo.
4. Fulinta dhamaan wada xiriirka muhimka ah u ah howl qabad guul leh ee ururka, iyo u adeeg sida ilaaliyaha dhamaan diiwaanadda ama qoraaladda Ururka oo ay ka mid yahiin waraaqaha la is dhaafsado.
5. Hubinta in howlaha ururka loo fuliyo si waafaqsan sida qdobada sharciga dastuurka haatan iyo xeerarka sheegayaan. Iyo
6. Diyaarinta dhamaan qoraaladda iyo xogta si qaab habeysan loogu gudbiyo xoghayaha waraaqadaha soo gala.

4. Hanti dhowrka

Ururka Islaamiga ah ee yar, hanta dhowrka la doortay wuxuu ahaan karaa hal xubin kaligii masuul ka ah arrimaha maaliyadda Ururka. Aan is weydiino, haddii ururka go'aan sado in uu raaco hanaan xisaabeed ku dhisan xeerarka xissabinta , waan in marka la beddala hanta-dhowrka, cid walbo loo dhiiba ay taqaan xeerkii uu adeegsan jiray hanta-dhowrihi hore. Xisaab hubinta xisaabaadka waxay noqoneysaa mid sahan marka la adeegsanayo xeerarka xisaabinta. Ciduu ahaadaba,hanta-dhowraha waa in uu ahaada Muslim daacad ah oo laga soo dhax xushay walaalaha ugu wax tarka badan.

Baaxadda Ururka inta ay la egaataba, Hanti-dhowraha waa in uu u hogaansanaadaa siyaasaddaha ay dejiyaan guddiga Fulinta, qaar siyaasadahaas ka mid ah waxay daboolayaan waxa soo socda:

1. Nooc iyo inta jeer ee la soo saarayo bayaan xisaabeedka Ururka si guddiga fulinta loogu gudbiyo iyo hanaanka xisaabin ee la adeegsanayo.
2. Awood sameenta iyo dhaqan gelinta xeerarka la xiriira maal gelinta Islaamiga ah. Iyo
3. Ururinta iyo bixinta Sadaqadaha, Sakadda iyo hantida kale.

Sidee u ogoaan kartaa haddi aad tahay hanta dhowrka ururkaaga in ururka dhanka maaliyadda ka caafimaad qabo. Iyo in la raaco xeerar haboon ee maaliyadeed? Adeegsiga liis-warbixinneedkaan ee soo socda, waxaad ku xaaqiis san Kartaa in talaabooyinka hoos ku xusan lagu socdo.

1. Deymaha la sugayo, kiradda, iyo saamiga xubnaha si wareegto ah ma loo hubiyaa dib u habeyna ma lagu sameeyaa.si ay u waafaqsanaato baahiyaha xubnaha iyo si beddalada dhaqaale.
2. Nidaamka xisaabinta ma ku haboon yahay baaxadda ururka iyo howlbadnaantiisa.
3. Ma jiraa maal gelin keyd ah oo looga hor tago wax yaabaha lama filaanka ah.
4. Xisaab hubiye dibda ah ma u war bixiyaa guddiga fulinta si too ah.

5. Guddiga fulinta wuxuu hubiyaa , ansaxiyaa barnaamij sannadeedka iyo qorshe-misaaniyaddeka.
6. Guddiga fulinta ma falan qeeyaan bayaanadda dhakhli iyo kharash xilliyeedka, ayadoo la bar bardhigayo misaaniyadda haatan jirta midii sannadkii hore . si loo ogaado in hanaanka maaliyadeed si wanaagsan u shaqeynayo.

Barta Dhaqaqa

Mabaadii'da Shanta Sanno

Dunidaan si dhaqsiyaha leh u socota, dadka aad aye u korayaa marka loo eego kolkii hore, way horumarayaan- dhan walba- way bislaanayaan, waxay noqdaan kuwo si aad u sahlan loo dhaqaajin karo. Waxaa la ogaaday in qofku uu gacan wanaagsan ka geysan karo masuuliyadda jagadiisa shanta sanno ee ugu horeyso inta lagu jiro.haddii halkaa uu sii joogaa waqtidheer saamiga wax qabadkiisa hoos ayuu u dhacayaa. Haddii uu waqtidheer aad u sii dheer uu jooga jagadda wuxuu caqabad hor taagan horumarka Ururka, marka uu waqtiga shanta sanno ka dheeriga ah uu sii bataba , dhibatadiisa ayaa sii badata, wax tarkiisa wuu sii yaraadaa. Jagadda mid qof iska lee yahay aye la noqoneysaa. Rabitaankiisa iyo riyoyinkiisa ma dhaafaan deedka xafiiskiisa ku wareegsan iyo jagadiisa. Sida khibradda lagu gaaray, waa in shan sanno kasta howl-wadeenka laga beddalo jagadda uu hayo loona beddalo mid kale, si loogaga faa'iideysta khibradaas jago kale iyo mashruuc kale. Si la mid ah, kuwa kale halkooda iskama joogayaan , waxay buuxinayaan jagooyinkaan la banneyay, waxay helayaan fursad ay tababar cusub ku qaataan. Jago ka beddalidda qaar waxay u wanaagsantahay Ururka iyo qofkaba. Shan sanno ma aha tiro muqadas ah, ee afar ayaa laga dhigi karaa ama lix.

Raacida Raadkooda

Waxaad aasaastay Urur Deegaameed. Hogaan ama xubin ka mid ah Hogaanka ayaa tahay, waxaad heysataa tusaalooyin badan oo lagu daydo.

Imaam Khasaali wuxuu ku tilmaamay kitaabkiisa Kimya' al Sa'adah in nin aqoon yahan ah maalin u sheegay Khaliifahii weynaa Harun al Rashid in uu ogaansho u lahaado jagadda uu ku fadhi mida ay tahay!

Jagooyinkaan midkee:

Abu Bakar (AR) mar ayuu hayay – waa lagu kalsoonaa

Umar (AR) mar ayuu hayay – wuxuu kala saaray runta iyo beenta ama xaq iyo xaq daradda

Uthman (AR) mar ayuu hayay -- wuxuu ahaa dhedhexaad iyo qof naxariis badan oo niyad fiican

Ali (AR). Mar ayuu hayay – wuxuu ahaa aqoon yahan caadil ah.

Ka feker

- **Sidee qaababkana kala duwanee khulafadda dhaqankooda ah loogu dabaqi karaa xaaladaada khaaska ah.**

Weydiimo

1. Maxay tahay talaabadda koowaad ee aad qaadi laheed marka aad dhiseysid Urur?
2. Maxay tahay doorka gaarka ah oo is-gaarsiinta iyo xog celinta ay ka qaataan marxaladda aasaasida/bilowga ah.
3. Sidee u kala duwan yahay doorka guddiga fulinta iyo Gole Sharafeedka aan tusaalah ka bixinay.
4. Halkee ay tahay in xoghaynta iyo hanta-dhowrka si dhow ugu wada shaqeeyaan?

Leyli Guud.

Guurista warshad weyn darteed, dadweynaha Muslimka ah aad aye u kordheen magaaladda yar. Yagleelida Urur waxay u muuqataa in ay tahay mid loo bahaan yahay, sidey ahaataba Muslimiinta inta badan ma danaynayaan urur, in yar ayaa ka mid ahaan jirtaay Urur Islaami ah. Heerkooda Wax barashada iyo dhaqaalana wuu kala duwan yahay, waxay ka yimaadeen asal kala duwan. Wuxaad heysataa laba bilood keliya si aad u abaabushid ka hor inta Gudoomiyahaaga shaqadda kuu badalin meel kale .

1. Deji qorshe talaabo – talaabo ah oo xaliya mashaakilaadka gaarka ah ee kooxdaan.
2. Qaab dhismeed maamul deji oo iyaga ku haboon
3. Qor dhibaatooyinka ay la kulmi karaan kooxda marka aad ka tagatid ka dib.sidoo kale qor xalalka suura galka ah.

Cutubka 25^{aad}

Aragtiyo La Xiriira Koritaanka Qofka iyo Horumarkiisa

---

1. Garo naftaada
    - A. Ha noqon sida Mudane: nin caadi
    - B. Sinaan la'aanta rajooyinka
    - C. Ha is barbar dhigin dadka kale!
    - D. Ha is dhex gelin arrimaha shaqsiga iyo kuwa Ururka.
  2. Naftaada edbi
    - A. Ka digtoonow in aad noqotid daaci joogta ah
    - B. Daacad u noqo Madaxda
    - C. Masjidka Rome
    - D. Ka tagida Keydkeena iyo aan ka soo ergashada dibadda!
    - E. Wawaan ku aragnaa keliya marka ay dhib jirto
    - F. Istraatijiyadda Sandawijjka
  3. Is cadday / is qeex
    - A. Cod-dheer ku mahad-celi!
    - B. Si qabooban u sheeg waxa aad dhibsaneysid!
    - C. Feker isku mid ah
    - D. Saaxibtinimo iyo Cadaawad dheli tiran
    - E. La tashiga Caruurta
    - F. Feker !
-

Sare u qaadida xirfada iyo is horumarinta waa mataanaha dhinacyadda tababrarka ee hoggaan adeegsiga. Qeybaan ee tusaha ka mid ah, waxaan kol dhoweto kaga dood nay xirfada kooxeed iyo qofeed la xushay. Cutubkaan wuxuu ka hadlayaa qaab aan caadi aheyn oo leh dhinacyo la soo xushaya ee ka mid ah is horumarinta. Innagoo adeegsaneyno Isku dhaf ah warbixin kooban, xaalado diraasadeed, iyo xusuusino , waxaa ahamiyadda saareynaa meelaha taabanaya koritaanka qofka ee u ah lama huraan is horumarinta xiitaa hain kastoo ay mar walba innoo muuqan. Kani waa saddex talaabo qaabka ka dhig naftaada kaasoo kugu jiheynaya :

- Garo naftaada
- Edbi naftaada
- Qeex naftaada

Ma raadineyno in aan dhamman ka mid dhignaa, waxa la tilmaamay waa in ay inoo horseedaan hogamiyaha suura galka ah si ay uga tarjumaana waxaa aan jirin. Aasaaskaan ayaan ku horumarin karnaa qorshe howled qofeed ee koritaanka qofka iyo is horumarinta.

1. Garo naftaada

A. Ha noqon sida Mudane: nin caadi

Wuxuu dhashay 1901, darajadiisa waxay u dhxeysaa C iyo D, wuxuu guursadde Marwo heer hoose sannadkii 1924, wuxuu lahaa hal wiil lagu magacaabo nin-caadi yare. Iyo hal gabar lagu magaacaabo canugtii heerka hoose. Wuxuu afartan sanno ku jiray adeeg aan la garanaynin iyo wuxuu qabtay dhowr jago oo aan muhim aheyn. Weligiis ma qaatan khatar iyo fursadba, weligiis Kama shaqeyn sidii uu naftiisa u horumarin lahaa iyo kartidiisa, weligiis cidna wax kalama qayb qaadan, buugiisa ugu wanaagsan wuxuu ahhaa “ha ka qayb qaadan: shakadii ciyaar dhib la’aan” wuxuu noolaa lixdan sanno ujeedo la’aan, qorshe la’aan, doonis la’aan, kalsooni darro, ama go’aan xumo. Dhismaha Qabrigiisa waxaad ka aqrineysaa:

Halkaan waxaa jiifa

Mudane. J. Nin-Caadi

Dhashay 1901, dhintay 1921, la aasay 1964

Weligi iskuma dayin inuu wax sameeyo

Wuxuu doonay nolol yar

Nolosha ayaa sicirkiisa bixisay.

B. Rajooinka aan sinayn

Waxaan wax badan la kulaan xaalad laba walaal ka dhaxeysa mid walba u fekeray in midka kale u sameeyay axsaan aad u weyn, abaal gudidna ka ma helin. Aad aye u xun tahay in aan ku fekerno in dadka kale inoo deyman yihiin, iyo in annaga aan u daymaneen. Hadaladaan xaqiqada kuma salaysna. Waa dabeeecadda dadka in ay weynayaan waxa ay siiyaan dadka kale iyo in ay yareeyaan waxa ay dadka kale ka helaan. Hab dhaqankeena wuxuu ka tarjumaa oraahda oranaysa” marka aan sax sanahay cid xusuusata ma jirto, marka aan khaldanahay cid hilmaanta ma jirto” haddii aan dooneyno in aan dadka kale la xisaabtano, waa in aan waraaq ku qornaa waxa aan leenahay iyo waxa nalagu leeyahay si cadaalad ku dheehan tahay. Cabirka keliya aan adeegsaneyno waa in Islaamka ahaado.marka aan qeexeno wax nalagu leeyahay iyo waxa aan leenahay waa in aan la tashanaa dadka aqoonta u leh. Haddii Islaamka leeyahay xukun gaar ah ee arrinkaa ku saabsan waa in aan u ban dhignaa.

Tusaale ahaan: marka aan go’aan ka gaareyno arrimaha la xiriira dhaxalka waa in aan raacnaa shareecadda Islaamka oo aaney raacin doonisteena. Xikmad weyn ayaa ku jirta oraahda Carbeed ee oranaysa” haddi aad qofka raali ka tahay ceebahiisa ma ragtid, haddii aadan raali ka aheyna wanaagiisa ma aragtid”

C. Ha is bar bardhigin dadka kale

Waxaa jira oraah oranaysa “qofkii dadka – xaaladooda- eega calooliyow ayuu u dhintaa”. Dhaqankaan waa kansar noloshaada oo dhan baabi’iya. Waxaad ku mashquuleysaa dadka kale, kadibna waxaad bilaabeyesa inaad la yaabtid sababta aad jagooyinkooda u gaari la’dahay, mishaharadooda,

taajirnimadooda, shakhsiyadooda, ixtiraamkooda, caafimaadkooda, qoyskooda iwm. Isma weydiineysid: waxa ay ku muteesteen waxa ay heystaan? Howsha adag ay geliyeen? Inta sannadood ay usoo halgamaayeen? Wuxaa helmaan san tahay rasaqa, dheefta, iyo deeqdaba in ALLAH xagiisa ka imaato, ALLAH sida uu doono ayuu u bixiyya, cida uu doono ayuu siyyaa cida uu doonana wuu ka reebaa, cid kula xisaabtami kartana ma jirto!

Maalinbaa waxaa ii yimid walaal , wuxuu I weydiiyay sababta uu u qaadan waayay ama u heli waayay mishaarka ay dadka kale qaataan. Wuxaa ku dhahay” ma is weydiisa sababta aad u soo saari la’dhay waxa ay dadka kale soo saaraan, eeg wax qabadkooda , iyo heerka wax soo saarkooda.!“

Islaamka wuxuu ina baray:

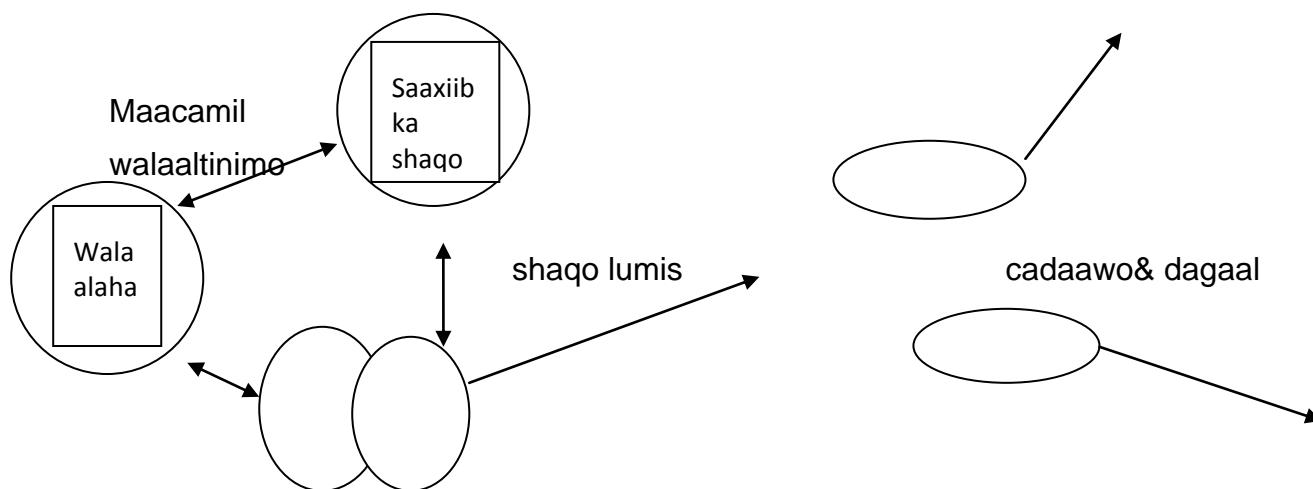
1. Arrimaha dunidda la xiriira: is bar bardhig dadka kaa faqriga ah, kuwa waxba haysan, ama curyaanka ah, ka dib dheh Al xamdu Lilaahi, ALLAH wuxuu isiiyaya wax badan oo aanan mutaysan.
2. Arrimaha la xiriira cilmiga iyo cibaadadda: is bar bar dhig aqoon yahanadda sare ee aqoonta curiya, iyo wadaadda waaweyn ee cibaadadda u go’doomay, ka dib aad u dadaal si wax badan u qabatid. ALLAH weydiiso cafis iyo masaamax.

Xusuusnow, in waxa aad ka ogtahay iintaada ay tahay hubaal, waxa aad ka ogtahay iinta dadka kalena waa shaki keliya. Waa wax lagu qoslo in aad u ogolaatid naftaada is bar bardhigid dadka kale, waxa aad ka og tahay dadka kale waa wax aad u yar, ha ka naxin , dhirin dhirin dhab ah ka dib , haddii aad ogaatid in adiga aad Ururka ku tahay culays uu xambaarsan yahay halka dadka kale ay yihiin hanta ma guuraan ah.inta aadan is weydiin waxa uu ururka uu kuu qabto, is weydi waxa adiga Ururka aad siisay.

D. Is dhex gelinta arrimaha qofeed iyo kuwa Ururka

Waxaan u janjeernaa in aan is dhex gelino dareenka qofka iyo kuwa Ururka, is dhex gelintaan waxay murjisaa wax qabadkeena iyo xiriirkeena. Ugu dambeentiina waxay noqtaa hal beega wax lagu cabiro(dareenka qofka ayaa lagu cabiraa Ururka).waxaa ku bilownaa xiriirkeena walaaltinimo, wuxuuna u dhamaadaa cadaawad .

Nasiib daro, maal mahaan walaalaha Ururka daacada u ah, waxay u badan yihiin in ay yareeyaan wada macaamilkooda. Waxay ka cabsanayaan in macaamilkooda u dhamaado in ay cadaawad isku baddesho. Marka aan is dhex gelino arrimaha Ururka iyo kuwa qofka, waxaan luminaa labadaba. Hal tusaale ee la sameeyo oo arrimaha la xiriira waxaa ka mid ah, in walaalka marka uu kaalmo dhaqaale/lacag u baahdo waxaan ka shaqaaleynaa Ururka xittaa haddii uusan karti u laheen. Ururka wuxuu noqonayaa mid wax tar yar iyo xiro howl gab. Kama – dambeestii, waxaan lumineynaa howl-waddeenadda iyo Ururka, waayoo waxaan wareer ku rideynaa ama aan isku qasaynaa samafalka iyo xirfadlenimada.

Waan in aan ka kaalmeynaa walaalka howlaha samafalka, ma aha in aan dilnaa Ururka shaqaynaya. Walaal ayaa i weydiistay in aan lacag ka amaahiyoo khasnadda ururka si uu gurri ugu iibsado. Waxaan ku dhahay lacagtaan mideyda ma aha. Waxaa iska leh Ummadda anniga amaano aye igu tahay. Sideen ugu bixin karaa arrimo qofeed. Halkii uu iga qadarin lahaa, aad ayuu iigu carooday. Xeerka halkaan wuu fudud yahay: haddii aad ka tirsan tahay dadka sadaqadda la siiyo fiqhiga marka la raaco, waxaa xaq u heli kartaa in lagaa kaalmeeyo hantidda waqafka ah.

Ma nahin hey'ad shaqo bixin, waxaan leenahay ujeedooyin aad fulineyno, waa in aan baranaa in aanan isku qasin qalbiga iyo maanka(caqliga). Waxaan isku khilaafi karnaa wax badan laakin waa in qalbigeena uu wada jiraa. Waa in khilaafi karnaa laakin si macquul ah. Haddii qof khalad galoo shaqadda dhexdeeda, waa in uu sugaa canaan iyo in uu ku faraxsanaadaa cadaalada. Waxaan garanayaa ganacsadde sare oo wiilashiisa canaanta laba lab caanta uu dadka kale canaanta. ALLAH wuxu u sheegayaa Haweenka Nabbiga (NNKH) in canaatooda marka au gaf galaan laba laabnaan doonto.

" يا نساء النبي من يأت منك بفاحشة مبينة يضاعف لها العذاب ضعفين و كان ذلك على الله يسيرا " سورة الأحزاب 30

" Haweenka Nabbigow, midkiinee la timaada xumaan cad , waxaa loo laba laabayaa cadaabta ,laba jeer, arrinkaana ALLAH way la fududahay." Suurada axsaab 30.....

Sidaa waxaa ahaa dhaqanka nabinimo: eex la'aan.

3. Edbi Naftaada

A. Ka digtoonow in aad noqotid daaci joogta ah!

Dadka qaar waxay aad ugu xiisoodaan dacwada, markaa ayee go'aansadaan in ay ka tagaan wax barashadooda iyo shaqadooda, si waqtigooda oo dhan ay dacwadda u siyaan.ka digtoonow arrinkaa! Waa wax weyn sida ay u muuqato, waa talaabo aad loogu diirsado. Weligaa ha ka tagin wax barashadaada ama shaqadaada adigoon si taxadar leh tixgelin u siin arrimaha soo socda:

1. Ogow faah faahinta dhabta ah ee howl-qeexahaaga cusub ee dacwadda. Ha ogolaan howl aan qeexneyн sida ALLAH dartiis u shaqee. Marka aad reerkaaga u shqeyneesidba oo aad heliyesid mishaar, iyadaba ALLAH dartiis ayaad u shaqeyneysaa.
2. Side laguu siinayaa mishaarkaaga, imisa ayaa heleysaa, ilaa intee ayee? Ma ku siin karaan mishaarkaaga si xad la'aan ah ama xilliyo qaar aye ku siin karaan?
3. Go'aanka magaacaabidaada waa in uu qoraal kaga soo baxaa guddiga sare ee shuuradda, ama awooda u dhiganta ee Ururka. Saxiixa Gudoomiyaha ururka keliya way ku filnaan kartaa.laakin waxaa laga yaabaa in uu baddelay ama uu ra'yigiisa baddelo mar dambe! Hubi in qaar kale oo go'aan qaata yaasha ah in lala tashaday oo ay taageeradooda siiyeen.
4. Is bar bar dhig adeega aad hadda u qabaneysid kooxda, iyo midka cusub ee laguu balan qaaday.

5. Daraasad ku samee saameenta xilliga fog ay ku lahaaneyso u godoomidda dacwadda xirfadaada, reerkaaga mustaqbalkooda, iyo qorshahaaga qofeed. Dib ha u shalaayin in arrimahaan aadan tixgelinta siinin.
6. Si aad u yareesid isku dhac yimaada mustaqbalka , ogow cida aad warbixinta u gudbineysid iyo cida adiga ku soo gudbineyso.
7. Daraasad ku samee bay'adda shaqo ee cusub siiba dhanka safaradda , degaanka ama goobta, iyo dabeecadda shaqadda iwm. Eeg in ay howshaan dacwadda ku haboon tahay danahaaga, kartidaada, iyo tababarka aad leedahay.
8. Xaqiiqso in aadan go'aankaan ka noqon doonin iyo in aadan sugi doonin in arrimaha sidooda ahaadaan.
9. Ka feker waxaa dhicaya marka is afgarasha waa yimaado, waa in aad leedahay qorshe saaxiibtinimo oo lagu kala tago oo ku dheehan wanaag iyo is fahan.

Marka aad tixelin siisid arrimahaan aan kor ku soo sheegnay, oo aad go,aansatid in aad howsha dacwada u godoontid, marka hore tijaabo ahaan u qabo mudo billooyin ah ama maalin gelinkeeda ah. Sidaan waxay kuu fureysaa indhaha , waxaadna arkeysaa wax yaabaha qarsoon, waxayna ku siineysa dhadhanka dhabta ah ee howsha.

Sidaa ugu wanaagsan ee howsha dacwada loo qaabto waa in aad si buuxda u soo saarataa noloshaada, dacwadda aad ugu shaqeysaa iskaa wax u qabso. Dhabitii arrinka marwalba ma dhici kara. Sidey ahaataba, dhalinta Muslimka waa in ay u qorsheestaan arrinkaa waqtii hore oo noloshooda ah,sidaa darteed ALLAH wuxuu u barkeynayaa fursadda saxda ah ee berrito.

Xusuusnow, goor kasta ay suura gal tahay, isku day mashruuc yar , misaanayad yar , iyo shaqo-gelin ah ku salaysan.haddii uu guulaysto, balan qaad hantidaada si wanaagsana u qorshee.

B. Daacad u noqo Madaxda

Maalinbaa waxaa ii yimid madax-qaybeed oo ku dacwoonaya in uu u baahan yahay shaqaalo dheeri ah, waxaan ugu jawaabay in uu heysto baahidiis in ka badan oo shaqaale ah. Waana in aad qaar soo celisaa! Ka dib waxaan weydiiyay sida Mudane(Hebel) yahay? Wuxuu yiri waa wax ma tare! Waxaan weydiiyaya sababta uu ruqsadiisa ugu soo bandhigi waayay Gudoomiye ku xigeenka? Wuxuu iigu jawaabay “ uma sheegi kari arrinkaa Gudoomiye ku xigeenka waayo Hebel uu jecel yahay, laakin adiga waad sameyn kataa jagadaada sare darteed.” Waxaan ugu jawaabay si hubaal leh , in sababta aan jagadaan u joogo ay tahay in mar walba aan runta sheego oo aan caddeeyo waxa saxda ah iyo waxa qaladka ahannigoon eegaynin xiriirka shaqsiyadeed! Yayna ku cabsi gelin kala duwnaashaha ra'yee ee adiga iyo Madaxdaada idinku dhex jira, keliya,ahaw qof daacad ah oo xaqiiqda ku taagan. ALLAH wuxuu kugu gacan siinaya in aad nolosha guul ku dhameysatid.

C. Masjidka Rome

Xagaagii 1977, Dr, Jamal Barzinji,- markii dambe noqday Guddoomiyaha (North American Islamic Trust) iyo anniga (Qoraaga: Dr Hashim Altalib) ayaan waxaan ku jirnay safar deeq ururin ah, waxaa ku dib dhacnay Rome maalin, dagaal ka dhex qarxay Masar iyo libiya darteed. Waxaan iska aadnay Masjidka oo aan markii ugu horeysay kula kulanay Imaamka masjidka, durbadiiba markaa salka dhulka dhignay, wuxuu bilaabay in uu yiraah” masjidkaan anniga wax walba qabta , khudbadda jumcaha annigaa jeediya, Meherka iyo arrimaha guurka ,Janaasadda iyo duugta, martida anniga soo dhaweeya, dadka anniga Islaamka u sharxa., laakin maamulaha wax uu qabto ma jiraan, wax walbana isaga qaatay , haddii sharf ahaan la heed iyo mishaharad wanaagsanba, mishahardiisa way korortaa mar walba, halka mishaharkeega uu halkiisa joogo.” Soo dhaweyntaan yaabka leh ka dib waxaan la qaylinay yaab” maxaad arrinkaa ugu sheegi weysay Guddiga Maamulka oo aad u weydiisan weyday in ay xaaladda hagaajiyaan?” wuxuu ku jawaabay “ waan u sheegaa mar walba , laakin ima dhageystaan oo way iga eexdaan”

Soo dhaweyntaan oo kale maxuu qofka ka qaadan lahaa? Arragiit aad u xun ayuu ka qadanayaa Ururka iyo Imaamka qudhiiisa. Qofkaan oo kale daacad uma aha ururka , waxa uu ka fekerayo waa waxa uu helayo keliya, sidaan wuxuu ku duminayaan Ururka, Ururkiina ma ka mid yahay xub danayste ah? Waxay Ururka oo dhan u duminayaan dan yar oo shaqsi ah oo ay leeyihii. Xusuusnow, haddii aad u hurtid wax walba sidii lagu gaari lahaa ujeedada ururka adiga iyo Ururkaba waad koreysaan. Haddii aad hoos u dhigtid Ururka, adigoo rajaynaya in aad kortid ama sare u kacdid, adiga iyo Ururkaba waad dumaysaan. Xooga ururka iyo liidashadiisa waxay ka tarjumeysaa si toos ah xooga iyo liidashadda xubnaha, howlwadeenadda, Maamuladda. Dhamaan hal doon ayaa la wada saaran yahay.

D. Ka tagida Keydkeena iyo ka soo ergashada dibadda!

Malay in aad doorasho ku tartameysid, waxaad ogaatay in reerkaaga ayan u socon in ay codeeyaan. Ama waxaad ku baaqday kulan guud , dadka kugu dhow iyo xubnaha daacadada ahba ma imaan. Deeq uruurinta waa sidaa oo kale, waxaad xoogga saaraysaa dadka kale , waad hilmaamaysaa kuwa kuu dhow. Aad ayee cajiib u tahay howsha adag aan qabanayno si aan dibada deeq uga helno, isla markaana aan u ilaaweyno taageera yaasheena. Tani waxay muujineysaa nidaam xumida, qorshe la'aanta, iyo daba gal la'aanta. Dhabtii way inna dhagrayaan. Xoogaa horumarin ah ayaa la gaarayaa haddii howshaan – hanta uruurinta guddaha- loo xillsaaro qof gaar ah ama guddi.

E. Wuxaan ku aragnaa keliya marka ay dhib jierto

Dal ka mid dalalka Muslimka ah, Madaxweynahooda ayaa mar weydiiyay sababta ay Islaamiyiinta ay u soo booqdaan xilliyada muragta keliya.! Arrinkaan wuxuu u muujinaya Dhaqdhaqaqa Islaamka mid Rasmi tahay, iyadoon wax ahamiyad ah la siinanin., waxaana lala xiriiriya waqtiyadda musiibootinka iyo madax wareerka jiro keliya. Dhaqdhaqaqa Islaamka waa in ay firfircoontahay oo ay ka qayb qaadataa damaashaadka qaran iyo xafaladda kale ba. Waa in aan la xiriirida dadweynaha aan joogteynaa kuna salaysnaato

aasaas nidaamsan, waa in aanan xiriirkeena dad weynaha ku ekaan xilliga aan taageero ka dooneyno keliya. Malay, haddii wiilkaaga / gabadhaada ama shaqaalahaaga aad arkeysid keliya marka uu lacag kaa doonayo, si ogaal la'aan ah ayaad uga walwaleysaa cid kastoo horaada timaad, waxaad malaneysaa in ay lacag uun ku weydiinayaan.

F. Straatiijiyadda Sandiwijka

Wadooyin badan ayaa jira oo ay dadka(Muslimka) Islaamka ku dhaqankiisa ka soo galaan.qaar badan oo ka mid ah waxay ku yimaadiin qaabab aan toos ahayn. Tusaale ahaan haddii aad qabatid tartan ciyaareed (ama nashaad kasta oo Islaamka ku banaan) oo aad ku lamaanisid salaada iyo wax yar oo wacdi xusuusin ah, qaar ka mid ah ka qayb gala yaasha oo aan horey salaad u tukan jirin waxay bilaabayaan in ay tukadaan.sidoo kale, kulan bulashadeedka iyo xafladaha qadada marka aad mawaadiic Islaamka ka hadlaya sandwijj uga dhigtid(oo aad dhex taal uga dhigtid) howlaha kale, saameenta Islaamka xoog aye yeelaneyesa. Dhanka kale, haddii Islaamka aad ku gudbisid wacdi aan xiiso lahay keliya , waxay u badan tahay in ayan wax soo jiidasho ah yeelan.Sandiwijka(dhex taalka) waa qalab awood badan ee dacwada lagu faafiyio. Waxaa loo adeegsan karaa si wadar ah iyo qaab keli ah.

3. Qeex naftaada

A. Cod dheer ku mahad celi!

Rasuulka NNKH oo la jooga asxaabtiisa ayaa nin soo ag maray, mid ka mid ah asxaabta ayaa yiri “ ninkaan waa nin fiican, waan jeclahay” Rasuulka ayaa weydiiyay, “ horey ma ugu sheegtay arrinkaa” saxeabigii ayaa yirri “ Maya” Nabiga NNKH ayaa yirri orod ee u sheeg in aad jeceshahay”

Baryahaan, cod dheer ayaan wax ku dhaliileyna . Iaakin marka ay timaado fal wanaagsan oo mudan in la amaano. Waan aamusaynaa. Nabiga NNKH wuxuu in barayaa in aad amaanteen afka ka sheegnaa. Dadka kale ha innaga maqlaan iyadoo cod dheer ah oo cad. Mabda'a laf dhabarka ah ee Islaamka waa in ALLAH loo mahad celiyo, ALLAH mahad celinta weyn mudan. Laakin waa in mahad celintaan ku faafinaa dhexdeena. Dhagayso waxa uu Nabiga NNKH oranayo: ” من لم يشكر الناس لم يشكر الله ” ” qofkaan dadka ku mahdin .. ALLAH uma mahad celiyo”.

Quraan arrinkaan wuxuu u sharxayaan qaab qaas ah:

” وَإِذْ تَأْذُنُ رِبَّكُمْ لَنْ شَكَرْتُمْ لِأَزِيْدِنَّكُمْ وَلَنْ كَفَرْتُمْ إِنْ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ” سورة إبراهيم

” waqt, Rabbigiina idinku yirri, haddii aad mahdisaan waan idiin kordhin, haddii aad kufrisaana cadaabteeda way daran tahay.”

Furaha xasanaadka ALLAH ee faraha badan waa in loo Mahad celiyo! Aan ku dhaqano in aan dadkeena u mahad celino mar walbo oo ay wax fiican inoo qabtaan. Waxaa nalagu abaal

marinayaa wax badan oo fiican oo dhankooda innoga yimaad. Mahad celinta waa waraabka ay u baahantahay geedka wanaaga si mirro fara badan u dhala.

Waalidka, xusuusnow dhiiga caafimaadka qaba ee caruurtaada u baahan yihin in uu yahay mahad celin oo ay la socoto geesi-gelin.ha u diidin dhiigaa caafimaadka , waxaa laga yaabaa in ay dhiig yare ku dhacdo.

Haddii aan ku dhaqano mahad celin coded, oo aan yareen dhaliisha codka dheer, bulshadeena waxaa qarqinaaya jaceel iyo gesinimo gelin.

B. Si qabooban u sheeg waxa aad dhibsaneysid!

Xafiiskayga laba sanno ayaan walaal waxaan ugu yeerayay magaciisa saddexaad, wuu dhibsaday arrinkaa , wuxuuna u sheegay dadka qaar, laakin ma aan ogaan ilaa maalin uu walaal kale iigu sheegay si kalsoon leh, durbadiiba waan beddalay qaab aan ugu yeeri jiray. Dhowr gaf ayaa dhacay xaaladaan darteed:

1. Ma ii sheegin in uu dibsanayo magacaas,
2. Wuxuu u sheegay dad kale,
3. Kuwaan loo sheegay iima ay sheegin.

Maxay mushilad aan toban daqiqo ku xalin karno sidaan inoogu bur burinaysaa.! ALLAH wuu inala xisaabtamay haddii aanan si run ah aanan u soo bandhigin ra'yigeena iyo dareenkeena.

C. Feker isku mid ah

Marka aad la kulantid qof Islaamka daacad u ah, ha u qaadanin in uu u fekerayo sida aad u fekeraysid. Waxaa laga yaabaa in aad isku si u cibaad daysataan, laakin feker mideysan waxaa lagu gaaraa howl dheer ka dib, aad ayuuna u gaabiyyaa. Ma jira aduunka laba shay isku mid ah, ALLAH wuxuu na abuuray innagoo kala duwan. Xittaa elektroonadda isku mid ma aha mid walba xaalad gaar ah ayee leedahay. Si feker isku dhow loo yeesho, waa in aan ka doodnaa ra'yigeena si aan u gaarno isfaham wanaagsan. Waxaa nalagu dhagraa mararka qaar marka aan aragno dal dhan oo ku mideysan ladagaalanka cadow guud. Way fududahay in dadka lagu mideeyo la dagaalka cadawga dalka ku soo duulay. Laakin waxaa aad u adag in lagu mideeyo qorshe howleed. Waxaa jiraya qaybo fara badan. Arrinka way ku dhacdaa Ururka. Haddii aad ku baaqdid dib u habeyn, waxaa laga yaabaa in aad qaabeysid koox kaa taageerta ka is hor istaaga masuuliyeenta xilka haya. Laakin durbadiiba marka kooxdaada ay la wareegto xukunka, waxaa ogaaneysaa sida aad ugu kala qaybsan tiihin wax walba. Sida muuqata, kooxda isbaddel doonka waxay ka xumaan kartaa dhanka kala qaybsanaanta kooxdii hore ee la baddelay. Aad uga digtoonaw/ feejignow Bamkaan kuu duugan. Hubi in la isla ogolaaday qorshe howleedka inta aadan howl galin oo aadan bilaabin dagaalka is beddal-doonka ah. Tani waxaa lagu dabaqi karaa siyaasadda qaranka sidoo kalena Urur ama qoys. Haddii aadan raacin mabaadii'daan. Falkaaga miro dhal ma noqonaayo,marka laga yimaada niyad wanaagaaga.

D. Saaxibtinimo iyo Cadaawad dheli tiran

Dadka si xag jir ah ayee wax u jeclaadaan ama u nacaan, marka ay qof ama arrin jecleestaan, waxaa ka xoog badinaya dareenka jaceelka markaa aye hilmaamayaan in ay si caqli gal ah u dhaqmaan. Sidoo kale marka ay qof ama arrin ay necbeestaan, waxay ka soo qaadaan waxaan waxba ahayn. Nabiga NNKH wuxuu ina barayaa cashar isku dheeli tirka lbadaan xaladood:

"أَحَبُّ حَبِيبِكَ هُونَاً مَا ، عَسَى أَنْ يَكُونَ بِغِيْضَكَ يَوْمًا مَا ، وَابْغُضْ بِغِيْضَكَ هُونَاً مَا ، عَسَى أَنْ يَكُونَ حَبِيبِكَ يَوْمًا مَا " سنن الترمذيز
" u jeclow gacalkaaga si miyar leh, waxaa laga yaabaa maalin in uu noqdo cadawgaaga, si miyar leh u necbeeso cadawgaaga , waxaa laga yaabaa maalin in uu gacaliyahaaga noqdo."

E. La tashiga Caruurta

Marka la soo hadal qaado Shuura (wada tashi) waxaa maskaxdeena ku soo deg degaya dhinacyadda Siyaasadda iyo Urur keliya , wada tashiga waxaa aad ugu baahan caruurta iyo qoysaska. Imisa rag ayaa haweenkooda la tashada? Imisa haween ayaa ragooda la tashadda? Xittaa caruurta waa in lala tashadaa. Wada tashiga (Shuuradda) wa waxa ALLAH nagu maneestay oo caqligeena gaaban kabta. Wada tashiga jidkeeda ayuu qofka ka heli karaa webi afkaar ah oo maskax kala duwan ka timid. Waxaa laga yaabaa in aadan isku eedeyn waxa aad ula tashan weyday dadka kale, laakin si aad ah ayaad uga shalaneycaa go'aan walbo oo aad gaartid wada tashi la'an. Isku day in aad la tashatid caruurtaada iyo xaaskaaga/saygaaga. Waad la yaabi doontaa abaal marinadda waaweyn aad heli doontid. Faa'iidata reerka wada tashadda lama soo koobi karo. Ha yareysan gacan ka gaysashadda caruurta. Waxay ku soo kordhinayaa dhan cusub xogta iyo go'aan gaarista. Aqoon-yahan sare ayaa ii sheegay: " ma xusuusti dhacdo qura oo aan caruurta kala tashaday oo aynaan faa'iido ka gaarin" .

F. Feker!

Suura gal ma aha in aadaan fekerin. Sidey ahaataba, waxaa nolosha ku jira wax yaabo badan oo in laga fekero ay tahay. Waa waajib Quraanka inna farayo fekerida. Maxaan kaa dooneynaa in aad ka fekertid? Ugu yaraan tixgeli, jumlooyinka iyo erayadda aan maalin walba ku cel celino. Mar walboo aad erayaddan oraneysid ka feker micnaha weyn oo ay xambaarsan yihiin.qof fiican ayaad noqoneysaa. Waxaa kugula talineynaa in si qoto dheer uga fekertid marka ay oranaysid eryadaan ama weedhahaan soo socda:

Al salaamu calaykum (Nabad kor kiina ha ahaato)

Allahu Akbar (ALLAH ayaa weyn)

Subhana Rabbiya Al cadiim (rabbigeyga weynaa ayaa xumaan ka maran)

Subhana Rabbiya Al aclaa (rabbigeyga sareeyaa ayaa xumaan ka maran)

Astaafiru ALLAH (ALLAH ayaa dambi dhaaf weydiisanaa)

Al hamdu Li ALLAH (ALLAH ayaa mahad leh)

Ihdina al sirat al Mustaqiim (dhabaha haboon ALLAH –yaow nagu toosi.)

Ma ogtahay sida aad ALLAH ula hadli laheed?

- Sidee ula hadli laheed ALLAH?
- Siduu ALLAH kugula hadlaa ?

- Wuxaa dhaqaaqaa marka aad tukaneysid salaadaha.
- ALLAH wuxuu kula hadlaa marka aad Quraanka aad aqrineysid

Dadka waa afar nooc

- Qof aqoon leh , oo aan is ogeyn in uu aqoon leeyahay, qofkaa wuu dayacan yahay , ee xusuusi.
- Qof aan aqoon laheen , laakin ma oga in uusan aqoon laheen , kaasi waa doqon ee ka tag soo noqod la'aan.
- Qof aan aqoon laheyn, laakin og in uusan aqoon laheyn, qofkaa waa jaahil , ee wax bar.
- Qof aqoon leh , oo og in uu aqoon leeyahay, kaasi waa aqoon yahan ee raac.

Al khaliil ibn Ahmad al Farahidi

Waxaybo ay tahay in la xusuusto!

Si loo gaaro howl fulin wanaagsan

1. Markiiba hal howl qabo.
2. Aqoonso mushkiladda
3. Barro in aad wax dhageysatid
4. Barro in aad su'aal weydiisid
5. Kala saar dareenka iyo dareen la'aanta
6. Ogolow gafafka
7. Qiro gafafka
8. Dheh way fududahay
9. Deganow
10. Dhoola caddey

Leyli laba –wajiilinimo ama cilmi nafsi

Marka hore aqri qoraalkaan!

Ha dagsamin maaskaradeeda/ fool-daboolkeyga. Maqal waxaan aanan oraneynin!

Ha igu dagsamin. Ha dagsamin fool-daboolka aan xiranahay. Waxaan xirtaa kumanaan fool-dabool ah. Fool-daboolada aan ka baqanayo in aan iska feedo. Midkoodana ma lehi. Iska yeel yeelida waa fan ah dhaqankeeha labaad. Ha dagsamin.

Waxaan isku muujiyaa sida qof nabad qaba, taas waxay ii tahay cad ceed qoraxeed iyo kicin la'aan, guddah iyo dibaddaba, kalsoonidaa waa magacayga, xasilloonidana waa ciyaarteeda. Sidoo kale biyaha way degan yihiin, annigana hogaanka ayaan hayaa, cidna uma baahni, laakin ha I rumeysan, fadlan ha irumeyn.

Dushayda waxay u muuqataa mid siman, laakin dushayda waa fool-daboolkeyga, mar kasta kala duwan , mar kastana qarsoon. Hooseynta waxay taal isla weyni la'aanta, qaboownaan la'aanta, is mahadin la'aan. Hooseynta waxay degantahay xaqiiqdeeda, si jaha wareer leh , cabsi leh, cidlana ah.laakin waan qariyaa arrinkaan, ma ogoli in ay cid ogaato, waxaan ka argagaxaa markaan xusuusto in dacfigeyga daaha laga roggay. Taas runtii waa sababta aan u sameystay fool-dabool aan isku qariyo. Iyo muqaal aan dhab aheen oo ay garashadood dhib tahay oo waxba kala jecleen oo iga kaal meeya sidii aan isku yeel yeeli lahaa.igana qariya deymada I garaneysa, laakin daymadda qaar sida dhabta ah waa bad baadadeyda, waa shayga kaliya ee iga xureynaya nafteeda. Xabsiga aan nafteeda geliyay, xeendaabyadda aan is hor dhigay.laakin kuuma sheegayaa midaan, kuma dhiiranaayi, waan cabsanayaa.

Waxaan ka cabsanaa in daymadaada ii raacin kalgaceel iyo ogolaansho. Waxaan ka cabsanayaa in wax yar in aad iga fekertid , in aad igu qososhid qosolkaagana wuu I dilayaa. Waxaa I cabsi geliya in gudaheyga hoose aan waxba ka ahayn. In aan wanaagsaneyn, iyo in aad aragtid oo aad I diidid, sidaa darted waxaan ciyaarayaa ciyaarteeda, quisteyda, dheesheyda is yeel yeelida ah. Oo leh muqaal aan dhab ahayn oo dibad caymis ah.

Runtii waxaan jeclahay in aan xaqiiq ahaado, kedis ah, iyo anniga ah. Laakin waa in aad gacan I siisaa. Waa in aad igu caawintaa in aad gacan ii fidisid, xittaa goorta ay tahay arrinkaa waxa ugu dambeeyo aan malaynayo in aan doonayo ama u baahanahay.waqt walba aad jilicsanaan , naxariis iyo dhiiri gelin aad ii muujisid, waqt walbo oo aad I fahantid waayo runtii waa I danayneysaa.qalbigeyga wuxuu bixiyaa geeso. Geeso aad u yar. Aad diciif u ah, laakin waa geeso. Dareenkaaga, kal gaceelkaaga iyo awoodaada fahanka darted waan samayn karaa. Nolol ayaad ku soo celin kartaa nafteeda. Kuuma sahlana.

Aaminsanaanta raagta ee wax tarnimo xumadda waxay dhistay darbiyo adag.laakin jaceelka ayaa ka adag darbi kastoo adag. , halkaa aye rajeedeeda ku jirtaa. Fadlan isku day in aad ku dumisid darbiyadaan adag gacan xoogan, laakin iyadoo naxariis leh. Caruurta aad aye u dareemayaan. Anniga caruur ayaan ahay.

Kumaan ahay, waxaa dhici karta in aad yaabtid? Anniga waxaan ahay qof si wanaagsan aad u garaneysid. Anniga waxaan ahay nin walba, naag walba , caruur walba, bani'aadam kasto oo aad la kulantid. Saxixa..... Magac la'aan.

Hadda, ka jawaab weydiimahaan.

1. Ma u tixgelineysaa qormadaan mid laba-wajeelenimo ah?
2. Ma la xiriirineysaa sifo ka mid ah sifooyinka nafsige ee insaanka qoraalkaan, adigoo ku eegaya dulucda suuratu Ysusf?

Meel kasto aad joogtid, mowdku wuu ku haleelaya

"فِإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ" سورة الأعراف

"haddii ajashooda timaado, saacadna dib uma dhigayaan, mana hormarinayaan"

Tani waa shakada nin caadi, kaas oo u dhaqmaya si ka soo horjeeda qorshaha ALLAH, haddii aad noocaan tahay, toobad keen, dambeni dambena ha galin.

Waxay aheed afartii waaberigii, marka uu mowdka soo garaacay ilinka qolka jijifka" qofkii jjifay ayaa ku qayliyay waa kuma" "anniga Malakii Mowdka ayaan ahay, ee ilinka iga fur"

Mar qura ayuu ninkii bilaabay in uu gariiro sida qof qandhadii dhimashadda la dhididaayo oo kale wuxuu ku qayliyay xaaskiisii la jijifay, "ha u ogolaan in uu nafta iga qaado"

Fadlan iga tag, aaah, malakii mowdkow! Iska kay daa' diyaar ma ahi weli, caruurteeda ayaa ii baahan fursad I sii, aah fadlan il naxariis igu eeg!"

Malakii mar kale iyo mar kale ayuu ilanka soo qaraacay, "saaxiib naftaada si aan xanuun lahayn ayaan kaaga qaadaya" Ruuxa ayuu ALLAH cishanayaa" doonistayda kuma aan imaan"

Ninkii wuu Dhakafaaray, wuxuuna bilaabay oohin "ooh, Malakow, anniga aad ayaa uga baqanayaa dhimashadda, waxaan ku siinayaa dahab, adoonkaaga ayaan ahaanayaa, ha ii dirin qabriga mugdigaa ah"

"isoo geli qolka , saaxiib" malakii ayaa dhahay. 'fur ilinka ka toos sariirtaada, haddii aadan ii saamixin in aan soo galo, sidii jin ayaa uga soo dhex dusayaa"

Ninkii qoray ayuu la soo booday wuxuu u diyaar garoobay in uu malaka is horaago is kana difaaco," haddii aad dhiirantahay soo gal madaxa ayaan xabad kaaga jebinayaa, waan ku dilayaa"

Durbadiiba, malakii wuxuu ku dhex jiray qolka, isagoo oranaya "Oooh Saaxiib! Qadartaada isku diyaari, doqon yahow, malaa'ikta ma dhimato, dhig qorayga,waxbana ha neef tuurin"

"maxaad dhimashada uga cabsanaysaa? !ii sheeg , nin yahow, in aad dhimatid sida ALLAH qorsheeyay miyaad ka cabsaneysaa, imow ii dholaa caddey, ma quuste ha noqon. Ku farax in aad ALLAH xagiisa u noqotid, -sidaa uga timid-

"Oooh Malakow, ceeb ayaan madaxa la qaadi karin. Ma haysan waqtii aan ALLAH magaciisa ku qaado. Waaberigii ilaa qorac dhicii, waxaa abuurayay hantidayda, xittaa kama aan fekerenin caafimaadkeyga"

"amarka ALLAH weligey ma raacin, shanta salaad ma tukan, bisha ramadaan ma soominma haysan waqtii aan ku toobiyo"

Hajkana aad ayuu igaga fogaa, laakin xolahayga kama tagi. Samafalka kama qayb qaadan , ribadana si laba laab ah ayaan u qaadan jiray"

"waqtiyada qaar qaamriga waan kaban jiray, casha dumarka lagu xot xotana waan qaban jiray. Malakow waxaan kaa codsanayaa in sannad ama laba dib iigu dhigtid"

Qanuunka Quraanka ama shareecada waan raacayaa, salaada waan bilaabayaa, soonkeyga iyo hajkeegana waan gedanayaa, isla weynida waan ka fogaanayaa"

"ribadana waan ka waantoobayaa, xoolahayga oo dhaana waxaa ku bixinayaa samafalka, qamriga iyo tumashadana waan iska daynayaa, keli ahaanshaha ALLAH waan qirayaa"

Hadday nunahay Malaa'ikta wawaan sameynaa waxa ALLAH na faro, amarkiisa kama hor imaano, dhimashada cid walba ayaa loo qoray, Aabe, hooyo, Gabar, iyo wiilba,"

Waxaan malaynayaa in waqtigaan yahay waqtigii aduun kuugu dambeysay, hadda garwaqsanow waxaad horey u fashay, waan garan karaa cabsida ku haysa, laakin hadda waqtigii ilmada ma aha"

Dunadaan waxaad ku nooleed laba labaatan iyo ka badan, dadkaaga kuma jecleen, waalidkaaga baari uma ahayn, dadka gaajeesan uma aadan naxariisan"

"labadaada gabdhood ee sharcidarradda ku dhashayna, habeenkii caweys yadda aye ka heesaan si ay risiq u helaan,halka aad caruruada ka dhigi laheed muslim , waxaad ka dhigtya caasi"

"aadanka salaada waad iska dhaga tirtay, Quraanka kariimkana ma aadan aqrin, balamadda waad jebin jirtay weligaa, asxaabtaada dhabarka ayaad ka jebin jirtay, khilaaf ayaad weligaa abuuri jirtay"

"badeecadda oo aad kaydsatid ayaa lacag fara badan ka sameysay, shaqaalaha faqirka ahna mishear hoose ayaad siin jirtay fardaha iyo turub ciyaarida ayaad waqtigaaga faraaqada ku bixin jirtay, lacag abuuridda ayaad ku raaxasan jirtay."

Fitamiino ayaad cuni jirtay, aad ayaadna u cayishay, qof jiran lama fariisan, dhobic dhiig ah weligaa ma bixin, taas oo badbadin lahayd canug yar"

"Ooh Insaan yahow, waxaad samaysay dambi badan. Hanta wanaagsan ayaad hees darteed u iibisay, marka ay beeralayda yar yar wax kaa cadsadaan uma naxariisatid , waa runtii."

"Janno ayaa helaysaa kuma lehi, shaki la'aan waxaad degaysaa naarta. Ma jira halkaa waqtii aad ku towbisid , , ruuxa ayaan kaa qaadaya taas oo ah waxa la ii soo diray."

Dhamaadkii, siday ahaataba, waxay ahedd mid murugo badan, kama dambeestii ninkii wuu waashay, isagoo oynaya ayuu sariirtii ka soo booday, durbadiiba, naf dhulka lama dhicin."

"أينما تكونوا يدرككم الموت و لو كنتم في بروج مشيدة .....(سورة النساء)

"meel kastoo aad joogtaan mowdka wuu idin haleelaayaa, xittaa haddii aad ku dhex jirtaan dhismo adag oo burji ah."

Qaybta Afraad

Tababarka Tababarayaasha

Shaqada tababarka waxay u baahan tahay xeelad nidaamsan si uu tababarku ugu gudbiyo Tababarta-yaasha xirfado , afkaar iyo qiyam la xushay. Qaybta Afraad ee Tusaha waxay waajahaysaa inay macluumaad, qalab iyo aqoon la xiriirta sida laysu tababaro siiso dadka loo diyaarinayo inay noqdaan tababarayaal, si ay iyaguna sida ugu haboon ugu tababaraan dad kale. Guud ahaan tababarka iyo horumarinta xirfadaha insaanka, waa inay sida ugu wanaagsan u isticmaalaan khayraadka ama hantida xadidan ee loo hayo hadafkan, faa'iido cad ka muujiyan isticmaalista khayraadka, raacaanna natijadiisa. Tani waxaa loo badiyaa inay dhacdo marka tababarka iyo barnaamijka horumarinta ay qayb ka yihiin istaraatiijiyadda iyo qorshaha ururada ku shaqada leh ama ka qayb qaadanaya iyo marka ballanqaadka wax tababaridda ay si waadix ah u muujiyan mas'uuliyiinta heerarka ugu sarreeya ee bulshada wax u go'aamiya.

Qaybtani waxay ka munaaqashoonaysaa sida aan uqiimayn karno una lafaguri karno baahida tababarrada, waxa sifeeyaa ama tilmaama baarnaamijyada tababarrada ee waxtarka leh, noocyada kala duwan ee tababarrada, waxa ay barnaamijyada tababar ka kooban yihiin, farsamooyinka loo adeegsan karo waxbaridda iyo sida aan u qorshayn karno hirgelinta barnaamij tababar.

QAYBTA AFRAAD: TABABARKA TABABARAYAASHA

Cutubka 26aad. Qiimaynta iyo Baaridda Baahida Tababarka

Cutubka 27aad. Siffoyinka Barnaamijyada Tababar ee Waxtarka leh

Cutubka 28aad. Noocyada Tababar

Cutubka 29aad. Qaybaha Barnaamij Tababar

Cutubka 30aad. Farsamooyinka Tababarrada

Cutubka 31aad. Sida loo Qorsheeyo loona Hirgeliyo
Barnaamij Tababar

Cutubka 26^{aad}

Qiimaynta iyo Baaridda Baahida

I. Doorka Baaraha

II. Tallaabooyinka aasaasiga ah ee dhiiraan dhirinta baahida

- A. Caddee ahdaafta
- B. Muuji xogta lagama maarmaanka ah
- C. Xulo ama qaabee nidaam macluumaad ururin
- D. Ururi xogta
- E. Lafagur oo xaqiji xogta
- F. Diyaari warbixin kama dambayn ah

III. Qalabka dhiiran dhirinta Baahida

- A. Xog - weydiin (Kuweeshineer)
- B. Waraysiyo
- C. Indha indhayn
- D. Muunado shaqo
- E. Diiwaangelinno iyo Warbixinno

IV. Muunad Warqad shaqo loo adeegsado dhiiraan dhirinta baahida

---

UJEEDDADA BARASHADA

Marka cutubkani la dhammeyo, waa inaad awood u yeelataa:

- Muujinta doorka cilmibaare ku leeyahay khiddada mashruuca.
- Baaridda iyo qeexidda ujeedooyinka tababarka ee xaalad gaar ah.
- Iisticmaalka qalab kala duwan si loosoo ururiyo loona lafa guro macluumaad.

Mashruuca tababar ee wax tarka lehi wuxuu leeyahay ujeeddo ka dhalata baahi cad oo tababar loo qabo. Qiimaynta wax ku oolka ah ee baahidana waxay xaqijisaa in tababarku noqdo mid khuseeya baahida, qiimaha barnaamijkana wuxuu noqonayaa mid u qalma ama loo sababayn karo faa'iidada uu soo saaray. Qiimaynta baahidu waxay kaloo yaraysaa khatarta ka iman karta in la maalgeliyo barnaamijyo aan wax soo saar lahayn.

Baahi waa farqiga u dhexeeyaa aqoonta dhabta ah, xirfadda iyo howl fulinta uu lahaan karo qof la tababarayo iyo waxa laga filayo tababarka ka dib. Waxaynu cabiri karnaa farqigani annakoo adeegsanayna wareysiyo, indha indhayn, kuweeshineerro iyo tijaabooyin. Cabiraadda noocani ah waxay u baahan tahay in si sax ah loo ururiyo, baaro, caddeeyo lagana warbixiyo xogta la xiriira.

I. Doorka Baaraha

Ka baareyaal ku howlan qiimaynta iyo baarista baahida, waajibkeenna koowaad waa inaynu muujinno aqoonta iyo xirfadaha lagama maarmaanka u ah qabashada howlo cayiman, kadibna aannu qiimeeyno awoodda ay shakhsiyadku u leeyihii inay u shaqeeyaan si lagu qanci karo. Waa inaynu si dhab ah u indha indhaynaa dabadeedna u sharraxnaa dabeecadahooda. Waa inaynu soo saarnaa nidaamyo waxtar leh oo lagu ururiyo laguna baaro xogta, kadibna la sameeyaa, la qaabeeyaa amaba la gaaraa gunaanadyo wax ku ool ah oo la xiriira xogta.

II. Tallaabooyinka Aasaasiga u ah Baarista Baahida

A. Caddaynta Ahdaafta

Ujeeddooyinka iyo ahdaafta laga leeyahay lafaguridda baahida waxay noqon karaan in la garto shaqaalaha u baahan in la tababaro, in la aqoonsado ama la ogaado dhibaatooyinka howl fulineed, meelaha ay ka gaabiyeen shaqaalaha iyo sababaha keenay, go'aansashada inuu tababarku yahay xalka ugu haboon ee dhibaatooyinka jira iyo in la abuuro macluumaad faa'iido u leh cabiridda raadka uu barnaamijka tababarku reebayo. Ujeeddo kale waxay noqon kartaa in la siiyo barnaamijka tababarka talooyin cayiman oo la xiriira hababka uu barnaamijka tababarku raacayo, inta jeer ee uu soo noqnoqonayo, kharajka ku baxaya iyo goobta lagu qabanayo.

B. Muuji ama Caddey xogta Lagama-maarmaanka ah

Howsha ururinta xogta waa inay diiradda saartaa runta iyo tirooyinka la xiriira horumarka howl fulineed ee laga filayo dadka la tababarayo. Waa inaynu sidoo kale muujinnaa xogta gaarka ah ee loo baahan yahay si loo sameeyo gunaanadyo.

C. Xulo ama qaabee Nidaam xog Ururin

Qaabka xog ururinta ee la adeegsanyo waa inuu noqdaa mid ku haboon nooca xogta ee la ururinayo isla markaana caadada ama dhaqanka urukana uu ogol yahay. Waa inaynu noqonaa dad xaqiiqdoon ah oo si taxadar leh xogta u ururiya annagoon ka badbadinayn.

D. Ururi xogta

Ururinta xogta waa wadnaha ama meesha ugu muhiimsan dadaalka loogu jiro baarista baahida. Siinta diyaargarow iyo waqtii ku haboon ururinta xogta waxay kordhisaa hufnaanta xogta taasoo iyana kordhisa sax ahaanshaha xogta.

E. Lafagur oo Xaqiji Xogta

Sida loo baarayo xogta waxay ku xiran tahay hadba nooca xogta la baarayo iyo hannaankii xogta markiisii hore loosoo ururuiyay. Waa inaynu hubinaa xogta aanu haysanno inuu sax yahay annakoo ku eegayna macluumaad kaloo la mid ah, laakin laga helay ilo kale ama lagu soo uriyo nidaam kale.

F. Diyaari Warbixin Kama dambayn ah

Warbixinteenka kama dambaynta ahi waa inay cayintaa qaabka barnaamijka tababar ee sida ugu waxtarka badan lehi u waajahaya baahidii baaritaanka lagu soo ogaaday. Warbixintu waxay noqon kartaa mid xogta iyo gunaanadkaba usoo bandhigta qaab garaaf ahaan ah, qoraal kooban oo xusaya waxaayabaha aynu ahmiyadda siinayno iyo xalalkaba, ama waxay noqon kartaa warbixin af ah oo ka faalloonaysa waxa loo baahan yahay. Nooc kastoo ay noqotaba, waa inay ahaataa mid lagu qanci karo oo sidaa darted caawisa dadka barnaamijka qaabaynaya inay diyaariyaan tababar haqabtiri kara baahida tababarka loo qabo.

III. Qalabka Baaridda Baahida

Aaladaha loo adeegsado baaritaanka baahida waa qalab sida waraaqadaha xog-waydiinta (kuweeshineerada), tijaabinta, jeeklistiga, indha indhaynta iyo cabiraado si nidaamsan uga soo ururiya macluumaad shakhsiyaad, kooxo ama ururro dhan. Markii haddaba cabiraadahani loo adeegsado si xaqiiqa raadin ah, waxay ku tusinayaan meelaha aan ka liidanno iyo meelaha aan ku wanaagsannahay labadaba.

Aaladaha wax ku oolka ahi waa kuwa si fudud oo sahal ah loo adeegsan karo, kooxo ahaanna loo adeegsan karo ayakoon arbushayn goobta shaqada, kombiyutarkana si sax ah oo sahal ah loogu mira dhalin karo, kuwaas oo haddana natijadoodu tahay mid cad oo la taaban karo una baahnayn micnayn dheeraad ah.

A. Waraaqaha Xog-weydiinta

Kuweeshaneerrada ama waraaqaha xog-weydiinta badiyaa waxaa loo adeegsadaa in muddo gaaban gudaheed lagu gaaro dadwayne tira badan ama juqraafi ahaan kala firirsan. Ujeedada ugu wayn ee loo adeegsasado waa inay go'aamiyaan meelaha ay su'aalaha ka taagan yihiin ee u baahan baaritaanno dheeraad ah, iyadoo loo marayo habab kaloo wax loo baaro, markaa ka dibna laga xaqiijiyo xogtii lasoo ururiyay ilo kale.

B. Wareysiyo

Wareysiyyada waxaa guud ahaan, xilliga baaritaanku bilaabanayo, loo adeegsadaa ururinta xogta aasaasiga ah ama in la ballaariyo/wax lagu kordhiyo xog aaladaha kale ama indha indhayn lagu soo ururiyay. Waxaa kaloo loo isticmaalaa in macluumaad dheeri ah looga helo dadka aaraa'dooda si fiican ugu muujin kara waraysiga marka loo eego sarfeeyada iyo kuweeshineerka. Wareysiyyada waxay inaga caawiyaan garashada sababaha keenay dhibaatooyinka iyo xalalka suurta galka ah iyagoo ku dhiiragelinaya la wareeystayaasha inay daaha ka qaadaan dareenkooda iyo fikradahooda ku aadan arrinta laga hadlayo. Wareysiyyadu waxay sida badan siiyaan ka qaybgalayaasha inay ku faanaan inay milkiyadda howsha baaritaanka wax ku leeyihii, waa marka lagu casumo inay bixiyaan xogta ogaanshada baahida tababar loo qabo.

C. Indha indhayn

Indha indhayntu waxaa loo isticmaalaa in lagu helo macluumaad asal u ah mawduucyo sida nashaadka kooxda, dhaqanka ururka ama jawiga shaqada, inay kabto wareysiyyada ama kuweeshineerrada iyo in lagu qiimeeyo macluumaadkii iyaga ka yimid. Indha indhayntu waxaa kaloo loo isticmaalaa in lagu baaro dhibaatooyinka isgaarsiineed ee suurta galka ah, isticmaalka waqtiga, hantida iyo shaqaalaha oo waxtar

yeelan waayay; hoos udhaca heerka waxqabad, nidaamyo aan waxtar ahayn iyo khilaafyada ka dhex dhaca maamulka iyo shaqaalaha. Intaa waxaa dheer, indha indhayntu inay caawiso garshada sifooyinka xooggan ama wanaagsan.

D. Muunado Shaqo

Muunadaha shaqada waxaa guud ahaan loo adeegsadaa meelaha ay dhibaatooyinka ka jiraan ee u baahnaan kara baaris dheeraad ah, iyadoo lagu kabayo nidaamyo kale ee baaritaan, si markaa loo xaqiijiyo sax ahaanshaha macluumaad kale loona ururiyo macluumaad hordhac u ah daraasadda.

E. Diiwaangelinno iyo Warbixinno

Diiwaangelinnada iyo warbixinnda waxaa guud ahaan loo adeegsadaa in lagu ururiyo macluumaad asaasi ah iyo in lagu helo ururka hab dhaqankiisa soo jireenka ah, in lagu xaqiijiyo sax ahaanshaha macluumaad lagu curiyay nidaamyo kale iyo in lagu fahmo sida dhibaatooyin gaar ah ay hore ugu soo saameeyeen awoodda xirfadeed ee shakhsiyad ama ururro.

Barta Dhaqaqa

CILMIGA JINSIGA IYO DABAKHIDDIISA

Cilmiga jinsiga guud ahaan ama gal moodka xalaasha ahi waa aragti muhiim u ah nolosha ruuxa muslimka ah, dad baristiisana waa in loo fuliyaa sida ugu habboon ee saxda ah. Muslimiinta xaasaska ah, ku qanacsanaanta howlaha jinsiga ama gal moodka oo dhan walba ah ayaa lagama maarmaan u ah dad la dhaqankooda iyo howlahoodaba. Hadday baahidooda jinsi ku dabooli waayaan guur, waxaa laga yaabaa inay isku deyaan inay ka raadiyaan banaanka. Waxaa la yaab leh, sida tiro xusid mudan oo qoysas ah ay u qabaan dhibaatooyin waa wayn oo la xiriira noloshooda jinsiga. Tani natijadeedu waa inay mar walbaa murugaysnaadaan, arrintooduna ku dhamaato furriin. Axkaamta fiqhigeenna waxay ina baraysaa inaan laga xishoon wax iska waydiinta ama su'aalaha la xiriira diinta.

Weli waxaynu arkaynaa in badankeennu aynu ka laba labayno wax iska waydiinta dhaqamada iyo aadaabta islaamka ee la xiriirta cilmiga jinsiga. Ka barashada wax yar oo cilimiga nolosha jinsiga ah ayaa waxaynu qoysas badan kaga badbaadin karnaa xanuun aad u daran. Aqoon la'aan darted, waxaa maanta jira khaladaad fara badan oo dadku ka fahmay dabakhaadda cilmi jinsiga islaamiga ah. Tusaale ahaan, qaar waxay moodaan kullamaa qofku noloshiisa uu yeraysto howlaha jinsiga, inay taqwadiisu kordhayso. Tani waxay lid ku tahay tacaaliimta islaamka. Kuwo kale waxay rumaysan yihiin inay howlaha jinsigu yihiin shar aan laga maarmin. Mar kale, iyadoo ruuxa muslimka ah, rag iyo dumarba, la saacidaynayo, ayaa dhammaan waxyaabaha xalaasha ah looga dhigay qofka raaxadiisa wuxuuna ku helayaa abaal marin xag Allah ah haddii isaga ama iyada ay u sameeyaan Allah dartii.

Run ahaantii, waa inaynu ka taxadarnaa sida, goorta iyo cidda laga rabo inay ina siiso kana guddoonno cilmiga jinsiga. Waxaa kaloo laynaga rabaa inaynu garowsanno in haddii aynaan annaka cilmigani isugu barin qaabka saxda ah, in dhallinteenヌ inay cilmigani dhanka bulshada kaga helayso jid aan islaami ahayn (khaldan). Markaa dabadeed ayaynu goor dambe ka xumaan doonaa. Waa dambi dhankeena ah, inaynu u ogolaanno dhallinteenヌ inay guursadan ayagoon lahayn cilmi jinsi islaami ah oo haboon. Arrintani waa inay si miisaaman oo dhaqan ahaanna u xaddidan qayb uga ahaataa barnaamijyada tababar. Inama kaafinayso in buugaag uun la aqriyo, inkastoo ay waxtar badan leeyihiin. Waa in lammaanayaal waa wayn oo aqoon sare leh ay micneeyaan aragtiyooyin iyo muuqaallo kala duwan oo jinsiga la xiriira, dabadeedna la raaciyya kulamo su'aalo iyo jawaabo ah.

IV. Muunad Warqad-howleedka Dhiraandhirinta Baahida

Diirad saaridda Yoolalka Tababarka: Wuxuu la rabo Vs Wuxuu Jira

Tusaale:

Maxaa-yeelay? Sababta: Go'aanada Guddiga Fulinta looma dhaqangelin sida la doonayay in loo dhaqangeleyo.

Maxay? Yoolka: dhaqangelinta ama hir-gelinta go'aanada Guddiga Fulinta sida loo dalbaday.

Waa Maxay?	Maxay tahay in ay ahaato?	Tababar ma loo baahan yahay? Halkee?	Xal kale	Xusuus
Loo xilsaara yaasha si buuxda looma war gelin , iyo waqtigeeda	Loo xil saarayaasha waa in si ku filan loo war geliya si ay go'aanka u fuliyaan	Haa; is-gaarsiin ama wada xiriirka	Kormeer howladeen u xil saaran	La hadal Guddoomiyaha
Wax soo saar liita	Wax soo saar sare	Haa; xayeesiinta	Barnaamij wanaagsan	La hadal Tifa-tiraha.

Leyli Qiimeyn ta Baahiyaha :

Buuxi foomka Qiimeyn ta Baahiyaha Guddoomiyeyaasha/limamada Xarumaha Islaamka, kadibna kala soo bax gunaanadyada ku saabsan baahiyaha ay xoogga saarayaan.

“ Ruuxa ALLAH ka baqaa , irrido ayuu u furaa, wuxuu ka arsaaqa meel uusan ka fileynin, Ruuxii ALLAH talada saartana , ISAGAA ku filan, ALLAh amarkiisa wuu gaaraa, wax walbana qadar ayuu u yeelay.”

Weydiimo laga doodayo

1. Waa maxay doorka baarayaasha kaga aadan doorashada ikhiyaaraadka tababaridda?
2. Lixda tallaabo ee aasaasiga u ah baarista baahida midkee ugu dhaliil raadis badan si loo gaaro saxnaanta gunaanadka?
3. Maxaa sifeeya qalab baara baahida ee wanaagsan?
4. Qalabkee soo saara macluumaad aad loogu kalsoonaan karo?

LAYLI Fahan

WAXAA LAGU WAYDIIYAY INAAD KOR U QAADDO TAYADA MAAMUL EE 100 XARUN ISLAAMI AH OO KU YAALLA WADDANKA. WAXAAD GOOSATAY INAAD QABATO DARAASAD AAD KU BAARAYSO BAAHIDA SI AAD U GO'AANSATO HADDII IYO NOOCA TABABAR EE AAD DALBANAYSO. WAXAAD HAYSATAA MAALGELINTA IYO WAQTIGA LAGAMA MAARMAANKA AH. TANI WAA MARKII UGU HORREEYSAY EE BARNAAMIJ NOOCANI AH LA HIRGELIYO.

1. U qor warqad hordhac ah madaxda xarumaha adigoo u micnaynaya waxa aad rabtid inaad samayso iyo sababta ay kuu caawinayaan.
2. Qor qorshe mashruuc, jadwal xusuus mudan iyo miisaaniyadda barnaamijkan.
3. Tax shan dhibaato waawayn oo aad la kulmi kartid iyo sida aad isaga hor qaadi lahayd.

Cutubka 27^{aad}

Sifooyinka Barnaamijyada Tababar ee Waxtarka leh

- I. Joogtayn
    - A. Joogtayn Qorsheysan
    - B. Saldhig-Xogeed
  - II. Xadididda dhageystaha
    - A. Bar tilmaameedsiga dhageestaha
    - B. Baahiyoo Gaar ah
  - III. Maadooyin Dhammaystir ah
  - IV. Wax-barasho tijaabadeed
  - V. Wax-barasho dadka waaweyn
  - VI. Xadaymaha Tababaridda
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhameysid cutubkaa, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida waxyaabaha saameenta leh ee tababarka ka dhiga mid wax-tar leh
- Garashada waxyaabaha ama howlaha u baahan in tababarka dhagayste-yaashiisa xadidnaadaan
- Diiradsaarida sifooyinka wax barasho ee tababarka dadka waaweyn.

I. Joogtayn

Tababarka wanaagsan waa hannaan shaqo si horukac leh u horumarinaya ballanqaadka urureed iyo kan caqiiddo. Tababarka wanaagsani waa nidaam lagu helo xirfado la xiriiri mawduuca la baranayo si joogta ahna loogu dabakho culuuntii la bartay si loo sii horumariyo loona casriyeeyo aqoontooda. Sidaa darted, tababarka wanaagsan wuxuu soo koobaa casriyaynta qalabka tababarrada oo si horumar leh u kordhaysa.

Dib u eegista xaalahdaha tababar ee haatan jirta waxay ina tusanysaa in xitaa haddii barnaamijyada tababarrada si fiican loo qorsheeyo, looguna talogalo ama qaabeeyo ka qaybgalayaal, waxaa laga yaabaa in aanay jirin joogtany ama isku xirnaan ka dhaxaysa qaybaha tababarka ka koobnaa ee barnaamij leeyahay, ama barnaamijyada kala duwan. Barnaamijna lagama yaabo inuu u qalmo sida mid u qorshaysan inuu dhameestiro mid kale, ka qaybgalayaashuna lagama yaabo guud ahaan inay noqdaan kuwa heer ka gudba una gudba mid kale.

A. Joogtaynta Qorshaysan

Barnaamijka tababar ee waxtarka leh waa inuu ku sifobaa joogtany qorshaysan. Joogtaynta noocaas ah waxay u xaqijisaa dadka la tababarayo inaanay fadhiid noqon oo ay kartidoodu korodho. Waxay kaloo baabi'inaysaa ku celcelinta iyo shaqo la'aanta, sidaa darted waxay kaydinaysaa hantida tababarrada ee tirada yar. Markii tababarrada la hoos keeno abla-ablaysharchi ah, barnaamijyada tababar ee loo dhisay qaab joogtayn leh, waxay maamulayaasha siisa halbeeg ay ku qiimeeyaan ardada iyo siday tababarka ka dib goobaha shaqada ugu meelayn lahaayeen.

B. Saldhigga Xogta (data base)

Mid ka mid ah natijjooyinka daba jooga joogtaynta qorshaysan waa baahida ah in si xiriir ah loo xafido saldhigga xogta ardada iyo mid kaloo khayraadka tababarka ah. Saldhigga xogta dadka la tababarayo waa inuu koobaa ugu yaraan magacyadooda, akhbaaraad khuseeya sidii loola xiriiri lahaa, xog la xiriirta xaaladda nolosha, shahaadooyinkooda tababar. Maclumaad laga soo xushay saldhiggan xogta ayaa waxaa laga dhigaa mid ay heli karaan bulshada iyo hogamiyeyasha goobaha shaqada ee barnaamijada islaamiga ah.

Saldhigga xogta khayraadka tababarrada waa inuu isna koobaa maclumaad la mid ah, lana xiriira tababarayaasha awoodda badan ee waaya araggana ah. Intaa ka sokow, waa inay koobtaa tusmada iyo maclumaadka sahli kara helista maadooyinkii tababarka loo isticmaalay sida buugaagta, maqaalada, maqal iyo muqaallada iwm. Maclumaad laga soo xushay saldhigga xogta ayaa wuxuu noqon karaa mid saacideeyya shakhsiyadka wax tababara ama agaasima barnaamijyada tababar. Iisticmaalka saldhigga xogta wuxuu wanaajiyaa raadinta ay tababarayaasha raadinayaan maadooyin cabir ahaan ku haboon hadba dadka la tababarayo.

II. Xadididda Dhagaystaha

Tababarka wanaagsan waa inuuu noqdaa mid ka qaybgalayaashiisu qeexan yihii, iyadoo xisaabta lagu darayo fahamka iyo heerka aqoonta ka qaybgalayaasha ee waqtigan xaadirka ah.

Barnaamijyada tababar ee islaamiga ahi waxay badiyaa raadiyaan inay noqdaan kuwa sal balaaran iskuna daya inay waajahaan baahida ka qaybgalayaasha leh faham iyo waayo aragnimo kala waawayn kalana jaad ah. Tababarayaasha kuma guulaystaan u agaasimidda barnaamij dhegaystayaal cayiman iyagoo isticmaalaya maadooyin aanan Aad u fududayn una cuslayn ama aan kuba haboonay iyaga.

A. Beegsashada ama bartilmaameysiga Dhagaystaha

La beegsiga maadooyinka uu tababarku xambaarsan yahay dhegaystayaal ama ka qaybgalayaal gaar ahi waa sifo muhiim ah oo ay leeyihiin barnaamijyada tababarrada wanaagsan. Waxaa jira dhegaystayaal tababar awood ballaaran kalana duwan leh, kuwaasoo tababarayaasha ay tahay inay ku jiheeyaan dadaalkooda. Dhegaystayaasha kala duwani waxay leeyihiin aasaas aqooneed, doorar iyo rajooyin kala duwan, intaa waxaa dheer u maskax furnaanta waxbarashada ee ay u leeyihiin khibrado waxbarasho ee lasoo xushay oo kala duwan. Haddii kala duwanaashahaasi la darso loona adeegsado qaabaynta barnaamijyada iyo hirgelintoodaba, natiijadu waxay noqonaysaa in la helo barnaamij si badan ahmiyadda u saara howlihiisa.

B. Baahiyoga Gaar ah

Indha Indhaynta iyo Xog-weydiimaha laga qaaday tababarteyaasha awood leh iyo waaya aragnimada waxay gacan ka gaystaan xadididda baahiyaha gaarka ah. Baahiyaha gaarka ah waxay isku bad baddeli karaan min ereyo-gaar ah, heerka feejignaanta , ilaa mawaadiicda haboon ,iwm. Tusaalooyin dhageestayaasha gaarka ah waxay noqon karaan dhallinyarada, haweenka, dadka laga tirida badan yahay, shaqaalaha goobta shaqada, khubarada waxbarasho, hogaaamiyeysaasha bulsahada, imaamada, waalidiinta iwm.

III. Maadooyin Dhamaystir ah

Tababarka wanaagsani waa in lagu kaalmeeyaa maadooyin dhamaystir ah oo guryaha loo sii qaato kuwaasoo ay ka qaybgalayaashu u isticmaali karaan hadba sida ay doonaan. Nooca iyo dabciga maadooyinka waa inuu noqdaa mid xoojinaya maadooyinka wax barid ee loo adeegsaday barnaamijka. Isugaynta noocan ah ee maadooyinka fasalka iyo tan guriga loo qaadanayo waxay wanaajisaa waxtarka dhammaan dadaalkii tababarka la geliyay.

Waayo-aragnimadu waxay tusinaysaa in xitaa markii barnaamijyada tababar ay ilaaliyaan inay ku daraan maadooyin fiican waxa uu tababaruuhu fasalka ku soo bandhigayo iyo qoraalada kooban ee ardada loo diyaariyo, inaan dhammaan la aqrin Karin, si sax ah loo wada dulmari Karin ama loo dhuuxi Karin xilligooda. Tani waxay lagama maarmaan ka dhigaysaa in ardada loo diyaariyo maadooyin, looguna habeeyo qaab barashada ku haboon si ay guryaha ugu qaataan, si markaa ay ugu aqristaan isuna baraan. Tusaalooyin maadooyinka noocan ah waxay noqon karaan cajaladaha la dhagaysto, kuwa muuqaalka leh, buugaag lasoo koobay, xaalado la darsay iwm.

IV. Wax-barasho Tijaabadeed

Tababarka fiican waa inuu kusoo daraa nadiaamka waxbaridda qaab loo marayo ka qayb-gelin iyo wax-qabad. Muhiimadda waxbarashada loo marayo tijaabinta ama uu qofku wax-qabanayo lama dhayalsan karo.

Mararka qaar, barnaamijyada tababar waxay ujanjeeraan inay tababarka u gudbiyaan dhageestayaasha halkii ay ka qayb gelin lahaayeen howsha tababarka. Si uu haddaba waxtar u noqdo, barnaamij tababar kastaa waa inuu hubiyaa ka qayb qaadashada ka-qaybgalayaalka qaab jilid ahaan ah, u xilsaardid shaqo hogamin la xiriirta howlaha barnaamijka, ama ku tijaabin howlaha u baahan inay ku layliyan xirfadhiil lagu tababaray.

Talo soo jeedin fara badan ayaa laga samayn karaa sida loo qaabaynayo hawlo gaar ah oo tijaabayn ah oo shaqsi ama koox ay ka qayb qaadanayso. Kuwaasi waxay noqon karaan kuwo gudaha ama dibadda fasallada lagu qabto. Howlaha dibadda lagu qabanayo waxaa loo abaabuli karaa ujeedooyinka u baahan dhaqdhaqaaq jireed kuwaasoo lagu gaari karo kaliya wada shaqayn kooxeed, iskaashi iyo xirfadaha wax hogamin ee la midka ah.

V. Waxbarashada Dadka Waawayn

Tababarka fiican waa inuu aqoonsadaa sifada gaarka ah ee ay leedahay waxbarashada dadka waawayn. Waa inuu siiyaa jawi waxbarasho ku haboon, isla mar ahaantaana xeerarka saldhigga u ah waxbarashada dadka waawayn u raaciyyaa ama ku dabakhaa diyaarinta iyo soo bandhigidda qayb kasta oo barnaamijka tababarka ka mid ah. Maadooyinka tababarka waxtarka leh waa inay:

1. Soo jiitaan
  - a. Si ay wax u bartaan, dadka waawayn waa in lasoo jiitaa ka dibna xogta la siiyaa.
  - b. Si loo helo feejignaanta dadka waynida wax ku baranaya, u sheeg waxay ka dheefayaan waxbarashada.
2. Xiriiriyaan
  - a. Si ay u xusuustaan waxa ay si niyad ah ku baranayaan, ardada waxay u baahan yihiin inay la xiriiriyaan xogta cusubi wax ay hore u yiqiineen.
  - b. Si xogta cusub u noqoto mid micne samaynaysa, adeegso ugu yaraan hal tusaale waaqici ah si aad u sharraxdo fikrad, ra'yi ama xirfad kasta oo aad soo bandhigto.
3. fududeeyaan
  - a. Si xogta cusub si waadax ah loogu soo bandhigo, ka bilow xeerarka saldhigga u ah, shuruucda, digniimaha iyo talooyinka.
  - b. Si looga caawiyo ardada xusuusashada maclumaad qalafsan ama dhirir badan, qayb qayb ugu soo gudbi.
4. Xoojiyaan
  - a. Si loogu dhowro ardada wadada saxda ah, sii jawaab celin la xiriirta waxqabadkooda.
  - b. Si aad u xoojiso waxbarasho cusub, ogolow dabakhaad badan iyo inaad qof qof ula tallaabo qaado.
  - c. Si aad ugu diyaariso ardada inay u gudbaan xog cusub, adoo soo koobaya usoo dulmar meelaha muhiimka ah su'aalana waydii.

VI. Xadaymaha Tababaridda

Waxaanu badinaa ka hadalnaa tababarida qof walba si uu wax qabadkiisa sare ugu qaado. Si kastaba ha ahaate, waxaa jira caqabado ama xuduudo diida qofka inuu noqdo mid la tababari karo. Waxaynu kaga sheekaynaynaa qaybta hoose sheeko ku saabsan “Administration of the school” curriculum in Cincinnati, Ohio. Maamulaka Dugsiga Manaa hijta ee Cincinnati, Ohio. ALLAH wuxuu ku abaal mariy qof kasta haddiyad gaar ah oo ah inuu mawduuc ama arrin gaar ah ku fiicnan yahay. Haddaba waa inaynu horumarinaa tayada aynu leenahay kuna tababarnaa sifooyin kale annakoo is xadaynaynaa xuduudana ka baxayn.

Dugsiga Xayawaanka

Waqti hore, ayaa xayawaannadu waxay go'aansadeen inay sameeyaan wax indha adayg ah si ay u daboolaan dhibaatooyinka ay "Dunida Cusub" leedahay, sidaa darted ayay waxay abaabuleen dugsi. Waxay ku heshiyeeen manhaj shaqo ka kooban orod, meelo fuulid, dabaal iyo duulid/buubid. Si haddaba loo sahlo maamulidda manhajka, waxaa la gartay in xayawaankoo idil uu qaato maadooyinkoo dhan.

Boolanboolada waxay heer sare ama xariif ku ahayd dabaasha, waxay dhab ahaan ka wanaagsanayd xitaa tababareheed, waxay darajooyin heer sare ah ka heshay duulimaadka, laakin waxay ku liidatay orodka. Maadaama ay ku hooseeysay orodka waxay ahayd inay saacadaha tababarka ka dib sii joogto, iskana dhaafto xisadaha dabaasha si ay ugu layliso orodka. arrintani waxay sidaasi kusii socotay ilaa ay si xun u dhaawacmeen cagaheeda jilicsan, dabaashana ay darajo meal dhexaad ah ka heshay. Laakin iskoolku wuu ogolaa derajada dhexdhexaadka, oo taa cidina kamay cabsanayn Boolanboolada maahee.

Bakaylaho markii la billaabaya wuxuu ahaa kan ugu horreeya fasalka xagga orodka, laakin dabaasha oo howlo badan oo daymo ah looga yeelanaayay darteed wuxuu lahaa guul darro walwal badan.

Tukulushka (Uunrays, Dabagaalle) wuxuu xariif daran ku ahaa tafidda ama meelo fuulidda ilaa ay maadadii duulidda niyad jab wayn ku ridday, halkas oo macallinkiisu ku amray inuu ka bilaabo min dhulka ilaa hawada halkii uu kaga bilaabi lahaa dusha-geedka ilaa dhulka. Waxaa kaloo Dabagaalihii ku dhacay jiirgo' ka dhashay howshii iyo dadaalkii badnaa, wuxuuna darajada "C" ka helay fuulidda, orodiina "D".

Gorgorka wuxuu ahaa cunug dhibaato ka samaysan una baahan in si daran loo edbiyo. Casharrada fuulidda ardadoo dhan wuu ku tumay, laakin wuxuu ku adkaystay inuu gaarista meeshaas u adeegsado habkiisa isaga u gaarka ah.

Markii sanad dugsiyeedka dhammaaday, Eel (nooc kallunka ka mid ah) oo ahaa arday aan caadi ahayn, kaasoo u dabaalan kara si xad dhaaf ah ordina kara, meelo fuuli kara in yarna duuli kara ayaa helay celcelis ahaan darajadii ugu sarreeysay, wuxuuna noqday ardaygii loo doortay inuu khudbadda xiritanka dugsiga soo jeediyo.

SU'AALO LAGA DOODAYO

1. Maxay joogtayntu muhiim ugu tahay inuu tababarku noqdo mid waxtar leh?
2. Goormay khasab tahay inuu tababarku diiradda saaro dhegaystayaal gaar ah? Sidee?
3. Siday maadooyinkaguryaha loo qaato ay u xoojinaysaa shaqada fasalka dhexdiisa?
4. Wadadee ogaanshaha sida dadka waawayn ay wax u bartaan inooga caawinaysa inaynu qaabayno barnaamij tababar waxtar badan?

LAYLI GARASHO

WAXAAD BARNAAMIJ TABABAR U QORSHAYNAYSAA KOOK KA KOOBAN SODDON IYO SHAN HOGAAMIYEYAA MUTADHAWICIIN WAAYO ARAG AH, ISUGUNA JIRA DAD WAAWAYN IYO DA' YAR, KUWAASOO HOREY USOO QAATAY LABO BARNAAMIJ TABABAR OO ARRIMAHAN LA XIRIIRA. WAQTI SEMINAAR AY KAGA QAYB GALAAN MA HAAYAAN, LAAKIN WAXAA KA GO'AN INAY WAX IS BARAAN, QAARKOODNA WAXAA KA GO'AN INAY MUDDO DHEER LA SHAQEELYAAN URURKA.

1. Caddee fikradahaada ama malahaada aasaasiga ah, si kooxdan loogu qaabeeyo barnaamij tababar waxtar leh?
2. Qaabee saldhig xog loo ekeysiiyay shaashad kombiyuutar, taasoo gacan ka gaysanaysa in ayaga loo sameeyo qorshe tababar shan sano ah?
3. Caddee cunsurka ka mid ah waxyabaha aasaaska u ah waxbarashada dadka waawayn, ee sida daran muhiimka ugu ah kooxdan?

Cutubka 28^{aad}

Noocyada Tababarrada

- I. Muddo ahaan
    - A. Fasax - Sitimaanle (Khamiis-Jimco ama Sabti-Axad)
    - B. Sitimaan
    - C. Saddex biloodle (Rubuc sano)
  - II. Ujeeddo ahaan
    - A. Horumarinta Xirfadda
    - B. Tarbiyada Ruuxiga
    - C. Aqoon Kororsi
    - D. Tababar Goob-shaqa
  - III. Jograafi ahaan
    - A. Deegaan
    - B. Heer Gobol
    - C. Heer Qaran
    - D. Caalami (heer qaaradeed)
    - E. Dunida oo idil
  - IV. Da'da iyo Takhasuska
    - A. Dhallinyarada
    - B. Haweenka
    - C. Takhasus gaar ah
-

UJEEDADA LOO BARANAYO

Marka aad dhameesid cutubkaan, waa inaad awood u yeelataa:

- Inaad kala garan kartid noocyada faraha badan ee dhacdooyinka tababar.
- Inaad u xulan kartid noocyada ku haboon xaalad gaar ah.
- Inaad baahi lasoo xushay u hagaajiso barnaamij tababar.

I. Ku kala saarista Tababarrada dhanka Mudada

Mudada ay barnaamijyada tababar ama howl kastoo tababar soconayso waa tan ugu muhiimsan halbeegyada qorshaynta. Inta ay dhacdo tababar qaadanayso waxay ku xiran tahay ujeeddooyinka tababarka iyo helista dadkii la tababari lahaa. Waxaa jira fursado dhowr ah oo tababar lagu qaban karo:

A. Fasaxa-Sitimaanka

Howlaha tababar ee fasaxa-sitimaanka la qabto dhab ahaan waa dhacdooyinka tababar ee ugu waqtiga gaaban ee la dabikhi karo. Waxay inta badan bilowdaan galab Jimcaad waxayna dhammaadaan galab Axadaad(Marka la jooga dalalka Reer Galbeed iyo Mareekanka, Laakin marka la joogo dalalka Muslimiinta iyo Carabta waxay bilaabataa Galabta Arbacada waxayna dhamaadaan Galabta Jimcaha). Si kastaba ha ahaatee, in kal-fadhiyada Jimcaha ay noqdaan kuwo si fiican loosoo xaadiro iyo in kale waxay mar walbaa ku xiran tahay hadba sida loo helo ardada Tababarta yaasha. Sidoo kale, ka qaybgalayaasha qaarkood ayaa waxay iska dhqaqaqi karaan ka hor intaanu barnaamijka dhammaan galabta Axadda. Sidaa darteed, Sabtida ayaa ku siqaysa inay noqoto maalinta ugu mira dhalka badan, ee weliba ka qaybgalayaasha ugu tirada badan ee aan kala go'a lahayn ay soo xaadiraan. Barnaamij qorsheeyayaasha iyo macallimiinta waa inay shaxda tababarka u dejyaan qaab ay howlaha iyo kal-fadhiyada tababarka gaarsiinayo meeshooda ugu sarreysa maalinta Sabtida. Howlaha Jimcaha waa inay sii dhisaan kuwa Sabtida la qaban doono,Kal- fadhi gaaban oo soo koobaya wixii la qabtayna waa in loo sameeyaa subaxa Sabtida ah dadka soo daahay. Howlaha Axaddu waa inay nooc ahaan noqdaan kuwa xoojinya meelihii laab- laab ka jiro iyo inay si kooban u sheegaan kulamada iman doona iyo waxa la qaban doono. Waa in, habeenka ka horreeya, si kooban loogu micneeyaa dadka bixi doona waqtii hore oo subaxa Axadda ah waxa laga rabo inay hore usii qaataan.

B. Sitimaan

Barnaamij Sitimaanlaha ah wuxuu suurtagal yahay kaliya marka ardada la filayo inay tababarka ka qaybgalaan ay fasax ka yihiin howlahooda gaarka ah, ha ahaadeen macaahidda ama goobaha shaqada. Taa bedelkeedana waa in ay ka helaan Sitimaan fasax ah goobaha waxbarashada ama

shaqada. Barnaamijka wuxuu caadi ahaan bilowdaa Jimce wuxuuna dhammaadaa Jimcaha xiga. Waxaa kaloo jira fursado kale, gaar ahaan kuwa bilowda Isniinta socdan ilaa iyo Axadda.

Dhacdada tababarka Sitimaan soconaya waxay siisaa fursad lagu asaaso tallaabo taxadar badan. Barnaamij faahfaahsan isla markaanaaad u kala duwan ayaa la soo bandhigi karaa iyadoo weliba ay jirayaan fursado loogu xirayo layliyo iyo imtixaano la xiriira wixii la bartay. Sitimaanu waa waqtii ku filan inay ka qaybgalayaasha xiriir ku samaystan kuna beeraan midnimo.

C. Saddex Biloodle (Rubuc-Sannadle)

Barnaamij saddex biloodle ah waxaa loo baahdaa marka ujeedadu tahay in la tababaro dad go'aansaday inay inta badan waqtii buuxa u shaqeeyaan howlaha islaamiga ah muddo dheer. Barnaamijka mudada intaa le'eg qaata waxaa kaloo loo baahdaa, marka si waxtar leh qolo si gaar ah loogu tababarayo inay u diyaariyaan dadka howlaha islaamiga ah. Barnaamijyada noocas ah waxaa loo sameeyaa dadka sida imaamyada iyo agaasimeyaasha xarumaha islaamiga ah.

Marka aynu ka eegno xagga aragtida barnaamij qaabaynta, barnaamij saddex bilood socdaa wuxuu ka kooban yahay tiro koorasyo aragtiyadeed iyo kuwo shaqo, kuna saabsan mawduucyo la xushay oo tababarka hogaaminta ah. Kooras walba wuxuu ka kooban yahay casharro, howlo, imtixaano iyo mashaariic kaloo gaar ah. Cunsurka ugu qiimaha badan ee barnaamijka waa wada xiriirka soconaya ee Ardada iyo macallimiinta ee ka dhacaya goobaha la qorsheeyay iyo kan sida lama filaanka ah u dhacaba. Xannibaadaha shaqada iyo machadyada ayaa xadeeya tirada ka qaybgalayaasha dhacdooyinka tababar ee rubuc sanadka soconaya. Si kastaba ha ahaatee, barnaamijka noocan ah waa in sida ugu haboon loogu hagaajiyya qabashadiisa xilliga kulaylahaa.

II. Ku kala saarista Tababarrada dhanka Ujeeddada

Dhacdooyinka tababar waxaa laga agaasimi karaa ujeedooyin dhowr ah, sida min horumarinta xirfadda ilaa tan ruuxiga ah. Ujeedooyinka saldhigga u ah tababarka waxay saameen ku leeyihii xulashada farsamooyinka la adeegsanyo iyo maadooyinka ama waxa uu tababarku ka koobnaan doono. Xaaladaha qaar ayaa hoos lagu micnaynayaa.

A. Horumarinta Xirfadda

Xujjooyinka cusub ama horumarka cusub ee deegaankeena shaqo wuxuu u baahan karaa xirfado cusub. Helista xirfado ay xirfad la'aantu ku tusisay iyo sare u qaadidda xirfadhihi hore loo lahaa waxay qaybo muhiim ah ka yihii hogamiyenimada.

Barnaamijyada Tababarida ee Horumarinta Xirfadda waxay diiradda saaraan inay bixiyaan khibrado la xiriira xirfado gaar ah oo dadka la tababarayo ka maqan. Mudada ay soconayaan barnaamijyada

noocaas ah waxay ku xiran tahay hadba adkaanta xirfadda la horumarinayo iyo awoodda waxbarasho ee ardada. Barnaamijkan waxaa inta badan loo qaabeeyaa si howl-qabad ah. Tusaalooyinka xirfdaha noocan ah waxaa ka mid ah wax qoridda, hadal ujeedin dadwayne, ololaha siyaasadeed, waajibaadka shaqo ee imaamka, isticmaalka qalabka maqal-muuqaal, qoraalka – saxaafadeed iwm.

B. Tarbiyada Ruuxda

Horumarinta sifooyinka wanaagsan ee nafta iyo sare u qaadidda xiriirka uu qofku ALLAH la leeyahay, waa aasaaska qarsoon ee hogaaminta islaamiga ah.

Dhacdooyin tababar oo aqoon sare xambaarsan ayaa diiradda saari kara kor u qaadidda tarbiyada ruuxiga ah ee ka qaybgalayaasha, iyadoo arrintaa loo marayo barashada Qur'aanka kariimka ah iyo cilmiiga Xadiiska NabigaNNKH. Guusha waxay si toos ah ugu xiran tahay heerka tayada barnaamij diyaarinta iyo jawiga uu tababarku ku qabsoomayo. Ka sokow howlaha waxbarasho, sida muxaadarooyinka iyo xalaqaatka cilmiiga, barnaamijyada noocan ah waxay ka qaybgalayaasha ku howlaan Cibaadooyin si wadajir ah loo gudanayo sida salaadda sunaha ee habeenkii (salaatul layl) iyo soon.

C. Aqoon Kororsi

Kordhintaa aqoonta qofka ee la xiriirta islaamka iyo cilmiiga sayniska casriga ah, oo lagu daray, culuunta kale sida taariikhda, garaadka siyaasadeed ama bulsho (Ideology), dhaqanka iwm, waxay u diyaarinaysaa Hogaamiyaha Mustaqbalka inuu arko muuqaalka dhabta ah ee baratanka casrigiisa jira.

Dhacdooyinka tababar waxay diiradda saari karaan hanashada aqoonta iyo waxbarashada la xiriirta howlaha hogaaminta. Barnaamijyada caynkaasi ah waxay ka koobnaan karaan, muxaadarooyin, seminaarro iyo dood cilmiyeedyo ay soo jeediyaan khubarro aqoon u leh mowduucyada ay ka hadlayaan isla markaana siinaya tilmaamo ah siday ardada kaligood wax isu bari karaan.

D. Tababarrada Goobta Shaqada

Howlaha hogaaminta ee ka dhacaya goobta shaqada, xubniha dhexdooda iyo Ururrada heer deegaan, waa ubucda dhambaalka ururka heer qaran xambaarsan yahay. Go'aannada iyo qorsheyaalka waa inay u daadegaan dhanka goobaha shaqo, xubnahana waa in la wacyi geliyaa, dhiirra-geliyaa, laguna amraa inay ku camal falaan.

Barnaamijyada ku howlan dad ku tababaridda goobaha shaqada, waxay guud ahaan faraha kula jiraan howlo noocooda yahay kuwo isla-falgala, sida seminaarada, daraasado xaaladeed, door jillida iwm. Kuwani waxay diiradda saaran horumarinta awoodda qofka ee hogaaminta wuxtarka leh, ee ku aadan fahamka iyo la xiriirkha qofka kale iyo heerarka kooxaha fir fircoon .

III. Ku kala saarista Tababarrada dhanka Juqraafiga

Dhacdooyinka tababar waxaa kaloo lagu kala saari karaa deegaanka iyo maamulka ay ka tirsan yihii ka qaybgalayaasha. Waxay u dhexayn karaan inay noqdaan min deegaan magaalo gudaheed kawada tirsan ilaa iyo heer adduunkoo idil ah.

A. Heer Deegaan (Gudaha)

Dhacdooyinka tababar ee heer deegaan waxay soo jiitaan ka qaybgalayaasha u dhow xarunta tababarku ka dhacayo. Barnaamijyada noocaas ah waxaa daadihintooda iyo soo bandhigidoon daba si ballaaran uga qaybqaata aqoonyahanka deegaanka, wallow khabiir ama wax ka badan inta badan laga soo casuumo meel ka baxsan deegaanka si loo hodmiyo barnaamijka.

B. Heer Gobol

Marka waddan loo qaybiyo gobollo, gobol kastaa wuxuu qabsan karaa howlihiisa tababar ee isaga u gaarka ah. Ka qaybgalayaasha waxaa laga keenaa gobolkoo dhan, helista hooy ay ku hoydaan waxay noqonaysaa lagama maarmaan. Ka qaybgalayaasha inta badan gaadiidkooda gaar ah aye ku imaan karaan, sidaa darteed, kharashka ku bixi lahaa gaadiid is gaarsiin wuu yaraanayaa. Ardada ka qaybgalaysa tababaka heer gobol waxaa laga soo ururin karaa liiska ardadii kasoo qalinjebisay dhacdooyinka tababar ee heer deegaan.

C. Heer Qaran

Ka qaybgalayaasha howlaha tababar ee heer qaran waxay ka kala yimaadaan qaybaha waddanka, badanaana waa kuwa hogaamiya howl-wadeenada islaamiga Ururadda Qaran ee kafaalo qaada tababarradan. Barnaamijka waxaa dejya, abaabula soona bandhiga khubarro heer qaran ah. Maadaama barnaamijyadan safarro xusid mudan ay ku lug lahaan karaan, barnaamiju wuxuu inta badan, qaataa labo ama maalmo ka badan iyadoo weliba meelo ay ka qaybgalayaashu ku cawo-hoydaan loo qorsheenaayo.

D. Heer Waddamo

Dhowr waddan oo dunida ka mid ah ayaa lays raacin karaa si ay usameeyaan gobollo marka la doonayo in la tababaro hogaamiyeasha Ururada Qaran , tusaale ahaan Waqooyiga Amerika, Koonfurta Amerika, Yurub, Koonfurta Asiya, dunida Carabta, Waqooyiga Afrika iwm. Sida dhacdaba marka tababarrada heer qaran la samaynayo, dhacdooyinka tababar ee dowladeed ama waddamo waxay ogolaadaan ka qaybgal ballaaran oo laga kala imanayo waddamo kala duwan iyadoo safarradu ka gaaban ama kooban yihii marka loo eego tababarrada ay ka soo qayb gelyaan dad ka imanaya waddamada addunkoo idil.

E. Dunida oo idil

Kuwani waa darajada ugu sarreysa ee dhacdooyinka tababar. Soo bandhigayaasha iyo ka qaybgalayaasha waxay ka kala imanayaan dunida dacaladeeda oo dhan. Kharajka safarka oo badan awgiis, dadka la tababarayo waa in si taxadar leh loo soo xushaa si loo helo saameenta ugu sarreysa ee ay ku yeelan karaan howlaha islaamiga ee heer dunidoo idil ah. Waa ay fiican tahay in la agaasimo dhacdooyin heer adduun, maadaama ay tahay halka ay ku dhammaanayaan barnaamijyadii tababarrada ee heer deegaan kasoo bilowday. Mudada ay soconayaan tababarrada adduunkoo idil looga kala imanayo waa inaanay ka yaraan sitimaan.

IV. Ku kala saarista Tababarrada dhanka Da'da iyo Takhasuska

Si loo gaaro natiijo wanaagsan, waa inaynu tababarka ku jaangoynaa baahida jirta, wacyiga iyo heerka aqoonta kala duwan ee ay ka qaybgalayaashu leyhiin. Dhallinyarada iyo haweenkuna waa inay helaan tixgelin gaar ha marka laga hadlayo arrintan.

A. Dhallinyarada

Ka qaybalayaasha tababarka ee da'da yar ee loo diyaarinayo inay dhowaan qaadaan mas'uuliyadda ay dadka waa weyn sidaan iyo dhalinta ka yara wayn da'daa aan soo sheegnay labadaba waa koox gaar ah oo mudnaan leh marka laga eego xagga tababarrada. Barnaamijyada tababar ee ayaga loo qabanayo waa in lagu daraa jimicsiyo qaabaysan iyo howl banaanka loo aadayo. Casharrada iyo qaabka loo soo bandhigayaba waa inay u qalmaan heerka garaadkooda, casharraduna waa inay socdaan inta ay ardadu xiisaha u hayso.

B. Haweenka

Haweenku iyaguna waa koox kale oo loo baahan yahay in la siiyo mudnaan gaar ah marka aynu qaabaynayno barnaamijyada tababarrada. Haddii ay haweenku tababar ama dhacdo kaleba la wadaagayaan rag, waa in loo diyaariyaa hooy iyo deegaan u gaar ah. Xulashada mawduucyada lagu soo qaadanayo tababarkooduna waa inay noqdaan kuwa taabanayo danahooda gaarka ah. Xaaladda hadda jirta ee bulshada muslimka ah waxay u baahan tahay in dadaal dheeraad ah loo galo sidii haweenka muslimka ahi loogu tababari lahaa hoggaaminta bulshada ee suuban.

C. Takhasuska

Halka ay howlaha tababar badankooda ku jihaysan yihiin ardo ama ka qaybgalayaal kala duwan, dhacdooyinka tababar qaarkood ayaa waxaa loo qaabayn karaa ardo xirfad ama takhasus gaar ah wadaaga. Kuwani waxaa ka mid noqon kara, barnaamijyada tababar ee la siinayo, tusaale ahaan, shaqaalahaa dacwada ka fuliya xabsiyada, ama kuwa sameeya ganacsiga yar yarka ah sida wax daabacaadda.

Action Point

TARBIYADA MA SI GAAR AH BAA MASE WAA SI GUUD

Waxaa weli socda doodda ku aadan in ay tarbiyada noqoto mid loo sameeyo xalaqaat si gaar loo agaasimay ama in si guud minbarka ama meel kaleba looga soo jeediyo. Tani waa muran adag oo aan miradhal ahayn. Waa maxay xikmadda ku jirta in tarbiyada meel gaar ah oo buuq lahayn lagu qaato? Hadhow, in shacabka dhexdiisa lagu isticmaalo sow maaha? Dhanka kale, sidee qofku si fiican wax (tarbiyada) ugu qaban karaan fagaaraha, haddii aanu qofku lahayn tarbiyad shaqsyeed oo isga gudahiisa ku qarsoon. Labada aragti way is dhammaystirayaan. Waa inaynu qorshaynaa

LAYLI GARASHO

GOLE XIRIIRIYA URURRADA ISLAAMIGA AH AYAA KU WAYSIDIISTAY INAAD SOO BANDHIGTO TALO SOO JEEDIN KU SAABSAN ISTARAATIIJIYADDA TABABARKA HOGAAMIYE-YAASHA KOOXAHA DEEGAANKA. KOOXUHU WAXAY KU KALA BAAHSAN YIHIIN DHUL JUQRAAFI AHAAN BALLAARAN, XIRFADO KALA DUWANNA WAY KU XIRAN YIHIIN, NOLOSHA QOYSKA IYO WAAYO ARAGNIMADA GUUD EE GOOBAHA SHAQADANA WAY KU KALA DUWAN YIHIIN. WAAJIBKAADU WAA INAAD SOO SAARTO QORSHE MUUJINAYA SIDA LOO KOOXKOOXAYNAYO ARDADA KA QAYBGALI KARTA IYO SHAXDA BARNAAMIJYADDOODA TABABAR.

1. Deji ama diyaari cabirka samaynta kooxo Hogaamiye-yaasha dhexdooda, ujeedooyinka tababarka dartood.
2. Tax faa'iidooyinka iyo khasaaraha fulinta barnaamijyo tababar heer qaran ah iyo mid heer degaan ah.
3. **U Qor qoraal gaaban dhaliilaha go'aankaaga, adigoo difaacaya qorshahaaga.**

Cutubka 29^{aad}

Qaybaха uu ka kooban yahay Barnaamij Tababar

- I. Fududeeya yaasha Tababarka
  - A. Qalabka Daabacida
  - B. Qalabka maqal-muuqaalka
  - C. Qalabkee ay tahay in aan adeegsano , iyo sidee U adeegsanaa?
- II. Bay'ada Tababarka: howlaha iyo Barnaamij-yada
  - A. Nidaamka diyaarinta
  - B. Suur-galnimada tababar
  - C. Mudada wax tarka leh
  - D. Taakuleynta Muqararka

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida nooca qalab ee aad adeegsan kartid si aad tababarida ugu kaalmeysatid
- Garashada wax yaabaha tix-gelinta weyn leh marka tababar la xulanayo.
- Adeegsiga , si saameen leh, fududeeye yaasha tababarida.

I. Fududeeya yaasha tababarka

Qalabka iyo hantida waa wax yaabaha ugu muhimssan ee uu ka kooban yahay barnaamijka tababar ee wanaagsan. Guud ahaan, qalabka iyo hantida waxaa loo jeedaa fududeeya yaasha wax barashada kuwaas oo gacan ka gaysta sharxida , imtixaanida, iyo xusuusinta ka qayb gala yaasha waxa la bartay. Qalab-yada qaar waa in si toos ah u caawiyaan wax barashada si loogu tiriyo ilaha-dhaqaale. Qalabka oo gacan ka gaysanaya keliya xog soo kordhin, ama dhamaystiraya waxa la bartay, waxaa lagu tiring karaa qalabka tir raacida.

A. Qalabka Daabicida

Hadalka daabacan waa gudbiyaha ugu caansan ee fududeya yaasha wax barashada. Waxaa lagu soo saarikaraa waqtii iyo hanta ka yar inta kuwa kale lagu soo saaro. Sidoo kale dib ayaa loo daabici karaa , loo rari karaa, loona qaybin karaa . marka la bar bar

dhigo qalabka kale mawaada daabacan uma baahna in qalab kale loo adeegsada marka la aqrinayo, sida Video ama computer.qarsh ahaan waa wax tar, lagu kalsoonaan karo, aqoon loo leeyahay, siyaabo badan loo adeegsan karo.

Caqabadaha mawaada daabacan waxaa ka mid ah , soo jiidasho yari, muuqaal ahaan looma muujin karo, baaxad ka weyb cajaladaha , computerka, aad aye u adagtahay in nuqulka asalka la baddelo,iyo la fal kalkooda tababartaha oo aad u yar.

1. Bayaanada

Bayaanadda ama qoraalada waa qaabka ugu caan san ee mawadda daabacan.waxaa ka mid ah xusuus-qorada, ama afkaarta guud, jantuus-yada ama sawiradda oo dhamaystira casharada ama carbis-howleedka. Buugtaxusuus qorka oo loo qaybiyo ka qayb gala yaasha waxay gacan ka siinaysaa in ay qoraalo sameeyaan inta ay hadal-jedinta socoto, qaybta faallooyinka ama meelaha banaa buuxida ee buuga xusuus qorka waxay u fududeynysaa ka qayb gala yaasha sidii ay uga qayb qaadan lahaayeen howsha wax barida. Bayaanada ama qoraalada sida badan waxaa loo adeegsadaa in ay si kooban u sharxaan hal dhinac ee mowduuca ka mid ah.

2. Waraaq-leyli

Waraaqaha-leyliga sida liiska kutubta, waajibaadka, iyo weydiimaha , waraaqaha xog waranka iwm waxay u saamaxayaan tababartaha in uu si aad hal abuur u leh u fekero. Waarq-leyliga nidaamsan wuxuu adkeeyaa xussusta iyo xafidka.

3. Tusaha Wax barashada

Tusayaasha wax barashada waxaa ka mid ah fududeeye yaasha waxbarashada iyo tilmaamaha macallinka oo leh qaab xusuus-qor habaysan, muqrarar aan isku xirnayn, buugaag-shaqa, iyo qoraalo dheeri ah oo gaaban oo bixinaya xog , barasho howl-qabad iyo tilmaamo. Tusmooyinka iyo Gacan-qabsiyada si cad aye u qeexayaan waxa ay tahay in la barto iyo sida ay tahay in loo barto. Waxay aad uga faah faahsan yihiin bayaanada.

4. Hantida ama ilaha dhaqaale ,howl-qabad-kooxeed

Waa Qalab walba ee loo adeegsado in uu gacan ka gaysto wax-barasho-kooxeedka sida: qoraalo-riwaayadeedka, tilmaan-bixiyah, qoraalada taariikh nololeedka, waraaqadaha xogta, iyo qalabka xog-warranka.

5. Qoraal-tilmaameed-yada iyo xirmooyinka Aqoon-isweydarsiga , iyo Carbis-Howleedka.

Cutubyada Tusmahaan waa il muhim ah ee qalabka fududeeyya ama maadooyinka tababarka hogaanka. Intaa waxaa dheer, Maktabada tababarka Hoggaan ee Islaamiga ee IIIT waxay haysaa xul Kutub ah ee mawaadiic kala duwan ku saabasan Islaamka, Culunta Casriga, Ururada/Abaabulka, Horumarinta dadka, iyo Goobta Shaqo. Mawaadiicdaan waxaa loo adeegsan karaa Aqoon-isweydaarsiga iyo Carbis-howleedka.

B. Qalabka Maqal – Muuqaal

Qalab yada Maqal-Muuqaal waxaa ka mid ah, waraaqaha rog rogma, Muqaal-muujije, Sawirada, Rikoorka Maqalka, Rikoorada Muuqaalka, filim-sawireed, muujiyaha shaashada kombutarka, iwm. Maktabad kastoo Islaami ah siiba kuwa tababrida Hoggaanka Islaamiga waa in ay heystaan xul wanaagsan ee qalabkaan Maqal-Muuqaalka ah, intaa waxaa dheer, wax-yaabaha la duubay inta ay socdeen kal-fadhiyada tababarka ay qabateen Ururada Islaamiga waa in la tifatira si markale loo soo saaro.

C. Waa maxay nooca qalab oo ay tahay in aan adeegsano – iyo side u adeegsanaa?

Barnaamijka tababarka waa nidaam loogu tala galay in wax lagu baddelo. Ujeeddadiisa guud waa in saameeyo is baddelka fikradeed iyo hab dhaqan ee ka qayb galayaasha.barnaamijka wuxuu adeegsadaa farsamado kala duwan oo ku haboon iyo dhacdooyin la isku soo ururiyay. Si aad u xulatid qalabka tababarid ee ugu saameyn ta badan, waa in aad imtixaantaa, heerka , khibradeed, wax barasho, dhaqan iyo asalka bulsho-dhaqaaleed ee tababarta-yaasha. Markaa waxaan dejin karnaa Istaraatiijiyada ku haboon ee gaarista ujeeddooyinka tababarkeena ee tababarta-yaashaan gaarka ah.

Talooyin ku saabsan adeegsiga wax tarka leh ee qalabka fududeeyya Tababarka.

- Ha abaabulnaadaan qalabka mar walba ama ha diyaarsanaadaan
- Ku dhiiri geli tababartaha in uu la fal galoo qalabka.
- Adeegso fududeeyaha si aad wax barashada laf dhabarka ah u fududeysid.
- Ku tababaro adeegsiga qalabka ka hore waqtiga fasalka.
- U diyaar garow in aaddib u diyaarisid ama iskaga taabitid qalabka fududeeyaha cashar-jeedinta guddaheeda.
- Yaree gafafka halista ah ee ka dhasha qaybinta wax aadan horey u tijaabinin.

Side iyo goormaa la adeegsanaa qaababka kala duwan ee qalabka fududeeyya tababarka waxaa saameeyaa waxaabo fara badan, oo ay ka mid yihiin, baaxada

dhageysta-yaasha, dabeeecada qalabka fududeeyaha maadiga (sida kuraasta , goobta tababarka ,iwm), da'da iyo khibradda ka qayb-gala yaasha, iyo guracsanaanta iyo helitaanka qalabka ku haboon mowduca tababarka. Isku – dhafka mawaada daabacan iyo fududeya yaasha maqal-muuqaal waa doorashada ugu wanaagsan inta badan xaaladaha kala duwan. Side ahaataba, fududeeya yaasha Maqal-Muuqaal waa in ay tayo sare lahaadaan si ay wax tar u yeeshaan.

II. Bay'ada Tababarka: shaqooyinka iyo Barnaamij-yada

Waxaa jira howlo iyo canaasir-barnaamij kala duwan ee loo adeegsan karo dejinta barnaamij tababar. Waxa la xulanayo waxaa meeriya ka qayb galayaasha iyo bay'ada uu tababarka ka dhacayo. Qaarka ugu muhimsan ee tix-gelinta mudan waa:

A. Nidaamka Diyaarinta

Bay'adda Tababarka – Fasalada, Barxadaha, goobta-shaqada, goobta cuntada , Jiifka iwm.- waxay saamaysaa doorashadeena howlaha Tababarka.waa in aan hubinaa in Bay'ada Tababarka si ku haboon barnaamijka loo qalabeeyay.Tusaale ahaan, qolal dadan oo lagu daawado qalabka Maqal Muuqaal, ama meel furan ee howlaha banaanka u baahan lagu qabto. Nidaamka diyaarinta waa in uu ku hoos jiraan maamulka tababaraha, qalabka fududeeya howlaha iyo qalabka kale ba waa in la heli karaa marka loo baahdo.

B. Suura-galnimada Tababar

Suura-galnimada Tababar howl-qabad waxay ku xirantahay heerka tababartaha, sidoo kale howsha qudheeda. Waa arrin muhim ah in la ururiyo taariikh nololeed-yada ka qayb gala –yaasha. Xogta loo baahn yahay waxaa ka mid ah: da'da, Nooca(lab-dhidig), heerka wax-barasho iyo aqoonta Islaamka, masuuliyadaha Hoggan Islaami, Ururka uu ka tirsan yahay iwm. Sidoo kale, waxaa muhim ah in horey loo ogaadoaragtida ka qayb gala yasha sida wax yaabaha ugu waaweyn ay ka wal walsan yihiin, iyo waxa ay doonayaan in ay bartaan.marka laga jawaabo baahiyaha tababar ee kooxda , qaar ka mid ah howlaha ayaa aad wax tar u yeelanaayo.

C. Mudada wax tarka leh

Qofka wuu dheereenkaraa howsha tababarka ilaa wuxuu gaarsiin karaa barta ay ku lumineyso wax tarnimadeeda. Arrinkaan waxay dhacdaa marka howsha ay soo noq

noqoto, iyo marka dhageestaha uu ka caajiso howsha. Howl walba waxay soo jiidan kartaa feejignaanta dhageeystaha mudo kooban, mudadaas gudaheedana ka qayb gala-yaasha waxay u egyihiin kuwo ka wada faa;iidesanayo howsha, waxa ka xageeya mudada wax tarka leh ee howsha , howsha waxay abuuri kartaa cadaawad ku aadan dadaalka Tababar guud ahaan.

D. Taakuleynta Muqararka

Howlaha la doortay waa in si haboon loogu taakuleeyaa muqararka la heli karo si uu u adeegsado tabaraha ,sido kalana tabartaha. Taakuladaan waxay ahaan kartaa qaab buugaaga, tilmaamo-gacan qabsi, recorka maqalka ama muqaalka, cajalada kumputarka, ama qaab kastoo kale ee lagu adeegsan karo bay;ada Tababarkaqaar ka mid ah qalabkaan taakuleyn waa in ay heli karaan ka qayb gala –yaasha si ay waxa ay barteen u sii raacdaan marka uu barnaamijka dhamaado ka dib. Marka la waayo Taakuleyn Muqarar, xulashada howl-tababar waxaa xadidaya karti tababaraha u leeyahay in uu diyaariyo mawaad Taakuleyn. Ama qalab Taakuleyn.

Liis-warbixineedka Qiimeynta Bay'ada Tababarka

(laba howlood ee mala abaar ah-ku salaysan aragti qiyaaseed- ayaan halka hoose si kooban ugu soo gudbineynaa. Dhamaan wax-yaabaha saameenta leh xisaabta laguma darsan. Muraadka waa in la soo bandhigaa qaab lagu qiimeeyo waddooyinka kala duwan ee lagu abuuro bay'ad tababar sax ah.)

	Howsha No.1	Howsha No.2
A. Nidaamka diyaarinta	Fasalada, Muujiye, iyo Shaashad, Sabuurad.	Goobta shaqada, Kombutaro, Cod-baahiye
B. Suura-galnimada Tababarka	Dhalin-yarada, shaqaalaha khibrada yar	Dadka waaweyn, shaqaalaha aad u khibrada badan
C. Mudada Wax-tarka leh	Hal saac iyo bar	Saddex saac
D. Taakuleynta Muqararaka	Qoraal-gacan-qabsi, Bayaano, kutub-wax barasho	Bayaano, iyo qoraal-Gacan-qabsi.

Weydiimaha Dooda

1. Maxay tahay wax yaabah xad u yeelaya wax-yaabaha daabacan Tababarka gudahiisa?
2. Qaababkee ay uga saameen badan yihii qalabka maqal – muuqaal waxyaabah daabacan?
3. Waa maxay sababta taariikh nololeedka tababartaha muhiim ugu yahay tababarka?
4. Side loogu dabaqi karaa aragtida baaxada waqtiga tababar?

Leyli Fahan

Adigoo ah Guddoomiye-ku xigeenka xaga Tababarka ee Urur weyn oo Islaami ah , ayaa qorsheyneysaa aqoon-isweydaarsi heer kiisa sareeyo. ka soo qayb gala yaasha waa shan iyo tobant Hogaamiye Iskood-isku dire-yaal ah oo aad u mashquulsan. Wuxaan heysataa misaaniyad ama maal-gelin kugu filan laakin waqtiga ayaa kugu yar. Tababarta-yaasha waxay doonayaan in ay wax qabadkooda horumariyaan durbadiiba, waana dad khibrad leh oo da' weyn.

1. Liis geli qalabka Tababar-fududeeya ee aad adeegsan laheed.
2. Naqshadee Jantuus tusinaya faa'iidooyinka qalabka Tababar ee aad xulatay leeyahay xaaladaan gudaheeda.
3. Sifee side u xadidi laheed dherarka barnaamijkaaga.

]Cutubka 30^{aad}

Farsamadaha Tababarida

- I. Wax-yaabaha saameeya Xulashada
  - II. Gundhiga Farsamadaha Tababarida Caadiga ah
    - A. Casharadda/Muxaadarooyinka
    - B. Carbis-howleed
    - C. Aqoon is weydaarsi
    - D. Xerooyin
    - E. Jilid.
    - F. Shir weyne
    - G. qof qof
    - H. Dood- Guddiyeed
    - I. kal fadhiyo is bar bar socda
  - III. Farsamado kale oo wax tar ah(la adeegsan karo)
    - A. Dood cilmiyeed
    - B. Wada hadal
    - C. Maan shiilid
    - D. Ban dhigid
    - E. Maawelo
  - IV. Dib –u-hubin Is bar bardhig ah
  - V. Xaalad Darasadeed
    - A. Side u horumarin laheed xaalad
    - B. Goormaa adeegsaneysaa hanaanka xaalada
    - C. Side u diyaarin la heed xaalad
    - D. Side u gudoomin la heed kal fadhi guul leh ee hanaanka xaalada
  - VI. Qeexida kooxaha wax barasho.
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaystirtid cutubkaan , waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida sifooyinka farsamadaha Tababarida.
- Fahanka sharuudaha ku xiran aasaasidooda iyo koorsyadda loo baahan yahay
- Sare u qaadida wax tarnimada iyo xafidida qiyamka dhaqaysteeyal kala duwan.
- Horumari ama diyaari daraasad-xaaladeed, lagu adeegsado Tababarka guddahiisa.

I. Wax-yaabaha saameeya Xulashadda

Xulushada farsamadaha Tababarida si loogu adeegsado xaaland gaar ah waxay ku xiran taha dhoor wax yaabood oo saameen ku leh oo la xiriira hanaanka wax barashada ee ka qayb gala yaasha.qaar waxay si wanaagsan wax u bartaan , marka aqoonta loogu gudbiyo, qoraal, muuqaal , ama cod.qaar kale marka casharada lagu gudbiyo qaab dood ah iyo howl gacanta laga qabanaayo aye fahankooda sareeyaa. Intaa waxaa dheer qalabka la helo karo , dabeeecadda mowduuca la baranaayo iyo baahiyaha dadka wax baranaaya keli ahaan iyo koox ahaanba iyagana waxay saameen ku leeyihiiin xulushadda farsamadaha Tababarida.

Wax yaabaha kale ee xadidaya haboonaanshaha farsamad gaar ah waxaa ka mid ah baaxada iyo Taariikh nololeedka kooxda, ujeeddooyinka iyo yoolka tababarka, ilaha iyo qalabka , mawaadiicda iyo mudada xadidan. Waxaa kaloo in tixgelinta la siiyo ay tahay xirfadaha fududeyn ta iyo hadal- jeedinta, xeen-daabyo kooxeedka wax barashada, hanaanka ugu wanaagsan ee mowduuca loo jeediyo, iyo qalabka fududeeyaa wax barida dadka naafadda

Dadka waaweyn waxay wax ka bartaan howl qabadka, iyo kala duwida hanaanka wax barida. Waxaysi wanaagsan wax u baran karaan marka ay isku xiri karaan aqoonta cusub iyo midoodii hore. Waa in ay u arkaan wax barashada in ay ku salaysan tahay khibradooda nololeed.waana in ay ku dhaqmaan , dabaqaan waxa ay barteen.dadka waaweyn, marka ay og yihiin sida tababarka wax tar ugu lee yahay una gar gaarayo, iyo marka ay ogaadaan tababarka la bixiyaya in uu u fududeynayo sida ay xal uga gaari lahaayeen mashaakilka shaqada ka haysta. , intaa waxaa dheer, dadaka waaweyn wax ma bartaan ilaa ay doonis yeeshaan ama rabitaan.

Tababaraha waa in u lahaadaa tayo u saamaxaysa in uu si wax tar leh u gudbiyo tababarka. Waa in uu leeyaha xirfad iyo karti , aqoon iyo waayo aragnimo, u fududeyneysa tababarida dadka kale. Kuwani waxaa ka mid ah: aqoonta mowduuca tababarka, xirfad-farsamadeed, garashadda dadka kale, doonista hogaamin marka ay lama horaan tahay, iyo kaftan wanaaga (fur furnaanta).

Dhirin dhirinta kama dambeeska ah, guusha tababarka laguma qiyaaso sida wanaagsan ee tababarka loo bixiyaya, laakin waxaa lagu qiyaasaa sida ay wax u barteen ka qayb gala yaasha. Barashada ka qayb gala yaasha waxay ku xiran tahay, sida wanaagsan ee aan u diyaarinay, iyo sida wanaagsan casharadda mowduuca loo gudbiyay, iyo xil kasnimada la xiriirta adeegsiga farsamo tababareed ku haboon.

II. Gundhiga Farsamaddaha Tababarida caamka ah

A. Casharadda/Muxaadarooyinka

Cashar ama Muxaadaro waa hadal uu gudbiyo qof u xilsaaran , oo haya aqoon iyo xog /macluumaad ku saabsan mowduuca uu ka hadlayo, u jeedinaya qodobadiisa kala duwan ee mowduuca sida ay iskugu xigaan, oo horseedaya in gunaanadka la gaaro.casharka horey ayaa loo soo diyaariyaa, waxaana lagu gudbiyaa in meel laga aqriyo ama sharax dheeri ah laga bixiyo maclumaadka.qalabka maqalka iyo muuqaalka waxay fariinta casharka ka dhigtaa mid qeexan.adeegsiga taleefoonka iyo maqal-arraga shirarka , waqxay suura gelinayaan in cashar hal mar loo jeediya dad meelo kala fog jooga, sidaana waxay badbaadineysaa ama kaydineysaa waqtii, iyo maalba.si cashar loo diyaariyo marka hore waxaa la qeexaa mowduuca casharka laga jeedinayo, ka dib waxaa la xusha qofka aqoonta iyo kartida u leh jeedinta mowduucaan.waxaan ku war gelinaynaa cashar jeediyaha , waxa aan ka sugayno in casharka qabto, waqtiga loo qoondeeyay, iyo dabeeccadda dhageystaha.

Waa in aan hubinaa in si waanagsan loo diyaariyay

Wax walbo oo loo baahan yahay marka casharka la

Jeedinayaay.

Casharka wuxuu saamany badan yahay marka

Ujeeddada tababarka ay tahay in dadka fal gaar ah

Lagu dhiiri geliyo ama marka la doonayo in la war

Hanaanka ugu wanaagsan ee afkaarta guud loo soo jeediyo waxaa loo maraa saddex marxaladood:

1. U sheeg waxa aad dooneysid in aad u sheegtid
2. Sheeg waxa aad dooneysid sheegistooda.
3. U sheeg in aad u sheegtay.

Geliyo. Marka casharka la raaciyo weydiimo iyo war celin, wuxuu barayaa dadka aasaaska iyo asalka khibrada cashar jeediyaha.

Waqtiga ugu wanaagsan uu dhagayste si feejigan cashar u dhagaysan karo waa 90daqiilo. Sidaa darteed casharka yuusan ka badanin 45daqiilo, waqtiga intiisa kalena , waa in loo qoondeeyaa dood ama weydiimo iyo war celin.

Fikrada guud , qoraal kooban, ama qoraalka mowduuca oo dhamaystiran , waxay gacan ka gaystaan sidii uu dhagaystaha ula socon lahaa hadal jeedinta.siiba marka afkaar culus oo aan horey loo maqal la jeedinayaay.

B. Carbis-howleed (Workshop)

Carbis-howleed waa sida kulan shaqo oo ay ka qayb gala yaasha si fir fircoo ugu lug leeyihiiin.waxay ka kasbanayaan aqoon cusub, waxay la xiriirinayaan howshooda,waxay qeexayaan is beddalada dhaqameed ee loo baahan yahay, waxay baranaayaan xirfaddo cusub, kuna tababaranayaan hab dhaqano iyo xirfado la mid ah bay'adooda shaqadda. Carbis-howleedka wax tarka leh waxaa lagu saleeya barnaamijkiisa waxa marka laga eego dhanka qofka wax baranaaya la fulin karo, xiriirna la leh aragtidooda.carbis-howleedka waa barnaamij gaar ah oo diiradda saaraya mowduuciisa.

Qaabka fadhiga ee carbis-howleedka waa in uu ahaada mid horseedaya ama fududeynaya in ka qayb gala yaasha isla fal galka, howsha barnaamijka carbis-howleedkana si wadajir ah kaga wada qayb qaataan.marka la dejinaayo barnaamijka Carbis-howleedka iyo marka la fulinaayaba waa in xooga la saaraa sifoooyinka u gaarka Cabis-howleedka. Barnaamij Naqshadeeyaha, iyo tababrah a waa in ay raadiyaan sidii ay u heli lahaayeen ra'yiga tababarta yaasha, si ay u xadidaan baahidooda tababar halka ay ka jirto, qaabka ay wax u baran karaan, waxa ku dhiiri gelinaayo in ay tababarka ka qayb qaataan. Warqad-leyli, xaalad-daraasadeed, qoraalada kaalin-jilida, liis-warbixineedyada, iyo qalab yadda kale ee tababrida loo adeegsado, waa in mar hore la diyaariyaa inta uusan bilaaban Carbis-howleedka.

Carbis-howleedka wax tarka leh wuxuu lee yahay awood sare uu diirada ku saaro ka qayb galayaasha iyo talaabada xigta xafidaada waxa ay barteen. Qofka leh doonista – barashada - si fir fircooni leh ayee xubnahiisa oo dhan – maqal, arak, iyo maan ba ,iwm.– uga qayb qaataan howsha wax barashadda. Si ka duwan sida aan fir fircoonda lahayn ee kaga qayb qaataab hanaanada kale ee tababrida. Tusaale ahaan. Casharadda.

Mudada Carbis-howleed-yada ay soconayaan waa ugu yaraan kal-fadhi dhoor saacadood ah, ilaa dhoor kal-fadhi oo mudo maalmo ah socda.dheraraka waqtiga waxay ku xiran tahay , adeega mawaadiicda la baranayo, iyo sida loo heli karo ka qayb gala yaasha la filayo. Baaxada waqtiga laga faa'iideysto oo uu ka qayb galaha si wanaagsan wax u barto waxay si weyn u korortaa marka ay ka qayb gala yaasha si fir fircoo uga qayb gaataan leyliyada iyo mawaadiicda la baranaayo.

Qalabka wax barida fududeeyo ee loo baahan yahay in lagu gudbiyo casharada la baranayo, waxay ku xiran tahay nooca dadka wax baranaayo, shaqadooda, heerkooda wax barasho, hanaankooda wax barasho, iyo mudada carbis-howleedka soconayo. Filimada ku saabsan xirfada gaar ah, xaalado daraasadeed oo la mid ah xaalada shaqo, iyo qoraal-leyliyed-yada, waxay ka mid yihiin qalabyadda fududeeyo wax barada.waxaa wanaagsan in lagu soo gunaanado Carbis-howleedka hal kal-fadhi oo

soo koobayaa dhamaan howlahii la soo qabtay , oo ayna dhamaan ka qayb gala yaasha soo xaadiraan si ay cid walba fursad ugu hesho in ay ka faa'iideysato natijadaha kal-fadhiyada ayan xaadirin.

C. Aqoon is weydaarsi

Aqoon is weydaarsiga waa dhacdo qodob gaar ah diirada saaraysa, loona naqshadeyay in ay mowduuc balaaran oo muhim ah ay barto ama ku war geliso dhagaystaha.barnaamijka aqoon is weydaarsiga inta badan wuxuu ka kooban yahay cashro ama dood cilmiyeedyo la xiriira qodobo ka mid ah dulucda mowduuca barnaamijka aqoon is weydaarsiga.mararka qaar waxaa ka mid ah doodo kooxo yar yar loo qabto oo is bar bar socda.

Marka barnaamij aqoon is weydaarsi la diyaarinayo, marka waxaa la doortaa mowduuca , ka dibna waxaa si quman loo xadidaa qdobada uu ka kooban yahay. Ka dib waxaa la xushaa hadal jeediyaha aqoonta iyo khibrada u leh qdobada barnaamijka. Sifada ugu weyn ee u gaarka ah Aqoon is weydaarsiga waa horumarka socda ee mowduuca, hoos ayuu ka soo bilaabnaaya ila ugu dambeentii dhamaan qdobada mowduuca la isku xiro.

Tababrada Aqoon is weydaarsiyada sida wanaagsan loo qorsheeyo muhimad weyn ayee leeyihiiin. Siiba marka muraadka aqoon is weydaarsiga yahay dhiirigelinta ama sare u qaadida aasaaska aqoonta ka qayb gala yaasha, si loo horumariyo qaab fekerkooda.kartina ay u yeesha in ay go'aan gaaraan. In kastoo, ka qayb qaadashada dhagaystaha ay xadidan tahay, laakin, hanaanada kala duwan ee soo jeedinta la adeegsado- aqoon is weydaarsiga- waxay kor u qaadi karaan- inta la doono – xiisaha wax barasho ee ka qayb gala yaasha.

Sida guud , Aqoon is weydaarsiga waxay socdaan maalin ama labo,madaama , loo naqshadeeyay in ay bixiyaan xog dheeri ah, baaxada waqt ee wax tarka leh waxay ku xiran tahay awoodka wax bartaha uu u leeyahay fahanka iyo dhuuxida maclumaadkaas. Mawaadiicda adag haddii aan si wanaagsan loo jeedinin waxay hoos u dhigayaan wax tarnimadda wax barashadda Aqoon is weydaarsiga.

Qaybinta waraaqadaha ay ku qoran yihiin afkaarta guud ee hadalka, dood cilmiyeedka ujeeddeysan, iyo ujeeddooyinka Carbis-howleedka, waxay gacan weyn ka gaystaan sidii dhagaystaha uu micna guud uga samaysan lahaa xogta ama maclumaadka la siiyay.sidoo kala hor u socodka wax barashada waxaa caawiya kutubta ama qoraaladda tixraaca ee la aqristo.

D. Xerooyin

Xero waa barnaamij howleed ay ka qayb galayaasha ku xeroonayaa meel ama goob habeen iyo maalinba, bilowga ilaa dhamaadka barnaamijka xerada. Marka la xulanayo goobta lagu fulinaayo xerada waxaa tex gelinta la siiyaa , howl fududeeye yaasha loo bahaan yahay ee hoyga , cunada , kulamada , salaada , iyo maaweeelada.barnaamijka waxaa loo naqshadeeyaa qaab looga faa'iideysan karo waqtiga si buuxda , laga soo bilaabo fajarkii marka hurdada laga soo tooso ilaa xilliga jiifka habeenkii.ujeeddada xerada waa in la abuuro bay'ad sare u qaada aqlaaqda iyo xoojisa xirfadaha dhaqan galka ah, oo lagu kasbado ka qayb qaadashada Maareynta Xeradda. Goobta xerada ee dabiiciga ah iyo ku noolaasha goobtaas mudo maalmo ah waxay siinaysa hanaanka wax barida iyo cashar jeedinta fursad lagu kordhiyo isla falgal iyo kala duwanaasho. Ujeeddada ugu weyn ee arrinkaana waa in sare loo qaado deeran-kooxeedka iyo in la horumariyo howl-wadareedka.

Xulushada goobta ku haboon xerada waxay lama huraan u tahay guusha barnaamijka xerada. Arrintaana waxay si weyn ugu xeran tahay dabeeecada iyo ujeeddada barnaamijka xerada. Tusaale ahaan: xerooyinka loo qabanayo ka qayb galayaasha dhalin yaradda ah, iyo kuwa looga gol leeyahay in horumar aqlaaqeed oo balaaran in laga gaaro, halka xirfad kooban laga hormarin lahaa waxay u baahan yihiin tiro fududeeye yaal ah ee howlaha dabiiciga ah.arrimaha kale ee saameenta leh ee muhimka ah marka la xulanaayo goobta xerada waxaa ka mid ah soo gaarista dhib la'aanta ah ee goobta xerada – in lagu soo gaari karo goobta gaadiidka dadweynaha-qalabka dhelitira cimiladda , ciidan amaan ,marka goobta ay meel geeri go'an ah ku taal.gar gaar caafimaad deg deg ah. Iwm. In kastoo meelaha baadiyaha ah sida badan la door bido in xerooyinka lagu qabto, sidoo kale Magaaloooyinka waa loo adeegsadaa sida jaamacaddaha , hoteelada ama xarumaha shirarka in lagu qabto barnaamij xero-dhaliyareed.in kastoo ay yartahay fursdaha lagu qaban karo howlahaa dabiicga ah. Laakin – goobaha Magaaladda- waa in ay ka fogadaan meelaha fal- dembiyadda ku badan yihiin.

Xerada waa qalab tababar gudbiye aad u saameen badan. Ka qayb gala yaasha waxay baranayaan oo ay ku dhaqmaayaan xirfado iyo aqlaaq iyagoo u maraya in ay si wada jir ah u dhaqan geliyaan waxa ay baranayaa. Xerada ,Saaxiibtanimaada aye dhistaa isla markaana adkeysaa. Dareen kal gaceel oo ay xerada ku abuurto ka qayb gala yaasha wuxuu caawiyyaa dhiiri gelinta u hogansanaanta ujeedooyinka sare ee xeradda.

Mudada xerada ay soconeysa inta badan waxay u dhexeysaa maalmaha fasaxa sitimaaneedka ilaa laba Sitimaan. Mudada ugu wanaagsan waa hal Sitimaan, waa waqtii ay ka qayb galayaasha si fir fircooni uga qayb qaadan karaan howlaha xeradda , una dhuuxi karaan daruusta lagu baranaayo iyagoon daalin . Mudada dheer waxay u

baahan tahay barnaamij xiiso leh oo hal abuur leh oo soo jiita feejignaanta iyo dareenka ka qayb gala yaasha, oo niyadooda sare ilaaliya.

Nolosha xeradda waxay qofka u saamaxaysaa in uu wax badan aqriyo , uusan ku aqrin Karin farsamadaha kale ee tababarida. Si faa'iido balaaran loo helo, waxaa barnaamijka xerada ka mid ah waqt go'an ee wax aqris iyo maktabad.

Si aad sare ugu qaatiid xakamaynta, wada xiriirida, is kaashiga iyo tartanka ka qayb gala yaasha xeradda waxaad u qaybin kartaa ka qayb gala yaasha kooxo tobon qofood ka kooban oo leh mid walba hogamiye u gaar ah.koox walbana magic lagu garto ayaa loo bixiyaa , sida magic saxaabi, amamagac Magaalo Muslim iwm.

E. Jilid.

Jilida, - soo jeedin gaaban oo riwaayadeesa mushkilo ama xaaland – waa isku dhafka dood iyo bandhig. Bandhiga yaasha waa koox xubnaha ah oo jilaya xaaland gaar ah iyagoo adeegsanayaa ama dusha ka sheegaya qoraal –riwaayadeeda xaaladda ka hadlaya. Jilida waxay u baahan tahay xirfado gaar ah.macalin ama hogamiyaha kooxda ayaa u sharxaya xaaladaha iyo natijadaha in la riwaayadeeyo la doonayo, jile kasta wuxuu siinayaa dabeecada, hab dhaqanka iyo falka uu jilayo.

Jilida waa ay fududahay in la aasaaso, hadaanan tiirar gaar ah u baahnayn si loo abuuro ama sameeyo muuqaal micno leh.tiirkanka sida caadiga ah looma baahno, tababarta yaasha way sawiran karaan muuqaalka lagu jilayo meesha furan aan masraxa ahayn. Qolka waa in dib u habeyn lagu sameeya si fadhiga u noqdo mid u saamaxa dawadayaasha oo dhan in ay arki karaan jilayaasha marka ay wax jilayaan.cod baahiyaha waa in uu ahaadaa mid lala soc socon karo haddii loo baahdo si uu ugu haboonaado waxa uu dalbanayo kaalinta la jilayo.

Jilitaanka waa war gelin iyo maaweelin ,oo isla socota. Waana qaab lagu soo jiito feejignaanta. Dhiraan dhirin wadareed iyo dhaliilid waxay u saamaxaysaa kooxda in ay khibradooda iyo mowhibadooda meelm iskugu geeyaan iyo in ay ka faa'iideystaan isla wadaagida awodahaan kala duwan ay leeyihiiin.

Jilida wax tarka leh , sida caadiga ah way gaaban tahay si dhaqsi leh ayeena u shaqaaqdaa.shan daqiqo waa waqt ku filan jilida hal xaaland. Sidaa darteed , waqtiga dheer waxaa la ogolaan karaa marka jilida ay maaweelo tahay isla markaana ay cashar gudbinayso.jilid kasta waa in ay soo bandhigtaa hal qodob oo muhim ah.jiladda dheer ee mawaadiic badan taabanayso waa in la yareeyaa.

Mararka qaar, qoraal-riwaayadeed diyaarsan oo ku saabsan xaaladaha la jilayo ayaa la heli karaa. Waqtiyada qaar , siday ahaataba, waxay noqdaan kuwo wax mashquuliya halka ay wax ka tari lahaayeen. Waxaa u wanaagsan tababaraha in uu qaybiyo qoraalo

si kooban u sharxaya dabeecada iyo doorka la jili doono marka aam la heli Karin qoraal-riwaayadeed faah faahsan.

F. Shir weyne .

Shirweyne waxaa loo adeegsadaa, sida guud in lagu xaliyo mashaakil keli keli ah ama xirmo mashaakil ah. Qaban qabiya yaasha shirka sida caadiga ah horey aye y dejiiyan qodobo-shireedka. Qaab dhiska barnaamijka waxaa ka mid ah kal-fadhiyo nooc-yadooda kala duwan, casharo, dood cilmiyeed, carbis-howled iwm.

Sida haboon , qorsheynta shir weynaha waxaa loo qaybiya labo qayb. Qorsheynta barnaamijka shir weynaha, iyo qorsheynta socodsiinta maamulka iyo adeega shir weynaha. Qorsheynta maamulka waxaa ka mid ah, diiwaan gelinta, qololka kulamada, Gurriyeenta, maaweeelada, fududeeyaha iwm.

Xalinta mashaakilka waxaa u dheer shir weynaha, dhiiri gelinta iyo dhaqaajinta iyo dhameestirka dadaalka tababarida Ururka kafaala qaaday shir weynaha. Intaa ka sukoow, baaxada weyn, barnaamijka nidaamsan, iyo isla fal galka xadidan, waxay tababrida suura galka ah ee shirweynaha ka dhigtaa mid aad u hooseeya.

Guud ahaan, shir weynaha wuxuu socdaa laba maalin ilaa shan maalin. Xiisaha iyo dareenka ama feejignaanta dhageystaha waxaa lagu ilaalin karaa , barnaamijyadda hal abuurka leh oo ay ku dheehan tahay waqtii nasasho gaaban iyo howl maaweelo ku haboon.

Guusha shir weynaha waxaa aasaas u ah , qaybinta qoraalada barnaamijka oo xambaarsan qdobada looga doodayo shir weynaha.waxaa kaloo wanaagsan in la qaybiyo war bixinadda iyo waraaqooyinka rasmiga ee la jeedin doono inta barnaamijka shirka lagu guda jiro.

G. Hal Hal/ Mid Mid

Hanaanka tababarida ee mid midka ah waa hanaan qof khibrada leh uu si toos ah ugu gudbinaayo xirfadaha iyo afkaarta qof kale oo ka khibrad yar. Xaalad kasto ayaa loo adeegsan karaa, mid aad u fudud iyo mid aad u adagba. Tababaraha wuxuu noqon karaa hor joogaha shaqada , howl wadeen weyn oo is diray, ama howlwadeen khibrad weyn leh oo ku heer ah tababartaha. Tababartaha waa in uu ka xishoon kana laba labayn in uu ka faa'iideysto isla fal galka qofeed. Qofeenta farasamada tababarida sida hanaankaan mid midka ah wuxuu qofka siinaya fursad weyn uu ku tababarto waxa la baray.ka dibna uu ku sameeyo hanaanda tababar kooxd yada.

Tababarka mid midka ah waxaa lagu gudbin karaa kal fadhiyo gaar ah, ama shaqada guddaheed. Xiriir isku kalsooni iyo is rumayn waa in uu ka dhxeeyaa tababartaha iyo tababaraha si uu hanaankaan wax tar u yeesho.

Dhan marka laga eego hanaankaan tababarid waa qarash badan yahay madaama uu dadaalka iyo waqtiga tababaraha uu ka faa'iideysanaayo hal qof keliya. Dhan kale haddii laga fiiryo, feejognaanta qofka iyo Maareenta dhow waxay dhalayaan in tababarida ay tayo sare yeelato. Madaama , tababarida la qofeeyay , waxay u badan tahay in waqt badan la xusuusnaado.

Inta mudo ah ee tababarka mid midka ah la qabanayo iyo daruusta lagu baranayo waxay ku xiran tahay nidaamka tababaraha wax u tababaro iyo tababartaha wax u barto.

H. Dood – Guddiyeed

Dood – Guddiyeed / Dood-kooxeed ama wadareed waa soo jeediiin wadareed oo ay tiro hadal jeediyeaal ah ay ka qayb qaadanayaan. Bilowga, hadal jeediye kasta ama dood jeediye kasta si kooban ayuu usoo ban dhigayaa aragtidiisa mowduuca dooda guud ahaan, mudo 10daqiiqo ayuu hadlayaa. Marka dood jeediye walba uu hadalkiisa jeediyo ka dib, Xiriiriya Barnaamijka ayaa hagayaa dooda iyo soo jeedinta, sidoo kale weydiimaha iyo faallooyinka ka imaanaya dhaqeyste yaasha. Marka la gaaro dhamaadka , Xiriiriya si kooban ayuu u soo gaabinayaa , iyo uga ra'yi bixinayaa qodobada ugu muhimsan ee dooda isagoon dood-jeediye-yaasha hareynin. Waxaa ahamiyad weyn leh in Xiriiriya uu isku xiro ama isku dubarido dood jeediye yaasha si loo buuxiyo dhan walba oo dooda ah iyadoon dood jeediye yaasha culeys la saarin ama iyadoon la soo cel celin dooda. Arrinkaan waa in si wanaagsan loo soo diyaariyaa.

Qaybaha aasaaska u ah guusha dood-guddiyeedka waa, qodobo ama mowduuc soo jiidan kara xiisaha iyo dareenka dhageystaha , dood jeediye afkaarta si cad u jeedin kara , iyo Xiriiriye karti u leh Maareenta dooda. Dood –Guddiyeedka / wadareedka ma aha tiro casharo jadwaleysa ee hal Kal-fadhi ka mid ah. Nuxurkeeda waa in si wax tar leh u tabiyaan mowduuca dood jeediye yaasha iyo in aaraada la is weydaarsado. Aaraa'a is weydaarsigaan wuxuu faa'iido siinayaa dhagayste yaasha, wuuna xiiso gelinayaa. Saddex ilaa shan doodjeediye ayaa ah sida caadiga in ay jeediyaan dooda –guddiyeedka, tirada intaa ka yar si buuxda uma tabin karto mowduuca, tirada ka badana waxaa ka dhalanaya soo cel celin.

Dood-guddiyeedka wanaagsan oo ay dood-jeediyaha iyo dhagaystaha ay ka wada qayb qaataan wuxuu leeyahay awood tababarid sareysa. Xogta ama macluumaadka waxaa laga soo saaraa khibradda weyn ee kala duwan ee dood-jeediye yaasha . afkaarta iyo codsiyada si aad u sareysa oo qeexan ayaa loo sharxaa. Ka qayb qaadashada dhagaystahana waxay kor u qaadaa in waqt dheer la xafidsanaado waxa lagu bartay dood-guddiyeedka/dood wadaag.

Waqtiga Dood-Wadaaga wuu ka dheer yahay waqtiga casharka waayoo waxy leedahay kala duwnaasho badan. Sidee ahaataba, laba saacadood waa waqtiga ugu dheer oo ay

dooda hanan karto ama hayn karto feejignaanta dhagaystaha.xeer guud ahaan, waxaan ku talineynaa in kal-fadhiyada ay 90daqiiqo ka badan farsamad walbo oo tababar.

Sida Casharada , qoraalo xambaarsan xogta ku saabsan Dood-jeediyaha/ Doodaha, mowduuca doodaa, aragtiyadda iska soo horjeeda, iyo nuxurka kooban ee soo jeedin-yada aad aye u caawinayaan dhageysta yaasha Dood-wadaaga.

I. Kal-fadhiyo Is bar bar socda

Kal-fadhiyada is bar bar socda waa laba ama wax ka badan kal-fadhiyo oo isku mid ah ama kuwo kala duwan oo isku mar dhaca. Kal-fadhiyaa qaar waxay lahaan karaan qodobo kala baxsan ee qaybaha kala duwan ee kooxda ama hal qodob oo ay ka doodaan ka qayb gala yaal kala duwan dhanka da'da, jinsiga ama tababarada hore loo qaatay. Mararka qaar kooxda waxaa loo kala jebin karaa kooxo yar yar oo ka qayb qaata kal-fadhiyo is bar bar socda ee hal mowduuc ku saabsan siiba marka ay suura gal ahayn in dhamaan hal meel lagu kulmo.

Kal-fadhiyada is bar bar socda waxaa loo qabtaa sida kal-fadhiyada dhamaystiran.waa in la iska bar bar qabtaa haddii dabeecada barnaamijka ay u saamaxayso ka qayb gala yaasha in ay iskaga dhex gooshaan kal-fadhiyada.

Qabashada kal – fadhiyada is bar bar socda waxay kor dhisaa awoodeeda tababarid. Iyadoo loo marayo bartirmaameysidka dadaalka tababrida uu bartirmaameesado tababrtta yaasha ama hoos u dhigida baaxada tababarta yaasha. Arrinkaan waxay horseedeysaa isla fal gal saameen weyn leh oo ka dhex mara kooxda , ka dibna sare u qaada wax barashada.

Mudada ugu wax tarka fiican iyo daruusta kal-fadhiyada waxay ku xirintahay dabeecada barnaamijka .

III. Farsamado kale oo wax tar leh.

A. Doodaha iyo is weydiimaha

Doodaha iyo is-weydiimaha waa qaabab ka qayb qaadasho oo ka duwan hanaanka cashar qaadashada iwm. Qaababkaan waa qaab isla fal gal oo ka qayb galiya tababartaha howsha daah ka rogida qodob gaar ah ee loo marayo dhiraan dhirinta, dib u hubinta iyo qiimaynta mowduuca. Doodaha waa rasmi , waxaana lagu maareeyaa xeerar adage e waqtiyeed. Halka is-weydiimaha ay yihii kuwo aan rasmi ahaynsidaa darteed waxay ogolaanayaan afkaar is weydaarsi aan qaabaysnaynoo ayan hor oo loin caqabado ay dhigeen hogaamiye yaasha ama xeerarka. Sidey ahaataba, si ay is weydiimaha u noqdaan kuwo wax tar leh, kooxda waa in ay diirada saartaa mowduuca, iyo waa in ayan ka baaxad weynaan ka qayb qaadasho guud. Hogaamiyaha waa in uu xiriiriyyaa is weydiimaha, laakin hogaamiyaha ama xubnaha fir fircoon waa in ayan afdoobin is-weydiimaha.

Qaabka masraxyada ayaa loo diyaariyaa goobta Dooda. Dood-yahan kasta wuxuu ka soo jeesanaa dhan ka soo horjeeda midka kale , waxaana u dhexeynayaa xiriiriyyaha dooda. Nidaamka fadhiga is weydiimaha wuu ka duwan yahay midka dooda, wareeg ama laba wareeg ayaa loo fadhiisanaa. Soo jeedinta afkaarta iska soo horjeeda waxay kicneysaa fikirka dhaliileed kuwa soo jeedinta samaynaya iyo dhagaysta yaashaba. Arrinkaanina wuxuu sare u qaadayaa awoodooda wax barasho.

Haddii soo jeedinada ay tahay mid xiiso leh , lana xiriira mowduuca, dherarka kal-fadhiga dooda ama is weydiinta wuu ka dheeraan kara sida caadiga ah. Sidey ahaataba, waa in aan u kala jebinaa kal fadhiyada ka dheer laba saac kal-fadhi hoosaad ama kal=fadhiyo gaaban. Qalab ama mawaadiic khaas ah ee loo baahan yahay ma jiro oo aan ka ahayn kuwa aan ku talinay Dood-wadaaga mooyee. Dooda waxay xiiso yeelanaysaa marka mowduuca laga doodayo loo codeeyo inta ay dooda bilaaban iyo marka ay dhamaato.samaynta sidaan, waxay sare u qaadeysaa dareenka tartanka.

B. Wada-hadal

Waa sida dooda, wada-hadal waa aragtii is dhaafsi, laakin waa mid ku eg laba soo jeediye ama dood wadaage. Dood-jjediye kasta wuxuu wakiil ka yahay dhan ka mid ah mowduuca laga doodayo. Si ka duwan dooda, wada-hadalka wuxuu raadinayaa in uu sharxo iyo fahmo aragtida kale , ma xadidaayo mida saxsan. Dhanka dejinta nidaamka la raacayo, awooda tababrida, baaxada waqtii ee wax tarka leh, iyo taakulada qalabka wax barashada, wada-hadalka iyo dooda waa isku mid.

C. Maan Shiilid

Maan shiilida waa farsamo looga ururiyo afkaarta koox dad ah oo meel ku kulansan. Farsamadaan waxaa kaga soo hadalnay meel ka mid ah Tusmahaan.

D. Bandhig

Si ka duwan casharada, bandhig-yada tusid iyo sheeged ayee wax ku baraan. Tababartaha wuxuu daawanayaa, mararka qaar samaynayaa xirfadaha , hanaanka, shaqooyinka iyo xiriirada fal-samaynta lagu soo bandhigay.

E. Maaweelo

Maaweelada ama madadaalada waxay noqon kartaa qalab xoog badan ee wax barid, marka si dhadhan iyo ujeeddo leh loo fuliyo.maaweelada waxay ka nasisaa qofka daalka maskaxeed, sidaana waxay door weyn uga ciyarta wax barida wanaagsan, intaa waxaa dheer, qodobada qaar waxaa lagu gudbin karaa si wanaagsan marka la adeegsado maaweelo ujeeddeysan.sidey ahaataba, waa in aan dadaal xad dhaaf ah ku bixinnaa sidii maaweelada u noqon mid leh saameen aan Islaami ahayn. Haddii si kale aan u dhahno, maaweeladda waan in ay ay ahaata mid xambaarsan nuxur Islaami ah.

Runtii, waxaa jira baahi aad u daran ee loo qabo soo saarida barnaamijyo maaweelo ama madadaalo Islaam ahaan la aqbali karo.

IV. Dib u hubin Is bar bardhigid

Farsamadaha tababrida ee ugu caansan eek or ku soo sheegnay waxaa ka mid ah: casharada, Carbis-howleed, Aqoon-is weydaarsi, xerrooyin, Jilida, shir weyne, mid-mid, dood –wadaag. Iyo kal-fadhiyo is bar baryaal.

Jaantuuskaan soo socda wuxuu muujinayaa sida farsamadahaan u kala duwan yihii marka loo eego:

- Ururada culeyska ama fudeedka gundhiga farsamada
- Soo jeediye yaasha: tirade tababara yaalka loo baahan yahay
- Kaalinta dhagaystaha: fir fircoon ama daman dabeecada dhagaystaha
- Qiimaha xafidida ama haynta: side wanaagsan oo uu dhagaystaha u xusuusto mudo ka dib

Farsamada	Ururka	Soo jeediyaha	Kaalinta dhagaystaha	Xafidida
Casharada	fudeed	Hal qof	Aan fir fircooneyn	Hooseeya
Cabis-howleed	adeeg	Hal ilaa saddex	Fir fircoon	Sare
Aqoon is weydaarsi	Dhex dhexaad	Dhoor qofood	Aan fir fircooneyn	Hoose
xerrooyin	adeeg	Dhoor qofood	Fir fircoon	sare
jilidda	adeeg	Hal qof	U dhow fir fircooni	Dhex dhexaad
Shir weyne	adeeg	Dhoor qofood	Aan fir fircooneyn	Hoose
Mid-Mid	fudeed	Hal qof	Fir fircoon	Sare
Dood-wadaag	fudeed	Hal ilaashan qofood	Aan fir fircooneyn	Dhex dhexaad
Kal-fdhiyo is bar bar socda	Fudeed	Dhoor qofood	Aan fir fircooneyn	hoose

V. Xaalado Daraasadeed(Arrin Daraaseen)

Arrin waa diiwaan xaalad dhab ah lagu dhameestiray mashaakil dhab ahaan ka hor yimid. Side ahaataba, gunaanad ma gaarto. Diiwaanka waxaa ku jira, xaqiiqooyin, ra'yi, iyo xukun ama go'aan hore aan sabab lahayn oo laga gaaro aragtiyada la horumarinayo, iyo go'aanka lama huraan ka ah ee lagu tiirsanayo.

A. Side arrin u horumarin laheed

Si aad u horumarisid Arrin, ka qor caddayn sax ah oo qeexan qdobada soo socda: mowduuca laf dhabarka ah, xaaladda , asalka, iyo qoraal rasmi ah .

Ogow, mowduuca laf dhabarka ah wuxuu la xiriiraa mushkilada ugu weyn ee in la xaliyo ay tahay. Xaalada waa dhacdada, daruufaha, sifooyinka, falalka iyo wada hadalka ka dhasha mowduuca laf dhabarka ah. Asalka waxaa loo tixraacaa xog aasaaska ah ee la xiriirta goobta shaqada kuna saabsan xaalada arrinta.qoraal rasmiyeedka wuxuu ka kooban yahay caddaymo taageeraya xaaladda arrinta.

B. Goormee adeegsaneysa hanaanka arrin daraaseen

Farsamada arrin daraaseen waxaa la adeegsadaa marka ujeeddada tababarka yahay in la horumariyo fekerka dhiraan dhirinta ah, xalinta mashaakilka iyo xirfadda go'aan gaarista.ka qayb gala yaasha waa in ay karti u lahaadaan adeegsiga xirfadaha maangalka marka ay dhiiraan dhirinayaan xogta ama macluumaadka. Intaa waxaa dheer, kooxda waa in ay koobnaataa si ay dooda arrinta u noqoto mid wax tar leh.

Hanaanka arrin daraaseenta waxay suura gelinaysaa in go'aan la gaaro iyadoon la wax yeeleen xaalad jirta.qofka wuxuu ku tababaran karaa mashaakil xalinta noocyoo qaar isagoo adeegsanaya arrimo la mid ah.

Hanaanka wuxuu u baahan yahay arrin si qeexan loo qoray, fududeeye khibrad u leh sida loo hago dooda mowduuca udub dhexaadka ah, iyo ka qayb qaata yaal si wanaagsan u soo bandhigi kara afkaartooda.

C. Side u diyaarin laheed Arrin

Si loo horumariyo arrin, marka hore qeex ujeeddooyinka kal-fadhiga. Kadibna, xulo mid ama ka badan arrimaha ku lugta leh goobaha la daneynayo. Ka dib cilmi-baaris ku samee xaalada arrinta, asalkeeda, iyo qoraaleyteeda. Ugu dambeen, waxaad qabataa cilmi-baaris iyo waxaad qortaa arrinta, inta aadan adeegsan arrinta , waa in aan qiimynaa haboonaan shaha arrinta.

D. Side u hoggaamin laheed kal-fadhi hanaan arrin daraaseen guul leh.

Marka hore soo ban dhig ujeedooyinka kal-fadhiga iyo farsamada arrin daraaseenta. Ka dib cod dheer ugu aqri arrinta daraasada u baahan,kooxda, marka xiga dood geli arrinta si loo gaaro mushkilada xalkeeda. Dhamaadka, soo koob kal-fadhiga iyo iftiimi gunaanadka.

Muunad waraaq leyli: side u horumarin laheed arrin

Si sax ah oo qeexan u qor sifooyinka qdobadaan hoos ku qoran. Haddii baaxad dheeri ah aad u baahatid adeegso waraaq dheeraad ah , nambari qdobada. Tusaale ayaa halka hoose ka muuqda.

QODOB / SIFO: _____

1. Mowduuca udub dhixaadka

MSA waxay u baahan tahay xarun joogta ah oo xafiis u noqota Xoghaynta Guud ee la soo jeediyaya.

2. Xaalada

Dhulka banana iyo howl-fududeeye –yaasha ee xarunta dhexe haysato kuma filna. Is balaarin ayaa loo baahan yahay si adeeg wanaagsan loo gudbiyo oo imanka suura gal ahayn. Goobta sooma jiidato boqde –yaasha ama iskood u shaqeeye yaasha.

3. Asalka

Xarunta dhexe waxaa la guri dejiyay Masjidka, Gary, Indiana ku yaal oo ay libsatay ama gadatay, MSA dhamaadkii 1960. Dabaqa ugu weyn waxaa ku yaal xafiiska Maamulaha, Masjid, iyo fadhiga dhagaysta yaasha. Qaybta dhulka hoose waxay leedahay good shaqo ee xoghaynta, Musqulo, jiko iyo goob cunno iyo bakhaar. Xaafada ma aha mid fir fircoon way dansantahay. Dhulka banana ee la haysta ma saamaxaya in is balaarin micno leh la sameeyo.

4. Qoraal samaynta

War bixinta Guddiga Qorsheynta eek u saabsan qorshe yaasha Xog haynta Guud, war bixinta Guddiga Xulashada ee Xarunta Dhexe, war bixinta Maamulaha ee la xiriirta booska hadda la adeegsanayo iyo Xog ururinta aad la faafin ee xubnaha fir fircoon eek u saabsan waxa ay ka filayaan MSA.

5. Faallooyin

Dib u hubinta cabirka lagu saleeyo xulashada goobta haboon iyo tijaabinta gunaanadyad

VI. Qeexid kooxaha Wax Barashada

Kooxaha tababarka waxaa loo qaabayn karaa , loona fariisin karaa ugu yaraan saddex qaab kala duwan, doorashada mid walba waxay ku xiran tahay heer isla fal galka Macallinka iyo Tababartaha. Kooxahaan waxaa lagu muujiyay halka hoose. Goobaabinta waxay ka wakiil tahay Macalinka, afar geeskana wuxuu matalayaan Ardayda.

A

Marka uu Macallinka

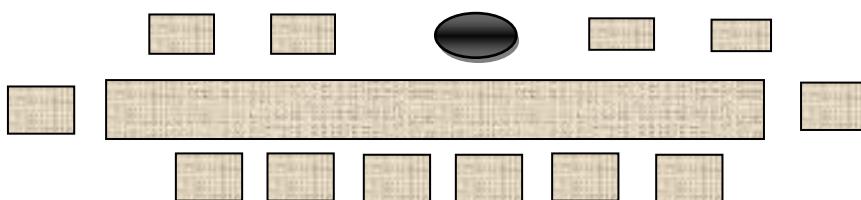
- Ay tahay in uu gudbiyo xog fara badan
- I n uu tababaro koox balaaran
- Khibrad u leeyahay mowduuca
- Uu heysto qalab war baahin aad u taya sareeya

B

Marka Ardayda

- Kooxo yar yar loo qaybiyo
- Dhexdooda kala Faa'iideysanayaa

C

Marka tababarka lagu guda jiro:

- Hagid ayaa loo baahan yahay.
- Mushkilada u baahan tahay caddayn
- Ujeeddo cusub u baahan ~nooyid

Weydiimo laga dodo

1. Maxay yihiiin saddexda wax yaabood ee ugu waaweyn ee saameeya tababarka wanaagsan?
2. Maxay yihiiin saddex wax yaabood ee ugu waaweyn ee saameeya wax barashadda dadka waaweyn?
3. Maxay yihiiin saddexda farsamo tababar ee ugu caansan?
4. Sidee ayee u kala duwan yihiiin carbis-howleed iyo shirweyne?
5. Farsamadee dhalinaysa isla fal galka ugu weyn ee tababaraha iyo tababartaha? Waa maxay sababta?
6. Farsamdee dhalinaysa isla fal galka ugu liita ee tababaraha iyo tababartaha? Waa maxay sababta?
7. Maxay tahay afarta qodob oo ay tahay in aad tixgelinta siisid marka aad horumarinaysid Arrin?
8. Xaladee gudaheed Arrin daraseenta loo adeegsada tababarida?

Leyli fahan

Adigoo ah tababaraha Urur xubno badan leh ee u adeega dadweynaha Muslimiinta, waxaad doonaysaa in aad ku tababartid tiro fara badan oo iskood u shaqeeye yaal ah adeegsiga warbaahinta si loo saameeyo ra'yiga dad weynaha eek u wajahan arrin gaar ah. Wuxaan haysataa misaaniyad tashiiyan, helitaanka iskood u shaqeeye yaasha way xadiyan tahay, qalabka fududeeya tababarida waa dhif iyo nadir, iyo waxaad heli kartaa laba kal kaaliye tababar.

1. Dooro afar farsamo tababarid ee suura galka ah ee aad adeegsan doontid.
2. Darajo sii sida ay u kala wax tar badan yihiiin , sharax ama sababee darajo siintaada.
3. U Qor qoraal ogeysiin tababarta –yaasha.
4. Horumari arrin daraaseen oo laga yaabo in aad ku adeegsatid xaladaan.

Cutubka 31^{aad}

Sidee U Qorsheeneysaa , Iyo U Dhaqan Gelinaysaa Barnaamij Tababar

---

- I. Qorsheynta Barnaamij Saameen leh
    - A. Mabaa'dii'da Aasaasiga ah
    - B. Nidaamka talaabo talaabo
  - II. Dhaqan gelin
    - A. Dabarka Ilaha dhaqaale
    - B. Raad raacida wax qabadka
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida qaybaha kala duwan ee barnaamijka aad u qorsheyneysid.
- Horumarinta jadwal- howleed la dhaqan geli karo.
- Yagleelida hanaan lagu raad raaco dhaqan gelinta.

1. Qorsheynta Barnaamij Saameen leh

A. Mabaadii'da Aasaasiga

Qorsheynta wax tarka leh ee barnaamij-yada mar walba waxaa laga saleeyaa baahiyaha iyo danaha dhagaystaha ama tabartaha la filayo. Barnaamij-yada waxaa si wanaagsan loo qorsheeyaa marka tix gelinta la siiyo qodobada qancin kara baahiyaha la soo bandhigay.

Dadka fulinaya barnaamijka iyo kuwa ka qayb qaadanaya waa in ay gacan ka gaysan karaan qorshe dejinta. Insaanka wuxuu si xiiso leh u fuliyaa howsha uu qorsheynteed gacan ka gaysto. Waa in si dhameestiran loo diiwaan geliyaa howsha qorsheynta si

loogu adeegsado qiimaynta barnaamijka iyo hagida ama hogaamintaa barnaamij-yada mustaqbalka.

B. Nidaamka talaabo talaabo

Sharax faah faahsan ka bixi qorshooyin sannadeedka ama kuwa ka dheer si loogu xiro barnaamijyada keli keliga ah qorshaha mideysan ee xilliga fog .

Guul darada inteeda badan waxay dhacdaa marka aan laga fekerin faah faahinta sida loo abaabuli lahaa barnaamijka.sida qaalibka ah, arrinkaan waxay u baahan tahay in jawaabo faah faahsan laga bixiyo weydiimaha ay ka mid yihiin” kuma? Maxay? Goorma? Meelma? Sababma? Sidee? Iyo Meeqaa?”

Mowduucyada muhimad weyn leh ee qorsheynta barnaamij waa:

- a. Waqtii: xadid waqtiga kama dambeysta ee howl kasto lagu dhameysitrayo si loo fuliyo Barnaamijka.
- b. Miisaaniyad/Maal gelin: qiyaas qarashka Barnaamijka ku baxaya, qeex Ilaha dhaqaale ee suura galka ah ee maal gelinta ama miisaaniyadda laga helayo, deji misaaniyad, qorshe u deji baahiya lama filaanka ah.
- c. Qalabka iyo goobta: u dhig qalabka howlaha fududeeya qayb walbo oo barnaamijka ka tirsan, , diyaari qalab loo baahan yahay, sida qalabka korontada iwm.
- d. Hogaan: u xilsaar waajibaad iyo masuuliyad kuwa awooda u leh in ay dadka hogaamiyaan. Waajib – howleedka u qaybi dhoor qofood, adigoo ilaalinaya in ay isku xirkooda ay adkaan.
- e. Qalabka tababarida: goor hore diyaari qoraalada iyo qalabka kale ee tababarka tix raac ahaan u adeegsanayo iyo qaybinta barnaamijka.
- f. Qiimaynta: qeex hal beega la adeegsanayo marka la qiimaynayo guusha ama guul darada Barnaamijka.

2. Dhaqan gelinta

A. Dabarka Ilaha Dhaqaale

Ilaha dhaqaale ee la heli karo ayaa xadidaya qorsheynta barnaamijka. Wuxaan ka mid ah ilahaan kuwo aan dhaqaale ahayn sida hadal jeediya yaasha, dadka howl wadeenada, afkaarta iyo naseexada, aflaanta, qalabka daabacida, iwm. Guddiga qorsheynta barnaamijka waa in ay garanayaan halka ay ka heli karaan wax yaabahaan soo socda:

- a. Diiwanadda iyo feelasha ugu dambeeyay ee dhamaan ilaha dhaqaale iyo hantida la heli karo.
- b. Liiska xubnaha, oo ay la socdaan xogta ku saabsan heerka aqoonta , wax ay daneenayaan, iyo xubnaha khibrada leh.
- c. Maktabada iyo nidaamka isku dhejinta buugaagta, majallooyinka iyo buugta yar yare ee mawaadiicda muhimka ah iyo kuwa barnaamijka ka tirsan lagu soo saaro.
- d. Nidaamka feel gilinta, oo lagu keydiyo bayaanadda siyaasadaha iyo ujeeddooyinka, sharuucda saameenta ku leh Ururka, iyo diiwaanadda wax qabadka iyo dadaalada hore ee Ururka.
- e. Tusaha howl-wadeenada iyo kaalinta hogaanka , ama xirfadaha iyo khibradaha dibada Ururka looga baahan yahay.
- f. Diiwaanka Ilaha dhaqaale ee dheeriga sida filimada, buugaagta, rikoorada, iwm. Qaar ka mid ah ilahaan waxaa laga heli karaa xarunta dhewe Ururka , maktabadaha degaanka, hay'adda dowlada ee howlaha tababarka ka shaqeeya, kuliyadda Jaamacadeed, iyo hay;adaha Ganacsiga.

Dhakhliga maaliyadeed ee loo heli karo qorsheynta iyo dhaqan gelinta barnaamijka tababarka, sida badan waa dabarka dhabta ah ee hakiya fulinta barnaamijka. Si caqabadaan looga guuleysto, waa in aan dejinaa misaaniyad dakhliga iyo qarashka marxalada hore ee qorsheynta. Haddii la dareemo hoos u dhac, waa in dib u hubin lagu sameeya miisaaniyada , kharash dhimid la sameeya, lana bilaabaa olole lacag ururin ah si loo kabo nusqaanka miisaaniyadeed.

B. Raad –raac wax qabad

Wanaaga qorshaha waxay ku jirtaa habka loo dhaqan geliyo. Dhaqan gelintana waxay u baahan tahay fal. Liis-war bixineed ama jaantuus lagu bandhigayo masuuliyadaha iyo mudooyinka kama dambeesta ah ee howsha waxay gacan ka geysataa daba gal horumarka ama la socodka horu- socodka howsha. Haddii ay suura gal tahay, u xilsaar qof waajibka hubinta hour-socodka howsha iyo ka war bixinta ka weecasha kasta oo laga weecda howlaha qorsheesan.

Tusaalaha Jaantuuska Raad-raaca wax qabadka

(faah faahin dheeri ah ku dar haddii loo baahdo)

	Masuuliyada Qofka	Hantida loo baahan yahay	Qarashak	Ilaha Maal gelinta	Waqtiga kama dambeesta
Howl-fududeeye					
Hadal-jeediye					
Diyaarinta					
Xayeesiinta					
Cuntada					
Martiqaadka					
Mahad celin					
(dhameystir)					

Tusaale Barnaamij Maalmeed(qaab soo jeedin ah)

Hurdo ka toosida

Salaada Fajar

Hadal kooban (10daq.)

Xalaqadda Quraan barashada ama aqriska (saacad barkeed)

Qabayska (30 – 45 daq.)

8:30 -9:00 am Quraac

9:15 - 10:30 Kal-fadhiga Koowaad

10:30 – 11:00 biririf

11:00 – 12:30 pm . Kal-fadhiga Labaad.

12:30 – 4:00 Salada Duhur, qado, waqt faaruq ee ciyaar, salaada Casir

4:00 – 7:30 Kal-fadhiga Saddexaad: Siminaar (3 ila 4 kooxood), salaada Maqrib,Casho.

7:30 – 9:30 Kal-fadhiga Afaraad: war bixinadda kooxaha.

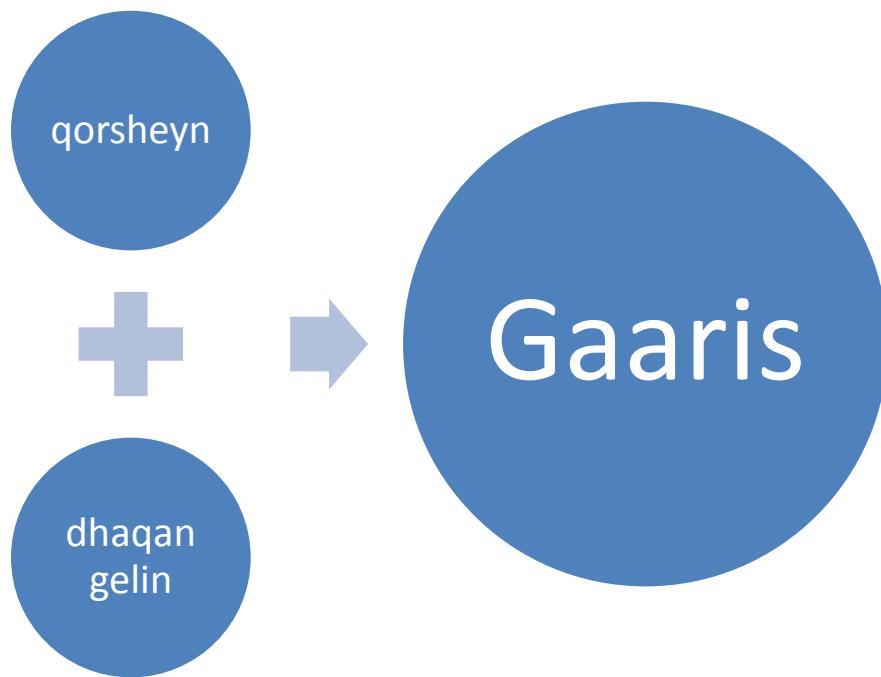
9:30 – 10:00 Qiimayn

10:00 – 10:15 Salaad Cisho.

10:15- nasasho iyo Jiif.

Ugu Yaraan!

Haddii dhamaan ay yiraahdaan iyo fuliyaan, arrinka ma aha sida adag aan u shaqaynay , ama sida wanaagsan ee aan u qorsheynay. Arrinku waa waxa aan gaarnay. Mana gaarayna waxba ilaa aan ka dhaqan gelino ama ka hirgelino.

Xusuusnow!

Awood hirgelinta waa:

Cunsur hogaan muhim ah.

Weydiimo laga Doodo

1. Kuma ay tahay in uu ku lug yeesho naqshadeynta Barnaamijka?
2. Sidee sooyalka waqtiga loogu adeegsan karaa horumarinta barnaamij?
3. Maxay yihiin dabarada hantiyeed ugu muhinsan ee qorsheynta?
4. Sidee u adeegsan kartaa liis-war bixineedsi aad gacan uga geesatid hirgelinta qorshaha?

Leyli Fahan

Ku xigeenka Guddoomiyaha ee tababarada ee Midowga Bulshada Dhexe, wuxuu go'aansaday in uu ku qabto barnaamij tababar ee ku saabsan awood-qofeedka wax soo saar, mudo saddex maalin ah xarunta shirarake ee magaalo yar. Tababarta yaasha waxay noqon doonaan Madaxda sodon Qaybo-Degaan oo ku yaal inta u dhixeesa 300mile oo isku wareeg ah. Qarashka ka qayb galka waa \$45 qofkiiba, maamusida laba tababare ee dibada ka imaanayana waa \$750.00 qofkiiba.

1. Magacow shan liis-war bixineed iyo Jaantuus oo aad u adeegsan kartid qorsheynta, iyo dhaqan gelinta Barnaamijka sare.
2. Naqshadii barnaamij , oo ay ku jirto jadwal howleed.
3. Deji miisaaniyad muujinaya dhamaan dakhliga iyo kharashka.
4. U qor waraaq dhiiri gelin ka qayb gala yaasha oo aad ugu sharxeysid qodobada ugu muhimsan ee barnaamijkaaga.

Qaybta Shanaad

Dhaqan Gelinta iyo Aragtida Xero- Dhalinyareedka (Mucaskaraadka)

Xero-dhalinyareedka waxay noqotay barnaamijka ugu caansan Howsha dacwadda Islaamka. In kastoo uu barnaamijka xero-dhalinyareedka ay ku koobnayn tababarka, inta badan noocyadda xerooyinka dhalinyaradda waxay ku wajahan yihiin horumarinta xirfadaha iyo tayada Hogaanka. Dadka qaar, xero-dhalinyareedka waxay u tahay fursad ay ku xoojiyaan aqoontooda isla markaana ay ku tababartaan.

Qaybtaan ka mid ah Tusaha waxay ka hadlaysaa ujeedooyinka xero-dhaliyareedka, diyaarintooda, dejinta barnaamijka, ka qayb galka, manhajka, iyo mashruuca. Cutub oo qaabka iyo hanaanka Islaamiga ah ayaa ka mid ah. Dooda waxay u bud dhigaysaa aasaaska fahanka xero-dhalinyareedka iyo u adeegsigeeda tababarka Hogaanka.

Qaybta Shanaad: Dhaqan gelinta iyo Aragtida Xero-Dhalinyareedka (Mucaskaraadka)

Cutubka 32. Ujeedooyinka xero-dhalinyareedka

Cutubka 33. Xero diyaarinta – sharraxaada iyo diyaar garaynta muqaalka xerada.

Cutubka 34. Naqshadeenta Barnaamijka- tix-gelinadda guud.

Cutubka 35. Fanka ka qayb galida.

Cutubka 36. Habka iyo Hanaanka Islaamka.

Cutubka 37. Qiimeynta Xerada.

Cutubka 32^{aad}

Ujeedooyinka Xero-dhalinyareedka (Mucas-karka)

- I. Ujeeddo.
  - II. Mawaadiicda lagu taliyay
    - A. Aqoonta Islaamka iyo mid Guud
    - B. Fanka iyo barbaarinta jirka
    - C. Xirfadaha Maareynta iyo Abaabulidda.
    - D. Mashaariicda Bulashada
    - E. Gar gaar khaas ah
  - III. Liiska tix raacid yadda
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad cutubkaan dhameystirtid, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida ujeeddada xero-dhalinyareedka
- Xadidida nooc-yada tababar ee lagu bixinayo xerada
- Xadidida meel tababrka u baahan iyo halka ay barnaamijka kaga jirto.

I. Ujeeddo

Xero-dhalinyareedka waa mid ka mid ah hanaanada ugu saameynta badan ee tababard Islaamiga ee Hogaanka mustaqbalka ee da'da yar. Xero waa isku dhaf nooc khaas ah ee bay'ad iyo xirmo howlo la qorsheeyaya ee dhalinyaradda loogu tala galay. Sida guud , waxaan abaabulnaa xerooyinka dhalinyaradda innagoo maanka ku hayna waxyaabaha soo socda:

- Sare U qaadida limaanka , Aqoonta, iyo daacadnimadda ka qayb galaha ee Islaamka oo loo marayo nolol jihaysan.
- In la horumariyo shakhsiyad Islaami ah.
- Horumarinta xirfadaha ay howsha Islaamka u baahantahay.
- In loo fidiyo fursado lagu hanto waayo aragtinimo guud ee la xiriirta nolosha iskaashiga ah iyo.
- In la horumariyo fahanka walaalnimadda Islaamka dhabta ah iyo in xerada u suuro geliso ka qayb galayaasha in ay helaan fursad ay si dabiici ah ugu horumariyaan walaalnimadooda Islaamka.

Ujeeddada ugu muhimsan ee xero-dhalinyareedka waa in ay fulisaa ujeedooyinkaankaan aan soo sheegnay iyadoo u marayso mid ama wax ka badan qaababkaan soo socda:

- a. Baridda Islaamka iyo ku tababaridda xirfaddaha guud iyo fanka dabiicga.
- b. Ku tababarida xirfadaha Maamulka iyo Abaabulidda.
- c. Khibrad loo marayo ka qayb qaadashada howlaha bulshada iyo
- d. Barnaamijyo khaas ah oo lagu caawinayo dhalinyaradda.

Waa in aan xulanaa mawaadiic ku haboon hadal-jeedintena kala duwan inta ay xerada socoto, mawaadiicdaas oo loo eegayo baahida, bay'ada, da'da kooxda, iyo heerka fahanka ee ka qayb gala yaasha. Waxaa dheer, in loo xil saaro keli ahaan iyo koox ahaan ka qayb galayaasha in ay adeeg bulsho u fidiyaan bulshada ku heeran degaanka xerada, waa aragti tababarid qiima badan bulshao walba waxay soo bandhigi kartaa tiro mashaariic ah, sidaa darteed waxaa wanaagsan I horey loola xiriira hey'adaha degaanka lagu qabanayo xerada, si ay u fududeyaan diyaarinta adeegyadda bulsho ee la qabanayo inta ay xerada socoto. Ha'adda badankooda way soo dhawaynayaan arrinkaan. waxaa halka hoose ku soo bandhigeynaa liis mashaariicda iyo mawaadiicda suura galka ah, ka dib marka aad hubisid liiska , isku day in aad tababaratid: samee liis kuu gaar ah oo ka jawaabaya baahiyada dhalinta aad dooneysid in aad tababartid.

II. Mawaadiicda lagu taliyay

A. Aqoonta Islaamka iyo Aqoonta Guud

- Muraajaceyn ta qoraaladda Islaamka
- Ka korida xeendaab-yada dhaqameed
- Arrimaha caalamka iyo mashaakilaadka taagan
- Midnimada Muslimiinta
- Xaaladda taagan ee ummadda Muslimiinta
- Aragtida towxiidka
- Walaalnimada Islaamka : sidee loo gaaari karaa.
- Aasaaska limaanka
- Ilaha shareecada Islaamka
- Jaceelka ALLAH subhanahu wa ta'ala
- Fiqhiga(fahanka) salaada
- Aragtida iyo ujeedada nolosha ee Islaamka
- Jaceelka Nabiga NNKH
- Fiqhiga(fahanka) Soonka
- Quraanka iyo Xadiiska
- Sida Islaamka ku Faafay
- Casharo Siiradda Nabiga NNKH
- Soonka
- Dacwada Islaamka: Mas'uuliyadeena.
- Dib u soo noolaanshada Islaamka
- Sabarka

- Fiqhiga(fahanka) niyadda iyo dahaaradda
- Sidee u dhisi la heed shakhsiyad Islaami ah.
- Waa maxay qoyska Muslimka?
- Naf hurrida Asxaabta ARHN
- Fiqhiga(fahanka) sakada iyo hajka
- Islaam ahaan waxa reeban
- Naseexada(waanada)
- Islaamka iyo Diimaha kale
- Dhaq dhaqaaqyada Islaamka
- Kaalinta Muslimka – siiba dhalinyarada
- Dikriga(wardiga)
- Hijrada: Barta ama Xilliga isbeddalka
- Xaalada Haweenka Islaamka dhexdiisa
- Aqoon raadin
- Nolosha Nabiga NNKH.
- Ciqaabta Islaamka dhexdiisa
- Nidaamka Dhaqaalah Islaamka
- Dacwada Islaamka
- Nidaamka Bulshada iyo Siyaasada ee Islaamka
- Shura(wada tashiga) iyo Hogaanka Islaamka dhexdiisa
- Dowlada Islaamka
- Ururka Islaamka dhexdiisa
- Kala duwanaanshaha Ra'yiga Vs. Dulaqaadka

B. Fanka iyo Barbaarinta Jirka

- Fanka
- Farshaxanka
- Sahan u diridda
- Is difaacida/ difaaca nafsiga
- Gargaarka deg dega ah
- Mada daalada iyo maaweeelada Islaamka dhexdiisa
- Hanaanka Islaamka ee xeeladaha dagaalka
- Ciyaaraha Islaamka dhexdiisa

C. Xirfadaha Maamulka iyo Abaabulidda

Tiro mawaadiic ah ee la xiriira Maamulka iyo Abaabulka waxaa laga heli kara ama laga xulan karaa Tusmahaan. Afkaar dheeri ah ayaa halka hoose ku soo ban dhigaynaa.

- Diyaarinta Misaaniyada
- Kooxo Abaabulida
- Diyaarinta Jadwal howleed
- Qorista qorhse soo jeedinta
- Sidee ururadda Islaamka uga dhex adeegi laheed
- Tamarta iyo fir fircoonda Kooxda

D. Mashaariicda Bulashada

- Howsha joogtada ee xarumaha Islaamka
- Kaalmeynta howlaha aqoonsiga.
- Gar gaarka gaadiidka dhexdiisa
- Dhambaal gudbinta
- War tebinta
- Xog faafinta
- Boogashada si loo xoojiyo isku xirnaata Islaamiga ah
- Caruur la joogida
- Gar gaarka deg dega
- Iskuuladda caruurta
- Hab dhaqanka guud(siminaar)
- Waalid noqoshada – masuuliyadda haada
- Is waafijinta hooyanimadda iyo shaqadda
- Shaqooyinka- sidee u dooran laheed
- Ka qayb qaadashada dadaalada kasbashada ra'yiga dadweynaha.
- Barista koorisyada is horumarinta
- Ka qayb qaadashada si iskaa ah howlaha sahanka samaynta.
- U ururinta dhaqaale arrimaha degaanka
- Quudinta dadka gaajeysan
- Booqashada iyo kaalmaynta dadka da'da ah
- U gar gaarida qaxootiga
- Hogaaminta fasalada barashadda qorista iyo aqrinta.
- Ka jawaabida aflagadada Islaamka loo gaysto.

E. Kaalmo Gaar ah.

- Fursado la xiriira is horumarinta
- Mashaakilka iskuulada dowladda
- Dhiraan dhirinta isla fal galka (macalimiinta, waalidka iyo asaaga,iwm)
- Guurka
- La talinta qoyska
- Ka tala bixinta xirfadaha shaqo
- Shaqo-gayn – shaqaalayn
- Fursado iyo deeg wax barasho
- Sida codsi ugu gudbisan laheed Jaamacad
- Deynta howlaha ganacsiga yar yar
- Dhaqdhaqaayadda ama howlaha dhalinyaradda qaranka iyo caalamka

Ujeeddada xero-dhalinyareedka waa in ay bixiso barnaamij dhamaystiran ee la xiriira meelaha aan kor ku soo sheegnay. Ujeedda daahsoon ee barnaamijka iyo howlaha kale ee la xiriira waa raali gelinta ALLAH .waxaa ina saaran masuuliyadda u diyaarinta nafteena sidii aan kaalin mug leh uga qaadan lahayn Aduunkaan, si aan xaqaa ugu dhaqan gelino. ALLAHna dadaalkeena ayuu gacan siinayaasida Quraanka innoo balan qaaday:

(الصلوات المحمودة) إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنْصُورُونَ + وَ إِنْ جَنَدْنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ (سورة الصافات) iyaga – mu'miniinta- ayuugargaarkeena u sugnaatay, jundigaynaa ayaa guusha u sugnaatay”

III. Liiska tixraac-yadda

Marka lagu daro, Quraanka iyo tafsiirkiisa, iyo Axaadiista, waxaa laga heli karaa makaatibta jaamicaddaha iyo kuwa dadweynaha tiro badan oo buugaa la tixraaco, buug war-bixineedka xilligaan oo ay sameeyeen buug qaybiyaha – sida aadeega Buuga Islaamiga ee Indianapolis, Indiana, U.S.A.- wuxuu u adeegi karaa sida il qiimo leh ee samaynta liis tix raac ee mawaadiic kala duwan ee Islaami ah.

Weydiimo laga Doodo

1. Sidee tababarta yaasha xero-dhalinyareedka loogu tababari karaa adeega ama howlaha bulshadda?
2. Qaababkee xerada ugu adeegi kartaa sidii gole talo bixin?
3. Maxay tahay saddexda ujeeddadood eel agama maar maanka ah ee xero-dhalinyareedka?
4. Tababar xirfadeedka ma ka ciyaari karaa kaalin mug leh xerada? Sidee?

Leyli Fahan

Isku duwaaha howlaha dhaliyaradda ahaan, waxaa lagaa codsaday in aad diyaarisid barnaamij dhalinyaro . waxaad go'aansatay in aad abaabushid xero-dhalinyaro oo mudo sitimaan ah soconeysa.oo dhow macalimiin aad wada shaqasaan ka jeedinayaan mawaadiicda kala duwan ee barnaamijka. Waxaa laguu sheegay in ka qayb galayaasha ay yihii dhalin ku cusub howlaha dhaliyaradda, arday ka ah jaamacado kala duwan, guud ahaan caqli badan, aadna ugu balan adag howsha Islaamkana.

1. Xaaladaan marka loo eego, sharax sababta aad xero-dhalinyareed ugu dooratay hanaan-gudbin tababar.
2. Sheeg noocyada wax barasho iyo tababar aad u qorhseysatay in aad ku darted barnaamijka xerada iyo qaabka aad iskugu daraysid.
3. Addigoo tix gelinaya meelaha ay ka soo jeedaan -ka qayb gala yaasha- iyo awoodooda, liis geli qaababka add ugu tababri kartid howlha bulshada.
4. Naqshadee liis hubin si aad u sharaxdid jawaabahaaga ku saabsan saddexda su'aal halka sare ku xusan.

Cutubka 33^{aad}

Xero diyaarinta – sharraxaada iyo diyaar garaynta muqaalka xerada.

- I. Xulashada Goobta
  - II. Qalabka fududeeya muqaalka
    - A. Qorshaynta Fadhiga
    - B. Meelaynta Shaashada
    - C. Farriin gaarsiin
    - D. Musqulaha
  - III. Misaaniyad dejin
  - IV. Xulashada ka qay gala yaasha
    - A. Dibada magaaladda
    - B. Guddaha magaaladda
    - C. Soo dhawaynta
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida wax yaabaha daruuriga ah ee goob xulashada
- Qeexida waxyabaha ugu muhimsan ay misaaniyadda xerada ka kooban tahay
- Qeexida hanaan yada ugu muhimsan ee xulashada ka qayb gala yaasha

I. Xulashada Goobta

Si xerada ay u noqoto mid saamayn leh, waa in aan dadaal ku bixinaa sidii aan u xulan lahayn goob ina siinaysa bay'ad Islaami ah mashquulin la'aan; goob leh jawi xuriyad iyo fududeyd oo lagu kobcin karo xiriirka walaalnimo. Intaa waxaa dheer, goobta waan in ay lahaataa qolal lagu qabto, kulanada, cashar bixinta, iyo kuwo kalo oo lagu fuliyo barnamijka xerada. Baahiyaha la midka waa: fasalo, hoolka qadada, hoolka jimicsiga, barxadda nasashada, qolka gar gaarka deg dega, mактабада, kushiinka cuntada, bakhaar, iyo xafiisyo . howlaha xerada dibadeeda ka dhacayana iyo ciyaaraha waxay u baahan yihiin barxad furan, barkada biyaha, iyo muqaal dabiici ah oo indhaha iyo qalbiga u roon.

Waxaan xulan karnaa goob ku taal meel baadiya ah ama magaal, habaynta goobta baadiyaha waxay u baahan tahay, meel qeedo leh, nadiif ah, biyo cabid gala leh. Ama u dhow yahiin. Iyo dhismo joogta ah ama teendho ku haboon jeef iyo howlaha la qorssheeyay oo idil. Buuraha, webiyadda, haraha, iyo xeebaha waxay suuro gelinaya fursad lagu madadaasho. Sida dabaasha iwm. Meelaha taariikhigana waxaa laga helayaa khibrad aan la qiyaasi Karin.

Dhanka kale, goobaha magaalada waxaa laga helayaa dhismaha xerada lagu qabanayo gudihiisa ama meela u dhow, qalab kala duwan ee howlaha fududeeya. Matxafyadda, taalooyinka taariikhiga ah, jardiinooyinka nasashada, warshadaha, iyo kulayadaha jaamacadaha, waxay u saamaxayaan xerada dejinta barnaajim kombuutar aqoon iyo khibrad sare ku salaysan. Waxaa kalo laagu xisaabtami karaa goobaha ciyaaraha fudud iyo dabaasha ee ay leeyihii iskuulada u dhow goobta xerada ka socoto ee magaalada ku taal.

Sida caadiga , waxaa la ogaaday, xerooyinka lagu qabto meelaha baadiyaha ah, in ay ka saamayn badan yihiin kuwa lagu qabto magaallooyinka.waayoo goobaha baadiyaha waxay laga helayaa meelo furan oo cidlo ah, oo aan buuq lahayn.

Waa in aan bilownaa qorsheynta iyo howsha xulashada goobta lagu qabanayo xerada lix bil ilaa sannad ka hor maalinta ay furmayso. Ururada kafaalad qaaday qabashada barnaamijka xerada waa in ay guddi sameeyaan arrimahaan ama ujeeddaan ka shaqeeya. Guddigaan waxaa loo ergayn karaa howl gaar ah oo xadidan sida raadinta goobta , qiimaynta goobaha la heli karo. Kala hadlida good la doorbidayo guddi hoosaadyadda.waan in aan tixgelinta siinaa waxyaabaha ay ka mid yihiin qarashaka, bartama ahaanshaha goobta, u dhowaanshaha iyo in ay soo gaari karaan inta badan dadweynaha muslimka ah. Iyo in la heli karo shaqaalaha deegaanka inta lagu gudda jiro marxaladda xulashada goobta. Abaabula yaasha waa in ay hubiyaan in ka qayb gala yaasha ay uu muuqan muqaalo qawanaan ah ee xeebaha ama baraakta dabaasha ku dhow goobta xerada. Sidaa si la mid ah, waa in laga fogaadaa meelaha saamiga falal dambiyeedkooda sareeyo .

II. Qalabka fududeeya Muqaalka goobta

Halkaan waxaa idinkugu soo gudbineynaa talooyin la xiriira diyaarinta qalabyadda fududeeya muqaalka goobta.

A. Qorsheynta Fadhiga

Nooc walba oo howl ah waxay u baahan tahay qaab fadhi u gaar ah. Sida inta loo dhixeyiinayo kuraasta,wadooyinka la baneynayo iwm. Kulanadda , tusaale; ahaan waxaan xadideynaa baaxada qolka iyadoo aan xisaabineyno baxaada fadhi ahaan loo isticmaalayo, qalabka meesha la dhigayo iyo wadooyinka lagu socon karo ee u dhixeyiin fadhiyadda. Qolka waa in uusan aad u weynaan, iyo in uusan aad u yaraan. Waa in aan kala qaybinaa qolka weyn ,oo aan iska fogeynaa qaybaha la fogeyn karo, si aan u abuurno dareen diiran ee walaaltinimo. Qaar xeerarka habaynta goobta oo lagu gaaray waayo aragnimo ayaan halka hoose idinkugu soo gudbineynaa:

Nooca howlaha	Baaxada loo Baahan yahay sq.ft,
Soo dhaweynta	9 – 10 talaabo laba jibaaran(Tb.Lj.)
Xiskinnada (waqtiyada cuntada)	12 – 13 Tb. Lj
Fadhiga Masraxa	9 – 10 Tb. Lj.
Fadhiga Fasalka Casharada	15 – 16 Tb.Lj.
Fadhiga shirka ama kulanka	23 – 25 Tb.Lj.
Salaad tukashada	7 – 8 Tb. Lj.

B. Meelaynta Shaashada

Qalabka maqal-muuqaalka ee loo adeegsanayo hadal-jeedinta, noocuu doona ha ahaado waa in shaashada la dhigaa meel ay dhagayste-daawade yaasha ay si raaxo leh uga arki karaan. Raaxo la'aanta iyo isku taxalijinta waa natijada shaashadaa sareysa, mida fog ama qalaal qalka ama qaska kaa xaniba araga. Xeerka la isla ogol yahay ee masaafada u dhexeneysa shaashada iyo safka hore ee daawada yaasha waa in uu ahaado ugu yaraan laba laabka balaca shaashada. Laga bilaabo safka hore ilaa midka dambe waa in ayan ka qoto dheeraan afar laab balaca shaashada. Saf walbana waa in uusan ka ballaaran saddex laabka balaca shaashada. Shaashada waan in dhigaa meel sare oo ay dadka safafka dambe fadhiyaan ka arki karaan.

C. Farriin Gaarsiin

“Hakad gelin la'aanta” waa in ay ahaataa xeerka guud ee la raacayo inta barnaamijka socdo. siday ahaataba, wada xiriir waa lama huraan inta uu barnaamijka socdo, waxaa laga maarmin in ka qayb gala yaasha lala xiriiro , iyo in ay iyaga wada xiriiraan waxaan wada xiriirka inta ay socoto howsha ama hadaljeedinta ku ogolaan karnaa in la dhigo bartanaha goobta boor farriimeed oo iskugu aadan sida xuruufta higaada oo kale. Loona xilsaaro qof qabta farrimaha misaana boorka ku dhegiya. Talo wanaagsan ma ah in taleefoon la adeegsado goob wax barid ka socoto, ama in loo aqriyo farriimaha fadhi walba ka qayb gala yaasha.

D. Musqlaha

Waa in muhimad weyn la sii yaa baahida waysada marka la xadidaayo baaxada iyo meesha musqalahaa laga samaynayo. Musqalahaa raga iyo kuwa dumarka waa in ay balaarnaadaan inta la doono, oo marti gelin karta koox walboo ka qayb gala yaasha ka mid ah, iyo loo ogolaado caruurta haddii ay joogaan halkaa. Waana in ay u dhawaadaan qolalka shirkanka , lahaadaana surino ku haboon ee loo maro goobta salaada lagu tukanayo.

III. Misaaniyad dejin

Diyaarinta misaaniyadda iyo ku socodkeeda waxa lama huraan u tahay guusha howl fulinta barnaamijka xerada. Waa in aan ku bilaawnaa liis gelinta ila-dhaqaale kastoo suura galka ah ee laga heli karo dakhli iyo meel kasto lagu bixinayo. Farqiga u dhexeeyaa b- haddii baahida badato – waxaa lagu soo kabayaan dadaal deeq ururin oo mar hore la qabto.

Waa in aan misaaniyad dejinta u adeegsanaa sidii qalab go'aan gaaris. Tani waxay dhacdaa marka la tijaabiyo baddel – xaleedka kala duwan ee gadashada badeecadaha iyo adeegyadda iyo marka la go'aansado in la qaato badeecadaha iyo adeegyadda ku haboon gaarista ujeeddooyinka barnaamijka, si qarash yar iyo tayao sare leh.

Guud ahaan, qarashka safaradda waa saamiga ugu weyn ee miisaaniyadda xerada. Sidaa darteed waxaa wanaagsan in dadaal weyn lagu bixiyo sidii loo dhimi lahaa. mar

kastoo ay suuro gal tahay, waa in la dhiiri geliyaa gaari la wada kireesto, haddii diyaarad lagu safrayo tikidhada mar hore ha la iibsado, si wax loo dhaqaaleeyo. Diyaaradaha qaar ujro yar ayee ka qaadaan marka magaaloojin gaar ah loo safrayo. Si aad u yareysid qarashka safarka xulo hanaanka ugu wanaagsan oo ugu ijaar yar.

IV. Xulashada ka qayb gala yaasha

Waxaa laga filayaa in dhaliyaradda loo soo sharaxyo in aay ka qayb qaata xero – tababareedka lagu tababarayo hogaan suuragalka ah in Islaamka ay ku dhaqmaan .xerada waxay raadinaysa in ay dhalinyaradaa ka soo saarto hogamiyaasha burrito.sidaa darteed, waa in aan xulashadda dhaliyaradda ku salaynin keliya daacadnimada ay Islaamka u hayaan , laakin aan u eegnaa heerka ay diyaar u yihiin in ay Islaamka u shaqeeyaan.waan in aan raacnaa da'ada loo xadeeyay ka qayb qaadashada xerada marka aan xulashada samayneyno. Haddii da'da ka qayb galayaasha ay aad u kala fog tahay,waxaa adkaanaya Maareynta xerada , waxay ku dhawaataa in ay guul dareesato. Hal hanaan ee xulasho ee suura gal ah waa in la qabto tartan la xiriira mowduuc qoris iyo weydiimo ka jawaabid.tartanka wuxuu u dhici karaa , in marka hore la qabto tartan heer deegaan , inta ku guuleysaato ay u gudbaan tartan heer gobbal, kuwa ku guuleysta ay u gudbaan tartan heer qaran.kuwa hela dhibcooyin ka sareeya heer loogu gudbayo ka qayb gal ka xerada ayaa la xulanayaa. Ayadoon la eegaynин hanaanka , tartanka waa in si baahsan loo faafiyaa, markaa ayaan xulan karnaa murashaxiinta ugu wanaagsan.

A. Magaalada dibadeeda

Wakiilada gobollada ama Madaxa Xafiisak Abaabulka, waa in uu la xiriira Ururadda kala duwan ee ka jira degmooyinka iyo tuuloooyinka isagoo adeegsanaya qoraalo, fax-yo, Telgrams iyo taleefoon(Internet-ka xilliga buuga la qorayay ma soo can bixin). Madaxda Ururadaan waa in ay soo xushaan dhalinta ku jirta da'ada la doortay.xulushadda ka qayb gala yaasha waa in ay waafaqsanaataa sharuudaha loo dhigay.

B. Guddaha Magaalada

Guddiga deeganka waa in laga codsadaa in ay la xiriiraan Ururadda islaamiga ah eek al duwan ee magaaladda ka jira si ay cagan uga geestaan xulushada ka qayb gala yaasha.

C. Soo dhawaynta

Guddi soo dhawayn degaan oo ka kooban dad ka kala socda Ururada degaanka ayaa loo xilsaari karaa in ay ka hortagaan ka qayb gala yaasha imaanaya, ka dibna ay u soo galbiyan xerada. Barnaamijka xerada waxaa lagu bilaabi karaa xaflad kooban . waxaana faa'iido badan in lagu casumo xaafladda madaxda degmadda si ay aqoon ugu yeeshaan ujeedooyinka xerada. Xafladda furitaanka ka dib, waxaa si balaaran looga doodayaa ujeeddada , maamulka, iyo xeerarka xerada lagu hogaaminayo.

Weydiimo loogu tala galay dood

1. Waa maxay waxa ay ku kala duwan yihiin goobaha Baadiyaha iyo kuwa Magaaladda?
2. Waa maxay sababta qolka kulanka baaxada weyn uu xun yahay sida uu u xun yahay mida baaxada yar?
3. Waa maxay shay ugu qarashka badan ee ka mid ah misaaniyadda xerada? Sidee u yreen kartaa?
4. Muxuu yahay halka qaab ee wanaagsan ee loo xulan karo ka qayb gala yaal u qalma xeradda?

Leyli Fahan

Waxaad tahay guddoomiyaha guddi qabanayo diyaarinta muqaalka xero-dhalinyareed. Waa in aad kala doorataa goob yar oo lagu taliyay, diyaarisaa misaaniyadda gaarsiin karta xerad iski filnaan dhaqaale. Iyo in aad xulataa ka qayb gala yaal. Xeradaan waxay noqon doontaa xero tababar qaran ee Hogaanka mustaqbalka. Waxaad heysataa lix bilood si aad u qabatid dhamaan diyaarintaan.

1. Sharax sababta aad u dooratay goobta aad ka xulatay goobaha kale.
2. Diyaari wareegto aad ku magacaabeysid ka qayb gala yaasha suura galka ah ee xerada. U sheeg waxa ay tahay in ay sameeyaan in ay ugu qalmaan ka qayb galka xerada.
3. U deji misaaniyad xerada. Oo ay ka mid tahay heerka kharash garayn ugu wanaagsan iyo heerka ugu liita. Sharax iyo sababay misaaniyad dhimistaada.

Cutubka 34^{aad}

Naqshada Barnaamijka: Tix gelinadda Guud

- I. Curiya- yaalka naqshada barnaamijka
    - A. Aasaaska Jadwaleynta
    - B. Xulashada Hadal-jeediyaha
    - C. Adeegsiga qalabka Maqal – Muuqaal
    - D. Ciyaaraha iyo Madadaalada
    - E. Furitaanka iyo xiritaanka kal fadhiyada
  - II. Sidee u samayn la heed barnaamij maalmeed.
    - A. Curiya-yaalka jadwaleynta barnaamijka
    - B. Side is kugu dhafi laheed jadwal maalmeed-yada
    - C. Hanaan tusaale ah ee barnaamij maalmeed
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida wax yaabaha tix gelinta weyn leh ee Jadwaleynta
- Xulashada hadal-jeediyaha saxda ah, qorsheynta adegsiga muqaal fududeya yaasha.
- Samaynta barnaamij maalmeed ku haboon xero-dhalinyareedka.

I. Curiya-yaasha Naqshadaynta Barnaamij

Sidaan horey u soo sheegnay, xero – dhalinyareed waa hanaanka ugu saameyn badan ee loogu gudbin karo dhalin yaradda tababarka Islaamiga ee Hogaan ama hogamin. Weedha “xero-dhalinyareed” guud ahaan waxaa loola jeedaa barnaamij howleed mudo usbuuc ama dhowr usbuuc lagu fulinayo goob degan. Ujeedadana tahay in lagu tababro hogamiyayaasha mustaqbalka oo da'dooda u dhexeeso Labaatan ilaa Soddan Sanno.qaybaha kala duwan ee tababar waxaa uga soo hadal nay cutub yadda kale ee Tusahaan. Cutubkaan iyo mawaadiicda kale ee qaytaan ku jira waxay diiradda saarayaan dhinacyada dhaqan gal ka ah ee abaabulka iyo maareynta xero-dhalinyaro.

Barnaamij wanaagsan waa halbowlaha guusha xero-dhalinyaro.qaytaan dhexdeeda. Waxaan la macaamileynaa tixgelinada guud iyo kuwa gaarka ah ee samaynta barnaamij iyo waxaansharax gaaban ka bixinaynaa jadwal la adeegsado. Sidey ahaataba, waa in aan si taxadar leh iskugu tolnaa/ gunudnaa barnaamij walba iyo dhagaysta yaashiisa iyo goor walbo ay suura gal tahay, waa in aan ka raadina dhagaysta yaasha in ay wax ku daraan barnaamijka.taariikh nololeedka ka qayb gala yaasha la filayo waxay gacan ka gaysataa sidii loo xadidi lahaa heerka iyo baaxada barnaamijka aad ugu faa'iideyn kara.

Saddex ilaa Shan qofood ee ah Guddiga barnaamij yadda iyo wakiil ka socoda dhalin yaradda , waa in ay diyaariyaan Barnaamijka xerada.waa in si taxadar / feejignaan leh loo naqshadeeyaa barnaamijka si uu u nooleeyo aragtidda Islaamka, sare u qaado ruux-kooxeedka, gacan ka gaysto kob cinta shakhsiyad Islaami ah. Iyo in uu dhalin yaradda ku dhiiri geliyo in Islaamka daacad u noqdaan.barnaamijka waa in loo qaabeeyo hanaan manhajeysan oo loo adeegsado farsamadaha tababarida kala duwan ee aan cutub yadda Tusahaan uga soo doodnay. Oo ay ka mid yahiin Muxaadarooyinka, Siminaaradda, leyliyadda shaqo ahaan loo qabto.ban dhigyadda, iyo wixii kalo la mid ah. Waa in waqt loo qaar yeelaa ciyaaraha iyo maaweeelada.

Iyadoo lagu eegayaha iftiinka Ujeeddooyinka xerada , mawaadiic ku bahoon waa in la xushaa . cutub ka mid ah qaybaan shanaad ayaan ku soo sheegnay mawaadiicda lagu taliyay.

A. Aasaas-yada jadwaleenta

Sida loo jadwaleeyo barnaamij waxaa kaga soo hadalnay si faah faahsan meel kale uu ka mid ah Tusahaan. Halkaan waxaan kaga hadlayna qura mabaadii'da asaaska ah ee jadwaleyn ta barnaamij xero-dhalinyaro.

Ujeeddada lammaan ee jadwaleenta barnaamij waa in ay fududeyso maareynta iyo isku duwida howlaha kala duwan iyo in jawi raaxo leh siiso ka qayb gala yaasha. Labadaan ujeedo waxaa looga gol leeyahay in la horumariyo ba;ayda wax barashadda ee xerada dhexdeeda ah.

Marka laga reebo maalinta furitaanka, barnaamij maalmeedka waa in uu bilowdaa salaada fajarka ka dib.marka howlaha barnaamij maalmeedka la bilaabo aroorta hore , habeenkii waxaa la helayaan waqtina nasasho ku filan., sidaa darted barnaamij maalmeedka ugu dambeen waa in uu dhamaada salaada cishaha.si wixii ka dambeeyaa uu ka qayb gala ha iskugu diyaariyo jeef.aqiska gaarka waxaa loo ogolaan kara qof howlo maalmeedka si wanaagsan u gudan karo marka uu habeenkii xilli dambe seexdo.-

(waxaa wanaagsan in aan cidna loo ogolaan in uu waqtiga jeefka loo qorsheeyay ka dib uu soo jeedo) - inta u dhexeesa , fajarka iyo Cishaha, waa in si qorsheesan loogu daraa waqtayo nasasho ka hore iyo ka dib howlaha, si fir fircoonda qofka ay ugu soo noqoto.

Dhagayste daalan waxba ma baran karo, xirmo isku xiran ee barnaamij ahna ma fuliso ujeeddooyinka xeradda.

Dherarka iyo dabeeecada xerada waxaa xadidaya sida howlaha kala duwan loo fulinaayo mudadada loogu talo galay dhexdeeda. Guud ahaan, howlaha wax barsho ee la doonayo in barnaamijka xerada lagu qaato waa in waqtiga hore ee howl maalmeedka laga dhigo iyo maalmaha ugu horeeya ee howlaha xerada. Kuwani waxaa ka mid ah , kal fadhiyadda wax barashada diirada saaraya ee mudo saacad ama nusi saac ah la qaadanayo, waana in la gelyaa subaxa hore iyo waqtiga ay dhagaysta yaasha fir fircoonda leeyihin oo maankooda wax badan qaadi karo.jadwalka galabnimo iyo fiidkii , waxaa laga dhigi karaa, ciyaaraha, howlaha xerada dibaddeeda, maaweeelada, iyo hadal jeedinta ku baxaysa qalabka Maqal-Muuqaal. Howlaha wax barashada ee maalin nimada la qabanayo waxay ka faa'iidayasanayaan iftiinka maalinta, waxayna dadka helayaan jismi ahaan nasasho firfircooni gelisa inta u dhexeysa qaybaha wax barashadda muhimka ah. Ee barnaamij maalmeedka ku jira. Goor kastoo ay tahay suura gal, jadwalka waa in ay ku jiraan xiskinnada(waqtiyada Cuntada) iyo waqtiyadda salaada, waana in waqtigooda isbeddal ku imaan oo ay joogto ahaadaan maalin walba, adeegoodana waqtikiisa la fuliyaa.

Xerooyinka waqtiga dheer soconaya , wax ka badan usbuuc, maalin ama laba ayaa waxaa loo qorsheeyaa barashadda meelaha loo tagi karo dal xiiska gaaban ee xerada ka baxsan. Arrinkaani wuxuu gacan ka gaysanaa jebinta cabsida, wuxuu fursad u siina ka qab gala yaasha in ay daraaseeyaan ba'ayada , iyo in ay food saaraan si ay ugu tababartaan qaar ka mid ah waxa ay soo barteen.maalin kale waxaa loo qorsheen karaa in la qabto kulan furan oo looga dodo , araa'adana ay isku dhaafsadaan tababara yaalka iyo tababarte- yaasha. Mawaadiicda waa in ay iskugu jiraan kuwo hore loo soo qaataay iyo kuwo cusub oo u leh Dhaqdhaqaaqa Islaamka iyo dhalin yaraddaba muhimad dhaqan gelin. Hadalada qoran waxay gacan ka geystaan in ay doodaan xubnaha miiqda ee ka mid ah tababara- yaasha iyo tababarte- yaasha.

B. Xulashada Hadal – jeediyaha.

Ka dib marka aan xadidno manhajka, iyo marka dejino jadwalka, arrinka kale ee ugu muhimsan waa xulashada hadal-jeediyaha (tababaraha), dood-qaybiyaha, iyo macalimiinta kale ee ka qayb qaadanaya howsha tababarida. Tusahaan gudahiisa waxaan uga doodnay sifooyinka tababaraha iyo ilaha kale ee laga heli karo dadka tababar fulin kara.

Si aan u qeexno ilaha laga heli karo dadka aqoonta iyo kartida u leh fulinta tababar, waxaan gacan ka heli karnaa Ururada qaranka iyo kuwa Caalamiga ah ee haysta liisaska dadka aqoonta duruqsan u leh hadal –jeedinta iyo howsha tababarida. Sidey ahaataba, waa muhiim in la xusho hadal – jeediye wada xiriir wanaagsan la samayn kara dhagasta yaasha oo ku haboon heerarkooda aqoon iyo caadifadba. Sida ay wax tar u laheen in aad la hadashid qof aad u heer sareya aye wax tar u laheed la hadalka qof aad u heer hooseeya. Intaa waxaa dheer, waan in aan xulanaa hadal-jeediyaa yaal khibradda iyo aqoonta ay u leeyihii mowduca ay jeedinayaa ka sukow , karti u leh in ay moduuca ku xiriiriyaan xaaladda bulsho , dhaqan , ama dulucda siyaasadeed ee xerada iyo ka qayb gala yaasha.waa dhaqan wanaagsan in aad yareysid in dhow xero aad u adeegsatid isla hadal – jeediyihii hore. Yaree in aad hadal-jeediyaha u dooratid magaciisa caanka ah darted.

C. Adeesiga Qalabka Maqal – Muuqaal

Noocyadda iyo farsamadaha loo adeegso qalabka Maqal – Muuqaal horey ayaan uga soo hadal nay. Madaama, goobaha xerooyinka lagu qabto ay ka liitaan dhan qalabaynta, goobaha shir weynaha lagu qabto, waa in aan si weyn uga fekernaa ama dareenkeena aan ku duwnaa in goobta xerada lagu qaban doono ay leedahay xoog koronto, meelo sax ah oo ay hawadda ka baxdo, iyo dalooda korotada iyo fillooyinka dabka korotada qaada.iyo qalab yadda xoojinta.

Waxaa lama huraan ah in hore loo diyaariyo goobta si loo hubiyo in qolka daawashadda markii loo baahdo mugdi laga dhigi karo. Haddii la adeegsanaayo teknoologiyada horumarsan sida muuiye computer ku shaqeeyaa, waa in la hubiyyaa in la heli karo gar gaarka farsamo eek u haboon. Waan in hore loogu tijaabiyo qalab walba oo maqal muuqaal ah goobta inta aan la bilaabin howlaha xerada.

D. Ciyaaraha iyo Madadaalada / Maaweeelada

Ciyaaraha iyo Maaweeeladda waxay ka mid yihiin qaybaha ugu muhimsan howlaha xerada, waana in si wanaagsan loo abaabulaa. Waa in aan siinnaa waqtii macquul ah, waana in aan hubinaa isla markaa in la heli karo qalab ciyaareed ku haboon oo aan khatar lahayn. Wuxaan ka qayb gala yaalka u qaybin karnaa kooxo ciyaareed kala

duwan, sida kubadda cagta, kubadda gacanta, (volleyball) kubadda dambiisha (Basketball) , dabaasha, iwm. Haddii xerada ay qayb ka yihiiin Qoysas, waan tix gelinta la siiyaa kala duwnaan shaha lab iyo dhiga, marka howlaha ciyaaraha iyo maaweeelada la qabano , ama inta ay xerada howlaheeda guud ahaan ay socoto. Tartamadda dhex mara xerryinka iyo xeradda dhexdeeda waxay noqon karaa hanaan wanaagsan ee lagu xiiso geliyo iyo xamaasad ciyaar yahanadda iyo kuwa aan ciyaareyninda ee xeradda ka soo qayb galay. Waa in aan aqoonsanaa dadaalada gaar ah , waana in aan abaal marin siinaa kuwa wax qabadka muuqda la yimid.

E. Kal-fadhiyadda Furitaanka iyo Xirritaanka

Kal-fadhiyadda furitaanka iyo xirritaanka xerada waxay ka mid yahiin qaybaha ugu muhimsan eeBarnaamijka. Sida badan lama siiyo dareenka ay u baahan yihiiin si ay noqdaan kuwo wax tar leh.

Kal-fadhiga Furitaanka wuxuu ku bilowdaa aqrin Ayado Quraan ah iyo tarjamada micnahooda ee luqadda degaankaas ama dalkaaas. Waa in aan dooranaa Ayado u dhow mowduuca xerada intii suura gal ah, loo xushaa qofka ugu aqrinta wanaagsan in uu aqriyo. Ka dib, wakiiladda Ururada martida ah iyo kuwa taakuleenta bixiyay waa in ay hadlaan si ay u caddeyaan aqoonsigoo iyo kalintooda barnaamijka. Ka dibna, waa in ay guddoomiyaha guddiga barnaamijka iyo guddoomiyaha guddiga abaabulka ay wacyi geliyaan ka qayb gala yaalka. Waxaan markaa ka dib is bari karnaa marti la xushay. Waxaan halka hoose ku soo gudbinaynaa tusaalahal kal-fadhi furitaan. Eeg guddoomiyaha xerada waa in uu hogaamiya kal-fadhiga furitaanka.

Kal-fadhiga Furitaanka: Jimco, 2:30 – 4:00 pm (Tusaale ahaan).

- 2:30 Quraan aqrin oo la raacinayo Tarjumid.
- 2:40 Faallada howl-wadeenka Ururka Qaranka
- 2:45 Faallada howl-wadeenka Ururka marti geliyaha degaanka
- 2:50 Faallada Howl-wadeenada Ururada Kafaala qaadayaasha
- 3:00 hadal wacyi galin ah uu jeediyo guddoomiyaha guddiga barnaamijka, Qaybinta waajibaadkakooxaha, qaybint masuuliyado – qofeedka.
- 3:15 wacyi gelinta guddoomiyaha guddiga xerada
- 3:45 soo bandhiga martida la xushay – waxaa soo gudbinaya Guddoomiyaha Xerada.
- 3:45 Weydiimaha ka qayb gala yaalka.
- 4:00 dhamaadka Kal-fadhiga.

Kal fadhiga furitaanka waa in uu xadidaa jawagi guud ee barnaamijka oo ay tahay in la raaco. Waa in ka qayb gala yaasha u diyaariyaan mowduuca.

Kal-fadhiga Xirritaanka si la mid ah ayuu muhiim u yahay. Waa in uu u yeelaa barnaamijka dhamaan xiiso leh oo la mahdiyo. Waa in aan fursadaan uga faa'iideysaan in aan u mahad cilinaa cid walbo oo gacan ka gaysatay in barnaamijka guul ku dhamaado. Haddii ay suuro gal tahay, waa in aan si kooban u ifinnaa hadalada la jeediyaya, iyo in aad bixinaa talooyin la xiriira sida ay ka qayb gala yaasha uga faa'iidaysan lahaayeen waxa ay barteen. Tusaale ku saabsan kal-fadhiga gunaanadka ayaan halka hoose ku soo ban dhigaynaa:

Kal-fadhiga Xirritaanka: Axad, 2:30 – 4:00 pm (Tusale ahaan).

2:30 Faalloyinka Martida

2:50 Hadal-jeedinadda Barnaamijka oo kooban

3:10 Soo jeedinta gunaanadka ama xilasaarida waajibaad

3:15 Faalloyinka ka qayb gala yaalka

3:30 Faalloyinkahowl wadeenka Ururka degaanka ee martigeliyaha ah.

3:35 Faalloyinka howl wadeenka Ururka qaran.

3:40 Ducooyin laga soo qaato Quraan iyo Axaadiiska iyo tarjamadooda, oo la raacinaayo Hees wadareed ku haboon.

4:00 dhamaadka kal=fadhiga.

Xusuusnow: haddii mudada xerada tahay saddex maalmood ama ka yar, waxaa wanaagsan in qiimaynta la sameeyo Kal-fadhiga xirritaanka gudahiisa. Laakin haddii barnaamijka xerada mudadiisa ay ka badan tahay saddex maalmood, kal-fadhi qiimay waa in loogu tala gala.

Barta Dhaqaqa

Maxaa aqalkayga la tagayaa?

Su'aashaan waa in ay weydiyaan abaabulayaasha, markastoo la qabto howl, ha ahaato howshaa , muxaadaro, xero, dhacdo bulshadeed, kulan siyaasadeed, ama qiyaamu layl. U qorshee ka qayb gala yaasha wax ay la guryo noqdaan. Hadii kale, howsho way qabsoomaysaa , waana la hilmaamayaa, mana yeelan doonto saamayn waarta.waxay noqonaysa uun waqtii iyo hanta lumis. Haddii su'aasha la is weydiyo bilowga, abaabula yaasha waxay hubin doonaan in ka qayb gala yaasha wax nafci leh oo qaab mowduuc leh in ay la gurya noqdeen.

II. Sidee u samayn laheed barnaamij maalmeed

A. Curiya yaasha jadwaleyn ta barnaamij

1. U qaybi maalinta sida dabiiciga ah ay u qabsan tahay qiyaastii waqtiyadda salaadaha iyo xiksinnada(waqtiyadda cuntadda).
2. Waqtii u qiyaas howlaha gaarka ah adigoo asaas uga dhiga qiyaastaada wax yaabaha saamaynaya mudada feejignaanta, iyo dhaqdhaqaaqa ka qaybgala yaasha, sida tiradda iyo da'ada ka qayb gala yaasha, nooca howsha, muga fududeya yaasha goobta – sida kuraasta , baaxadda qolka iwm-. Tirade iyo baaxada irdaha laga soo galo iyo kuwa laga baxo.xaaladaha cimilada, masaafada u dhxeesa fududeyayaasha, iwm.
3. Raaci ama ku dar waqtiga diyaar garowga,wax yabar sida weesada salaad ka hor iyo qabayska quraacda ka hor ama xiksinnada ka hor.
4. Ka raadi talo ka qayb gala yaasha iyo lataliyayaasha / Macallimiinta.
5. Qayb walba howlaheeda jadwalee, ,ka dibna isku gay si aad u dhamastirtid barnaamij maalmeedka.wixii maalin ka dheer, ku noqo jadwal maalmeedka adigoo si haboon dib ugu qaabaynaayo. Sida diiwaan gelinta geli kal=fadhiga furitaanka, qimayntana kal-fadhiga xirritaanka.

B. Sidee iskugu gayn lahayd jadwal maalmeed yada

Dhanka aragtida jadwaleyn ta, maalmaha waa laba nooc : maalin dheer xilliga xagaaga, iyo maalin gaaban xilliga jiilaalka.(xagaaga iyo jiilaalka , waa midka cirifka waqooyi ee dunnida sida waqooyiga America, iyo Canada). Maalinta dheer qoraxda goor hore aye soo baxdaa, goor dambane way dhacdaa. Sidaa darted, waqtiga salaada Fajarka waa goor hore, waqtiga salaada Cishahana waa goor dambe.waqtiga hurdada inta u dhxeesa Cishaha iyo Fajarka aad ayuu u yar yahay marka lagu jiro bartamaha xagaaga. Si loo gudo hurdada yaraatay , waqtiyada nasashada waa in lagu jadwaleeyaa barashada quraan salad fajaka ka dib ah , iyo qadada ka dib. Ka qayb gala yaasha waxaa laga yaaba in ay hurdaan, indha gaduudsadaan, ama nastaan xilliyyadaan nasashada, laga yaabee in ay hurda yaraida habeenkii buuxiyaan. Sidoo kale, waqtiga u dhxeeyaa Casarka iyo Maqrubka wuu dheer yahay xagaaga. Wuuna gaaban yahay jiilaalka. Sidaa darted , cashadda waxaa laga dhigi karaa maqrubka ka hor xilliga xagaaga, iyo maqrubka ka dib xilliga jiilaalka.

Waqtiga u dhaxeeyaa maqrubka iyo Cishaha wuu dheer yahay xagaaga, , wuuna gaaban yahay jiilaalka. Sidaa darted, mudada sheekeysiga ama bulshadeyn ta waxaa laga dhigi karaa xagaaga Cishaha ka hor, si ka qayb gala yaasha ay u hurdaan Cishaha ka dib durbadiiba. Iyo Cishaha ka dib xilliga jiilaalka oo waqtii ku filan hurdo loo heli karo.

Waqtiga loo baahan yahay ee nooc yada kala duwan ee howlaha waxaan uga doodnay halka hoose. Waa in ahamiyad la siiya sidii xisaabta loogu darsan lahaa xaaladaha degaanka caqabadaha , iyo caadooyinka.

a) Hurdo ka toosida iyo Qabayska.

Waqtiga loogu tala galay weesada marka laga soo tago mida fajarka, kama badna waqtiga fajarka loo qoon deeyaya barkiisa. ka qayb gala yaasha waa in lagu dhiiri gelyiaa in ay weesaystaan xilliga loogu tala galay maalinta dhexdeeda, runtii, waa in lagu dhiiri gelyiaa ka qayb gala yaasha in ay maalinta oo dhan weesadooda dhoortaan.

b) Weesada

Waqtiga loogu tala galay weesada marka laga soo tago mida fajarka, kama badna waqtiga fajarka loo qoon deeyaya barkiisa. ka qayb gala yaasha waa in lagu dhiiri gelyiaa in ay weesaystaan xilliga loogu tala galay maalinta dhexdeeda, runtii, waa in lagu dhiiri gelyiaa ka qayb gala yaasha in ay maalinta oo dhan weesadooda dhoortaan.

c) Shaaha

Waqtiyada qaar waxaa suura gal ah in fajarka ka hor shaahi la cabu arrinkaan wuxuu fir fircooni gelinaya ka qayb gala yaasha , saalda fajar iyo Quraan aqriska ka dambeeyana si feejignaan leh aye uga qayb qaadanayaan.waqtiga loogu tala galay shaaha waa in lagu qiyaasa tiradda ka qayb gala yaasha iyo tirda adeeg fududeyaasha la haysto. Ugu yaraan bar waqtiga shaaha ka mid ah waa in lagu lamaaniyaa waqtiga weesada.

d) Salaada

Sida xeerka guud ah, wadarta waqtiga loogu tala galay salaada waa in ay ahaataa saddex lab waqtiga ay qaadanayso hal salad.

e) Nasashada

Maalmaha dheer ee xagaaga, mudada nasashada subaxii iyo galabtii waa muhim , waayoo waxay gudaysaa ama kabaysaa habeenada gaaban. Si aad u xisaabisid waqtiga ugu badan ee loo heli karo nasasho subaxii, kala jar waqtiga qabayska iyo waqtiga u dhixeyya dhamaadka quraan barashada iyo bilowga quraacda., galabtii, waqtii ku haboon nasashada waa sagaashan daqiqo.

f) Xiskinnada (waqtiyada Cuntada)

Jadwaleynta waqtii ku haboon xiskinnada waa muhim. Xittaa haddii xiskinta ayna ku lamaanayn cashar ama hadal-jeedin, waa qayb qiimo badan oo ka tirsan barnaamijka waayo wada cunteynta dadka way isku soo dhaweyso.waqtiga loo baahan yahay waxay ku xirnaanaysaa haddii adeeg fududeyaha inoo saamaxaya in dadka oo dhan meel kuwada cunteeyaanama koox koox u wada cunaan iyo heerka deg degsiimada adeega . haddii si haboon loo qorsheeyo hal saac iyo bar way ku filantahay Xiskinnada, Qabayska, iyo xoogaa nasasho ah.

g) Kal-fadhiyada

Guud ahaan, xilliga kal-fadhiyada waa in ay ka badan saacad iyo bar si loo soo jiito dareenka ka qayb gala yaasha. Waqtigaan waa in la soo gaabiyyaa haddii qolka kulanka ama fadhiga uu yahay mid aan raaxo lahayn. Waana laga dheereyn karaa haddii xalladda sidaa ka duwan tahay, iyo haddii ka qayb gala yaasha ay si fir fircooni leh uga qayb qaadanaya kal-fadhiyada. sidaas oo kale in la hanto dareenka ka qayb gala yaasha waqtii dheer.

Xeer ahaan, kal fadhiyada lagu bixinaayo casharada waa in laga dhigaa arrorta hore ama fiidkii marka ay ka qayb gala yaasha ay fir fircooni yihiin. Galabtiina waxay ku wanaagsan

tahay howlaha wada tashiga sida simanaarada oo qayb weyn ka qaadanayaan ka qayb gala yaasha socodka howsha wax barashadda ama tababarka.

h) Birirfta

Mudo Shan iyo toban daqiiqo ama sodon oo birirf ah aad aye muhim ugu tahay kala jebinta barnaamij yadda lagu caajisayo oo dherarka badan. Intaa waxaa dheer, birifyada waxay gacan ka gaystaan in ka qayb gala yaasha dhuuxaan xogta / maclumaadka loo jeediyayay. Ururiyan afkaartooda, la fal galaan hadal-jeediyaha, wada sheekeestaan. Lugo baxsadaan. Iyo in ay si wanaagsan ugu diyaar garoobaan kal-fadhiga soo socda oo ka fiican haddi uu biririf u dhaxeyn la hayn kal fadhiyadda. Birirfta waa in ay ka dheeraan sodon daqiiqo si ayan uga niyad jabin ka qayb galayaasha ka qayb qaadashada howlo kale, sida kulmadda gaarka ah ama khaaska ah.

i) Maaweeelada

Barnaamij yada soconaya wax ka badan laba maalin , xirmo waqtii ah ee loo qoondeeyo maaweeelo waxay sare u qaadaysa tayadda wax barashada. Maaweeelada waxay dib u soo nooleysaa feejignaata , iyo tamarta ka dib barnaamijyadda uga baahan ka qayb gala yaasha xoog saarid iyo ka qayb qaadasho. Guud ahaan laba saac aaya ku filan maaweeelada., marka laga reebo waqtiga safada gaaban xereda dibadeeda loogu aadayo.

j) Ciyaaraha

Waqtii in loo qoondeeyo ciyaaraha waa arrin muhim u ah xero-dhalinyareed, iyo barnaamij-yadda loogu tala galay dhalin yaradda oo soconaya wax ka badan saddex Maalmood.laba saac aaya ku filan ciyaaraha oo lagu daray waqtiga idiyaar garoowga iyo u socodka goobta ciyaaraha. Waa in aan si wanaagsan u abaabulhaa howlaha ciyaaraha , haddii kale ciyaaraha waxay noqonayaan waqtii lumis. Iyo xubinta bugta ee ka mid ah barnaamijka. Abaabulaha wax badan ayuu ka faa'iidayaa la ciyaarida tabarta yaasha iyo daawashada ciyaartooda oo uusan ka faa'iideynin marka la qabanayo howlaha kale sida Muxaadarooyinka. Wuxuu baranaayaa shaqsiyadda iyo hab dhaqanka tababarta yaasha. Waa xog aad wax tar u leh.

k) Sheekeesiga / Baashaalka

Kobcinta walaaltinimada iyo is barashada iyo abuurida xiriir-bulsho, waa ujeeddada ugu muhimsan ee kulamadda Islaamiga ah sid Xerooyinka, kulamadda iyo Shir-weynaha. Waqtiga ugu haboon ee wada shakeeysiga iyo bulshadeynta waa dhamaadka maalinta. Hal saac sida caadiga way ku filan tahay.

l) Jiifka

Saacadha jeefka loo bahaan yahay waxay ku xiranta cadada qofka da'adiisa iyo caafimaadkiisa.xagaaga sida caadiga ah todoba saac way ku filan tahay qofka caadiga ah, jilaalkana lix sacadood.waqtii loo heli karo hurdada way ku kala duwan yihin xilliyadda . mabda'a guud waa in lagu dhiiri geliyaa ka qayb gala yaasha in ay si ku filan u nastaan. Dhagayste daalan diyaar uma aha in uu wax barto. Ama dhagaysto.

C. Soo jeeedin qaabka barnaamij- maalmeedka.

Hurdo ka toosida

Salaada Fajar

Hadal kooban (10daq.)

Xalaqadda Quraan barashada ama aqriska (saacad barkeed)

Qabayka (30 – 45 daq.)

8:30 -9:00 am Quraac

9:15 - 10:30 Kal-fadhiga Koowaad

10:30 – 11:00 biririf

11:00 – 12:30 pm . Kal-fadhiga Labaad.

12:30 – 4:00 Salada Duhur, qado, waqtii faaruq ee ciyaar, salaada Casir

4:00 – 7:30 Kal-fadhiga Saddexaad: Siminaar (3 ila 4 kooxood), salaada Maqrib,Casho.

7:30 – 9:30 Kal-fadhiga Afaraad: war bixinadda kooxaha.

9:30 – 10:00 Qiimayn

10:00 – 10:15 Salaad Cisho.

10:15- nasasho iyo Jiif.

Leyli	
Tiro-koobyadda Barnaamij Maalmeedla	Qorshee Barnaamij-maalmeedka xerada. Xisaabi waqtiga howlaha,sida salaada , cuntada, birirfyadda, iyo maawheelada, ciyaaraha , kal-fadhiyadda jiifka iwm.ka dib xisaaba wadarta. Waa in ay noqotaa 24saac. Xisaabi cel celiska waqtiga ee howl walba. Dhiraan dhiri xogtaan iyom ka dood haddii qarashka barnaamijka waafaqsan yahay jadwal howleedka la qorsheeyay. Tusaale ahaan, waqtimiyyuu u badan yahay jiif ka , maawheelada , biririfta iwm, ma ku filna miyaa kal – fadhiyada wax barashada? Sidaa darted dib u habeyn ku same jadwal maalmeedka.

Sawirka Kacbadda

A panoramic view of Ka'ba- " the House of ALLAH "

Weydiimo laga dodo

1. Qaabkee uu u yahay Taariikh nololeedka ka qayb gala yaasha mid wax tar badan u leh howsha naqshadeynta barnaamijka xero-dhalinyareedka?
2. Goormee ay tahay waqtiga ugu wanaagsan maalinti ee barnaamij yadda la xiriira wax barashadda la fuliyo ? Maxay tahayna sababta?
3. Maxay tahay wax yaabaha ugu muhimsan marka la xulanaayo hadal-jeediya – yaasha?
4. Maxay kal-fadhiga furitaanka iyo midka xirritaanka muhim u yihiin?
5. Waa maxay noocyadda howl ugu muhimsan eek u jira barnaamij – maalmeedka?
6. Maxay tahay samaynta ugu weyn ee xilliga xagaaga iyo xilliga jiilaalka ku leeyihiin barnaamijka jadwaleynata?

Leyli Fahan

Durbaba waa xulatay qaybaha ugu muhinsan ee barnaamijka xero-dhaliyareedka. Haatan, waajibkaaga waa inaad naqshadaysid barnaamij saamay leh. Wuxaan ku bilaawday qeexida hadal-jeediya yaasha, qorshaynta adeegsiga fududeyaalka muqaalka, iyo samaynta jadwal hour-dhac ah. In kastoo aad haysatid waqtii kugu filan xerada ka hor, waa inaad si taxadar leh u dhameytirtaa. madaama xeradaan ay tahay xero sannadkii mar la qabto. fursad kasto oo lunta dib looma soo celin karo , ilaa sannadka dambe laga gaaro.

1. Naqshaday jadwal faah faahsan si aad ula socotid howsha diyaarinta ku saabsan hadal-jeediya yaasha, bilowga la xiriirida ilaa hdal jeedinta ugu dambeyso.
2. U qor qoraal qeexan tababarta yaasha la filaayo si aad u heshid taariikh nololeedka shaqsiyeed iyo gacan ka gaysashatooda naqshadaynta barnaamijka. Si cad u sharax xogta aad ddonaysid iyo sababta.

Cutubka 35^{aad}

Fanka ka Qayb qaadashada

- I. Tababarid loo maro Howl-ergayn
  - II. Side ugu guuleysan laheed ka qayb qaadasho- kooxeed
    - A. Fududeye yaasha Dabiiciga ah
    - B. Anshaxa iyo amark
    - C. Kal-fadhiyada
    - D. Salaada
    - E. Howlaha xafiiska
    - F. Waxyabo kala duwan
  - III. Ka Qayb- qaadashada Indheer- garadka(Aqoon-yahanada)
    - A. Saddex daqiqadood oo soo jeedin ah.
    - B. Saddex daqiqo siminaar is-barasho ah
    - C. Jeedinta mowduuc qof kale
    - D. Taxfiid gaaban
    - E. Dheel ujeedeysan
-

Ujeedooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida farqiga u dhixeyya fal - kaliyedka iyo fal-kooxeedka
- Xulashada waajibaadka ka qayb gal-kooxeed
- Qorsheynta howlaha la xiriira aqoonta

I. Tababarid loo maro Howl-ergayn

Imisa jeer ayaad maqashay edaynta ah” Muxaadaroojin fara badan, ka qayb qaadasho la’aan ka timaad dhanka dhagaysta yaasha” aad aye u yihiin mid caan ah. Waa sifada guud ee innaga dhexeesa, in yar oo innaga mid ah ayaa wax walba qabanaayo, waxay noqonayaa kuwo la saaray culaab ka weyn, la daaliyay, waxtarkooda six ad dhaaf ah hoos ugu dhacay. Dhagaysta –yaasha ama ka qayb gala yaasha waxay dareemayaan in la iska indha tirayo, niyada hoos aye u dhacdaa qanac sanaan la’aanta way

fidaa.abaabulayaasha waxay dareemaan in barnaamijka xerada yahay hanaan xogta loogu meeriyoo ka qayb gala yaasha. , waxaa intaa dheer, qaar ka mid ah hogaaamiya yaasha waxay lumiyaan fursadda weyn ee tababrida loo maro ka qayb gaadashada. Iyo tusaaleyn ta saacadaha yar ee xeradda lagu wada xiriirayo. Ma xaqiisana in tababarta yaasha ay eeganayaan falalkooda iyo aragtiyadooda in ka badan inta ay dhagaysanayaan waxa ay sheegayaan tababara yaasha iyo hogaaamiya yaasha. Afka aye ka waaninayaan mana ku dhaqmayaan. Waxay u doodayaan anshaxa wanaaga, amar raacida, naf huridda, balan ilaalinta, naxariista, qarash yareynta, wax tarnimadda, ALLAH ka cabsiga, iyo dul qaadka laakin iyaga kuma dhaqmaan. gaabin badan ayaa ka jirta Dhaqdhaqaaqa Islaamka guddihiisa waayo waxaa oranaynaa waxa aanan qabanayn, waxaan qabanaynaa wax ka duwan waxa aan sheegnay.

Saacadaha yare e wada xiriirkii qiiimaha leh wuxuu suuro geliyaa fursad dahabi ah ee lagu soo bandhigo tababrida loo maro Tusaalaynta.

Kaalinta dahabiga ah ee abaabula yaalka waa in ay howsha xerada oo idil u ergeeeyaan ka qayb gala yaalka oo ayna waxba reeban haddii ay suuro-gal tahay. tani waxay u saamaxaysaa tababara yaasha in wax walba ilaaliyaan iyo in ay buuxiyaan gab walba ee soo baxa durbadiiba. Sidoo kale waxaa u suura galaysa in ay siiyaan tababarta yaasha tababrida – shaqada gudaheeda . wax barashada loo marayo wax qabadka ama samaynta aad ayee u saamayn badan tahay una waardin qabatid ogtahay. bay'ada xerada waa in ay u diyaarisaa ka qayb gala yaasha tusaale ay ku daydaan qaab ahaan iyo nuxur ahaanba. si gaaban, xeradda waa in loo hogaaamiya sida tusmo dhan walba ka ah bulsho Islaam ah.

Qofbaa wuxuu ku doodi karaa in ay fududahay , deg degsiimo badan tahay, wax tarkeeda badan yahay marka aad howlahaada adiga aad qabatid inta aad qof kale bari lahay oo aad u ergayn laheed. Arrinka dhabta ayuu u dhow yahay xilliga dhow, laakin xilliga fog waxaa aad u wax tar badan in aad qof kale bartid howsha oo aad u ergaysid. haddii kale waxaad u dhamaanaysaa in aad wax walba adiga qabatid waayoo si wanaagsan ayaad u qaban kartaa. Waa in aan dul qaad u yeelana gafafka dadka marka ay wax baranayaan, waana in aan ogolaanaa tayadooda wax qabad ee liidata inta ay wax barashadda ku jiraan. Waa in nafteena aan ku tababarnaa u dulqaadashada qaladaadka dadka kale.

II. Sidee ugu guulaysan laheed ka qayb qaadasho kooxeed

Marka la soo jeediyo faallooyinka kal – fadhiga furitaanka ka dib , hogaamiyaha xerada waa in uu sharcaa waajibaadka kala duwan , iyo waa in uu waajib walba cid u xilsaraa. Waajibaadkaan, oo lagu daray waajibaadka guddiyadda xerada ee horey loo dhisay , sida , guddiga barnaamijka, gaadiidka , cuntadda , misaaniyadda, martida, ciyaaraha, amniga, caruur-ilaalinta, maaweeelada, xero-qimaynta, iwm. Ka qayb gale kasta waa in loo xilsaraa waajib gaar ah.

- A. Qalabka fududeya yaalka
  - 1. Ogaysiis yada
  - 2. Hawo Kululeye iyo qaboojiye
  - 3. Qolalka jiifka
  - 4. Musqulaha
  - 5. Nalalaka (iftiiminta)
  - 6. Diyaarinta meel gawaarida la dhigto
  - 7. Cabitaan iyo Cuno fufud
- B. Anshaxa iyo kala dambeenta
  - 1. Nadaafada iyo habeesanaanta
  - 2. Hagaajinta Kabaha
  - 3. Carafta iyo urta
  - 4. Waqtiyeenta iyo balan dhoorista
  - 5. Muqaalka qofka
  - 6. Khasin dheereynta
- C. Kal-fadhiyada
  - 1. Diyaarinta fadhiga/kuraasta
  - 2. Miiska hadal-jeedinta
  - 3. Maqal-muuqaalka
  - 4. Soo dhaweeya yaasha
  - 5. Luqad saxida (Arabic and English)
  - 6. Kaftanka iyo maaweeelada
  - 7. Qiimeynta hadal-jeediya yaasha
  - 8. Qiimaynta shir gudoomiye yaasha
  - 9. Qiimaynta ka qaybgala yaasha
- D. Salaada
  - 1. Aadaanka
  - 2. Doorida limaam
  - 3. Magacaabida “ hadal jeediyaha salaada ka dib”
  - 4. Toosiyaha(hurdo ka toosiyaha)
- E. Howlaha Xafiiska
  - 1. Koobiyeenta /ama daabacaada
  - 2. Teeb gareynta
  - 3. Qaybinta qalab xafiiseedka sida qalimada,waraaqaha,iwm.
- F. Waxyaabaha luma iyo kuwa la hela.
  - 4. Waxyabaha luma iyo kuwa la hela.
  - 5. Taleefanaka
  - 6. War-sidha xerada
- G. Wax yaabaha kale.
  - 1. Sawiradda
  - 2. Eed sheegashada
  - 3. Deegaha
  - 4. Amaanka
  - 5. Gar gaarka deg dega(caafimaadka)
  - 6. Naseexada guud
  - 7. La xiriirida dibada (sida waaliidka, war-baahinta iwm.)
  - 8. Maktabadda
  - 9. Miisaska
  - 10. Fiqhiga(waa lama huraan in maan furan lahaatid, waa in aad garasho u leedahay aragtiyadda kala duwan iyo madaahibta kala duwan).

Waajib walba waa in loo xilsaaraa qof ama dhoor qofood, ama dhoor waajib in loo xilsaaro qof ama dhoor qofood, haddaba dabeeecadda waajibka iyo tiradda ka qayb qaata yaasha ayaa la tix gelinaa. Waa la baddeli karaa inta ay xerada socoto. Waajibka, u xilsaaridaan waajibaadka dadka loo xilsaarayo micnaheeda ma aha in dadka kale laga cafiyaya in ay waajibkooda qabtaan xusuusin la'aan. Arrinkaan waxay tababrta yaasha baraysa in awooda iyo waajibaadka adaka kale faraha la galin, ilaa ay u maraan wado sax ah.

III. Ka qayb qaadashada Aqoonta

Ka qayb qaadashada heerka wax barasho ama aqoomeed waxaa lagu fulin karaa in la raaco wax yaabaha soo socda:

A. Saddex daqiiqadood hadal jeedino ah

Howshaan waxaa loo abaabulaa in loo qaybiyo xerada kooxo ka kooban shan iyo tobantoo kooxdiiiba. Qof walba waxaa la siinayaa saddex daqiiqadood oo uu ku soo gudbiyo waxa uu jecel yahay in uu dadka u soo gudbiyo.shir-guddoonka kal-fadhiga wuxuu magacaabaya cid ilaalis waqtii hadal jeedinta.

B. Saddex daqiiqo siminaar Is-barid ah

Tababarte kasta wuxuu u soo jeedinayaa taariikh nololeedkiisa kooxda siminaarka is-barid gudahiisa.kani waa dabaqidda ayaada quraanka ah:

يأيها الناس إنا خلقناكم من ذكر أو أنثى و جعلناكم شعوبا و قبائل لتعارفوا .... سورة الحجرات

“ dad yahow, Lab iyo Dhidiq ayaan idinka abuurnay. Wuxaana idinka yeelnay shucuub iyo qabaa'il si aad isku garataan...” ..

C. Jeedinta mowduuc qof kale qoray.

Howshaan waxay ku tababarysa qofka in uu qoraal uusan qorin uu mudo gaaban aqriyay in uu u jeediyo dhagaysta yaasha. Hadal jeediyaha waa in si sharf leh u gudbiyaa aragtida qoraaga, isagoo tix gelin siinayn sida uu u arko isaga.haddii uu doonayo in uu la xiriiriyo mowduuca aragtidiisa shaqsiga ah waa in uu si cad u tilmaamaa. Haddii qoraaga uu ka mid yahay dhagaysta yaasha waxay u noqonaysa tababar wanaagsan. Waxaa haboon in qoraaga la siiyo saddex daqiliqo keliya,si uu uga jawaabo.

D. Taxfiid gaaban

Waxaa khibrad lagu helay ,ka qayb qaadashada taxfiidka jamaaciga ah- ayado Quraan , ama Xadiis - in uu leeyahay ama ku reebayo qof dreen aad u weyn, xafidka ama ayaadaha ama axaadiista uu qofka qaabkaan ku xafido wuxuu xusuusnaanaya inta noloshiisa ka dhiman. Waayo aragnimadaan waxay siinaysaa dareen fiican oo ah in wax wanaagsan la guryo noqday. Waxaa laga yaaba in ay noqoto waxa keliya oo mudo dheer ka xusuusnaado qof barnaamijka xerada.noloshiisa oo idil.

E. Kaftan ujeeddeysan

Waxaa laga yaabaa in barnaamijka xerada uu caadeysto in kal-fadhi kasta lagu furo kafta ujeeddaysan. Waqtii walba qof ka mid ah tababarayaa ayaa soo jeedinaaya sheeko gaaban oo kaftan ah. Haddii tirada ay badan tahay laba sheeko kaftan ah kal-fadhigiiba waa la jeedin karaa, mid bilowga midna dhamaadka kal-fadhiga. Dhaqan gelinta noocaan ah waxay sare u qaadaysaa niyadda xerada si aan la qiyaasi Karin. Nabiga NNKH,wuxuu ina barayaa:

“ quluubta u raaxeeya, saacad , saacad, haddii quluubta culaabta ka badato way arag bayshaa”

Carbis ka qayb qaadash

Diyaari tartan, “ kuma xusuusta maagacyadda inta badan ka qayb gala yaasha?” furaha xusuusashada magacyadda waa inaad qortid si ogaal ah xusuustaada, adigoo la xiriirinaya qof si wanaagsan u garanaysid.

Weydiimo laga doodo

1. Maxay tahay faa'iidada ay leedahay in loo xilsaaro ka qayb gala yaasha masuuliyadda maamulka xerada? Maxay tahay khasaaraha ay leedahay?
2. Waa maxay tix gelinadda aad maanka ku haynaysid marka aad u xilsaaraysid masuuliyad dhoor qofood?

Leyli Fahan

Waxaa lagu weydiistay in aad noqotid Maamulaha Barnaamij Xero-dhalinyareed. Ka qayb gala yaasha waxay usbuuc howleed ku qaadanayaan degaan baadiya ah . ugu yaraan bar ka mid ah waxay ka imaanayaan meel fog, sidoo kala aqoon uma laha dadka iyo dhaqanka xerada gudaheeda. Baaxada kooxda waa konton qofood, tirade la taliye yaalka iyo hadal-jeediye yaalka waa shan iyo tobani. Ujeeddadaa waa in ka qayb gala yaasha ku tababrtid hogaaminta Uraradoodo degaaneed sidoo kale shaqo-wadareed heer gobol ah.

1. U qor waraaq ka qayb gala yaasha suura galka ah oo aad ugu sharxaysid sida ay uga helayaan khibrad kooxeed xerada.
2. Liis geli tobani waajib oo laga yaabo in aad u xilsaartid dad ka mid ah kooxda . heerka saamayntooda tababrka u saf.
3. Naqshadee tusmo is barida ka qayb gala yaasha. Hoosta ka xariig xogta ama macluumaadka ay kooxdaan adeegsan karto.

Cutubka 36^{aad}

Dhaqanka Islaamka

- I. Edebta nolol maalmeedka
    - A. Edebta wada-xiriirida
    - B. Edebta muuqaalka
    - C. Edebta fasal ka qayb galida(xaadirida)
    - D. Edebta cunto cunnida
    - E. Edebta jiifka (hurdada)
    - F. Edebta Salaada
    - G. Xeerarka guud ee edebta.
  - II. Midnimada hanaanka Islaamka
  - III. Mabaadii'da dhaqanka suuban
-

Ujeedooyinka Barashada

Maarka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Garashada aragtida edebta Islaamka gudahiisa.
- Qeexida dhaqanka Islaamka ee nolol maalmeedka
- Qadarinta hanaanka mideysan ee dhaqan Islaamka

1. Edebta nolol maalmeedka

Islaamka wuxuu aad iskugu mashquuliya , muhimad weyna siiyaa dhaqanka .suuban ama edebta. Dhaqanka suuban meel sare aye kaga jirtaa Islaamka , sidaa darted Quraan wuxuu tilmaamaya ahmiyada edebta ay leedahay. Nabiga NNKH wuxuu xooga saari jiray in asxaabtiisa uu baro hab dhaqanka suuban/edebta. Hab dhaqanka suuban marwalba waa wax muuqda, laakin Muslimka , dhaqanka suuban – edebta - waa qaab nololeedkoosa, caadadiisa, iyo dadnimadiisa. Dhaqanka Islaamka wuxuu ka tarjima, ama wuxuu muujiya aqoonsiga Muslimka. Nabiga NNKH, ayaa ah tusaahala dhabta ah ee dhaqanka Islaamka, wuxuu leeyahay:

“ Rabigayga ayaa I edbiyay, edbinteedana wuu wanaajiyay” Al Sama'ani in Adab al Imla”

Xerada Islaamiga waxay doonaysa in ay ka qayb gala yaalka barto dhaqanka suuban ee Islaamka ama edebta islaamka, iyo in ay kor u qaado ilaalinta edebtooda meel walba ay joogaan iyo goor walbo ay joogaan.dhaqanka Islaamka ama edebta Islaamka waxaa look ala saari karaa iyadoo laga eegayo dhanla mowduuca ama xaaladda ay la macaamileyo.

A. Edebta wada-xiriirida

1. Mar walba dhoola caddie, yaree waji kaduudka
2. Si qabooban u hadal mar walba, codkaaga kor ha u qaadin
3. Si degan u qosol , ha gugucin
4. Istaag, ee taagnow haddii qofka aad la xiriiraysid ama la hadlaysid uu taagan yahay, haddii kale ugu baaq in uu fadhiisto, fadhiiso marka uu fadhiisto ka dib.
5. Ahow, qofka salaanta ku hormara, ku dheh al salamu calaykum haddii aadan (a) Fadhin ,isagana uu yahay qofka socda (b) koox ahayn isaga keli aheen.
6. Salaanta(al salaamu calaykum) kaga jawaab salaam celin buuxda – wa calayku al salaam waraxma tullahi wa barakaatuhu-. Ku dheh cod farxad ,soo dhaweyn leh.
7. Ha ku halaaq-yoonin (hamaansanin) dadka dhexdiisa.haddii halaaqo ku qabato, si edboon u qari ama afkaaga ku dabool gacmahaaga.haddii ay lama huraan tahay, raaci “ laa xowla walaa quwata ilaa billahi”.
8. Muuqaalka jirkaaga ha toosnaado- marka fadhidid ama taagan tahay- ha for-foraarsan , ha janjeersan..marka aad keligaa tahay mooyee.
9. Si wanaagsan u dhagayso, feejignaantaada oo dhana sii waxa laguu sheegayo
10. Marka aad qof la hadlaysid ama uu kula hadlayo , eeg wajigiisa.
11. Haddii qof uu hindhisu, uu raaciyo al xamdu lilaahi, ugu jawaab “ Yarxamaka Allaah” ALLAH ha kuu naxariisto.
12. Naftaada wax yar ka sheeg haddii ay suura gal tahay, yaree in aad wax walbo xun aad ka sheegtid dadka kale xittaa haddii ay run yihiin.
13. Barro in aad amaantid goor walba cida aad la xiriireysid, iyo in aad Allah naxariistiisa u barridid inta aad wada hadlaysaan.

B. Edebta Muuqaalka

1. Mar walba iyo goor walba nadiif ahow. Nadaafadda waa qayb limaanka ka mid ah. Sidaa darted si joogta ah u qabayo.
2. Timahaaga ha yaraadaan hana shanleesnaadaan
3. Ha daysan cidiyaha farahaaga, Jimca kasta Salaada Jimcaha ka hor cidiyaha iska jar. Gacma iska dhaq iyo wejiga, biyo ku luq luqo afkana iska dhaq, dhoor jeer timaha shanlay.
4. Dhar kugu dhagan ha qaadan, siiba sarwaal kugu dhagan.
5. Qaab san u fadhiiso , gacmahaaga ha dhaq dhaqaajinin mar walba.
6. Ha weji kaduudin , si caadi ah u muuqo oo dhoole caddayn leh.
7. Haddii aad dhidid badan tahay adeegso deodorant, ama barafuun ku haboon.
- C. Edebta xaadirida fasalka.
1. Xaadir fasalka dhoor daqiqadood ka hor waqtiga casharka bilaabanaayo,mar walba hays qalin iyo bug qoraal.
2. Si wanaagsan u fariiso si toos ah u eeg hadal –jeediyaha, dhinacyada ha eegin inta hadal jeedinta socoto.
3. Inta uu macalin hadlayo dhagayso , qoro qodobada muhimka ah, ha la hadlin qofka ku dhinac fadhiyo.
4. Markaa aad dooneysid in aad hadashid inta uu macalinka casharka jeedinayo, gacanta taag, hala soo boodin hadalka , hana kala goynin hadalka macalinka.haddii laguu saamix waayo hadalka, ogow lama ogola in aad hadashid, marka fasalka laga baxo si edeb leh macalinka u weydi.
5. Ha isku dhex yaacin ama ha isku buuqin marka waqtiga kal fadhiga ku dhawaado dhamaad. Ha ka bixin qolka macalinka ka hor ama inta uusan sheegin in casharka dhamaaday, ciddii doonta ay bixi karto.

6. Kulamadda gudahooda , cuno ha cunin , waxba ha cabin , xittaa sigaar.
7. Haddii macalin aad ra'yi ku khilaafsan tahay si degan oo edeb leh u cabir.

D. Edebta cunto cunida

1. Inta aadan cuna cunnida u fadhiisan , gacmaha iska dhaq, iyo wejiga , afkana iska luq luq.
2. Cunida ha bilaabin , sug ilaa dadka kale ay ka bilaabaan, haddi qolka uu indinku filnayn, is ciriirsada. Si dadka dib ka yimid fadhi u helaan.
3. Ku bilaaw Bisinka .
4. Ha qaadan inta aad cuni kartid ka badan. Waxaa wanaagsan in aad mar kale aad guratid, ama aad iska gaajees naatid intii aad cuno ku reebi laheed saxankaaga.
5. Ha liq liqin cuntada, si fiican u calaali .
6. Gacanta midigta ku cun, marka aad farkeeto iyo mindi aad ku cunaysid , fakeetada gacanta midig ku qabso.
7. Ha hadlin inta aad cuno afkaaga ku jirto.
8. Kaalmee , una adeeg qofka kula fadhiya marka cuntada aad cunaysaan
9. Ha taaban waxaad aadan ogayn in adiga lagugu tala galay. Haddi wixii lagugu tala galay qof kale qaato, ha weydiin qofka qaatay in uu soo celiyo, isku day in aad mid kale heshid.
10. Haddii aad ka hor dhamaysid cunto cunnida dadka kale , sug inta ay ka dhamaystiraan.
11. Dhinaca aad miiska ka fadhidid ama faraashka, nadiifi, haddii uu wax kaaga dhacaan.
12. Marka aad cuntada dhamaysid , dheh Al xamdu lilaahi.
13. Gacmaha iska dhaq afkana iska luq luq mar walboo aad cunto cuntid.

E. Edebta jiifashada/ seexashada

1. Seexo salaada cishaha ka dib sida ugu dhaqsiyaha badan.haddii lama huraan tahay in aad howl qabatid ama wax aqrisatid, durbadiiba aad qolka wax aqriska.
2. Toos marka ugu horeeyo ay saacda toosinta dhawaqaqdo ,sariirta ha isku dhejinin. Dhawaqa ugu horeeya saacada toosinta iyo waajibka ugu horeeya waqtii badan oo wax badan aad qaban kartid ayaa u dhexeeyaa oo aadan heli Karin marka aad dhawaqa ugu dambeeyo ku toostid. Ducada subaxeedka aqriso.
3. Ilkaha caddayso, qubayso, dharkaagana si deg deg ah ku xiro.
4. Mar walba soo xaadir salaada Fajarka iqaamada ka hor
5. Haddii ay dhacdo in salaada fajar aad ka dib dhacdid , masaajidka aad , salaadaadana halkaa ku tuko xittaa haddii aad qalayneesid.

F. Edebta Salaada

1. Mar walba masaajidka goor hore imaaaw, sitimaankii hal mar aad dib u soo dhacdid waa wax badan.
2. Kabaha dhig halka loogu tala galay , guddaha masjidka ha soo gelinin.
3. Marka aad masjidka soo gashidba, raadso fadhi ku aadan Mixraabka ama u dhow haddii ay suuro gal tahay. Qoraan aqriso inta laga gaarayo Aqimka Salaada.
4. Cidna ha la hadlin Salaada guddaheeda ama horteeda, xitta qof hadlaya ha aamusinin, dadka la hadal marka salaada laga baxo oo dibada Masaajidka la tago.
5. Haddii quraanka cod dheer lagu aqrinayo dhagayso , ha hadlin, hana dhaq dhaqaaqin.

6. Salaada markaad u istaagaysid , safka wanaaji, cagahaaga xoogaa kala fogee garabkaaga ku dhawee garabka qofka ku dhenac taagan. Leen toosan sameeyaa, oo aan kala tag tagsanayn.
7. Marna ha ka hormarin dhaqdhqaqaqa Imaamka inta Salaada lagu jiro.laakin dabagal dhaq dhaqaaqiisa markuu yiraa Allahu Akbar.marka aad salaada ka baxaysid , sug limaamka inta uu ka salaam noqsado si buuxda.
8. Lugahaaga dhanka qiblada ha u fidinin. Haddii aadan lugahaagoo duuban fadhiisan Karin waqt badan, u fidi dhinacyadaada, ama jilbahaaga iyo cirbahaaga kun fadhiiso.
9. Codkaaga marka Salaada aad ku jirtid waa in uusan maqlin qofka dhinacaaga taagan.
10. Salaada jimcaha marka lagu guda jiro ha hadlin , ha hamaansan/halaaqoon ha dhaq dhaqaaqin ama cod dheer ha ku qoslin haddii limaanka sheego wax lagu qoslo., halkaad ka qosli laheed dhoolo caddie.

G. Xeerarka guud ee Edebta.

1. **Balan Ilaalin:** nolosha Islaamka iyo shaqada gudaheeda balan ilaalinta waa muhim sida ay muhim u tahay fulinta waajibaadka Diinta iyo Aqlaaqda. Arrinkaan xoog laguma saari karo Muslimiinta manta oo ku caan baxay ballan xumidda. Haddii cadaada tahay in aad soo dib dhacdid, saacadaada hor mari si aad cadadaada ula dagaalantid. Meelna loogama baxsan karo in cadadaan xun la baddelo. Xubin kasta ama howlwadeen kasta ee ka mid ah xerada Islaamka sidoo kale Dhaqdhqaqaqa Islaamka waa in uu gartaa muhimada waqtiga, iyo waa in uu si wanaagsan uga faa'iideystaa. Wax kastoo ay tahay howsha qofka muslimka qabanaayo, waa in waqtiga saxda ah uu qabtaa.nolosha way ujeeddaysan tahay, qofkana isaga ka masuul ah goor kastoo waqtiga ka mid ah.sidaa darteed, wax kastoo laguugu yeera, raashin cunid, ama Salaad , ciyaar ama wax barasho, waan in aad goobta lagaa doonayo joogtaa waqtii ka horeya waqtiga lagu balamiyay. Haddii aad ku guul dareesatid in waajibkaaga bilowdid waqtigii loogu tala galay,waxaad ku guul dareesatay Islaamnimadaada iyo limaankaaga.
2. **U diyaar garowga gar gaarid:** waa arrinta koowaad ee Islaamka la gaarka yahay. Qofka Muslimka mar walba wuxuu diyaar u yahay in dadka u baahan caawimaada gar gaar u fidiyo. Ma sugo inta laga weydiisto gar gaar, marka uu dareemo xaaladda , durbadiiba wuxuu isku xilsaaraa sidii uu wax uga qaban lahaa. Haddii arrinka gar gaarka ay ku saabsan tahay wanaaga in la faro ama xumaan in la reebo , mararka qaar qofka Muslimka waa in uu mitid ahaadaa.u diyaarsanaantaan in cid kasto loo fidiyo adeega ay u baahan tahay waa muujinta ugu sareyso ugana sharaf badan ee limaanka. Xerada Islaamiga gudaheeda, limaanka xubinta waxaa lagu cabiri karaa gar gaarka uu fidinaayo inta ay la egtahay. Iyo falkiisa suuban ee waqtii walba.haddii uu soo galoo qolka kulanka , uu la kulmo miiska oo wasaqaysan, wuxuu ku cararaa in uu nadiifiyo. Haddii kuraasta si wanaagsan u safnayn , wuxuu ku dhaqaaqaa in uu si wanaagsan u safo.wuu nadiifiyaa , wuxuuna u diyaariyaa in la adeegsado, sidaas si la mid ah ayuu samaayee , haddii uu arko meel aan nadiif ahayn, Musqulaha , qolka jir dhiska, hoolka cuntada, garoonka ciyaaraha , masaajidka, wadooyinka xerada gudaheeda ah, iyo meel walba, Muslimka waa qofka koowaad ee saxa waxa aan saxnayn.haddii lagu baaqo shaqo iskaa wax u qabso ah , iskaa ugu horeeya dadka. Qofka Muslimka ah waa qof wax tar u leh bulshadda . sida uu Nabiga

NNKH uusheegay “ ..... Ixsaanka wuxuu ka bilowdaa in wadda laga guro wax dadka dhiba...” (Bayhaqi).

3. **Niyad Wanaag:** waa shardiga ka horeya Falaaxa(guusha Aduun iyo Aakhiro). Qofka Muslimka wuxuu ku dadaalaa in uu noqdo daacad niyad wanaagsan, kal gaceel mudan, saaxiib ah, iyo qof lagu kalsoonaan karo.dholo cadayntiisa joogtada ah waa calaamad tusaysa niyad wanaagiisa. Marka ay la hadlayaan wuu dhagaystaa, marka ay ooyayaan wuu la ooyaa, marka ay xaalad wanaagsan ku jiraan, wuu la farxaa. Waa deeqli, fiican , si joogta ahna ugu wal wala wanaagooda.wuxuu aad ugu go'aan adag yahay wanaagooda , wuxuuna ku mitidaa in u dadaalkiisa khaaska ku xaqiijiyo wax wanaaga u ah.marka ay timaada wanaaga kooxda iyo daryeelkooda ma lagu tilnmaami karo dhe dhexaad. Haddii uusan dhex dhexaad ahayn , sidee ayuu u noqon karaa ama loogu tilmaami karaa cadaawad, la necbaysto, daan daasi badan, xaqiraad badan, oo aan waxba kala jecleen. Muslimka sida ALLAH uu ugu naxariistay isaga si la mid ah ayuu khalqiga ALLAH uu ugu naxariistaa.
4. **Wanaag filid:** wanaag filida waa mabd'a ugu sareeya ee dhaqanka Islaamka. ALLAH wuxuu isku fadi yeelay in uu inoo naxariist, iyo in haddii aan dhab u rumeyno inooga gar gaaro cadawgeena. Dunidaan ALLAH ayaa abuuray, ma nqon karto shaydaan, ama waxa ka dhasha ma noqon karaan shaydaan, si dhanta ah aduunyadda waa goob shaqo , waxaa lagu imtixaanayaa limaankeena iyo Akhlaaqdeena.laakin waa duni ay mar walba wanaaga tiro badan yahay. Wanaag filidaan waxay ka dhalataa , qofka Muslimka ah oo ku kalsoon naftiisa rumaysana in wanaag kastoo dunida uu ku sameeyo uu ALLAH aakhirugu gudaayo mid ka badan, xittaa aduunka uu ku siinayo naxariis.sidaa darteed Muslimka wuxuu dadka ku booriyaa kuna dhiiri geliyaa yaqiinsigaan. Qofka muslimka ma niyad jebiyo dadka mar walba khayr ayuu filaa , wax kastana in uu wanaagsanaanyo ayuu rajeeyaa. Haddii nasiibka irrdaha u furu wuxuu ku magdiyaa ALLAH. Haddii dhibaato la soo deresto , wuxuu u noqdaa ALLAH : wuxuu yirraah Inaa lilaahi wa inaa ileyhi raajicuun. Iyo Laa xowla walaa quwata Ilaa Billaaхи .wuxuuna guda gala durbadiiba in uu qabto waajibkiisa. Waxaa maskaxdiisa ku jira waanada Nabiga NNKH.” Haddii ay saacada Qiyaamaha dhacdo, oo uu midkiina gacanta ku hayo abuur timir, karina karo in uu abuuro, ha abuuro.”

2. Midnimada Hanaanka Islaamka

Xeerarka aqlaaqeed aan soo sheegnay marka lagu lamaaniyo guddashada shanta Salaada, sakada, soonka, iyo u hogaansanaanta dhamaan qawaaniinta Shareecada Islaamka oo ay hogaamineyo Towxiidka ALLAH, waxaa abuur maya nolol leh hanaan mideysan. Hanaan dhamaystiran , sida Islaamka, oo dhan walbo nolosha ah saamaynayaa. Qofka Islaamka daacada u ah ama u hogaansan wuxuu ilaaliyaa hanaanka nolosha ee Islaamka. Ilalintaas oo muujinaysa hogaan sanaantiisa. Qofka Muslimka ma daba cararo moodada reer galbeedka, hanaankiisa dhar xirishada iwm ma baddelo marka ay moodada is beddasho.dhar kasto uu xiranaya wuxuu u xirta in sharaftiisa iyo heerka bulashadda uu kaga jiro in uu dhooro.dharka iskuma dhejiyo,hanaan dareenka soo jiidanaya uma xирто dharka.

Muslimka hogaansan wuxuu ilaaliyaa xeerarka akhlaaqeed ee aan horey u soo sheegnay. Muslimka si dhabta ah u hogaansan wuxuu mar walba xusuustaa ALLAH iisa , iyo fariinta uu xambaarsan yahay. Wax walboo ALLAH uu faray wuu sameeyaa. Wuxuu raacaa hanaanka Islaamka tilmaamayo marka , Cunnada la cunnayo, la hadlayo, la dhagaysanayo, la shaqaynayo. Iwm. Awaamir iyo dhambaal/fariin aye noloshiisa

xambaarsan tahay, sidoo kale qurux iyo nidaam. Qofka dareema in uu leeyahay bani aadim nimo heer sareysa, waa qof Muslim ah.

3. Mabaadii'da Dhaqanka Suuban

Dhaqanka suuban waa baroosinka shaqsiyadda Islaamiga ah ee daaciga. Waana halbeega ay dadka ku qiyaasaan hogaamiyaha , dhanka kalena , waqtiga fog , dhaqanka suuban waa waxa keliya oo uu hogaamiya ku heli karo kalsoonida dadka ay ku kalsoonaadaan kartidiisa hogaamin.waxaa jiraa dhinacyo badan ee dhaqan suuban ah. Laakin mabaadii'da ugu muhimsan waxaa lagala soo bixi karaa shantaan hoos lagu muujiyaya.

Dhaqanka Suuban

Mabda'a	Faah faahintiisa	Raadka ay Xadiis Nabiga ku leedahay.
Ilaali is maamulka	Qof walba wuxuu xaq u leeyahay in uu six or ah u dhaqmo mar haddii uusan xoriyadda dadka kale wax u dhimayn	" من حسن إسلام المرأة تركه ما لا يعنيه Islaam nimada wanaagsan ee qofka waa in uu iska dhaafaa waxa dantiisa ahayn.
Ha wax yeelayn	Waajibka iska ilaalinta in aad dadka kale wax yeelaysid waa midka koowaad ee Islaamka mabadii'diisa ay farayso. Iska ilaali jir ahaan ama niyad ahaan in aad dadka u wax yeelaysid	" لا ضرر ولا ضرار " " waxaa reeban in la is wax yeeleeyo(dhib la isku geysto)
Dadka kale wax tar	Islaamka wuxuu ina farayaan in aan dadka daryeelno oo aan wax torno	" من فرج عن مسلم كربة من كرب الدنيا فرج الله عنه كربة من كرب يوم القيمة " " qof ka fududeeya qof muslim ah kurbo aduun, Allah wuxuu ka fududeynaya kurbada aakhiero."
La mid ahow/sidiisa ahow	Sida aad jeceshahay in lagula dhaqmo ula dhaqan dadka.	" لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه " " ma rumeyn midkiina haddii usan la jeelaan walalkiisa waxa uu naftiisa la jeclyahay."
Daacad ahow	Dadka kula dhaqan daacd nimo mar walba, marka aan dadka daacad u noqono ayaa nalagu kalsoonaanaya.	" المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخذله " " muslimiinta waa walaalo isma dulmiyaan ismana ajaraan/dhagraan"

Weydiimo laga doodo

1. Xalaadee aadan ahayn qofka in uu salaanta bilaabo waajib ku tahay?asalaamu calaykum.
2. Maxay u tahay Wanaag filida dhaqanka suuban ee Islaamka?

Leyli fahan

Waxaad Mas'uul ka tahay koox ka qayb gala yaal ah oo ku jira xero- dhaliyaro muslim, oo aan weligood ka qayb qaadan xero sidaan oo kale ah. Ujeeddada xerada waa in xubnaha cusub la jecleesiyo in ay ka soo qayb galaan xerooyinka mustaqbalka la qabanaayo , iyo in lagu dhiiri geliyo in ay soo dumaan dhalin yar kale.qaar ka mid ah waalidiinta iyo hogaamiya yaasha bulshadda waxay ka shaki qabaan wax tarnimada xeradaan, iyo saamaynta ay u yeelan karto barnaamijiisa ka qayb galayaasha cusub. Fursda keliya oo aad u qal qaalsan kartid taageeradooda waa sida xeradaan u saamayso ka qayb gala yaasha cusub.

1. Sharax ama si kooban u sheeg, hadalka aad u jeedin laheed, kooxdaan ku hoos timaad, oo ku saabsan sida ilaalinta dhaqanka Islaamka xerada dhexdeeda ay u raali gelinayso cid walba. Hadalkaaga ha xadidnaado.
2. Qor shan ka mid ah dhaqanka suuban ee Islaamka oo aad doonaysid in aad xooga saartid.sidee xooga u saari laheed. Sidoo kale qor shan kale oo aad is leedahay xooga ma saari kartid , sheeg sababta.
3. U qor waraaq ehelada iyo hogaamiya yaasha bulshada oo aad ugu cadayneysid sida barnaamijka xeradda u horumariyaa dhaqanka suuban ee ka qayb gala yaalka. Iyo si ay gacan uga geysan garaan adkaynta hrumarkaan.

Qiimaynta Xerada

---

1. Qiimaynta inta lagu gudaha jiro Barnaamijka Xerada
  2. Dabagalka xerada ka dib
  3. Foom qiimayn tusmo ah
    - A. Qiimaynta ka qayb gala yaasha
    - B. Qiimaynta xerada –guud ahaan
    - C. Qiimaynta guud ee barnaamijka tababarka Hogaanka.
-

Ujeeddooyinka Barashada

Marka aad dhamaysid cutubkaan, waa in aad karti u yeelataa:

- Qeexida sida qiimaynta ay gacan uga gaysanayso maamulida xerada.
- Doorashada qaab ku haboon qiimaynta xerada
- Adeegsiga foomka qiimaynta si aad xog u heshid

1. Qiimaynta xerada inta ay socoto

Mar haddii uu furmo barnaamijka xerada, waa in aan bilownaa qiimaynta xerada, waana in howsha qiimaynta aan ka mid dhignaa howsha maamulida joogtada ah ee xerada.hanaanka ugu wanaagsan ee qiimaynta loo samayn karo waa in abaabulayaasha ay habeen walba kulmaan oo ka doodaan gafafka dhacay sidii loo sixi lahaa iyo sidii looga hortagi lahaa si ayan u soo noqan.xal kastoo laysla garto waa lagu war geliyaa cida ay khusayso, maalinta xigtana la dhaqan geliyaa.waxaan qiimaynta u xilsaari karnaa kooxo kala duwan sida kooxda qiimaynta goobta iyo qalabka , kooxda qiimaynta ka qayb gala yaasha iwm.waa in aan ku dhiirigelinaa hogamiye yaasha kooxaha in ay xubnaha kooxdooda ka soo ururiyaan talooyin iyo in ay ku soo jeediyaaan feejignaantooda mashaakilaada jira sidii looga tala bixin lahaa xalna looga gaari lahaa.sitaan waxaa dheer in aan samayno qiimayn guud oo xeradda oo idil ah si aan gacan uga gaysano qorsheynta mustaqbalka.

2. Daaba galoka xerada ka dib

Xerooyin-dhalintareedka Islaamka waxay u abuurtaa dano muhiim ah dhalinta iyo dadka waaweyn ee xeradda ku lug leh.bay'ada xerada waxay ka helaan dhiirigelin, khibradda ay ka helayaan wada nooloonshaha iyo ku wada dhaqanka Islaamka inta xeradda lagu jiro waxay siisaa xamaasad badan, iyo waxay ku dhalisaa in ay qaban garaan xerooyin la mid ah marka ay degaankooda ku noqdaan.

Qiimaynta xeradda ka dambeysa waxay muhim u tahay qiyaasida wax tarnimada xeradda ama saamaynta ay reebtay. Cabirka dhabta ah ee lagu ogaan karo in xeradda raad ay reebtay waa sida ka qayb gala yaasha ay u hayaan ama u xxusuustaan waxa ay soo barteen marka ay xeradda ku jireen iyo sida ay u dhaqan geliyaan waxa ay soo barteen marka ay ku noqdaan degaanadooda. Isla markaana, waa in aan qiimaynaa is baddelka ku dhacay afkaarta, hab dhaqanka iyo howl fulinta ka qayb gala yaasha saddex bil ka dib.qiimayntaan waxaa loo mari garaa in la adeegsado, xog-weydiimo, tiro koob, iyo farsamadaha kale ee lagu wareysan karo ka qayb galayaasha iyo kor jooga yaalkooda.

Sidoo kale waxaan u baahanahay in aan dabagal habaysan ku samaynaa iyo in aan siinaya ilaha barnaamij ay u baahan yihiin iyo qalabka wax barasho, si aan gacan uga gaysano sidaa ay ku ahaan lahaayeen Islaamiyiin fir fircoo.go'aan ka gaarista in la qorsheeyo xero cusub qabashadeeda, waxay u bahaan tahay in la hayo saldhig-xogeed ku saabsan ka qayb gala yaasha xeraddii hore , mawaadiicda, hadal -jeediya yaasha iwm. Tusaale ahaan: saldhig-xogeedka waxay qeexi kartaa, waxa mudnaanta la siinayo, mawaadiicda aan lagu soo qaadin xeradii hore, ama dad u baahan wax barasho dheeri ah ee meelo gaar ah.

3. Foomam Qiimayn Tusmo ah

Qiimaynta waa in ay iskugu jirtaa tayo iyo tiro ahaanba. Kulan guud oo dood furan ah ayaa lagu ururin karaa xogta la xiriirta tayada, ama lagu gaaraa qiimayn xaga tayada ah.qiimaynta xaga tiradda ah waxay ku dhici kartaa marka la adeegsado xog-weydiimo ama baaris/indha indheen dalbanaysa jawaab go'an in laga bixiyo weydiimaha la tilmaamay. Qaar tusaale ah ayaa soo socda:

A. Qiimaynta ka qayb gala yaasha.

Su'aal walba ka jawaab,darajo sii hab dhaqanka la tilmaamay,cabirka ka bilaabanaya 1ilaa 5 (5 waa halbeega dhaqanka loogu jecel yahay) goobaab geli darjada.

Jawaabaha la xiriira qofka oo la qiimeeyay ama kuwa la xiriira xaalada caadiga ee kooxda hadii tirade ka qaybgala yaasha loo qiimeeyay koox ahaan.

Ka qayb galaha ama kooxda ka qayb gala yaasha ah waxay ahaayeen:

Qof ama koox feejigan	1 2 3 4 5
Degan/ xasiloon	1 2 3 4 5
Balanta ilaaliya	1 2 3 4 5
Muuqaal habaysan	1 2 3 4 5
Adeeca shir guddoonka	1 2 3 4 5

Ka qayb galaha ama kooxda ka qayb galayaasha ah :

Qaab fiican ma u fariistaan	1 2 3 4 5
Ma ka waantooobeyn doc ka hadalka	1 2 3 4 5
Ma ka waantooobaan mashquulinta	1 2 3 4 5
Ma ilaaliyaan wanaaga hoyga	1 2 3 4 5

Ka qayb galaha ama ka qayb gala yaasha ma muujiyaa/ ma muujiyaan sifooyinkaan soo socda marka ay ka jawaabayaan hadal jeedinada:

Garasho	1 2 3 4 5
Weydiimo iyo faallooyin tayo leh	1 2 3 4 5
Abaabulida weydiimaha / fallooyinka	1 2 3 4 5
Weydiimo iyo faallooyin mowduuca khuseeya	1 2 3 4 5
Dooda ay la wareegto ashkhaas	1 2 3 4 5
Wada shaqayn ama is kaashi	1 2 3 4 5

B. Qiimaynta xerada - Guud ahaan

1. Barnaamijka ma ahaa mid aqoontaada Islaamka
si wax tar leh kor ugu qaaday
2. Haddii jawaabtaada weydiinta 1^{aad} ay tahay Maya,
fadlan calaamee sabataada:

[ ] Haa [ ] Maya

- Xeraad aad aye u dad badneed
- Hadal-jeediyaha saamayn ma lahayn
- Jawiga ma ku habooneen
- Barnaamijka aad ayuu u dheeraa
- 3. Si sare loogu qaado wax tarnimada barnaamij-yadaan,
Ma jeelaan laheed in aad qaadatid wax badan:
  - Muxaadarrooyin ah
  - Siminaaro ah
  - Hal xiraale ah
  - Kal – fadhiyo weydiimo iyo war-celino ah
  - Maaweelo ah

[ ] Haa [ ] Maya

- Xilli Nasasho [ ] Haa [ ] Maya
4. Ma rumaysan tahay in barnaamijkaan kaa dhigayo
Ruux wanaagsan [ ] Haa [ ] Maya
5. Salaadaha jamaacadda ma xaadirtaa? [ ] Haa [ ] Maya
6. Haddii ay maya tahay, maxaa kaa reeba?
 - Caajis [ ] Haa [ ] May
 - Muhim ma aha [ ] Haa [ ] Maya
 - Wax kale ayaan qabtaa [ ] Haa [ ] Maya
 - Waqtiga weesada oo yar [ ] Haa [ ] Maya
7. Dadka kale ma ku caawisaa sidii ay Salaada waqtigeeda
U gudan lahaayeen [ ] Haa [ ] Maya
8. Qalabka jiifka waxay ahaayeen kuwo [ ] ku filan [ ] nadiif ah [ ] aan ku filnayn
9. Tayada cuntada waxay aheed: [ ] heer sare [ ] haboon [ ] liidata
10. Tirad cuntada waxay aheed: [ ] aad u badan [ ] ku filan [ ] aad u yar
11. Wuxaan door bidaa hanaanka [ ] qoyska [ ] maqaayada
12. Isu duwaya yaasha barnaamijka caawimaad ma lahaayeen [ ] Haa [ ] Maya
13. Haddii aad abaabule ahaan laheed , maxaa si ka duwan u qaban laheed?

14. Magaacow shanta kal-fadhi, muxaadaro-cashar, /siminaar ee ugu wanaagsan ee aad xaadirtay _____

15. Kumaa u malayneesaa in uu ka mid ahaa saddexda hadal jeediy/ casharada martida (ugu macluumaa iyo xiiso badanaa).

16. Talooyin kale / faallooyin

_____

_____

_____

C. Qiimayn guud ee Barnaamijka Tababarka Hogaanka(BTH)

1. Magaca , Cinwaanka , iyo Taleefoon No.

_____

_____

2. Maxaad uga soo qayb gashay BTH?

_____

3. Barnaamijka BTH ma buuxiyay ujeeddada aad uga soo qayb gashay? Haddii ay maya tahay, halkuu ka jiraa gaabinta?

_____

_____

4. Maxay kula tahay wax yaabaha ugu muhimsan ee Barnaamijka?

_____

_____

5. Dhankee si badan uga faa'iideysatay?

_____

6. Waxa ku niyad jebiyay ee ka mid ahaa BTH?

---

7. Tayada guud ee qalabka fududeeya yaasha (sida: cuntada , fadhiga, jiifka, iwm.) [ ] inta la filayay way ka wanaagsaneed [ ] sida la filayay [ ] sida la filayay way ka xumayd

Dhanka ugu wanaagsan _____

Dhanka ugu xun _____

8. Side u qiimayn laheed heerka hadal soo jeedinta?

[ ] aad u sareeya [ ] aad u hooseeya [ ] sugar

9. Wax ma ka baratay BTH ? [ ] Haa [ ] Maya

Haddii Haa ay tahay, qor ama liis geli saddex dhan oo muhim ah:

a) _____

b) _____

c) _____

10. Si cad ma u fahantay ujeeddada BTH? [ ] Haa [ ] Maya

11. Ma haysaa talo lagu horumarinayo BTH.

Weydiimo laga dodo

1. Side qiimaynta joogtada ah ay kaaga gar gaari kartaa in xerada aad si wanaagsan u maamushid?
2. Maxay tahay xogta ugu muhimsan ee aad ka raadinaysid qiimaynta xeradda ka dib ah?

Leyli Fahan

Adigoo ah shir guddoonka guddi xero-dhalinyaro, ayaad waxaad doonaysa in aad qabatid barnaamij xero saamayn leh hadda iyo mustaqbalkaba. Madaama inta badan ka qayb gala yaasha yihiin kuwo cusub, waxay ka laba labaynayaan in ay xog celin si toos ah oo weji ka weji ah u bixiyaan, sidoo kale, ma garanayaan waxa laga filayo. Guddiga Fulinta waxuu kaa codsaday in aad war bixin u soo gudbisid. Ma soo booqan xerada, laakin qiiyas aye maanka ku hayaan.

1. Hubi waxa ay tahay in aad qabatid , goorta ay tahay in aad qabatid, iyo cida ku lug leh , si aad mowduuca war bixintaada aad u soo ururisid.
2. Xusuus qor samayso oo aad ku kaalmaysatid marka aad dooneysid in aad u sharaxdid ka qayb galayaasha xerada sida iyo sababta ay u buuxinayaan foomaamka aad ka dalbatay in ay buuxiyaan.
3. Go'aanso foomamka qiimayn aad adeegasan laheed, haddii aad waqtii u haysatid laba keliya in aad adeegsatid.

Gunaanadka

Ma la yaabtay sida Diin sidaa u heer sareysa ay dadka taabacsan ama raacsan ay u yihiin dad dambeeya. Sideen u sharxi karnaa gaabka weyn ee u dhxeeyalslaamka iyo Muslimka Maanta? Waxbaa qaldan.

Dhabtii, mushkiladda waa Muslimiinta ee Islaamka ma aha. Sida diinteenayay sheegayso sharafta iyo wanaaga qofka Muslimka ah waxay ku jirtaa Diintiisa in uu u hogaansamo. "

"وَاللَّهُ الْعَزَّةُ وَلِرَسُولِهِ ..... سُورَةُ الْمَنَافِعِ"

" sareynta iyo wanaaga waxay u sugnaatay ALLAH , iyo Rasuulkiisa, iyo Mu'miniinta , Laakin Munaafiqiinta ma garanaayaan...."

Lakiin awoodaan waa mid suura gal ah, waxay u baahan tahay in aan u beddelnaa awood shaqayneysa oo is beddal ku samayn karta xaaladda jirta iyo ba'adda lagu nool yahay. Tusmahaan wuxuu raadinayaan in uu soo saara awood duugan , iyo in uu hago awoodaas si loo dhisoo dib u hingashada loo baahan yahay. Shan qaado oo sokor ah ma macayso koob shah ah, laakin marka aad ku walaaqidid wey macaan ayuu yeelanaya. Tusmahaan waa walaaqihii, Haddii ALLAH idmo. Marka aad fahantid Tusmahaan, oo naftaada aad u xilsaartid in aad u fekertid una qorsheysid sidii aad bay'ada aad ku noosha u Islaamiyen laheed. Una horumarin laheed bulshadda kugu hareereesan. Tusmahaan wuu gaaray ujeeddadiisa.

Tusmahaan wuxuu isku dayayaa in uu kugu hogaamiyo wado sahlan oo ah same iyo ha samaynin si aad uga faa'iideysatid fahamkaaga fanka iyo cilmiiga Dacwada qarnigaan gudahiisa. In kastoo ay qaar ku doodayaan sifadaha hogaaminta waa wax loo dhasho, laakin innaga – cilmiiga casriga- waxaan rumaysanahay in hogaanka uu yahay wax labarto. Tusmahaan wuxuu isku dayayaa in uu buuxiyo baahida loo qabo barashada wax yaabaha hogaan innaga dhigaya koox ahaan iyo keli ahaanba. Wuxaan ku kalsoonahay , haddii si wanaagsan loo fahmo Tusmaha loona dhaqan geliyo in wax qabadka Dhaq dhaqaaqa Islaamka kor u kacayo 50% , howlahiisana saamayn yeelanayaan, waqtiga xaadirka iyo mustaqbalakaba. Horumarkaan wax qabad waxay ka muuqanasaa, afkaarta, maamulka iyo maareynta wada xiriirka , xerooyinka shirarka iyo kulamadaba.

Tusmahaan waxaa la socda Buug-Howleed fududeynaya barida cutub yadda kala duwan , Buug – Howleedyadaan kuma jiraan Tusmahaan.

Uma tix gelin Tusmahaan in uu yahay mid biyo kama dhibcaan ah. Laakin wuxuu furaya irdaha howsha horumarinta, horumarintaas oo aan ka haraynin qpf , marka uu dhasho ilaa uu godka ka galo.

Wuxaan ALLAH ka baryeentaa in uu wadada suuban nagu duwo. / ina tuso.

Muxuu kuu qaban karaa Tusahaan

- Ma jiro waqtii ay maanta ugu baahi badan yihiin dhalinta muslimiinta rag iyo dumarba horumarinta xirfadahooda shakhsiyadeed iyo wax qabadkooda kooxeed. Tusahaan wuxuu bixinayaa tilmaamo raacideedu fududdahay oo ay adeegsan karaan kuwa doonaya inay kasbadaan xirfadaha.
- Tusahaan wuxuu xooga saaraya baahiyaha leyli ee ay u baahan yihiin dhalinta muslimiinta rag iyo dumarba, isagoo soo koobaya khibradaha laga dhaxlay hogaamiyayaasha muslimiinta ee xilliyaddii la soo dhaafay, si jiilka cusub ee hogaamiyeyaasha ah ay hawsha uga sii wadaan halkii ay hogaamiyeyaashoodii gaarsiiyeen, iyagoon soo celcelinaynin guulihii iyo guuldaradii ay sameeyeen hogaamiyeyaashi hore.
- Adeegsiga qaabka samee iyo ha sameynin darteed, Tusahaan wuxuu u saamaxayaa adeegsadaha inuu sare u qaadlo fahamkiisa /fahamkeeda fanka iyo cilmiga dacwada, iyo sida loogu dabaqi karo dunida maanta.
- Sida kuwa hibada loo siiyay oo kale, dadka aan hibada loo siin ama aan u dhalan hogaaminta waxay ku hanan karaan howl adag. Waana dadka uu la hadlayo Tusahaan. Wuxaan kalsoonni weyn ku qabnaa, Allah Gargaarkiisa marka lagu daro, in adeegsadaha Tusahaan uu karti u yeelan doono inuu talaabooyin la taaban karo horey ugu qaadlo dhinacyada kobcinta iyo horumarinta, isagoo u maraya adeegsiga wanaagsan ee tabaha iyo hanaanka lagu soo bandhigay Tusahaan. Muddo kadib waxaa soo if baxaya horumar la taaban karo dhanka aragtida, maareynta, maamulka iyo wada xiriirkha, sidoo kale xirfadaha loo bahaan yahay si loo hogaamiyo xerooyinka dhalinyarada, shirarka iyo kulamada.
- Tusahaan waxaa la socda buugaag shaqo, kuwaas oo horseedaya fahan qoto dheer oo la xiriira xirfadaha ay u baahan yihiin hogaamiyeyaasha saameyn ta leh.